H. 9585

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM
ANNO
M DC XCII
publicata.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Potentiſſimi
Electoris Saxoniæ privilegiis.

LIPSIÆ.

Proſtant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. FRID. GLEDITSCHIUM.

Typis JOHANNIS GEORGI.
A. MDC XCII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Januarii, Anno M DC XCII.

HISTORIÆ BRITANNICÆ, SAXONICÆ, ANGLO-DANICÆ, Scriptores quindecim, ex vetuſtis Codicibus Manuſcriptis editi, opera Thomæ Gale Th. Pr.

Oxoniæ, e theatro Sheldoniano, 1691, in fol.

Conſtant Alphab. 9. plag. 9.

HIſtoriæ ſuæ patriæ, literarum beneficio, ab oblivione vindicandæ plures ſtuduerunt Angli, Scoti & Hiberni; & vel inde usque a prima regnorum origine orſi, vel certi definitique temporis ambitum complexi, inſigniores ſuæ gentis res geſtas memoriæ mandarunt literisque conſignarunt. Verum ea fuit tantum non omnium calamitas, ut temporum ſuorum tenebris involuti, dum a Barbaris regna devaſtantur, cum iisdem ipſi ſimul ſtragem paterentur & interciderent; qui autem non adeo immiti urgebantur fato, in monachorum, Benedictinorum præcipue, clauſtris aſſervati delitescerent, & longa nocte premerentur. Quosdam horum in publicam lucem inde protraxerunt, & relicta ab iis hiſtoriarum monumenta protulerunt (ut *Jo. Lelandum* taceamus, qui, dicente Jo. Baleo Cent. VIII de Script. Britann. cap. 81. exoletos ſeu ab uſu remotos, atque adeo in oblivione pene ſepultos Britannicos autores ſolus reſuſcitavit,) ſub finem præterlapſi ſeculi & hoc (quod & ipſum ad finem decurrit) ſeculo, e Bibliothecarum tenebris veteres Scriptores Anglos eruentes, omniumque conſpectui exponentes, ac libros eorum vel integre tranſcribentes, vel antea editos corrigentes, varias lectiones colligentes, & obſcura loca annotatiunculis ſubinde illuſtrantes, doctiſſimi diligentiſſimique viri, *Matthæus Parkerus* Archiepiſcopus Cantuarienſis

A. 1570, 1571 & 1574. *Hieron. Commelinus* A. 1587. *Gul. Howardus* A. 1592. *Henricus Savilius* A. 1596. *Gul. Camdenus* A. 1602. *Andreas Ducheſnius* A. 1619. *Rogerus Twyſden* A. 1652. Quas collectiones præclaras meritiſſimoque æſtimandas Seldenus cenſuit; utpote rerum ante actarum, civilisque inde, tam circa ſacra quam profana, diſciplinæ liberius & ſerio eliciendæ amantioribus univerſis gratiſſimas acceptiſſimasque. Neque enim generalem totius regni hiſtoriam quisquam cognoſcet, qui non res quoq; in ſingulis provinciis geſtas & populorum eccleſiarumque etiam privatarum hiſtorias perſpexerit. Quocirca ejusmodi priſca monumenta, quotquot indagare licuit, ſummo ſtudio congeſſerunt illuſtres & patriæ poſteritatique conſulentes viri, *Robertus* & *Thomas Cottoni* Equites & Baronetti, *Th. Cromwellus*, *Thomas Howardus* Comes, Comites *Arundellii*, *Jo. Foxius*, *Jo. Bodleus* & alii, bibliothecas inſtructiores qui adornarunt. Eo forte conſilio, ut quia integra gentis Anglorum hiſtoria nulla adhuc extat, (nam *Polydorum Virgilium*, ut hominem Italum & in rebus Anglicis hoſpitem, neque in republica verſatum, nec magni alioqui judicii vel ingenii, pauca ex multis delibaſſe, & falſa plerumque pro veris amplexum, hiſtoriam reliquiſſe, cum cætera mendoſam, tum exiliter & jejune conſcriptam, cenſet Savilius) ſi maxime nonnulli inter autores, quorum ſcripta collegerunt, non ea dignitate res geſtas expoſuerint, quam ſuſcepti operis magnitudo poſtulabat; quod infimæ ſortis quidam eſſent, ac proinde putidis ineptiis & anilibus fabulis rerum geſtarum narrationes contaminaſſent: alii tamen, ab eruditione, prudentia, ingenio & eloquentia inſtructiores, hos quaſi ad manum haberent commentarios, unde peterent, quæ ad contexendam hiſtoriam Anglicam integram omnibusque numeris abſolutam pertinerent. Hac ſpe, qua exoriturum perfectæ hiſtoriæ iſtius conditorem confidit, monumenta talia e Bibliothecarum ejus regni arcanis & incarceratione, ut loquitur, depromta hodie evulgat, disjectosque ac palantes ſcriptores colligit, & conquiſitos voluminibus coarctatos publicæ luci exponit *Thomas Gale*, Oxonienſis Epiſcopi Joannis Fell crebris hortatibus, & cum moreretur, obteſtationibus, ut ineditos rerum Britannicarum ſcriptores evulgaret, incitatus. Prodiit ſeptem abhinc annis e theatro Sheldoniano ejusmodi volumen, Ingulfi hiſtoriam Croylandenſem, Petri Bleſenſis continuationem, Chronica Mailroſenſia,

ſenſia, Annales Burtonenſes, & Croylandenſis hiſtoriæ continuationem complexum, in Actis anni 1685 p. 143 a nobis memoratum. Alterum volumen ad ejusdem inſtituti rationes congeſtum A. 1687 a Galeo evulgatum eſt, quod annales Marganenſes, Thomæ Wikes chronicon, Annales Waverleienſes, Itinerarium Richardi Regis & aliorum in terram Hieroſolymorum autore Gaufrido Vineſalvo, & Walteri Hemmingfort de geſtis Regum Angliæ chronicon continet, in Supplementis Actorum Sect. II p. 108. 109. recenſitum.

Proxime præterlapſo anno nova exiit ſylloge, quam tertii voluminis nota inſignire poſſemus, niſi Autori (incertum, quam ob cauſam) aliter eſſet viſum, qui nulla primi voluminis mentione facta, opus hoc ita inſtruxit, ut duabus partibus conſtet, quarum poſterior eos complectatur ſcriptores, qui modo memoratum ſub titulo *ſecundi voluminis Hiſtoriæ Anglicanæ ſcriptorum* A. 1687 editum codicem implent; prior autem quindecim exhibeat vetera monumenta, ex vetuſtis codicibus depromta, nuperque demum edita, quæ jam enarrabimus.

Primo loco *Gildas* extat monachus & abbas cœnobii Banno- pag. 1.
chorenſis, cognomento *Sapiens* (diverſus a Gilda *Cambrio* poeta inſigni, de quo Gyrald. dial. 5. de Poet. & Baleus Cent. I Scriptor. Brit. cap. 24. & *Albanio*, de quo idem Baleus Cent. I cap. 50, nec non *Quarto* ſeculi noni ſcriptore, apud eundem Cent. II cap. 21.) ſeculi ſexti ſcriptor. Hujus *de excidio Britanniæ* liber querulus aliquoties antea editus a Cutheberto Tonſtallo, Pol. Virgilio, Jo. Joſſelino, Hier. Commelino & aliis, jam ex antiquiſſimo codice Cantabrigienſi manuſcripto recenſitus prodit, annotatis variis lectionibus, & ſub- 18.
jecta ejusdem *epiſtola*, e verbis Sacræ Scripturæ maximam partem contexta, in qua Britannorum vitia caſtigat, & quam atrocia iſti a Saxonum adventu usque ad tempus illud, quo iſta tradebat, perpeſſi fuerint, acerbe queritur, reguloſque Conſtantinum Cadorum, Aurelium Conanum, Vortiporium, Cuneglaſum & Maglocunum hortatur, ut reſipiſcant, ne iram Dei graviorem in ſe concitent. Quos omnes, ſeu duces, ſeu reges, aut regulos quomodo una epiſtola increpare potuerit Gildas, disquirit Voſſius Lib. II de Hiſt. Latin. cap. 21, 38.
ubi plura de Gilda.

II. *Vita S. Wilfridi* Epiſcopi Eboracenſis, ab *Eddio*, ſive *Heddio*, cognomento *Stephano*, monacho & presbytero apud Cantios, ſcri-

Digitized by Google

pta ſeculo octavo, quo ſub Oſrico Northumbriæ rege clarus erat. Hanc juxta MSC. codicem Sariſburienſem emaculatam & auctam dedit.

pag. 91. III. *Eulogium Britanniæ*, ſcriptum a *Nennio* ſive *Ninnio* Banchorenſis cœnobii antiſtite, qui ſeculo ſeptimo, ſub Cadroano, Duce Britanno. Evangelii doctrinam per Cambrorum fines & Scotiæ inſulas diſſeminavit. Plures ab ipſo ſcriptos libros nominat Balens & Pitſeus; ſed quod variis titulis idem inſigniretur liber, totidem commentarios quot epigraphas ab ipſo prodiiſſe, falſo exiſtimare iſtos ſcriptores, cenſet Galeus: qui ex variis varie corruptis exemplaribus Eulogium hoc ſub titulo *Hiſtoriæ Britonum* nunc evulgavit.

141. IV. *Aſſerii Menevenſis*, Epiſcopi Sariſburienſis, *Chronicon fani Sancti Neoti*, ſive *Annales*, ſeculo nono vel decimo ſcripti: nam diem obiit A. 909. Is quoque vitam Aelfredi Regis, Tiguri A. 1575 editam, ſcripſit, & alios libros, Baleo Cent. II cap. 25. memoratos: eum autem Brianus Tvvynus lib. 2. de Antiqu. Acad. Oxon. p. 143. tantæ cenſet fidei, atque autoritatis, ut nemini unquam ſuſpectus fuiſſe dignoſcatur.

177. V. *Ranulphi Higdeni* monachi Ceſtrienſis Ord. Bened. *Polychronicon* ſeculo decimo quarto ſcriptum, a mundi exortu ad autoris usque ætatem A. 1343 ex aliorũ chronicis deperditis contextum, appoſita annorum ſupputatione. Sex conſtat libris, pro numero tum ſex dierum quibus operatus eſt Deus, tum ſex ætatum, in quas univerſa mundi hiſtoria diſpeſcitur. Nec ſuæ ſolum gentis, ſed & exterarum res geſtas fuerat perſecutus: compendio quodam ea complexus omnia, quæ ſparſim & ſine ordine apud autores in variis invenerat bibliothecis. In hac autem editione Galeus reſecuit quæ Anglicam non ſpectant hiſtoriam; ea etiam, quæ ad Normannorum usque tempora ſcripſerat, tantum exhibuit. Anglicam in linguam translatum fuiſſe hoc Polychronicon a Jo. Treviſa, & continuatum ad annum usque 1398, tradit Voſſ. Lib. III de Hiſt. Lat. cap. 2.

289. VI. *Gulielmi Malmesburienſes*, monachi Benedictini, Bibliothecæ *Malmesburienſis* (a qua cognomen accepit) præfecti *liber de antiquitate Eccleſiæ Glaſtonienſis*, ſeculo duodecimo exaratus (obiit enim A. 1142) ex vetuſtis membranis Bibliothecæ Collegii Trinitatis apud Cantabrigienſes, nunc primum editus. Quinque hujus præſtantiſſimi

mi ſcriptoris libros *de rebus geſtis Anglorum*, duos *Hiſtoria novella*, & quatuor *de geſtis Pontificum Anglorum*, edidit Henr. Savile, qui præclare admodum de eo ſentit, ut ex Præfatione iſtius collectionis Londini A. 1596 in publicum emiſſæ colligere licet.

VII. *Vita S. Aldelmi* ab eodem Guil. Malmesburienſe ſcripta; quam *Antiquitatum Malmesburienſium* nomine citat, & diverſum a vitæ Aldelmi narratione ſcriptum eſſe exiſtimavit Baleus Cent. II cap. 73. revera autem idem uterque liber eſt: quem propterea antiquitatum Glaſtonienſium libris ſub titulo Libri V *de Pontificibus* ſubjunxit Galeus. pag. 337.

VIII. *Hiſtoria Rameſienſis*, ſive liber de fundatione & benefactoribus cœnobii Rameſienſis, ab anonymo, non ineleganti tamen autore conſcriptus. Abſolvitur 121 capitibus, quæ continentur partibus tribus: quartam autem, quæ ſtatum & fortunam cœnobii iſtius ab ingreſſu Normannorum exponat, nondum inventam ſibi Galeus queritur, etſi multum quæſitam. De regibus Ædgaro, Ædvvardo, Æthelredo, , Ædmundo, Canuto, Haraldo, Hardecnuto, Edvvardo; Sanctis item Dunſtano, Oſvvoldo, Æthelvvoldo; Abbatibus, Ædnotho, Wlfſiø, Wythmanno, Æthelſtano, Ælfvvino; de S. Ivonis reliquiis aliisque varia diſſerit. 383.

IX. *Hiſtoria Elyenſis Eccleſiæ*, liber *primus* a quodam cœnobita iſtius monaſterii ſeculo duodecimo ſcriptus, miracula & res geſtas S. Æthelvvoldi Wintonienſis Epiſcopi exponit; & qua ratione is emtionibus & donationibus cœnobium iſtud auxerit, enarrat. 463.

X. Hiſtoriæ iſtius liber *ſecundus*, a *Thoma* monacho iſtius cœnobii ſeculo duodecimo ſcriptus; dedicationem Elyenſis Eccleſiæ; ipſi factas donationes; Abbates Brithnodum, Ælſinum, Leoſvvinum, Leofricum, Vulfricum; privilegia Eccleſiæ iſti ab Ædgaro rege A. 970, & ab Æthelredo A. 974 conceſſa; reliquias etiam S. Wendredæ virginis in eam translatas deſcribit. 489.

XI. *Jo. Wallingford* Abbatis ad S. Albanum Chronica, Saxonum & Danorum reges Angliam occupantes, & nonnulla ſub iis geſta, a temporibus Wortigerni A. 449 ad annum usque 1026 quo Edvvardus confeſſor regnavit, enarrat. 525.

XII. *Radulphi de Diceto*, Londinenſis Eccleſiæ cathedralis ad D. Pauli Decani, hiſtoria *de regibus Britonum*, ſeculo decimo tertio vide- 553.

Digitized by Google

tur eſſe ſcripta. Numerantur in ea XCIIX Reges a Bruto usque ad Cadvvaladrum A. 689 mortuum. Poſt hunc enim, ſupervenientibus Anglis, Britones & nomen & regnum perdidiſſe referuntur, quod duobus millibus & quadraginta ſex annis ſteterat.

pag. 560. XIII. *De partitione provinciæ Anglicæ* in Shiras, Epiſcopatus & Regna *Anonymi* tractatus e MSC. codice Bibliothecæ Arundellianæ editus eſt. Shiræ ſeu comitatus numerantur & recenſentur triginta duo; Epiſcopatus viginti; Archiepiſcopatus duo, Cantuarienſis & Eboracenſis, Gigantibus autem expulſis regnaſſe dicuntur Reges Britones nonaginta novem, quorum primus fuerit Brutus; Germanici nonaginta ſex, quorum primus fuerit Hengiſtus; Anglici quindecim, quorum primus Alfredus. Particularia vero Angliæ regna ab Hengiſti temporibus ſex fuiſſe, præter Britonum regulos, qui reſidui erant, Carnovvallenſes & Wallenſes Autoris hujus ætate dicti.

565. XIV. *Joannis Fordun* vel *Fordon* (nequaquam autem *de Forda* vel *Fordham* qui ab hoc noſtro plane alius, cœnobii Fordenſis abbas & Johanni Regi ab auriculari confeſſione, de quo Baleus Cent. 3 cap. 66.) *Scoti-chronicon* ſive *Scotorum hiſtoria*, ſeculo decimo quarto ſcripta. Incipit ab origine mundi, & Scotorum ex Ægypto profugorum Regem quendā *Geythelos* ejusq; filium Hyber (a quo dicta Hybernia) memorat, rationemque transfretationis Scotorū in Albionem inſulam exponit lib. *primo*. Æneæ Trojani abnepotem, Silvii Aſcanio geniti filium Brutum, tres filios habuiſſe, Locrinum, Albanactum & Cambrū, qui Britonum regnū inter ſe diviſerint; reſponſum audax legatis Julii Cæſaris a Scotis datum; Chriſti nativitatem; converſionem Scotorum ad religionē Chriſtianam ſub Victore I Pont. A. C. 203 narrat libro *ſecundo*. De Palladio primo Scotorum doctore & Epiſcopo, Saxonum invaſione, Britonum inteſtinis diſſidiis, Gildæ prophetiis, Arthuro rege, Sancto Columba, Colmanno, Merlino, &c. refert libro *tertio*. De bellis adverſus Pictos geſtis, Pictonum & Scotorum regibus, agit liber *quartus*. De conſiliis Macduffi Malcolmo datis, & morte Eduardi liber *quintus* narrat. Tota autem hiſtoria hæc ex Bedæ, Galfridi Monumetenſis, & Wilh. Malmesburienſis libris excerpta eſt.

791. XV. *Flacci Alcuini* (Alevvini, Alahvini, Albini) poema *de Pontificibus & Sanctis Eccleſiæ Eboracenſis*, ſcriptum ſeculo octavo, ex MSC. Cod.

Digitized by Google

Cod. Remenſi primum in lucem productum. Maximam partem ex narrationibus Bedæ eſt contextum, variaque in eo miracula narrantur, & Sancti ac Epiſcopi recenſentur Gregorius, Paulinus, Osvvaldus, Wilfridus, Cuthbertus, Boſa, Egbertus, Wilbrordus, Johannes, Wilfridus jun. Egbertus, Baltherus, Eclia, Ælbertus, Eanbaldus.

His quindecim vetuſtatis Anglicæ monumentis Appendicem attexuit Editor: in qua præter *Plinii* p. 791. *Ptolemai* p. 735. & *Antoniniani Itinerarii* p. 742. loca de Britannia excerpta, quæ Notis p. 787 illuſtravit; ex *Notitia Dignitatum Imperii* p. 745. & *Anonymi* Ravennatis Geographia Pariſiis A. 1688 edita, ea referuntur, quæ ad Britanniæ provincias ſpectant; quorundam etiam Cis-Humbranarum regionum hydæ enumerantur p. 748, & Conſuetudines ac jura Anglo-Saxonica ex libro cenſuali *Doomes-day* dicto p. 759. proferuntur: tandem Britanniarum antiqui populi, urbes, flumina, promontoria, ex collectione Gul. Camdeni juxta literarum ſeriem recitantur p. 779. & Genealogiæ Regum Britannorum ex vetuſto Codice, qui *Textus Roffenſis* dicitur, depromtæ, p. 792. exhibentur; ſubjecto locupletiſſimo indice rerum in hoc Anglicorum monumentorum veterum ſyntagmate occurrentium.

HET PARISCHE VERBANDHUYS &c.

id eſt,

Pariſienſis Deligationum Officina, in qua modus quasvis partium corporis fracturas & luxationes deligationum ope reſtituendi oſtenditur, autore Laurentio Verduc, jurato Magiſtro Chirurgo Pariſienſi.

Amſtelodami, apud Johannem ten Hoorn, 1691, in 8.

Conſtat plagulis 20., cum fig. xn.

QUod tibi hic B. L. ſiſtitur ſcriptum, in Belgicum e Gallico translatum idiomate, *Pariſiis anno 1689* ſub titulo *La maniere de guerir les fractures & les luxations qui arrivent au corps humain, par le moyen des bandages*, altera jamdum vice prodiit. Deligatio enim uti Operationum Chirurgicarum utiliſſima & frequentiſſima advertitur, ab ipſo

Digitized by Google

ab ipſo *Hippocrate* in *Officina Medici* magni habita: ita poſt *Galenum*, *Vido Vidio* interprete, biga cumprimis Gallorum, *Marque* & *Formy*, faſcias hactenus modumque easdem ſingulis corporis noſtri partibus rite aptandi accuratius edocuit. Utroque tamen horum ſuperior nunc videtur Noſter, dum de faſciis & faſciationibus tum in genere, tum in ſpecie hic agens, non ſolum faſciarum longitudinem & latitudinem partibus admovendis proportionatas, cum convenienti emplaſtrorum, ſpleniorum & ferularum figura exacte deſcribit, ac in Tabulis ſubjunctis nonnullas earum depingit, ſed &, deligationibus inutilioribus omiſſis, rationem optimâ partes, & vulneratas, & fractas præſertim ac luxatas, cognoſcendi, reſtituendi atq; deligandi ſolicite indigitat, variisque hinc inde obſervationibus illuſtrat. Aſciam nempe & Simam, tanquam ut magis ſaltem & minus diſcrepantes, pro diſtinctis deligationis ſimplicis inæqualis ſpeciebus haud agnoſcit; Rhomboidem vero, capitis Rhombum, Semirhombum, Scapham, Cancrum, &c. inutilibus deligationibus accenſet. Oſſa naſi quamvis rarius luxentur, alterutrum tamen eorum in Chirurgo juvene a lapſu dislocatum & a ſe reſtitutum annotat. Præter alia vero obſervari meretur, quod Anchyloſin circa genu in puella undecim annorum a vulnere enatam, ac ab aliis Chirurgis pro incurabili reputatam, tam remediis emollientibus, quam deligatione apta feliciſſime Noſter ſanaverit: quemadmodum omni quoq; induſtria adhibita, dextrum in Viro ſexaginta octo annorum maſcule ſervavit pedem, cum hic ulcere jamjam & carie affectus, a rota porro currus lignis onerati ter transgrediente inſigniter vulneraretur, frangeretur & comminueretur, ac ob gangrænam mox ſupervenientem amputandus aliis videretur. Occaſione hac data, ea ligaturæ ſpecies nobis commemoranda venit, quam a *Morello A. 1674* inventam & *Tourniquet* denominatam, Galli in artubus reſcindendis horumque aneuriſmate aperiendo pro hæmorrhagia evitanda ſolent adhibere, tanto magis quod nemo hactenus eorum, quantum nobis quidem conſtat, niſi Autor noſter & Anonymus ille, qui *l' Art de ſaigner Pariſiis A. 1686* in lucem emiſit, deſcriptam eandem exhibuerit. Omne autem artificium ab Operariis plebejis moles compingentibus (Ballenbinden) ſine dubio petitum in eo conſiſtit, ut membro faſcia primum circularis ſupra ſimile ſplenium ita applicetur, ut parvum ſaltem ſpatii bacillo cuidam recipiendo relinquatur, hinc ipſe bacillus faſciæ ſubjectus circumagatur, usque dum membrum ſufficienter undique compreſſum appareat. *DICTIO-*

DICTIONAIRE MATHEMATIQUE, &c.

id eſt,

Dictionarium Mathematicum, ſive Idea generalis rerum Mathematicarũ, in qua continentur termini hujus ſcientiæ aliarumque complurium cum rationibus paulatim ad cognitionem univerſalem Matheſeos ducentibus: Autore Dn. Jacobo Ozanam Profeſſore Mathematum Regio Pariſienſi,

Amſtelodami ad exemplar Pariſienſe ſumtibus Huguetanorum, *1691*, in 4. Conſtat Alphab. 4. plag. 3. & figurarum æn. plag. *6.*

Licet Dictionaria alias ſcribi ſoleant ordine Alphabetico, clariſſimus *Autor* tamen Synopſin hanc ſuam Mathematicam, terminos Mathematicos ordine materiarum explicantem, ſic appellare voluit; terminos autem quæſiturum indice adjuvit: gemina hac opera de literis Mathematicis præclare meritus. Tradit ergo primum Ideam quandam generalem, deinde Synopſes *Arithmeticæ*, tam *vulgaris* quam *Algebræ* nomine notæ, *Geometriæ ſpeculativæ* & *practicæ, Coſmographiæ, Sphæricæ* & *Geographiæ, nec non Nauticæ* (cujus terminis Gallicis explicandis non exiguam partem libri impendit, a pag. 219 ad pag. 318.) Inde redit ad *Aſtronomiam* & rem Planetariam, deinde Synopſes *Opticæ, Perſpectivæ, Gnomonicæ, Catoptricæ, Dioptricæ, Picturæ, Mechanicæ, Staticæ, Hydroſtaticæ, Architecturæ civilis, Architecturæ militaris* (cui inhæret a pag. 585 ad 640) *Muſicæque* ſubnectit. In præfatione miratur, nullum extare Dictionarium Mathematicum; edidit tamen (ut alia, quæ in certa tantum Matheſeos parte verſantur, taceamus) pridem aliquod Romæ *P. Vitalis*, Vir doctus, qui & nuperrime recudi curavit multo auctius, de quo aliqua conſignavimus *Actorum* proximi anni menſe *Junio* pag. 301: ex collatione autem hujus & illius, quantum inter utrumque ſit diſcriminis, B. L. facile deprehendet; plurimaque hic, veluti in ſupplementum, reperiet, quæ fruſtra in altero illo quæſiverit: inter quæ præcipue memoranda ſunt, quæ ex recens inventis non pauca hinc inde interſeruit, ex quibus tamen ſingulariora quædam tantum adnotabimus.

Cum *Autor* præclare verſatus ſit in *Arithmetica figurata*, quam

 Diophan-

Digitized by Google

Diophantus excoluit, quædam non contemnenda hujus generis aſpergit. Ita agit de numeris Polygonis, de quadrato Magico (quod etiam *Arnaldus* Analytice tractaverat in novis Elementis Geometriæ). In *Arithmetica practica* notat p. 53 (ex *Hugenianis* obſervatis) pendulum longitudine paſſus Geometrici intra horam vibrationes ſimplices 1846 peragere. Ad *Algebræ* meliorem intellectum exempla ad quartum usque gradum Analytice ac ſynthetice explicata ſubjicit. Pro incognitis utitur ultimis literis Alphabeti, & pro unitate litera I. De lineis tractans, *Cycloidem* (a Gallis) *Merſenno* tributũ dicit p. 96, quam tamen Itali *Galilæo* vindicant. Notavit ibidem de *Cycloide*, tangentes duas, unam circuli generatoris, alteram puncti reſpondentis in cycloide, concurrere in curva, circuli evolutione deſcripta, a vertice communi circuli & cycloidis incipiente: Cujus curvæ, ut obiter hic dicamus, dimenſionem invenit Dn.G. G. L; quod nempe ſit diametro circuli & arcui ejusdem evoluto tertia proportionalis. Pag. ſeq. 97. exponitur problema, quod *Autori* propoſuerat *Berterius*, olim Societatis Jeſu Poeta pariter & Mathematicus inſignis, nunc Abbatis *Berteii* titulo Cardinalis *Bullionei* familiaris; *Autor* autem ad Dn. G. G. L. tunc Pariſiis verſantem, detulerat: invenire naturam lineæ, quæ deſcribitur extremis radii eousque producti, donec pars extra circulum ſit æqualis arcui circulari, inter hunc radium & punctum fixum in circuli circumferentia ſumtum intercepto. Hujus lineæ tangentes & dimenſionem aliaque G. G. L. ſtatim dedit, methodumque ſimul ſuam huic *Autori* communicavit. Quanquam vero *Autor* nihil de hiſtoria iſta inventi attigerit, ſperamus tamen, in *magno*, quem hic promittit *de Algebra tractatu*, in quem ſe hujus lineæ uberiorem explicationẽ differre ſcribit, ſuum cuique tributurum. Quemadmodũ etiam ejusdem amica communicatione primam ideam æquationum localium ad curvas, interſectione ſua problema propoſitum ſolventes, ex conditionibus problematis commode ducendas, accepit; eaq; methodo, a *Sluſio* maxime promota, in hoc quoque opere (vid. pag. 76, ſeqq. p. 100, p. 442 &c.) crebro utitur. Agit & in *Geometria ſpeculativa* de *Conchoide*, *Ciſſoide*, *Paraboliformibus*, de *Cycloide* quam vocat Geometricam, quæ deſcribitur motu circuli, ſuper circuli circumferentia in eodem plano voluti, cujus elegantes proprietates poſt *Hugenium* de *Lumine*, & Dn. D. T. in *Actis Eruditorum*, hic exhibentur. Reprehendit Veteres p.

107,

Digitized by Google

107, & alibi, quod *Conchoide* & *Ciſſoide* ad inventionem duarum mediarum ſint uſi, quia res præſtari poſſit per Conicas, quæ ſunt ſimpliciores. Interim laudandi ſunt veteres, quod eo usque progreſſi, aditum recentioribus ad meliora præbuere. Recte p. 85 tuetur regulam *Carteſii*, quæ ex numero mutationis ſignorum numerum radicum verarum definit; demonſtrationem tamen ejus (quæ deſiderabatur) non dedit. Pag. 90, ſeq. problemata quædam Numerica ſolvit per duplices æqualitates *Diophanti*, & per triplices P. *de Billy* Jeſuitæ, explicatas in *Diophanto* hujus *redivivo*. In pag. 99 & ſeq. explicat lineam a Dn. D. T. inventam, quæ deſcribitur, radium unum extremum quadrantis in quotcunque æquales inter ſe partes ſecando, & arcum quadrantis in totidem etiam inter ſe æquales, & per diviſiones radii ducendo normales ad radium, per diviſiones autem quadrantis parallelas radio; interſectionibus rectarum reſpondentium curvam deſignantibus. Dixerat Dn. D. T. ſpatium hac curva & radiis inter ſe normalibus contentum, eſſe ad quadratum radii, ut radius ad circumferentiam; aliam præterea elegantem hujus lineæ proprietatem dederat, quod ſolidum dicto ſpatio, circa radium qui dividitur tanquam axem voluto, genitum, ſit dimidium cylindri circumſcripti: hæc theoremata ejus veriſſima eſſe compertum habemus, certique ſumus, exactam eorum demonſtrationem (quam *Autor* circa prius deſiderat) dubiique (quod *Idem* circa poſterius hic movet) reſolutionem, ſi pretium operæ foret, daturum Nobiliſſimum inventorem. Lineas quæ habent punctum flexus contrarii p. 106 vocat irregulares. Laudat p. 127 Dn. Abbatem de *Lanion*, quem in Theologia pariter & Matheſi excellere ait, qui in *Diario Eruditorum Pariſino ſeptimo Anni 1690*, dederit generationem communem ſectionum Conicarum, per motum rectæ ſibi ſemper parallelæ; uniformiorem generatione a Penſionario *de Wit* olim explicata.

In *Coſmographia* p. 144, 145, Tabulam *Caſſini* exhibet, complectentem maximam, mediam ac minimam Planetarum diſtantiam a terra; & p. 153 ejusdem Tabulam Revolutionum 5 Satellitum Saturni; & p. 382 tam Jovialium quam Saturniorum. Agit & paucis de Meteoris; & in *Aſtronomia* de *Chronologicis* terminis tractans, ſpeciatim circa periodum Julianam p. 183 exhibet praxin P. *de Billy*, datis trium Cyclorum numeris invenire numerum reſpondentem periodi

Julianæ. Ex *Caſſini* obſervatis refert p.159, quaſdam ſtellas fixas per tubum dividi in duas circiter æquales & ſuis diametris diſtantes, ut primam Arietis, & eam quæ eſt in capite præcedentis Geminorum: eſſe & plane triplas aut quadruplas, ut quaſdam Plejadum, & mediam gladii Orionis. Et p.154, *Caſſinum* obſervaſſe Nebuloſam inter Canem majorem & minorem, quæ ſatis elegans ſit, ſi per tubum ſpectetur. Poſt theoriam Planetarum recepto more per circulos traditam, attingit p. 435. ſeqq. hypotheſin quandam *Caſſini*, qui loco Ellipſium *Kepleri* introduxit lineam quandam Ellipſoeidem ſeu Ellipſi cognatam, quam aptiorem judicat. Nempe res paucis huc redit: Axis major Ellipſoeidis Planetariæ a Sole immoto tanquam foco dividatur in duas partes, quæ utique inter ſe rationem habebunt diſtantiæ maximæ ad minimam: idem fiet in altero foco. Cum vero in Ellipſi communi ſumma rectarum, a puncto curvæ ad duos focos ductarum, æquetur axi majori; hic contra, rectangulum ſub his duabus rectis æquatur rectangulo ſub maxima & minima diſtantia. Motum autem Planetæ concipit tanquam compoſitum ex circulari & recto, reſpectu ejus foci qui a Sole eſt diverſus, & qui debet eſſe centrum medii motus; ea lege, ut motus circularis ſit æqualis, ſeu æquales ſemper angulos radiorum ad centrum abſolvat, perinde ac ſi Planeta eſſet in radio quodam ſolido circa centrum moto. Unde ipſa velocitas realis circa centrum hoc (a Sole diverſum) circulandi erit in ratione diſtantiæ Planetæ a centro, ſeu reciproce in ratione diſtantiæ Planetæ a Sole. Sed celeritas qua Planeta recedit a centro hoc, ſeu foco medii motus, determinatur ex ipſa lineæ natura. Solem vocat focum veri motus. Diſtantiam Solis & centri Ellipſoeidis (ſeu circuli Eccentrici) vocat Eccentricitatem ſimplicem; diſtantiam focorum, Eccentricitatem duplicem. Recta a Planeta ad centrum medii motus dicitur linea medii motus; ab eodem ad Solem, linea veri motus. Angulus lineæ veri motus ad axem dicitur Anomalia media; Angulus lineæ ad centrum Eccentrici a Planeta ductæ ad axem, Anomalia æquata; Angulus lineæ veri motus ad axem dicitur Angulus ad Solem, qui invenitur, ſi ab anomalia media, ex tabulis cognita, detrahatur angulus, quem comprehendunt lineæ veri & medii motus, qui dicitur æquatio abſoluta, & qui cognoſcitur in triangulo, data baſi oppoſita (diſtantia focorum) & angulo uno ad baſin (quem linea motus medii facit ad axem, & qui eſt complementum anomaliæ mediæ ad 2 rectos)

Digitized by Google

rectos) & rectangulo comprehenſo ſub lateribus, (linea motus medii & veri) quod eſt ſemper idem, adeoque datum. Itaque Autor hortatu *Caſſini* ſolviſſe ſe ait hoc problema: In triangulo data baſi, uno angulo ad baſin & rectangulo ſub lateribus invenire Triangulum; quod problema invenit eſſe ſolidum, & aliquot modis per Conicas ſolvit. Exhibet quoque ejus Calculum Analyticum, quem dedit Dominus *de la Roche*, Conſiliarius Parlamenti *Gratianopolitani*. Atque hæc quidem de primariis Planetis: quod vero ad ſecundarios attinet, qui circa primarios volvuntur, & cum primariis circa Solem, ut facit Luna (tanquam Satelles Terræ) itemque Satellites Jovis & Saturni, Dn. *Caſſinus* (p. 452, 453) concipit Planetam primarium tanquam centrum motus medii Satellitis, ſeu ut unum focum, & Solem, ut alterum focum, ita ut ſimiliter vertigo circa Planetam primarium ſit æquabilis, adeoque æqualiter creſcat circulatio realis pro diſtantia a Planeta primario, id eſt, ut ejus velocitas ſit reciproce ut diſtantia a Sole. Qui motus deinde videtur cum motu ipſius Planetæ primarii componi debere. Sed optandum eſt, ut ipſe Dn. *Caſſinus* ſententiam ſuam plenius exponat.

In *Opticis* hoc problema a *Buotio* quondam propoſitum ſolvit p. 459: invenire punctum ex quo tres rectæ unius partes datæ appareant æquales, ſeu (quia quæ ſub æquali angulo videntur, apparent æqualia) invenire punctum ex quo ductis ad data quatuor rectæ puncta rectis anguli ad punctum quæſitum ſint æquales. E occaſione æqualitatis angulorum incidentiæ & reflexionis, ſolvit hoc problema: invenire punctum in parallelogrammi rectanguli uno latere tale, ut ſi ex puncto dato in ipſum quæſitum feratur mobile vel radius, atque inde reflectatur in latus contiguum, ab hoc demum reflectatur ad punctum aliud datum. Et p. 485 tractat problema *Alhazeni*: dato puncto oculi & objecti invenire punctum ſpeculi ſphærici, ubi videtur punctum objecti; quod etiam ab *Hugenio* & *Sluſio* variis modis fuit conſtructum. Et p. 502 exhibet demonſtrationem theorematis, quod *Carteſius*, de Iride loquens, obiter innuerat. In *Mechanicis* quædam de motu aquarum inſerit ex *Mariotto*. In *Militaribus* notat p. 590, *Vaubanum* non refugere latus polygoni exterioris 200 hexapedarum (*toiſes*) ita ut linea defenſionis circiter ſit 150. Nam ſi cum Batavis hæc ad 120 reſtringatur, fieri propugnacula nimis parva. Nihilominus

tamen Autor eam 120 hexapedarum, & latus Polygoni interioris ejusdem circiter magnitudinis aſſumit. Cæterum 23 hexapedas dat collo dimidio in triangulo, 24 in quadrato, & ſic porro, donec in decagono fiat 30 hexap. quæ magnitudo deinceps non amplius augetur. Alæ tribuit 12 hexap. in triangulo, 16 in quadrato, & ſic porro, donec in decagono excreſcat ad 40 hexaped. quæ magnitudo & in ſequentibus polygonis retinetur. Angulum alæ cum chorda per lineam ex centro figuræ eductam determinat. In *Architectonicis*, p. 563, ſolvit problema a Vitriario ſibi propoſitum, qui volebat figuram hexagonam irregularem compoſitam ex quadrato & duobus triangulis æquilateris ſuper oppoſitis quadrati lateribus conſtitutis dato triangulo æquilatero æqualem, ſeu plus vitri non poſcentem, ſive quod idem eſt, trianguli æquilateri dati converſionem in talem figuram. Subjicitur poſtremo amplus Index Terminorum Alphabeticus, eo magis neceſſarius, quod in ipſo Opere (ut in *Nauticis*) termini non ſemper juxta conſtantem doctrinæ ordinem ſunt collocati.

JOH. CHRISTOPHORI VVAGENSEILII de re monetali veterum Romanorum Diſſertatio academica.

Altdorfi Noricorum excudit Henr. Meyerus, 1691, in 4. Conſt. plag. 13.

QUi numos Romanorum veterum ſingulares illuſtrarunt *Spanhemium, Noriſium, Rainſſantium, Molinetum, Eggelingium, Begerum, Seidelium, Sperlingium, Graverolum*, alios, in Actis his Eruditorum commemorari hic illic videas. Nunc aliquem, qui de re monetali *generatim* commentatus eſt, illis jungimus. Eſt is *Joh. Chriſtophorus Wagenſeilius*, JCtus & Philologus Altorfenſium clariſſimus & nobis etiam alias ex merito laudatus. Viginti autem & quinque capitibus complexus eſt, quæ de hoc argumento dicere voluit.

c. 1. Poſt etymologiam & definitionem *Monetæ*, refert, uti in vicem permutationis rerum priſcis mortalibus uſitatæ ſucceſſerit, originemq; calumniæ Judæis impactæ, quod ſanguinis Chriſtianorum avidi ſint, ex homonymia vocis דמים, quæ & *ſanguinem* & *pecuniam* ſignificat, obiter accerſit. *Monetam* inter Numina cultam apud Romanos, tum *Arnobii Ovidii*que, tum numiſmatum autoritate probat. Re-

2. fellit

fellit eos, qui mundo antediluviano uſum ſignati æris, argenti, auri tribuunt. Eaque occaſione narrat, Leonem X P. R. imagines clarorum virorum ex numis per Andream Fulvium in libello inſcripto: *Prontuario delle medaglie*, repræſentari curaſſe. Recuſum hunc non tantum Romæ ſub Clementis VII & Pauli III quoque Pontificatu, ſed & in Germania ac Gallia, ac ſigillatim Lugduni A. 1553 apud Wilhelmum Rovillium, in qua editione ſciolus quidam numos etiam Adami, Evæ, Noachi, Semi, Chami & Japheti ex cerebro ſuo adjecerit. An Thara primus monetæ inventor fuerit, incertum eſſe ait; Abrahami C. 3.
tamen ævo jam in uſu eam fuiſſe, non Talmudiſtarum ſolum, ſed & Scripturæ dictis comprobat. Multas gentes pecuniam nullam in emtione venditioneque adhibere dum obſervat, ex Renati Franciſci *Eſſay des Merveilles de la Nature* c. 29 notare cumprimis jubet, gentes dari, quæ in rebus emendis non niſi majorum ſuorum oſſibus utantur; eaque tanto majorem æſtimationem accipere, quanto honoratior & rerum geſtarum magnitudine celebrior fuerit is, cujus corporis olim fuere membra. Tempore Trojani belli monetæ nondum uſum 4.
receptum, ex Homero evincit. Numis *Amyntæ*, tertii Macedonum Regis, nullos antiquiores hodie comparere aſſeverat. *Zecca* & *Zecchini*, quorum illud officinam monetariam, hoc aureos Venetos *Italice* ſignificat, a *Cyzico*, inſignibus officinis monetalibus celebri, derivat. Dixerat *Carolus Patinus*, integras ſeries Regum imperii Græcanici e numis haud ſuppetere. Dubitat Wagenſeilius, quia Peireskius, teſte Gaſſendo, ſeriem Seleucidarum contexuerit. Potuiſſet quoque *Vaillantium* in partes vocare, qui forſan majorem, quam *Peireskius*, numerum id genus numorum collegit, in eo tantum infelix, quod in nullum *Seleuci V* numiſma inciderit. Romanos a Græcis monetam 5.
cudere didiciſſe, Noſter opinatur. Et Janum quidem primitus æra ſignaſſe, *Macrobio* creditur; hunc imitatum Numam, author eſt *Tranquillus* apud Suidam. Sed quum paſtoritio populo parum adhuc æris eſſet, ſcorteis & ligneis aſſibus Regi illi utendum fuit in congiario diſtribuendo, quod ex *Euſebii* chronico liquet. Poſtquam dein Tullus Hoſtilius omnes Albanorum opes Romam tranſtuliſſet, & Priſcus duodecim Thuſciæ populos ſubegiſſet, abunde æris adepti ſunt Romani, armis & numis parandis. De nomine & pondere tum pri- 6.
mævo, tum ſæpius imminuto *aſſis* Wagenſeilius proximo loco agit, &

inter

Digitized by Google

inter cætera monet, nullos *librales aſſes* hodie ſupereſſe, bene tamen
c. 7. minores. Recenſet porro æris vulgaris genera, *Hepatizon*, *Cyprium*, *Salluſtianum*, *Livianum*, & *Marianum* ſeu *Cordubenſe*, itemque numos ſuperſtites ex ære *Corinthiaco*. Obſervat, *Septimii Severi* tempore *plumbum* æri admiſceri cœpiſſe, quod pateat e guttulis plumbeis, ex
8. æneo numo igni impoſito undiquaque prorumpentibus. De æreis illis grandioribus, quos *Metalliones* vocari mos eſt, dum agit Noſter, notat Italis proprio nomine *Medaglioni Crotoniati* appellari, idq; vocis corruptum eſſe ſuſpicatur ab imperitis doctorum antiquariorum auditoribus e Græco κροττωτὰ νομίσματα, quod eſt, *fimbriata numiſmata*. Κρόσσος enim vel Κροττὸς *fimbria* eſt. Habent nimirum ex his numis aliqui *limbum*, ærei ex aurichalco, aurichalcei ex ære.
9. Ab ære tranſitum facit Autor ad *argentum*, ubi *denarii*, *quinarii*, *ſeſtertii* & *ſeſtertiûm*, *libellæ*, *ſembellæ*, *teruncii*, *numi* (proprie in argentum quadrantis) vocabula explanat. Defendit heic *Plinium* adverſus commentatorem Dalecampium, qui reprehenderat dicentem l. XXI c. ult. *denarium* eſſe *drachmam Atticam ſive medicinalem*. Octo autem ejusmodi drachmæ efficiunt unciam Romanam, cum tamen ſeptem denarios unciam olim effeciſſe, certiſſimum ſit. Commode itaque probat Wagenſeilius, *Plinium* h. l. loqui de levioribus ſui temporis denariis, & Savotum teſtem adducit, qui ponderando addidicit, inde ab exceſſu Neronis pondus denariorum imminui occœpiſſe. Unde idem Plinius l. 33. c. 9. ſcribat: *Alii e pondere* (Denarii) *ſubtrahunt*; *cum ſit juſtum*, *LXXXIV* (denarios) *e libris* (ſingulis) *ſignari*. Sic nempe, ſi libra conſtet denariis *LXXXIV* ſive drachmis *communibus*, uncia exhibebit denarios ſeptem. At ſi uncia octo denarios leviores drachmas *medicinales* complectatur, libra erit denariorum *XCVI*. Hinc Fannius:

Centum hæ ſunt drachmæ; quod ſi detraxeris iſtis
Quatuor, efficies hanc noſtram denique libram.

10. De argenti apud Romanos ſignati bonitate non ſemper eadem, poſtmodum diſſerit Autor, numorumque bracteatorum, (ubi bracteis duabus argenteis vilius metallum includitur,) artificium non intercidiſſe probat exemplo *Phil. Henr. Mülleri*, civis Auguſtani, cujus numi ſtannei argentati elegantisſimi ſane ſunt, ac oculos facile fallere poſſent, ut argenteos crederes, ſi nullam velles ponderis habere ratio-

rationem. *Serratorum, bigatorum, quadrigatorum, victoriatorum* numorum voces dein exponuntur, & MXXXVII in univerſum numi-
ſmata Conſularia hodie extare, obſervatur. Mox ubi de *aureis* ſive c. 11.
ſolidis numis, itemque de *officinis monetæ, Triumviris monetalibus,* 12.
Procuratoribus aut *Præpoſitis monetæ*, itemque ratione veteribus uſi- 13.
tata *flandi feriendiq;* unum idemque numiſma, ab aliis viris doctis pridem occupata repetiiſſet Wagenſeilius, quæſtionem ventilat: *num extent duo Romanorum numi per omnia ſimiles, & qui ex eadem matrice prodierint?* Negarat eam *Carolus Patinus*, pro infallibili ſigno capiendum dictitans, ſi duo ad amuſſim ſimiles reperiantur, alterutrum eſſe ſuppoſitum & ad veteris imitationem effictum. Affirmaverat *Æneas Vicus*, a *Deciano* duos, tres, quatuorve per omnia ſimiles conquiſitos memorans. Addit Noſter, impoſſibile eſſe, ut numus novus exactiſſime protòtypo reſpondens effingatur; id quod ope circini minus accurate, certius ſeta equina ſigillo recurvato adaptata demonſtrari poſſit.

Meminit inde moris, a C. Julio Cæſare invecti, ut Principis 14.
vultus publica moneta repræſentaretur, quo honoris genere ſoli Dii Deæque, & in his Roma æterna, affici ſueverant antea. Poſt Auguſtum ait Cæſares ſibis ſoli jus auri argentique ſignandi vindicaſſe, Senatui æris tantum procudendi poteſtate relicta. Hinc plerisq; æreis numis notam S. C. impreſſam cerni, quæ literæ in aureis argenteisque *neutiquam* appareant, imo ne quidem in iſtis quibus inſcriptum: S. P. Q. R. OB. CIVES. SERVATOS, qualem *Galbæ* poſſideat. Hoc manifeſtum indicium eſſe, nullos tales Senatus autoritate poſt Cæſarem fuiſſe excuſos. Excipit tamen Trajanum, in cujus aureis quoque & argenteis numis, etſi literæ S. C. ibi non reperiantur, creberrime nihilominus occurrat inſcriptio S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. Quæ dum in chartam conjicimus, memoriam ſubeunt numi non uni aurei, quorum notitiam debemus illuſtriſſimo Comiti Franciſco Mediobarbo Birago:

NERO CAES. AVG.
PONTIF. MAX. TR. P. V. P. P. EX. S. C. *fol. 92.*
A. VITELLIVS GERM. IMP. TR. P.
S. C. *fol. 105. ex Patini Suetonio f. 367.*
HADRIANVS AVGVSTVS.
COS. III. S. C. *fol. 183.*

C Tace-

Tacemus alios ex eodem colligendos. Non tamen, qui & illum latuit, aureum primæ magnitudinis, cujus proríſa caput velatum exhibet, illudque quidem, ut ex ductibus faciei criniumque ſuggeſtu patuit, *Fauſtinæ junioris*, inter Deas a marito M. Aurelio Antonino relatæ, cujus nomen proprium non erat adjectum, ſed longe auguſtius, nempe PIETAS. In averſa ſedet Dea, dextra victoriolam, ut videbatur, ſiniſtra haſtam tenens, adſcriptis nomine VESTA ac, (quod præcipue notandum ducebamus, cum inſignis ille numus a Viro quodam Conſultiſſimo inſpiciendus nobis non ita pridem concederetur,) *literis iſtis* S.C. quas in aurea ſane ſeculi illius moneta rariſſime offendas.

c. 15. Sed ad Wagenſeilium revertendum eſt. Præter Imperatorum vultus, eorum etiam uxores, ſobolē, imo & amicos, in pecunia publica conſpici, peculiari is capite perſequitur. Proxime ſequenti de *Colo-*
16. *niarum* & *municipiorum* numis, & quomodo ars ſculptoria ac monetalis, ab Auguſto inde usque ad Alexandrū Severum, floruerit, deinceps vero rudis plane ac impolita evaſerit, nonnulla memoriæ prodit. Literas XP ſibi invicem inſertas, ipſamq; *Chriſti* Servatoris iconem in
17. numis Chriſtianorum reperiri oſtendit. Scutulata *Helena*, Conſtan-
18. tini matris, numiſmata a ſuperſtitioſis Græculis maximi æſtimata, explodit ac *νοθείας* poſtulat. Numos vultu Imperatorum notatos re-
19. rum emendarum inſtrumentum fuiſſe, liquido probat, contra *Sebaſtianum Erizzum*, ex *l. 1. C. de vet. num. pot.* & *cap. 20. Pragmat. Sanct.*
20. *Juſtin.* itemque *Leonis VI Imp. Nov. 52.* Hinc in laudes jucundi pariter ac utilis ſtudii rei numariæ veteris digreditur, ad illuſtris *Spanhemii* opus de Uſu & præſtantia numiſmatum, lectorem remittens, ſimulque duos Norimbergenſium Senatores ex merito celebrans, *Carolum* puta *Welſerum* & *Johannem Paulum Ebnerum*, quos & ampliſſimos theſauros hujusmodi deliciarum eruditarum congeſſiſſe, ac earum interpretatione feliciſſime defungi, ne nos quidem ignorare ſivit fama
21. 22. publica. Inire dehinc docet *æſtimationem* aureorum & argenteorum numorum, ſecundum valorem *materiæ*; enumerat etiam dotes monetæ *æneæ*, quæ in gazophylaciis literatorum reponi mereatur. Exempla refert illorum, qui care emerunt numos æneos, ac in his *Joh. Andreæ Averoldi*, qui teſte *Æneа Vico*, aureos XXX expenderit, ut Commodi æreo numiſmate cum ſimulacro Martis pacifici, itemque ducatos LX, ut alio, in quo Commodus Herculis ſchema induit, potiretur.

Quæ

Digitized by Google

Quæ tamen expenſæ minus admirationem merentur, quam, ſi vulgatæ traditioni fides habenda, quod Heraclii numiſma Magno cuidam Duci Hetruriæ ſeptem coronatorum millibus conſtitit. Dum catalogum texit Imperatorum & Tyrannorum, quorum numi rarius occurrunt, merito *Othones* & *Peſcennios ex ære* omnium rariſſimos eſſe prædicat. Othones nempe æneos revera in orbe exiſtere, negare non audet, ex quo, qui id olim negarat, Chifletius palinodiam cecinit, & Patinus cum aliis magni nominis antiquariis ſententiam affirmantem calculo ſuo extra dubium poſuit. Subnectit modos perpurgandi numos c. 23
a rubigine, itemque rite diſtinguendi adulterinos a veris. Sed nimi- 24, 25.
um jam prolixi fuimus. Ipſum ergo Autorem adi ſis, qui & ſoliditate rerum, & verborum elegantia, non allicit modo, ſed & detinet lectorem, nec dimittit facile, antequam ad calcem libri pervenias. Unicum paradoxum excerpere adhuc juvat: *Etſi* (inquit) *ridiculum hoc quibusdam videbitur, non ludimus tamen, ſed ſerio opinamur, olfactu etiam eum, qui ſagax naſum habet, novos numos a veteribus dignoſcere poſſe. Sic enim Martialis l. 9. epigr. 60:*

Conſuluit nares, an olerent æra Corinthon.

THE BETOVERDE VVEERELD.

id eſt,

Mundus faſcinatus, ſive, accurata excusſio ſententiæ vulgaris de Spirituum natura, viribus, functionibus & officiis, itemque operibus abs hominibus eorum ope peragi ſolitis; quatuor libris ſuſcepta a *Balthaſare Bekkero*, SS. Theol. D. & Eccleſiaſte Amſtelodamenſi,

Amſtelodami, apud Danielem van den Dalen, 1691, in 4. Plag. 56.

PRodiere ſecunda vice libri duo priores e quatuor illis, quos publicæ luci deſtinavit Autor jam toto forte orbe literario notisſimus, omni ſtudio id agens, ut quicquid hactenus de Angelis bonis & malis eorumque ſapientia aut calliditate, itemque potentia & operationibus circa homines, non a vulgo ſolum, ſed & eruditiſſimo quovis creditum, ac e Scriptura ſacra probatum fuit, id omne impugnet atque de-

ſtruat. Gravem proinde cenſuram apud, ut accepimus, ſuos incurrit, qui habita Edami ſynodo die decimo Auguſti anni 1691, libros priores ſupprimendos judicaverunt ob falſas & ſcandaloſas, quas contineant, opiniones, editionem quoque reliquorum duorum, quorum ſpem fecerat, prohibuerunt, & quid de ipſomet Bekkero ſtatuendum eſſet, arbitrio ac deciſioni Senatus Amſtelodamenſis eccleſiaſtici commiſerunt.

LIB. I. Sub initium Operis *Bekkerus* gravitatem, utilitatem & neceſſi-
C. I. tatem diſquiſitionis hujus, una cum ejusdem methodo, exponit, promittitq; libro *primo* ſe acturum de opinionibus & actionibus populorum omnium temporum, terrarum, religionum, circa Deum & Spiritus bonos malosve; *ſecundo* libro excuſſurum ea, quæ de Spirituum potentia & operibus e Scriptura afferri poſſunt; libro *tertio* artes hypotheſi de Spirituum viribus nixas, incantatorias puta, divinatorias & hujus generis alias, exploſurum; *quarto* denique exploraturum, quid in hiſce doceat teſteturq; experientia.

2. Recenſet dein, e ſcriptoribus Græcis & Latinis, ſententias veterum gentilium de DIs, Dæmonibus ac Heroibus, Ideis Platonicis, Intelli-
3. gentiis Ariſtotelicis, Geniis, Manibus, Lemuribus; hinc ortas divina-
4. tiones aſtrologorum, haruſpicum, augurum; itemque incantatio-
6—10. nes magicas. Similia dogmata & ritus monſtrat in hodierno gentiliſmo, e. g. Europæorum Septentrionalium, Finnorum, Lapponum,
11. Samogitarum; Aſiaticorum, Japanenſium, Peguanorum, Sinenſium; Africanorum tandem & Americanorum. Mox quantum conveniant diſconveniantve inter ſe invicem Pneumatologiæ veterum ac moder-
12. 13. norum gentilium, inſtituta utriusque collatione, edocet. Nec Judæorum veterum recentiorumque opiniones de angelorum bonorum eſſentia, ordinibus, &c. malorumque origine, ut & *Gilgul* ſive transmigratione animarum humanarum in diverſa corpora, reticet; quem-
14. admodum etiam Muhammedanorum placita ex eo luculenter cogno-
15. ſcere licebit. His præmiſſis, Patres Eccleſiæ primitivæ prioribus quinq; ſeculis, ante Papiſmi & Muhammediſmi incrementa florentes adducit, de Angelis bonis & malis differentes, ac quasdam e Gentiliſmo opi-
16. niones ſucceſſu temporis repetiiſſe adfirmat. Cumque Exorciſmum
17. in eccleſia priſca partim improbatum, partim approbatum conſideraſſet, comparat allegatas Judæorum, Muhammedanorum & Chriſtianorum

norum opiniones inter ſe invicem. Iſtarum omnium confluxum in *Manichæiſmo* deprehendi, ac ex hoc fonte communiſſimas de Angelis malis opiniones profluxiſſe, aſſerit. Refert, e Gaſparo Schotto cumprimis, quid Pontificii credant de Angelorum B. & M. numero, ordinibus, ſapientia & potentia, & ſpeciatim de malorum πῶ & operibus miris, de ſpectris, & obſeſſione corporali, de magia & incantatione; de remediis, tum indubiis, fide & precibus, tum controverſis inter nos ipſosque, reliquiis nempe ſanctorum, ſigno crucis, aqua luſtrali, agno Dei cereo, invocatione nominis Jeſu & Mariæ; itemque de inquiſitionibus in ſagas criminalibus, earum probationibus per ignem, aquam & ſtateram, pœnisque capitalibus. Enarrat deinde ſententiam Proteſtantium, tam Lutheranorum, ad Pontificios propius accedentium, quam Reformatorum, tam vulgi, quam eruditorum. Ex his aliquos tantum non omnia credere obſervat, quæ vulgus credat, ut *Jacobum I* Magnæ Britanniæ Regem in Dæmonologia, ac *Danæum* in Sortiariis; alios omnia fere rejicere, ut Reinoldum *Schottum* Anglum, & Antonium *van Dalen* libro de Oraculis. Cæteros medium tenere, ut *Wierum*. Collatis ſententiis iſtis, primo Proteſtantium & Pontificiorum, deinde omnium Chriſtianorum, Judæorum, Muhammedanorum & Gentilium, earum conſenſum atq; diſſenſum ob oculos ponit. Sub finem libri, communem Chriſtianorum, inprimis Proteſtantium, de Satanæ potentia opinionem, non e Scripturæ vel Naturæ lumine, ſed e præjudiciis a prima infantia impreſſis, ætate vero adultiore creſcentibus, ac confirmatis in ſcholis trivialibus & academiis, natam aſſeverat.

c. 18. 19. ſ. 22. 23. 24.

LIBRO II ante omnia, ut quæſtionis ſtatus rite formetur, docet, quousque Ratio aut Scriptura S. viam nobis heic monſtrare poſſint; vocabula etiam *corporis* & *ſpiritus* in anteceſſum exponit. Cognitionem animæ & corporis perducere probat ad cognitionem Dei, hujusque perfectionem inferre ejusdem unitatem. Nulla ratione evinci, dari Dæmonas aut Semideos. His enim opus non eſſe vel ad regendum mundum, vel ad complendum ſpatium aereum. Qua occaſione diſtinctionem præſentiæ in repletivam, definitivam & circumſcriptivam refutat. Eſſe Spiritus, conſtare fatetur ex anima humana ejusque immortalitate e lumine naturæ cognoſcibili. Quicquid extra Scripturam de ſtatu animæ poſt mortem dici ſolet, id omne a ſana ratione partim falſitatis, partim incertitudinis argui, v. g. de *Gilgul* Ju-

LIB. II. c. 1. 2. 3. 4. 5.

C 3 dæorum

Digitized by Google

c. 6. dæorum & μετεμψυχώσει Pythagoræorum. E ſola ratione demon-
ſtrabile non eſſe, Angelos, h. e. Spiritus alios præter animam noſtram,
7 exiſtere. Ipſam Scripturam de natura & origine Angelorum non
adeo multa diſſerere, neque ullibi id facere abſolute, ſed ſemper in re-
ſpectu vel ad Deum, cui miniſtrant, vel ad fideles, quos protegunt.
Hinc reprehendit Theologos, tempus creationis Angelorum, cauſſam
lapſus Satanici ac ferme tempus etiam definientes, item in apparitio-
nibus quibusdam Angelorum præludia incarnationis Chriſti aut pro-
8. bationes myſterii SS. Trinitatis quærentes. Ortum & ſtatum malo-
rum Angelorum paucis, ſed perſpicue ſatis, Scripturam tradere, Bek-
kerus ait. Nempe quod Diabolus ab integritate concreata deſciverit,
id Chriſtum dicere *Joh. VIII 44.* & Johannem *1. Epiſt. III, 8.* quod-
que plures cum illo Spiritus lapſi ſint, liquere e *Matth. XXV, 14.* unde
ſimul conſtet, Diabolo & angelis ejus paratum eſſe ignem æternum,
in quem quamprimum peccarunt, illico conjecti fuerint, ibique detine-
antur catenis infernalibus. Neque enim demonſtrari poſſe, ullam
gratiam lapſis Spiritibus a Deo factam eſſe, ſive ad converſionem
eorum atque reconciliationem, ſive dilationem aut mitigationem pœ-
9. næ. Notitiam quidem rerum divinarum humanarumque conceden-
dam monet, ob *Matth. XVIII, 10.* non tamen cognitionem cogitatio-
num humanarum, niſi a Deo eis revelentur. Potentiam quoque ma-
gnam *Pſal. CIII, 20.* eis adſcribi, ſed in quo conſiſtat, non explicari.
Statuit itaque ipſemet, non poſſe illos agere in animam noſtram, co-
gitationes noſtras emendando, vel confirmando, vel novas inſpiran-
do, ſine ſermone aut ſigno externo, absq; interventu corporis aſſumti.
Multo minus agere poſſe in corpora, cum ſint ſpiritus. Hinc opera
miraculoſa Angelorum ſoli Deo vendicat, perinde ut miracula homi-
nibus in ſacris literis adſcripta. Spiritum Sanctum in his talibus loqui
cum vulgo, & humano more Deum, ut Regem, deſcribere, cui, uti
palatium, thronum, ſceptrum, coronam, ſic & Angelos, creaturarum
præſtantiſſimas, tanquam miniſtros aulicos, legatos, exercitus, tri-
10. buat. Quando Angelus pios cuſtodire, portare, ducere, defendere,
impios vero affligere aut occidere dicitur, id omne proprie de Deo,
improprie & ἀνθρωποπαθῶς de Angelis accipiendum. Sic v. g. lu-
ctam Jacobi cum Angelo contigiſſe in ſomnio ſive viſione nocturna,
qua videbatur ſibi luctari Patriarcha, cum vis phantaſticæ impreſſionis
ſpecia-

Digitized by Google

ſpecialiter a Deo motæ, non imaginarie, ſed realiter moveret corpus ipſius tanta violentia, ut femur luxaretur. Agnoſcit, e Scriptura innoteſcere tum Angelorum bonorum principem, *Michaelem* nempe archangelum, tum malorum, *diabolum* ſive *Satanam.* Nam unicum eſſe Satanam, ſed plures angelos malos huic ſubordinatos. Angelos Abrahæ & Lotho apparentes, homines fuiſſe & fortaſſis tres prophetas Salemitanos. Per Angelum, cujus miniſterio Deus legem in Sinai promulgavit & populum Iſraeliticum per deſertum deduxit, innui ſolum majeſtatem ſingularemque præſentiam divini Legislatoris. Ita *Angelum, in cujus medio nomen Domini*, Exod. XXXII, 34. nubem fuiſſe, e qua Jehova attributa ſua eſſentialia, voluntatemque revelavit, Ex. XXXIV, 5. Peculiares populorum aut perſonarum angelos tutelares dari, inficiatur Bekkerus. Equidem Daniel mentionem facit trium principum Græciæ, Perſiæ & Iſraelis; ſed ſymbolice his Bekkerus notari aſſerit, mundum ab ipſa divina providentia prudentia tanta regi, quanta non poſſet rex terrenus, multis licet miniſtris adjutus. Nam quamvis in hac Dei gubernatione adverſa fronte concurrere quædam videantur, omnia tamen in populi Dei commodum tandem vergere. Chriſtianos *Act. XII, 15.* loqui ex priſtino Judaico errore. Forte etiam ad eundem accommodari ſermonem a Servatore, *Matth. XVIII, 10.* Nomine *Diaboli* aut *Satanæ* perſæpe aliud quid, quam ſpiritum malum deſignari. E. g. *Matth. XIII, 30.* zizania diſſeminantem *inimicum* (collective ſumtum, ut *Cananæus, Amoræus,*) calumniatorem Chriſtianorum Judæum eſſe, ex collatione *Act. XIII, 45.* hariolatur. Similiter loca *Luc. VIII, 12. Eph. VI, 11. Jac. IV, 7. 1. Petr. V, 8.* ei exponuntnr. Μεθοδείαι *Eph. VI, 11.* & laquei diaboli *2. Tim. II, 26. 1. Tim. III, 6.* 7 ſunt pſeudophiloſophia adverſariorum. Diabolus in carcerem conjiciens *Apoc. II, 10.* notat homines, perſecutores Chriſtianorum. Ita diabolum accuſantem *Job. I* & *II.* & *Pſal. CIX, 6.* de homine improbo explicat, per *filios Dei* (Job. c. I.) homines pios, (æque ac *Gen. VI, 2.*) intelligens. Negat, Satanæ competere regnum divino adverſum, eundemve oppugnare poſſe, vel eccleſiam totam, vel ſingulos fideles, cum ignoret cogitationes humanas & captivus detineatur in orco. Quemadmodum vero incendiarius uni ſaltem domui ignem ſubjiciens, moxque in carcerem detruſus, ſi flamma plures poſtmodum ædes, plateas, urbes perdat, has omnes

c. 11. 13. 14. 15. 16. 17.

omnes ſuccendiſſe dicitur: ita Satanæ tanquam ſeductori paradiſiaco tribuuntur mala, etſi non ab ipſo amplius Satana, ſed ſeducto humano genere peragantur. Hac fini diſtinctius conſiderat loca Scripturæ
c. 18. deſcribentia Satanæ (1.) *verſutiam*, (2.) *potentiam*, qua dominatur impiis habetque mortis imperium, (3.) *opera*, tum in genere, quod malum operetur, verbum Dei furetur, pios tentet & accuſet, tum in ſpecie Apoſtolos cribraverit, Judam & Ananiam obſederit, (4.) *transfigurationem in angelum lucis*, (5.) *præſentem infernalis captivitatis ſtatum*, (6.) *imminentem perditionem*. Hæc omnia enim, ſi unicæ perſonæ, qualis diabolus, tribuantur, fictum iri Deum, qui nunquam extiterit. Pleraque idcirco de pravis concupiſcentiis & operibus hominum a Satana olim in Paradiſo ſeductorum exponenda
19. contendit. Ex inſtituto deinceps de ſeductione Protoplaſtorum Satanica acturum ſe profitetur. Sed nullibi lectori attento minus ſatisfacit, quam heic, ubi vel maxime opus erat. Certe ex hypotheſibus ejus, (v. c. quod ab iſta hora, qua peccavit Satan, a Deo irato æternum rejectus ac ſine mora detruſus ſit in infernalem carcerem, absque ulla ſpe redeundi, item quod homines ad malum irritare nequeat, cum cogitationes eorum penitus ignoret, nec alio deflectere, aut novas ſuggerere poſſit, quod in viſibili forma apparere non poſſit, corpusve ſibi adaptare, aut per ſerpentem loqui, &c.) conſequitur, Satanam non magis olim ſeduxiſſe homines, ac hodie. Seductionem tamen aliquam primævam credit e *Joh. VIII. 2. Cor. XI. Apoc. XII.* Debuiſſet ergo hæc ἐναντιοφανῆ removere & clarius docere, quid de ea re ſtatuat. Heic vero ſolummodo tricas nectit varias, & difficultates congerit, quæ cæteros Geneſeos interpretes urgeant. Tandem concludit, textum Moſaicum totum, nec de ſerpente, nec de Satana, nec de ambobus *literaliter* exponendum eſſe, ſed *allegorice*; nec Moſi cauſam defuiſſe, ex qua tum temporis, ſub ſchemate continuo ſerpentis, de Satana locutus fuerit, in enarratione & ſeductionis & maledictionis
20. inſequentis. Congreſſum Chriſti & Satanæ in deſerto non realiter, ſed *in ſpiritu*, h. e. in viſione, ſicut poſtea colloquium cum Moſe &
21. Elia in monte Tabor, contigiſſe arbitratur. Davidem inſtigatum, ut numeraret populum, *1. Chron. XXXII, 2.* a *Satana* h. e. adverſario aliquo, ſive adulatore aulico; quemadmodum Abiſai eodem nomine
22. appellatur *2. Sam. XIX, 22.* Per Corpus Moſis, *v. 9. epiſt. Judæ* probabi-

probabiliſſime ſignificari populum Hieroſolymitanum, cum templo, lege & cultu Moſaico. Per Michaelem intelligi defenſorem gentis Judaicæ, (juxta ac *Dan. XII.*) qui dicatur objurgaſſe Satanam, h. e. adverſarium, Joſuæ & Zorobabeli reſiſtentem, qualis Titnai & Starboſnai *Eſræ V, 2. 3.* Ad *1. Sam. XXVIII, 7. ſq.* reſpondet, non veras c. 23.
fuiſſe prædictiones, ſed meras nugas vetulæ, ſpiritu aliquo fatidico ſe præditam mentitæ. Locum *Job. II, 7.* exponit: *Egreſſus eſt Satan a conſpectu Jehovæ, & percuſſit*, non Satan, ſed Jehova, *Jobum ulcere* 24.
peſſimo. Hiſtoriam quippe veram exornari fictis circumſtantiis, ad inſtar *1. Reg. XXII, 19.* Quæ *2. Cor. XII.* de Satana Paulum colaphizante leguntur, de perſecutionibus, contradictionibus, & calumniis adverſariorum accipit. In Veteri Teſtamento quotieſcunque inter- 25.
pretes *Diabolos* memorent, in textu originali reperiri aut שדים h. e. idola, quæ *devaſtatores* dicantur, quia ob eorum cultum idololatrarum regiones Numen abominari & devaſtare ſoleat, vel שעירים *piloſos* ſive *hircos*, animalia illa bruta. In Novo Teſtamento δαίμονας nominari, non quod ſint, ſed quod a Gentilibus fingantur. Locum *Jac. II, 19.* τὰ δαιμόνια φρίσσουσι: *Dæmonia*, h. e. ſacerdotes gentilium, Dæmoniorum nomine reſponſa dantes, *credunt Deum eſſe & contremiſcunt*; perinde uti *Jer. L. 2.* Bel & idola (i. e. eorum ſacrificuli) erubeſcere dicuntur. Si *Bekkero* judice ſtandum eſt, *Dæmoniaci* in Novo Teſtamento peculiaribus morbis erant affecti cerebrum lædentibus, 26.
ſenſusque adeo internos, inprimis phantaſiam turbantibus, ac paroxyſmos inſtar febrium habentibus, atq; ſymptomata gravia, v. c. furorem, ſurditatem, obmuteſcentiam, &c. *Spiritus Domini* a Saule recedens, *1. Sam. XVI.* erat (juxta autorem noſtrum,) animoſitas & fortitudo regia: ſed ſuccedens *ſpiritus malus* ejusdem timiditas cum paroxyſmis melancholicis & pene cum furore, ad cantum citharæ, quo Satanas fugari nequeat, recedens. In ejectione Dæmoniorum (loquimur ex ſententia Bekkeri,) Chriſtus dictis factisque ſuis vulgo ſe at- 27.
temperavit; quandoquidem non venerat, ut ſcientiam rerum naturalium traderet, aut errores circa iſtas refutaret, ſed ut religionem inſtauraret, ſeque Meſſiam promiſſum eſſe demonſtraret. Hinc morbos *Dæmonia* vocans loquebatur cum vulgo, prout & alibi Solem oriri atque occidere dicit. Speciatim ſpiritus immundus *Marc. I, 13.* erat 28.
morbus inſaniæ, ex quo miſer ille putabat, ſe eſſe diabolum, ſicut

D Nebu-

Digitized by Google

Nebucadnezar credidit ſe eſſe beſtiam. Sic & *Matth. VIII. 28.* fuit veſanus exiſtimans, vel a legione dæmonum inhabitari ſe. Hunc Chriſtus a rabie illa liberavit, eademque gregem porcorum, petito ſanandi annuens, percuſſit. Lunaticus *Matth. XVII.* fuit epilepticus.
c. 29. Eadem libertate alia quoque Scripturæ dicta Bekkerus a Satana detor-
30. quet in pravos homines. Sic Principatus & Poteſtates piis adverſantes, *Rom. VIII, 38. Eph. VI. 12. Col. II. 15.* ſunt ei magiſtratus infideles. Princeps hujus mundi ejectus, *Joh. XII*, notat magiſtratus mundanos, Herodem & Pontium Pilatum. Deus hujus mundi *2. Cor. IV, 4.* ſunt carnales concupiſcentiæ eorum, quibus (juxta *Phil. III.*) venter Deus eſt. Princeps poteſtatis aeris, ſpiritus qui operatur in filiis infidelitatis, *Eph. II*, eſt dominium pravarum cupiditatum. Spiritualia nequitiæ in cœleſtibus, *Eph. VI, 12.* non ſunt Spiritus mali ſub cœlis, ſed pravitates & nequitia animæ humanæ, rebus fidei ac cœleſtibus
31. ſe immiſcentis atque verbis & factis ea impugnantis. *Spectra* dein & *ſomnia* diabolica confutat Autor, eo quod Diabolus non adjuvetur a Deo in corpore ſibi adaptando, ſicut angeli boni, quorum
32. apparitionem haud negat. Nec magis concedit, quod vulgo dicitur, Satanam eſſe inſignem Phyſicum, Polyglottum, Theologum. *Non* eſſe ait *Phyſicum*; quia res naturales & corporeæ abſque corpore non intelligantur. Nihil eſſe in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu. *Non Polyglottum*; quia ſpiritus non operetur niſi cogitando, i. e. intelligendo & volendo. Jam licet quis cogitet, qua lingua incolæ terræ Auſtralis incognitæ utantur, non poſſe iſtam hoc ipſo addiſcere. Abſque interventu corporis, (i. e. vel audiendo vel in libris legendo) ſpiritum nihil concipere poſſe de hominis lingua, vel voce, vel ſono. *Non* denique *Theologum*; Nam & angelos bonos nihil noſſe de rebus divinis, niſi quantum e divina revelatione & legatione ad pios compertum habent. Multo ergo minus patrem mendaciorum perſcrutaturum
33. profunditates myſteriorum divinorum. *Regnum* denuo *Satanæ* deſtruit, h. e. potentiam atque dominium poſt lapſum, cum id ne ante
34. 35. lapſum quidem habuerit; & vulgarem ſententiam de poteſtate diaboli nec cum veritate fidei Chriſtianæ, nec cum vera pietate ſimul conſiſtere poſſe, ſub libri calcem pronuntiat.

Habes in compendio libros Bekkeri duos priores, a Doctore quidem Theologo inter Reformatos magni nominis profectos, eoque nomine locum in *Actis* noſtris *Eruditorum* meritos, at tanta audacia Scri-

Scripturæ innumera loca pervertentes, ac ubi primæ hypotheſes probandæ ſunt, probationibus deſtitutos, ut paucos neminemve, paulo reverentius Scripturas divinas habentem, nec ad rationis occœcatæ in ſpiritualibus dictamen eas refingentem, fore putemus, qui abs eo in ſuam ſe pertrahi ſententiam paſſurus ſit.

GERHARDI FELTMANNI TRACTATUS DE Impari Matrimonio.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1692, in 8.

Conſtat plagulis 22.

QUa occaſione Autor Conſultiſſimus ad hanc quæſtionem præjudicialem & maxime illuſtrem acceſſerit, ut eam ſuccincta & ſolida interpretatione excuteret, ſub initio tractatus ingenua libertate enarrat. Notum videlicet eſt, ante annos non ita multos acerrimam diſceptationem ſubortam eſſe de jure ſucceſſionis legitimæ in Comitatum Benthemenſem, a quo filios Erneſti Guilielmi Comitis frater ejus Philippus Conradus, iſtiusque dehinc filius, tum propter generis materni ignobilitatem, tum propter ſpecialis pacti ſucceſſorii diſpoſitionem excludere certabat. Dictus modo Comes Erneſtus Guilielmus ſolenni matrimonio ſibi junxerat Gertrudim Zelſtiam, ex clara inter cives gente apud Zütphanienſes editam; ex qua cum duos ſuſcepiſſet filios, Erneſtum & Chriſtophorum Bernardum, (quorum alter numeratur inter eos, qui prætorianis equitibus Magnæ Britanniæ Regis Guilielmi III præfecti ſunt, alter prætoriæ navi imperat:) poſt ſuborto fribuſculo, pactū ſucceſſorium iniverat cum fratre Philippo Conrado, cujus potiora capita hæc erant, ut Zelſtia conjux liberique ex ea nati omnes titulo quidem Comitis ornarentur, contenti autem arce Schutterpienſi & reditibus, quos ex eo diſtrictu capere licet, cæteris rebus genitoris ſui abſtinerent, veluti debitis Philippo Conrado ejusque proli ex pari connubio genitæ. Confirmavit hanc pactionem Imperator, juſſitque Epiſcopum Monaſterienſem, ut eam traheret ad ſuam curam & tuitionem ſingularem, quæ vulgo Conſervatorii voce venit. Neque ſic contentus pater, poſtea exhæredes inſuper ſcripſit ſuos natos, & in teſtamento ſolenni repetiit firmavitque pactum antea cum germano celebratum. His ita diſpoſitis, cum tanti præjudicii negotium non poſſet

ſet aliter quam in lites & diſſidia ambigua diſſolvi; factum eſt, ut utraque pars Principum potentiorum clientelam ambiret, ſimulque per Literatos cauſam in ſcriptis publicis orandam curaret. Pulchrum duxit Autor hac in palæſtra a partibus filiorum præteritorum ſtare. Quamobrem auxit primum Apologiam, quæ apud Boomios Amſtelodami ſub titulo *manifeſti* typis deſcripta prodiit, in qua tamen ea tantum pro ſuis agnoſcit Noſter, quæ editor ejus principio cujusque verſus ſecretis notis ſignavit. Poſtea aliud ſcriptum compoſuit lingua Gallica ſub titulo *Des Enfans illuſtres nez d'une roturiere*, jamque typographo commiſerat, ſed quod nunc, mutata ſententia, Latine edere maluit.

Diſpertitus vero eſt tractatum iſtum in tres partes, quarum prima & poſtrema in tria rurſus capita diſtinctæ ſunt. In prima parte perſpicue primum formatur ſtatus controverſiæ, num liberi ex impari matrimonio geniti ſint capaces Feudorum Regalium, ut patri in Principatu ac Comitatu Imperii ſuccedant. Ordine dehinc diſputatorio ſervato, XLV technas in *Cap. I* recenſet, quibus negativam ſententiam nonnulli adſtruere laborant; *Cap. 2.* exhibet rationes veras & exempla ſelecta pro adſtruendo liberorum jure; *Cap. 3.* reſolutionem dubiorum addit. Prolixum nimis foret, tot rationes, tamque varia exempla ſibi invicem occurrentia, eorundemque conflictum ordine competente vel leviter ſaltim ſtringere; quocirca loca, præ cæteris notabilia quæ nobis viſa ſunt, nude allegabimus, de eorundem exacta connexione & applicatione ad præſentem materiam non adeo ſolliciti, cum de ſcopo Autoris Clariſſimi jam ſufficienter conſtet. Pag. 13. & ſeq. recenſentur nomina nonnullorum Principum, quibus inæquale matrimoniũ inire placuit, ea tamen lege, ut liberos exinde ſuſceptos in dignitatis gradu inferiore poſt ſe relinquerent. Ex his primum occurrit Fridericus I cognomento Victorioſus Elector Palatinus cum Clara Tettingia; ſequuntur Otto Dux Luneburgenſis cum Mechtilde Campenſi, Georgius Fridericus Marchio Bada-Durlacenſis cum Eliſabetha Stozinia, Georgius Aribertus Princeps Anhaltinus cum Johanna Croſecia, Ferdinandus Bavariæ Dux cum Maria Pettenbecia; quibus *pag. 36.* accedunt Ferdinandus Auſtriacus cum Philippina Velſera, Ludovicus Luſitanus Bejæ Dux cum Jolanta. *Pag. 16.* refertur ex Trithemii Chronico Ducũ Bav. Erneſtum Bojariorum Ducem ex decreto Conſi-

Digitized by Google

Conſiliariorum ſuorum pœna parricidii affeciſſe Agnetem Bernaueriam patre chirurgo natam, quod vincula amoris arctiſſima cum filio ſuo contraxerat. Supplicii vero iſtius rigor immoderatus, & qui illud anteceſſit, proceſſus non rite formatus, cenſuram merito ſubit *pag. 137.* Pag. 54. & ſeq. digreſſio prolixa inſtituitur circa Antonium Luſitanum, Priorem Cratenſem vulgo dictum, quem Ludovicus Emanuelis Luſitaniæ Regis filius ſecundogenitus ex Jolanta obſcuræ originis fœmina ſuſceperat. Poſtquam enim præter ſpem & expectationem proximiores Regni hujus hæredes fatum abſtulerat, ut illud ad Antonium, ex juſto ſe natum eſſe matrimonio utcunque probantem, devolveretur, validiſſimum iſte contradictorem expertus eſt Regem Hiſpaniæ, qui jus ſucceſſionis non tam via juris, licet Pontificem ut arbitrum in ſpeciem admitteret, quam aperto Marte ſibi aſſeruit. Quam varii vero caſus & inſperata fortunæ ludibria turbas haſce diſtinxerint, fuſius exponere Noſter ſatagit. *Pag. 62.* ut & *pag. 92.* memorantur exempla quorundam Principum, qui liberos ex uxore inferioris ordinis ſuſceptos provinciarum ſuarum hæredes reliquerunt. Sic Uladislaus I Bohemiæ Rex placide regnum obtinuit, licet aviam haberet paſtoris filiam, quam teſte Ænea Sylvio, Udalricus ſibi junxerat. Admiſſus quoque dicitur ad ſucceſſionem in Comitatum Marcæ & Sleidæ ac Lumaini dynaſtiam Franciſcus Antonius ignobili matre natus. Imo in contradictorio judicio apud Imperatorem obtinuit ſucceſſionem in Ducatum Mutinenſem Cæſar Eſtenſis, ſeu Ateſtinus, qui matrem Lauram plebejæ originis fœminam agnoſcebat. Plura exempla ſe conſulto prætermittere profitetur Noſter, cum mortalium mentes hoc præjudicio laborent, cunctos optimates generoſique ſanguinis viros, quoties ſibi jungant geniali fœdere lecti virginem ignobilem, nuptias ſe facere indignas, & plerique ideo averſentur rei quaſi probroſæ fieri mentionem, & obductam Familiæ cicatricem refricari. *Pag. 116.* cenſum virorum exhibet, qui ignobili loco nati hoc ſeculo inclaruere, ut Ducum Comitumque dignitatem obtinerent. Hæc de parte I.

Pars II mixtim declarat tum quæ ſit conditio liberorum ex matrimonio ad morganaticam contracto ſuſceptorum, tum quod in præſenti caſu talis pactio nunquam legitime interceſſerit, quodque ſola patris Erneſti Guilielmi Comitis aſſertio in pacto ſucceſſorio cum fratre inito plenam rei hujus probationem non abſolvat. *Pars III* &

poſtrema pactum ſucceſſorium, quod Erneſtum Guilielmum cum fratre Philippo Conrado in præjudicium liberorũ ex Zelſtia ſuſceptorum iniiſſe jam memoravimus, cum juris poſitivi regulis confert eodem ordine, qui in prima parte occurrit. Ex tribus etenim capitibus *Cap. I* colores varios monſtrat, quorum fuco pactum iſtud ut validum & legitimum utcunque appareat. Potiores ex his videntur, autoritas pactorum hæreditariorum & confraternitatum, quæ inter Illuſtres perſonas celebrata; confirmatio Imperatoris ſpecialiter concurrens; reverentia parentibus debita; patriæ calamitas ex diſſidio hoc metuenda. *Cap. II* rotunde negat, patri ullam diſponendi facultatem competiiſſe circa Feudum Regale in præjudicium liberorum, qui jamjam nati jus quæſitum habuerunt, quod ipſis invitis neutiquam auferri potuerit. Circa *Cap. III & fin.* quod impedimenta in Cap. I hujus partis objecta provide tollit, iſtud obiter adhuc notamus, Conſtitutionem Saxonicam p. 307. denuo occurrentem (conf. p. 253.) molliorem omnino demereri cenſuram; hujus quippe ratiocinatio juſta nobis videtur, & ſatis valida, dummodo caſui genuino adaptetur.

SOLUTIO CURVÆ CAUSTICÆ PER VULgarem Geometriam Carteſianam; aliaque,

Auctore Johanne Bernoulli, Med. Cand.

QUia modus, quo naturam Curvæ Cauſticæ, Nob. D. T. primum conſideratæ, per vulgarem Geometriam inquiſivi, diverſamque deprehendi ab ea, quam applicatæ Semicirculi in punctis biſectionum formant, non cuivis obvius eſt, placet hic eum in gratiam amatorum hujus Geometriæ plenius exponere: ubi primo notare convenit, quod (Fig. I) CB radius reflexus paralleli DC, ſit æqualis ipſi AB, interceptæ inter centrum A & punctum interſectionis B. Nam ob ang. ACF = ACE & DCF = BCE, erit ACB = ACD = CAB, ergo BC = AB. q. e. d.

TAB. I.

Hoc præliminato, hujus curvæ generationem ſic concipio: Sint (Fig. II) tres radii prædicto modo reflexi AF, BE, CD, ſe mutuo ſecantes in punctis G, H, I, quorum quilibet ex hypotheſi curvam quæſitam tangit, ideoque punctum contactus radii BE non poterit eſſe in HB,

Digitized by Google

TAB. I. ad A. 1692. pag. 30.

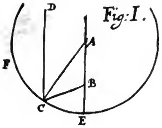

Fig: I.

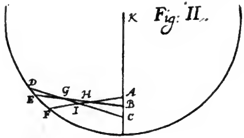

Fig: II.

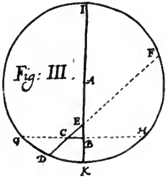

Fig: III.

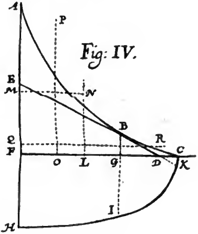

Fig: IV.

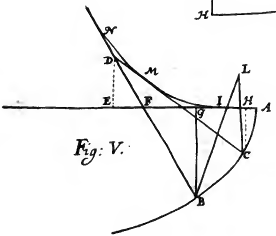

Fig: V.

Digitized by Google

Digitized by Google

in HB, ſecus AF curvam ſecaret; nec etiam erit in GE, alias DC ſecaret utrumque contra hypotheſin; erit ergo in GH. Intelligantur nunc puncta A & C magis appropinquari ad B, magis itaque accedent etiam ad ſe invicem puncta H & G, ut ita arctius limitetur punctum contactus; ſi ergo A & C coincidant in B, concurrent quoque G & H, adeo ut contactus plane determinatus ſit, nimirum in concurſu punctorum G & H. Liceat concurſum hunc appellare *punctum concurrentiæ*, quod in hoc ſpeciali exemplo ita comparatum eſt, ut unica linea EB per illud duci poſſit, quæ ſit æqualis ipſi conterminæ KB, cum per quodlibet aliud punctum G vel H cis vel ultra punctum concurrentiæ ſemper duæ lineæ EB & DC vel EB & AF duci poſſint, ita ut tam KC = CD, quam KB = BE, vel tam KA = AF, quam KB = BE. Quod hactenus dictum eſt de puncto concurrentiæ in radio reflexo EB, pariter etiam intelligendum erit de omnibus aliis, in radiis reflexis FA, DC &c. Ideoque problema propoſitum huc recidit: *Invenire naturam curvæ, quam formant puncta concurrentiæ radiorum reflexorum.*

Ad hoc inveſtigandum ponatur more *Carteſiano* (Fig. III) AB = x, perpendicularis BC = y, AS = a: invenienda itaque eſt CD, quæ ſi producatur ad E, DE ſit = AE, & reſultans æquatio habebit duas radices æquales, quia ſupponitur C eſſe punctum concurrentiæ, per quod ſc. unica linea DE ducitur ita ut ſit = AE: ponatur ergo CD = z & AE (ED) = m, erit CE = $m - z$, BE = $\sqrt{mm - 2mz + zz - yy}$, & AE = AB − BE = $x - \sqrt{mm - 2mz + zz - yy} = m$: reducta æquatione invenitur $m = \frac{xx - zz + yy}{2x - 2z}$: porro quia $\sqrt{aa - xx}$ = GB, erit $\Box$ GCH (DCF) = $aa - xx - yy$, proinde CF = $\frac{aa - xx - yy}{z}$ & DF = $\frac{aa - xx - yy + zz}{z}$ EF = $\frac{aa - xx - yy + zz}{z} - m$, ideoque $\Box$ DEF = (KEI = $aa - mm$ =) $\frac{aa - xx - yy + zz}{z}m - mm$, invenietur ergo $m = \frac{aaz}{aa - xx - yy + zz} = \frac{xx - zz + yy}{2x - 2z}$: reducta æquatione habetur

$z^4 -$

$z^4 - 2xxzz - 2yyzz - aazz + 2aaxz + x^4 + 2xxyy + y^4 - 4aaxx - 4aayy = c.$

Hæc itaque æquatio duas radices æquales habens multiplicetur per duas progreſſiones arithmeticas $-0, -1, -2, -3, -4$ & $+4, +3, +2, +1, +0$, provenient duæ æquationes,

⊙ $4xxzz + 4yyzz + 2aazz - 6aaxz - 4x^4 - 8xxyy - 4y^4 + 4aaxx + 4aayy = 0$, &

☿ $4z^3 - 4xxz - 4yyz - 2aaz + 2aax = 0.$ M. per $xx + yy + \frac{1}{2}aa$ & ⊙ per z, provenit

sub: { $4xxz^3 + 4yyz^3 + 2aaz^3 - 4x^4z - 8xxyyz - 4aaxxz - 4y^4z - 4aayyz - a^4z + 2aax^3 + 2aaxyy + a^4x = 0$, &
$4xxz^3 + 4yyz^3 + 2aaz^3 - 6aaxzz - 4x^4z - 8xxyyz - 4y^4z + 4aaxxz + 4aayyz = 0.$

reſid. ♃ $6xzz - 8xxz - 8yyz - aaz + 2x^3 + 2xyy + aax = 0.$ M. per $2xx + 2yy + aa$ & ⊙ per $3x$, habebitur

sub: { $12x^3zz + 12xyyzz + 6aaxzz - 16x^4z - 32xxyyz - 10aaxxz - 16y^4z - 10aayyz - a^4z + 4x^5 + 8x^3yy + 4aax^3 + 4xy^4 + 4aaxyy + a^4x = 0$, &
$12x^3zz + 12xyyzz + 6aaxzz - 18aaxxz - 12x^5 - 12y^4x - 24x^3yy + 12aax^3 + 12aayyx = 0.$

reſid. ☽ $16x^4z + 32xxyyz - 8aaxxz + 16y^4z + 10aayyz + a^4z - 16x^5 - 32x^3yy + 8aax^3 - 16xy^4 + 8aaxyy - aaxyy - a^4x = 0.$

sub; { ☿ $6xz^3 - 6x^3z - 6yyxz - 3aaxz + 3aaxx = 0.$
♄ $6xz^3 - 8xxzz - 8yyzz - aazz + 2x^3z + 2xyyz + aaxz = 0.$

sub: { reſid. $8xxzz + 8yyzz + aazz - 8x^3z - 8xyyz - 4aaxz + 3aaxx = 0.$
⊙ $8xxzz + 8yyzz + 4aazz - 12aaxz - 8x^4 - 16xxyy - 8y^4 + 8aaxx + 8aayy = 0.$

reſid. $3aazz - 8aaxz + 8x^3z + 8xyyz - 8x^4 - 16xxyy - 8y^4 + 5aaxx + 8aayy = 0$ M. per $2x$, & ♄ per aa, erit

sub: { $6aaxzz - 16aaxxz + 16x^4z + 16xxyyz - 16x^5 - 32x^3yy - 16xy^4 + 10aax^3 + 16aaxyy = 0$ &
$6aaxzz - 8aaxxz - 8aayyz - a^4z + 2aax^3 + 2aaxyy + a^4x = 0.$

reſid. ♀ $8aaxxz - 16x^4z - 16xxyyz - 8aayyz - a^4z + 16x^5 + 16y^4x + a^4x + 32x^3yy - 8aax^3 - 14aaxyy = 0.$

addantur nunc ♀ & ☽; habebitur, diviſo per $2yy$, $8xxz + aaz +$

8yy—

Digitized by Google

$8yyz - 3aax = 0$: ideoque erit $z = \frac{3aax}{8xx + aa + 8yy}$ & per æquat. ♀ eſt $z = \frac{16x^5 + 32yyx^3 - 8aax^3 - 14aayyx + 16y^4x + a^4x}{16x^4 + 16yyxx - 8aaxx + 8aayy + a^4}$ Multiplic. per crucem & reducta æquatione ad cyphram orietur tandem

$$\begin{array}{llll} 64x^6 & -48aax^4 & +12a^4xx & -a^6 \\ & +192yy & -96aayy & -15a^4yy \\ & & +192y^4 & -48aay^4 \\ & & & +64y^5 \end{array} = 0$$

Hæc quæ vera eſt æquatio naturam curvæ determinans ad pauciores dimenſiones reduci nequit, cum per poſitionem $y = \frac{3}{2}a$ æquatio $256x^6 - 27a^6 = 0$ irreducibilis oriatur; unde conſequitur, diverſam eſſe ab ea, quam applicatæ ſemicirculi in punctis biſectionum formant, utpote cujus natura per æquationē biquadraticam

$$\begin{array}{lll} 16x^4 & -8aaxx & +a^4 \\ & -8ay & -2a^3y \\ & +16yy & +aayy \end{array} = 0$$

exprimitur.

Fig. IV. Haud abſimili modo invenitur natura curvæ ABC, quæ talis eſt, ut a quocunque curvæ puncto B tangens utrinque protenſa, & a cruribus anguli recti FA, FC intercepta, ED ſit æqualis conſtanti datæ. Invenio namque pro æquatione naturam curvæ exprimente (poſito $FG = x$, $GB = y$, $ED = a$)

$$\begin{array}{llll} x^6 & -3aax^4 & +3a^4xx & -a^6 \\ & +3yy & +21aayy & +3a^4yy \\ & & +3y^4 & -3aay^4 \\ & & & +y^6 \end{array} = 0.$$

Curvæ autem portio BC (ut & hoc moneam) æqualis eſt $\frac{3}{2}$ BD, proinde longitudo totius curvæ ABC æquatur $\frac{3}{2}$ AF vel $\frac{3}{2}$ ED.

Inſuper natura curvæ CKIH, quæ ex evolutione curvæ ABC deſcribitur, poſito $FG = x$, $GI = z$, exprimitur per hanc æquationem

$$\begin{array}{llll} 4x^6 & -12aax^4 & +12a^4xx & -4a^6 \\ & +12zz & -24aazz & +12a^4zz \\ & & +12z^4 & -15aaz^4 \\ & & & +4z^6 \end{array} = 0.$$

Curvæ hæ habent hanc proprietatem inſignem: ſpatium curvilineum BDC eſt ad ſpatium curvilineum DKC ubique ut 4 ad 5.

Facta FL & FM $= \frac{2}{5}$ AF ſeu FC, ductisque MN & LN, parallelis FC & AF, erit punctum concurſus N centrum gravitatis curvæ ABC.

Facta vero FO $= \frac{2}{5}$ FG, erit centrum gravitatis portionis AB in linea parallela OP.

Facta FZ $= \frac{2}{5}$ GB, erit centrum gravitatis portionis BC in lin. paral. QR.

Cæterum animadvertit *Clariſſimus Frater*, methodum hanc poſſe generalem effici, & adhiberi ad determinandas naturas omnium Evolutarum & Cauſticarum, hoc eſt, curvarum, quæ per interſectiones perpendicularium aut radiorum reflexorum formantur: Etenim ſi duæ rectæ (Fig. V) BD, CD, ſingantur eſſe perpendiculares ad curvam ACB, vel radiorum incidentium LB, LC reflexi, interſecantes ſeſe in communi puncto D; ſequitur utique, quod viceverſa ex dato puncto D duæ quoque ejusmodi lineæ inflecti poſſint, quæ ſint vel perpendiculares curvæ AB, vel reflexi radiorum in punctum L vergentium: Quocirca ſi rectæ AE, ED utut indeterminatæ, conſiderentur tantiſper ut cognitæ & determinatæ, hoc eſt, punctum D ut datum, & quæratur exinde longitudo z, puta ipſius DB vel BL, vel BG, vel AG (prout hoc illudve ſimplicius videbitur) habebit æquatio, longitudinem z exprimens, duas radices æquales quidem, ſicubi puncta B & C indiſtantia, hoc eſt, punctum D in curva optata fuerit: quare ſi porro dicta æquatio nota methodo tractetur, & eliminetur ex illa litera z, reſultabit alia, quæ relationem indeterminatarum x & y ſive rectarum AE, ED, adeoque naturam curvæ quæſitæ exhibet. E quibus concludit, Geometriam vulgarem, ſi dextre adhibeatur, poſſe nonnunquam ad ea quoque Problemata extendi, quæ absque reconditiore indiviſibilium Geometria ſolvi non poſſe credebantur; quanquam cætera cum hac neutiquam comparari mereatur. Speciatim annotat, Evolutam Parabolæ expeditiori calculo ſic inveniri, quam nuper illam ope methodi infinite parvorum repererat. Poſitis enim.

Lat. rect.

Parab. $= a$	erit AG $= \frac{zz}{a}$	AI + IE = AG + GF + FE
AI $= \frac{1}{2}a$	GF $= \frac{1}{2}a$	$\frac{1}{2}a + x = \frac{zz}{a} + \frac{1}{2}a + \frac{ay}{2z}$
IE $= x$	EF $= \frac{ay}{2z}$	$x = \frac{zz}{a} + \frac{ay}{2z}$
ED $= y$		

BG=

BG=z |

$$2z^3 * - 2axz + aay = 0 \quad | \quad 2z^3 * - 2axz + aay = 0.$$
$$0 \quad 1 \quad 2 \quad 3 \quad | \quad 3 \quad 2 \quad 1 \quad 0$$
$$-4axz + 3aay = 0 \qquad 6z^3 - 2axz = 0$$
$$z = \frac{3ay}{4x} \qquad 3zz - ax = 0$$
$$zz = \frac{9aayy}{16xx} \qquad zz = \frac{ax}{3}$$

uude $\frac{9aayy}{16xx} = \frac{ax}{3}$

& $27ayy = 16x^3$.

ATHENÆ OXONIENSES.

An exact history of all the VVriters and Biſhops &c.

id eſt,

Hiſtoria accurata Scriptorum atque Epiſcoporum, qui prodierunt ex antiquiſſima & famigeratiſſima Oxonienſi Academia, ab A. D. 1500 ad A. 1690. Accedunt *FASTI OXONIENSES.*

Volumen I. pertingens ad A. D. 1640.

Londini, *impenſis* Thomæ Bennet, 1691. Plag. 217.

ANonymus laborioſiſſimi operis Autor, ut jam anno ſuperiori p. 152. in Novis Literariis diximus, eſt ***Antonius Wood***, vir multæ variæque lectionis, ac ex ***Hiſtoria & Antiquitatibus Univerſitatis Oxonienſis***, Latino ſermone e theatro Sheldoniano A. 1674 editis, in republica literaria percelebris. Hic Joannis ***Lelandi***, Joannis ***Balei***, Joannis ***Pitſei***, Franciſci ***Godwini***, aliorumque minoris famæ hiſtoricorum ſtudium, eruditos claroſque ſuæ gentis viros ab oblivione poſterorum vindicandi, non feliciter tantum æmulatus eſt, ſed &, ſi quid judicamus, non perfunctorie ſuperavit, tum rerum copia, tum modeſtia erga diverſæ religionis homines, quam in ***Baleo*** magnopere deſiderat, tum denique diligenti allegatione authorum, per quos profecit; qua in parte notandus venit ***Pitſeus***, qui quoties ***Lelandum*** teſtem laudat, ***Baleum*** exſcribit, hunc tamen, ceu hæreticum, nomina-

 re non

re non audet, cum nihilominus extra dubium ponatur Woodo noſtro, neque illi, neque ulli Pontificiorum acceſſum, dum viveret is, patuiſſe ad *Lelandi* MSCta.

In *Athenis* his *Oxonienſibus* ſpectare licet *nativitatem, fortunam, munia, geſta, obitum* omnium *Authorum* ac *Prælatorum*, quotquot ex Oxonienſi Academia prodierunt, ſive in Anglia ſive extra eam aut naſci, aut fortunarum ſedem nanciſci eis contigerit. Adjiciuntur ſæpe *fata* & *characteres librorum* abs eis compoſitorum. Et quamvis in *FASTIS promotiones* potiſſimum *magiſteriales* & *doctorales, incorporationes in collegia academica* & id genus alia, recenſeantur, attamen ſi forte inter Scriptores Epiſcoposve nomen Graduatorum illorum aut Incorporatorum non compareat, obiter brevis eorum biographia illic adnectitur.

Inter *Scriptores* agmen ducit ipſa *Academia*, cujus nomine inſignitur e. g. *Judicium die 19. Aug. 1690 latum adverſus impium libellum* [Arthuri Bury, Doctoris Theologi ac Rectoris Collegii Exonienſis] *inſcriptum:* The naked Goſpel. Hoc *Nudum Evangelium* omnia fidei principia, quæ unanimi conſenſu a Chriſtianis credita fuerant, evertere dicitur, ac eo nomine Oxonii, eodem tempore, quo Judicium prodiit, combuſtum eſt.

Longum foret, catalogum texere omnium iſtorum *Authorum* aut *Epiſcoporum.* Illi enim numerum attingunt ſexcenteſimum ſeptuageſimum, hi ducenteſimum quartum. Iſtos inter recentiſſimus eſt *Robertus Chamberlaine* poeta Anglus: inter hos *Metrophanes Critopulus*, (quem Woodus conſtanter vocat *Critopylum*,) Patriarcha Alexandrinus, qui nempe A. 1640 claruit, etſi incertum eſt, quo anno obierit. Seligemus tamen e multis, ſpeciminis loco, quosdam, tum qui inſolentioris argumenti libros concinnarunt, tum quorum notitia ad Acta noſtra emaculanda aut ſupplenda facere videtur. Ex iſtis
pag. 498.
ſunt, qui opuſculis ſuis homines in Luna aſſertum ivere, Franc. Godvvinus, Herefordienſis, & Wilkinſius Ceſtrienſis, Epiſcopi. Robertus *Burtonus* Wilhelmi frater, Lindliaco-Leiceſtrenſis, Mathematicus ac Philologus inſignis, *Democritus junior* inter Oxonienſes vulgo appellatus, natus 8. Febr. 1576, eo tempore, quo ſibi mortem ex themate ſuo genethliaco prædixerat, melancholia extinctus eſt, cum antea *de Melancholia* quoque opus, magno ab Anglis applauſu exceptum ac A.

1624

1624, 1632, 1638, 1652, in Fol. excuſum, edidiſſet. Tumba ejus Oxonii viſitur, tum ſchematiſmo genethliaco, tum inſcriptione notabilis ſequenti: *Paucis notus, paucioribus ignotus, hic jacet Democritus junior, cui vitam dedit & mortem melancholia. Obiit VIII Id. Jan. A. C. M DC XXXIX.* pag. 535.

Reprehendit Noſter *Iſaacum Waltonum*, autorem *Vitæ Henrici Wottoni*, in Supplementis Actorum Eruditorum p. 82. recenſitæ, ob varios in Chronologia errores. Sequitur tamen in cæteris, adeo ut & mendum typographicum fraudi ei fuerit, dum refert, Wottonum legatione functum apud *Ducem Wittebergenſem*. Nimirum ita legerat doctiſſimus Vir in *vita* illa, *plagula* [c] *in fine*. At illius loco in *epiſtolis Wottonianis* p. 292. 490. 498. *Dux Wirtenbergenſis* (erat is Johannes Fridericus,) recte legitur. Hunc Stutgardiæ A. 1620 convenerat Wottonus, ut ipſemet in epiſtolis haud obſcure indicat. Ad Acta Erud. A. 1691. p. 5. notare par eſt ex Woodo p. 601, *Joannem Overallum* 12. Maji 1619 fato ſuo functum. Itemque ibidem p. 3, ex eodem p. 310, *Robertum Perſonium* non die 10, ſed $\frac{5}{15}$ Apr. 1610, obiiſſe, qui annus etiam emortualis fuit *Richardo Knollio*, cujus hiſtoriam Turcicam, nuperius recuſam, ſectione Supplementorum prima commemoravimus; latius autem paulo de ea egit Woodus, p. 310. 531.

EPISTOLÆ MEDICINALES VARIIS OCCAſionibus conſcriptæ. Authore Ricardo Carr M. D. & Coll. Reg. Med. Lond. Socio.

Londini, impenſis Stafford Anſon. 1691 in 8. Conſtat. plag. 14.

OCtodecim quæ faſciculo præſenti comprehenduntur epiſtolæ, totidem reſponſa ſunt ad diverſos ab Autore exarata. *Epiſt. I* abuſum æque ac uſum Ptarmicorum exponente, oſſis cribroſi foramina a filamentis æque nerveis ac vaſculis lymphaticis illa humectantibus oppleri indigitatur. Autorem quippe Lugduni quondam Batavorum in cadavere, a Schaftio (Schacht) intenſiſſimo frigore diſſecto, lymphatica vaſa externum cerebri ambitum perreptantia propriis uſurpaſſe oculis, & intuitu horum vaſculorum lymphaticorum, narium a frequentioribus ſternutatoriis exſiccatorum olfactum quoque deficere in iis, qui ſternutatorio nimium delectantur pulvere. E multis an-

tem ptarmicis ſolæ roſæ rubræ ſubtiliſſime pulveriſatæ commendantur. *Ep. II* Nicotianæ fumus bilioſis diſſuadetur, in maxillarum vero tumoribus circa collum emergentibus, odontalgia, uteri ſtrangulatu, ſeroſis oculorum affectibus, aſthmate &c. præcipitur, modo non effectum uſus ejus quotidianus, propterea fugiendus, fruſtretur. *Ep. III* vires & vitia liquorum in Coffepoliis uſitatorum, Decocti nempe Coffe, Thee, Salviæ neutri horũ cedentis, & Chocolatæ, ita recenſentur, ut ſingula deprædicentur proficua, ſi calida & medicamenti inſtar, i. e. rarius uſurpentur, nec unus idemque ſemper liquor, ſed interdum hic, interdum ille pro lubitu ſorbilletur. *Ep. IV* morborum enarrantur myriades, a potu generoſiori mane hauſto propullulantes. *Ep. V.* Aquæ Tunbrigienſes ad methodum præſcriptam in doloribus nephriticis extra paroxyſmum ſalutares celebrantur, etiamſi non tam ſpiritum illum gorgoneum extinguant, quam pabulum ſolum ſubtrahant. *Ep. VI* in fœminarum ſterilitate ab uterinis dependente obſtructionibus multum Thermis attribuitur. *Ep. VII* Matres multiplicis poſtulantur criminis, quod infantibus, ubi bene valeant, mammas proprias denegent; vanum enim nonnullarum eſſe metum, ne hyſtericam lactando paſſionem ſibi accerſant. *Ep. IIX* Viro cuidam tabe confecto conſilium impertitur, ut Monſpelium contendat, cum aer ibi clementior ſpiret, totique itineris decurſu tam corpus varie exerceatur, quam animus jucunde reficiatur. Fonticulis autem tali in caſu parum fidei habetur, quod pus laudabile ab iis tunc plorari ſolitum nõn cauſa, ſed effectus melioris videatur valetudinis. *Ep. IX* de Capillitii uſu in cephalalgiis ſedandis differitur. *Ep. X* dum commoda Hæmorrhoidum fluentium in Melancholicis, Lienoſis & Nephriticis aperiuntur; variæ quoque indagantur cauſæ, cur ſanguis peccans ex hæmorrhoidalibus ſaltem venis effundatur. *Ep. XI* Alvi adſtrictæ tum cauſæ, tum medela hiſce proportionata, exponuntur. *Ep. XII* Graviditatem ex urina fruſtra prædici innuitur, quod veſica urinaria non magis, quam inteſtinum rectum cum utero communicet, nec certo mulierum urina a virorum lotio dignoſci poſſit. Quoad Uroſcopiam alias ſaluberrime a Londinenſi Medicorum Collegio cautum, ne ullus ſive Sociorum, ſive Candidatorum, ſive Permiſſorum conſilii quicquam ſupra urinarum nuda inſpectione impertiat. *Ep. XIV* Contactus Regius in ſtrumoſis ſanandis aliquando proficuus, ſubinde irritus, ſolum non nocivus

nocivus, declaratur. *Ep. XV* Valetudini ebrietatem etiam menſtruam obeſſe, rationibus & Theologicis, & Medicis oſtenditur, fruſtra aliis vomitum tunc contingentem laudantibus. *Ep. XVI* de duabus agitur Monialibus, quas Romæ ſexum mutaſſe fama tulit. *Ep. XVII* cœna non omnibus ſine diſcrimine ſiſtitur negligenda; quemadmodum numerus quoque horarum, quibus dormiendum ſit, ratione circumſtantiarum habita *Ep. XVIII* eaque ultima, determinatur.

DISCOURS POLITIQUES DE MACHIAVEL ſur la I Decade de Tite Live.

id eſt,

Nicolai Machiavelli ad primam Decadem Hiſtoriarum Titi Livii Diſcurſus Politici.

Amſtelod. apud H. Desbordes, 1691, in 12. Plag. 31.

NOva hæc eſt libri non novi, ſed jam ultra ſesquiſeculum doctorum virorum manibus verſati Gallica Verſio, cum præ ſe nitorem ferens, quo lingua iſta tanto hactenus ſtudio exculta florere hodie creditur. Italico eum idiomate *Nicolaus Machiavellus* A. 1530 primum ediderat, Vir famoſus, & qui in Librorum prohibitorum & expurgandorum Indicibus, quales vulgari in Romana Eccleſia conſueverunt, non alio quam Athei & Pſeudo-Politici elogio mactatur: ſed quem in hiſce ſuis ad primam Livii Decadem, qua Romanæ Reipublicæ veteris origo atque incrementa enarrantur, commentationibus profundam prodidiſſe Politices ſcientiam, nemo facile negaverit. Utique & exceptus olim cum applauſu liber, & dignus poſtea habitus a viris non ineruditis fuit, qui non in Latinum tantum, ſub titulo *Diſputationum de Republica*, ſed Gallicum etiam atque Anglicum ſermonem transfunderetur. Ut adeo de civibus ſuis non male meritus videri poſſit, qui poſthabito Cleri Romani in Machiavellum odio, in lucem denuo librum hunc producere, ſtyloque ad genium ſeculi compoſito gratiorem Lectori reddere ſuſtinuit.

MICHAELIS ANGELI FARDELLÆ UNIVERſæ Philoſophiæ Syſtema. Tomus I Rationalis & emendata Dialectica ſpecimen tradens &c.

Venetiis,

Venetiis, apud Hieronymum Albrizium 1691, in 12mo.

Conſtat plagul. 24.

QUamquam Operis hujus titulus univerſæ Philoſophiæ ſyſtema præ ſe ferat; *Clariſſimus* tamen ejus *Autor* in limine ſtatim modeſte profitetur, brevem tantum ad recte philoſophandum prodromum & apparatum a ſe hic proponi, quo tamen animus ad aſſequendam omnibus numeris abſolutam ſapientiam rite poſſit præparari. Ut vero de totius operis partitione Lectori conſtet, *Philoſophiam* dividit in *Naturalem* & *Moralem*: illius partes tres facit, *Logicam*, *Metaphyſicam* (ad quam *Arithmeticam* & *Matheſin Univerſalem* commode reduci poſſe pronunciat) & eam, quæ circa mundum corporeum, ſeu extenſionis naturam, verſatur. Hæc ſi ſubſtantiam extenſam contemplatur quatenus ſenſibus ſubjacet, ſeu ſenſibilibus qualitatibus & apparentiis exornatur, *Phyſica*; ſi extenſionem pure intelligibilem & idealem, quatenus menſurabilis, & a ſenſuum perceptione ſejuncta eſt, *Geometria*; ſi denique veritates, quæ ideali extenſioni competunt, cum ſenſibili aliqua corporis proprietate conjungit, *Phyſico-Mathematica* Autori nuncupatur.

Præmittit cæteris *Logicam*, quod viam hæc ſternat Philoſophiæ primæ: in eaq; veteris & novæ Scholæ placita cum ſuis meditatis confert. Nulli autem ſectæ addictus, nullam ex omni parte rejicit aut amplectitur; in *Peripatum* tamen, ejusque præcipue ſectatores *Scholaſticos*, ſtylum hinc inde, non ſine merito, acuit. Philoſophiæ vero naturalis incrementis plurimum obfuiſſe, immodicam antiquitatis reverentiam; libidinem innovandi; diſputationum abuſum & ſtudium contentionis; methodi recte ratiocinandi defectum (quo *Ariſtotelem*, *Platonem*, *Democritum*, *veteresque Philoſophos* plurimum laboraſſe; ſolumque *Carteſium* naturalem philoſophandi rationem, utut multa ab *Antiquis* emendicaverit, excogitaſſe contendit) neglectum & contemtum ſtudii Chymiæ; ignorantiam Matheſeos; præceps judicium; exorſum a contemplatione ſenſibilium, non vero intelligibilium; fiduciam judicii ſenſuum; terminorum abſtractorum logicorum & generalium in exponenda particularium rerum natura uſum, & vocum non rerum ſolicitudinem, non indiligenti exegeſi oſtendit, cavendisque iis debitas cautelas limitesque præſcribit.

Ipſam *Logicam* dum *artem cogitandi* facit, id muneris ei injungit, ut pri-

ut primum errores noſtros detegat & emendet, præcipuas deinde mentis cogitationes, perceptionem, judicium, ratiocinationem & ordinationem dextre dirigat: unde quinque libri hujus partes *Autori* conſurgunt.

Circa *primam* duplices humanæ mentis defectus notat: neceſſarios, ex ipſa natura rei finitæ (hoc eſt defectuoſæ) pullulantes; & voluntarios, qui culpam involvant, diligentia vero adhibita caveri poſſint. Ex horum genere eos tantum, qui verum reſpiciunt, & vel ignorantiam, oblivionem, confuſionem & obſcuritatem in perceptionem; incertitudinem & præcipitantiam in judicium; pravas conſequentias in ratiocinium invehunt, conſiderat. Horum cauſam propriam & principalem conſtituit libertatis abuſum: occaſionalem, quatenus homo in ordine ad ſe ſpectatur, ſenſus, imaginationem, animique affectus; quatenus comparatur ad ſocietatem, conſortium, educationem parentum, præceptorum diſciplinam, lectionem librorum &c. Priorum (ſenſus, imaginationis &c.) occaſione, quamplures infantiæ, præjudiciis eorum nimis obnoxiæ, opiniones naſci, ex quibus deinde infiniti errores alii originem ducant, qui procedente ætate ſimul adoleſcant, novisque ſemper erroribus firmentur & augeantur, luculentis exemplis demonſtrat.

Conſiderationem errorum excipit *Pars ſecunda*, *de Humanæ mentis ideis*, ſive formis, per quas mens immediate percipit: quas & perceptiones, notiones & conceptus rei nominat. Tuetur hic ſententiam *Arnaldi*, ideas nihil realiter diverſum eſſe ab ipſa perceptione rei, contra *Malebranchium* ſtatuentis. Diſtinguit tamen eas in innatas & acquiſitas: & illas non eſſe imagines aut ſimulacra ſeu veſtigia, in mentis ſinu expreſſa; ſed in quadam diſpoſitione & facilitate mentis conſiſtere contendit, qua citra excitamentum extraneum ex ſe pro ſuo placito easdem ſine difficultate poſſit excitare. A præjudiciis autem infantiæ, quæ quod ſenſum non afficit aut movet, pro nihilo reputat, oriri aſſerit, quod mentis ideæ, quæ entia ſint realia, pro figmentis aut entibus rationis pluribus Scholaſticis habeantur. Ideas ipſas in ſenſationes, imaginationes & ſimplices intellectiones diſtinguit, easque a mente, non ſenſibus, ortum trahere aſſerit; illudque Scholarum effatum: Nihil eſt in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu, falſum pronunciat. Ideas porro in claras & diſtinctas, ac

 obſcuras

obſcuras & confuſas diſpeſcit, omneque quod per claram Ideam nobis repræſentatur, vel ut rem, vel ut modum rei, vel ut rem modificatam percipi; ſæpiſſime autem modum cum re a Philoſophis confundi enunciat. Res autem quæ clare & diſtincte intelliguntur, duorum tantum facit generum: vel ſpirituales, hoc eſt cogitantes; vel corporeas, hoc eſt extenſas. Arbitrarium eſſe exiſtimat numerum conſtituere claſſium aut generum, eorum quæ clare poſſunt percipi: unde nec in natura fundatum putat denarium Prædicamentorum numerum; & ab aliis ad ſeptem claſſes hoc diſticho

Mens, menſura, quies, motus, poſitura, figura,
Sunt cum materia cunctarum exordia rerum,

comprehenſas, cuncta quæ in Univerſo percipimus referri memorat. Ens ſimpliciter & Infinitum vere & proprie ut rem & ſubſtantiam intelligi; cætera vero ab eo diverſa analogice & per comparationem tantum res dici, tanquam repræſentationes, veſtigia & imitamenta ſubſtantiæ. Ad diſtinctiorem rei intellectum ſingula ejus attributa ſedulo eſſe perpendenda, ac in claſſes ſuas ordinatim diſtribuenda; atque hic cavendum, ne attributa poſitiva cum negativis confundantur: melius autem & clarius rem percipi per attributa poſitiva quam negativa; abſoluta quam relativa: probe etiam modos particulares a communibus, reales ab apparentibus diſcernendos. Plurimum conferre ad diſtinctam notitiam, ſi eadem res pluribus ideis, diverſiſque conceptibus inadæquatis percipiatur. Ideas univerſales recte in quinque ſpecies ſeu prædicabilia diſtingui aſſerit: præcipuum autem vulgaris Dialecticæ præjudicium & impedimentum perhibet, quod ad res ipſas transferantur, quæ tantum in conceptu noſtro exiſtunt. Impugnat ſcalam prædicamentalem *Peripateticorum*, ſeu *arborem Porphyrianam*, pluribus ex cauſis, aliamque ſubſtituit, & ab objectionibus vindicat. Tradit deinde regulam, ut vocat, inconcuſſam, ex qua, quæ in rebus creatis ab invicem realiter diſtingantur, colligi poſſit. Ex quo porro improbat diſtinctiones, virtualem *Thomiſtarum*, & formalem *Scotiſtarum*, iiſque difficultates circa myſterium SS. Trinitatis non tolli, ſed novis aliis implicatiores reddi, prolixe deducit; easque adeo nec de Deo enunciandas, neque negandas, ſed judicium noſtrum eousque ſuſpendendum eſſe concludit, donec evidentia vel revelatio acceſſerit: modum vero præbet, quo, præciſis his diſtinctionibus, validius

dius occurri poſſit infidelium argumentis, myſterium hoc oppugnantibus. Præcipua rei rite percipiendæ inſtrumenta judicat legitimam Definitionem & Diviſionem, in quarum naturam diligenter inquirit. Definitionem Hominis per animal rationale, defectuoſam & obſcuram rei expreſſionem non unam ob cauſam pronunciat. Quicquid autem a mente Humana clare & diſtincte percipitur, ens determinatum & ſingulare eſſe, eaquepropter non res, ſed tantum conceptus univerſales dici debere exiſtimat.

Tertia pars regulas tradit recte judicandi. *Judicium* autem non tam ad intellectum quam ad voluntatem ſpectare affirmat; ita ut etiam aſſenſus reſpectu primarum veritatum non minus voluntarius dicendus ſit, quam conſenſus ad bonum. Quo loco *Malebranchium* reprehendit, cui intellectus facultas ſit mere paſſiva. Qua autem ratione judicium ad intellectum & rurſus ad voluntatem referri poſſit, oſtendit. Proportionem porro ſeu relationem, quæ in judicio ex parte intellectus percipiatur, nil aliud dicere, niſi ipſa extrema realia, & conceptum comparativum; adeoque relationem formaliter conſiſtere in conceptu, quo extrema mutuo comparantur. Judicium tam diu ſuſpendendum docet, usque dum prævio examine evidentia in perceptione conſurgat: unde ex ſenſuum teſtimonio & evidentia tantum determinari debeat reſpectus rerum in ordine ad nos, nil vero de abſoluta rei natura judicari.

Quarta parte, omni *ratiocinio* neceſſario involvi notat proportionem æqualitatis aut inæqualitatis inter duas rerum proportiones; ex qua illico oriatur mentis judicium, quo duo extrema invicem connecti vel repugnare concluditur. Syllogiſmi Demonſtrativi geneſin ex clara & diſtincta, Topici ex obſcura extremorum cum medio connexione derivat: hujus etiam exemplum, ex *Peripateticorum* principiis, pro ſenſu & cognitione brutorum; ex *Carteſii* vero adverſus eadem profert. In Sophiſtico vero vel duplex occurrere medium, vel alterutrum extremorum non per ſe, ſed per accidens, medio connecti monet: & fontes indicat primariorum ſophiſmatum, ex quibus innumeri errores in ſcholis promanaverint; quorum tres præcipuos in altera Appendice fuſius perſequitur.

Ultima parte Methodum analyticam ſeu *inventionis* appellat, cujus ope latentem veritatem venamur, & ad rerum radicalia & prima-

 ria at-

ria attributa detegenda ducimur: *doctrinæ* vero, & *ſyntheticam*, cujus beneficio inventam & detectam veritatem ordinato ſermone aliis invicte ſuademus. Pro triplici inde veritate (philoſophica quæ & metaphyſicam & phyſicam complectitur, mathematica,& phyſicomathematica) invenienda triplicem regulam præſcribit, quam luculento diſcurſu exemplisque convenientibus illuſtrat. In ſpecie ratiocinium phyſicomathematicum elegans exhibet, ſibi olim ab amiciſſimo *Montanario* Patavii obiter indicatum, quo lumen non eſſe corpus contra Democriteæ philoſophiæ placita, ſpeciatim contra *Gaſſendum* & *Franciſcum Mariam Grimaldum*,demonſtratur, quod compendio huc redit: in aula ſpatioſa,nocte profunda, omnique lumine deſtituta, candela accendatur, obſerveturque tam intervallum, ex quo oculus ſanus nullaque imbecillitate laborans,literas chartæ impreſſas incipiat diſtincte cognoſcere, quam diſtantia oculi a candela: duplicetur deinde hæc diſtantia, retentoque eodem oculi & chartæ intervallo, quatuor candelis, omnino cum priori æqualibus,& prope,ita tamen ne flammulæ miſceantur, collocatis,characteres,uti prius poterunt cognoſci; triplicata diſtantia, idem effectus præſtabitur novem candelis: atque ſic porro, cæteris paribus, numeri candelarum ſemper erunt ut quadrata diſtantiarum oculi a candelis. Jam ſi lux corporea eſſet ſubſtantia, a corpore luminoſo quaqua verſum in ſphæram effluens, oporteret eam expandi juxta leges corporum fluidorum, hoc eſt ſpatium occupare æquale ſuæ capacitati: adeoque cum corpora ſint ut cubi radiorum ſuorum, candelarum numerus deberet eſſe ut cubus dictæ diſtantiæ,longeque major quam qui experimento capto obtinetur. Ad Methodi ſyntheticæ vim & ſolertiam rite percipiendam, Geometriæ methodum conſulere jubet: utriusque autem (*analyticæ* & *ſyntheticæ*) uſum in philoſophicis rebus addiſcere cupienti, commendat primæ ſuæ Philoſophiæ quæſtiones, de Dei, humanæ Mentis & Corporis natura; in quibus utraque via potiora fundamenta, quæ ad naturalem ſcientiam ſpectant, expoſita eſſe pronunciat.

Circa *Methodum legendi* quæ obſervanda ſint, uti fideliter dextreque monet; ita non ineruditum delectum recenſumque Mathematicorum & Philoſophorum inſtituit, qui tyronibus, ut viam regiam in ſtudiorum ſuorum curſu teneant, non minori adjumento eſſe poſſunt, quam regulæ, quas in delectu & lectione autorum obſervandas eſſe ſalutariter

Digitized by Google

tariter monet. Præclarum tamen hoc loco de Actis noſtris judicium, prolixiori ejus erga nos affectui, tenuitatis noſtræ probe conſcii, rectius tribuimus, quam ut laborem noſtrum qualemcunque cum aliorum Virorum doctiſſimorum hujus ævi ſcriptis æquiparari (nedum anteferri iis) poſſe opinemur.

Subjungitur Libro gemina *Appendix:* quarum *prima* quæſtiones aliquæ in vulgari Logica, circa Logicæ naturam & neceſſitatem &c. agitata, reſolvuntur. *Secunda* vero triplex ſophiſma ſcholarum detegit & expendit, quorum primum eſt, quando ab idea ſenſibili ad rem concluditur; quo loco nec ex Dei ſumma veracitate infallibilitatem evidentiæ ſenſuũ colligi, nec Scripturarum teſtimonia, negata illa, labefactari oſtendit; *Carteſianam* vero de corporum exiſtentia demonſtrationem, nullius roboris eſſe judicat: reliqua duo, quando vel ab idea obſcura ad rem; vel a nihilo apparenter quoad ſenſum & phantaſiam, ad nihilum abſolute argumentatio inſtituitur. A triplici autem hoc ſophiſmate ſingulas fere opiniones vulgaris & Scholaſticæ philoſophiæ originem traxiſſe, ſingulorumque uſus aut verius abuſus in ſcholis oſtenditur.

NOVA LITERARIA ex Italia.

P. *Philippus Bonanni e Soc. Jeſu*, autor libri de Teſtaceis in Actis Eruditorum A. *1686* pag. *108* memorati, Opus compoſuit de uſu Microſcopiorum. Dum vero figuræ ad illud ſpectantes in æs inciduntur, Hiſtoriam ſuam de Inſectis, figuris itidem haud paucis illuſtratam, prælo ſubjecit, qua philoſophice argumentum hoc tractat, multaque proditurus dicitur, quæ Aldrovando, Jonſtono, Liſtero, Svvammerdammo aliisque ignorata fuere. Opus vero Bonannianum de Teſtaceis *Franciſcus Deſeine*, cui Bibliothecam Sluſianam in Actis anni ſuperioris pag. 23 laudatam debemus, Gallice vertit. Unde nova illius libri editio, elegantisſimis nec Bonanno viſis teſtaceis ex Theſauro Regio adaugenda, Lutetiæ Pariſiorum cum tempore proditura eſt. *Joannes Ciampinus* ſæpe nobis laudatus, Vetera ſua Monimenta de Operibus Muſivis ſtrenue Romæ proſequitur: quod opus quinque aut ſex volumina in folio, ut loquuntur, continebit, & quicquid Muſivorum id genus monimentorum, quorũ quidem haud exigua ex Græcia, nec non Conſtantinopoli & Hieroſolymis, copia ad eum jam eſt dela-

delata,toto orbe ſupereſt, complectetur. Ejusdē Diſſertatio de duobus Philippis Imperatoribus, numChriſtiani fuerint,propediem in lucem eſt proditura. Dn. *Tolomei* Primarius Legum in Collegio Sapientiæ Lector, typis commiſit Nova Inſtituta Criminalia, figuris æneis, quibus omnia ſuppliciorum genera, quæ unquam in Judiciis juridicis uſu recepta fuere,deſcribentur, exornanda. Prælo quoque proxime ſubjicietur liber hoc titulo: *Muſeo di Fiſica, e di Eſperienze illuſtrato di Piante nuove e rare di Figure, Oſſervationi, Note Medicinali, e raggionamenti, ſecondo; principii de' Neoterici, diſpoſto in decade 8. con due Diſſertationi nel fine intorno alla generatione de' Funghi con figure, e la Produttione delle Zoophite e delle Piante marine con figure: di* Don Paolo Boccone *Gentilhuomo Siciliano, al preſente* Don Silvio *Monaco dell' Ordine Ciſtercienſe della congregatione d'Italia.* Illuſtrabitur hoc Opus 120 tabulis æneis, quibus cælo inſculptæ exhibebuntur circiter 250 Plantæ novæ & raræ, a nemine hactenus delineatæ. Continebit præterea 40 Obſervationes,easque cunctas ſuper materiis novis ac utilibus, ſecundum principia Scholæ modernæ explicatis. Circa finem accedent duæ Diſſertationes de Generatione Fungorum cum figuris, nec non de productione Zoophytorum. Perſpectivæ Practicæ *P. Andreæ del Pozzo Soc. Jeſ.* (qui author eſt Lacunaris ficta concameratione oculos fallentis aliarumque picturarum ſcenographicarum, quæ exſtant in æde S. Ignatii & aliis Jeſuitarum templis)impreſſio Romæ ad finem pene perducta eſt in fol. idiomate Latino ac Italico apud Joh. Komareck typographum Bohemum. Ingentem continet hic liber numerum figurarum æri inſculptarum. Sunt autem qui cenſent, non eſſe fere, niſi exſcriptum exemplar Perſpectivæ Practicæ Fr. de Breuil de Soc. Jeſ. Pariſiis A. 1647 in 4 tribus voluminibus impreſſæ. Id tamen, quod in libro hoc ſingularem mereri conſiderationem poterit, erunt complura venuſtiora technaſmata practica, pro depingendis fornicibus, talique ſpecie lacunaribus planis concilianda, ut concamerata appareant inſtar concavi interius baſilicarum tecti: qua quidem in re hicce P. del Pozzo multum excellit; prout elegantiſſima opera per ipſum confecta teſtantur. Ex typographia S. Congregationis de Propaganda Fide propediem proditurus eſt *Emanuelis a Schelſtrate*, Bibliothecæ Vaticanæ præfecti,Antiquitatis Eccleſiæ Diſſertationibus, Monimentis ac Notis illuſtratæ Tomus I, opus Chronologicum a Cæſaris Imperio usque ad Juſtiniani obitum, continens: quem deinceps

ceps magni hujus operis tomi plures ſequentur. *Diarium Eruditorum Ferrarienſe* finem invenit, cum vix una ejus alterave ſectio lucem adſpexiſſet. Nec eſt, ut *Parmenſis Diarii* ulteriorem nobis continuationem polliceamur, poſtquam alteri ejus Autori *P. Benedicto Baccino* per adverſariorum vim Parma Mantuam diſcedendi impoſita fuit neceſsitas; alter vero *P. Gaudentius Robertus* antiquioribus potius ſcriptoribus recudendis, quam novis recenſendis operam ſuam impendere conſtituerit. Denique, quod primo memorandum loco fuerat, Neapoli abſolutum pene eſt opus Genealogicum tria in fol. volumina complexum, multisque exornatum figuris æneis, quod illuſtrisſimæ *Caraſarum* gentis Genealogiam deſcribit, & Illuſtrisſimi atque Excellentisſimi Principis *de Butera*, cujus non ſemel honorifica, ut par erat, facta a nobis fuit mentio, ſumptibus editum dicitur. Idem Celſisſimus Princeps, ex officina ſua typographica, quam Mazzarini in Sicilia adornavit, non ita pridem Hiſpanici idiomatis librum edidit hoc titulo: *Ocios Morales y Deſcripciones Simbolicas di Don Felix Lucio Eſpinoſa*; quod opus autore ſuo dignisſimum prædicatur, tametſi id felicitatis ei non contigit, ut illud in lucem editum ipſe videret, maturius nempe mundi hujus luce privatus. Nunc vero Doctisſimus Princeps occupatur remittendis ſub prælum unoque ſolum volumine edendis duobus ſuis operibus, nimirum *L' Inſtruttione a Principi*, & *L' Ambaſciatore Politico Criſtiano*. Poſteriori vero huic junget Additamentum de ſtatu præſenti cunctarum Europæ Aularum, i. e. de cujuslibet Regni origine, ambitu ac ſitu; de origine Familiæ Principis nunc regentis, ejusdemq; Principis ac ejus cognatorũ qualitatibus perſonalibus, de potentia item ac reditibus, de Confoederatis, de forma regiminis, de Miniſtris Aulæ & eorum ingenio: quibus tandem accedet Catalogus omnium ejus Aulæ Titulatorum atque Magnatum.

LIBRI NOVI.

Henrici Whartoni Anglia Sacra, ſive Collectio Hiſtoriarum partim antiquitus, partim recenter ſcriptarum, de Archiepiſcopis & Epiſcopis Angliæ. Pars I. Londini, 1691. fol.

Cabala, ſive Scrinia Sacra. Myſteries of State and Government, in Letters of Great Miniſters of ſtate, in the Reigns of King Henry VIII, Queen Eliſabeth, King James and King Charles. London, 1691. fol.

Joannis Dominici Rainoldi Obſervationes Criminales, Civiles & Mixtæ. Romæ, 1691. fol. voll. 3.

L'

Le Grand Dictionaire Hiſtorique par Mr. Louys Morery. Sixieme edition, avec un Supplement par Mr. Jean Le Clerc. A Utrecht. 1692 fol.

Lettura ſopra la Concione di Marfiſa a Carlo Magno, contenuta nel Furioſo al Canto 38, fatta da Gregorio Caloprese. In Napoli, 1691 in 4.

Hiſtoria Eccleſiaſtica Seculi XVII, authore Joh. Wolfgango Jægero. Decennium I. Tubingæ, 1692, in 4.

Gottfridi Kirchii Anni XII Ephemeridum Motuum Cæleſtium. Ad Annos 1681 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, & 92, cum ortu & occaſu diurno Planetarum, ut & eorum Occultationibus. Quibus accedunt Obſervationes nonnullæ Aſtronomicæ. Cum figuris æneis. Amſtelod. apud Jacobum vande Velde Bibliopolam in platea vulgo De Zee-dyk, & Lipſiæ apud Authorem.

Hermanni VVitſii Miſcellaneorum Sacrorum Libri IV. Trajecti ad Rhen. 1692. fol.

Samuelis Baſnagii De Rebus Sacris & Eccleſiaſticis, Exercitationes Hiſtorico-Critica, in quibus Cardinalis Baronii Annales ab A. C. 35, in quo Cauſabonus deſiit, expenduntur. Ultrajecti 1692. in 4.

Arnoldi Geulinx Annotata Majora in Principia Philoſophiæ Renati Des-Cartes. Dordraci 1691. in 4.

Petri Gaſſendi Methaphyſica Diſquiſitio Anti-Carteſiana. Editio tertia. Cui accedit Gerhardi de Vries de R. Carteſii Meditationibus a P. Gaſſendo impugnatis Diſſertatiuncula Hiſtorico-Philoſophica. Ultrajecti, 1691. in 8.

Tractatus de vera Chriſti Deitate, adverſus Arii & Socini Hæreſes; authore Daniele VVhitby. Oxoniæ, 1691. in 4.

De Presbyteratu Diſſertatio Quadripartita, authore Samuele Hill. Lond. 1691. in 8.

A Defenſe of Diocesan Epiſcopacy, in Answer to a Boock of Mr. David Clarkſon entituled Primitive Epiſcopacy: *by Henry Maurice. London 1691. in 8.*

Antonii Nuck Adenographia curioſa & Uteri fœminei Anatome nova. Lugd. Bat. 1692. in 8.

Joannis Antiocheni cognomento Malalæ Hiſtoria Chronica. Oxonii, 1691. in 8.

The VVisdom of God manifeſted in the VVorks of the creation, by John Ray, London 1691. in 8.

De Satan in ſiin VVeeſen, Aert, Bedryf en Guylckel-ſpel, nevens afweering van t' geene daer tegens ingebracht werd. Door Simon de Vries. Tot Utrecht 1692. in 8.

Relation du Voyage d' Eſpagne. A la Haye 1692. in 12.

Nouveau Voyage d' Italie, fait en l' année 1688: avec une Memoire contenant des avis pour ceux qui voudront faire le meſme voyage. A la Haye 1691, in 12.

L' Hiſtoire d' Alexandre Farneze, Duc de Parme & de Plaiſanze, Gouverneur de la Belgique. A Amſterdam 1692. in 12.

Hiſtoire de Mr. Conſtance Premier Miniſtre du Roy de Siam, & de la derniere revolucion de cet Etat. Par le P. d' Orleans. A Paris 1692. in 12.

Lettres choiſies de feu Mr. Guy Patin, augmentées de plus de 300 Lettres. A Cologne 1691. in 12.

La Condamnation de Babilone, ou Réponſe au livre de Mr. L' Eveque de Meaux ſur l' Apocalypſe. A la Haye 1691. in 12.

Hiſtoire abregée de la Naiſſance & du Progrez du Kouakeriſme, avec celle de ſes dogmes. A Cologne 1692. in 8.

Traité de la Parole, Langues & Ecritures, contenant la Steganographie impenetrable &c. A Bruxelles 1691. in 12

N. II.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Februarii, Anno M DC XCII.

AVIS IMPORTANT AUX REFUGIEZ SUR leur prochain retour en France, &c.

i. e.

Admonitio gravis ad Exules de propinquo illorum reditu in Galliam, auctore C. L. A. A.P.D.P.

Amſtelodami 1690. in 12. plag. 19.

QUantas editio libelli hujus in Belgio rixas inter viros doctos excitaverit, ex ſcriptis bene multis, quorum compendium deinceps trademus, ſatis conſtat. Itaque etſi libelli Germanis parum æqui recenſu plane ſuperſedere conſtitueramus, nonnihil tamen de eo vel nunc tandem dicendum nobis viſum fuit, poſtquam fama de eo longe lateque percrebuit. De autore & materia præfatio conſulenda eſt. In hac Admonitio hæc ſcripta eſſe perhibetur ab Advocato quodam Pariſienſi, non in forenſi ſolum ſcientia, ſed & in controverſiis ſacris exercitato, qui tamen laudatur, quod non obſtante diverſitate religionis amicitiam cum Editore libri Reformato coluerit; dein, quod violentum illum convertendi modum (*la Dragonnerie*) non probaverit, pudere ſane ſe illius exceſſus nomine Eccleſiæ & nationis Gallicæ aperte profeſſus. Reprehenditur vero idem, quod in libello hoc totum Proteſtantium cœtum, ſine omni æquitate & moderatione, acerbiſſime exagitaverit, & aſperrima convitia in præcipuos Proteſtantium ſcriptores ſparſerit, ideo tantum, quod de ſævitia in ſe & Eccleſiam Reformatam exercita paulo liberius conqueri ſint auſi. Nec minus protervia ejus culpatur, qua in vituperanda heroica Angliæ liberatione uſus eſt, minime parcens Sereniſſimo Regi *Gvilielmo*, nec proceribus Britannis. Ad- p. 53.

G dit

Digitized by Google

dit ſcriptor præloquii, ſe atrociſſima quæque ex miſſo ad ſe MSto expunxiſſe, quorum tamen in refutatione, quam parari a ſe dicit, obliturus non ſit. Hortatur interim alios, ut criminationes de ſcriptis Reformatorum ſatyricis & ſeditioſis refellant: ea enim non ſolum ab autore *Admonitionis* vehementiſſime perſtringi, ſed & Lutetiæ ad incitandum adverſus exules populum odioſiſſime traduci. Compertum tamen ſibi eſſe teſtatur, libellos, quibus maxime offenſi ſint Galli, a Pontificiis ante exilium Reformatorum compoſitos fuiſſe, & *Novellas* mordaciſſimas in Belgio non ſcribi ab exulibus Gallis. Adjicit elogia Regis Britannici & magnæ illius expeditionis, quam divinis auſpiciis attribui debere non dubitat.

Libellus ipſe incipit a glorioſa commemoratione ſucceſſuum Gallicorum anni 1689, nec minores ſequenti ominatus eſt Autor, ſalſe ridens exules, omnesque, qui ruinam Galliæ ab expeditionibus Fœderatorum ſperaverint, & vanis prophetiis fidem habuerint. Lætari vero ſe dicit de fama, quæ ſpargatur, quod Rex exules in regnum conditionibus honeſtis & æquis revocaturus ſit. In id omnes regni Ordines putat conſenſuros eſſe, quia Spiritui ſancto non placuerit, ut cum Eccleſia Catholica reconciliarentur. Humaniſſimam eorum receptionem a plurimis Catholicorum pollicetur; ſed prius ſpeciem quandam luſtrationis, qualis venientibus ex locis lue infectis injungi ſolet, ab iis ſubeundam eſſe monet, & ſic duo illa accuſationis capita ſupra indicata prolixe tractat. Exulibus nempe, aut potius Reformatis omnibus exprobrat primo libellos *ſatyricos*, deinde *ſeditioſos*; eos ſcilicet, in quibus populo jus ſuperius in Reges & olim quidam ſcriptores, v. g. *Knoxus*, *Buchananus*, & qui ſub *Junii Bruti* nomine latere voluit, tum *Paræus*, & hodie omnes aſſertum iverint, qui Anglorum in Jacobum Regem, quam vocat, rebellionem defendant. Hinc etiam argumenta ſumit, quod religio ipſa Proteſtantium mini-
a p. 6. usque 232. me recta & pia ſit. His invectivis maximam tractatus partem occupavit Autor, ob miram profecto argutiam, elegantiam & allegatorum
p. 233. ad 295. varietatem inter ſcriptores minime vulgares referendus. Poſt illa ſpeciatim, nec minus operoſe, *Valdenſium* armatum in valles Alpinas reditum perſequitur, negatque ullo modo a perduellionis crimine & ſupplicio abſolvi eos poſſe. Scripta ſunt iſta, antequam ipſe Sabaudiæ Dux exules illos in gratiam receptos contra Gallos militatum

mi.

Digitized by Google

miſiſſet. Multus vero in eo eſt Autor, ut oſtendat, Chriſtianis contra perſecutiones nullum niſi in patientia & fuga remedium concedi, p. 275. & & ad objectiones reſpondet. Succedit concluſio ſive applicatio dicto- ſeqq. rum, in qua præcedentia exaggerat, & ſerio hortatur exules, ſi faven- p. 291. tibus civibus ſuis recipi ſe velint, ut priorum ſeculorum Chriſtianos in patiendis perſecutionibus ſequantur, non vero majores ſuos, qui patriam cruentis ſeditionibus pene in exitium præcipitaverint. Spem deinde omnem de progreſſu conſiliorum & expeditionum adverſus Galliæ Regem præcidit, multoque cum contemtu Fœderatorum, geſta Regis anno 1689 extollit, hoſtium extenuat, & vanam Novellarum Batavarum jactantiam ſatyrico defricat ſale. Inter iſta, Pontificis *Innocentii XI.* acta acriter inſectatur, quod Helvetios adverſus p. 329. ad Gallos, fruſtra quidem, incitare conatus ſit. Supra etiam rancorem p. 357. animi & conſiliorum perverſitatem ei objecerat, quod cum bellum ſopire potuiſſet, oleum igni infuderit. Subjungit porro, per quæ demonſtrari poſſe exiſtimat, quod Galliæ Rex ad bellum anno 1688 ſuſcipiendum coactus fuerit, & imparatus ad id acceſſerit, cum hoſtes p. 329. ejus diu antea omnia adverſus eum providiſſent. Contentum ſcribit Regem fuiſſe obtentis per conventiones de pace & induciis, & occaſione opprimendæ Domus Auſtriacæ omiſſa, & externarum rerum cura depoſita, interioribus regni ſui negotiis in extinctione hæreſeos incubuiſſe. Vix etiam credidiſſe ſuorum relationibus, quod bellum ſibi tanto cum molimine, & excitata adverſus ſe tota Germania, accitisque in fœdus aut commilitium pleriſque Regibus & Principibus, inſtaret; nocuiſſe etiam Jacobi M. Britanniæ Regis in acceptandis auxiliis Gallicis cunctationem. Pro certo autem habet, ſatis patuiſſe, Anglos auſuros non fuiſſe, quæ auſi ſint, niſi prius Imperator Gallos aggreſſurum ſe eſſe recepiſſet. Itaque coactum fuiſſe Regem, ut armis ſubito & veluti per tumultum arreptis, anno 1688 clauſtra Rheno imponeret, & tranſitum Germanorum in Alſatiam & Lotharingiam præveniret. Hac ſpecie invaſio Philippoburgi & vaſtatio civitatum & provinciarum in illo tractu defenditur, & Germani irridentur, quod præparati (ut Autor putat) ad bellum nihil magni geſſerint; Regis vero fortuna & gloria admiratione digna eſſe prædicatur, quod dum paci ſtudet, bello petitus ſemper victor & ſuperior fuerit. Recenſet deinde Autor, nec parum indignatur, quod non ſolum

Digitized by Google

Reges & Principes Proteſtantes omnes, ſed & Catholici in Germania, & Rex Hiſpaniarum, ipſe denique Pontifex *Cruciatam* (la
p. 336. Croiſade) ut loquitur, Proteſtantium, ſive bellum ſacrum junctis viribus & conſiliis promoverint, & Regem Catholicum Anglia depulerint. Merito itaque mortem Pontificis anno 1689 a Proteſtantibus deploratam fuiſſe dicit, quod eum ob conſiliorum conſpirationem ſumme fuiſſent venerati; plus tamen hac hæreticorum laude dedecoris acceſſiſſe memoriæ illius judicat, quam præde-
p. 337. ceſſoribus ejus per ſatyras Proteſtantium detractum fuerit. Regi itaque ſuo gloriam tribuit, quod ſolus ſuſtineat cauſam Eccleſiæ Catholicæ, eique impia adulatione applicat dictum Eſa. LXIII. *Torcular*
p. 339. *calcavi ſolus*, additque alia plus quam panegyrica. Proteſtantibus e contrario (artificio quidem non ita pridem in Comitiis Imperii ten-
p. 346. tato, ſed exploſo) affingit, quod oppreſſionem Catholicorum meditentur, & ſpeciatim Epiſcopatuum quorundam ad profanum uſum transferendorum denuo cupiditate flagrent. Quos inde in Imperatorem & Angliæ Regem aculeos vibret, referre piget. Mire vero exaggerat Regis Galliæ prudentiam & felicitatem, quod ſolis regni ſui, nullis (ut ſcribere non veretur) acceſſionibus aucti viribus, & deſertus aut impugnatus ab omnibus, par ſit tamen tot hoſtibus, & decies plura præſtet, quam anteceſſores fecerint, fœdere licet exterorum ſubnixi. Longe majora vero Regi promittit, merenti ſcilicet, quia bel-
351. lum pro religione gerat: hoc enim Autor omnibus perſuadere cupit, idque ex hæreticorum actis & ſcriptis conſtare ait. Societatem Turcicam vel negat vel defendit, & ſecundum Proteſtantium principia, qui nolint concedere, quod de religione nunc quæratur, pro licita habet. Quoad victorias ab Imperatore noſtro a Turcis reportatas, mirum in modum ſeſe vertit, & extricare nititur. Inſultat primo iis,
p. 358. qui *Drabitii* vaticiniis crediderunt, cladem Cæſari a Turcis prædicentis; poſtea Regem Galliæ pro pietate ſua lætari de ſucceſſibus Cæſareis contra infideles aſſeverat, quanquam incredibile id Proteſtantibus viſum iri non diſſimulet. Commoda etiam ex arcanis Politicæ Gallicæ aperit. Fore enim ait, ut proſtratis Turcorum rebus, Imperium Orientis a Pontificibus Auſtriacæ Genti tribuatur, & ſic Occidentale ad Galliæ Regem, legitimum ſcilicet Caroli M. deſcendentem & hæredem redeat. In gloriæ tamen extinguendi Ottomannici domi-

Digitized by Google

dominatus partem etiam Gallos venturos eſſe ſperat, quod veteres prædictiones celebrentur, Turcos non niſi per Francos deſtrui poſſe. Denique miſſis incertis aut vanis, præſentem etiam utilitatem ex progreſſibus Cæſaris contra Turcos Galliæ procurari oſtendit. Ita enim ratiocinatur: Si Turci in Pannonia feliciter egiſſent, omnes Principes, Italos præſertim, non trepide & cum reſtrictionibus, ſed aperte & totis viribus Imperatori acceſſuros fuiſſe; jam vero fore, ut a victoriis Cæſareis ſibi metuentes, multum remiſſuri ſint ex ſtudio illum juvandi, & ad pacem cum Gallis inclinaturi, quæ facilior futura ſit, quia regiones inter Rhenum & Moſellam Gallis relinqui, & illis, qui ditiones ſuas ibi amiſerint, æquivalentes in Thracia tribui poſſint. Ex re enim omnium Germaniæ & Septentrionalium Principum futurum tunc eſſe, ut Gallorum potentia valde augeatur, ut auctis itidem in immenſum acceſſu Turcicarum provinciarum opibus Auſtriacis æquilibrium potentiæ eſſet, nec cogitationes de univerſali Monarchia Auſtriaca reſuſcitentur. Addit quædam, quibus bonam ſpem facere videtur, fore, ut ex Fœderatis haut pauci ad Regis partes ſint tranſituri, quia eum ament & beneficiis ab illo affecti ſint. Circa 365.
res Indicas & mutationem in regno *Siam* ita ſe expedit, ut parum ibid. & ſq.
deceſſiſſe Regi ſuo exiſtimet, geſtaque ejus in illis regionibus magnifice deprædicet, multoque magis Jeſuitarum felicitatem, qui ab Imperatore Sinenſi non multo minus amentur, quam in Germania a Leopoldo Auguſto. Ex his artem rhetoricandi, qua valet Autor, haud difficulter deprehendent emunctæ naris Lectores. Finit blanda exulum ad reditum invitatione. Controverſias Reformatorum proximis quatuor aut quinque annis infirmatas eſſe jactat: examen enim ſive judicium ſingulorum de rebus fidei jam etiam a fœminis Catholicis refutari; querelam de prohibitione lectionis ſacræ ſublatam eſſe, conceſſo jam omnibus N. T. uſu, & hujus divinitatem melius a Catholicis, quam a quibusdam ex Reformatis, quorum aliquis Canonem Scripturæ denuo in dubium vocaverit, defendi. Meldenſis Epiſcopi ſcriptis calumniam de Antichriſto penitus deſtructam eſſe. Itaque cum demonſtratum ſit, Papam non eſſe Antichriſtum, cauſam ſchiſmatis plane intercidere; vaticiniis quoque & miraculis fictis non amplius fidem in Gallia haberi, ſed impoſtores puniri. Objicit poſtea errorem peſſimum, quo rebellionem adverſus Reges, ſubditis in

Digitized by Google

religione diſſentientibus permitti a Reformatis queritur, laudatq; Catholicos, qui contrarium, etiam cum Henricus IV. Galliæ Rex reformatam religionem profiteretur, ſtatuerint, & reſpondet ad argumentum, quod a *Liga*, quam vocant, Catholica objici ſolet. In Anglorum noviſſima acta, quæ ab omnibus Proteſtantibus publice approbari dicit, vehementisſime in epilogo iterum invehitur; concedit tandem, ut libellus hic, ſed omiſſo autoris nomine, typis evulgetur.

EXAMEN D' UN LIBELLE CONTRE LA RELigion, contre l' Etat & contre la revolution, d' Angleterre, intitulé: Avis important aux Refugiez, ſur leur prochain retour en France.

i. e.

Examen libelli adverſus Religionem, Rempublicam & mutationem in Anglia editi, ſub titulo: Admonitio gravis ad exules de inſtanti illorum reditu in Galliam.

Hagæ Comitum apud Abrahamum Troyel 1691. in 12. plag. 18.

EXaminis hujus autorem in libellis poſtea editis, de quibus alibi dicendi locus erit, profeſſus ſeſe eſt *D. Petrus Jurius.* Præfatio ſatis prolixa recentior eſt aliquot menſibus Tractatu ipſo. In ea pluribus indiciis & argumentis confirmandum ſuſcepit Autor, quod in Tractatu ex conjecturis aſſerere cœperat, *Admonitionem*, quam examinandam ſumit, ſcriptam non eſſe Lutetiæ aut a Romano-Catholico, ſed a Gallo Reformato, qui nunc in Batavia domicilium habeat. Eundem tamen Galliæ Regi ita eſſe addictum, ut eum veluti Numinis loco colat, averſiſſimo autem a Guilielmo Angliæ Rege animo ſit. Addit alios characteres non paucos, quibus conjecturam, ab ingenio nempe, eruditione & ſtylo ſcriptoris it ſtabilitum; eidem tamen tribuens judicii infirmitatem & profanam in cauſa religionis mentem. Compertum ſibi eſſe teſtatur inſtitutum Autoris & aliorum, cum quibus ille factionem quandam inierit, longo terrarum ſpatio a meridie in ſeptentrionem diffuſam. Conſpirare enim quosdam Genevæ, inſtigatos a Gallico Ablegato in urbe illa

Digitized by Google

illa non aliam ob cauſam verſante, cum exulibus Gallis in Belgio, & hos ſpe reditus in patriam, ſermonibus & libellis id agere, ut potentiam Gallicam pro invincibili venditent, contrariæ partis vires extenuent, ſucceſſus contemnant, & ex his aliisque prætextibus ſuadeant, pacem cum Gallis ſine mora ineundam eſſe, ut ſcilicet illi omnia retineant, quæ aliis Europæ Principibus eripuerunt. Talia libellis in Gallia ſparſis jam ab aliquo tempore proponi & jactari, ſed majorem ſucceſſum ab iis ſperari, qui alibi diſſeminentur, in Belgio maxime, ubi ſcribendi & evulgandi libros magna libertas ſit & facilitas. Inter artificia hominum iſtorum primum fere eſſe, ut diſſidia inter Catholicos & Proteſtantes, qui fœdus adverſus Gallos pacti ſunt, & communibus viribus bellum gerunt, excitentur, & Catholicis inſinuetur, Proteſtantibus propoſitam eſſe oppreſſionem Eccleſiæ Romanæ. Deinde ut Theologos Proteſtantium, Gallos potiſſimum & Anglos, peſſime affectos eſſe criminentur in omnes Reges & Principes, illorumque non ſolum axiomati, ſed ſanguini & vitæ infeſtos, unde & populos ad rebellionem concitent. His calumniis, ait, Proteſtantes Catholicis ſumme odioſos ſuſpectosque faciunt; illos vero terrere conantur magnifica deprædicatione potentiæ & felicitatis Gallicæ. Utrumque diligenter tentatum eſſe ab autore *Admonitionis*; poſterius autem, addita ad pacem exhortatione, a *Genevenſi* quodam ſibi probe noto, qui licet non ſit literatus, peritiam tamen aliquam rerum habeat. Ab hoc compoſitum eſſe libellum, cujus titulum refert: *Entretiens ſur les moyens de faire la paix*, i. e. Dialogi de remediis modisque ad ineundam pacem. Hujus tractatus contenta in præfatione luculenter exponit Jurius, ex qua conditiones pacis a Genevenſi excogitatas breviter recenſebimus. *Argentoratum* & *Philippoburgum*, dejectis tamen munimentis, Electori Palatino aſſignat. *Lotharingiam* Gallis relinqui vult, hæredibus tamen Ducis in Mœſia ſive Servia aliam provinciam aſſignat, ad cujus acquiſitionem Rex Galliæ ſex millia militum mittere & ſuo ære alere teneatur. Electori Brandenburgico partem quandam Juliacenſis ditionis tribuit. Hiſpanis, præter quædam in finibus Cataloniæ, nihil reſtituendum, imo & quæ in Belgio, majori videlicet, ut ait, impendio quam emolumento habent, adimenda eſſe cenſet. Gallis ante omnia Luzemburgicum Ducatum, Burgundiæ Comitatum, & quicquid in Flandria occuparunt, perpe-

Digitized by Google

perpetuo jure tradenda; adjiciendam etiam eſſe civitatem Montenſem (eam enim tempore editorum dialogorum nondum ſubegerant.) Batavis cedi debere arbitratur omnibus commerciis in India, aliisque pactis negotiationi illorum proſpiciendum: disjici etiam debere munimenta quædam illis ſuſpecta in limite Flandrico. Guilielmum Regem pro legitimo agnoſci vult, nec reddendum tamen ei Arauſionenſem Principatum, ſed compenſationis loco in finibus Allobrogum, vel etiam in tractu Clivenſi aliquid dandum, quod Comitatui Mœrſenſi adjunctum *Ducatus Naſſovii* titulo cohoneſtetur. Jacobo Regi Hieroſolymitanum regnum procurandum eſſe ſuadet. Avenionenſem ditionem Galliæ Regi attribuit, ita ut Sabaudiæ Duci *Pignerolium* in Subalpinis & *Caſalium* in Inſubribus tradat, eo quidem cum onere, ut Pontifici, ob ablatam Avenionem, ſingulis annis quinquaginta aureorum millia dependat. Hæc prima Genevenſis illius commenta eſſe dicuntur, quæ per Ablegatum, a cujus conſilio ſcriptor ille dependiſſe perhibetur, ad Regem Galliæ miſſa & in arce *Verſaliarum*, adminiſtra *Maintenonia*, correcta & mutata fuerint. Alio itaque dialogo pro *Argentorato*, quod Rex dimiſſurus non ſit, Electori Palatino *Landavia* Alſatiæ oppidum, tum Epiſcopatus Wormatienſis & Spirenſis, nec non *Hailbrunna* urbs Sueviæ Imperialis offeruntur: præterea ex tota Europa octo milliones contribui jubentur ad reſarcienda damna, per incendia aliasque vaſtationes & rapinas inflicta. Helvetiis *Friburgum* Brisgoviæ & *Huninga* (deſtructis utrobique prius munimentis) tum oppida Auſtriacæ ditionis, quæ *Sylveſtria* vocantur, & quicquid in Brisgovia & Sundgovia Auſtriaci juris eſt, tradi vult. *Trevirenſi* Electori omnia reſtituenda eſſe cenſentur; *Bavariæ* vero Electori a Palatino cedendum eſſe Ducatu Neoburgico. *Tœkelio*, ne amicitiæ Gallicæ illum pœniteat, Moldaviæ & Vallachiæ Principatum tribuit. *Lotharingis* confert, quicquid Hiſpaniæ Rex, præter illa, quæ Galli retenturi ſunt, in Belgio poſſidet. Ut vero pax hæc inviolata maneat, cautionis & evictionis officium Helvetiis defertur, ita nempe, ut acceptis a reliquis Europæ Potentatibus ſexcentis aureorum millibus annuis, exercitum quadraginta millium in parato habeant, eumque intra horas viginti quatuor in violatorem pacis educant. Iſthæc omnia ex dialogis, quos integros vidiſſe ſe dicit, enarrat Jurius. Ex ſeptimo vero relatum ſibi eſſe memorat,

Digitized by Google

morat, exules Gallos in regnum revocandos eſſe ea cum libertate religionis, qualem Pontificii in Belgio Fœderato habeant, addita prohibitione, ne contra religionem dominantem ſive Romanam ſcribant. Contra Turcos Gallorum ſocietas cum cæteris Reipublicæ Chriſtianæ capitibus offertur, donec *Electori Bavaro* Imperium Conſtantinopolitanum, *Jacobo* Regi Hieroſolyma & Syria, *Lotharingiæ* Servia & Bulgaria, conſtituta his regia *Belgrado* ſive Alba Julia, acquiratur. Inter hæc quædam delira fere hominis Genevenſis conſilia in medio relicta eſſe ab aula Gallica, notat *Jurius*, ut totus ille tractatus privato conſilio editus eſſe videretur; quamvis ex literis menſe Januario A. 1691. datis ſibi conſtare aſſeveret, examinata omnia *Verſaliis* & *Genevam* remiſſa, inde vero cum eo, quem pro autore *Admonitionis* habet, communicata fuiſſe, & huic mandatum, ut editionem in Belgio procuraret; interveniſſe autem rixas inter illum & typographum, aliaque, quibus res emanaverit, confirmata de autoribus ſuſpicione, quam illi incautis ſermonibus, quibus in eundem fere ſenſum res Gallicas commendare, pacisque neceſſitatem oſtendere ſoliti fuerint, jam ab aliquo tempore incurrerint. Devotum vero Gallis animum & in Fœderatos iniquiſſimum longe magis detectum eſſe aſſerit in *Admonitione*, cujus examen ſuſcipit, eamque indubitanter Gallo exuli tribuit, quem ita deſignavit deſcripſitque *Jurius*, ut nemini in locis illis ignotum eſſe potuerit, quem intelligat. Tam callidum vero fuiſſe contendit, ut duplicem perſonam ſumſerit, in præfatione quidem Reformati, in Admonitione ipſa Catholici, & quidem acerrimi. Acceſſiſſe & aliam fraudem, ut *Admonitio* prius Lutetiæ typis excuſa fuiſſe diceretur, oſtenſis aliquot paginis libelli, & confictis literis atque in Relationes Literarias inſertis, quibus novam editionem *Admonitionis* Lutetiæ parari, & Autorem cum Archiepiſcopo reconciliatum eſſe narraretur, quem priori editione ob quædam liberius dicta offendiſſet: rumores denique diſſeminatos, quibus plurimi pro autoribus Admonitionis diffamati fuerint, *Peliſſonius* puta, *Verſens*, *Laroquius*, *Brueyſius*. Hæc omnia ſubdole fingi ſtatuit *Jurius*, & privilegium Regis, quod pagellæ editionis Gallicæ in Belgio oſtenſæ præ ſe ferunt, falſi accuſat.

Jam ad *Examen* ipſum accedimus. In hoc impenſe iterum laudat *Jurius* Scriptorem a ſtyli excellentia, nec minus vituperat ob

H mali-

malitiam ſingularem,& quod Catholicum ſe ſimulet, cum ex forma dictionis, ut ſcribit, Hugonoticæ, & allegationibus Biblicis aliiſque indiciis ſatis appareat, *Reformatum* eſſe & in Belgio vivere. Rejicit itaque quicquid de *Peliſſonio*, celebri Pariſiis viro, & de *Baſtidio*, Reformatæ religioni addicto & nunc in Anglia verſante jactari ait, ac ſi ille *Admonitionis*, hic *Praloquii* Autor eſſet. Refutationem argumentorum, & præcipue duorum illorum capitalium, de libellis famoſis pariter & ſeditioſis, qui Theologis Gallis & Anglis ab *Admonitore* imputantur, ſcripturum ſe nunc minime eſſe proteſtatur, ſed tantum paucis indicare velle, quæ reſponderi poſſint. Negat primo pro famoſis libellis habenda eſſe ſcripta, quibus lamentationes *Reformatorum* de vi ſibi illata proponantur; minime omnium tractatum laudatiſſimum de *Politica Cleri Gallicani*, nec magis *Literas de tempore*, aut *Querelas Proteſtantium*, quorum autor fuerit vir magnus *Johannes Claudius*. Pro injurioſis & vetitis quoque diffamari non poſſe reſponſiones adverſus contumelioſiſſima Pontificiorum ſcripta, nec ea, quibus concordiam inter Fœderatos ſuadeant, aut quibus Gallos ad vindicandam libertatem a Rege per nefas ademtam hortentur; hæc enim, ut alia ſtrategemata, belli tempore licita eſſe. Veteris Eccleſiæ exempla allegat, in qua perſecutoribus reſponſum ſit. Pontificios e contrario accuſat, quod innumeris pene libellis Proteſtantes, ab initio ſtatim Reformationis, proſciderint, idque adhuc continuent. In altero capite, quo ſeditioſi adverſus Reges animi ſcriptores *Reformati* inſimulantur, caute verſandum eſſe ei monet, qui in materia hac ſubtili & periculoſa apologiam elaboraturus ſit. Duo tamen inprimis tenenda eſſe ſuggerit, primo, *nullam poteſtatem* (abolita Theocratia Judaica) *inter homines immediate a Deo conſtitutam eſſe*, licet orthodoxi etiam Theologi certo reſpectu tale aliquid aſſeruerint; deinde, *omnem poteſtatem humanam, civilem & eccleſiaſticam, quantacunque ea ſit, limites habere, ultra quos extendi non debeat, nec ſubditorum patientia tentari.* His poſitis non improbat, quæ contra Reges Galliæ & Hiſpaniæ, cum terminos illos exceſſiſſent, a populis geſta ſunt. Ab *Admonitore*, utut pro Principum jure nitatur, deſtrui duo illa principia non poſſe, nec negari, quod libertas hominibus innata, & conſtitutio imperiorum atque diviſio bonorum ex ſola neceſſitate, non vero ex natura homi-

hominum ortum habeat, ſecundum hanc vero carere poſſint populi magiſtratibus & ipſa bonorum ſeparatione; & a nulla denique gente Principibus & magiſtratibus poteſtatem illimitatam ad deſtruendum populum concedi poſſe. Hæc inter alia ex *Grotio* Lib. *I. de J. B. & P. c. 4.* confirmat, & pro irrefutabilibus habet; elidit quoque, quæ de contradictione inter Proteſtantes ex eorum ſcriptis, de poteſtate Regum, & contra Pontificium dominatum, Adverſarius eruit & objecit, monens Pontificios quoque circa illa diſſentire. Repellit convitium ab Anglis, quos vocant, Presbyterianis, quaſi Caroli I. Regis parricidium procuraverint; negatque eos, qui præſentis mutationis in Anglia autores fautoresve ſint, flagitium illud probare; ſicuti nec verum ſit, nec neceſſe, ut Principes Catholici *Guilielmo* Regi aſſiſtentes ad cauſam religionis reſpiciant, cum alias ad ſocietatem adverſus hoſtem communem ineundam cauſas habere poſſint. Oſtendit inde diverſa *Caroli* & *Jacobi II* conſilia & inſtituta: illum pro Epiſcopatu, hunc pro Papiſmo laboraſſe; neque Anglos ſucceſſionem regiam deſtruxiſſe, ſed fugiente *Jacobo*, genero & filiæ ejus paruiſſe. Adverſus ea, quæ libro *Junii Bruti*, ſive ejus autor *Philippus Mornæus*, ſive *Hubertus Languetus* fuerit, item *Paræi* tractatui Oxoniæ combuſto objiciuntur, multa regerit; ridetque *Admonitionis* autorem, quod exemplo *Danorum*, Regi electitio hæreditarium imperium deferentium, allegato, non videat jus Regum a populo ortum habere, cum tamen contrarium operoſe adſtruere conetur. Non negat, ex limitata Regum poteſtate incommoda oriri, ſed conſiderari jubet etiam ea, quæ ex abſoluta naſcuntur, nullamque regiminis eſſe formam, quæ omni careat periculo. Argumenta ab abſurdo, quæ *Admonitor* laudat, ipſe in ſophiſmata fere degenerare ait. Reſpondet ad omnes objectiones, ſed in compendio & ita, ut aliis potius indicet, quæ uberius deduci poſſint. Negat, quod Proteſtantium Theologi populo ſupremam poteſtatem in Reges, aut jus acta illorum examinandi tribuant; monet tamen diverſam eſſe regnorum formam, aliamque alia magis abſolutam eſſe. Conſervationem populi ſemper & in omnibus imperiis ſubintelligi, nec prætextu religionis, minime omnium falſæ, ſubverti poſſe. Monſtrat etiam, quomodo differant poteſtas civilis & eccleſiaſtica, utque hæc ultra excommunicationem nullum cogendi modum habeat. Utrique hoc

 com-

Digitized by Google

commune eſſe ait, ut parendum ſit decretis, etiam non ſatis juſtis aut æquis, dummodo non tendant ad ruinam politiæ aut religionis. Inde tamen ſequi negat, querelas adverſus decreta non niſi ab univerſo populo, uno veluti ſpiritu concitato proponi, aut reformationem moveri poſſe: cuique enim pro gravitate exceſſuum, contra fundamenta ſocietatis aut fidei ingruentium, jus eſſe remedia inveniendi. Regulam, quod numero ſuffragiorum ſtandum ſit, quam *Admonitor* vehementer urget, poſitivi ſeu humani juris eſſe dicit, cui locus non ſit, ſi agatur de lædenda conſcientia aut tollenda defenſione naturali. Poſtulat ab Autore *Admonitionis*, ut in quæſtione de poteſtate Principum, vel Syſtema *Grotii* (ſicuti facere videatur) conſtanter teneat, vel immanem illam ſententiam de illimitata & cum quavis tyrannide & clade populi admittenda potentia palam tueatur. Priorem formam etiam ex ipſius *Grotii* traditis incommoda habere, iterum agnoſcit; ſed quæ ex altera conſequantur, intolerabilia eſſe cenſet. Pro *Valdenſibus*, qui in fine *Admonitionis* pro rebellibus & extrema meritis exagitantur, multa affert *Jurius*, ut probet, illos ad paritionem decretis injuſtiſſimis præſtandam obligari non potuiſſe, & jus gladii pro legitima defenſione omnibus dari; caſus etiam eſſe, in quibus privati, ad ſua recuperanda, arma ſumere poſſint, licet legibus quibusdam haud immerito caveatur, ne id ordinarie fiat. Confert inde *Valdenſes* cum *Belgis*, & illos non minorem partem populi aut provinciæ reſpectu Ducis ſui conſtituiſſe exiſtimat, quam hos comparatos cum reliquis nationibus Hiſpaniæ Regi ſubjectis. Addit *Valdenſes* non Principi ſuo, ſed ejus violento inſtigatori, Galliæ Regi, repugnaſſe. Scholaſticas itaque rhetoricationes eſſe ſcribit, quas *Admonitor* ex Catilinariis Ciceronis collegerit, quæ non magis ad *Valdenſes* pertineant, quam ad Gallos exules, qui in caſtris Fœderatorum militent. Mandatum Chriſti de fuga in perſecutionibus, & exempla patientiæ veteris Eccleſiæ male eo detorqueri, ut nullo modo tyrannis reſiſtere fas ſit; moderationem præſcribi a Chriſto; jus naturæ adverſus vim plane injuſtam non tolli. Notari vult vias Dei, qui in exequendis decretis ſuis, irregularibus quandoque modis & qui temerarii videri poſſint, procedat; neque neceſſe eſſe, ut omnes intentiones & actiones Regum & populorum, qui reformationem moliantur, exactiſſime juſtæ & irre-

Digitized by Google

irreprehenſibiles ſint; ex eventu tamen & in univerſum, Dei propoſitum cognoſci, & defectus erroresque circa media bonitate finis compenſari. Obſervat, Deum aliquando aperta vi progreſſum eſſe, v. g. cum Judæos in Palæſtinam introduceret; alio tempore, videlicet poſt captivitatem Babylonicam, abſque armis & non niſi permiſſu Regum, populo ſuo proſpexiſſe. Minime ſequi, ſi Chriſtiani primitivæ Eccleſiæ Imperatoribus tyrannidem exercentibus arma non oppoſuerint, quod Galli & Belgæ, qui id fecerint, pro rebellibus haberi debeant, cum Maccabæorum exemplum juſtiſſime allegare poſſint; neque mutatum jus naturale, quo illi uſi fuerint, per præceptum Evangelicum de fuga. Ideo *Grotium* reprehendit, qui in odium civium ſuorum, & *Socinianos* ſecutus, nimis rigide dictum illud Evangelicum urſerit. Nec melioris notæ eſſe, ſed *Deiſtas*, *Spinoſiſtas*, *Indifferentes* aut majoribus hæreſibus infectos, qui aliis libellis, quibus fœdus & bellum adverſus Gallos inſectantur, eadem defendant. In concluſione *Admonitionis* ſummam ingenii vafritiem & affectationem pietatis obſervat, & in ea perſiſtit ſententia: præcepta divina de obſequio Magiſtratibus & parentibus præſtando, eo non eſſe interpretanda, ut exceptiones legitimæ oppoſitionis prorſus excludant. Elogia quibus Galliæ Rex extollitur, convitia & aculeos in Pontificem & Imperatorem atque Domum Auſtriacam, defenſionem ſocietatis Gallorum cum Turcis, & alia ejusmodi omnia eo tendere dicit, ut exules Galli de reſtitutione ſua in patriam & in libertatem priſtinam deſperent, & Regi cœco ſe ſubmittant obſequio; Fœderati quoque animum deſpondeant, & qualescunque pacis leges accipiant. Confidit, præſtituros hos eſſe poſthac, quæ huc usque non præſtiterint, & divinam gratiam celebrat, quod illis vires integræ manſerint, & Rex Britanniæ ad exequenda, quæ Deus deſtinaverit, excitatus ſit. Parallelismum *Admonitoris* inter Jacobum II Angliæ, & Henricum IV Galliæ Regem rejicit, repetitque denuo, Jacobo non ereptum eſſe regnum, ſed ab eo deſertum. Obſervat etiam differentiam inter utrumque regnum circa poteſtatem regiminis, & quomodo Angli Reges Parlamenti autoritatem agnoſcant, & ſpeciali juramento de tuenda religione Reformata obſtricti ſint. Aliter igitur de Catholicis Gallis, majorem regni partem conſtituentibus, qui Henricum Regem, quem pro hæretico habebant, averſati ſint, judi-

Digitized by Google

cari debere; aliter de Anglis orthodoxum totius gentis deſiderio expetentibus, cum Catholicorum paucorum contraria machinantium ratio haberi non potuerit. Defendit geſta Anglorum procerum & delectorum ex populo, cum mutationem nuperam decreverint; vituperat e contrario, quæ Liga, quam vocant, Gallica per factiones & tumultum egerit, omnibus Europæ Principibus improbata.

PREMIERE ET SECONDE PARTIE DES DIFFIcultez propoſées à Mons. Steyaert Docteur & Profeſſeur en Theologie de la Faculté de Louvain.

i. e.

Difficultates D. Steyarto Theologo Lovanienſi propoſitæ, ex relatione ab illo ad Archiepiſcopum Cameracenſem perſcripta, a quo mandatum habuit de rumoribus adverſus Presbyteros Oratorii Montibus Hannoniæ ſparſis inquirendi. Pars I. & II.

Coloniæ apud Petrum Grandem 1691. in 12. plag. 41.

De re, quæ exigua videtur, gravia & multa & præclare ſcribere, non vulgaris eſt ingenii aut facundiæ mediocris. Valere itaque utraque dote oportet *Difficultatum* ſive dubitationum harum Autorem, quem D. Antonium Arnaldum eſſe admodum eſt probabile. Cauſam ſane, quæ *Janſenismi* nomine traduci ſolet, pari acumine, eadem verborum copia & elegantia alius tueri difficulter potuiſſet. Occaſio ſatis magni libri hæc eſt. Congregatio *Presbyterorum Oratorii* in Italia a *Philippo Nerio* ſeculo ſuperiori cœpta, autoritate Berulli Cardinalis in Gallia recepta & aucta, cum Montibus Hannoniæ Collegium haberet, deducere inde veluti coloniam quandam in urbem Leodienſem voluit. Quæ Congregationi illi cum Societate Jeſuitica ſimultates intercedant, haud ignotum eſt. Ut igitur incrementum hoc æmulorum impedirent Jeſuitæ, quantum quidem ex libro hoc intelligi poteſt, diffamare acriter multis nominibus Presbyteros illos cœperunt, effeceruntque ut Magiſtratus Montenſes (Scabinos vocant) literis Leodium datis receptionem Presbyterorum disſuaderent. Presbyteri edita

edita Gallice apologia, quam Remonſtrationem *juſtificativam* inſcripſerunt, famam ſuam impigre tutati ſunt, non ſine querela de Scabinis. Hac offenſi iſti ſcriptum illud manu carnificis publice comburi fecerunt, vehementer indignantibus non ſolum Presbyteris, ſed & Nuntio Pontificio, qui Cleri privilegiis detractum illa acerbitate exiſtimabat. Cum vero Archiepiſcopus Cameracenſis, Hannoniæ Diœceſanus, a Presbyteris imploratus *D. Steyarto* & duobus aliis mandaſſet, ut de cauſa cognoſcerent, & judicium ſuum de illa ad ſe referrent; ita hoc fecerunt Commiſſarii, ſive, ut Autor Difficultatum aſſerit, *Steyartus*, cæteris autoritate & induſtria potior, ut Presbyteri graviter læſos ſe eſſe putaverint, & Autor hic noſter anſam ſumſerit plurimos relationis & judicii illius defectus Steyarto exprobrandi, idque fecit tractatu in partes ſex diſtributo, ex quibus duas priores nunc enarramus. Ex eo vero, omiſſis minutioribus, annotabimus quædam, quæ non tam ad rixam illam inter Jeſuitas & Presbyteros proprie pertinent, quam ad cognoſcendam factionum in Eccleſia Romana indolem faciunt, & cum profectu quodam obſervari poſſunt. De *Steyarto* ipſo annotavit Autor, quod defectus Eccleſiæ Romanæ in Belgio in exordio relationis ingenue agnoverit, ſcribens: quicquid diſſimulamus, turbatiſſimæ ſunt res noſtræ Eccleſiaſticæ, non hic tantum, ſed paſſim per Belgium totum. Allegatur etiam tractatus ejus, ſive theſes *Theologiæ moralis emendatæ* nomine publicatæ, in quibus probabilitatis Jeſuiticæ dogma acriter impugnaverit, item opiniones peſtilentes de peccato ex ignorantia, ſive materiali & Philoſophico, de attritione; præterea de facilitate in abſolvendis peccatoribus, ſive relaxatione diſciplinæ Eccleſiaſticæ, qua fieri dicit, ut ſanctitas Chriſtiana plane intercidat, continua revolutione, ut loquitur, confeſſionum & criminum. Part. I. Diff. 2.
Confesſionum & abſolutionum particularium neceſſitatem & utilitatem jactare, ut notum eſt, vel maxime ſolent Sacerdotes Romani, & utramque in Eccleſiis Proteſtantium requirunt. Qui vero ex illo Ordine ipſi agnoſcunt, quam male confesſiones & abſolutiones tractentur, ut nihil ad emendationem faciat illarum repetitio, ſi poſt impetratam nulla difficultate abſolutionem, ad eadem aut pejora peccata continuo redeatur, ii arcem religionis ſuæ veluti deſtruunt. Diffic. 4.
Steyarti verba citat Autor, quibus Confesſionarios reprehendit,

quod

quod quibuslibet peccatoribus pro pœnitentia recitationem trium *Pater noſter & Ave Maria* ſufficere exiſtiment, morboſque animi omnes ſanari eo modo credant. Tanto magis itaque indignatur,quod ille ipſe *Steyartus*, rigoris eccleſiaſtici aſſertor, tam laxus indulgensque jam factus ſit, ut Jeſuitarum metu aut reſpectu, optimæ Presbyterorum cauſæ relatione ſua nocuerit, imo pro ſectariis habeat, Diffic. 5. qui diſciplinam inſtaurare nituntur. Producit teſtimonium ejus anno 1690, quo juvenem quendam a ſtudiis, indole,vita & moribus egregie laudarit dignumque eſſe cenſuerit, qui ſacris ordinibus admoveretur;addiderit tamen veluti limitationis& cautelæ loco: *Ne tamen aliquid Superiores lateat, quod poſtea infra ſcripto imputetur, addictus idem eſt rigidiora ſectantibus.* Hoc falſe exagitat Autor, & quem illi *Rigidismum* vocant, verum & genuinum Chriſtianismum & Sacerdotum atque Paſtorum officium eſſe; at qui laxiora profitentur, pro corruptoribus Eccleſiæ haberi debere, pluribus oſtendit. Ipſius *Steyarti* theſes in eam rem citat, & Auguſtini dicta. Paſtorem Diff. 6. 7. quendam *LudovicumFlemallum* prope Namurcum laudat,qui pio zelo ductus, plebem ſuæ curæ commiſſam in fide Chriſtiana egregie inſtruxerit, binas conciones ſingulis Dominicis ante meridiem, diviſa cum Vicariis opera, a meridie Catecheſin habuerit; idem privatim fecerit, in confeſſionibus potiſſimum; ea tamen diligentia & ſeveritate populum minime offenderit, ſed magno cum applauſu confluxuque docuerit; iis etiam, qui legere noverant, pios libellos, qui capita doctrinæ continebant, evolvendos dederit: factum inde, ut non ſolum eximiam notitiam religionis acquirerent auditores, ſed & vitia ebrietatis, libidinis & verborum ſcurrilitatem correxerint, choreas etiam & vana atque ludicra alia ultro omiſerint. Succeſſiſſe e contrario apud illos contemtum rerum fluxarum, ſummum cœleſtium deſiderium, patientiam Chriſtianam in calamitatibus bellicis & aliis, mutuam charitatem, cum aſſiduitate precum, ad quas quotidie ſummo mane in templo convenerint. Etiam inter labores diurnos mentem ad Deum per ſuſpiria & oratiunculas elevaſſe, & ſero veſpere multos domi cum ſuis precibus vacaſſe. Quæ de moribus & vita interiori illius viri addit, pietatem maximam indicant, & ideo optat, ut omnes ad eum modum ſeſe gerant, quos *rigidos* vocant; tunc enim feliciſſimum ſtatum Eccleſiæ eſſe futurum.

rum. Provocat etiam ad experientiam in Academia Lovanienſi, in qua ante ortam hanc *Rigidorum*, quam ſugillant, ſectam diſſolutiſſime, nunc vero compoſite & pie vivat juventus ſcholaſtica. Poſt hæc atroci calumnia proſciſſos eſſe queritur *Presbyteros Montenſes*, ac ſi Neſtorianiſmum renovarent, & B. Virginem matrem Dei, ſive Deiparam appellare nollent; qua imputatione ipſe *Steyartus* eos liberaverit, maligne tamen in relatione ſua addens, non ſatis circumſpecte eos locutos eſſe. Interim tamen Epiſcoporum Gallorum judicio, in Catecheſi ab iis publicata, maximos abuſus in cultu Virginis demonſtratos eſſe non diſſimulat, illum maxime, quod plurimi in peccatis quotidie verſantes, ſalvari ſe putent recitatione *roſarii*, aut geſtamine *ſcapularis*: nec parum errare dicit eos, ex Epiſcoporum illorum ſententia, qui nimiam fiduciam in ſanctis ponant; hos enim utiliter & pie quidem ex Eccleſiæ inſtituto invocari, ſed ſpem omnem neceſſario in Jeſu Chriſto ponendam eſſe, in quo ſolo, Scriptura teſte, ſalus quærenda ſit. Citat etiam inſignem locum ex Cardinalis Camuſii ſcripto; econtrario horrendam *Recollectorum Leodienſium* theſin anno 1676 publicatam execratur, quam ipſe quoq; *Steyartus* acriter taxaverit. Erat autem hæc: *Frequens confeſſio & communio, & cultus B. Virginis, etiam in iis, qui gentiliter vivunt, ſunt ſignum prædeſtinationis*. Acriori cenſura perſequitur dictum Jeſuitæ Luſitani *Franciſci Mendozæ*, in *Viridario ſacræ & profanæ eruditionis* anno 1632 cum approbatione edito, ſtatuentis, *impoſſibile eſſe, ut B. Virginis cultor in æternum damnetur*, quia ſcilicet B. Virgo ſuo patrocinio ſemper impetret a Deo aux lia gratiæ congruæ, quibus ejus cultores, alioqui pravi & ſcelerati, ad Deum convertantur, reddanturq; *indamnabiles*. Reprehendit porro Autor eos, qui in B. Virgine majorem clementiam quam in Chriſto eſſe ſtatuunt, qui tamen eſt Deus miſericordiæ. Concionatores eſſe narrat, qui publice declamaverint, ſi fatuæ virgines, cum dicerent, *Domine, Domine, aperi nobis*, dixiſſent, *Domina, Domina*, impetraturas fuiſſe, ut portæ aperirentur. Librum, quem in Belgio fere omnes manibus terant, prolixe taxat, in quo diſerte ſtatuatur *Deum Filio ſuo exercitium juſtitiæ, ſanctæ vero Virgini clementiæ & miſericordiæ diſpenſationem commiſiſſe*. Subjungit verba ex Steyarti Theologia Morali, quæ placet adſcribe-

Diff. 9.

D. 10.

Digitized by Google

re, quia ad ſimiles caſus applicari poſſunt. *Verentur*, inquit, *quidam, ne ſcandalizentur puſilli & confirmentur hæretici, cum in Eccleſia turpiſſimi arguuntur errores, ideoq; potius tacendum exiſtimant. Sed an forte non magis confirmabuntur hi, & illi pervertentur, ſi viderint hujusmodi errorum monſtra nemine contradicente in Eccleſia teneri?* Reliqua hujus Partis primæ capita præterimus, quanquam multa memoratu non indigna de lite iſthac contineant. Ex *Parte* etiam *ſecunda*, ne in nimiam prolixitatem incidamus, pauca quædam veluti digito indicabimus. Acriter reprehendit Autor tum Magiſtratum Montenſem, quod Apologiam à Presbyteris Oratorii ad Leodienſes ſcriptam, per carnificem comburſerit, & *Steyartum*, quod factum probaverit; eaq; occaſione Jeſuitas accuſat, quod pari ſuggeſtione *Rothomagi* magno cum piorum ſcandalo excellentiſſimum librum Janſenii, *Harmoniam Evangelicam*, & Aquis Sextiis *Epiſtolas Provinciales* Jeſuitis oppoſitas concremari curaverint. Prodit etiam, verum autorem epiſtolarum pro Jeſuitis ſub nomine Bernardi Stubrock publicatarum fuiſſe *Honoratum Fabri*, celebrem ex Societate Jeſuitica virum. Citat tamen & laudat eundem *Steyartum*, quod in ſæpe allegata Theologia ſua acerrime refutaverit ſententiam Jeſuitarum (a Papa quidem inter LXV. famoſas theſes condemnatam) quod *non peccent mortaliter, qui ſui tuendi cauſa adverſario falſum crimen affingant.*

Diff. XI. uſq; XV.

Diff. XVII.

Diff. XXIII.

CHRISTIANI DONATI PROF. PUBL. VVITTENberg. Inſtitutiones Pneumaticæ ſcholarum uſui accommodatæ.

Wittenb. ap. Joh. Chriſtoph. Föllgiret/A. 1691. 8t. plagul. 33.

CUm quæ de Spiritibus moderni pariter atque veteres commentati ſcriptores ſunt, non levi perquiſiviſſet ſtudio Cl. in celeberrima Wittenb. Univerſitate Metaph. & Logicæ Profeſſor, non contemnendum operæ pretium ſibi facturus viſus eſt, ſi in diſcipulorum ſuorum gratiam Pneumaticam ſcientiam tali Syſtemate comprehenſam ederet, in quo & quæ ab aliis optime tradita ſunt, ſua faceret, & quæ vel nondum tacta aliis, vel non ſatis adhuc elaborata, ſuppleret, perficeret, ac ſuopte judicio amplificaret. Illa ergo methodo uſus, quæ in diſciplinis uſitata quam

quam maxime eſt, *partem generalem* a *Spiritus* definitione orditur, & ex illius attributo primo cum cura explicato & probato cætera, maximam partem a ſe recens conſtituta & brevi deſcriptione explicata, partim immediate, partim mediate deducit, atq; interventu ipſius primi cognoſcendi principii demonſtrat. Eodem modo in *ſpeciali* quoq; *parte*, poſtquam *Dei*, *Angelorum*, *Animarumque rationalium* exiſtentiam probavit, verſatur in ipſorum propriis attributis explicandis, & huic doctrinæ ſubjicit *actionum* cuiq; Spiritui propriarum, cum internarum, tum externarum, tractationem; ita quidem ut inſerat ſubinde ſuis quasq; locis *quæſtiones controverſas*, & graves, & jucundas, & celebres, nec adeo paucas, certis concluſionibus, quarum aliæ ſententias falſas rejiciunt, aliæ veram aſſerunt, definitas. Profitetur vero, id ſe cumprimis dediſſe operam in hac condenda diſciplina, ut juſto ordine & exponerentur omnia, nihilq; aſſereretur, quod non ſuis rationibus eſſet ſtabilitum, iisq; haut vulgaribus, ſed exquiſitis ac veris, & ad animum plane convincendum idoneis; atq; adeo ſperat, pleraq; a ſe juſtis plenisq; & ad prima usq; principia excurrentibus demonſtrationibus eſſe confirmata.

G. VAN DER MUELEN IN HISTORIAM Pomponii de Origine Juris Pars prima.

Trajecti ad Rhenum apud Franciſc. Halma, 1691. in 8. plag. 10.

TItuli rationem a potiore operis ſui parte deducere voluit Autor clariſſimus, quando in Hiſtoriam Pomponii de Origine Juris, quæ poſteriorem legem ff. h. t. conficit, hanc commentationem ſe ſuſcepiſſe profitetur. Utut enim non prætermiſerit legem priorem d. t. quæ Gajum autorem refert, quoniam tamen ea & brevis eſt, & formulis excitatoriis tantummodo conſtat; ideo ordinis magis reſpectu, quam ob doctrinæ neceſſitatem recepta videtur. Utrobiq; autem interpretandi genus planum, perſpicuum ac amœnum deprehendimus, dum textus ipſe, & in lege Pomponii quidem diſtinctim ſinguli paragraphi præmittuntur, quos ad verba & loca notabiliora ſuccincta explicatio & paraphraſis excipit. Et nihil hic omiſit Autor, quod ex antiquitatibus hiſtoriæ Romanæ ad illuſtrationem hujus materiæ ullo modo facere

Digitized by Google

poſſit, ut ſubinde etiam digreſſiones prolixiores ſuſceperit. Sic pag. 12. occaſione vocis *Civitatis*, in originem & conſtitutionem hujus ſocietatis altius paulo inquirit, cumq; ad eam liberos nonniſi homines definitio præmiſſa admittat, fuſius deinceps ex ſacris potiſſimum literis adſtruere contendit, naturalis hujus libertatis marem, excluſa fœmina capacem eſſe, eo quod hæc ex ordine creationis maris imperio ſubjiciatur. Hanc etenim ob cauſam primo loco creatum fuiſſe Adamum, ut ſecundum tritum proverbium, *qui prior tempore, potior jure*, iſte ſibi imperium vindicare poſſet. Accedere & hoc, quod extructa fuerit mulier ex coſta Adami, ut poſſet inde concludere, ſe nihil habere a ſe, ſed ab alio, ſcilicet viro; quocirca nullam intercedere inter marem & fœminam æqualitatem ſeu juris, ſeu virium, quibus indigent, qui in ſtatu naturæ (ſecundum Autoris hypotheſin) vivunt. Pag. 27. civium Rom. cenſum, cujus intuitu quinq; claſſes inſtitutæ erant, exhibet, & ad noſtræ monetæ valorem componit. Pag. 37. antiquas Romanorum LL. recenſet ex Moſaicis legibus a Numa Pompilio depromtas. Pag. 47. evolvit quæſtionem itidem hiſtoricam, utrum ſub primis Rom. Regibus conceſſa fuerit provocatio ad populum, & quid hac in re ſingulare acciderit in judicio criminali, quod contra Horatium ob interemtam ſororem parricidii reum habitum fuiſſe conſtat. Pag. 61. originem obligationum examinat ſecundum hypotheſin ſtatus naturalis, quæ in quæſtione anteriori de conſtitutione civitatis fuit præſuppoſita. Prolixiſſimam dehinc digreſſionem a pag. 87. usq; ad p. 106. decurrentem ſuppeditat Senatus Romanus, de cujus prima inſtitutione a Romulo facta, & ſubſecutis allectionibus variis, ex quibus poſtmodum Senatores in Patricios, Conſcriptos, & Pedanos diſtincti fuere, ubi ſufficienter dictum, poſt Ordinis hujus ornamenta, conſeſſus ac conſultandi modus, & quæ hujus generis alia, in conſpectum producuntur. Diſcurſum iſtum proxime excipit p. 107. affinis tractatio de SCtis, quæ pari ubertate explanatur. Pag. 133. ſpecies Juris Romani, prout in ſcriptum & non-ſcriptum diſpeſcitur, ductu §. 12. d. l. explanantur; in quo ipſo §. Autor noſter tantiſper ſubſidet.

JOAN-

JOANNIS DE RAEI PHILOSOPHI AMSTELÆdamenſis Primarii Cogitata de Interpretatione, ſive de Natura Humani Sermonis &c.

Amſtelædami apud Henricum Wetſtenium, 1692. in 4.
Conſtant alphabetis 3. & plag. 19.

AUthor Libri hujus eſt Vir jam dudum in orbe litterato celeberrimus Siquidem ultra annos XLIV, primum in Academia Lugduno-Batava, deinde in illuſtri Schola Amſtelodamenſi Philoſophiam, atque olim etiam Medicinam aliquo tempore docuit. Occaſionem hunc tractatum ſcribendi perhibet, quod ab annis circiter quinquaginta multorum Eruditorum animos obſervaſſet cœpiſſe occupare opinionem valde periculoſam, poſitam in eo, quod communiter Viri docti nimium tribuant & nimium confidant novæ quam amant philoſophiæ, putantes ea ipſa methodo, qua non contemnendus progreſſus factus eſt in Mathematicis & Philoſophicis, progrediendum ſimiliter eſſe in omni alia arte & diſciplina: ac ſi omnes diſciplinæ, quæ tot ſeculis diſtinctæ fuerunt, Philoſophiæ eſſent partes vel appendices, deberentq; una & eadem methodo, quam Author hujus libri cenſet artium Mathematicarum & Philoſophiæ propriam eſſe, doceri, & eodem illo præciſo comprehendi ſermone, quo Mathematici & Philoſophi utuntur. Ut error, opinione Authoris, horum temporum duplex ſit; unus in humano intellectu, alter in humano ſermone, uterque infinitam poſt ſe trahens confuſionem, litesq; inter Eruditos perpetuas. Hæc ſive cenſura ſive opinio Authoris forſan mira videbitur iis, qui ſciunt ipſum magni facere Philoſophiam, atq; tueri dignitatem ejus contra quoscunq;, qui eandem vel contemnunt, vel inutilem judicant. Verum prudentiores id ad animum revocabunt altius, & judicabunt haud rem eſſe debere parvam, quod vir ætate & doctrina venerabilis, magnus ſine omni dubio Philoſophus, cenſeat his temporibus & in hoc ſeculo philoſophico, Philoſophiæ communiter nimium tribui: eritq; hoc ipſum illis majus argumentum ad rem exquiſite ponderandam, & majori cum attentione hunc librum legendum. Narrat vero ipſe Author cauſas magis ſpeciales, quæ ipſum impulere ad ſcribendum, ſuaq; de interpretatione & natura humani

Digitized by Google

ſermonis cogitata, deque erroris, de quo diximus, remedio publici tandem juris facienda. Hæc cauſa imprimis videri poteſt ipſa erroris vis & magnitudo fuiſſe, his ipſis præcipue temporibus, quibus in lucem editus liber. Non quod Author nunc primum eum viderit errorem, eique tam ſero incipiat ſe opponere. Initia erroris ipſi præviſa fuerunt olim in Academia, dum doceret, Lugduno-Batavæ; quin antequam animum ad docendum applicuit. Verum non ita ab initio Author cogitavit de magno & juſto remedio. Viſa ipſi fuit, quod non erubeſcit fateri, veritas plana & aperta poſſe ac debere ſe ipſam tueri, tum inſigni uſu ſuo & in Rep. & in Scholis & in Eccleſia, tum antiquitate, qua venerabilis eſt. Etiam ab initio error levis videbatur, ita ſeipſum evertens, infinita quam poſt ſe trahit confuſione, ut conſiſtere non poſſit. Attamen fatetur Author, fefelliſſe eum nonnihil opinionem illam, fefelliſſe ſpem iſtam, & adjungit, fallere hanc opinionem & ſpem hactenus plurimos, atque eos omnes, qui *errorem quidem, non ita vero*, ut in præfatione loquitur Author, *erroris vim & momentum agnoſcunt*; *forte*, inquit, *quia non ſatis intelligunt momentum veritatis*. Sed Author noſter, ut hi faciunt, cætera boni, non perſiſtit in opinione, vel ſpe, vel expectatione iſta, ſine metu juſto, non perſtitit olim longo tempore. Ipſis principiis obſtandum jam olim judicavit, putatque ſe dici non poſſe unquam ea in opinione fuiſſe, in qua videntur viri magni his temporibus eſſe quam plurimi, quod nempe error adeo levis vel talis ſit natura ſua, ut ſeipſum debeat evertere, ac ſi neceſſe non eſſet, ut de remedio incipiant cogitare moderatores regnorum & rerumpublicarum, ut & eccleſiarum atque academiarum. Sicut error ante plures annos ſuo modo levis erat, ita levi ac facili videbatur ſuperari poſſe remedio. Clariſſimus Autor, cum inciperet Philoſophiam docere, primum Lugd. Bat. deinde Amſtelodami, hac de cauſa accommodatum temporibus iſtis adhibuit remedium, unum & alterum non ſine ſucceſſu, in Oratione inaugurali, una de differentia cognitionis philoſophicæ & vulgaris, & altera de ſapientia veterum, quæ extant in Appendice ex olim ſcriptis. Scilicet eo fere modo, quo Carteſius a primis annis in eas cogitandi vias incidit, per quas non difficile ipſi fuit ad cogitationem pervenire methodi recte utendi ratione, & veritatem inveſtigandi in ſcientiis, ad

veram

veram quam quærebat Philoſophiam pertinentibus: hujus quoque libri Author, in ipſo ſtudii Academici curriculo cœpit intelligere, diſtinctam eſſe omnino Philoſophiam, ſublimem illam ſcientiam, quam poſt Platonem Carteſius profitetur, ab omni alia cognitione: atque in Philoſophia ſcholarum non tractari primam iſtius veræ philoſophiæ propriam, ſed ſecundam & communem cognitionem; & eatenus multum in ſcholarum philoſophia veritatis inveniri. Narrat etiam Author in Epiſtola penultima, ex hac cogitatione incredibilem ſe in ſtudiis facilitatem & lucem percepiſſe: usque adeo, ut huic potiſſimum cogitationi poſtea ſuperſtruxerit orationem inauguralem unam & alteram, ipſasq; primas prælectiones atque diſputationes publicas, ut & inſtitutionem in ſcholis privatis. Addit in eadem epiſtola, qua ratione, dum fungebatur munere doctoris publici, confirmatus fuerit in his ipſis primis cogitatis, eaque latius deduxerit & diligentius excoluerit. Singulari etiam deputat felicitati, quod in ſtudio Logico, quod his temporibus contemnitur, adoleſcentiæ florem contriverit. Vidit vero tandem, primo per nebulam, & mox clarius, duplicem Logicam, toto cœlo diſtantem, eſſe poſſe & debere, quæ communiter confundi ſoleat, ut olim ab Ariſtotelis, ita hoc tempore a Carteſii ſectatoribus. Unam Logicam advertit Author proprie dialecticam eſſe, ut etiam Carteſius animadvertit, in Epiſtola loco præfationis præmiſſa Principiis Philoſophiæ. Quam poſſumus etiam dicere, quod ſit Logica vulgaris ſive communis, utilis communiter in diſſerendo. Logicam alteram putat Author comprehendi Methodo Carteſii recte utendi ratione, & veritatem inveſtigandi in ſcientiis, eamque diſtinctionis cauſa vocat Logicam Philoſophicam. Narrat porro Author in Epiſtola prima ſub finem appendicis, a Sylvio, celeberrimo quondam in Academia Lugd. Bat. Medicinæ Profeſſore, novam ſibi datam fuiſſe occaſionem, cogitata iſta latius deducendi & ad animum revocandi altius. Sylvius enim conabatur Phyſicam ſcientiam miſcere & confundere cum medica arte, confidenter docens, tam in phyſica quam medicina, id omne quod vere ſcitur, ſola experientia ſciri, ita aperte deſtruens propriam veræ Philoſophiæ cognitionem, quæ ſecundum Platonem & Carteſium tota intellectualis eſt; ſicut alii errore contrario veræ medicinæ cognitionem

ſenſua-

Digitized by Google

ſenſualem ſive experimentalem (non curioſam, qualis horum temporum eſt, ſed communem qualis fuit tot ſeculis) deſtruunt, quando in medicina docenda vel exercenda nimium tribuunt philoſophiæ. Ita Author ſe fuiſſe excitatum narrat ad cogitandum porro de Medicina, aliisq; diſciplinis & facultatibus, ut vocant, monetque ſe dixiſſe & ſcripſiſſe olim, Medicinam, Jurisprudentiam & Theologiam in communi hominum intellectu habere fundamentum & ſubjectum ſuum; verum hoc pariter dici non debere de Philoſophia. Tandem denique his acceſſit occaſio ſive excitatio ultima, quando circiter una cum Sylvio, Spinoſa, atque hujus Philoſophia S. Scripturæ interpres, cœpit inclareſcere. Ab illo tempore aliquanto magis quam antea cœpit ſollicitus eſſe & adhuc magis ad animum revocare magnum diſcrimen inter duplicem intellectum, ortumq; ex eo humanum ſermonem duplicem. Ita cogitata tot annorum tandem quoque occaſionem dederunt novis magisque elaboratis meditationibus, de interpretatione ſive de natura humani ſermonis. Quem ſermonem oſtendit eſſe poſſe ac debere, unum, omnium aliorum hominum & aliarum artium ſive diſciplinarum communem; alterum veræ Philoſophiæ proprium. Atq; hujus diſtinctionis neglectum vel contemptum infinitæ confuſionis hactenus in artibus & diſciplinis cauſam fuiſſe, ob oculos ponere, non quidem præcipuus, attamen ſecundarius Authoris videtur ſcopus fuiſſe. Neque ſine gravi cauſa Author in præfatione monet lectorem philoſophum (alios enim vix expectat) non tam contradicendi atque errorem, de quo dixerat, impugnandi, quam veritatem docendi ſtudium ſe primum ad ſcribendum excitaſſe. Hanc ob cauſam potior pars hujus commentarii dogmatica eſt, paucis in locis comprehendens erroris detectionem, ſaltem per quandam conſecutionem, quam alicubi, ubi magnitudo erroris id poſtulabat, expreſſit, ſæpius tamen ſuppreſſit.

Dogmaticum hoc imprimis comprehenditur parte prima generali, quæ tractat de diverſa humani ſermonis conſideratione, quam Author unam communem; alteram veræ Philoſophiæ dicit propriam eſſe: quatenus prior ad communem ſenſum, quem ſequimur etiam in omnibus aliis diſciplinis; poſterior ad ſubtiliorem magisque præciſum veræ Philoſophiæ intellectum accommodatus eſt.

Digitized by Google

eſt. Ex cujus diſtinctionis neglectu quanta confuſio ſequatur in artibus & diſciplinis docendis, Author ob oculos ponit. His vero ita præmiſſis, definitio traditur humani ſermonis, ut viva voce peragitur: Etiam ratio ſigni in voce viva diſtinguitur ab omnibus aliis ſignis. Denique latius deducitur & explicatur prima humanæ vocis, quæ ſignificat, formatio ab ineunte ætate &c. usque ad finem partis primæ.

Dogmaticum hujus libri porro comprehenditur parte altera ſpeciali, quæ de prima & ſimpliciſſima vocabulorum ſignificatione fuſe tractat. Hujus primæ & ſimpliciſſimæ ſignificationis bis quatuor, ſive octo ordines conſtituuntur; quatuor ſcilicet in paſſionibus, quæ a corpore adveniunt; & quatuor in cogitationibus, quas animus aliquanto magis a ſe ipſo habet, non tam patiente quam agente intellectu. Ut ſint voces primi ordinis notæ paſſionum inter loquendum, quas Grammatici Interjectiones vocant; Ordinis ſecundi, nomina paſſionum in anima ab interna cauſa; Ordinis tertii, nomina paſſionum in anima ab externa cauſa, quæ ſignificatio, quam ſit errori obnoxia, translata ad rem extra animam, latius deducitur. Voces quarti ordinis, de paſſione ſive ſpecie in ſenſu intelliguntur ea ſignificatione, quæ magnam partem vera eſt. Voces quinti ordinis, ſive primi in cogitationibus, ſimiliter conſtituuntur notæ cogitationum tantum. Sexti ordinis, ſive ſecundi in cogitationibus, nomina & verba, quæ de interno in nobis animi actu intelliguntur. Septimi & octavi ordinis voces, de animi actu & cogitatione cum applicatione ad aliam rem intelliguntur; hoc cum diſcrimine, quod in ordine ſeptimo, fere ut in tertio, falſa; in ordine octavo, fere ut in quarto, communiter vera ſignificatio ſit, quæ translata ad rem intelligitur. Quando hi bis quatuor ſive octo ordines ita conſtituti ſunt, Author ſpeciatim latius deducit, quæ propria ſignificatio Verbi ſit, præcipue ſubſtantivi, quod oſtendit purum & merum verbum eſſe, & non ſignificare quicquam rei in extantibus, ſed quo animo nos affecti ſimus erga rem, affirmando quod ſit. Hujus verbi ſignificationem, non quidem expreſſe, attamen tacite etiam in omni nomine inveniri, neq; adeo ullum in humano ſermone nomen eſſe rei omnino non exiſtentis, verum cum omni nomine rem ſupponi, ſi non in extan-

tibus, ſaltem in apparentibus aut cogitatis, latius deducitur.

Oſtenditur præterea, & latius deducitur, infinita nomina eſſe, quæ non tam ullam alteram rem extantem extra nos, quam in nobis affectionem animi, ſive qualitatem noſtræ cogitationis ſignificant. Hæ qualitates noſtræ cogitationis non uno loco diſtinguuntur a propria & vera qualitate rerum extantium, primum in ſimplicibus abſtractis, deinde in compoſitis, tum ſubſtantivis, tum adjectivis, tum in recto, tum in obliquo. Atque poſt Operis concluſionem, ſubnectuntur Notæ, quibus ea quæ in parte prima generali ſummatim dicta fuerunt, de diverſa humani ſermonis conſideratione in diverſis artibus & diſciplinis, illuſtrantur & confirmantur.

Poſt Notas, totumq; illum Commentarium de natura humani ſermonis, accedit propter cognationem Appendix ex olim ſcriptis non uno tempore, quorum aliqua in Clave Philoſophiæ ſecundum edita leguntur. Iſta olim ſcripta Author ex conſilio amicorum cenſuit addenda eſſe, ad diluendam objectionem eorum, qui putant, Authorem mutaſſe opinionem ſuam, atque jam ab annis plusquam viginti cœpiſſe deflectere a veteri ſua doctrina. In appendice iſta Lector poterit videre, quo pacto Author ſibi ſimilis ubique ſit, atque ultima primis, prima ultimis reſpondeant, fundamenta quod attinet. Ut non alia de cauſa videatur Author mutatus eſſe, quam quia mutata tempora ſunt, & quia in docendo & philoſophando communis aberratio facta eſt a prima & veteri ſimplicitate, quam Author partim rationibus non contemnendis, partim trium principum Philoſophorum, Platonis, Ariſtotelis atque Carteſii conſenſu tueri conatur, atque in clara luce ponere, hoc ſuo de natura & recto uſu humani ſermonis Commentario.

THE VVISDOM OF GOD MANIFESTED IN THE VVorks of the Creation, by John Ray, M. A. &c.

ſive

Sapientia Dei manifeſtata in operibus Creationis, per Joh. Rajum, quondam Collegii Trinitatis, quod Cantabrigiæ eſt, atque nunc Societatis Regiæ Sodalem.

Digitized by Google

Londini, apud Sam. Smith, 1691. in 8. Plag. 16.

POſtquam nobiliſſimus hujus libelli Autor diverſis jampridem ſcriptis egregiis, naturalem potiſſime hiſtoriam concernentib9 innotuit, jam ne profeſſioni ſuæ Theologicæ omnino deeſſe diceretur, tempus eſſe putavit, ut aliquid etiam ederet e ſacra illa diſciplina depromtum: maxime cum talem nactus ſit functionem, quæ non permittat verbis ad populum publice factis eccleſiam juvare. Scriptionis vero argumentum haud opus habuit longius petere, cum id abunde ſubminiſtraret tam familiaris ipſi Phyſiologia, ut qua vix ullam diſciplinam fertiliorem reperire datur in ſuppeditanda materia pro ſummi Numinis ſapientia, potentia ac bonitate deprædicandis, quas nimirum paſſim in operibus Creationis tam clare relucentes videmus, ut non abs re Autor conjiciat, fore inter alia hanc quoque partem noſtrarum occupationum in altera vita, earum contemplationi ad ampliorem tanto celebrationem Gloriæ divinæ vacare: præſertim cum his in terris etiam Sabbathum, typus ſcilicet æternæ illius quietis, ad memoriam creationis conſervandam ejusque opera ſtudioſius expendenda inprimis inſtitutum fuiſſe appareat. Materia hujus Diſcurſus (qui jam ante hos 30. annos componi cœpit, ut ex *pag. 71.* liquet) præbuerunt maxime Prælectiones matutinæ, antehac in Collegio Trinitatis Cantabrigienſi a Noſtro habitæ; quas ipſas nunc variis additamentis, ex recentiorum ſcriptorum penu petitis, locupletatas publici juris facere viſum fuit. Quum vero vim Herculei illius argumenti, a creatione hujus Machinæ mundanæ deſumti, quod tamen efficaciſſimum ſemper ad homines de exiſtentia & providentia Dei convincendos æſtimatum fuit, diverſæ ſciolorum ſectæ, excogitatis de primæva hujus Mundi origine & formatione hypotheſibus, enervare conati fuerint, Autor in anteceſſum *pag. 12. ſeqq.* in eas inquirit, & quam inanibus abſurdisque principiis nitantur, demonſtrat. Hinc non modo Ariſtotelicum illud ſomnium, ac ſi mundus ab æterno extiterit, nec non Epicureorum doctrinam de orbe ex fortuito atomorum concurſu enato, ſuis partim, partim conterraneorum ſuorum, *Tillotſoni*, Johannis *Ceſtriæ Epiſcopi*, *Cudworthi*, & *Stillingfleeti* verbis ac rationibus deſtruere ſatagit: ſed & Carteſianorum hypotheſin non minus periculoſam hac in

parte arguit, ſtatuentium ſcilicet, omnem cauſarum finalium conſiderationem in univerſum a naturali philoſophia excludendam, prætendendo cunctos fines in imperſcrutabili divinæ ſapientiæ abyſſo æque abſconditos latere, nec alios aliis magis in propatulo eſſe: cujus vero conſequens eſt, neminem ſecure Deo gratias agere poſſe pro conceſſo uſu membrorum ſuorum creaturarumq; variarum, cum ſemper incertus ſit, num hac intentione producta ſint, ut ſibi inſervirent. Hujus tamen dogmatis contrarium vel per ſolam oculi conformationem ſatis evinci autumat, omnibus nempe animalium ſpeciebus ad eundem finem notorie inſervientis, & ſic indubie ejus gratia facti. Pariter & alteram eorundem opinionem taxat, qua cuncta naturæ phænomena ſolvere, rationemque omnigenarum productionum reddere præſumunt, per facilem ſcilicet hypotheſin de materia hoc vel illo modo diviſa & inter ſe commota: cujus falſitatem & inde inter alia oſtendit, quod varia Naturæ phænomena (quorum diverſa allegat) dentur, quæ partim ſupra vim potentiarum Mechanicarum poſita, partim iiſdem penitus contrariantia appareant, adeoque ex iis deduci omnino nequeant aut ſalvari, absque cauſis finalibus & vitali quodam principio. Neque vero etiam acquieſcit Noſter in ſententia celeberrimi, at nuper eheu! his terris erepti *Boylii*, volentis, Deum primitus formatæ materiæ univerſalis partes in varios concitaſſe motus, unde ipſa innumeras in portiones diverſæ molis, figuræ ac ſitus diviſa fuerit: at ſimul per infinitam ſuam ſapientiam ac potentiam ita hos motus gubernaſſe, ut tandem venuſta hæc & regularis mundi machina inde fuerit prognata: præterea vero tales leges regulasque localibus his motionibus ſtatuiſſe inter portiones univerſalis illius materiæ, ut mediante ordinario & conſervante ipſius concurſu, diverſæ illæ hujus univerſi partes ſic ſemel completæ, aptæ ſint ingenti huic Syſtemati ac Oeconomiæ mundanorum corporum conſervandis, propagandisque animalium ſpeciebus. Judicat enim Autor opinionem hanc vel ideo inſufficientem, quod materia qualitercunque diviſa motum ſemel ſibi impreſſum abſque aſſiſtente continuo cauſa quadam Efficiente perennare nequeat, cum ejus motionis, tanquam rei transeuntis partes aliæ ab aliis non dependeant; externis vero quibuscunque legibus aut regulis motionis obſervandis ſtupida per ſe materia

teria incapax ſit, & vero eæ ſemetipſas exequi nequeant. Neceſſarium proinde eſſe opinatur, ut præter materiam illam legesque ſtabilitas, efficiens quædam adſtet, ſive ea ſit qualitas aliqua aut poteſtas materiæ inhærens, quod conceptu difficile: ſive agens quoddam intelligens externum; nempe aut immediate Deus ipſe, aut inferior quædam (quod mavult Autor cum Cudwortho) *Natura Plaſtica*, cujus ſubordinato miniſterio Deus ad hos effectus perinde utatur, atque Angelorum in operibus Providentiæ. Præterquam enim, quod indignum divina majeſtate videatur, rebus etiam viliſſimis efformandis propriam veluti manum admovere, unde, ſaltem ſecundum vulgi captum, Providentia Dei veluti laborioſa, ſollicita ac diſtracta appareat; non ſatis ita liquere, cur tam lentis gradibus fere procedat rerum plerarumq; generatio, id quod nempe vana & ſuperflua veluti pompa cuiquam videri poſſet, ſiquidem agens ipſum omnipotens foret: atque præterea non commode ſatis excuſari ſic poſſe errores illos atque ἁμαρτήματα, ſtylo Ariſtotelis, quæ ſubinde contingunt, ubi materia inepta eſt aut contumax, unde nempe Agens arguatur non irreſiſtibile eſſe: cum e diverſo, ſi hoc omnipotentia polleret, nulla materiæ ineptitudo ejus operationem ullatenus ſufflaminare valeret. Et quamvis largiatur tandem, in animalium corporibus formandis animam ſenſitivam operatricis munere defungi poſſe; non aliter tamen id concedit, quam ſi ea ſpiritualis & immaterialis ſubſtantia ſit: alioqui enim, ſi materialis ſtatuatur, ipſumque adeo animal pro mero automato habeatur, non minus neceſſarium autumat ad *Plaſtica* alicujus *Naturæ* aſſiſtentiam recurrere. Non diſſimulat tamen, ſe in iſtam potius opinionem inclinare, quod nempe bruta etiam exiguo quodam Rationis gradu polleant; partim ob nonnullas eorum actiones, quæ ne vix quidem absque cogitatione ipſorum præcedanea concipi queant: partim ob communem fere ſenſum, quo compaſſione quadam moveri nos perſentiſcimus, ubi *animal* crudeliter nimis tractari aut dilaniari videmus: cujusmodi quid tamen haud experimur, quocunque demum modo *plantam* diſcerpi aut comminui cernamus; cui accedat, quod cum Bruta iiſdem membris ac organis ſenſuum inſtructa ſint, qualia & nos nacti ſumus, probabile appareat, ipſa quoque eaſdem ſenſationes & perceptiones nobiscum

 habere.

habere. Nec obſtare putat objectionem Carteſii, quod ſi Bruta cogitent, oporteat etiam ea gaudere anima immortali, id quod tamen credibile non ſit, ob nimiam quorundam imperfectionem, v. g. oſtreorum, ſpongiarum &c. cum utique idem de omnibus hac in parte judicium ferendum ſit: reſpondet enim, nullam ideo inferri immortalitatis neceſſitatem, cum nil implicet, quo minus animæ tales annihilationem ſubire valeant. His prælibatis, Autor ad rem ipſam ſemet accingit, tali quidem methodo ſervata, ut primum cunctas creaturarum claſſes potiores ſtrictim percurrat, & in iis talia potiſſime conſideret, quæ oculis & notitiæ cujuslibet, utut minus curioſi, contemplatoris obvia & expoſita ſunt: deinde vero duo ſpeciatim ex iſto numero corpora ſeligat, alterum nempe Globi Terraquei, alterum Hominis, eaque exactius expendat, ac in variis eorum partibus emicans artificium incomparabile conſideret: atque ſic in ſingulis veſtigia manifeſta demonſtret Divinæ Sapientiæ paſſim elucentis, tum in ipſa creaturarum formatione, tum in earum ordine & harmonia, tum denique in earum fine ac uſibus. Quemadmodum vero pias ac devotæ gratitudinis plenas meditationes, quas e creaturarum conſideratione Noſter ita colligit, non poſſumus non Lectori ſedulo commendare, in ipſo hoc libro commodius legi, quam hic in compendio recenſeri aptas; ita non pigebit, ex Obſervationibus naturalem hiſtoriam concernentibus (quarum non alias niſi indubiis experimentis comprobatas hic allegatas ſpondet,) nonnullas in gratiam eorum, quibus integrum non eſt iſtum evolvere, excerptas tumultuario, quo ſemet obtulerunt ordine, communicare. Atque mox ſcitu non indigna videntur, quæ *pag. 4. ſeqq.* de numero ſpecierum in regno animali occurrentium diſcurrit. Nimirum poſtquam primo generatim obſervavit, plerumque quo imperfectius ſit animantium aliquód genus, eo numeroſiores ſub eo ſpecies contineri; dum natura magis parcam quaſi ſemet in excellentioribus fœtibus producendis fere exhibuerit; indeq; plures quadrupedibus avium ſpecies, piſciumque adhuc numeroſiores offendi: dein ad computum propius ineundum accedit, notatque terreſtrium animalium, comprehenſis etiam ſerpentibus, ſpecies hactenus notas atque deſcriptas (omnibus tamen v. g. Canum ſpeciebus pro una reputatis) non ultra 150 adſcendere: Avium ſpecies pro-

pe 500 hactenus innotuiſſe: piſciumque totidem circiter; teſtaceis tamen connumeratis, numerum horum plusquam duplum emergere: conjicit vero, ſi ſpecies nondum cognitæ accederent, quadrupedum aviumque numerum bene tertia, piſcium autem dimidia majorem fore. Inſectorum in ſola Anglia, maribusque adſitis, degentium ſpecies ad millenarium adſcendere teſtatur; indeque ſi eadem proportio obtineat, quæ inter plantas eidem Inſulæ domeſticas & exoticas deprehenſa ſit, hoc eſt, decupla circiter, prodituras pro univerſo orbis ambitu 10000 ſpecies inſectorum diverſas, & numerum probabiliter majorem potius, quam minorem: cum v. g. ſolorum Papilionum ultra 150 genera diſtincta habeantur, totidemque Scarabæorum. *Pag. 9.* ubi demonſtrat, quomodo ſummi Creatoris ſapientia pro eodem effectu producendo diverſis ſubinde mediis uſa advertatur, inter alia exempla natationis inſtrumentum conceſſum piſcibus allegat & conſiderat. Nimirum quamvis in horum plerisque veſica illa aëre turgida notorie id muneris ſuſtineat; tamen quid in Cartilagineis piſcibus ejus deficientis vices ſuppleat, faciatque ut nihiloſecius pro libitu adſcendere in fluido ac deſcendere, & in qualibet aquæ profunditate ſuſpendere ſe queant, hactenus nondum liquere agnoſcit. In Cetaceorum vero claſſe, utpote quæ a quadrupedibus vix aliter, niſi pedum defectu differant, autumat, aerem reſpirando intra pulmones receptum inſervire quadantenus poſſe ad corpus eorum cum aqua æquilibrandum: atq; hinc ejus conſtrictionem vel dilatationem, ope diaphragmatis & muſculorum reſpiratoriorum factam, eos probabiliter juvare, quo aſcendere vel deſcendere mediis in aquis valeant, levi modo pinnarum impulſu accedente. *Pag. 56. ſeq.* ubi expenditur, quomodo jugiter novis aëris ſuppetiis opus ſit ad alendam vitalem flammam, eleganter deducit Autor, qua ratione matris reſpiratio ſimul ad fœtus eadem deſtituti ſanguinem particulis aëreis imprægnandum, pro eadem flamma ſuſtentanda ſufficiat. Nimirum hunc ipſum primario uſum eſſe autumat, cur ſanguinis circulatio per cotyledones in vitulis, &c. &, analogia idem expoſcente, per placentam uterinam in fœtu humano geſtationis tempore fieri ſoleat. Atque in hac opinione, quam ab *Edw. Hulſio* primum hauſiſſe ſe fatetur, confirmatum ſe fuiſſe ait per proprias obſervationes anatomicas

in

Digitized by Google

in diſſectis ſubinde vaccinis fœtibus factas: ubi nempe adverterit, vaſa umbilicalia terminari in corpora certi generis, diviſa numeroſas in papillas quaſi carneas, intra totidem thecas ſeu capſulas cotyledonum utero adnaſcentium taliter infixas, ut ex iiſdem abſque vi aut laceratione ulla protrahi valeant. Papillas vero has quoad uſum ſimiles judicat ariſtis illis ſeu radiis, queis branchiæ piſcium conſtant; ſcilicet ſanguinem *maternum*, ad cotyledones tam largiter affluentem, papillas haſce undiquaque ambiendo, per eaſdem communicare ſanguini *fœtus* particulas aëreas, quibus ipſe prægnans ſit: perinde ut aqua circumfluens carnoſos branchiarum radios iiſdem impertitur aerem intra ſe contentum; ut hinc fœtus non incongrue tali tempore vitam piſcis vivere dici queat. *Pag. 77.* oſtenditur, ſano ſenſu quamlibet arborem non niſi *annuam* plantam appellari debere: quandoquidem & folia & flores & fructus unice provenire cernantur ex tunica, anno proxime elapſo ſuperinducta ligno antiquo: ita quidem, ut ea ipſa deinceps tunica nullo amplius tempore quidquam proferat, ſed mere cum reliquo ligno anteriori inpoſterum inſerviat pro modulo quaſi aut ſtipite ad geſtandam ſuccedaneam porro tunicam annuam. *Pag. 98.* Autor peculiare apum genus commemorat, quod *the Free-Bee*, ſive Apis arborea dicatur, cujus miram induſtriam in penu pro fœtibus ſuis reponenda deprædicat. Narrat enim ipſam rotundos ſibi fornices ſeu cuniculos excavare in arboribus putridis ad inſignem longitudinem, in iisque cylindricos nidos, inſtar profundioris quaſi dactylothecæ, ex collectis concerſitisque roſarum aliisque foliis, glutinoſa quadam ſubſtantia compaginatis exſtruere, ac rubicunda pulticula, conſiſtentiam tenuioris electuarii, nec adeo gratum ſaporem habente (unde hauſta, incertum) implere: impletæque ſic capſarum ſummitati ſingula imponere ova, atque tandem id omne operculo foliaceo contegere. Ex ovulo hoc paulo poſt eulam ſeu termitem pullulare, de pulticula illa ſemet paſcentem, donec mole corporis paulatim completa Nymphæ formam induat, ac tandem perfectam in Apem evadat. Eadem occaſione & Formicæ meminit, paſſim pro parſimoniæ magiſtra haberi ſolitæ: quamvis pro mera fictione reputet, quod a Plinio perhibeatur de granis compilatis germen morſu decerpere, ne per humiditatem terræ radices trudere

trudere

trudere queant: quin &, niſi Scripturæ autoritas obſtaret, ipſam granorum congeſtionem ægre ſe crediturum fore fatetur, quandoquidem, in Anglicanis ſaltem formicis, talismodi coagmentationem nuſpiam obſervare ſe potuiſſe teſtatur. Non minus *p. 102.* inter fabulas recenſet, quæ de Talparum cœcitate phyſicorum plerique tradidere: ex propria enim obſervatione convictum ſemet ait, ipſis utique oculos eſſe, cutem quoque perforantes & ſedulo cuilibet ſcrutatori facile viſibiles, utut adeo puſillos, ut minoris aciculæ capitulum mole non multum ſuperent: quales nempe animali in tenebricoſis terræ cavernis utplurimum degenti, adeoq; lucis uſura parum egenti abunde ſufficere, ſapientiſſimus Naturæ Autor cenſuerit: cum e diverſo Lepori, animanti ſcilicet meticuloſo & jugiter pericula proſpectanti, oculos tam eminenti cornea præditos conceſſerit, ut non minus fere, quæ pone tergum, quam quæ ante ſe fiant, cernere poſſit. *Pag. 151. ſeq.* tametſi Autor non ſatis caute locutos arbitretur, quotquot hominem præ cæteris animantibus os ſublime nactum eſſe prædicent, quo aſtra tueri commodius poſſit: cum utique brutorum plura faciem magis cœlum verſus ſupinam ac reclinatam portent, quam homo, utpote cujus vultus ſitu modo perpendiculari ad horizontem ſtat: nihiloſecius alias egregias ex erecta tali ſtatura utilitates in humanum genus redundare agnoſcit: dum ea non ſolum inſervit commodius ſuſtinendo capiti, ampliori, proportione corporis, cerebri mole præ brutis gravato; ſed & proſpectui circumquaque faciendo aptior eſt, ac præterea liberum incomparabilis illius organi, manus puta, uſum nobis indulget, quem pronus inceſſus tantum non penitus intercepturus fuiſſet. Ne vero quis forte hanc corporis erectionem arte potius ſuperinductam nobis concipiat, quam a provida Natura deſtinatam, cum ſane infantes more quadrupedū reptare conſtet: Noſter pluſcula producit argumenta, quæ contrarium evidenter evincant. Primo enim urget nimiam inæqualitatem longitudinis brachiorum atque crurum, unde homo ſi non penitus incapax, ſaltem inter omnes quadrupedes maxime ineptus ad pronum inceſſum reddatur: unde & puſiones non manibus pedibusque, ſed manibus genubusque nitentes repere compertum ſit. Deinde allegat poſitum humanæ faciei, qui in tali gradiendi modo horizonti plane parallelus nos omnium

animalium maxime in terram proclives efficeret. Denique conſiderare jubet inæqualem proportionem inter muſculos brachiorum atque crurum: unde evidens ſit, hæc præ illis ad difficiliorem magisque laborioſam actionem, movendi nempe ac transferendi totum corpus, per naturam dicata eſſe. Illud tamen argumentum, quod hunc in finem a multis, ipſoque jam Ariſtotele adductum fuit, quaſi flexura articulorum contraria ratione fieret in brachiis ac genibus hominum, quam in anterioribus poſteriſque brutorum cruribus, falſo penitus fundamento niti monet: cum utique, modo partes ſibi invicem reſpondentes rite comparentur, ſupremi in utriſque articuli, de quibus præſertim ſermo eſt, eadem via flectantur. *Pag. 176.* ubi de ſtupendo oculi artificio ſermo eſt, inter alia tangit Autor obliquam nervi optici in bulbum oculi inſertionem, ejusque rationem allegare ſatagit: ubi quidem eam genuinam non eſſe arguit, quam Pet. Herigonus dare ſuſtinuit; nervum ſcilicet opticum ideo ad latus poni, ne pars imaginis in ejus foramen incidens pictura careat: id enim nunc quoque contingere ait, quod nempe ea objecti pars, cujus radii in centrum ſeu foramen dicti nervi feruntur, pictura ſua excidant, uti e manifeſtis experimentis conſtet, licet id communiter non advertamus. Veram proinde hujus rei rationem hanc potius eſſe ſtatuit, quia, ſi axis optici in ipſum centrum incideret, (uti ſane fieret, ſi nervus recta pone oculum inſereretur) inſigne hoc ſequeretur incommodum, quod ipſum cujuslibet objecti, a nobis ſpectati, meditullium appareret inviſibile, aut ſaltem obſcura ejus loco macula compareret: id quod vero viſioni non parum officeret. *Pag. 183.* Autor iis reſpondet, qui in homine pro defectu quodam reputare auſi ſunt, quod Natura ejus oculo nec *ſeptimum* muſculum, nec *membranam nictitantem* ſeu periophthalmium indulſerit, quibus tamen brutorum non pauca inſtructa compareant: nam muſculum quidem illum ſuſpenſorium inſigni uſui eſſe animalibus gramine veſcentibus ac victum humi conquirentibus, ut quæ abſque moleſtia & laſſitudine oculos tamdiu deorſum pendulos alias vix tenere valerent: homini vero tantum non omnino inutilem fore, cum is nec occaſionem facile, nec fere aptitudinem habeat pronum caput diutius ita demittere. Nictitantem vero membranam quod attinet, ranis, avibus, quadrupedumque

dumque nonnullis datam, ejus uſum cum Boylio huc potiſſimum, redire conjicit, quo ipſius ope talium animantium, ſentes, urticas, frondes arborum, algasque acutas frequenter nimis pervadentium cornea ab externis injuriis ſecurior ſit, membraneo hoc quaſi ſpecillo oculum illæſum conſervante, nec tamen interim ob ſui pelluciditatem, viſionem in totum impediente: quo quidem auxilio homini ob diverſam victus rationem non adeo fuerit opus. Plura hujuſcemodi ex Libello hoc excerpere proclive foret, niſi hæc pro inſtituti ratione ſufficere poſſe crederemus. Cæterum optamus, ut Nobiliſſimus Autor, qui plura hujus generis, ſiquidem hæc bene exciperentur, poſthac editurum ſe ſpondet, propediem promiſſi hujus fidem impleat, omnimodam ei proſperitatem & ſuave otium hunc in finem animitus apprecantes.

MUSARUM ANGLICANARUM ANALECTA, ſive, Poemata quædem melioris notæ, ſeu hactenus inedita, ſeu ſparſim edita, in unum volumen congeſta.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano, 1692, 8. plag. 19.

Egregiam gratamque poeticæ ſtudioſis operam navant, qui inſignium poetarum monumenta, quæ vel ſeorſim edita, vel libellis parvis evulgata, injuriæ temporum expoſita erant, certiſſimo exitio ſubtrahunt, & voluminibus ſingularibus incluſa, ab interitu vindicant. De Germanorum poëmatis hac ratione bene meritus eſt quidam *A. F. G. G*, ſex tomis anno 1612 editis ſub *Deliciarum* nomine ea complexus; Gallorum autem, Italorum & Belgarum monumentis idem officium præſtitit, ſub eodem titulo quadringentorũ poëtarum carmina novem voluminibꝰ comprehenſa anno 1608. 1609. & 1614. evulgans *Janus Gruterus*, tranſpoſitu literarum *Ranutius Gerus* appellari cupiens, diſtinctos juxta gentes vatum choros ad poſteritatem transmittens. Quem imitatus *Joh. Phil. Pareus* anno 1619 Hungaros poëtas uno collectos libro evulgavit. Iſtumque ſecutus *Jo. Scotus Scototarvatius* ſeptem & triginta Scotorum ſuorum poëmata, ſub eodem *Deliciarum* elogio, per *Art. Jonſtonum* medicum & poëtam præſtantiſſimum, anno 1637 in publicam lucem emiſit; nec abſimili ſtudio ſeptem illuſtrium Italorum poëmata *Balthaſar Moretus* anno 1662 & *Dan. Elzevirius* anno 1672

 publi-

publico dederunt. Eadem cura etiam movit Poëmatum horum Anglicorum collectorem, qui extantiora gentis ſuæ poëtarum monumenta faſciculo iſthoc connexa aſſervanda duxit. Diverſis ea ab autoribus ſcripta ſunt, quorum plerique nobis antea nondum fuerunt cogniti: quam ob cauſam gratior nobis hic liber eſt, quod ejus beneficio in notitiam iſtorum ſumus perducti, *Rad.* puta *Bathurſti*, *Th. Maſteri*, *Ph. Felli*, *Jo. Whitfeldi*, *Ed. Hanneſi* & aliorum. Quorum quidam haud infeliciter plectra moverunt in decantandis Regum ſuorum laudibus, iisque gratulando imperio conjugiove, *p. 22. 24. 33. 57. 172. 194.* aut funeribus eorum deflendis, *p. 27. 54. 61. 182. 189. 206. 211.* clarorum item virorum operibus aut inventis novis celebrandis, *p. 20. 48. 51. 90. 144. 292.* aut deſcriptionibus locorum inſtitutorumque faciendis, *p. 7. 17. 77. 49. 99. 129. 165.* Satyræ etiam ſale haud inficeto conſperſæ inter analecta hæc reperiuntur; qualis *Eſtrangei* Epicureos, ex atomis omnia conſtare aſſerentes, in muſcas transformatos fingentis *p. 41. Hardingi* artem volandi repertam irridentis *p. 77. Dytoni* Polonorum, neſcio quorum, pſeudoproteſtantium epulas inſectantis *p. 82. Newtoni* conventicula fanaticorum diſſipata irridentis *p. 86.* Auctio item librariæ tabernæ, cujus inſtitor conturbarat *p. 221.* Sed ut reliqua omnia carmina prolixitate præcellit, ſic elegantia nulli cedit *Raphaelis Thorii* pervenuſtum poëma de herba pæto, ſeu tabaco, ejusq; laudibus: quod duobus libris anno 1609, & iterum 1625 prodiit, ſub titulo *Hymnus tabaci* a Lud. Kinſchoto publici juris factum. Hoc recuſum jam eſſe, & inſertum ſyllogæ huic poëmatum a doctis Anglis ſcriptorum, non poterit non gratum eſſe his, qui elegantiarum iſtarum dulcedine ducti eas intercidere ut ægre ferunt, ſic in talibus faſciculis conſtrictas aſſervari, uſibus & delectationi poſteritatis, gaudent.

LES COMEDIES DE TERENCE EN FRANCOIS par Madame D.

Comœdiæ Terentii Gallice redditæ, cum notis, Tomi III.

Amſtelodami apud Jacobum Ollierum 1691. in 12. plag. 62.

Amſte-

HAudquaquam illorum improbandum videtur ſtudium, qui transfundendis in linguam vernaculam Autoribus priſcis ſuam addixere induſtriam. Quam enim majoris pretii operam præſtare ſuis poſſint popularibus, Latinæ & Græcæ aliarumque linguarum expertibus, quam ſi ipſos earum elegantiarum reddant participes, quibus præſtantiſſima exterarum nationum ingenia ſuis civibus diſciplinas omnes ac bonas artes tradiderunt, rerum geſtarum memoriam conſervarunt, aut quibus alias quomodocunque tam ſuaviter eorum demulſerunt animos? Et iſto quidem labore jam diu de ſuis bene mereri voluit, quam ſæpius a nobis dictam & laudatam meminimus, doctiſſima fœmina, *Anna, Tanaquilli Fabri* filia, *Dacerio* eruditiſſimo itidem viro in matrimonium collocata. Ipſa enim, ut jam dudum ex Plauto nonnulla, nonnulla ex Ariſtophane, Anacreontis item ac Sapphus Poëmata Gallice reddidit, prout alibi de iisdem in Actis noſtris diximus; ita nunc *Terentii Comœdiis ſex* in linguam patriam translatis, & Annotationibus luculentiſſimis illuſtratis, omnes Gallicæ linguæ peritos, inſigni elegantiſſimæ eruditionis monumento denuo ſibi devinxit. Quamvis enim non neſciret, verſiones Poëtæ amœniſſimi Gallicas & olim & nuper non unas fuiſſe adornatas, & multos ex eruditiſſimis Terentio interpretando incubuiſſe, nondum tamen bonum, ut loquitur, nos habere Terentium exiſtimat. Hanc itaq; in ſe ſuſcepit curam, ut quæ homines politiores in eo deſiderare forſitan adhuc poterant, adjiceret, Terentiumque adeo ſine hæſitatione perluſtrandum lectoribus exhiberet. Toti operi *Præfationem* præmiſit, in qua occurrunt non pauca annotatu digniſſima. Ac ab initio quidem inſtituta inter *Plautum* & *Terentium* comparatione, Plautum dicit plus habere ingenii, quam Terentium, quem etiam vivida actione nodisque intricatioribus ſuperet, & qui plus ſemper agendum ſuis quam loquendum injungat; cujus contrarium appareat in Terentio. Terentium tamen ipſum emendatum in compoſitione, & prudentem in argumentorum deductione eſſe; venuſtates autem multo frequentiores atq; gratiores propinare, ita ut nullus fere exiſtat verſus, qui lectores non capiat. Imprimis in *ethesi*, ut *Varro* loquitur, ſive effingendis morum characteribus ad-

Digitized by Google

mirabilem eſſe, nec parem ſibi habere; quod apte atque concinne efficere, quam difficile ſit, ingenioſe admodum oſtendit. Terentium nullas intermiſcere ſententias, quæ in vitæ civilis commercio non poſſint locum occupare; Plauti vero affectationis plenas eſſe, nec ad vitam civilem ſatis accommodatas. Jocoſa dicteria & facetias Terentii infinitæ urbanitatis deprehendi, & ſequi eum in iisdem ſectandis Platonicos, qui facetias tot ſemper Gratias eſſe præceperint; in qua parte tam feliciter ſe dederit, ut ſi duo vel tria loca excipiantur, nihil de cætero in eo ſit, quod a ſcrupuloſisſimo etiam dici non poſſit: cum Plauti jocationes ex adverſo multa ex parte inſipidæ ſint, & inficetæ. Plauti ſtylum purum quidem & amœnum, ſed alicubi inflatum, alicubi nimis humilem eſſe & terra repentem; cum Terentii ſermo ubique ſibi conſtet, puro amni ſimillimus. Nec in tota Latinitate ſimplicius, gratius & politius aliquid reperiri, nec quicquam cum Terentianis dialogis comparari poſſe; ne ipſas quidem Ciceronis ſermocinationes, in quibus characteres ſint confuſi, & verba licet facientibus Bruto, Lælio, Catone, Fanno aliisque, Cicero tamen ſit ipſe, quem lectores ubique audiant loquentem. Imprimis vero rem hanc unam conſideratu dignam eſſe, quod quo frequentius legantur Terentianæ Comœdiæ, eo pulchriores videantur, & quod animas ſublimiores magis quam mediocres teneant atque oblectent.

Poſt hæc *Translationis* ſuæ reddit rationem, quam quidem non verbum ait verbo reddere. Nam ut diverſæ in unaquaque lingua Veneres ſint, ita ſibi hoc præcipue negotium fuiſſe, ut ipſius Terentii exemplo, ſuæ linguæ elegantias conſectaretur; inde & aliquando circumlocutionibus, ut rem planiorem redderet, vel genio linguæ ſe attemperaret, opus fuiſſe. Ubi illis ſimul reſpondet, quibus inſtitutum hoc, ut moribus bonis noxium, diſpliceat: cum & Patribus lectus hic ſit Poëta, & alii tam Galli quam Itali abſque offenſione idem præſtiterint.

Quod ad *Annotationes* ſpectat, *Donatum* inquit ſine dubio optimas concinnaſſe, ſi modo reſtarent nobis integræ; cujus tamen veſtigia premenda Commentatoribus ſubſequentibus, neque tantum circa difficiliora loca explananda, ſed & circa elegantias eruendas, fuerint. Patrem ſuum, *Tanaquillum Fabrum*, integrum Com-

Commentarium in Comicum hunc edere in animo habuiſſe, niſi mors conatibus ejus intercesſiſſet. Cujus tamen propoſito inſtitutam ſe, ejusque ſubſidiis uſuram eſſe profitetur. Et profecto iſtis in notis multa afferuntur ſummo judicio, quibus vel ritus vetuſtus explicatur, vel hiſtoria declaratur, vel ad mores & affectus pertinentia deducuntur, vel quæcunque antiquitas illuſtratur. Multa etiam ſunt, quibus verus Poëtæ ſenſus aſſeritur, quibus ſuo ex ingenio legitimus verborum poſitus reſtituitur, & quibus verſionis ratio a Comici textu paululum abludentis, redditur; multa denique alia, quæ ex reconditisſima eruditione deprompta apparent.

Quamvis vero ipſarum Comœdiarum ordinem immutare *Daceria* noluerit, licet easdem non ſecundum temporis rationem, quo actæ ſunt, ſed ut quæque alteram præſtantia ſuperare videretur, a *Volcatio Segidito* diſpoſitas non ignoraret: Scenas tamen & Actus paulo aliter alicubi diſtribuit; cum adeo confuſi alicubi ſint, ut loco plane alieno Actus inchoentur, Theatro nondum vacuo. In quibus omnibus, poſt abſolutas in Comicum hunc & prælo jam deſtinatas curas, mirum in modum confirmatam ſe fuiſſe ſcribit duobus *Manuſcriptis* codicibus e regia Bibliotheca ſibi communicatis; qui ideo apprime memorabiles ſint, quod in frontiſpicio ſingularum ſcenarum figuras exhibeant, quæ in multis Poëtæ lucem affundere posſint. In univerſum tamen quatuor exinde colligit. *Primo*, quanquam non admodum eleganter delineatæ ſint, apparere tamen exinde putat, geſtus & habitus accurate motibus animi reſpondere, quos Comicus ipſis Actoribus attribuerit; nec dubitat, quin Terentii tempore Actores geſtus plane eosdem egerint. *Deinde* notat, nullum Actorem fuiſſe, qui faciem perſona non obtexerit; inde in frontiſpicio uniuscujusque Comœdiæ tabulam eſſe, tot perſonas exhibentem, quot actores ſunt; perſonas vero ita exhibitas fuiſſe, ut totum caput involverint, comis etiam adſcititiis eisdem appoſitis; qualium perſonarum imagines æri inciſas Daceria in tabula ſimul repræſentat, & quales jam a *Fulvio Urſino* in Veteri Triclinio, niſi fallimur, etiam exhibentur. *Porro* pallia mancipiorum tam brevia in iisdem apparere, ut nunc ſunt Italorum, Comœdias exhibentium, ſed multo laxiora: actores illis faſciarum aut cingulorum in vicem uſos fuiſſe. *Denique* exinde pateſcere,

janius

januis ædium fere omnium intus velum appenſum fuiſſe, quod ſi quis foribus adſtans remotum cuperet, eorum quæ intus geruntur, inſpiciendorum gratia, iſtud nodis conſtringendum fuiſſe, quod virgularum & annulorum hodie contrahendis ſipariis inſervientium uſus nondum invaluiſſet. Hæc igitur manuſcripta ait annotationes ſuas egregie ſtabilire. Ex. gr. cum *Daceria ad Act. IV. Scen. 4. Andr.* ubi *altaris* fit mentio, altare illud monuiſſet iſtud eſſe non poſſe, quod ſemper theatro imponebatur Apollini conſecratum; ſed qualia Athenis conſpiciebantur in plateis, ubi unusquisq; altare ejusmodi foribus ſuis adjunctum habuerit: id ita expreſſe in figuris iſtis conſpiciendum dari. Sic diſputare eruditos, quo in ſtatu ſit *Menedemus* in *Heautont.* cum *Chremete* loquens, an ut in agro opus faciens, an ut inſtrumentis ruſticis onuſtus Lares domeſticos repetens; & ultimum ſe ſtatuiſſe, nec aliter eundem in imagine repræſentari. Pari modo, quæ in Scenarum & Actuum ordine mutata a ſe ſint, abs Manuſcriptis iſtis plane approbari. Sic Actum V. in *Adelphis* communiter initium ſumere a ſcena: *Ædepol, Syriſce, te curaſti molliter*; ſe vero oſtendiſſe, erratum hoc eſſe ingens, actum inchoare nondum vacuo theatro; & hanc propterea & ſequentem ſcenam ad Actum quartum pertinere; in quo plane unum ex Manuſcriptis conſentiat. Sed ne aliquid deſſet Terentio, adjecit denique etiam ipſius *Vitam Auctoris*, ut a *Suetonio* concinnata eſt, ſed Gallice verſam & obſervationibus eruditis illuſtratam. Id enim maluit, quam de alia componenda cogitare, in qua tamen nihil novi dicere habuiſſet.

LES OEUVRES D' HORACE TRADUITES en Francois &c. hoc eſt,

Opera Horatii tranſlata in linguam Gallicam; una cum Annotationibus & Obſervationibus Criticis in totum opus. Auctore Dn. Dacerio. Tomi X.

Lutetiæ Pariſiorum apud Thierry & Barbinum. 1691. in 12. Conſtant Alphabetis novem, in charta auguſta, & cum figuris.

Vix recenſu Comœdiarum *Terentii* ab eruditiſſima Dacerii *Uxore* in linguam patriam converſarum & notis illuſtratarum per-

perfuncti eramus, cum Lyricorum Poetarum princeps, *Q. Horatius Flaccus*, eodem inſtituto & eadem eruditionis elegantiſſimæ copia atque accurata diligentia, ab ipſius Marito, *Dacerio* ipſo, perpolitus atque exornatus nobis exhibetur. Et animum ipſe quidem habuerat, ad loca quædam Horatii male intellecta, aut quorum difficultates hactenus permanſerant intactæ, annotationes nonnullas ſtrictiores, easque Latine edendi. Cum vero ab amicis laborem iſtum ſine fructu fore admoneretur, quod eo ipſo non tamen omnium locorum explicationem in promptu lectores habituri eſſent; compulſum ſe eſſe ait, ut integro in Poëtam ſuaviſſimum Commentario elaborando adjiceret animum, quem tamen Gallice prodire maluerit, ut pluribus prodeſſet, & magis ipſa novitate placeret. Enimvero cum *ſex* præcipue *capita* in Poëtis enucleandis obſervanda veniant: hiſtoria, linguæ elegantia, vocum emphaſis, figurarum concinnitas, epithetorum convenientia, ſenſus allegorici evolutio; non diffitendum eſt, doctiſſimum *Dacerium* in ſingulis egregie ſpartam ſuſceptam exornaſſe. Sane enim, quod circa primum vel maxime ſollicitus fuit, id quamplurimis Odis clariſſimam lucem affudit, cum hac ratione manifeſtum evaderet, & quo tempore, & qua occaſione ſcriptæ fuerint. Quod utique, ut ipſe etiam obſervat, magnam utilitatem præbere poſſit vitæ Horatianæ deſcriptionem multo exactiorem, quam quæ habentur hucusque, molientibus. Ex juſta enim Odarum ſecundum temporis ordinem diſpoſitione, multo certior notitia actionum Horatii præcipuarum, & quicquid urbane ac feſtive, quicquid etiam occulte & intra velum perfecerit, hauriri poteſt. Nec minus tamen conſtat, in illuſtratione reliquarum quinque partium, magnum elegantiarum numerum retexiſſe *Dacerium*, quas vel ante eum nemo animadverterat, vel quas corruperant interpretes, dum explicare inſtituunt: & vero quantum ex ipſius libri inſpectione obſervare datum eſt, loca ſunt plus minus quadringenta & nonaginta, quibus vel male explicatis ſenſum genuinum aſſeruit, aut ubi verum Odæ, Satyræ, vel Epiſtolæ argumentum idoneis ratiocinationibus eruit. Nam ut ex tam multis pauca ſaltem afferamus, neminem dicit elegantiam *Odæ VII. Lib. 1.* ſatis capere poſſe, ſi vulgares Interpretum commentationes ſequatur, qui Horatium dicant

in eadem voluiſſe Sybarin molliter luxurioſum & voluptati perdite nimis deditum perſtringere: cum Lydiam potius increpet, quod Sybarin ſub puellæ habitu apud ſe latitantem detineat. Ita perſuaſio circa *Odam XIV. Lib. I.* jam inde usque a quindecim ſeculis, ipſomet hanc explicationem præeunte Quintiliano, extitit, Horatium ſub *navis* nomine *Rempublicam* ipſam alloqui. Sed contra *Dacerius* monſtrat, Horatium hanc navim alloqui, qua ipſe, poſt Bruti internecionem Philippis in Italiam revehebatur, eodem curſu, quem & illi tenebant, qui antea ſe comites ipſi in hoc itinere adjunxerant. Iſti vero cum non eadem felicitate in Aulæ gratiam inſinuare ſe poſſent, qua egregie florebat Horatius, hoc ipſis ſuperfuiſſe reliquum, ut fuga ſalutem quærerent, Auguſti iram & perſecutiones evitaturis. Hujus igitur navis diſceſſum ſuis votis precibusque Poëtam perſequi, non aliter ac navem Virgilium vehentem bonis apprecationibus proſecutus ſit. Ad *Odam II. Lib. III.* communiter reprehenditur Horatius, quaſi alienum nimis epiſodium attexuerit, cum juvenes acri militiæ operam ſtrenue dantes dilaudaſſet primo, mox in laudem ſilentii loco prorſus inconvenienti eſſet effuſus. Sed *Dacerius* oſtendit, ipſos interpretes cenſura hac egregie falli, cum Horatius in hac Oda intrepidum animum, virtutem, & ſilentium denique commendare ſibi propoſuerit; ex quibus primus ad bellum, altera ad pacem, & tertium demum ad religionem pertineat. *Lib. II Od. XVI*, de animi tranquillitate & coërcendis cupiditatibus, qua in re vera conſiſtat felicitas, multa præcipit Flaccus. Sed hæc omnia *Dacerius* allata occaſione, Horatio ad iſtam Odam perſcribendam ſuppeditata, illuſtrat. Cum enim A. U. C. D CC XXIV abire imperio decreverit Auguſtus, ut in quiete, quod reliquum ætatis ſupereſſet ſibi tranſigeret, & res hæc multis hominum ſermonibus frequentaretur; non dubium ſupereſſe, quin totius Odæ hoc argumentum ſit. Inde enim, cum, ut *Seneca* loquitur, Auguſti *omnis ſermo ad hoc revolveretur, ut ſibi pararet otium*, cauſam apparere, cur & Odam hanc voce iſta *otii* inchoaverit, eandemque ſæpius poſtea repetiverit. Sed hæc breviſſimis ex diffuſiſſimo opere, ſpeciminis loco, retuliſſe ſufficiat.

M O-

MONVMENS ANTIQVES,

i. e.

Monumenta antiqua; edita ſtudio ac opera *F. D. A.*

Pariſiis apud Florentinum & Petrum Delaune, itemque Ludovicum Lucam, 1690. in 4. Conſtant plag. 2. & fig. æneis 4.

DOctiſſimus Antiquarius, cujus nomen literæ initiales innuunt, monumenta antiqua, quæ *Galliarum Rex* magnificentia nunquam non admiranda, ex toto paſſim orbe conquiſivit, commentariis illuſtrare induxit animum. Nobis non niſi initium utiliſſimi Operis, vel quoddam potius ejus ſpecimen videre licuit. Concernit id *Sarcophagum* ſenis pedibus longiorem, ex candido marmore exciſum, ac hac epigraphe hactenus inedita notatum:

D. M.
Q. LUTAT. C. F. PRAEF.
CLAS. COS. DES. OB RES
DE POEN. FEL. GESTAS
C. LUTAT. CATUL.
FRATRI
PIENTISSIMO.

Hoc eſt: *Dis Manibus. Quintus Lutatius Caji filius, Præfectus Claſſis, Conſul deſignatus, ob res de Pœnis feliciter geſtas Cajo Lutatio Catulo Fratri pientiſſimo.*

Cajus hic *Lutatius Catulus* cum A. Poſtumio Albino Conſul fuit, ac antequam adverſus Carthaginenſes victoriam obtinuit navalem, in Sicilia, dum fortalitium quoddam oppugnat, grave acceperat vulnus, ex quo negligentius habito, anno ſequenti, poſtquam jam triumphum Romæ egerat, deceſſit, relicto filio cognomine, qui viginti annis poſt cum L. Veturio faſcibus Conſularibus potitus eſt. Iſti ergo ſarcophagum paravit Quintus Lutatius, frater, quem *Cerconis* cognomine gaviſum, numus triumphalis apud Goltzium & Urſinum evincit; quod contra Caſſiodorum probe notandum, non Quinto, ſed Cajo Lutatio, *Cerconis*

cognomen falſo tribuentem. Cui rei enarrandæ dum incumbit Autor, Hiſtoriam horum fratrum ex Polybio, Livio, Oroſio, aliisque contextam, numiſmatibus e Goltzio adjectis colluſtrat, quorum tertium, idque ultimum, in altera area intra coronam querceam literas Q. LUTATI, & triremem, in area altera caput Genii urbis Romæ, galea, quæ ſpica & duabus ſtellis ornatur, tectum, ac ſuperius vocabulum ROMA, inferius CERCO exhibet. *Triremis*, ut & *ſtellæ* Caſtoris & Pollucis, lucem fœnerantur titulo PRÆFecti CLASſis; *ſpica* autem ſuppeditat conjecturam, magnam frumenti copiam a claſſe illa Romam aliquando, juſſu ac ſtudio Q. Lutatii Cerconis, advectam.

IOSEPHI LANZONI DISSERTATIO DE IAPhyſicis Ferrarienſibus.

Bononiæ apud Joſ. de Longis 1691. in 4. Pl. 2.

UT Ferrariam, patriam ſuam, non Apollini minus quam Marti amicam ſemper fuiſſe, Auctor hic Clariſſimus, nec *Recuperatorum* tantum Patavii, & *Incitatorum* Faventiæ, ſed & *Academiæ Curioſorum* Germaniæ Collega, evinceret, Diſſertatione præſenti catalogum texere voluit Medicorum Ferrarienſium, & eorum quidem, qui Medicinam ſcriptis illuſtraverunt. Incipit ab *Antonio Muſa Braſavola*, cui, cum ad annos nonaginta vitam produxerit, ad libros bene multos componendos ſpatium non defuit; definit in ſe ipſo, Opuſculaque a ſe edita enumerat, plura, ut apparet, cum tempore editurus.

JOSEPHI LANZONI PHIL. ET MED. D. &c. Diſſertatio Medica de Clyſteribus.

Ferrariæ apud Hieronymum Filonium, 1691. in Fol conſtat plag. 2.

EN novum Lanzoni Opuſculum, poſt Diſſertationem jamjam memoratam editum. In eo Clyſteris definitione & nominali & reali præmiſſa, de Clyſmatum diverſitate & adminiſtratione imprimis ſolicitus, diverſitatem eorum cum a materia, tum ab effectu deſumit. Ratione nempe materiæ, Clyſteres vel ſimplices, vel compoſitos; ratione vero effectus, alios alterantes, alios emollientes, alios purgantes, flatus diſcutientes, adſtringentes, glutinantes, dolorem lenientes, vermes necantes, nocturnos, nutrien-

trientes &c. conſiderat, quorum hos nihilominus non tam nutrire, quam odorum adinſtar vires languentes reficere poſſe aſſerit. Quoad adminiſtrationem autem ſive uſum enematum, varias circumſtantias, v. g. quantitatem eorum & qualitatem, tempus morbi, ſitum ægri, fidem Pharmacopœi clyſteres rancidos & corruptos haud exhibentis, neque ſaccharo & melli ſyrupos jam corruptos ſubſtituentis &c. perpendit. Tandem, antequam rariorum Symptomatum Clyſterum inſequentium enarratione finiat, ob analogiam de Recentiorum quoque clyſmatica diſſerit chirurgia, efficaciam hujus ſalutarem in cane ſcabioſo propria experientia confirmans; canem quippe, cum liquoris ſui in ſcabie appropriati parvam quantitatem in venam injeciſſet, frequenter primum cœpiſſe vomere, mox tamen vomitu ceſſante comediſſe, ac quindecim dierum ſpatio penitus a ſcabie immunem evaſiſſe.

PHARMACOPOEA BATEANA. EDITIO ALTERA. Cura J. Shipton Pharmacopœi Londinenſis,

Londini apud Sam. Smith. 1691. in 12. plag. 12.

NOndum quadriennium elapſum eſt, cum Pharmacopœa præſens primum prodiret, a nobis in *Actis A.* 1688. p. 817. recenſita. Altera tamen ejus, quæ hic exhibetur, editio priori locupletior, tam vires & doſes remediorum plerumq; antea neglectas, quam aliorum etiam medicaminum omiſſorum compoſitionem ſimul edocet, v. g. Apozematis potenter expectorantis, Aquæ Camphoratæ, Aquæ Cinamomi cardiacæ, Aquæ Cinam. hordeatæ, Aquæ Coſmeticæ, Odoriferæ, Stipticæ, Balſami Splenetici, Cataplaſmatis Cephalici, Cataplaſmatis ad Paronychiam, Cereviſiæ Oxydorcicæ, Decocti analeptici, dyſenterici, ad Rachitidem, Rubiæ Tinctorum, Rubicundi, Traumatici, Electuarii chalybeati, Macis, Elixiris Vitæ, Emplaſtri ſpaſmici, Gargariſmatis albi, Julapii antiſcorbutici, Ahſtmatici, Linctus hæmoptoici, Mixturæ anticolicæ, Noduli Facialis, Panaceæ aureæ, Paſtæ regalis pro emulſionibus, Potionis hydropicæ, Pulveris Cardiaci rubei, Pulveris epidemici aurei, Sacchari ambarati, Spiritus Dracunculi, Syrupi ad fiſſuras, Synapi hæmoptoici, Tabularum Catharticarum, Emeticarum, Vini hydropici, Vitrioli camphorati, Un-

guenti fuſci, ophthalmici, & ſympathetici. Arcana deſuper Goddardiana revelat ex autographo Jonathanis Goddardi M. D. celeberrimi, Collegii Medicorum Londinenſium nuper Socii, ac in Collegio Greshamenſi Medicinæ Prælectoris deſumpta, e. g. Aquam Abſinthii compoſitam, Alexiteriam, Cochleariæ compoſ. Aquam Cordialem, Balſamum magis comp. minus comp. Electuar. Antepidemicum, Extractum Catharrhale, InfuſionemAperientem, Spiritum Raphani comp. Syrupum Guajaci comp. Tincturam amaram comp. &c. Indicem denique Morborum, Curationum &c. ſuggerit.

JOHANNIS MOLLERI FLENSBURGENSIS Iſagoge ad hiſtoriam Cherſoneſi Cimbricæ quadripartita: ſive, Ἀποσπασμάτιον Cimbriæ literatæ.

Hamburgi, impenſis Goth. Liebezeiti. 1691. in 8. plag. 21.

Hiſtoriam patriam, quam neglectam pene hactenus queritur, diligentius excolere, ejusque interiora adyta accuratius perveſtigare, & archæologiam in lucem revocare ſtudens doctus Cimber, Libri hujus Autor, primam hanc curam ſuam exiſtimavit, ut omnes gentis ſuæ ſcriptores evolveret: quorum cum plures quam duas chiliadas ſibi ſuppetere, in Præfatione indicet, quantum exantlandum ipſi ſit ſtudium, manifeſtum eſt. In quo ut juvetur, opem rogat ab his, qui Monaſteriorum bibliothecas, Regum, Principum & Civitatum archiva, aliaque monumenta eo ſpectantia ſervant, e quibus patriæ res exactius intelligi poſſint; quarum Annales, ſi fabuloſa commenta demantur, ne unicæ quidem annorum chiliadis memoriam continere affirmat. In ſcriptoribus igitur iſtis perluſtrandis dum verſatur, *literariam* patriæ hiſtoriam ſibi natam profitetur, quam quinque abhinc annis in epiſtola ad Marqu. Gudium promiſerat. Iſtius ſpecimen ſive Iſagogen, quam vocat, quatuor partibus diſtinctam editurus, *primam* earum hoc libro nunc exhibet, in qua antiquos pariter atque recentes, editos ac ineditos ſcriptores recenſet, qui hiſtoriam Ducatus Sleſvicenſis & Holſatici (hos enim confundendos haud eſſe *p. 2.* docet) chorographicam (*cap. 1.*) naturalem (*cap. 2.*) antiquariam (*cap. 3.*) civilem (*cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9.*) vel integram condiderunt, vel ex parte juvarunt; eos item, qui Regum Daniæ, inprimis Olden-

Oldenburgicorum, & Ducum ex ea familia Holſatorum, genealogias contexuerunt, (*cap. 10. 11.*) aut Daniæ Regum vitam, laudes & res geſtas ſeorſim expoſuerunt, (*cap. 12. 13.*) illuſtresque Nobilium familias, Ranzovianam cumprimis, ſcriptis illuſtrarunt, (*cap. 14.*) Juris publici & privati, ac legum, tum Cimbricæ Cherſoneſi univerſæ, tum ſingulorum in ea Ducatuum, Slesvicenſis & Holſatici, ſeorſim conſideratorum, notitia unde petenda ſit, (*cap. 15.*) oſtendit. Breviter autem licet omnia exequatur, judicia tamen de ſingulis Scriptoribus interponit, & ætatem, editiones, editoresque eorum ſtudioſe annotat, aliaque in medium affert lectu non injucunda, prolixiores de ſingulis auctoribus ac libris, quos memorat, obſervationes in Opere ipſo, cujus veluti delineationem profert, orbi erudito daturus, qui iſtud gratus excipiet; æque ac clariſſimi Viri *Jo. Dan. Majoris* Memorias Cherſoneſi Saxo-Cimbricæ præſtolatur: cujus Operis inſignis ſpem in hoc libro facit Autor, ex epiſtola ipſius ad Jo. Cruſium anno 1686 data nos admonens, in Opere iſto exhibitum iri quicquid antiqui undecunque poteſt corradi de Wagriæ, Stormariæ, Dithmarsiæ, Holſatiæ, Slesuici & Jutiæ, ad promontorium usque Scagenſe, urbibus, arcibus, cœnobiis, prædiis, templis, curiis, ſepulchris, palatiis, ruderibus, & aliis ædificiis publicis ac privatis, ornatu ſacerdotali antiquo, reliquiis, campanis, bibliothecis, harumq; priſcis codicibus, ſigillis, ſtatuis, tabulis, monetis, armis, veſtibus, rebus intra terram aut arbores & muros ac ſepulchra repertis, aut cœlo prodigioſe lapſis, theſauris inventis, & alia ſupellectile omni, iſtarumque rerum inſcriptionibus, delineationibus & cippis ab omni antiquitatum perſcrutabilium abyſſo ad annum uſque 1500. In hoc opere abſolvendo, ut & *Flora Cimbrica* (de qua Autor *p. 13.*) prodenda, nec non *Muſeis rerum naturalium & artificialium* (de quo opere *p. 14.*) exhibendis, ut ſpem noſtram impleat, cum Autore optamus. Ipſum autem reliquas tres Iſagoges hujus partes proxime publico daturum eſſe, nulli dubitamus: quarum in *altera* Hiſtoriæ Ducatuum Slesvicenſis & Holſatici eccleſiaſticæ & literariæ univerſalis; in *tertia* Hiſtoriæ Ducatus Slesvicenſis ejusque provinciarum & civitatum particularis; in *quarta* denique Hiſtoriæ Ducatus Holſatici ejusque regionum & urbium (Lubecenſis inprimis & Hamburgenſis) particularis Scriptores recenſitum iri, Præfatio indicat.

I X-

Digitized by Google

INTRODUCTION A LA FORTIFICATION, par Mr. de Fer &c.

hoc eſt

Introductio in Architecturam militarem, auctore Domino de Fer, Regio Delphini Geographo &c. Pars I. & II.

Pariſiis apud autorem Anno 1690. & 1691. in folio. Conſtat paginis omnino 52, quarum 45 ſunt iconiſmorum.

PRæſens Liber duas Operis partes exhibet, quod *Introductionem in architecturam militarem* inſcribere viſum eſt Autori. Harum *Prior* circa prima artis rudimenta, hoc eſt, terminorum in ea occurrentium definitiones occupatur, & res per eosdem notatas ex adverſo poſitis iconiſmis elegantibus, tyronum oculis luculenter exponit. Quatuor eorum, notiones explicant figurarum, quas architectus e Geometria mutuo ſumit; alii ſex, terminos arti proprios, beneficio ichnographicarum deſcriptionum, pentagoni regularis pro angulis & lineis ipſius munitionis intelligendis; hexagoni vero pro operibus externis; quos ichno-ortho-& ſcenographicæ delineationes excipiunt cum partibus ſuis; cum figuris diverſarum munitionum muniendique modorum, inſtrumentorum etiam bellicorum, expugnandis defendendisque locis factorum, una cum ſpecie & apparatu tum oppugnationis alicujus propugnaculi, tum circum-& contravallationis integræ munitionis.

Altera partem exhibet roboris (ut *autor* nuncupat) ipſius Europæ, hoc eſt, ſchematiſmos celebriorum Europæ munimentorum, quæ varia ſiſtunt artificia architectorum hujus ſeculi inſigniorum, & præcipue Gallica. Has præit delineatio caſtrorum Delphini prope Elzæ & Rheni confluentes autumno anni 1690 poſitorum, cum conflictui ſe ſubduceret inſequentis ejus exercitum Electoris noſtri Jo. Georgii III. glorioſiſſimæ recordationis. Inter munimenta primo loco conſpicua ſunt, quæ plurimam pleræq; materiam hactenus Novellis præbuere, *Auguſta Taurinorum*, *Pinarolium*, *Caſale*, *Veruca* (Verve) *Nicæa*, *Cuneum*, *Mons Melianus*, *Miolanum* (caſtellum *Montemeliano* duabus leucis diſtans) *Colonia Allobrogum*, *caſtrum Hunningenſe*, *Landavia*, *Mons regalis* (Mont-Royal) *Hermanni Saxum* cum vicina *Confluentia*, *Bonna*, *Moguntia*, *Caletum*, *Dunquerca*, *Montes Divi Vinoci* (VVinoxbergen) *Montes Hannonia*, *Namurcum*, *Athum*, *Antverpia*, *Trajectum ad Moſam*, *Carolo-Regia* (Charleroy) *Dinantium*, *Juliacum*, *Stetinum*, *VVismaria*, *Caminecium Podoliæ*. Pollicetur vero *Autor* in ſingulos annos novam operis partem, tot numero icones, atque ſecunda hæc, exhibituram cæterorum Europæ locorum munitiorum: quæ Curioſis, qui horum cognitione capiuntur, & vel ipſa obire loca nequeunt, aut ipſas munitionum rationes oculis uſurpare prohibentur, gratiſſimum præbituræ ſunt ſpectaculum.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Martii Anno M DC XCII.

ADENOGRAPHIA CURIOSA ET UTERI Fœminei Anatome nova, cum Epiſtola ad Amicum de Inventis novis.

Autore

Antonio Nuck, Med. Doct. in Academia Lugduno-Batava Medicinæ Anatomicæ Profeſſore & Collegii Chirurgici Præſide.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans, 1692. in 8.

Conſtat plagulis 12. & Figur. Tabul. 9.

QUod *Lymphographiæ generalis ſpecimen* de glandularum conglobatarum fabrica *Nobiliſſimus Autor in Sialographia* promiſit, cujusque mentionem in *Actis A. 1690. p. 299.* injecimus, in *Adenographia* præſenti optato exhibet *tredecim e capitibus* coagmentata. *Cap. I.* de Glandulis in genere agens accuratiorem glandularum, & conglobatarum & conglomeratatum, texit catalogum, ſub quinquaginta tribus eas quoque comprehendentem, quæ a *Whartono* omiſſæ, poſtmodum vero ab aliis pariter, atque a *Noſtro* inventæ fuerunt, v. g. glandulæ meatus auditorii, labiales, hypoglottidis, occipitales, cervicales, ſupraſcapulares, ſterni, ſubmammillares, pulmonum, diaphragmatis &c. *Cap. II.* Glandulas conglomeratas vulgo dictas e minutiſſimis vaſis ſive arteriolis, ſanguinem variis particulis turgidum vehentibus, ac in duo vaſcula, venoſa nempe & ex-

cretoria, deſinentibus compingi, ope liquoris ſyringa tum per ductum excretorium, tum per arteriam injecti, glandulas minores a ſe invicem ſeparantis earumque vaſcula tenella diſtendentis, demonſtrat. Speciatim in conglomeratis mammarum glandulis continuationem arteriolarum cum excretoriis canaliculis ſpectandam ſiſtit, quando vel Tincturam quandam paucisſimis tamen cognitam per vas arterioſum ad tubulos usque lactiferos propellit, vel Mercurium etiam ſuum, omni liquore lacteo prius expreſſo, oſculo cuidam excretoriorum ductuum in papilla patentiori dextre injicit, ductus tunc non ſolum lacteos eleganter ramificatos replentem, ſed ad vaſcula etiam arterioſa iisdem continua penetrantem. Valvulas ſiquidem ductuum lactiferorum mera nonnullorum figmenta eſſe, cum quidam horum variis in locis anguſtati, non tam valvularum ratione, quibus deſtituuntur, quam intuitu ſubſtantiæ adipoſæ duriuſculæ, tubulos galactiferos nimium aliquando comprimentis, injecto liquori obſiſtant. Ut veram autem tubulorum lactiferorum delineationem ab Anatomicis hactenus neglectam ſuppeditet, e quavis glandula vaſculum excretorium egredi, tria hinc, quatuor, vel quinque eorum in truncos minores diverſis in locis coire, atque ex his demum multiplicia, ſeptem, octo, vel novem, vaſa excretoria notabilis magnitudinis componi annotat, quæ tamen, antequam papillam totidem oſculis quoad ſitũ variantibus perforant, denuo pro involuntario lactis egreſſu impediendo arctentur, ac anaſtomoſibus quoque inter ſe, ne uno alterove poro papillari fore obſtructo lac in tubulis ſtagnare cogatur, communicent. Pro lacteis vero partibus a ſanguine in arteriarum extremis ſequeſtrandis, ubi hæc glandulas mammarum ſubeuntia ductuum galactiferorum principia conſtituunt, tametſi ſpiritus etiam per nervos numeroſisſimos affluentes requirat, utpote ductuum porulos expandentes, lactis acrimoniam, ſi adfuerit, temperantes, gratumque eidem ſui admixtione ſaporem conciliantes; alios nihilominus ductus, quos vel a ventriculo, vel a ductu thoracico ad mammas abire nonnulli comminiſcuntur, neutiquam admittit. Purgantium enim v. g. & croci ſaporem atque odorem non magis per alias vias lacti imprimi, ac per quas ſubtiliores etiam alimentorum partes e ventriculo ad tranſpirationis organum deferri, ibique aſſumptorum quodammodo odorem

rem ſpirare ſoleant; neque ullos unquam ductus demonſtratos fuiſſe, qui e ductu thoracico lactis materiam ad mammas apportarent, facile tamen inſtar aliorum vaſculorum lacteorum, ſi darentur, inveniendos, vel etiam Mercurii adminiculo detegendos, quippe qui ſæpius quidem vaſcula nonnulla ductui thoracico lateraliter inſerta, aſt non lactea, ſed lymphatica ex valvularum renitentia patefecit. *Cap. III.* in mammarum papillis, præter vaſa ſanguinea & nervoſa cutimque anterius variis foraminibus perviam, interiorem ſtructuram fibroſam glandulis conglobatis analogam declarat, poſtquam omni ſanguine lacteque expreſſo in papilla inflata & in aere libero exſiccata duplicem fibrarum ſeriem ipſi integumento firmiter adnexam microſcopii ſubſidio obſervavit; alteram quidem e majoribus retiformibus, alteram vero e delicatisſimis fibris, regularem ordinem ſervantibus, compoſitam ac exiguis admodum variæque formæ foraminibus pertuſam. Unde cauſam, cur papillæ ex contactu infantumve ſuctione erigantur, promte in ſanguinem æque copioſiorem fibrarum interſtitia diſtendentem, ac uberiorem ſpirituum acceſſum rejicit, ſimulque papillarum fiſſuras a ſanguine diutius ibi ſtagnando acrimoniam concipiente porosque cutaneos perfringente deducit, ſymbolam tamen & lacte acido vitiataque lactantis infantis ſaliva conferentibus. Aſt tractationem glandularum, quas conglobatas vulgo denominant, primario iniens *Cap. I.* duplicem harum membranam explanat, exteriorem alteram tenuiorem cum ſubjecta ſtrictisſime plerumque cohærentem ac fibris potisſimum circularibus conſtantem, alteram interiorem magis craſſam & compactam fibrisque longitudinalibus, circularibus & obliquis ſemet infinitis locis, ſed ordine plane irregulari, tangentibus donatam; quarum prior non a peritonæo, ſed a vaſis potius quatuor, duobus adducentibus & totidem abducentibus, utrique membranæ communibus, reſultare videatur. *Cap. II.* internam glandularum conglobatarum texturam fibroſam duplici encheiriſi eruit: primo quidem Mercurium ſuū tam per vaſa lactea ad glandulas meſenterii, quam per lymphatica adducentia ad alias glandulas conglobatas impellendo, quo figura ſingularum & ſuperficies exinde mutatæ de internis atteſtarentur cavernulis, occaſionem primam ante biennium ſubjecto humano violenta morte peremto ſuggeren-

te, cum in hoc quamplurima adhuc vaſa lactea chylo turgida meſenteriique glandulæ ſucco quodam tumentes apparerent. Deinde dum flatum, expulſo & expreſſo omni glandulæ liquore vaſeque ex glandula prodeunte ligato, per oppoſitum vas lymphaticum glandulam ſubintrans immittit, ac hoc etiam vaſe ligatura intercepto, glandulam flatu diſtentam in aere calidiore exſiccat, præter membranam ambientem ſtatim fibroſum ejus deprehendit contextum e fibrillarum, inter ſe & cum tunica inveſtiente cohærentium, diverſis ſpeciebus efformatum. Qui muſcum quoniam arboreum fere repræſentat, glandulas conglobatas æque apte *muſcoſas* appellari poſſe, ac conglomeratas *vaſculoſas*, indigitat, omnem fibris hisce cavitatem, ceu quæ nec microſcopio adinveniri valeat, denegans. Quod autem glandularum iſta compages nunc laxior occurrat, nunc ſtrictior, diverſæ lymphæ quantitati eandem magis minusve expandenti adjudicat, prout variantem glandularum colorem, nunc gryſeum, nunc flaveſcentem, nigricantem modo, modo variegatum, a varia humoris naturalis vel vitioſi conſtitutione, tingente diverſimode, derivat, glandularum ſæpe interſtitia ſucco non limpido, ſed viſcoſo, & interdum materia plane ſabuloſa replentibus, aut integris etiam glandulis in calculum, præſertim in homine, degenerantibus. *Cap. III.* quatuor glandularum conglobatarum evolvit vaſa, inſtar fibrarum ab una ad oppoſitam earum partem diverſimode protenſa, arteriolas videlicet & venulas Mercurio replendas, adſtantes hisce copioſisſimos nervulos, & vaſa denique lymphatica non ubivis tunica ſimplici, nec eadem ſubtilitate prædita, cum lymphatica majora ſaccoque chylifero, ductui thoracico, venæ ſubclaviæ axillarive, propinquiora tunicam reliquis crasſiorem obtineant, ductusq; thoracici membrana in duplicem laminam diſpeſci valeat. In ipſa autem lymphaticorum tunica, quæ pellucida & tenuis nudo oculo conſpicitur, microſcopio adhibito infinitos advertit globulos, majores & minores, contactu mutuo ita inter ſe cohærentes, ut nonnulli eorum ductulos aliquos irregulares arearum in modum diſpoſitos variisque anaſtomoſibus inter ſe junctos æmulari videantur. Similes etiam globulos in duplici quoque ductus thoracici lamina (ob arctiorem ſui unionem omnem muſcum, quem Bilſius intra eandem fingit, excludente,) microſcopii auxilio deſcribit,

bit,

Digitized by Google

bit, ſub hac tamen disparitate, quod in exteriori manifeſtisſime corpuſcula, tam orbicularia, quam ovalia, racematim hinc inde connexa, in interiori vero eadem, ſed minora longe & obſcuriora, deprehendantur. E diverſo in tenuisſimis lymphaticorum valvulis, microſcopio examinatis, innumeras cum interjectis corpuſculis orbicularibus obſervat fibras ab una in oppoſitam partem exporrectas, & totidem quaſi fibras motrices repræſentantes, quibus valvulæ contrahi & relaxari poſſent, uſum talem valvularum ductus thoracici valvula confirmante, dum præter fibrillas modo propoſitas in extrema ora alius naturæ fibrillas obtinet, partim cruciaria figura in ſeſe incumbentes, partim ſecundum longitudinem extenſas & vicinis valvulæ partibus adnexas. Ab aliis tamen, qui vaſa lymphatica pro glandularum conglobatarum excretoriis habent, Noſter ideo diſſentit, quod aliarum partium æque ac meſenterii glandulis lymphatica & adducentia & abducentia obtinentibus, lymphatica illa originem aliunde petant, glandulamque ſaltem propter lympham ſubtiliorem in iisdem a ſpirituum cumprimis acceſſu reddendam pertranſeant, prætereaque tam arctus ſæpe inter lymphatica & arterias connexus annotetur, ut flatus arteriolæ immiſſus lymphaticum ſimul alicujus glandulæ diſtendat, ejusque lympha frequenter ſanguinea & loturæ carnis adinſtar tincta appareat. Vaſorum quippe lymphaticorum exortum ab arteriolarum ſurculis, eumque aliquando intermedia veſicula, aliquando immediatum ab ipſa arteria venave, *Cap. IV.* triplici docet experimento: (1.) enim ſpiritu in lienis vitulini probe elutriati arteriam fortius adacto, non tantum plurimas exiguas in ſuperficie ejus elevari veſiculas, ſed ex his vaſa prodire lymphatica flatu pariter turgida & lienem perreptantia, eo quidem copioſiora, quo diutius arteria inflata fuerit. (2.) arteriis item pulmonum hominis prius elotorum copioſo aere infarctis, e ſuperficie externa horum lymphatica emanare, varias anaſtomoſes cum vicinis componentia. (3.) denique in teſticulo virili venis ſpermaticis, loco arteriolarum nimis exiguarum, inflatis, e vaginali ejus tunica vas unum alterumve lymphaticum egredi. Sanguinem tamen ſub forma ſanguinis in ſtatu naturali minime ſubintrare vaſa lymphatica, quia anguſtisſimi arteriarum canaliculi ob pororum formam omnes particulas heteroge-

neas excludant, tranſitumque unice liquori lymphatico præbeant, ſimilem in modum, ac arteria ſplenetica ſolum aerem injectum, non Mercurium, ad lienis lymphatica transmittit. Veteres proin & Recentiores circa partium deſcriptarum uſum *Cap. V.* erroris convincit, nec eos defendit, qui glandulas conglobatas vel pinguedinis fontes, vel cribra eſſe voluerunt, cum in multis etiam ſaniſſimis nulla circa glandulas pinguedo occurrat, neque a glandulis lymphatica, ſed ab aliis partibus oriantur, prout hactenus demonſtravit & ulterius circa renum lymphatica it demonſtratum. Nempe *Cap. VI.* poſtquam in renibus vaſa lymphatica partim ex ima renum parte vel recta, uti in canibus, vel glandula interveniente, uti in homine, ad chyli receptaculum tendentia, partim ex gibboſa ſuperficie in duplicem deſinentia truncum, ſuperiorem & inferiorem, utrumque ad glandulas immediate perreptantem, annotavit, lymphaticorum horum cum arteriis continuitatem itidem ex eo comprobat, quod flatus modo in arteriam emulgentem, v. gr. apri, modo in venam emulgentem, e. g. ſubjecti cujusdam juvenilis, modo etiam in ureterem, (vaſis tamen ſanguiferis prius ligatis aut potius cera repletis) copioſius immiſſus, ipſa lymphatica in conſpectum proferat. *Cap. VII.* lymphatica ovariorum, iliaca & uteri cum naturali ureterum conſtitutione atque calculorum geneſi delineans, arteriarum ſpermaticarum vaſa capillaria non ſanguinem, ſed lympham potius transmittere, a craſſioribus ſanguinis partibus ad venas amandandis jamjam in arteriolarum divaricationibus ſequeſtratam, aſſerit. Experimento hinc enarrato, quod fœtus in ovulis aura ſeminali fœcundatis, neutiquam in ſemine virili, quærendos eſſe confirmat, ipſa vaſa lymphatica nunc tribus, nunc quatuor, ſubinde etiam quinque ramificationibus ab ovario exire, ac multiplici anaſtomoſi, tum inter ſe, tum cum aliis jungi, annotat, usque demum ſimplici aut duplici ductu, ſatis amplo, ſuccum chyliferum ſubintrent, æque ac lymphatica, quæ ab inferioribus partibus oriunda tam aortæ & arteriæ iliacæ, quam cavæ & venæ iliacæ incumbunt, ac in homine aliquot glandulis, in cane vero una ſaltem vel altera, trajectis ad idem receptaculum tendunt. Atque lymphaticis hisce iliacis ea vaſa lymphatica implantari porro obſervat, quæ utrumque uteri latus & anterius, & magis conſpicue poſterius perreptant, in utero tantum-

tantummodo vaccino depicta, quia in humano nondum eadem exactitudine ea detegere valuerit. Ureteres demum non ubivis a renibus ad veſicam æqualiter extenſos eſſe advertit, ſed tribus quatuorve, & aliquando quinque in locis, ſpeciatim circa veſicæ ingreſſum, anguſtatos conſpici, adeoque apte diſpoſitos, qui calculos renales, futurorum in veſica calculorum nucleos, in curſu remorando, exquiſitisſimo ab iisdem, præſertim acutioribus, dolore afficiantur. Tali namque ſimilive in veſica hærenti nucleo ab urina facile incruſtationes lapideas, tanquam ſtratum ſuper ſtratum, ſupervenire, non ſaltem exemplis & lapidis bezoardici generatione, aliquando etiam bacillum nuclei vice in centro abſcondentis, ſed & evidenti commonſtrat experimento, dum inciſo canis vivi hypogaſtrio globulum ligneum veſicæ pariter vulneratæ dextre immiſſum, poſt aliquot ſeptimanarum decurſum exiguis calculis, quaſi totidem cryſtallis incruſtatum denuo extraxit. Præter mala vero, v. g. cachexiam, aſcitem, ſterilitatem, quæ a lymphaticis ovarii vaſis male affectis *Cap. VII.* hactenus luſtrato deducit, *Cap. IIX.* aliquot hydropis ovarii recenſet exempla, ab ejus lymphaticis, nunc mirum in modum extenſis, nunc in veſiculas ſaltem ſive hydatides elevatis, oriundi. *Cap. IX.* ſufficienti liquoris diuretici quantitate per venam cruralem canis vivi primum injecta, pro lymphaticis reddendis conſpicuis, hinc vaſis lymphaticis circa venarum muſcularum ſuperiorum exitum ligatis, commode ramificationes eorum inter muſculos abdominis, & ſpeciatim ex membranis dictorum muſculorum propriis, nec non inter duplicaturam peritonæi hinc illinc diſperſas ac interveniente trunco rurſus tamen ſubdiviſo ad glandulam iliacam diſtributas, cum in finem detegit, ut planum faciat, a lymphaticis hisce peritonæi, nunc in valvularum interſtitiis expanſis, nunc in nimia abdominis diſtenſione plane ruptis ac lympham intra peritonæi duplicaturam effundentibus, hydropem peritonæi, hiſtoriis rarioribus illuſtratum, vel veſicularem, vel ſimpliciter dictum ac feliciſſime paracenteſi curandum, produci. Qualia phænomena in lymphaticis pariter tam ſacris, quam meſocoli notari poſſe inculcat, quorum illa glandulas novas tranſeant, ſacras a ſe appellatas, hæc vero cum duplici glandula prope coli terminum ſita communicent. *Cap. X. & ultimo* nova peritonæi producit diverticula,

gene-

generationi inguinalis herniæ exponendæ inſervientia. In viris enim hernias inguinales non a dilatatis peritonæi proceſſibus, utpote in quadrupedibus, nullatenus in homine, reperiundis, ſed a violenta diſtenſione ſuboriri ejus peritonæi partis, quæ corrugata alias in regione inguinali abdominis conſpicitur, ac lateraliter vaſa ſpermatica, ſub peritonæo ſita, tangit. In fœminis vero ſimilibus herniis gignendis apta peritonæi videri diverticula, in ſubjecto non minus humano, quam in canibus fœminis, ſubſidio flatus in peritonæi foramē immiſſi, quod rotundum uteri ligamentum ingreditur, noviter reperta; in medela tamen earum cautos eſſe præcipit Chirurgos, ne inteſtino ei reponendo, cujus membrana exterior cum dicti orificii margine connaſcitur, manum admoveant, aut cutim incidendo inteſtina ſimul prolapſa vulnerent, cum notabili hiſtoriæ adductæ teſtimonio cutis ſubinde & reliqua integumenta ipſa cute naturaliter diſpoſita longe tenuiora maximoque opere ab excrementis latitantibus tenſa exiſtant. Tandem in *Epiſtola Anatomica* de variis vaſis diſſerit lymphaticis, quæ in externis capitis partibus, cervice, tunica pulmonum, ſpatiis intercoſtalibus, lumbis, diaphragmate, corde, liene, hepate, veſica fellea, ventriculo, meſenterio, teſtibus, pedibus, manibus, cerebro, glandula denique pineali, deprehendere ſibi licuerit; epitaphio addito glandulæ hujus pinealis, nullam præ reliquis glandulis prærogativam merentis. Cæterum ne nitidas *Figuras quadraginta novem* videamur negligere, quibus Noſter Obſervatis ſuis compendioſe hucusque recenſitis multam lucem fœneratur, in Lectoris gratiam novem earum, nempe Fig. 2. 6. 7. 8. 13. 14. 32. 39. & 40. huc transſcribere, propriisque Autoris verbis explicare voluimus.

Tab. II. Fig. 1. Mammæ fœmineæ partem delineat.

A.A. Mammæ pars. B.B. Cutis inciſa. C.C.C. Glanduloſa mammæ ſubſtantia. d.d.d.d. Tubulorum lactiferorum capillaria. E.E.E. Tres eorum trunci. F.F. Tubulorum inter ſe anaſtomoſes. G. Papilla variis foraminibus pertuſa.

Fig. 2. Papillæ fibroſam texturam explicat.

A. Papillæ lamina reſecta. B. Fibroſa ejus ſtructura, quatenus oculo nudo inſpicienti occurrit.

Fig. 3.

II. Ad A. 1692. pag. 104.
M. Mart.

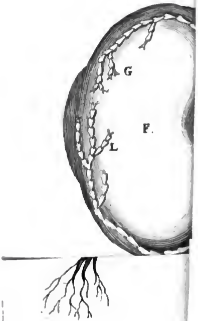

Fig: 3.

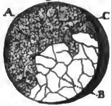

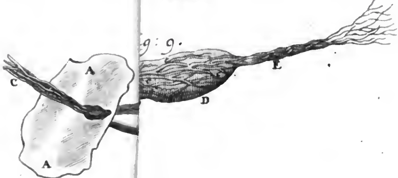
Fig. 1.

Fig: 2.

g: 9.

ri
lis
ca
M

Digitized by Google

Fig. 3. & 4. Papillam microſcopio examinatam notat.
A. Papillæ lamina duplici fibrarum genere inſtructa. B. Fibræ majores minoribus hic deſtitutæ. C. Fibræ minores majorum lateribus firmiter adnexæ. D. Altera Papillæ lamina, partim fibris majoribus, partim minoribus, diſtincte hic conſpicua.

Fig 5. & 6. Glandularum fibroſam texturam proponunt.
A. Lamella glandulæ fibroſæ, oculo nudo inſpecta. B. Eadem particula microſcopio examinata.

Fig. 7. Uterum fœmineum (ſed facie inverſa) una cum lymphæ ductibus depingit.

A. Vena cava. B. Arteria magna. C. C. Venæ emulgentes. D. D. Arteriæ emulgentes. E. E. Venæ ſpermaticæ reſectæ. e. e. Arteriæ ſpermaticæ reſectæ. F. F. Renes. G. G. Vaſa lymphatica renum externa & ſuperiora, intermediis glandulis, in chyli ciſternam H tendentia. I. Ductus thoracici principium hic reſectum. K. K. K. Glandulæ exiguæ vaſis lymphaticis renum tranſitum præbentes. L. L. L. Vaſa lymphatica renum externa & inferiora, mediis glandulis K. K. in chyli cyſtin terminantia. m. m. m. m. Utriusque lateris vaſa lymphatica renum interna, interjectis glandulis, itidem lympham ſuam in chyli ſaccum deponentia. N. N. N. N. Ureteres. O. O. Venæ iliacæ. P. P. Arteriæ iliacæ. Q. Q. Q. Q. Glandulæ iliacæ, lympham ab extremis pedibus excipientes, & per vaſa lymphatica cavæ & aortæ adſita in chyli veſicam ducentia. R. Lymphaticum cavæ. S. Lymphaticum aortæ. T. T. T. T. Vaſa lymphatica ſpermatica utriusque ovarii lympham vehentia in chyli ſacculum. V. V. Vaſa ſpermatica ſanguifera hic reſecta, ut eo diſtinctius lymphatica conſpectui ſe darent. W. W. Ovaria variæ magnitudinis oculis conſpicua. X. X. Ovula. Y. Y. Ornamentum foliaceum. Z. Z. Tubæ Fallopianæ. 1. 1. Uterus. 2. Fundi uterini portio reſecta, utero adhuc adhærens, ut uteri cavum 3. conſpici poſſet. 3. Uteri cavitas. 4. 4. Ligamenta uteri rotunda. 5. Uteri oſculum externum. 6. 6. Vagina inciſa. 7. Vagina integra. 8. 8. Arteriæ hypogaſtricæ, uterum partesque vicinas ſerpentinis ſuis vaſculis egregie exornantes. 9. 9. Veſica urinaria poſt vaginam hic locata. 10. 10. Labia pudendi. 11. Clytoris. 12. 12. Nymphæ. 13. Meatus urinarius. 14. Membrana Hymen. 15. Vaginæ oſtium.

Fig. 8. Peritonæi diverticulum novum oſtendens ex cane fœmina.

A.A. Peritonæi pars reſecta. B.B. Diverticulum novum naturalis magnitudinis. C. Ligamenti rotundi portio. D. Ejusdem ligamenti terminus.

Fig. 9. Diverticulum novum oculis ſubjiciens, ex ſubjecto humano.

A.A. Peritonæi particula. B. Ligamenti uteri rotundi pars. c.c.c.c. Vaſa ſanguinea ligamentum & diverticulum perreptantia. D.D. Diverticulum. E. Ligamenti rotundi extremitas.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ ΤΟΥ
ἐπίκλην Μαλάλα χρονικὴ ἱστορία.

Oxonii, e theatro Sheldoniano, 1691. in 4. min. plag. 108.

NUnc primum editur IOANNIS ANTIOCHENI, COGNOMENTO MALALÆ, HISTORIA CHRONICA, cum interpretatione & notis poſthumis *Edmundi Chilmeadi*, mortui 19. Febr. 1653. Cum autem codex Bodlejanus, ex quo editio hæc expreſſa eſt, capite & calce deſtituatur, difficile ſane fuiſſet, verum authoris nomen divinatione adſequi, niſi ea, quæ ex Chronico Maliliano allegant *Joannes Damaſcenus* & *Joannes Tzetzes*, in hoc libro conſignata repeririſſet Chilmeadus, & ante eum *Jo. Gregorius*, vita ac ſimul paupertate miſeriisque aliis, (quas una cum Chilmeado, ob ſtudium erga familiam regiam Stuartinam, perpeſſus eſt,) anno 1641 feliciter defunctus.

Cæterum in volumine hoc oculos omnium primo ferit clariſſimi viri *Humphredi Hodii*, S.T.B. & Collegii Wadhamenſis Socii, *præmonitio de autoris cognomine*, Bentlejo, (de quo mox dicemus) potisſimum oppoſita. Statuitur in ea, cognomen iſtud, ſi originem ejus ſpectes, eſſe Syriacum, ubi מַלָּלָא *Rhetorem* ſignificat, quemadmodum & alii hiſtoriarum ſcriptores, e. c. Demochares, Priſcus, Zacharias, Procopius, Diodorus & *Joannes* alius antiquior *Antiochenus* Græcum Ῥήτορος cognomen geſſere. Potuiſſe in caſu recto

recto a Græcis efferri Μαλάλα, veluti apud Theophanem in Chronographia laudatur Ἰωάννης ὁ ἐπίκλην Ἡμοῦλα, abſque ſigma, & apud *Victorem Tununenſem* Joannes cognomento Hemula. Magis tamen convenire analogiæ Græcanicæ, ut Μαλάλας exaretur, ea ratione, qua vox *Alleluja* in nomen virile mutata, in nominandi caſu cum Σ in codice quodam MSCto: Δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Μαρδάριος μοναχὸς ἐπίκλην ὁ Ἀλλελούϊας. Μαλάλας etiam ad Syriacam etymologiam, & Jo. Damaſceni aſſenſum, rectius eſſe, quam vulgare Μαλέλας aut Joannis Tzetzæ Μελέλης.

Hanc *præmonitionem* excipiunt ejusdem Hodii *prolegomena* de autore. Agit in eis ante omnia de variis Joannibus Antiochenis, ac cumprimis de illo, cujus excerpta e codice Peireſciano vulgavit Valeſius, quique a Malala diverſiſſimus eſt. Quanquam & ex hoc Conſtantinus Porphyrogenneta ſæculo X. nonnullas pericopas in Collectanea ſua congeſſit, quas vero Valeſius luce indignas judicavit. Negat, Malalam noſtrum Antiochenorum patriarcham fuiſſe. Promittit *Diatribam de ſcriptoribus Græcis variis, cum profanis, tum eccleſiaſticis, maxime ex codd. MSS.* propediem edendam. Rejicit conjecturas Fr. Combefiſii in *Manipulo de originibus rerum Conſtantinopolitanarum*, quod Joannes noſter Antiochenus (e Damaſceni oratione ipſi notus,) ſit presbyter hujus nominis, qui contra Eutychianos ſcripſiſſe memoratur Gennadio Maſſilienſi & Marcellino Comiti, itemque *Joannes* ille hiſtoricus, cui cognomen eſt Διακρινομένῳ, h. e. Eutychiano. Nam Malalas longe junior eſt, quod vel hinc patet, quia hiſtoria ejus in codice hoc Bodlejano nec initium nec finem habente, a temporibus mythicis pertingit (libro XVII.) ad annum usque XXXVIII Juſtiniani Senioris, adeoque A. D. 564. At Gennadius librum ſuum abſolvit A. D. 495, annis circiter 70 ante Juſtiniani extrema fata. *Diacrinomenus* etiam ille *Joannes* citatur jam a *Theodoro Lectore*, florente ſub Juſtino, Juſtiniano anteceſſore. Præterea Orthodoxis potius, quam Διακρινομένοις, adnumerandum aſſeverat Hodius Malalam. Hunc Juſtiniano coævum credidere hactenus eruditi, ipſeque interpres Chilmeadus, qui ὑποθέσει huic ſuæ δουλεύων, verba authoris, non ut par erat, quandoque exprimit. Eam opinionē vel inde refutat Hodius, quod craſſiſſimos errores in hiſtoria Juſtiniani committat Malalas. Sæculi vero IX ſcriptorem eſſe

non dubitat, idq; & *ἀνασκευαστικῶς*, & *κατασκευαστικῶς* probat. Gravi dein cenſuræ ſubjicit nugacisſimum hunc hiſtoriarum conſarcinatorem, quod & pasſim a Chilmeado in notis factum eſt. Tam ſæpe enim miſellus iſte Græculus probatisſimis hiſtoricis contradicit, ut nihil ſupra; plerumque Domnini & quorundam aliorum hujus furfuris obſcurorum virorum monumentis ſolum innixus.

Tandem de *Georgio Hamartolo*, ſæculi IX. chronographo, pluribus agit, eo quod cum e libris Malalæ deeſſent primus & ſecundi initium, ex Chronico iſtius Hamartoli reſarſerit defectum *Chilmeadus*; uti quidem ait Hodius. Nam dubitare quis poſſet, & excerpta illa (p. 1-24.) accepta referre potius alteri editori *Joanni Gregorio*, quia Chilmeadus ad p. 25. notat: *Huc usque Chronici Alexandrini author; deinceps Antiochenum ipſum habes.* Ignoravit ergo Chilmeadus, undenam hæc excerpta eſſent transſcripta, & propter loca quædam parallela, quæ in Chronico Alexandrino legiſſe ſe meminerat, ex eodem & hæc eſſe deſumpta, falſo conjectavit.

Sequitur mox *Index authorum* a Malala citatorum, quorum paucisſimi ſuperſunt, reliquorum verbis ita deformatis, ut ipſi ea videntes pro ſuis difficulter agnituri fuiſſent; porro *Opus* ipſum *Hamartoli* & *Malalæ*, cum ſubſtratis *E. Chilmeadi* annotationibus; deinceps *appendix* ad has annotationes, authore eodem *Hodio*, ut putamus, itemque *index vocum barbararum*, apud Malalam, non item in Gloſſario Græcitatis Caroli du Freſne, reperiundarum, ut & *rerum* in hiſtoria Malalæ *notabilium*.

Extremam voluminis partem conſtituit prolixa pariter ac varia eruditione referta epiſtola Cl. V. *Richardi Bentleji* ad celeberrimum *Joannem Millium* S. T. P. Oxonienſem, qua multa Malalæ loca illuſtrantur, emendantur, aut obelo confodiuntur. Diſputat is ante omnia de trino *Dei Orphici* nomine, Μῆτις, Φάνης, Ἠρικεπαῖος, eaque occaſione ex Cod. MSC. Oxonienſi *quindecim* recenſet de myſteriis fidei Chriſtianæ oracula, quibus *Apollinis Delphici*, *Aſtani* (ſive *Oſthanis* Magi) *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Plutarchi*, &c. nomina prætexuere piarum iſtarum, imo impiarum, fraudum architecti. *Hecatæum*, ex quo Juſtinus Martyr, Clemens Alexandrinus, Theodoritus, alii veterum Patrum, dicta ſubinde Gentilium allegant, tenebrionis cujusdam Helleniſtæ abortum eſſe non uno loco ſuſpicatur,

catur, præſertim vero certisſimus eſt, Sophocli adſcribi per injuriam, quod Hecatæi fide pro Sophocleo habuit *Clemens*, carmen:

Ἐν ταῖς ἀληθείαισιν εἷς ἐστὶ Θεὸς, κτλ.

De *Euripide* omnium maxime bene mereri ſtuduit, quem miſeris modis laceraverat Malalas. Obiter heic nuncium affert lectu valde injucundum, ſe nempe jam nolle luci publicæ exponere grande iſtud opus, quo *fragmenta omnium Poetarum Græcorum, cum emendationibus & notis*, editum abs eo iri ſperaverat orbis eruditus. Sibi enim nunc ait uſurpandum proverbium illud: Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. Hinc ſi non *aliud vitæ genus*, majus ſaltem otium ei apprecamur, ut laudabile inſtitutum, ad quod quaſi natus videtur, perſequatur amplius ac ad finem perducat. Dum in Euripideis verſatur, arripit anſam, aliorum ſubinde authorum loca caſtigandi, peculiari cura *Heſychio* impenſa, multisque vocabulis νοθείας convictis, quæ a Lexicographo illo ſerie ſua, ac ſi genuina eſſent, reponuntur, v.g. Θολκάζει, Ενδεκάτευσα, Διατέυονται, Ερεθένται, Επαλογῆς, Ατρεμῆ, Αρισῆραι, Χωρδνομεῖν [ὀργίζεσθαι,] &c. quæ, oſcitantia Heſychii enata ſunt ex θ' ὀλκάζει, ἐδεκάτευσα, ἐρεθέντα, ἐπαλλαγῆς & ἐπιγωλῆς, ἀρτεμῆ, δρησῆραι, vel potius δρήστειραι, χειρδνομεῖν [ὀρχεῖσθαι,] &c. Quin immo quinque plus minus millia mendorum in Heſychio, aliis nondum adverſa, oſtendere ſe poſſe profitetur; unde optandum, ut cum illo ea communicentur, qui novam Heſychii editionem in Belgio moliri dicitur. Tragœdos, quos Bulengerus, Stanlejus, alii, Scholiaſten Æſchyli veterem improvide ſecuti commemorant, *Theomim, Minoem, Auleam*, mera eſſe portenta autumat, ſubque his larvis latere ait *Theſpiden, Jonem, Æſchylum*, de quorum ætate & operibus fuſam lectuque dignisſimam digresſionem inſtituit. Vanisſima barbararum vocum κναξζβὶ, χθύπτης, Φλεγμῶ, δρὼψ, &c. myſteria ſcite aperit, atque ea ratione libro V Stromatum *Clementis* haud pœnitendam lucem affundit. Prolixe denique contendit, quod autor noſter in caſu recto non *Malala*, ſed *Malelas* vel *Malalas* dicendus ſit.

In *Addendis ad epiſtolam* aliquando vineta propria ingenue cædit, ſæpius autem conjecturas ſuas novis argumentis ſtatuminat. Sub finem eorum gratulatur orbi de *editione N. T.* quam incredibili diligentia ad antiquisſimos codices adcuravit *Millius*, quamque a colophone proxime abeſſe confidimus. Ea occaſione criticam

 virgu-

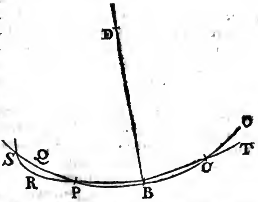
virgulam ſtringit in *epiſt. ad Galat. c. IV. v. 24. 25. 26.* ac expunctis quibusdam; quæ putat, gloſſematibus, transpoſitisque voculis nonnullis, legendum eſſe ſtatuit, ut commodus enaſcatur ſenſus, hunc in modum: Ἀτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα· αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι· μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἀγαρ. Τῇ δὲ Ἀγαρ συστοιχεῖ ἡ νῦν Ἱερουσαλὴμ, δουλεύει γὰρ μετὰ τέκνων αὐτῆς. Η δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν.

J. B. ADDITAMENTUM AD SOLUTIONEM Curvæ Cauſticæ fratris Jo. Bernoulli, una cum Meditatione de Natura Evolutarum, & variis oſculationum generibus.

Conferantur Acta Eruditorum præſentis anni, pag. 30. & figuræ tabula I expreſſæ.

ANtequam *Frater* hanc ſuam lucubratiunculam Geneva mihi transmiſiſſet, pervenit ad nos *September Actorum*, ubi Cel. *Leibnitius* in *excuſione Solutionum Problematis Catenarii* (de quarum pulcro conſenſu nobis multum gratulamur) occaſionem captat recordandi ſubtilisſimæ ſuæ *meditationis de Contactu* (quem ſignificanter vocat) *oſculi*, memorando, *Hugenium* primum animadvertiſſe, quod centra oſculorum curvas oſculantium perpetuo incidant in lineas iſtas, quas proxime contemplati ſumus, eas ſcilicet, ex quarum evolutione illæ deſcribuntur. Qua occaſione Evolutas aliter reperire, inſimulque Oſculorum naturam Geometris paucis hactenus ſatis perſpectam, plenius cognoſcere didici; quod jam oſtendo. Pono iterum (fig. V) AE = x, ED = y, DB = z, & BG vel AG = u: conſideroque tres priores ut datas, hoc eſt, ſuper puncto dato D concipio deſcriptum eſſe circulum radio DB, & quæro exinde per naturam curvæ ACB quartam u, cujus valor exprimetur per æquationem tot dimenſionum, in quot diverſis punctis circulus iſte curvam ſecat, vel ſecare poteſt. Sint duæ interſectiones proximæ B & C, ac intelligatur ſuper D novus deſcribi circulus, radio continuo majori vel minori, quousque puncta B & C propius ſubinde coeuntia tandem

dem in unum coaleſcant, quod ſit B; quo facto & ipſæ CH & BG uniuntur, radixque æquationis *u* duos æquales valores acquirit, radius vero DB fit curvæ perpendicularis, ipſamque cum ſecaſſet antea, nunc tangit circulus: ad quem proin contactum inveniendum multiplico repertam æquationem per Progreſs. Arithm. & quod provenit cum dicta æquatione (aliave per aliam progreſs. arithm. ſimiliter quæſita) methodo, qua ſupra uſus eſt *Frater*, confero, ut eliminata litera *u* habeam novam æquationem inter *x* & *y* (quam tamen neceſſario etiam ingredietur *z*). Quare ſi hac data manente, cæteræ *x* & *y* ſpectentur ut indeterminatæ, denotabit æquatio ultima lineam, in qua ſumto ubivis puncto D, circulus ſuper illo deſcriptus radio conſtanti DB curvam AB tangit. Quod ſi nunc radius DB ſive *z* continuo major minorve aſſumatur, naſcentur ſubinde aliæ curvæ infinitæ, quæ omnes inter ſe & principali AB erunt parallelæ, ceu eodem conſtanti intervallo perpendiculari DB ab illa diſtantes, hacque inter ſe affinitate gaudent, quod ab evolutione ejusdem curvæ ID per filum DB, (in infinitum, ſi vis, ex parte B productum) facta ſimul omnes deſcribantur; unde principali AB *condeſcripta* dici poſſunt.

Porro ſi circulus OCBPQS (ut in ea quam hic ſiſtimus figura) præter contactum curvæ TCBPRS in puncto B, eandem inſuper ſecat alibi in punctis C, P, S, ab alterutra vel utraque parte: tum fluere intelligatur centrum D in recta indefinita DB, & novi ſubinde concipiantur circuli per B tranſeuntes; ſic manebit quidem contactus ſingulorum cum curva fixus in B, at interſectiones reliquæ erunt ambulatoriæ, permeabuntque omnia curvæ puncta: nimirum ſi circulus curvam tangat exterius in B, & centrum D fluat verſus idem punctum; aut ſi tan-

ſi tangat illam interius, & recedat centrum ab eodem, futurum utroque modo, ut interſectiones P, C, contactui B proximæ huic continuo appropinquent, quousque alterutra earum, puta C, in illum incidat, & ſic duabus interſectionibus, quibus contactus B æquivalet, tertiam jungendo, oſculum primi gradus efficiat: ubi hoc ſingulare evenit, quod poſtquam C cum B coaluit, (P nondum attingente ipſum B, vel etiam nulla exiſtente interſectione P,) arcuum circuli CO (hoc eſt, BCO) & BP alter ab intra, alter ab extra curvam oſculatur, eamque adeo revera ſecat, non tangit, ipſo contactus genere perfectiori contactum quaſi deſtruente, & in ſectionem transformante. Quod ſi durante fluxu puncti D per rectam BD contingat, ut ambæ interſectiones C & P eodem momento ad punctum B appellant (quod accidit, cum portiones curvæ BC, BP, aut prorſus ſimilares ſunt, aut ſaltem in partibus ſuis minimis ipſi B proximis eandem flexionem, curvedinem ſeu declivitatem habent,) tum circulus curvam in puncto B excipiet oſculo ſecundi gradus, coincidentibus ibidem quatuor interſectionibus, ſed ſectione jam iterum in contactum abeunte; vel potius (quia ob ſimultaneum appulſum punctorum C & P nulla in B ſectio præceſſit) ipſo contactu externo tantum in internum verſo, aut viciſſim; qui vero altera vice ſectionis naturam indueret, ſi quinta interſectio accederet, & denuo rediret in contactum, uti ſexta. In genere oſculationes graduum a numero impari denominatorum ſunt ſectiones, a pari contactus. Jam vero tametſi ulteriori fluxu puncti D per rectam BD, circuli, quorum centrum eſt, creſcere vel decreſcere pergant, nulla amplius reliquarum interſectionum oſculo in B addi poteſt; præterquam enim quod interſectiones P & C in contactu B non ſtabiles manent, ſed ex eodem ſubinde emergentes ad oppoſitas curvæ partes prorepunt, aut prorſus evaneſcunt; cæteræ (qualis S) a contactu B perpetuo longius recedere coguntur; tantum abeſt ut ei appropinquent: ad hoc enim efficiendum requireretur, ut novi iſti circuli, imaginatione ſupplendi, curvam noſtram, & prius ipſum circulum hic expreſſum (quem in B tangere ſupponuntur) alicubi inter P & S ſecarent, quod abſurdum: unde diſcimus, quod ſi circulus quamcunque curvam primi vel ſecundi gradus oſculo amplectitur, nullus alius circulus inter ipſum curvamque duci poteſt. Secus ſentien-

ſentiendum de hyperbolis & ellipſibus: quia enim duæ hyperbolæ vel ellipſes diverſorum laterum cum transverſi tum recti, in vertice ſe tangentes, in duobus quoque aliis punctis ſe ſecare queunt, fieri poteſt, ut dum una earum fluxu lateris ſui recti ampliatur vel contrahitur, alteram tandem oſculo ſecundi gradus ſalutare incipiat, collectis in ipſo vertice duabus illis interſectionibus, quod contingit, ubi ambo recta latera æquata fuerint: quocirca ſubſtituta in *ſchem. noſtro* loco circuli hyperbola, quæ propoſitam curvam TCBPR itidem ſecundi gradus oſculo amplectatur, & eandem præterea ſecet alibi, poterunt utique duæ interſectiones proximæ hinc inde exiſtentes fluxu transverſi lateris ad punctum B adduci, oſculumque ſic duobus gradibus perfici, quippe quod manente latere recto interea non turbari potuit: atque tum inter hyperbolam & curvam alteram nulla amplius hyperbola interjici poterit. At hoc non impedit, quo minus altera curvarum (quam magis compoſitam ſupponimus) ampliatione vel contractione ſui inter angulum oſculi RPQ ſe inſinuare, & ſectionem S ad punctum P vel B adducendo perfectiorem congreſſum efficere valeat. Oſculum duarum curvarum, quod fluxu ſolius ſimplicioris curvæ dividi amplius nequit, dicetur oſculum *completum*; quod fluxu neutrius ita dividi valet, ut alibi nova curvarum ſectio oriatur, *coitus* appellabitur. Curva curvam *complete* tum oſculatur, cum illam tanti gradus oſculo complectitur, quot ordinarie punctis *aliam ſui nominis* ſecare poteſt, quanquam ſubinde inferior gradus ſufficere poſſit. Ita Parabola aliam Parabolam quatuor quidem punctis ſecare poteſt; at quia nunquam omnes hæ quatuor interſectiones coaleſcere poſſunt, ſit ut ſi quam curvam ſecundo, nonnunquam etiam primo tantum gradu oſculatur, jam complete oſculetur: uti recta quamcunque tangit, complete tangit: Hyperbolæ vero vel Ellipſis oſculum niſi tertiæ vel quartæ ſit perfectionis, completum non eſt: Quod ſi omnes interſectiones, quibus alias datæ curvæ *ſe mutuo* ſecare poſſunt, in unum punctum confluant, oritur *coitus*, qui eſt conſummatisſimus earum congreſſus, quo quam maxime fieri poteſt, ſibi aſſimilantur & uniuntur; quanquam in diverſis curvarum generibus unus alio perfectior eſſe poſſit; nec datur perfectisſimus, niſi fortaſſe curvarum congruentiam perfectisſimum coitum appellare velis.

P Jam

Jam vero relictis ſuperiorum graduum oſculis ad conſiderationem Evolutarum deſcendamus, reaſſumto in eum finem primi gradus oſculo. Hoc quia conſiſtit in concurſu trium interſectionum, pono nuperam æquationem pro his interſectionibus inventam habere tres radices æquales, eamque proinde bis multiplico per Progreſs. Arithm. aut brevius ſemel per productum duarum, & quod reſultat, cum alia aliisve per productum 2 progr. ſimiliter quæſitis æquationibus varie confero, donec eliſa non tantum lit. u, ſed & ipſa z, æquationem inveniam, quam ſolæ x & y (ſed tamen ambæ neceſſario) ingrediantur: Ea enim ſuppeditabit lineam, in qua ſumtum quodvis punctum centrum eſſe poteſt circuli alicujus curvam propoſitam primo gradu oſculantis, cujusque cum Evoluta identitatem *Hugenium* notaſſe ex relatione Cel. *Leibnitii* conſtare, ſupra diximus. Ipſa vero z, hoc eſt, radius circuli oſculatoris, ſeu longitudo fili evolventis, ex ſe indeterminata, per ipſam x vel y determinationem accipit. Exemplum Parabolæ reaſſumo; fig. V:

Lat. rect. Parab. $= a$ $EGq\left(\frac{u^4}{aa} - \frac{2xuu}{a} + xx\right) + \square : BG + DE\,(uu + 2yu + yy) = DBq\,(ZZ)$ hinc

AE $= x$, ED $= y$, DB $= z$, BG $= u$	u^4	*	$-2axuu$ $+aa$	$+2aayu$	$+aaxx$ $+aayy$ $-aazz$ $= 0$		u^4	*	$-2axuu$ $+aa$	$+2aayu$	$+aaxx$ $+aayy$ $-aazz$ $= 0$	
erit AG $= uu$	0	*	-2	-3	-4		4	*	$+2$	$+1$	0	
EG ($=$ AE-AG) $= x-uu$	4	*	$+2$	$+1$	0		3	*	$+1$	0	-1	
a	0	*	-4	-3	0	Prod. 2.	12	*	$+2$	0	0	Prod. 2.
BG+DE $= u+y$			$+8axu$ $-4aa$	$-6aay = 0$		progr.			$12uu$ $+2aa$	$-4ax = 0$	0	progr.
			ſive $u = \frac{3ay}{4x-2a}$						$uu = \frac{2ax - aa}{6}$			

ſive ponendo

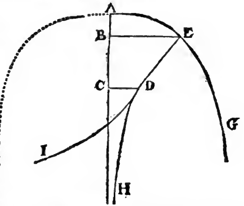
$$t = x - \tfrac{1}{2}a, \quad - \quad - \; u = \frac{3ay}{4t} \;\&\; uu = \frac{9aayy}{16tt} \;=\!=\; \frac{at}{3}$$

unde $27\,ayy = 16t^3$

Ad inveniendum circulum, qui curvam propoſitam ſecundo gradu oſculetur, coincidentibus in puncto oſculi quatuor interſectionibus, pono æquationem habere 4 radices æquales, eamque multiplico per productum trium progresſionum arithm. quod aliquoties repeto, donec via conſtet, non tantum ipſas u & z, ſed al-

term-

terutram quoque ipſarum x vel y ex æquatione eliminandi: ſic reliqua determinata erit, & per ipſam etiam ceteræ determinabuntur. Itaque non niſi definitus exiſtit circulorum numerus, qui curvam quampiam ſecundi gradus oſculo complecti poſſunt, ſecus ac illorum, qui eandem duntaxat primo gradu oſculantur. Centra vero horum circulorum non poſſunt alibi quam in ipſis Evolutis exiſtere, quandoquidem quatuor radices æquales etiam tres, & oſculatio perfectior imperfectiorem continet: non hærent autem in mediis Evolutarum partibus, quia circulus oſculator ſuper quovis Evolutæ puncto intermedio deſcriptus, curvam neceſſario ſecat, contra naturam oſculi ſecundi gradus. Sit N centrum, NB radius circuli oſculatoris, erit NB (= NM + MC) > recta NC: iterum ſit M centrum & MC radius, erit MC (= NB -- NM) < recta MB; quare circulus oſculator verſus principium evolutionis jacet extra, verſus finem intra curvam, ideoque ſecat. Hærent ergo centra illa in extremitatibus Evolutarum, earumque mutuis contactibus: unde quot locis curva oſculi ſecundæ perfectionis capax eſt, (eſt vero, ubi curvedo ejus maxima eſt vel minima) tot requiruntur ad illam evolutione deſcribendam aliæ curvæ, & una præterea. Ita Semiparabola Cubica AEG, in hac figura (in qua vid. abſciſſæ AB ſunt ut cubi ordinatarum BE) tametſi in eandem partem cava ſit, nec pars ejus ulla ſimilaris alteri, non poteſt unius ſolius curvæ evolutione tota deſcribi, ſed requiruntur duæ, quarum una DH, axi AC aſymptotos, inſervit deſcribendæ portioni EA,

altera DI portioni EG, quæque communi extremitate ſua D centrum definiunt circuli, curvam in E ſecundo gradu oſculantis. Reperitur autem circulus hic oſculator (poſito latere recto Parabolæ 1) faciendo AC = $\frac{2YY45}{9}$, CD = $\frac{2}{5YY45}$, DE = $\frac{3}{5}YY\frac{4}{5}$ ut fiat BE = $\frac{1}{YY45}$.

Summa-

Summatim dicta recolligo: *Contactus* ſimplex circuli & curvæ cujusvis invenitur per *duas* radices æquales, & locus centri ejus eſt ad infinitas lineas condeſcriptas, hoc eſt, *ſuperficiem: Oſculum primi gradus* reperitur per *tres* radices æquales, & locus centri oſculantis circuli eſt ad *lineam* (ſc. Evolutam). *Oſculum ſecundi gradus* indagatur per *quatuor* radices æquales, & locus centri oſculantis circuli eſt ad *punctum*, vel *puncta* (Evolutarum ſc. extremitates.)

Quæ cum ita ſe habeant, difficulter capio, quo ſenſu verum eſſe poſſit, quod dicitur, contactum inveniri per 2 radices æquales, flexum contrarium per tres, & oſculum primi gradus per 4, ſeu duos contactus coincidentes, &c. Vidimus enim, in oſculo pr. gr. tres tantum interſectiones coincidere, non duos contactus, qui quatuor interſectionibus æquivalent: Poteſt quidem centrum oſculatoris circuli ſeu punctum evolutæ D (fig. V) conſiderari ut concurſus duarum curvæ perpendicularium minime diſtantium BD, CD; at tum reperitur nec per 3 nec per 4, ſed per 2 tantum radices æquales, ut ſupra ex *Fratris* ſchediaſmate liquet. Et quanquam ſi perpendiculares iſtæ habentur pro radiis circulorum centro D deſcriptorum & per B & C tranſeuntium, eatenus concurſus harum perpendicularium ſpectari poteſt ut concurſus duorũ contactuum, nullo modo tamen per 4 radices æquales ex noſtra æquatione elicietur; quoniam eo ſenſu quantitas z fit indeterminata, hoc eſt, ipſæ DB, DC, quæ deberent poni radii ejusdem circuli, inæquales redduntur, illa hac perpetuo minore exiſtente, ſiquidem $\mathrm{DB} + \mathrm{DN} = \mathrm{BN} = \mathrm{NM} + \mathrm{MC} > \mathrm{ND} + \mathrm{DC}$; adeoque $\mathrm{DB} > \mathrm{DC}$.

Quod flexum contrarium ſpectat, is revera per tres æquales radices invenitur, at non aliam ob cauſam, quam quod ejus inventio caſus tantum ſpecialis eſt generalis inventionis oſculationum primi gradus: In omni enim flexu contrario circulus oſculator abit in lineam rectam, fit radii infinite magni; quanquam non viciſſim, ubicunque circulus oſculator infinite magnus eſt, ibi requiritur flexus in contrarium. In Paraboloidibus omnibus (excepta Parabola communi) circulus oſculator verticis infinite magnus, veruntamen non niſi in illis, quorum poteſtates a numero impari denominantur, flexus contrarius ſupervenit, cæteræ ubique verſus easdem partes cavæ manent.

LA CA-

Digitized by Google

LA CABALE CHIMERIQUE, &c.

i. e.

Conſpiratio Chimærica; ſive Refutatio hiſtoriæ fabuloſæ, quæ occaſione propoſitæ formulæ pacis in Examine libelli, qui Admonitio ad Exules *inſcribitur, maligne publicata eſt.*

Roterodami apud R. Leers, 1691. in 12. plag. 13.

PRolixius forte, quam omnibus probabitur, & *Admonitionem* ad Gallos exules, & *Examen* ejus proximo menſe enarravimus. Cauſam dedit materia non vulgaris, & orta inde inter eruditos clarosque viros diſceptatio, plurimis tractatibus intra breve tempus in Belgio magno cum fervore agitata. Curæ jam nobis erit, ut de iis quoq; breviter dicamus, & in autorum gratiam, qui ejusdem gentis & religionis ſunt, omittamus, quæ illis acerbiora exciderunt. *Jurius* in Examine nuper relato multis argumentis comperiſſe ſe exiſtimaverat, autorem *Admonitionis* eſſe *Bailium*, Profeſſorem Philoſoph. & Hiſt. Roterodamenſem, cujus eruditio ſingularis & Gallici ſtyli elegantia jamdudum orbi literato innotuit. Illum tacito licet nomine ita deſcripſerat, ut latere ex doctis in Belgio neminem facile potuerit, quem deſignaret. Hic vero graviſſimum periculum ſibi ſtrui ratus, ſi ingrati in Rempublicam Batavorum animi, nec non profanæ in rebus ſacris ſententiæ convinceretur, hoc libello defenſionem orſus eſt, in quo Jurium pro delatore ſuo palam agnoſcit. Cum vero duo ſint accuſationis capita; unum quod Dialogos illos Genevenſes, de quibus in Examine Juriano ſatis dictum eſt, malo conſilio publicare voluerit; alterum, quod ipſius quoque *Admonitionis* autor ſit: ſecundum hoc ſimpliciter negat Bailius, & probationem ejus intrepide poſcit, impoſſibilem tamen eſſe contendit. De priori, quid a ſe factum ſit, luculenter exponit. Fatetur ſibi ab Eccleſiaſte & Profeſſore quodam Genevenſi, viro egregio, quem in tempore & loco nominaturus ſit, Dialogos illos manuſcriptos Geneva, & ſex quidem priores integros, cum exordio ſeptimi miſſos, ſeque rogatum eſſe, ut eos excellentibus quibusdam viris in Belgio &

Anglia, quos nominat, offerret, & judicium de illis peteret. Hoc ſe, cum nihil ſecreti aut periculoſi tractari arbitraretur, bona fide feciſſe; dialogos vero ipſos, quod a lectione manuſcriptorum vehementer abhorreret, & prius quid aliis de iis videretur, expectare vellet, non legiſſe. Refert porro, ut ex iis, quos conſulere juſſus fuerat, quidam ſpreverint dialogos, ut ſomniis ſive viſionibus & ideis Platonicis repletos ſimilesque Ducis *Swillii* inventionibus; alii nihil reſponderint; nemo tamen fuerit, qui periculoſi aliquid aut ad Gallorum res promovendas ex publicatione illorum metuendum eſſe indicaverit. Interea accidiſſe, ut Dialogi ab eo, cui itidem ex præſcripto amici Genevenſis deſcribendos, ut communicari cum viris illuſtribus poſſent, commiſiſſet, typographo Roterodamenſi *Abrahamo Archerio* ſe inſcio, tradici fuerint, iſte vero ſe rogaverit, ut editionem horum ſibi committeret. Hujus gratificationis ſpem aliquam ſe feciſſe non inficiatur, dummodo, quod nondum factum fuerat, a Genevenſibus venia ad edendum impetraretur. Superveniſſe poſtea literas Geneva, quibus ſignificatum fuerit, autorem in eo eſſe, ut dialogos ſex, quorum exemplum miſerat, *Lauſannæ* excudi faceret, dum duos reliquos, in quibus non pauca ex prioribus corrigenda eſſent, elaboraret. Id ſe *Archerio*, ut ab editionis conſilio deſiſteret, aperuiſſe; hunc vero nihilo minus in propoſito perſtitiſſe, & petiiſſe, ut pagellas *Lauſanna*, prout ex prælo exirent, ſubmitti ſibi curaret. Hunc totum hujus rei ordinem & modum eſſe, multa cum obteſtatione aſſeverat, ex quo ſatis patere cenſet, peſſime fingi, ac ſi conſpiratio quædam Genevæ conflata, & in Belgium usque ad ſe aliosque tranſlata fuerit; cum totum negotium nulla cum ſecreti affectatione, & non niſi inter ſe & Profeſſorem illum Genevenſem, atque illos, quorum judicium de Dialogis deſiderabatur, geſtum fuerit, & typographus per occaſionem, & ſe ab initio minime id intendente, intervenerit. Conſtanter etiam negat, quidquam ſibi Geneva ſcriptum eſſe, ex quo intelligere potuerit, dialogos præſcitu aut approbatione Ablegati Gallici, qui Genevæ reſidet, aut Aulæ Regiæ compoſitos, multo minus ſibi compertum aliquid de autore eſſe, & quid Eccleſiaſten Genevenſem moverit, ut ſibi ea, quæ retulit, de Dialogis illis mandaret: unde nec ſibi conſtet, num Dialogos ipſos probaverit, an amico ſaltem operam qualemcunque,

cunque, proprio ejus periculo, in explorando aliorum judicio præſtare voluerit. Hæc ex prima hujus libelli parte, cujus fini dies 8. Maji 1691 adſcriptus eſt, breviter excerpſimus, ex quibus ſufficientèr, ut putamus, intelligi facti ipſius ſeries poteſt. Quas vero inde contra *Jurium* querelas ordiatur *Bailius*, & quid ei ad elevandam illius autoritatem & fidem, & pro tuenda fama & fortuna ſua objiciat, hic recenſere, ut jam profeſſi ſumus, minime voluimus. Altera libelli pars inſcribitur: *Præludium reſponſi ad eam Examinis partem, quæ ad librum Admonitionis pertinet.* Integrum ab initio relinquit Bailius judicium Jurii, quod autor *Admonitionis* religioni Proteſtantium addictus ſit, neque ſe ad illum inveſtigandum & indicandum obligatum eſſe dicit; futurum tamen eſſe ſperat, ut indagetur. Interim plurimis rationibus aſſerit, autorem, quicunq; is fuerit, in Gallia vivere, omnesque conjecturas Jurii, qui illum in Belgio quæſivit, deſtruere nititur, illam maxime, quod libellos quosdam v. g. *prophetias Drabitii, ſermonem Merlati, admonitionem Tileni* ad Synodum Rupellanam & ſimiles Lutetiæ ignotos eſſe exiſtimet Jurius, quos cum aliis multis, quales in relationibus ſub nomine *Mercurii Elegantis (Galant)* publicatis copioſe exhibentur, notiſſimos Pariſienſibus eſſe aſſerit. Futilem inde argumentationem eſſe dicit, qua Jurius perſuadere lectoribus voluerit, autorem *Admonitionis* nomen ſuum occultaturum non fuiſſe, ſi Lutetiæ aut in Gallia verſaretur: neque enim unam latendi cauſam, certe hanc graviſſimam eſſe potuiſſe, ſi idem *Admonitionis* & præloquii autor eſſet, ne detectus ſummum adiret periculum. Singulatim omnes characteres ſcriptoris *Admonitionis*, quos Jurius eruit & Bailio applicat, deſtruere aggreditur. Notat non ſemper primum alicujus librum ruditatis aut tyrocinii nomine ſperni poſſe, ſed veteranorum & exercitatorum autorum laborē ab incipientibus quandoq; æquari; quod exemplo *Literarum de tempore*, & antiquiori, *Provincialium* a *Paſcalio* compoſitarum confirmat. Rejicit & taxat quædam, quæ Jurius de eruditione & ſtylo *Bailii* ſpecie laudantis, vel etiam cum cenſura ſcripſerit, ſibique defectus ſuos magis quam cuicunque alii cognitos eſſe profitetur. Defendit relationem ſuam menſe Februario 1691 publicatam, & amicis quibusdam oſtendisſe ſe refert literas Pariſienſes, quibus ſignificatum ſibi fuerit, *Admonitionem* menſe Octobri 1690 Lutetiæ cum

cum privilegio regio edi, eisque ſatis aperte convinci Jurium exiſtimat falſæ de ſe atque autore *Admonitionis* ſuſpicionis. Allegat *Bailletum*, qui novem autores nominet, quibus liber ſub *Petri Aurelii* nomine editus attributus fuerit, cum tamen hucusque verus demonſtrari non potuerit. Sic Apologiæ pro Paſtoribus ex Gallia profugis D. Jurium autorem ab omnibus habitum, & vix creditum fuiſſe Miniſtro Eccleſiæ Gallicæ Berolinenſis *Dartiſio*, qui librum illum tandem ſibi aſſeruerit. Elidit quæ Jurius contra fidem privilegii regii editioni *Admonitionis* Pariſienſi præfixi oppoſuit, aliaque minutiora perſequitur. Subjungit ſe maſculo & quieto animo accuſationem ſibi præparatam accepiſſe, neque aliud a Magiſtratibus quibusdam petiiſſe, quam ut ſibi quoque aures paterent; neque enim in tanto crimine læſæ reipublicæ & religionis ex ſuſpicionibus & conjecturis condemnari aliquem poſſe. Ex ipſo tamen Jurio ſibi ipſi ſæpius contradicente pateſcere dicit, neque *Dialogos* illos Genevenſes, neque *Admonitionem* ejus eſſe ponderis, ut nocere Ordinibus Belgii eorumque Fœderatis valeat, & ſi quid inde periculi aut turbarum exiſtere poſſet, culpam in nullum alium magis quam in ipſum Jurium redundaturam eſſe, qui Dialogos ſine neceſſitate, ex mera iracundia & inſectandi alios præcipitantia, per compendium recenſuerit, & *Admonitionis* legendæ pruritum intempeſtiva refutatione excitaverit. Sequuntur multa, quibus demonſtratum ire voluit, quod ipſe nullo modo autor libri illius eſſe poſſit; quæ cum ad mores atque acta & ipſius & Jurii pertineant, ſatius eſt, ut hic reticeantur. Non male tamen monet, etiam adverſus hoſtes honeſte decenti verborum utendum, & inprimis Regum & Principum perſonæ parcendum eſſe. Vehementer impugnat contumeliam de atheiſmo & contemtu religionis Reformatæ a Jurio ſibi inflictam. Educatum ſe in religione illa eſſe refert, filium Eccleſiaſtæ probatiſſimi, fratrem etiam alterius, qui nuper pro veritate, a qua nec minis nec blanditiis averti potuerit, in vinculis Gallorum deceſſerit; præſtari etiam a ſe omnia in cultu & diſciplina omni conſueto tempore, quæ religio & confeſſio Reformatorum exigat. Atheiſmi opprobrium ut atrociſſimum repellit, neque tamen negat alienum ſe eſſe ab opinionibus fanaticis, ideoque minime probaſſe Jurii quædam, quæ eo pertineant, & fortaſſe ſua & amicorum opera reten-

retentum illum fuiſſe, quo minus in earum propalatione progrederetur. In fine viginti quinque accuſationis capita ex Examine conſignat, quorum probationes clariſſimas a Jurio poſtulat, niſi delatoris falſi & temerarii infamiam & pœnam ſuſtinere velit, & quod ſub initium libelli fecerat, denuo offert, ſe nempe in cuſtodiam publicam ſponte iturum eſſe, ſi Jurius eandem ſubeat & cognitionem cauſæ judiciique eventum, in quamcunque partem is caſurus ſit, expectare non detrectet.

APOLOGIE DU Sr. JURIEU PASTEUR & Profeſſeur en Theologie addreſſé aux Paſteurs & Conducteurs des Egliſes Wallones des Pays-bas.

i. e.

Apologia D. Petri Jurii, Paſtoris & Profeſſoris Theologiæ, ad Paſtores & Rectores Eccleſiarum Gallo-Belgicarum in Provinciis Fœderatis.

Hagæ Comitum apud Abrahamum Troyel 1691.
in 4. pl. $3\frac{1}{2}$.

NOn diſſimulamus, perveniſſe ad nos libellos plures, controverſiam inter eruditiſſimos viros, *Jurium* & *Bailium*, natam concernentes. Vidimus *Reſponſionem ad primam partem Conſpirationis Chimaricæ*, anno ſuperiore (ubi & a quo, dubium) editam: vidimus *Jurii* Apologias non unas, ſub titulo *Convictionum* eodem anno vulgatas: vidimus librum hiſce, ſub titulo *Chimeræ Conſpirationis Roterodamenſis* oppoſitum; Dialogos item *de ſcandalo ex publicatione libri de* ConſpirationeChimærica *orto*, & hujus argumenti opuſcula alia, Gallico omnia idiomate compoſita. Sed iis recenſendis excuſate forſan ſuperſedemus, cum propemodum non niſi rixas, easque acerrimas, & multas repetitiones atque rejectiones imputationum contineant, quæque brevi multis ex cauſis caſibusque, ut putamus, in oblivionem venire poterunt. *Apologiam* autem hanc *D. Jurii* ideo non neglеximus, quia præter ea, quæ ad litem illam proprie pertinent, haud pauca exhibet, quæ cognitu non ſunt

indigna. Detegit enim D. Jurius periculum, quod ex pravis opinionibus quorundam, Eccleſiam Reformatam incurriſſe dicit. Sed nulla eſt, quæ, Deo permittente, idem adire non poſſit. Expedit itaque noſſe talia, & ex damnis alienis cautos fieri. Occaſionem narrandi ſumit Autor ex odioſa Adverſarii de actis ſcriptisque ſuis cenſura, & ut objectum ſibi contradicendi ſtudium a ſe amoliatur, oſtendendum a ſe eſſe ratus eſt, quo fine & modo ad edendos contra cives ſuos eandemque religionem profeſſos, elenchos progreſſus ſit. Non diſſimulat inſignes Eccleſiæ Reformatæ in Gallia corruptelas, tam ex morum impietate, quam ex frivolis de indifferentia circa fidem & religionem opinionibus; nec dubitat, quin juſto Dei judicio perſecutio Reformatorum in ultionem depravationis illius ſecuta ſit; cum præſertim non voce ſolum aut occulta animi ſententia, ſed editis libris, per modum dogmatis indifferentia iſta & tolerantia promiſcua atque univerſalis defendi cœpiſſet. Feciſſe id notat quendam, quem *Fabrum* (le Fevre) nominat, edito Salmurii tractatu Gallico *de Reunione Chriſtianiſmi*, quem quidem Synodus damnaverit, & autorem ordine moverit. Narrat porro, ut ipſe Sedanum ad Profesſionem Theologicam vocatus, Lutetiam ad *Johannem Claudium*, celebrem tunc Charentonenſium Paſtorem, excurrerit, & quantum religioni Reformatæ periculum ex novis opinionibus, & præſertim *Pajonii*, Profeſſoris Salmurienſis, & poſtea Paſtoris Aurelianenſis, viri quidem docti & ſibi amicisſimi ſcriptis inſtaret, intellexerit, eaque occaſione tractatum ſuum de *Natura & Gratia* (vid. Acta noſtra An. 1688. p. 695.) ediderit, ſecuta inde Pajoniani dogmatis condemnatione. Inductum in errores illum aliosque eſſe monet libro pesſimo *Rhodonis* cujusdam de *Suppoſito*, Toloſæ quidem publice combuſto, & ſcriptis *Epiſcopii* atq; *Curcellei*, hauſtaque inde opinione heterodoxa in articulis de Trinitate & incarnatione, aut laxa illa circa eos indifferentia, atque tolerantia Socinianiſmi. Creviſſe hominibus iſtis audaciam, poſtquam ex Gallia ejecti eſſent, & absque ephoris & diſciplina in alieno ſolo vagarentur. Sic anno 1686 procuſum eſſe in Belgio *Commentarium Philoſophicum*, librum peſtilentem & in propugnanda indifferentia & tolerantia religionum audacisſimum. Hunc a ſe refutatum eſſe tractatu *de Duabus Summis Poteſtatibus*, *Conſcientia nempe &*

Ma-

Magiſtratu. Non minus noxium fuiſſe aliud ſcriptum, cui titulus: *Reflexiones ſive conſiderationes controverſia de Eccleſia;* cujus autor finxerit, ſe cum Jurio in iſta quæſtione conſentire. Illo libello ait Socinianiſmum tecte, Pelagianiſmum aperte propinari, a ſe autem, cum alio labore occupatus eſſet, refelli tunc non potuiſſe; inſeruiſſe ſe tamen brevem animadverſionem *Novellis de Rep. literaria,* cui, quod ſciat, hucusque nihil reſponſum ſit. Eodem tempore Roterodami prodiiſſe refert tractatum, in Anglia a juvene quodam Gallo, ſed ab aliis adjuto compoſitum, cum titulo: *Fides intra juſtos terminos redacta;* in quo itidem dogmata de Trinitate & Incarnatione pro indifferentibus habeantur. Hoc ſcriptum, ſe denunciante, in Synodo Hagienſi anno 1688 condemnatum, & autorem remotum a Miniſterio fuiſſe, qui poſtea in Galliam regreſſus religionem Reformatam abjuraverit; ſe vero *epiſtolam paſtoralem* eo de caſu ad inſtruendos atque contra ſcandalum præmuniendos pios edidiſſe. Reprehenſum quoque a ſe eſſe memorat Paſtorem Gallorum *Hamburgenſem,* Socinianiſmi ſuſpectum & pro tali in Synodo Amſtelodamenſi habitum. Queritur de Gallo quodam in Anglia ejusdem erroris defenſore, qui Epiſcopo Londinenſi ſubrepſerit, & nequicquam renitente venerabili inter Gallos Eccleſiaſtas Sene *Bordiæo,* facultatem docendi impetraverit. Illum poſtea palam ſtatuiſſe, ſufficere, ſi Chriſtus vocetur *filius* Dei, nec inquiratur aut explicetur qualis ſit, quodque nemo propter errores in fide damnetur. Plusquam duodecim alios ſimilia docentes, & Curcelleum atque Pajonium ſectantes, ad Miniſterium in Anglia promotos eſſe, notat. His intellectis, publicatas a ſe eſſe indicat epiſtolas, quæ poſtea in volumen congeſtæ ſint cum titulo, *Repræſentatio Socinianiſmi* (vid. Acta noſtra 1691. p. 449.) Contra illas pro excuſanda Socinianorum ſecta prodiiſſe Animadverſiones, de quibus orthodoxi in Anglia queſti fuerint, illorumque monitu & ſuo ſuaſu excerptas ex ejusmodi libris propoſitiones in Synodo Amſtelodamenſi anno 1690 cenſuram paſſas eſſe, magna quidem cum invidia ſua & multiplici adverſus decreta Synodi oppoſitione, cui etiam calumniæ acceſſerint, ac ſi Synodus ultra limites officii progreſſa jus magiſtratuum in improbanda tolerantia invaſiſſet. De hoc argumento multa diſſerit, & demonſtrat, quatenus Miniſtri Eccleſiæ Magiſtratui ſua-

Q 2 dere

Digitized by Google

dere aut diſſuadere poſſint, quæ adverſus hæreſes & ſchiſmata agenda ſint. Reſpondet etiam objectioni, quod Theologis, qui hæreſes denuntiant, a ſuffragiis in Synodo abſtinendum ſit, monetque hoc contra jus & praxin Eccleſiæ poſtulari. Addit ſpem eſſe, fore, ut novis his ſectis frænum injiciatur, nec fruſtra ſint, quæ ipſe cum Epiſcopo Londinenſi hac de re egerit, & ad ipſam Sereniſſimam Angliæ Reginam ſcripſerit. Exponit etiam litem ſuam cum *Jaquelotio* exule Paſtore Gallo, Hagæ nunc agente, quem Socinianiſmo favere, & ſalutem Ethnicis, qui neque Chriſtum, neque Deum, ignorantia ſcilicet invincibili cognoſcant, adjudicare ſcribit, qui etiam in ſubſcriptione Synodi Amſtelodamenſis expreſſe reſervaverit, neminem religionis cauſa affligendum eſſe; quod Jurius eo interpretatur, ut Magiſtratui omnis cura contra hæreſes auferatur, ex improbo principio, quod ad ſalutem in omnibus religionibus via pateat, quæ ipſiſſima ſit *Commentarii Philoſophici* ſententia, cujus autorem ſaltem ex parte fuiſſe *Jaquelotium* vehementer ſuſpicatur. Hæc ſunt, quæ ex Apologia iſta referenda eſſe duximus, omiſſis, ut profeſſi ſumus, quæ de Bailio aliiſque, quibus cum litigat, interſerit, quorum notitia ad hiſtoriam literariam parum facit.

Ad Illuſtriſſimum Dominum, DN. MAURIT. HENRICUM L. B. A MILTIZ, Dynaſtam Bazdorfſii, &c. Epiſtola altera CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, D.

Dresdæ apud Immanuel. Bergen, 1692. in fol. Plag. 3.

QUoniam perſpectum Clariſſimus Autor habuit, quod Patrono, ad quem ſcribit, Potentiſſ. Saxoniæ Electoris ad Comitia Ratisbonenſia hoc tempore Legato, nihil ſoleat majori eſſe voluptati, quam negotiis gravioribus peractis, Eccleſiæ priſcæ pietatem cum modernæ cultu componere, Patrum felicitatem ex noſtro lumine metiri, ad gentiliſſimi ſeu origines, ſeu propagines reſpicere, nunc Phœnicum, atque Colchorum, & Syrorum ritus, moresve patrios Ægy-

Ægyptiorum intueri, nunc patris hiſtoriarum Herodoti mentem diſpicere cum judicio, nunc Flavii Joſephi ſcriptionem presſius indagare; placita nonnulla Johannis Spenceri de *Circumciſione* ſub examen revocanda cenſuit.

Negat vero, ut epiſtolæ argumentum obiter attingamus, ulla nos cogi necesſitate, ut cum Spencero circumciſionem duplicem fingamus, *Patriarchalem*, & *Moſaicam*. Poſteriori huic obſtare Chriſti verba, *Moſes dedit vobis circumciſionem*, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, Joh. VII, 22. id eſt, non tanquam rem novam protulit, ſed mandatum de pueris circumcidendis Abrahæ traditum Geneſ. XVII. renovavit: nec minus effatum Pauli, aſſerentis fuiſſe Chriſtum circumciſionis miniſtrum εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, Rom. XV, 8. Illisque dictis Moſaicam aliquam, Patriarchali contradiſtinguendam, deſtrui aperte nimis ac everti.

Circa Patriarchalem obſervat, divulſiſſe Spencerum verba Pauli (*Abrahamſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio*, Rom. IV, 11.) ſignumque temporis illius ſigillo ſalutis oppoſuiſſe temere. Nihil enim aliud Paulina verba ſibi velle, quam: Abraham accepit circumciſionem, ſigillum ejus juſticiæ, quam fide ſua conſecutus eſt, cum adhuc eſſet in præputio, ſeu, cum nondum eſſet circumciſus. His poſitis Irenæi, atque Tertulliani loca, Spencero adducta Autor vindicat, & priorem quidem loqui oſtendit de circumciſione, prout actus carnalis ſive corporalis eſt; eo autem juſticiam non acquiri, nedum conſummari, oppido eſſe manifeſtum: in poſteriore, prærogativam quidem ſalutis negari Abrahamo in ordine ad æque fideles alios, minime vero efficaciam Sacramenti. Porro, Circumciſionem cordis, quæ in ſacris pasſim præcipitur, negat mere moralem eſſe, quod *primo* fieri dicatur ἐν πνεύματι, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, Rom. II, 28. ſeq. non enim ſilice peragitur, glandis pelliculam reſecante, ut Paraphraſtes loquitur, ſed Spiritu pravas cupiditates omnes ab animo recidente: quodque *ſecundo loco* circumciſio Chriſti ideo nominetur, Col. II, 11, 12. neque Divum Jacobum, πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας deponere jubentem I. cap. v. 21, alludere ad rejectionem pelliculæ ſuperfluæ, quæ per circumciſionem fiat, voluiſſe, quod in cauſſa peccati τὸ περισσὸν nunquam idem ſit, quod *ſuperfluum:*

Digitized by Google

fluum: quodve ipſa pelliculæ præciſio totum potius corpus peccatis contaminatum, exuendum eſſe innuat: id quod Damaſceni, Epiphanii, Auguſtini, atque Athanaſii autoritate uberius ſtabilitur.

Præterea, temere omnino a Spencero putat conjici, fuiſſe circumciſionem ſignum περιφυλακτικὸν, & ad Cacodæmonis injurias, a perſonis illo charactere munitis propulſandas, ex Dei gratia valuiſſe; utut opinione iſta non leviter tinctus videatur Origenes. Neq; fortes illos ſexaginta, circa lectum Salomonis conſtitutos, fortitudinis ſuæ præſidium in circumciſionis charactere collocaſſe. Id enim ſi feciſſent, adeo illis non fuiſſe dæmones, qui in nocte ambulant, timendos, ut vel ſuavi ſomno indulgere licuerit omnibus. Neque conjecturam ejus generis ulla Clementis Alexandrini autoritate ſuffulciri, licet baptiſmum (circumciſioni ſuccedentem) perfectam cuſtodiam appellet: in ſenſus enim multo ſubtiliores Patrum diſertisſimum excurreret. Tacemus, quod longe aliud ipſius Domini, ſtatim a baptiſmate tentati, exemplum ſuadeat; aliud etiam quintæ petitionis neceſsitas.

Signum deinde politicum fuiſſe circumciſionem, quo peregrini in album civium Reip. Judaicæ adſcriberentur, affirmari quidem a Spencero; negari tamen Bezæ, Thomæque Taillorio, Theologo Britanno: ſed ejus commatis inventa non exhaurire pondus ait, ac valorem ſanctisſimæ inſtitutionis: aliam quoque mentem Joſuæ fuiſſe, circumcidentis egreſſos ex deſerto. Quo loco obſervat, non deeſſe, qui omisſionem hujus Sacramenti invaleſcentem in deſerto ad caſtigationem parentum malint, quam ad impedimentum & moleſtiam continui itineris referre, propterea quod Ebræorum caſtra non ſingulis diebus, ſed poſt intervalla ſubinde eximia, etiam menſtrua, mota legantur atque permutata, Num. IX, 22. Negat quoque, præputium dici hic ſignum ſervitutis Ægyptiacæ, non ſolum quod nati in Ægypto, vel medio ſervitutis tempore fuerint circumciſi; verum etiam quod præputium victorum & miraculoſe liberatorum inepte habeatur pro ſigno ſervitutis patrum: & quidem ejus ſervitutis, quæ juſtisſimo Numinis judicio, in perpetuum Ægyptiorum opprobrium fuerit vindicata. Neque *divum* Apoſtolum quicquam minus, quam ſignum politicum in mente habuiſſe, Eph. II, 12, 13, 19. quod eo in loco alienati quidem a republ.

publ. Iſraelis dicantur Epheſii; verum non intuitu honorum aut dignitatum civilium, ad quas in eadem adſpirare præputiatis non licuerit; ſed ratione ſpiritualis fœderis. Fuiſſe enim characterem præcipuum τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραήλ, non eſſe amplius χωρὶς Χριστοῦ, ſed συμπολίτας τῶν ἁγίων καὶ οἰκείους τοῦ Θεοῦ, eoque eſſe prope factum ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Sigilli quidem rationem & officium circumciſionem præſtitiſſe, verum non tam eo nomine, quod Deum adſtrinxerit ad repræſentanda promiſſa, niſi notam fidei violatæ ſubire voluiſſet; quam quod medii partes ſuſtinuerit, juſtitiamq; Abrahami fide impetratam, obſignaverit. Id quod verbis Ludovici de Dieu, ad Rom. IV, 13. differentis illuſtratur. Porro disquiritur, num ex parte hominum vis hujus ſigilli coarctari intra jugi legalis terminos debuerit: quod Autor negandum cenſet, ne infringatur περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ad Rom. III, 1. confirmatum, neve minuatur gloria, ad Rom. IX, 4. eidem genti attributa. Non tamen opus eſſe, ut propter gentis hocce decus eximium, cum Lightfooto ex baptiſmo faciamus circumciſionis appendicem, utut adſint eorum exempla, qui & circumciſi fuerint & baptiſati: licet etiam de baptiſmo matrum, Saræ, Rebeccæ, Rachelis, Leæ, apud *Raymundum* in Pugione fidei, & alios, veſtigia quædam conſpiciantur.

Quod reliquum eſt Epiſtolæ, in nova *Marshami* ſententia de circumciſionis origine & antiquitate, refutanda conſumitur. & quamvis conteſtetur Spencerus, nolle ſe in re tam ſacra & perplexa partes ſumere Judicis; pellucere tamen ex hoc ipſo *Wachtlerus* notat ſtudium, quo Scriptor laboret, partium, & perinde eſſe, ac ſi aperte profiteatur, cauſſam Abrahami multo debiliorem videri, quam Ægyptiorum, & Herodoti autoritatem autoritati Moſis longe præferendam eſſe. Ad locum itaque ex Herodoto productum, reſpondet paucis, phraſin ἀπ' ἀρχῆς non de gentis initio, aut rerum Ægyptiarum primordio eſſe capiendam, ſed de principio ætatis, ſeu nativitatis cujusque & vitæ. Cum enim Arabes, quod ex Joſepho diſcimus, poſt annum demum ætatis decimum tertium circumciderentur; diſpar ſaltem Ægyptiorum vicinorumque inſtitutum hic ab Herodoto oſtendi, quod Ægyptii ſtatim a principio nativitatis ſuos circumcidant pueros. Fatetur quippe

eodem

Digitized by Google

eodem in loco, circumcidi ab Ægyptiis τὰ αἰδοῖα τῶν ἐπιγινομένων, hoc eſt, recens natorum genitalia: imo nec diſſimulat, ob antiquitatem valde remotam dicere ſe non poſſe, utri ab utris didicerint, num Æthiopes ab Ægyptiis, num hi ab illis. Tacemus, quod vulgi potius opinionem, Judæorum majores, quod ex Ægypto venerint, habentis pro Ægyptiis, (ut ex Joſephi libris contra Apionem conſtat) quam certum quoddam fundamentum Herodotus hac in relatione ſua ſecutus videatur, eoque minus mirum eſt, teſtimonium illius, & quicquid Græcia mendax audet in hiſtoria, apud cordatiores parum invenire fidei. Hinc & Joſephi teſtimonium, Libro I. contra Apionem Herodoti locum adducentis, a *Wachtlero* excutitur, aſſeriturque, fruſtra queri Spencerum, quod Joſephi lacinia in hodiernis Herodoti exemplaribus deſideretur; cum cenſuræ & ſententiæ, quæ ipſius Joſephi erat propria, cum textu Herodoti nihil commercii eſſe poſſit aut debeat. Relationem Herodoti dicto quidem in loco non impugnari a Joſepho; verum nec approbari ideo, quod quæſtio de prima circumciſionis origine, a Flavii ſcopo nunc aliena fuerit, probare ſolum contendentis, τρόπον τινὰ & aliquo ſaltem modo, mentionem Judæorum factam fuiſſe ab Herodoto: alibi vero, præſertim L. VIII Antiq. Jud. c. IV. (X) non obſcure eundem in hac ipſa cauſa erroris argui. Et quamvis Moſes c. XVII Geneſ. forte non dixerit, primum mortalium Abrahamum circumciſum eſſe; dixiſſe tamen haud dubie, primum Dei mandato circumciſum, eoque nullatenus imitatum fuiſſe Ethnicos: aut denique litem intentari omnem Moſi, quod, an Deus illos, an illi Deum fuerint æmulati, an Hebræi fuerint Ægyptiorum, num hi iſtorum ſimii, non expreſſerit: ex Jeremiæ c. IX, 25. aperte intelligi, retuliſſe Deum ipſum Ægyptios ad incircumciſos, eoque ſtigma, ſi quod fuit Ægyptiorum, divino judicio æſtimari præputium & ſuperſtitionem, quod vim medii fœderalis minime omnium habuerit. Rem tandem adeo manifeſtam videri, ut oppoſitam ſententiam Spencerus approbarit ipſe in Theodoreto: *Hoc*, inquiens, *ſcite obſervavit Theodoretus in Ez. XX. Circumciſionem Idumæos quoque habuiſſe, qui ab Eſau ducebant genus: Ismaelitas ſimiliter: Ægyptios etiam a Judæis hanc edoctos, obſervare ſtuduiſſe.* adductisque locis Theodoreti gemellis, certum eſſe concludit, de prima Ægyptiorum, Æthiopum, Colchorum circumciſione nulla extare veſtigia.

DIFFICUL-

Digitized by Google

DIFFICULTEZ PROPOSE'ES A M*R.* *Steyaert &c.* i.e.

Difficultates D. Steyarto, Theologo Lovanienſi, propoſitæ &c. Pars III. IV. V. VI.

DE prioribus duabus Operis hujus partibus menſe Februario pag. 62. & ſqq. diximus. Nunc quatuor reliquas perluſtrabimus. Propugnat iterum Autor diſciplinam ſtrictiorem, quam in confesſionibus obſervant *Patres Oratorii*, & Steyarto exprobrat, quod eos, qui id faciunt, Janſeniſtarum & Rigoriſtarum cognomine diffamet, cum tamen in Belgio & Gallia optimi quique ex Clero eandem ſeveritatem tueantur. Motos enim eſſe ait pleroſque in Gallia Paſtores publicato a *D. Arnaldo* libro famigeratisſimo de *frequenti communione*, cum tam crebros relapſus poſt confesſiones & abſolutiones in priſtina vitia, ſive ut alibi loquitur, *perpetuum circulum confesſionum & peccatorum* viderent: parciores itaq; factos eſſe in impertienda abſolutione, & de emendatione prius certiores fieri voluiſſe. Idem ſuaſiſſe libris editis *Huygenium* Theologum Lovanienſem, in *Methodo dimittendi & remittendi peccata*; *Roucurtium* Paſtorem Bruxellenſem, in *Inſtructione de pœnitentia*; *Felonium* de *Converſione peccatoris*. Tractatus iſtos omnes Gallice verſos, & Lutetiæ cum privilegio Regis excuſos eſſe memorat, ante annos circiter XIV. Refert ordinationem Synodalem Cardinalis *Camuſii*, Epiſcopi Gratianopolitani, anno 1690 in Diœceſi ſua publicatam, in qua ſecutus fuerit leges a Cardinali *Grimaldo*, Archiepiſcopo Aquenſi, anno 1674 promulgatas, quarum approbatio a plus quam quinquaginta Epiſcopis in Gallia impetrari potuiſſet. Inſerit decreta utriusque Cardinalis Gallice verſa, quibus inter alia cavetur, denegandam eſſe abſolutionem omnibus habitualiter peccantibus: inter peccata vero nominatim recenſent Epiſcopi concubinatum, uſurariam pravitatem, ebrietatem, inimicitias capitales, profanationem Sabbathi, luxum fœminarum in veſtibus & corporum denudatione ac fuco, negatam reſtitutionem ablatorum, itemque negatam ſolutionem legatorum ad pias cauſas: nec magis ad abſolutionem admittunt eos, qui nullum veræ & ſupernaturalis contritionis indicium dant, nec moniti occaſiones peccandi proximas evitant, P.III.

tant, dataque eam ob cauſam a Paſtoribus conſilia negligunt, denique etiam illos, qui liberos famulosque ad catechiſationem non mittunt. Allegat præterea Autor in hanc ſententiam theſes *D. Hennebelii* ex Syſtemate Sacramenti pœnitentiæ, & contra exceptionem *Steyarti*, quod *Rigoriſtæ*, quos vocant, receptæ conſuetudini eccleſiaſticæ adverſentur, opponit decretum Epiſcopi *Atrebatenſis* plusquam triginta aliis Epiſcopis probatum, in quo decidit, *conſuetudi-*
p. 42. *nis Eccleſiaſticæ nomen non mereri relaxationem diſciplinæ, quam ignorantia, itemque lectio malorum autorum, reſpectus utilitatis, turpis denique aſſentatio apud multos Paſtores introduxerit.* Provocat ad ipſius *Steyarti* ſcripta, in quibus de *Confeſſariis* queritur, qui in *gloriæ titulis ponant, quod nunquam in vita quenquam ſine abſolutione dimiſerint*, quodque idem teſtetur, praxin in hac parte corruptiorem eſſe theoria. Cætera, quæ illi magna cum ſeveritate objicit, brevitatis ſtudio omittimus. Conſtat tamen ex dictis, eſſe hoc tempore in Gallia & Belgio Epiſcopos, qui hanc labem Eccleſiæ ſuæ in relaxatione diſciplinæ ſerio abſtergere cupiant. Illos omni laude dignos prædicat Autor, & Cardinalis *Caroli Borromæi*, Archiepiſcopi Mediolanenſis, qui inter Sanctos noſtro ſeculo relatus eſt, exemplo animat, nullamque aliam viam corrigendæ diſciplinæ ſupereſſe contendit, rejectis & eliſis remediis, quæ *Steyartus* propoſuit.

Non minus graviter tractat materiam de lectione S. Scripturæ laicis minime interdicenda. Hac diſputatione maximam libri partem, quartam nempe & quintam, ſimul occupat Autor, vehementer *Steyartum* inſectans, quod Belgis in ditione Hiſpanica beneficium
P. IV. hoc eripere conetur. Parte igitur IV duas quæſtiones proponit,
p. 7. (1) An libri ſacri tantum in Cleri, non vero in omnium fidelium, qui nunc ſunt aut futuri ſunt, uſum ſcripti ſint? (2) Poſito, quod ad omnium utilitatem pertineant, an nihilominus, quia plurimis nullum aut exiguum afferunt profectum, ab omnibus, viris fœminisque, divitibus & pauperibus, doctis & indoctis, legendi ſint? Non diſſimulat, improbat potius & deplorat, quod *Malletus*, Archidiaconus Rhotomagenſis, aliique contra lectionem Scripturæ populo permittendam publice hoc tempore ſcripſerint, quorum tractatus congeſtos eſſe dicit in volumen cum titulo: *Collectio autorum verſiones vulgatas damnantium.* Putat tamen, ab illa ſententia, quod ſacer codex

codex tantum in uſum Cleri ſcriptus ſit, omnes probos Catholicos abhorrere. Provocat ad librum contra *Malletum,* in quo invictis argumentis refutatus ſit. Nunc uno ſed palmario, pro affirmanda quæſtione altera utitur, quod veritas in Scripturis revelata ab omnibus fidelibus cujuscunq; ſexus, ætatis & cōditionis, legi & percipi debeat. Confirmat hoc exemplo Timothei, qui patre gentili genitus, *ab infantia,* teſte Paulo, *ſacras literas didicerit*, easdemque legerint mater & avia illius. Urget plerarumque epiſtolarum Paulinarum inſcriptiones toti cœtui factas, cum tamen plerique civitatum illarum Chriſtiani ex infima plebe fuerint, teſtante id Apoſtolo I. Cor. I. 26. 27. Licet vero in epiſtolis ad Galatas & Theſſalonicenſes non omnes ſingulosve, ſed Eccleſias compellet, dubium tamen ait non eſſe, quin omnes alloquatur. Petrum quoque priorem epiſtolam *advenis diſperſionis*, i. e. reliquiis Iſraelitarum ex omnibus tribubus; alteram iis, qui *coæqualem ſortiti ſunt fidem*, i. e. gentilibus converſis inſcripſiſſe: ad omnes etiam Chriſtianos pertinere, cum II. Petr. I. 19. dicitur, quod *bene faciant attendentes ſermoni Prophetico:* inique excludi fœminas, cum non ſit *in Chriſto maſculus nec fœmina*, Gal. III. 26. & Chriſtus ſummum de adoratione Dei in Spiritu & veritate myſterium, Joh. IV. 24. fœminæ propoſuerit. Vehementer itaque reprehendit Steyartum, quod puellas in oppido *Binchenſi*, quæ poſt ſacra die Dominico ad legendum Novum Teſtamentum privatim convenerant, vituperet, & Montenſes, quibus contrarium (ex Jeſuitarum inſtigatione) placuerit, his verbis laudet: *Prælectio Sacræ Scripturæ (cum, vel ſine explicatione) per fœminas coram aliis fœminis vel puellis facta, meritiſſimo in hoc oppido Montenſi abolita eſt: nec minus merito curabitur, ne reſumatur. Sola novitas periculoſa ſufficit pro ratione. Quin & lectio promiſcua Sacræ Scripturæ, vel ſaltem Novi Teſtamenti, etiam inter viros periculoſa videtur.* Inſignia teſtimonia Patrū affert, qui promiſcuam Scripturæ lectionem ſuaſerint, & *Malletum* ſummæ impudentiæ peſſimæque fidei accuſat, qui contrarium ex veterum ſententia & obſervatione aſſerere non ſit veritus. Citat decretum Concilii Aquisgranenſis ſub *Ludovico Pio* habiti, quo fœminis religioſis lectio Scripturæ injungitur. Steyartum notat, quod ad quæſtionem hanc, an plebejis concedenda ſit lectio S. Codicis, diſerte reſpondere noluerit. Urget di-

p. 19. it. 30. it. Part. V. p. 60.

p. 20.

p. 26.

ctum Rom. XV. 4. quod ad omnes Chriſtianos pertinere minime ambigit. Laudat libros Gallicos admodum pios & utiles, ſed a Steyarto improbatos, quorum alter titulum habet: *Moralia in epiſtolas S. Pauli*; alter, *Annus Chriſtianus*. Armaturam ſpiritualem, & ſpeciatim *gladium Spiritus, qui eſt verbum Dei*, ex præcepto Pauli Epheſ. VI. omnibus & ſingulis Chriſtianis ſumendum eſſe urget, & emolumentum lectionis Biblicæ II. Tim. III. 16. 17. indicatum non ſolum ad Doctores Eccleſiæ, ſed ad omnes Chriſtianos ſpectare oſtendit, nec difficile eſſe, ut etiam plebeji illud percipiant, præſertim in quæſtionibus moralibus. Id exemplo Gallorum probat, qui, niſi lectione Scripturæ populariter imbuti fuiſſent, a pravis illis opinionibus, quas Jeſuitæ de probabilitate aliisque ejusmodi morum corruptelis diſſeminaverint, tam facile non fuiſſent revocati. Ex Steyarti ſententia Abrahamum non putat dicere debuiſſe, *habent Moyſen & Prophetas*, ſed, *habent Paſtores & Doctores*.
p. 75. Refutat, quicquid de obſcuritate Scripturæ objici ſolet, falſumque eſſe ait, quod hodie populus non, ut olim, Epiſcopis Paſtoribusque
p. 87. ſuis, ſi probi ſint, obſequatur. Immorigeros ſane omni tempore fuiſſe non negat, neque tamen ideo ab ullo veterum Epiſcoporum plebem a lectione Scripturæ repulſam fuiſſe. Rejicit etiam, quod dicitur, veteres Epiſcopos deſideraſſe, ut populus Scripturas legens ex-
p. 97 plicationes ab Eccleſia peteret; nullum enim hujus cautelæ veſtigium extare. Vehementer itaque queritur, quod Virginibus ſacris li-
p. 100. bri Biblici auferantur, & fœminæ devotæ cum canibus comparen-
p. 109. tur, quibus panis filiorum dandus nō ſit. Ex Origene, Cæſario, Auguſtino & Chryſoſtomo, egregiis dictis ſententiam firmat, & pernegat ullum Patrum crediddiſſe, quod ea notitia religionis populo ſuffi-
p. 116. ciat, quam ex concionibus Paſtorum haurire poſſit: quod tamen illo tempore facilius fuiſſet, quo plurima ex Scripturis, & quidem lingua patria ſive intelligibili, populo prælegebantur. Oſtendit quoque, qua ratione ſæpe lectio utilior ſit, quam auditus, & quam inepte hodie populo, Scripturæ & piarum commentationum loco, a Jeſuitis com-
p. 128. mendentur libri inutiles, nominatim *Pſalterium Marianum*, quod
p. 132. 135. falſo *Bonaventuræ* tribui putat. Exquiſita præterea Patrum loca adducit, quibus lectio Sacræ Scripturæ omni generi hominum, & ſpeciatim fœminis virginibusque ſaluberrima eſſe evincitur.

Cum

Cum vero primarium argumentum, ut a lectione Biblica laici removeantur, ex conſtitutionibus Pontificiis petatur, *Parte V.* de illis prolixe agitur. Extat nempe in Indicibus librorum prohibitorum, a plurimis Pontificibus confirmatis, Romæque publicatis *Regula IV.* qua cavetur, *quoniam experimento manifeſtum ſit, plus detrimenti ob hominum temeritatem, quam utilitatis oriri, ſi ſacra Biblia lingua vulgari paſſim ſine diſcrimine legi permittantur, ut Epiſcopi & Inquiſitores conſultis Paſtoribus & Confeſſariis, iis tantum lectionis facultatem concedant, de quibus conſtet, quod inde non damnum, ſed augmentum fidei capere poſſint.* Extenditur id *Regula VI.* ad libros vulgari lingua de controverſiis religionis editos, & *Regulæ IV.* obſervatio additur, qua conceſſionis facultas magis reſtringitur, & compendia etiam vel ſummaria Biblica, etſi hiſtorica tantum eſſent, vetantur. P. V.

Hic primum diſquirit Autor, an Index iſte cum regulis ſuis autores habeat Patres Concilii Tridentini, idque negat, & ex actis Seſſ. XVIII. & XXV. refert, datum quidem negotium fuiſſe Delegatis quibusdam ad inveſtigandos & prohibendos libros ſuſpectos & perniciosos, ſed inter hos, Biblicos nullo modo referri potuiſſe. Addit, Cardinalem *Madruccium*, cum *Paceeus* Cardinalis Hiſpanus etiam Bibliorum lectione populo interdicendum eſſe diceret, (fatente id Pallavicino Hiſt. Conc. Trid. Part. I. Lib. VI. cap. XII.) ſeſe oppoſuiſſe, & cum Paceeus prohibitionem Bibliorum a Paulo II. in Hiſpania publicatam allegaret, regeſſiſſe, Pontificem illum & alium quemcunque falli potuiſſe, minime vero Paulum Apoſtolum, ſtudium Scripturæ ab omnibus poſcentem; quam ſententiam, quod Pontifex in rebus facti & experientiæ falli poſſit, Autor mirifice probat. Contendit inde, de allegata in *Indice* experientia non ſatis inquiſitum & cognitum fuiſſe, neq; libertatem per quindecim ſecula in Eccleſia exercitam per prætextum illius periculi auferri populo debuiſſe. p. 18. & ſeqq. Argumentatus inter alia, quæ omittimus, Steyartus erat ex decreto Pontificis, quo anno 1679 quotidianæ communionis uſum in Hiſpania, a quibusdam intempeſtive introduci cœptum, licet notum ſit, eam antiquæ Eccleſiæ conſuetudine receptam fuiſſe, abrogavit aut reſtrinxit. p. 26. Reſpondet Noſter, merito decretum illud condidiſſe Pontificem, ob ſummos abuſus quotidianæ illius communionis; de quibus *Johannem Sancium* & Jeſuitam *Maſcarenium* horrenda referre notat: interim arbitrio Confeſſario- p. 76.

rum detuliſſe, ut eam pro perſonarum ratione & pietate concederent. At non æque reſtringi poſſe lectionem Bibliorum, quæ ab antiquo Chriſtianis omnibus, imo & nondum converſis libera fuerit. Teſtatur porro, regulas illas *Indicis* nec in Gallia, neque in Polonia, Hungaria, Germania aut Belgio publicatas aut receptas, ideoque quia uſu Eccleſiæ non comprobentur, obſtante jure Chriſtianorum omnium generali, pro legibus validis habendas non eſſe, parumque probari,
p. 106. quod in Italia & Hiſpania obſerventur. Decretis Synodalibus anno 1584 & 1609 in Gallia habitis, tantum verſiones ab Hæreticis com-
p. 118. poſitas prohiberi dicit; in Belgio vero jam anno 1546 prodiiſſe verſionem Bibliorum Gallicam cum privilegio Caroli V. Laudat inprimis edictum Caroli (quod *Interimiſticum* vocari ſolet) anno 1548 publicatum, quo lectio Biblica populo egregie commendatur. Idem
p. 135. ſæpe decreviſſe dicit Epiſcopos & Synodos in Belgio. Periculum quoque lectionis ceſſare hodie ait, poſtquam plebs Romano-Catholica non, ut hæretici, definitionem in controverſiis ex Scriptura, ſed ab Eccleſia, i. e. Pontifice expectet, & ſic absque noxa magnoque cum fructu, quoad mores præſertim, Biblia legat. Citat teſtimonium *Poſſevini* Jeſuitæ, Wieckium ex eadem Societate laudantis, qui Biblia aliosque libros ſacros & utiles Polonice verterit, cura Archiepiſcopi
p. 144. Gneſnenſis, magno cum Catholicorum emolumento publicatos. Provocat ad *Veronii* ſcriptum, qui dimiſſus ex Societate Jeſuitica, mul-
p. 159. 160. tum in converſione Reformatorum in Gallia contulerit, & utilitatem lectionis popularis, edito tractatu, egregie demonſtraverit. Severe poſtea & paſſim taxat *Richardum Simonem*, famoſum Critices ſacræ autorem, qui in Jeſuitarum gratiam de lectione populo non permit-
p. 179. tenda multa commentatus ſit, eumque Rabbiniſmi & Pyrrhoniſmi accuſat. Econtrario Regis Galliarum ſtudium & munificentiam lau-
p. 203. dat, qui maximis impenſis Novum Teſtamentum & Pſalterium, Gallice verſa, ad uſum converſorum excudi & diſtribui fecerit, multo rectius quam Jeſuitæ, qui Pſalterium, de quo ſupra dictum eſt, Maria-
p. 217. num aliosque ejusmodi libros ſuis commendent, faciantque, ut homines in ſanctis fiduciam ponant, & Chriſti obliviſcantur. Denique rigorem prohibitionis Romæ ſeculo ſuperiori factæ fervori conten-
p. 224. & tionis cum Proteſtantibus imputat: fatetur quoque, quod antiqui-
ſeqq. tatis Eccleſiaſticæ & Patrum doctrinæ non ea tunc fuerit notitia

quæ

quæ hodie; id quod Cardinalis Perronii & Bellarmini exemplo demonſtrat, hac ipſa in quæſtione ex ignorantia priſcæ conſuetudinis errantium.

Pars VI. tota fere oppoſita eſt *Richardo* illi *Simoni*, cui non niſi perfunctoriam quandam rerum variarum notitiam tribuit, judicio vero carere, & plurima temere & ſecum pugnantia effutiiſſe eum dicit. Refellit inprimis, quæ is Lib.I. Crit.Vet.Teſt. c.23. & 24. contra verſionem Novi Teſtamenti Montenſem, & contra cenſuram Lovanienſium & Duacenſium Theologorum adverſus Jeſuitas, in quæſtione de inſpiratione librorum ſacrorum commentatus eſt. Hanc Autor egregie aſſerit, nec *Simonem* ſolum, ſed etiam quos ille ſectatur, *Grotium* & *Cornelium a Lapide* acriter perſtringit, & Socinianis ac Spinoſæ fere accenſet. Inſignia maxime ſunt, quibus contra eundem *Simonem* authentiam dicti I. Joh. V. 7. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo &c.* præcipue ex Cypriano & Epiſcopis Africanis, qui Hunerico Vandalorum Regi Ariano fidei confeſſionem anno 484 exhibuerunt, eximie propugnat. Multa præterea, quæ Philologiam ſacram juvant, erudite annotavit, & tandem plura ſe de Montenſi verſione, & ut ea injuſte prohibita, nihilominus tamen per totam Galliam & in Belgicis provinciis vulgata, omnibusque grata & utilis ſit, poſthac editurum eſſe pollicetur.

COURS ENTIER DE PHILOSOPHIE &c. *Curſus integer philoſophicus, ſive Syſtema generale ſecundum Principia Carteſii, continens Doctrinam Logicam, Metaphyſicam, Phyſicam, & Moralem. Autore Petro Sylvano Regis.*

Amſtelodami ad exemplar Pariſinum apud Hugetanos, 1691. in 4. Tomi III. Alph. 10. plag. 10. cum figuris æneis.

IN Præfatione clariſſimus Autor ait, ſeſe jam decem & amplius abhinc annis opus hoc ſuum fuiſſe editurum, niſi fortuna vel invidia obſtitiſſet. Excitatum ſeſe ad hunc laborem, quod nullum Philoſophiæ (Carteſianam intelligit) Syſtema completum & conſentiens extaret.

Digitized by Google

taret. Logicæ putat ultra ea, quæ habentur in Autore *Artis Cogitandi*, vix poſſe aliquid addi; cæteras Philoſophiæ partes augeri poſſe. Partitionem Operis in Præfatione tradit. Præmittit Diſſertationem de Philoſophia, qua Hiſtoriam ejus quandam compendio tradit, in reprehendendis veteribus paulo fortaſſe ſeverior. *Thaletem* ait omnia animata credidiſſe; ſed nihil eſſe facilius hoc philoſophandi genere, quod omnes difficultates ad rei animam referat. *Pythagoricorum* ſilentium ipſi ridiculum videtur, obſcuritasque in docendo indigna Philoſophis; etſi cenſeant alii, *Pythagoram* arcaniora quædam non temere ſpargenda putaſſe. *Platonem* docuiſſe nihil ſciri, dum omnia ad ſimplices ideas qualitatibus nudatas retulerit; Mundum animatum credidiſſe, quia mundo nihil excellentius, debili, ut putat, argumento. *Ariſtotelis* Logicam & Ethicam laudat; Phyſicam ſpernit: tametſi videtur *Carteſius* potiſſimum *Ariſtotelis* de continuo & pleno ſententias ſecutus, ut in cæteris Democriti. *Stoicos* Autor parvi facit, etſi Ethica *Carteſii* tota videri poſſit Stoica. *Epicurum* præ cæteris laudat; *Democriti* ne meminit quidem; *Scholaſticos* paucis attingit. *Galilæum* ut Philoſophiæ repurgatorem primo loco ponit, qui pro egregiis inventis id pretii tulerit, ut quinque vel ſex annis in carceribus Inquiſitionis haberetur, & ad abjurandum Syſtema *Copernici* cogeretur. *Gaſſendum* deinde ex merito laudat; poſtremo in *Carteſio* conquieſcit, ſub finem tamen monens, æque inconſultum fore Carteſio aut veteribus nimium tribuere. *Baconum*, *Gilbertum* & *Keplerum*, qui multum contulere ad emendationem philoſophiæ, plane præterit.

In *Logica* explicat quatuor operationes mentis: percipere, judicare, ratiocinari, ordinare ſeu methodo uti. Perceptiones ſeu ideas putat claras eſſe in ſe, non claras ſemper, ſi referantur ad objecta. Loco decem Prædicamentorum recentiores reducere ait ideas ad Claſſes ſeptem; Cogitationem, Extenſionem, Magnitudinem, Figuram, Motum, Quietem, Situm. Obſervat, in terminis compoſitis epitheta eſſe vel explicationes, vel determinationes: e.g. ſi dicam, *Lutetia metropolis Galliæ*, erit explicatio; ſin dicam, *Homo ſapiens*, erit determinatio vel reſtrictio. Propoſitionem tunc eſſe axioma, cum ad hujus veritatem cognoſcendam, ſolam ſubjecti ideam mediocri attentione conſiderare opus eſt; ſin alia præterea idea ſit aſſumenda, opus

opus eſſe demonſtratione. Aſſerit res non eſſe dividendas in ſubſtantias & accidentia, ſed in ſubſtantias & modos. Regulas Syllogiſticas omittit, velut non magni uſus in Praxi. Methodum dividit in eam, qua nos docemus, & qua alios. Illam eſſe Analyſin, hanc Syntheſin arbitratur; illam comparat Progonologiæ, hanc Genealogiæ. Regulas utriusque tradit ex *Carteſio*, & Autore *Artis cogitandi*. Parte quarta Logicæ cap. 6, tradit aliqua indicia, quibus cognoſcatur utrum aliqua idea ſit vere, an apparenter clara. Notat ideas ſimplices ſemper eſſe reales; ſed complexas eſſe vel reales, vel non reales; & has poſſe vel falſas eſſe, vel chimæricas, vel inventitias. Falſas eſſe, quæ falſum judicium involvunt, ut cum calorem concipimus velut rerum qualitatem, cum tamen (ex *Carteſianorum* ſententia ſcilicet) ſit in nobis; chimæricas eſſe, cum conjunguntur incompatibilia; inventitias denique eſſe, ut univerſalia, abſtracta. Superſunt tamen de ideis multo profundiora, & majoris momenti, ad quæ introductionis loco eſſe poſſit G. G. L. *Schediaſma de veris & falſis ideis* in his Actis A. 1684. editum. Præjudicia ad hæc capita reducit: magiſtros, opinionem plerorumque vel potiorum, conſuetudinem, præſertim quæ eſt inde ab infantia, ſuppoſitionem principii incerti, amorem novitatis. Quæſtionum has quinque ſpecies ponit: quærere quid ſit res; quæ ejus cauſa; quis effectus; cui toti res inſit tanquam pars; quænam pars alia inſit eidem toti cui res data ineſt. Sophiſmatum capita ex *Ariſtotele* enumerat. p. 53. 54.

Metaphyſicam ait tractare non tam de veritatibus abſtractis, ut vulgo credant Philoſophi, quam de ſubſtantiis a materia ſeparatis, ſeu de ſpiritibus: itaque Metaphyſica ipſi eſt, quæ non paucis Philoſophis appellatur Pneumatica, ut adeo de nomine tantum lis ſit. Putat Geometras didiciſſe ſua a Metaphyſicis, ex eo principio, quod quicquid clare percipitur, ſit verum. Primum nos cognoſcere ex cogitationibus noſtris, quod exiſtamus. Axiomatibus iſtis utitur: Nihili nullæ ſunt proprietates: Omnis effectus præſupponit cauſam: Effectus non plus habet perfectionis, quam a cauſa recepit: Unumquodque quantum in ipſo eſt, perſiſtit in ſuo ſtatu, ſeu, Omnis mutatio procedit a cauſa externa. Putat eos loqui exactius qui dicunt, *Ego ſum cogitatio*, quam qui dicunt, *Ego ſum ſubſtantia cogitans*. Sic & per ſenſationes ait ſeſe intelligere cogitationes, quæ repræſentant ea, quæ ſunt in nobis; per ideas autem vel perceptiones repræſentari ea p. 71.

p. 74. quæ ſunt extra nos. Cæterum hæc axiomata addit prioribus: Modus omnis præſupponit ſubſtantiam in qua exiſtat: Modus non poteſt transferri ab una ſubſtantia in aliam: Quicquid exiſtit ſubſtantia eſt, aut modus: Eſſentiæ rerum ſunt indiviſibiles: Privationes & negationes cognoſcuntur per realitates oppoſitas. Exiſtentiam cor-
p. 75. poris ita probare conatur: Extenſionis ideam habeo, eius autem ideæ in me non habeo cauſſam: Ergo cauſam oportet eſſe extra me, quæ non alia eſt quam corpus. Et ſi quis objiceret, ſubſtantiam aliquam ſuperiorem (veluti Deum) ingenerare nobis poſſe talem ideam; reſpondet, ſubſtantiam illam, quantumcunque perfectam, non poſſe efficere, ut idea extenſionis mihi potius repræſentet extenſionem quam aliud, niſi exiſtat ipſa extenſio. Si quis objiciat palatia fictitia, quæ concipiuntur, etſi non exiſtant; diſtinguit inter ideas ſimplices & compoſitas: putat enim compoſitas formari arbitrio noſtro, ſimplices non item. Atque hæc Autori occaſionem præbent talia ponendi axiomata: Res non cognoſcitur, niſi per ideam: Omnis idea dependet ab objecto, tanquam cauſa exemplari: Cauſa exemplaris continet formaliter perfectiones ab idea repræſentatas. Ens ſumme perfectum exiſtere, concludit ex eo, quod non cognoſcamus rerum imperfectiones, niſi ex idea entis perfectiſſimi. Hanc autem ideam habere cauſam exemplarem ſeu objectivam, id eſt Ens ſumme perfectum. Subſtantiam extenſam Autor putat eſſe eſſentialiter imperfectam, ſed non ſubſtantiam cogitantem, itaque & DEUM cogitare. Supponit ſcilicet extenſionem omnem eſſe diviſibilem & mobilem. Ex immutabilitate Dei ita deducit ſubſtantiarum durationem: DEUM ſemper velle, quod vult immediate; velle autem immediate ſubſtantias, ſed mediate modos, & proinde modos ſubſtantiarum eſſe mutabiles.
p. 90. Statuit, Deum ante determinationem voluntatis tantum ſuam eſſentiam videre, & ita ipſas veritates & poſſibilitates pendere a divina voluntate. Negat Deo voluntates, generalem & particularem, antecedentem & conſequentem. Duplicem interim in Deo facit potentiam, ordinariam & extraordinariam. Demonſtrationes ſuas exiſtentiæ ſui (ſeu animæ,) corporis, & Dei ſub brevi conſpectu exhibet.
p. 108. Tempus ait attribuendum non eſſe ſubſtantiis, etiam creatis, ſed tantum modis. Appellationem cauſarum occaſionalium reſpectu DEI rejicit.

Digitized by Google

rejicit. Pergit inde ad unionem animæ & corporis, ſtatuitque nihil aliud eſſe Animam abſtractive, ut loquitur, ſumtam, quam ipſam unionem Spiritus & corporis. Unionem hanc non putat aliter explicari poſſe, quam quod Deus velit actiones vel paſſiones unius reſpondere actionibus vel paſſionibus alterius. Axioma ſtatuit: *Quæ diverſi teſtantur, qui inter ſe conſpirare non potuerunt, ea ſunt vera*; & huic inniti hiſtoriam & revelationem. Ubi digreditur ad veritatem Scripturæ ſacræ & religionis Chriſtianæ confirmandam, & quædam dogmata de Anima ex *Auguſtino* illuſtrat. Poſtea explicat animæ facultates, & quidem intellectum facit facultatem cognoſcendi, voluntatem vero facultatem ſe determinandi. Intellectus eſſe concipere ſpiritualia, imaginari corporalia, ſentire ex unione Spiritus & corporis reſultantia; reminiſci horum omnium; & cum his conjunctos habere motus particulares ſpirituum animalium, quod proprium eſt paſſionum. Anima tamen (*Autori*) cognoſcit extenſionem in genere per ſe ipſam; credit ſe non reminiſci, ſed ſentire, quando tam validus eſt motus fibris intus impreſſus, ut ad extremitates exteriores pertingat; imaginatur per compoſitionem (cum jungit ideas diverſas) per augmentationem vel diminutionem, cum ex homine communi facit gigantem vel pygmæum; denique per accommodationem, ut cum ſpiritum concipit tanquam ventum ſubtilem. Diſputat deinde contra Autorem libri de *Inquirenda veritate*, ſtatuitque animam melius ſe ipſam cognoſcere, quam extenſionem; nec animam corpora in Deo videre, nec Deum eſſe animæ unitum. Ideam DEI agnoſcit eſſe finitam, & tamen repræſentare infinitum. Ab intellectu transgreſſus *Autor* ad voluntatem, huic tribuit facultatem affirmandi & negandi, quod ſcilicet ad hoc ſit opus determinatione. Quia tamen proprie ſolus Deus agat, cætera ſint ejus inſtrumenta; hinc actiones voluntatis revera eſſe paſſiones reſpectu Dei, etſi quodammodo ab anima dependeant reſpectu ejus idearum, & eatenus actiones recte dicantur comparatione paſſionum, quæ dependent ab objectis. Cum autem voluntati omnem affirmationem & negationem adſcribat, dividit voluntatem in intelligentiam (circa per ſe nota,) rationem (circa concluſiones neceſſarias,) judicium (circa veritates contingentes,) voluntatem proprie dictam (quoad facultatem

p. 113.
p. 136.
p. 206.

Digitized by Google

conjungendi ſe aut ſeparandi cum his, quæ habent relationes convenientiæ aut inconvenientiæ neceſſarias cum anima;) liberum arbitrium (quoad facultatem ſe conjungendi aut ſeparandi reſpectu rerum, relationes convenientiæ aut diſconvenientiæ contingentes nobiſcum habentium.) Concludit ex his facultatibus tantummodo judicium & liberum arbitrium cum indifferentia agere. Anima ſecundum
p.224. ipſum bene utitur libertate, cum determinatur per ideas rei proprias; male cum per alienas. Libertatem divinam longe alterius eſſe naturæ ſtatuit, etſi enim agat neceſſario, agere tamen ſine coactione; quia non ab externo, ſed a ſe ſolo determinetur. Et deinde refutat Auto-
p.244. rem libri de *Inquirenda veritate*, qui ſtatuerat voluptatem ſemper eſſe bonum, & ſecum actualem felicitatem afferre durante fruitione,
p.263. etſi recuſanda ſæpe ſit, ob majora mala quæ ſecum trahit. Statuit,
p.264. cum Adamus ante peccatum perfectior fuerit, quam nos ſumus; conſequens eſſe, ut vel exemtus fuerit a legibus naturæ, vel leges naturæ anteriores per peccatum fuerint mutatæ: hominem enim ſalvis præſenti-
p.260. bus naturæ legibus non poſſe eſſe perfectiorem quam nunc eſt: & in ea eſt perſuaſione, ſi quis infidelis falſis rationibus ad ea, quæ Chriſtiani docent, credenda inducatur, non ideo fore fidelem. Hæc de Logica & Metaphyſica, (multa enim ſtudio a nobis præterita non diſſimulamus) ſuffecerint, ex quibus patet, Auctorem a communibus loquendi modis non raro recedere, & indulgere opinionibus, quas nos aliorum cenſuræ merito relinquimus.

Sed nunc ad *Phyſicam* tranſeamus. Lib. I tractat de natura corporis & motus. Corpus ait eſſe vel phyſicum ut magnes, vel mechanicum ut horologium, vel mathematicum ut cubus. Nihil tamen aliud in corpore agnoſcit, quam extenſionem, aut ejus modos; unde putat vacuũ nec a Deo produci poſſe, & mundum eſſe actu immenſum. Motus ipſi eſt applicatio ſucceſſiva activa ſuperficiei corporis, ad ſuperficies diverſorum corporum immediate tangentium. Activam vult applicationem, quia & quieſcens, ut turris, ſucceſſive applicatur diverſis partibus aëris vento flante; ſed ea applicatio eſt paſſiva. Itaque ſi piſcis in medio flumine ex oppoſito ejusdem ripæ locum tueatur, neceſſe eſt, eum revera moveri. Contra ſi navis ob conflictum venti vela inflantis, & fluminis adverſi eodem loco reſpe-
ctu

ctu ripæ maneat, quieſcit, quia abeſt actio ipſius; nam vis agens extranea eſt. Si quid in aqua eadem, qua ipſa aqua fluit, celeritate natet (ut lignum,) & ita ſemper ab iisdem ambiatur aquæ partibus, ſecundum definitionem *Autoris*, ipſomet agnoſcente, quieſcet. Etſi p. 360. enim totum ex aqua & ligno compoſitum moveatur, vult tamen proprii motus ſolius rationem haberi, cum de ligno quæritur, qui, ſecundum *Autorem*, ex ambientibus proximis mutatis & ſimul ipſius actione debet æſtimari. Rejicit ergo mutationem ſitus, reſpectu corporum remotorum, quæ ut immobilia ſpectantur, contra ipſius *Carteſii* ſententiam; hanc enim relationem non niſi extrinſecam eſſe. Cauſam motricem materiæ ſtatuit eſſe Deum, & vim motricem eſſe voluntatem Dei; quæ cum ſit immutabilis, etiam vim eandem manere. Ad quietem etiam vi opus eſt, ut patet exemplo navis inter curſum aquæ & motum venti ſuſpenſæ. Interim vis motrix eſt in corpore moto, ſed extra quieſcens. Et quia obiici poteſt, ſi vis motrix ſit voluntas Dei, non magis eam intra vel extra corpus motum aut quieſcens eſſe, vult tamen Autor Deum in moto mutationem velle directe & per ſe; in quieſcente per accidens. Addit tamen alibi, corpus quieſcens non minus agere quam motum, nec conferre niſi ſua impenetrabilitate, p. 311. p. 309. qua vim motricem a Deo adhibitam determinat: ſolere tamen motis plus actionis tribui, dum vis motrix velut in ipſis ſpectetur. Poſtremo generalia motus tribuenda eſſe cauſæ primæ; ſpecialia ſecundis, a quarum ſtatu pendent. Statuit omne corpus minimo quovis conatu poſſe dividi, niſi externa vi in contrariam partem agente retineretur. Vim motricem (ut ſolent *Carteſiani*) æſtimat per quantitatem p. 320. motus, creditque, ſi corporis A, velocitatem habentis graduum 2, vis æqualiter dividenda ſit inter corpora æqualia A & B, tunc celeritatem eorum fore gradus unius. Ubi notamus obiter, Dn. G. G. L. demonſtrare non ita pridem aggreſſum, rem aliter ſe habere, & celeritatem ipſorum fore ut radicem quadratam de 2. Refutat eos, qui putant vim magis agere in reſiſtentia, & ideo ictum globi tormentarii eſſe fortiorem in murum, quam in lanam, nec conſiderant globum ideo plus perdere virium in lana, quia ea facilius motum recipit. Sta- p. 333. tuit corpus motum æquale, duplum, triplum &c. incurrens in quieſcens, dare ei partem ſuæ velocitatis dimidiam, tertiam, quartam &c.

p.340. Contra *Permultum* diſputat, motum rectum eſſe magis naturalem circulari. In tradenda corporum percusſione *Hobbium* potius, *Borellum*, aliosque recentiores, quam *Carteſium* ſequitur; ſed rationem non reddit, cur percusſiones ſint ut celeritates reſpectivæ, quibus corpora ſibi accedunt, adeoque cur corpus quieſcens A, non minus percutiat corpus B, veniens celeritate ut 2, quam ſi ambo ſibi occurrerent celeritate ut 1. Notat quoque determinationem motus ſemper reflexione mutari in contrariam. Negat tamen reflexionem oriri a ſola vi elaſtica, idque eo argumento, quod pila inflata pavimento appreſſa non tantum reſiliat, quantum projecta in pavimentum; quo argumento uſus etiam eſt *Bernerius*: ſed obſervatum aliis eſt, ſi apprimens tam ſubito removeri queat, ut reſilitionem pilæ nulla ratione impediat, nihil intereſſe quoad reſilitionem, utrum appreſſa ſit pila ab apprimente, an a proprio impetu, projectione accepto. De refractione cor-
p.358. porum in aquam oblique impingentium molitur aliquid novi, conſiderans poſt diſſertationes a *Baylio* Toloſæ editas (quarum citat Diſſert. V. Artic. 6.) corpus velut globum, non totum ſimul immergi; ipſam tamen quantitatem refractionis non videtur ſa-
p.367. tis determinare. Tametſi dicat, & probatione in ſpeciem demonſtrationis adornata oſtendere contendat, angulum, quo corpus reſiſtentiam inveniens deflectitur a linea, eſſe ut reſiſtentiæ gra-
p.369. dum. Illud bene notat, corpora mollia in concurſu partem virium amittere, quia in partes eorum transferatur, motumque ipſis pro communi faciat proprium. Corpora quoque ſpecie graviora eſſe ſtatuit, quæ in æquali ſpatio plus habent materiæ propriæ. (Unde infra, Tom. 2. p. 133 obſervat poſt *Carteſium*, grave non niſi ea parte ſecundi elementi premi, quæ ipſo deſcendente poteſt aſcendere.) Specialia quidem tradit de legibus motus corporum elaſticorum concurrentium, ſed ea præterire placet, quod non ſatis ſtatuminata videantur: ut cum demonſtraſſe aſſerit, duobus corporibus elaſticis æqualibus & ejusdem materiæ concurrentibus, velocitate inæquali, velocius tardiori dare dimidium exceſſus velocitatis; atque ita, ſi corpus A velocitate ut 6, & corpus B ipſi æquale, velocitate ut 2 concurrant, poſt concurſum ambo itura ad partes, ad quas pendebat A, velocitate ut 4; quæ locum non

non habere aliqui exiſtimant. Verum autem omnino eſt, corpus elaſticum elaſtico æquali & homogeneo quieſcenti totam ſuam velocitatem dare; idque eo exactius, quo corpus eſt magis elaſticum. Unde obſervat, globum ex ligno nucis arboris transferre velocitates ut $\frac{25}{30}$, ſed globum ex ebore $\frac{28}{30}$. Diſputat deinde contra mo- p.375.
dum, quo *Mariottus* translationem totius velocitatis a moto in quieſcens æquale explicat. De corporum duorum ſimilium, ſed inæqualium, motu in medio quædam exhibet ex problematis *Baylii*.

Libro Secundo Phyſicæ agit de Univerſo, tanquam aggregato corporum, quæ Noſter ut entia modalia ſeu materiæ modificationes conſiderat. Modos autem ſubſtantiarum ait (præf. Lib. 2) non poſſe niſi mediate a Deo proficiſci. Vorticum materiæ originem ex eo deducit, quod corpora varie mota, continue ab occurrentibus detorta, a ſua determinatione tandem ivere in orbem, idque adhibita figura eleganter explicat. Tria cum *Carteſio* ſta- p.399.
tuit Elementa, materiam ſubtilem ex corporibus tornatis natam; 400.
globos tornatos motu, & corpora irregularia, quæ inter ſe cohæſere, tornari diſſiparique neſcia. Hæc Noſter vocat Ignem, Aerem, Terram; atque porro vortices, fixas, cometas, planetas inde *Carteſiano* more deducit. *Carteſii* modum explicandi gravi- p.439, 440.
tatem contra *Bernerii* & *Varignonii* ſententias novas tuetur. Refutat etiam, quæ *Rohaltus*, *Gadroſius*, & *Perraltus* a *Carteſio* ea in re diverſa dixere. Inprimis *Varignonio* reſpondetur, qui p.442. 443.
objecerat non tantum motus Terræ circa ſuum centrum, ſed & cir- 444.
ca Solem rationem habendam: Cui Autor reſpondet, motum circa Solem, cum ipſi terræ centro ſit communis, nihil variare acceſſum aut receſſum reſpectu centri. Negat autem accelerationem gra- p.463.
vium deſcendentium eſſe revera uniformem, quia ſcilicet minus imprimatur impetus novi, quo magis accedat ad terram, (quod quidem, niſi in magnis deſcenſibus ſenſibile non eſt), & corporis, quod jam eſt in motu, minus recipiat impreſſionis, quam quod quieſcit. (Sed & huic difficultati jam reſponſum eſt, motum acquiſitum incomparabiliter minorem eſſe celeritate impellentis, ut alia taceamus). *Autor* autem non ſatis ſententiam exponit ad mentem Geometrarum. Quæ res effeciſſe videtur, ut non ſemper exacte ſua conſtituat, cum novi aliquid molitur: tametſi ſæpe peringenioſa

habeat

p.473. habeat cogitata. Oſtendere etiam nititur, corpora verſus Polos graviora eſſe, quam ſub Æquatore, ut rationem ejus reddat, quod deprehenſum eſt pendulum, quod Pariſiis horæ ſpatio facit vibrationes 3600 (ſcil. quod eſt 3 pedum, $8\frac{1}{2}$ linearum) aliquot lineis brevius fieri debere in Inſula Cayana, quæ eſt 5 graduum latitudinis ſeptentrionalis, ut ibi totidem in hora vibrationes abſolvat. Atque hæc quidem ex Tomo primo. De duobus reliquis, ne in nimiam molem relatio excreſcat, proximo menſe dicemus

LES PHILOSOPHES A L' ENCAN. i.e. *Philoſophi ſub haſta venales.*

Pariſiis apud I. Muſier, 1690. in 8. Plag. 8.

Cum libelli hujus Auctor, quisquis eſt, animo ſecum reputaſſet, Gallicam *Luciani* verſionem, quam *Ablancurtio* debemus, magno quidem apud omnes eſſe in pretio, ſed gratiorem multo futuram, ſi in eorum, qui in hiſtoria antiquitatis verſati adeo ſtudioſe non ſunt, gratiam commentariis illuſtraretur: conſilium videtur cepiſſe defectum iſtum ſupplendi, novamque Scriptoris Græcorum facile elegantisſimi, editionem Gallicam adornandi. Itaque ut ſeu ſpecimen inſtituti ſui ederet, ſeu aliis idem forte tentaturis præberet, Luciani Dialogum, qui ΒΙΩΝ ΠΡΑΣΙΣ, i.e. *Vitarum Auctio* inſcribitur, nova verſione Gallica donatum notisque explicatum exhibuit. Cum enim iſto in Dialogo Lucianus Jovem finxerit, Mercurio præcone Philoſophos antiquos auctionis in modum mercatoribus vendentem, eaque occaſione pleraſque eorum ſectas, & quæ in unaquaque earum ridicula maxime viſa ipſi erant, lepide exagitaverit; hunc dignum arbitratus eſt, cui primo manum admoveret, & ſubjectis ex hiſtoria litteraria notis lucem non contemnendam affunderet: ita enim acumen Satyræ Luciani omnes putavit rectius aſſecuturos, quibus veterum illorum Philoſophorum vitæ & dogmata familiarius forte non innotuerunt. Quin & Dialogo Luciani alterum adjecit proprio Marte elaboratum, in quo Lucianum (perinde ac *Fontenellius* non infeliciter in *Novis Mortuorum Dialogis*, de quibus in *Actis* hiſce *A.1683, pag.381, & A.1684, pag. 438* diximus, fecerat) imitatus, Philoſophos Luciano omiſſos, *Antiſthenem, Cratetem, Platonem, Zenonem, Thaletem,* Lectori deridendos propinat.

N. IV. 145

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ
Calendis Aprilis Anno M DC XCII.

PETRI DANIELIS HUETII, EPISCOPI Abrincenſis, Alnetanæ Quæſtiones de Concordia Rationis & Fidei,

Cadomi & Pariſiis, apud Th. Moette, Lipſiæ recuſæ apud Jo. Groſſii Viduam & Hæredes, A. 1692. in 4. plag. 57.

PLurimis in rebus, quæ in literis divinis credendæ proponuntur, vehemens Fidei cum Ratione videtur eſſe certamen, & adverſis inter ſe frontibus utræque vulgo creduntur ſibi occurrere; dum Rationem expugnare imperioſa Fides, huic autem turbulenta iſta & refractaria usque reſiſtere & ad nutum ſuum omnia flectere nititur. Certam tamen & ſtabilem inter adverſas has partes pacem æquis conditionibus conciliare hoc in libro allaboravit Autor, fama nominis & doctrinæ præſtantia eruditisque ſcriptis jampridem orbi cognitus. Id ſe conſecuturum, & concordiam coalituram eſſe ſperavit, ſi in ordinem prius bona cum utriusque gratia eæ redigerentur; ita ut Fides præcederet, Ratio ſequeretur, neque prius in conſilium hæc adhiberetur ab animo, quam is ſe regendum iſti haud invitus permiſerit; ne ſi violenter altera ab altera raperetur, utræque corruerent inque præceps prolaberentur. *Rationem* eſſe dicit (*p.* 7.) facultatem animi noſtri, qua conatur verum cognoſcere, ſive per ratiocinationem, ſive per ſimplicem apprehenſionem. *Fidem* autem definit donum Dei, quo fit ut poſtquam mentem is noſtram cæleſti luce colluſtravit, & voluntatem afflatu ſuo excitavit, aſſentiamus iis, quæ nobis ab eo ad credendum propoſita ſunt. Huic ut iſta æquiori animo ſe ſubjici permittat, adducendam eam putat (*p.* 8.) in notitiam ſui, ſuæque imbecillitatis & obſcuritatis coarguendam; ad quam ipſi demonſtrandam Scepticæ Philoſophiæ principia conducere, quæ aſſenſiones animi cohiben-

das eſſe decernunt, & nunc *p. 3. 15. 44.* affirmat, & antea in *Demonſtrat. Evang. p. 5. ed. in fol.* aſſeruit. Hanc ad errandum proclivitatem ubi intellexerit, nec expedire ſe poſſe tenebris, quibus undique obſepta eſt, ſenſerit; a Fide, cum aliunde non poſſit, hoc beneficium Rationem expetituram, inque ejus obſequium ac ductum ſe tradituram eſſe exiſtimat. Id poſtquam fecerit, & ſe Fidei ſubmiſerit; ejus imperium qua ratione definiendum, & quæ conditiones ferendæ ſint, paci inter utramque conſtituendæ, exponit. Cui rei potiſſimum conducere docet, ſi oſtendatur in multis jam olim conveniſſe utramque, plurimaque tam Fidei dogmata, quam vitæ agendæ præcepta, profanam Philoſophiam habuiſſe Chriſtianæ conſentanea. Nati hinc Autori *tres* ſunt libri, conſcripti in Dialogi modum cum Jo. Bapt. Hamelio, præſtantiſſimo ætatis hujus Philoſopho, in *Alnetano* agro, unde his Quæſtionibus nomen, inſtituti; (quod genus ſcribendi, priſcis Philoſophis uſitatum, Noſtro præ cæteris placere, ex ejus *de optimo genere interpretandi* libro, triginta abhinc annis edito, diſcimus) quorum ſumma capita delibabimus.

In *primo* Rationis imbecillitatem & Fidei potentiam autoritatemque, tum ſtabiliendæ inter utramque concordiæ rationem oſtendit; ſuum utrique locum adſignans, & Fidei dignitate aſſerta, in ordinem autem Ratione redacta, pacis initæ ſtatuens conditiones, & utriusque definiens ac circumſcribens limites. Eſſe aliquam Rationi lucem concedit, nec a Fide omnem ejus uſum atque opem removeri cupit, ita ut homo quidvis arripere absque ulla dijudicatione, ſuasque actiones alias omnes ſuſpendere debeat; cum ipſe Apoſtolus Corinthios ὡς φρονίμοις judicare jubeat de verbis ſuis 1. Cor. X, 15. Siquidem inſtrumentum ex parte noſtra apprehendens verum conceptum revelationis divinæ, & formans notitiam in intellectu hominis, nullum aliud ſit, quam ipſa Ratio hominis; eaque ſola per inditam naturalem vim dijudicare queat connexionem terminorum; quorum qualitas per naturam cognoſcatur, non veritas, ut ex Auguſtino tradant Theologi. Et quamvis præcipua ac propria Fidei cauſa ſit interior ille Dei afflatus, quo ad aſſentiendum impellimur; accedere tamen ait externa adminicula etiam poſſe, quibus vel Fidei ſternatur via, vel parta roboretur, certioresque reddamur. Tres hoc loco (*p. 13.*) certitudinis in cognoſcendis

dis

dis rebus tradit eſſe gradus: (*p. 13.*) ſupremum, quo Beati fruuntur in cœlo; alterum, quo in terris homines gaudent per Fidem; poſtremum, quo res intelligunt per Rationem. Ultimus hic etſi ad captum naturæ humanæ expenſus videatur perfectus; quod nihil hominibus Ratione certius indulſerit Deus; tamen cum per eam haud ſatis tuta pateat via, qua eatur ad veritatem, ſed dubitationi perpetuæ expoſita mens fluctuet, certiorem ad veritatem adipiſcendam quærendum eſſe ducem affirmat *cap. I.* quem in Fide quam Deo præſtamus, dum promto obſequio eum audimus & ſequimur, nos reperire, eamque unice tutam, rectam, minimeque fallacem ad veritatem viam eſſe, docet *cap. II.* Priorem tamen Fide Rationem eſſe, iſtique prævertere, demonſtrat, (*p. 18.*) & adverſus diſſentientes hunc ordinem tuetur; (*p. 28.*) ita tamen eundem limitans, ut Rationem inſtrumentum Fidei, non cauſam credendi; huic præire ut ſatellitem, ut præcurſorem, non ut ducem; miniſterii gratia, non dignitatis; ut velitem in prælio, non ut imperatorem dicat; (*p. 30.*) adeoque aſſiduum comitem Fidei conſtituat, & antequam hæc animum hominis occupat, & poſtquam inſedit in animo, *cap. III*, ſed ita, ut ſemper modum ſibi Ratio a Fide ſumat, ſeque ad iſtius normam componat, nec ultra poſitos ab hac terminos evagetur. Hac mutua Fidem inter & Rationem neceſſitudine oſtenſa, leges conditionesque conſtituuntur *cap. IV*, cumque tria poſſint incidere momenta, ut admiſſa Fide vel aſſenſum ſuum deneget Ratio, vel penitus obmuteſcat, vel ſuffragetur; (*p. 45.*) priori caſu, etſi non ſemper ea ad credendum proponat Fides, quæ communi Rationis uſui omnino conſentanea ſint, nunquam tamen plane ei adverſari exiſtimat; cum omnia dogmata, quæ ad credendum nobis propoſita ſunt, ita temperaverit autor Fidei Deus, ut quamvis non ſemper propitiam conſentientemque Rationem habeant, in ſe tamen adverſis frontibus nunquam incurrant: præterea Rationis in his rebus iſthoc ſaltem officium ſit, ut arripiat quid credendum ſit, & exploret argumenta, quæ mentem ad credendum invitant, eaque refellat quæ abſterrent a credendo, & omnia Fidei impedimenta removeat. Quapropter Petri Pomponatii tradita aliorumque doctrinam notat (*p. 49.*) qui eandem propoſitionem veram in Theologia, falſam in Philoſophia aſſeruerint, & dupli-

T 2 cem

eem veritatem commenti, ſuum Fidei, ſuum Rationi tribunal, ſuum utrique judicium, ſuam utrique veritatem attribuerint; bene obſervans, tantum de Fidei dignitate & integritate detrahi, quantum Rationi ab ejus imperio deficienti dubitantive tribuitur; falſumque neceſſario eſſe quod repugnat Fidei, verum quod conſentiat, annotans; ac Carteſium & Maimonidem, qui aliter ſenſerunt, reprehendens *p. 51.* Nam cum Ratio nos doceat, Fidem a judicio intellectûs & a voluntate proficiſci, quæ gratiæ divinæ inſtinctu illuſtratam a Deo mentem flectit ad aſſentiendum iis, quæ ad credendum proponuntur; nec Fidem cum Ratione pugnare, etſi aliquando eam ſuperat; & ea quæ ad credendum proponuntur ejusmodi eſſe debere, ut credibilia videantur, hoc eſt, ut cauſa nulla ſit, quamobrem mens judicet, talia credi nec poſſe nec debere; hanc autem mentis dijudicationem fieri adhibita Ratione; neque cujusquam mentem inſtigari a Deo, ut incredibilibus aſſentiat, docet *p. 55.* Altero caſu, cum penitus obmuteſcit Ratio, multo magis ſuam Fidei dignitatem integritatemque conſtare, affirmat *cap. V.* Neque enim quicquam ei decedere, cum ſola incedit, Ratione non ſtipata; ut nihil de ſplendore ſuo deperdit Sol, ſi ad eum lucerna non adhibeatur, *p. 57.* Originem Philoſophiæ hac occaſione, & ut Fides prior extiterit ea, ortâ cum a Ratione Fides ſperneretur, nihil autem non pervium ſibi licitumque putaverit, vitæ incolumitati, mentis integritati, definitionumque & diviſionum ſubtilitati ſtudens, unde Phyſica, Ethica, & Logica nata, tradit *p. 58.* Fidei igitur in locum ubi ſuccedere allaboravit Ratio ſeque extollere, prognatam eſſe Philoſophiam, per quam oppreſſa Fide in omnem impietatem humanum genus prolapſum ſit, haud dubitat aſſerere *p. 62.* Tertio caſu, cum Fidei ſuffragatur Ratio, expeditiores videntur concordiæ inter utramque conciliatæ conditiones, de quibus diſſerit *cap. VI.* Magnam tamen & hic adhibendam cautionem obſervat, quod multis modis ſuccenturiata eſſe poſſit Ratio Fidei, (quos exponit *p. 67.*) qui non omnes ad Fidem pertineant, ut eæ concluſiones, quæ per obſcuram conſequentiam educuntur e capitibus Fidei; (*p. 70.*) ac proinde firmiter tenendum eſſe (*p. 72.*) inculcat, neque admittendam, neque retinendam eſſe Fidem propter Rationem, ſed propter primam veritatem revelantem, qui eſt

Digitized by Google

eſt Deus; cum dignitatem omnem amiſſura ſit Fides, ſi Ratione nitatur. Inde fieri annotat, ut nec ea ſe Rationis rebus nihil ad ſe pertinentibus interponat, ſed peculium ſibi Rationem habere patiatur, *cap. VII.* Ubi perverſe eos agere tradit, qui quæſtiones nihil ad Fidem pertinentes in ejus tamen referre cenſum, quique controverſias mere Philoſophicas Scripturæ ſacræ autoritate dirimere ſtudent (*p. 74.*) eos item qui in rerum naturalium cauſis exquirendis ad potentiam Dei confugiunt, integumentum hoc inſcitiæ ſuæ obducentes *p. 76.* *Spinoſam* quoque in *tractatu theologico-politico*, Rationis regnum, quod veritate & ſapientia; & Theologiæ regnum, quod pietate & obedientia conſtet, fingentem, aliaque impia effutientem caſtigat *p. 77.* Tandem certis terminis Fidei & Rationis munia circumſcribit, ad Rationem Senſuum quoque referens uſus, *cap. VIII.* cumque res ad religionem Chriſtianam pertinentes vel cognoſcantur per ſolam Rationem, vel per Rationem atque Fidem, vel per ſolam Fidem; de quavis claſſe ſeorſim agit,& exemplis quæ docet illuſtrat: inter alia (ubi Scripturam Sacram ejusque divinitatem cognoſci per Fidem ſine Scriptura, & per Rationem ex Scriptura, tradit) Petro Jurio reſpondens, qui in libro *Eſprit de Monſieur Arnauld* ipſum in Demonſtratione Evangelica contrarium aſſeruiſſe inſimulaverat, *p. 83.* Ultimo loco, firmius conſtantiusque humanam mentem ei quod per Fidem cognitum eſt, quam quod per Rationem lumenque naturæ innotuit, aſſentiri ſtatuit *p. 87.*

In *ſecundo* libro doctrinæ Chriſtianorum & Ethnicorum comparationem inſtituit, eorumque conſenſionem demonſtrat. Ad confirmandam enim conglutinandamque Rationis & Fidei concordiam, & extinguendas omnes diſſenſionis cauſas, maxime conſentaneum credit, ſi oſtendatur, ex omnibus Fidei decretis & doctrinæ Chriſtianæ præceptis, quæ hominibus ad credendum vitamque pie & ſancte ducendam propoſita ſunt, nullum eſſe tam alienum a Ratione & opinione omnium, cui non ſimilem rem aliquam admiſerint ii, quos Ratione optime uſos eſſe vulgo creditum eſt. Igitur concentum & convenientiam *dogmatum*, ſeu eorum quæ credenda nobis propoſuit Deus, hoc in ſecundo libro; in tertio conſenſionem *præceptorum*, quæ ad vivendum & agendum tulit,

 oſten-

oſtendit, & communia utraque Chriſtianis cum Ethnicis fuiſſe hodieque eſſe, ex Philoſophorum ſcriptis, antiquiſſimarumque gentium, Phœnicum, Ægyptiorum, Græcorum & Romanorum fabulis (quibus religionem eorum contineri *p.94.* aſſerit) nec non Hodœporicis quæ hac ætate prodierunt, probat. Luculentum hujus argumenti jam dedit ſpecimen in *Demonſtratione Evangelica*, in qua priſcæ Mythologiæ larvam ita detraxit, ut nihil aliud eſſe, quam meram ſacræ Hiſtoriæ adumbrationem, appareat. Id latius hoc in Opere Alnetanarum Quæſtionum executus eſt, ac inter dogmata, quæ credenda in ſacris literis a Deo tradita ſunt, & quæ Gentiles ductu rationis ſunt aſſecuti, ita comparationem inſtituit, ut mirificum in plerisque Chriſtianorum Ethnicorumque concentum eſſe pateat. Hunc e Philoſophia veterum fuſe probat in doctrina de Deo, ſuprema omnium rerum cauſa *cap. I.* ejusque proprietatibus ſeu attributis, quod incorporeus, materiæ expers, individuus, ſibi ſufficiens, perfecte pulcher, bonus, infinitus, immenſus, immutabilis, immobilis, affectionibus & paſſionibus non obnoxius, æternus, immortalis, unus, ignotus, ineffabilis, omniſcius, verus, boni fons, principium, cauſa, finis, rex, dominus, primus, ſupremus, omnipotens, & beatus ſit, *cap. II.* Quæ utpote rectæ Rationi pervia, Gentiles etiam cognoviſſe facile creditur: at reconditum illud ſanctæ Trinitatis myſterium eosdem, licet per nubila & caliginem, vidiſſe, *cap. III.* ex eorum libris manifeſtum reddere nititur. De Angelis bonis & malis, eorumque natura, lapſu, & quam hominibus præſtant tutela *cap. IV.* de mundi origine *cap. V.* ejusque gubernatione & divina providentia *cap. VI.* de hominis creatione & ad Dei ſimilitudinem effigiatione *cap. VII.* de anima a Deo condita, corporis & interitus experte *cap. VIII.* de peccato in genus humanum a prima origine transmiſſo *cap IX* de libero arbitrio hominis, ſeu facultate homini innata, qua libere ſe velle & agere is ſentit, unumque alteri anteferre *cap. X.* de paradiſo terreſtri *cap. XI.* pleraque ſacris literis conſentanea Gentiles tradidiſſe docet. Plurima etiam, quæ in Scriptura ſacra narrantur vel contigiſſe, vel extitiſſe, inuſitata & a communi naturæ ordine remota, v. g. Dei cum Patriarchis & Chriſti cum hominibus familiare conſortium & conſuetudinem deque futuris rebus admonitionem,

Digitized by Google

tionem, Gigantum inuſitatam magnitudinem, primævorum hominum longæ vitatem, diluvium Noachicum in quo pauci beneficio arcæ ſervati fuerunt, turrim Babylonicam inque ejus extructione ortam linguarum confuſionem, circumciſionis ritum, Sodomorum & Gomorrhæorum interitum, rubum Moſi ardere viſum igne tamen non conſumtum, virgam Moſis & per eam edita prodigia, Ebræos ex Ægypto abeuntes Ægyptios ſpoliantes, columnam Ebræorum ducem, tranſitum maris, aquas amaras injectione ligni dulcoratas, coturnices, manna, ciboſque ad Iſraelitas divinitus miſſos, aquas a Moſe aliiſque Prophetis impetratas, tabulas legis Moſi a Deo traditas, Urim & Thummim, ignes divinitus emiſſos, ritum explorandæ mulierum pudicitiæ per aquarum amararum & devotarum potionem, uvam prægrandem ab exploratoribus terræ promiſſæ Canaan allatam, virgam Aaronis refloreſcentem & amygdalas emittentem, ficum a Chriſto arefactam, Serpentem æneum, aſinam Balaami voces humanas edentem, Solis moram & umbram Solari in horario regreſſam, comam Samſonis, famem, ſterilitatem & ſiccitatem ſæpius a Deo terris inductam, mortuos ad vitam revocatos, Jobum Satanæ permiſſum & Heliodorum angelis fuſtigandum traditum, Jonam a ceto abſorptum, piſcem a Tobia captum ejusque ſuffitu Dæmones abactos, ſucco autem cœcitati medente, cæleſtibus equitibus in ſubſidium Judæis miſſis; his ſimilia in Gentilium etiam hiſtoriis occurrere, eaque ab iis haud invitis fuiſſe credita, *cap. XII.* oſtendit. Jam de Chriſto quæ nobis credenda Scriptura ſacra exhibet, ejusque in carnem adventu, fœderisque inter Deum & homines conciliatione, nativitate ex Virgine, & effulgente ſub iſtud tempus cum natus eſſet nova ſtella, baptiſmo, patratis miraculis, morte ac reditu in vitam; ab iſtis haud aliena Ethnicos ſcriptores narrare *cap. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XIIX. XIX.* demonſtrare nititur. Sacramentis etiam, quæ ſeptem numerat, affinia, & iſtis quæ ſacræ literæ de mundi conflagratione, & renovatione, mortuorum reſurrectione, extremo judicio, indeque proventuris bonorum præmiis, malorum pœnis præſagiunt, conſentanea Philoſophos gentiles tradidiſſe, *cap. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV.* ex eorum ſcriptis luculentum facit; nihil adeo alienum a receptis opinionibus dogmata Chriſtianorum per Fidem accipienda continere

pro-

Digitized by Google

probans, cui non plurimorum Ethnicorum, ac eorum præcipue, qui ingenii & eruditionis laude floruerunt, monumenta conſentiant, proindeque a Ratione minus aliena eive adverſa ſint.

In *tertio* libro præcepta ad vitam pie recteque ducendam propoſita, quæ in Scriptura ſacra reperiuntur, cum iis quæ in Ethnicorum libris tradita leguntur, convenire; adeoque geminum veritatis adipiſcendæ inſtrumentum Fidem & Rationem hac etiam in parte ſibi conſentire, oſtenſurus, primum officia vitæ humanæ quæ ad Dei cultum pertinent; tum quæ ſibi ipſi præſtare debet homo; tandem quæ cæteris hominibus facere convenit, conſiderat; & divina in verbo revelato tradita præcepta cum Philoſophorum doctrina & moratiorum gentium (etſi divinæ veritatis ignararum) moribus ac placitis conſpirare liquido oſtendit. Egit & hoc jam Autor celeberrimus in *Demonſtrationis Evangelicæ* opere, ubi ſtudioſe collectum invenimus, quicquid in exoticis diſciplinis Chriſti doctrinæ conſentaneum reperitur; verum hoc in libro plenius argumentum hoc exequitur. Neque tamen omnia attingit vitæ officia; ſed prætermiſſis communibus iſtis, v. g. neminem eſſe lædendum, parentes honorandos, proximo benefaciendum, miſeris ſuccurrendum, & aliis hujusmodi, quæ ex vitæ uſu & naturæ ductu cognoſcuntur, muniis, eorum ſolum concentum inter Chriſtianos & Gentiles explicat, quæ ab hominum moribus pervulgatisque ſententiis recedere videntur. Officia quæ Deum ſpectant, vel poſita ſunt in eo credendo, vel in præmiis ab eo expectandis, vel in eo diligendo. Hinc tres theologicas virtutes exiſtere Autor ait, *p. 312.* Fidem, Spem, Charitatem. De illa *cap. I.* agit, & Fidem normam ſcientiæ habuiſſe, ac neceſſariam reputaſſe ad intelligendos Deos, nec requiri demonſtrationes, exiſtimaſſe Gentiles philoſophos atque ita docuiſſe affirmat. Spem in Deos collocandam, ab iisque in vita & poſt mortem bona expectanda, eosdem tradidiſſe *cap. II.* annotat, & in qua re beatitudinem, mercedem poſt mortem hominibus propoſitam, ſitam eſſe iidem voluerint, indicat, ea ex iſtis afferens quæ doctrinæ Chriſtianæ conveniunt. In Charitate ſive amore Dei religionem contineri aſſerit, ad quam pertinere decimarum perſolutionem, de quibus *cap. III*, feſtorum celebrationem, de quibus *cap. IV*, juramentorum fidem, de quibus *cap. V*; iſti autem adverſari ſuper-

ſuperſtitionem, cultumque idolorum, de quo *cap. VI*, ex Gentilium ſcriptis docet. Etſi enim hi ad ſimulacrorum cultum prolapſi ſunt, apud vetuſtos tamen, ſive Græcos ſive Barbaros, nullam fuiſſe ſtatuarum fabricationem, hodieque multos Gentilium ſic exiſtimare, Deum opificem mundi nulla figura exprimi poſſe, nec effigiem Dei pingi debere (quæ & Pythagoræ ſententia fuerit) *p. 329.* tradit. Officia hominis erga ſe ipſum, tam quæ animum quam quæ corpus ſpectant, continentur in eo, ut quis nihil ſibi ignoſcat, *cap. VII*; demiſſisſime de ſe ſentiat, hominumque exiſtimationem & gloriam aſpernetur, *cap. VIII*; conſcientiæ integritate gaudeat, *cap. IX*; animum ſuum diligenter excutiat, *cap. X*; corporis rationem non magnam habeat, utpote animæ carceris, cui ea mancipata ſit ſupplicii cauſa, *cap. XI*; voluptates corporis fugiat, dolores potius ei inferat, *cap. XII*; caſtimoniam ſervet, *cap. XIII*; peccata per piaculares pœnas eluat, *cap. XIV*; res mundanas contemnat, *cap. XV*; divitias cumprimis aſpernetur, *cap. XVI*. Officia erga alios homines ad hoc referuntur præceptum: Diligendos eſſe eos perinde ut noſmetipſos, de quo *cap. XVII.* agit. Unde ſequitur, neutiquam eos lædendos: non cogitatione, non verbis, non factis, ſed ſi maxime inferant nobis injurias, eas eſſe perferendas, *cap. XVIII*; & maleficiis benefacta rependenda, ac quibuscunque rebus poterimus, commodandum his, qui nos maxime lædunt, *cap. XIX*. Hæc omnia a Chriſto facere nobis juſſa, Gentiles etiam a ſuis doctoribus tradita accepiſſe; & quidquid in Chriſtianæ fidei dogmatis præceptisque a communis ſenſus conſuetudine abhorrere videtur, id omne clariſſimis Philoſophorum gentilium ſuffragiis comprobari; accurate collectis ſapientiſſimorum veteris ævi hominum gentiumqe omnium teſtimoniis, erudite Autor demonſtravit. Indeque mirificam illam Rationis & Fidei conſenſionem comprobare voluit; cum eaſdem de rebus divinis ſententias, eadem vitæ recte inſtituendæ præcepta, & his qui Rationem ſolam ſecuti ſunt, & qui Rationem atque Fidem admiſerunt, placuiſſe docuit; eademque opera intra legitimos fines Rationem coercuit, Fidei jura deſcripſit, & concordiam inter utramque conſtituit.

V TRA-

TRACTATUS DE VERA CHRISTI DEITATE adverſus Arii & & Socini hæreſes. Autore Daniele VVhitby, SS. Theol. D. Eccleſiæ Cathedralis Sarum Præcentore.

Oxoniæ typis L. Lichfield, ſumptibus Joh. Howel. 1691. 4. Conſtat plag. 18.

CUm peſſima Socini propago Chriſtianæ fidei fundamenta convellere, & multos in æternam perniciem ſecum trahere indies pergat, operæ pretium ſe facturum ſperavit clariſſimus Autor, ſi Catholicæ Religionis acropolin tueri ſuſtineret, ac veram Chriſti deitatem contra Chriſtomachos in præſenti tractatu maſcule propugnaret. Quatuor autem ille Sectionibus abſolvitur. In quarum I. Chriſtum eſſe verum Deum demonſtrat, partim quod cultus religioſus, ſoli Deo debitus, Chriſto vere competat: partim quod opera divina, creatio, conſervatio, locutio per Prophetas, univerſale in cœlo pariter ac terra imperium, reſuſcitatio ſui ipſius e ſepulchro, Judicii extremi adminiſtratio, & totius mundi deſtructio ipſi tribuantur; partim quod nomina atque attributa ſoli Deo propria illi vindicentur. Quæ omnia non ſolum dictis Scripturæ abunde corroborat, ſed & Patrum Anti-Nicænorum teſtimoniis luculenter illuſtrat. Sub finem hujus ſectionis, oſtenſurus, admiſſa Socinianorum ſententia, invicta Judæis ſuppeditari argumenta adverſus Chriſti ipſius cultum retorquenda, imo fundamenta illis præberi, quibus Chriſtianam fidem non eſſe admittendam ſtabiliant, decem rationes in perſona Judæi cujuſdam proponit. *Sectione II.* Chriſti divinitatem Patrum aliquot teſtimoniis; hymnorum uſu inter Chriſtianos ab ipſis Chriſtiani cultus incunabulis recepto; ex Ethnicorum & Judæorum contra Chriſtianam fidem, eo quod Chriſti divinitatem aſſerebat, præjudiciis, Patrumque ad eam ſtabiliendam, atque ab illorum præjudiciis vindicandam ſtudio; & tandem omnium de Chriſto abjecte ſentientium, ceu Novatorum, Cœcorum, Hæreticorum, Apoſtatarum, uſitata orthodoxæ Eccleſiæ Patribus condemnatione, confirmat. *Sectione III.* poſtquam demonſtraſſet, Socinianos, qui Unitariorum nomen ſibi aſſerunt, Dei unitatem multis modis violare, eoſdemque in primum decalogi præceptum inju-

injurios admodum eſſe; illorum Theologiam cum Gentilium de Diis medioxumis ſententia belle convenire probat, ac ex Patribus primo oſtendit, Chriſtianam fidem cultores ſuos a plurium Deorum obſequio avocare, & ad unius Dei cultum eosdem conſecrare, imo Religionem hanc eo potiſſimum conſilio inductam eſſe, ut plurium Deorum cultum aboleret, Deum unicum aſſereret, eique cultum noſtrum in ſolidum exhibendum eſſe, omnium animis infigeret: dein monſtrat, Idololatriæ rationem in N. T. minime mutatam eſſe, ſed ejus nos adhuc reos exiſtere, quoties cultum religioſum & divinum creaturæ exhibemus; denique ex iisdem declarat, mandatum de uno Deo adorando, eique ſoli ſerviendo, nec alium præter eum agnoſcendo, morale & perpetuum eſſe. *Sectione IV.* loca quædam Scripturæ S. ſcilicet Hebr. X. 5. Joh. I. 14. Joh. VIII. 58. Joh. XII. 41. Joh. XVII. 5. I. Tim. III. 16. gloſſematis plane novis, commentisque antea inauditis, ad ſenſum a mente Spiritus S. prorſus alienum a Socinianis violenter pertrahi probat, & tandem objectioni, ex Matth. XXIV. 36. deſumptæ, reſpondet.

DE REBUS SACRIS ET ECCLESIASTICIS Exercitationes Hiſtorico-Criticæ, in quibus Cardinalis Baronii Annales ab A. C. 35, in quo Caſaubonus deſiit, expenduntur; tum & multa adverſus Bellarminum, Lightfootum, Pagium, & alios diſcutiuntur; plurimique Hiſtoriæ & Chronologiæ errores emendantur: auctore Samuele Baſnagio Flottemanvilleo.

Ultrajecti ex officina Guilielmi vande Water 1692. Conſtat alphabet. 4. plag. 3.

ISaaci Caſauboni de Rebus Sacris & Eccleſiaſticis Exercitationes ad Baronii Apparatum & primam Annalium partem, Londini A. C. 1614. primum vulgatas, *Julius Cæſar Bulengerus* in ſuis diatribis, *Heribertus Rosweidus* in lege talionis 12. tabularum, & *Andreas Eudæmon Johannis* in refutatione exercitationum Caſauboni, refutarunt; ut *Petrum Lanſſelium*, qui tantum notas & calumnias, ut vocat, a Caſaubono in Exercitationibus ſuis Juſtino Martyri inuſtas diſpungere voluit, & alios taceamus. Vindicias pro Caſaubono

adverſus Eudæmonem *Johannes Prideaux*, adverſus Bulengerum *Richardus Montacutius*, adverſus utrumque nec minus adverſus Rosweidum adornavit *Jacobus Cappellus*, cui poſtea inde novæ lites cum Rosweido natæ ſunt. Sic multis Caſauboni exercitationes vel impugnantibus vel defendentibus, inventus hactenus eſt nemo, qui easdem continuaret, ſi *Tribechovium* nunc beatum excipiamus, qui aliquot abhinc annis breve quoddam ejus rei ſpecimen in Kilonienſi Academia vulgavit. Eandem viam nunc ingreſſus doctiſſimus *Basnagius*, Eccleſiæ Gallo-Belgicæ apud Zutphanienſes Paſtor diſertiſſimus, Baronii annales, ab anno, quo Caſaubonus deſiit, ita expendit, ut ſubinde etiam Baronii cenſorem *Pagium*, aliosque celeberrimos Scriptores, cenſuræ ſuæ ſubjiciat. Et præſenti quidem volumine decem annorum ſpatium emenſus, ab anno 35 ad annum usque 45 primi a Chriſto nato ſeculi pervenit. Singulorum capitum argumenta recenſere nimis prolixum foret, ideoque ex primis tantum capitibus præcipua, quæ ad annum 35 obſervavit, delibare placet.

De Helleniſtis agens, rejecta *Scaligeri* ſententia, *Bezam* ſequitur, qui per Helleniſtas Proſelytos intelligit, cum Lucas, qui Act. II, 11. Judæos a Proſelytis diſtinguit, cap. XI, 19. 20. Judæos ab Helleniſtis diſcernat. Aliud argumentum depromit ex Act. VI, 1. ubi Helleniſtarum adverſus Hebræos murmur commemoratur, ad quod compeſcendum ſeptem Diaconi electi, in quorum numero etiam Proſelytus Antiochenus nomine Nicolaus, v. 5. Ea enim imprimis de cauſa Proſelytum reliquis Diaconis additum exiſtimat, quod etiam Helleniſtæ, qui ſe ab Hebræis contemni querebantur, Proſelyti eſſent, & hac ratione facilius placari poſſent. Nec ſine ratione factum putat, quod Proſelytus Antiochenus ab Hieroſolymitana Eccleſia in Diaconorum numerum cooptatus fuerit. Nam imprimis ab Antiochenis Proſelytis contentionem illam inde natam eſſe ſuſpicatur, quod apud Antiochenos Judæos Proſelyti magnis privilegiis gauderent. Quam conjecturam Joſephi autoritate confirmat, qui lib. 7. de bell. Jud. c. 21. ſcribit, Antiochenos magnam Paganorum multitudinem religioni ſuæ aſſociaſſe, & illos quodammodo ſui partem feciſſe. Ex quo loco concludit, Helleniſtas ob eam cauſam commotos fuiſſe, quod ut Antiochiæ, ſic Hieroſoly-

Digitized by Google

ſolymis, non paribus privilegiis fruerentur. Hæc dum aſſerit, ſimul *Petavium* perſtringit in Doctrina temporum dicentem, quod Helleniſtarum nomen ſæpius quidem de Judæis ſacros libros Græce legentibus uſurpetur, eo tamen loco, ubi Lucas Helleniſtas non Hebræis ſed Judæis opponit, nempe Act. XI, 20. Gentes deſignare poſſit. Qua in re Petavium falli minime dubitat, cum Gentes Ἑλλήνων non Ἑλληνιςῶν nomine in Sacris Literis notentur, neque probabile ſit, Judæos Gentibus Chriſtianam fidem inſtillare voluiſſe, a quorum commercio tantum abhorrebant, ut Petro ad Gentiles ingreſſo negotium facerent. Imprimis autem in *Ligtfooto* refellendo occupatur, quem in Bezæ ſententia confutanda nimis præcipitem fuiſſe arguit. Eundem ſibimetipſi contradixiſſe notat. Nam in Chronotaxi dicit, Act. XI, 20. per Helleniſtas Gentes intelligi. In Horis autem Talmudicis ad Act. VI. notat, ex diſtinctione inter Judæos & Helleniſtas, quæ Act. XI, 19. 20. legitur, non concludi poſſe, quod Helleniſtæ non Judæi fuerint, cum ibi tantum diſcrimen ſtabiliatur inter Judæos dignioris & purioris ordinis, & Judæos non adeo dignos & puros. Obſervat etiam accuratius explicari debuiſſe, quinam ſint dignioris & purioris ordinis Judæi, & qui non ita digni & puri fuerint.

Eundem *Ligtfootum* in eo quoque hallucinatum judicat, quod verba Lucæ Act. VIII, 1. omnes exceptis Apoſtolis diſperſos referentis, de 120 Miniſtris, quorum mentio Act. I, 5. occurrit, interpretatus fuerit, quaſi illæ 120 animæ ſolis viris iiſque verbi Miniſtris conſtiterint, cum Cyprianus epiſt. 66. plebis potius nomine cœtum illum appellaverit. Monet hac occaſione, *interpretem Athanaſii* in homilia de ſemente Lucæ aperte contradicere, cum hæc verba ponit a Græco Athanaſii textu plane aliena; *& habes in actis Apoſtolorum poſt lapidatum Stephanum Apoſtolos diſperſos.* Inter exules, quos perſecutionis procella Hieroſolymis expulit, Baronius poſuit Lazarum, Mariam Magdalenam, Joſephum Arimathæum, Marcellam & Maximinum, quos navi ſine remigio impoſitos Maſſiliam appuliſſe tradit. Quam fabulam Basnagius in gratiam *Natalis Alexandri*, qui adverſus *Johannem Launojum* eandem peculiari diſſertatione defendere conatus eſt, multis argumentis explodit. Æque falſa eſſe probat, quæ Baronius aliique de Joſephi

Arimathæi ex Gallia in Angliam diſceſſu memorarunt. Non minus negat, Damianum Fugatianumque ab Eleutherio Pontifice Romano in Britanniam ablegatos fuiſſe. Poſtea ex Innocentii Papæ ad Decentium epiſtola probat, Britannos Evangelium non a Romanis accepiſſe, & triumphos, quos de Auguſtini a Gregorio M. in Angliam miſſi expeditione agunt Romanæ Curiæ Patroni, ipſa victoria longe majores eſſe oſtendit. Ad Petri & Johannis legationem Act. VIII, 14. deſcriptam ubi pervenit, animadvertit parum abeſſe, quin Baronius hanc legationem non a Petro & Johanne, ſed a Petro & Cepha ſuſceptam fuiſſe dicat; ad eum ferme modum, quo olim nonnulli, cum Cæſar omnia in Republica ad arbitrium adminiſtraret, non Cæſarem & Bibulum, ſed Julium & Cæſarem Conſulatu fungi, jocantes dixiſſe perhibentur. Deinde oſtendit, quantum illa legatio Petri primatui adverſetur, & olim etiam Epiſcopis Romanis Legatorum provinciam demandatam fuiſſe exemplis nonnullis demonſtrat. Exemplum Patris Filium non minorem mittentis, quo cauſam ſuam Baronius contra Novatores, quos vocat, tueri conatus eſt, ἀπροσδιόνυσον eſſe breviter animadvertit. Reſpondet etiam ad exemplum Iſmaëlis Pontificis Maximi, quem Judæi in cauſa, quam adverſus Regem ſuum Agrippam habebant, ad Neronem Imperatorem cum aliis miſerunt. Cum enim Baronius inde concludere nitatur, Petri primatui nihil obeſſe, quod is ab Apoſtolico Collegio ad Samaritanos miſſus fuerit; contra Basnagius etiam Judæorum Pontificem Senatu Judaico inferiorem fuiſſe aſſerit, neque Baronio concedit, quod Hebræorum Pontifices nemini niſi Deo ſubjecti fuerint. Contrarium enim ex Gemara Babylonica & aliis Judæorum monumentis, quin & ex ipſa Scriptura probari poſſe, docet. Cæterum cum Baronius, dum Iſmaëlis Pontificis Maximi ad Neronem miſſi mentionem facit, eidem Chelciam ſacri ærarii Cuſtodem adjungat, cumque Pontifici ordine proximum faciat; hinc Baſnagius de ſacri ærarii Cuſtode ejusque apud Judæos dignitate diſſerendi occaſionem aucupatur. Ac primum quidem de voce gazophylacii agit, & γαζοφυλάκιον illud, in quo Chriſtum verba quædam prolocutum Johannes c. VIII, 20. memorat, non ærarium notare dicit, qui locus plebi inacceſſus & paucis pervius fuit, ſed atrium mulierum, in quo arculæ recipiendis eleemo-

Digitized by Google

eleemoſynis conſtitutæ erant. Hinc quæſtionem movet, unusne an plures ærario templi Hieroſolymitani præfecti fuerint? Ligtfootus duos ærarii cuſtodes præcipuos conſtituit, quos a Judæis Katholikim appellatos obſervat, iisque duos tantum in populo Judaico ſuperiores fuiſſe notat, nempe Pontificem Maximum & Sagan. Verum cum duo illi Catholicani, ut veterum ICtorum verbo, quo rationum Præfectos deſignare ſolebant, uti hic liceat, Joſepho ignoti fuerint, qui paſſim unum tantum ærarii Cuſtodem agnoſcere videtur; non dubitat, quin Catholicani illi ad Rabbinorum ſomnia referri debeant. Et hæc quidem prior Baſnagii ſententia fuit. Verum cum poſtea in Joſephi Antiqu. libr. XV, c. 14. expreſſam τῶν γαζοφυλάκων mentionem deprehendiſſet, errorem hunc correxit, & ad calcem hujus voluminis retractavit. Poſtea etiam diſquirit, fueritne apud Judæos munus aliquod Saganatus nomine donatum, quod Pontificatui proximum ærarii præfecturam præemineret? Notat in Scriptura ſacra vocem Sagan de ſacerdotali munere nusquam uſurpari. Rem ipſam quod attinet, negat quod Pontifex perpetuum aliquem Vicarium habuerit, cum Joſephus referat, quod Matthiæ ſummo Sacerdoti, cum nocturno quodam ſomnio pollutus ſolenni jejuniorum die officio ſuo fungi non poſſet, ad unicum tantum diem, alius qui Pontificis munia obiret, ſubſtitutus fuerit, qua temporaria ſubſtitutione opus non fuiſſet, ſi Pontifices Judæorum perpetuum Vicarium habuiſſent. Obſervat præterea, ex Joſepho conſtare, quod in republica Judaica multi, ſacra honorum fame compulſi, malis artibus Pontificatum ambiverint. Cum vero de Saganatu ambitioſæ hujusmodi contentiones inter Judæos natæ non legantur, ex eo colligit, quod proxima illa Pontificatui dignitas perpetua non fuerit. Verba Lucæ, qui c. III, 2. Annam & Caipham eo anno, quo Johannes Baptiſta miniſterium ſuum exorſus eſt, ſummos Pontifices fuiſſe dicit, a *Scaligero* ita quidem explicata ſunt, quaſi Annas non ſummus Pontifex, ſed tantum Caiphæ ſummi Sacerdotis Sagan ſeu Vicarius aut Proto-Syncellus fuerit, ideoque Euſebius erraverit, qui Annam & Caipham eodem anno ſimul ſupremo Pontificatu functos fuiſſe ſcripſit: verum Baſnagius Scaligerum potius erraſſe ſcribit, cum vox Ἀρχιερεὺς tantum ſummo Sacerdoti, vel etiam capitibus Familiarum Sacerdotalium, non autem Sagani competat

petat, neque Annas, ſi Sagan tantum fuerit, Caiphæ a Luca præponi debuiſſet. Non minus erroris arguit *Seldenum* & *Baronium*, qui Annæ Pontificatum apud Lucam civilem dignitatem deſignare ſtatuerunt, in quem errorem a Baronio inductus fuit etiam *Ligtfootus*, Annam propterea ſummum Sacerdotem a Luca vocatum exiſtimans, quod & Sacerdos & Princeps Synedrii fuerit, quam ſententiam tamen poſtea retractavit, cum neminem unquam ejus nominis Principem Synedrii fuiſſe perpendiſſet. Baſnagii autem ſententia eſt, Annam & Caiapham omnino ſimul Pontifices fuiſſe, ſed ita, ut officium hoc per annorum vices alternaverint. Probat id ex Johanne, qui Caiapham eo anno, quo Chriſtus paſſus eſt, Pontificem fuiſſe dicit, & ex Luca qui Act. IV, 6. anno Chriſti emortualem proxime excipiente, Annam ſupremum Pontificem fuiſſe dicit, eoque loco Caiaphæ nomini nullam dignitatem addit. Poſtremo loco etiam *Caſaubonum* in Caiaphæ annis computandis erraſſe, & Joſephi ea de re loca non accurate explicaſſe notat.

Baronium qui ex Act. VIII, 17. Confirmationis Sacramentum exſculpere conatur, prolixe confutat; quod argumentum etiam ex noſtratibus celeberrimus *Kortholtus* in ſuis Diſquiſitionibus Anti-Baronianis egregie tractavit. Sed jam Baſnagii ductum ſequamur. Is antequam ad ipſum Confirmationis Sacramentum accedat, de ritu impoſitionis manuum multa diſſerit. Notat *Sanctium*, qui impoſitionis manuum hanc rationem eſſe innuit, ut ſignificet, hominem illum, cui manus imponitur, non ſui amplius juris eſſe, ſed in alterius poteſtatem tranſire. Quod falſum eſſe Numæ Pompilii exemplo probat, qui in poteſtatem illius Auguris non venit, a quo ipſum dextra capiti impoſita conſecratum Livius retulit. Magis probat *Grotii* ſententiam, qui manus impoſitionem Divinæ potentiæ efficaciam deſignare ſcribit; ſed illud in Grotio improbat, quod manus extenſionem cum impoſitione confudit. Recenſet deinde varias ſpecies impoſitionis manuum apud Judæos uſitatæ, nempe χειροϑεσίαν in conſecrandis victimis adhibitam, de qua varias Judæorum traditiones ex Ligtfooto memorat, item eam, quæ vel benedictionis vel ſanationis cauſa adhibita fuit, nec omittendam cenſet impoſitionem manus, qua homines ad munus aliquod conſecrati ſunt. Quamvis enim *Ligtfootus* ſtatuerit Apoſtolos, cum conſecran-

crandis Epiſcopis manum impoſuerunt, ab uſitato Judæorum more receſſiſſe, cum Maimonides Judæorum Presbyteros ſine manus impoſitione ordinatos tradiderit; perſuadere tamen ſibi non poteſt doctiſſimus Baſnagius, quod Judæi Chriſti temporibus in ordinandis Presbyteris a paterna conſuetudine deflexerint, cum Moſaico jure Levitis manus impoſitæ fuerint. Addit & illam χειροθεσίαν qua Joſua a Moſe conſecratus eſt. Porro a Judæis ad Chriſtianos tranſit, quatuor imprimis χειροθεσίας Chriſtianæ genera recenſens, quarum prima in ægris, quibus etiam energumenos accenſet, altera in catechumenis, tertia in pœnitentibus, & quarta denique in ordinandis uſurpata fuit. Eam vero manuum impoſitionem, cujus ope Apoſtoli Spiritus Sancti munera Samaritanis aliiſque erogarunt, nihil ordinarii habuiſſe cenſet, & quantum ea a Confirmationis Sacramento diſcrepet oſtendit, cum neque Apoſtoli chriſma, aut ſignum crucis, aut alias Confirmationis cerimonias in illa manus impoſitione adhibuerint, neque in Confirmationis Sacramento manus imponatur. Irridet *Bellarminum*, qui in unctione frontis manuum impoſitionem quærit, nec minus *Durandum*, qui inter myſteria alapæ confirmandis infligi ſolitæ & hoc refert, quod Apoſtolicam manuum impoſitionem repræſentet; quod pari abſurditate dici judicat, ac ſi quis Paulum eo tempore confirmatum dicat, quo ſummus Pontifex colaphum ejus ori impingi demandavit. Refutat & *Maldonatum* docentem, quod eccleſiæ ritus Confirmationis pro re nata mutandi libertas relicta fuerit, quo poſito omnibus hæreticis Sacramentorum materiam & formam corrumpentibus fores latiſſime pandantur, & *Eſtium*, qui Lucam in deſcribenda Samaritanorum Confirmatione, ex arcani diſciplina, neque elementum neque verbum hujus Sacramenti prodere voluiſſe; quaſi vero Evangeliſtæ in deſcribendo Confirmationis Sacramento religioſiores & arcani tenaciores fuerint, quam in ritu baptiſmi & euchariſtiæ deſcribendo. Præterea non immerito dubitari poſſe exiſtimat, an Apoſtoli pauperes, ſi chriſma illis conficiendum fuerit, balſamum, quod non ſine ingenti pretio comparari potuit, tam copioſum habuerint, quantum omnibus baptizatis ſufficere potuit? A Pontificiis ad *Pearſonium* alioſque Anglos Epiſcopales progreditur, & impoſitionem manuum Apoſtolicam, qua Spiritus S. Samaritanis col-

latus eſt, cum hodierna Confirmatione, quæ inter Epiſcoporum prærogativas numeratur, nihil commune habere, partim ex Miniſtris manuum impoſitarum, partim ex effectu illius ceremoniæ concludit. Pearſonio aſſerenti, quod chriſma ſtatim poſt Apoſtolorum tempora in Confirmatione ſeu ſimul cum manuum impoſitione adhibitum fuerit, opponit Juſtinum Martyrem, qui cum baptiſmi cerimonias ævo ſuo uſitatas luculenter deſcribit, nullam chriſmatis mentionem injicit. Opponit Irenæum, qui dum Valentinianos opobalſamum in ſuo baptiſmo uſurpaſſe refert, aperte indicat, ab eccleſiæ moribus illud inſtitutum abhorruiſſe. Non igitur ſtatim poſt Apoſtolorum tempora, ſed tertio ſeculo ineunte chriſma & manuum impoſitionem in ſcenam prodiiſſe aſſerit, cum ante Tertullianum nulla iſtarum cerimoniarum mentio occurrat. Quæ cum ratione ordinis & modi in eccleſiis admodum variaverint, ex eo probat, quod ab Apoſtolis profectæ non fuerint. Notat autem easdem ceremonias baptiſmi partes fuiſſe, quod plurimis Patrum teſtimoniis confirmat. Oleum igitur & operam perdere Baronium concludit, cum pro Confirmatione varia dicta Patrum adducit, quæ de unctione baptiſmo conjuncta agunt. Verba *Prudentii: Cultor Dei memento, Te fontis & lavacri rorem ſubiiſſe ſanctum, et chriſmate innovatum*, a *Caſſandro* in hymnis eccleſiaſticis ita exponi animadvertit, quod unctio chriſmatis haut aliter fere baptiſmo, quam Corporis Dominici Sacramento Calix Sanguinis, conjuncta fuerit. In loco *Clementis Alexandrini* apud Euſebium, Baronium Chriſtophorſoni verſione deceptum fuiſſe ex Valeſio obſervat, & perperam Baronium ex veterum monumentis Confirmationem ſuam derivare notat, cum hodierna Latinorum Confirmatio ab antiqua plurimum diſcrepet. De quæſtione: an Confirmatio manusve impoſitio ſolis Epiſcopis reſervata fuerit? Pontificios Doctores multum inter ſe digladiari, adductis variis eorum ſententiis oſtendit, & ſimul non eandem omnium eccleſiarum conſuetudinem & praxin fuiſſe probat; & poſtquam etiam Presbyteris manuum impoſitionem olim conceſſam fuiſſe, ex Clemente Alexandrino, Concilio Eliberino, aliiſque antiquitatis monumentis demonſtravit, quibus de cauſis tandem in jus Præſulum Confirmatio ceſſerit, exponit, Coronidis loco de efficacia Confirmationis & Chara-

Charactere, quem fictitium hoc Sacramentum imprimere dicitur, nonnulla diſſerit.

Simonem Magum, cujus Joſephus libr. 20. c. 5. meminit, eundem eſſe ſuſpicatur cum eo, qui Act. VIII, 9. & ſequ. memoratur. Etſi enim Simon Joſephi, patria Cyprius fuerit, & ille, quem Lucas memorat, a Juſtino ex vico Samaritano, cui Gitton nomen fuit, oriundus perhibeatur, Juſtinum tamen in Simonis patria hallucinatum ſtatuit. Neque enim *Stephani le Moyne* conjecturam probat, cui pro Gitton Cittium legere placuit, quaſi Simon Magus non Γιτ]ιεὺς, ſed a celebri Cypri oppido Κιτ]ιεὺς dici debeat; quæ conjectura Juſtini menti plane adverſetur, ſiquidem expreſſe Simonis patriam in Samaria ſitam addidit. Impoſtorem autem illum Samaritanum, quem cum aſſeclis ſuis a Pilato fuſum & fugatum Joſephus lib. 18. c. 5. Antiquitatum retulit, Simonem Magum fuiſſe, quæ Baronii conjectura eſt, a veriſpecie plane abeſſe, Baſnagius obſervat. Non diſſimulat etiam, ſuſpectam ſibi eſſe Irenæi aliorumque traditionem, referentium quod Simon Magus pro ſummo Numine ſe venditaverit. Confirmat ſuſpicionem ſuam ex eo, quod ἀσύςατα ſint, quæ Patres primitivæ Eccleſiæ de Simone literis prodiderunt; ut cæteras ejus rationes taceamus. Fabulis accenſet & illud, etſi ab Auguſtino traditum, quod ſuas & Helenæ imagines diſcipulis ſuis adorandas tradiderit, cum hoc imaginum cultu Judæorum & Samaritanorum animos plane a ſe abalienaturus fuiſſet, apud quos quantivis pretii videri volebat.

In hiſtoria Eunuchi Candaces a Philippo converſi notat errorem *Gregorii Nazianzeni*, qui Candaces Reginæ nomen ipſi Eunucho tribuit. Candacem autem illam ab ea diverſam judicat, quæ a Strabone lib. 7. Æthiopibus imperaſſe dicitur. Diſquirit, cur Lucas non Regis ſed Reginæ meminerit, in cujus Eunucho per Philippi miniſterium converſo oraculum Eſaiæ c. LXVI, 19. impletum aſſerit, ubi per Lud Æthiopiam intelligi probat. Diſſentit ab iis, qui Eunuchi hujus patriam in Arabia ſtatuerint. Refutat Baronium ſcribentem, quod Æthiopes eadem pene cum Judæis in religione ſenſerint, & a Chriſtianis non multum diſcrepaverint; cum tamen fœdiſſima idololatria & ſuperſtitione non ſecus ac Ægyptii, quibus ortum ſuum debuerunt, infecti fuerint, quod ex ipſo Strabone pro-

 bat,

bat, quem pro ſua aſſertione ſtatuminanda Baronius allegavit. Ex mentione circumciſionis, quam ab Ægyptiis Æthiopes didiciſſe Baronius refert, nata occaſio Baſnagio digrediendi ad quæſtionem, utrum circumciſio ab Ægyptiis ad Hebræos tranſierit? *Marshamo* & *Spencero* affirmantibus inter alia opponit, quod Moſes inter poſteros Mizraim etiam Philiſtæos referat: ſi autem Ægyptii a primis gentis ſuæ incunabulis circumciſi ſint, nullam idoneam cauſam adduci poſſe, cur hic ritus ab Ægyptiis ad Philiſtæos non deſcenderit, quos præputium retinuiſſe conſtat. Concludit igitur, poſt natos Philiſtæos demum Ægyptios circumciſionem uſurpaſſe, eamque forte a Joſepho Patriarcha didiciſſe. Ad Baronium reverſus, abſurdam ejus ſententiam perſtringit, qua ſtatuit, Judæos, quod in Ægypto habitaſſent, ab Herodoto Æthiopes appellatos. In eo quoque Baronium reprehendit, quod omnes ſcriptores eccleſiaſticos Eunuchum inter Proſelytos numeraſſe dicat, ideoque Euſebium erroris arguat, qui Eunuchum illum religione Ethnicum fuiſſe ſtatuit. Quod falſum eſſe Baſnagius inde probat, quod præter Euſebium Nicephorus quoque & Chryſoſtomus Eunuchum pro Ethnico habuerint. Cum autem ex hac ſententia ſequi videatur, Philippum, non Petrum, oſtium ſalutis gentibus reſeraſſe, quod tamen officium ſibi divinitus mandatum Petrus celebravit, nodum hunc ita ſolvit Baſnagius, ut Cornelium a Petro prius inſtitutum, quam Eunuchum a Philippo baptizatum arbitretur, cum Lucæ inſolitum non ſit, aut temporum ordinem negligere, aut cohærentia diſtrahere. Spectant etiam ad Hiſtoriam Eunuchi a Philippo converſi, quæ ad Act. VIII, 26 de urbe Gaza diſſerit, nec non de Scripturis ad Eunuchi exemplum legendis, quam in rem aurea Chryſoſtomi verba repetit, variaque exempla adducit, quibus manifeſtum reddit, omnis generis homines lectioni Scripturarum incubuiſſe.

Traditionem de Tiberio Chriſti apotheoſin decernente, quam non Baronius tantum, verum etiam Caſaubonus, Pearſonius, Huetius aliique clariſſimi Viri ut veram amplectuntur, Baſnagius falſam eſſe judicat. Nec obſtare ait, quod *Huetius* objecit, Tertullianum Senatui Populoque Romano hoc Tiberii factum objicere auſurum non fuiſſe, niſi ex publicis commentariis & iis maxime, quibus res ſub Pilato geſtæ continebantur, res illa omnibus perſpecta & cognita fuiſſet. Reſpondet enim, etiam Juſtinum Martyrem in Apologia, quam Antoni-

tonino Pio pro Chriſtianis obtulit, ſtatuam Simoni Mago poſitam memoraſſe, cum certum ſit, Simonem Magum tali ſtatua Romæ nunquam fuiſſe decoratum. Poſtea variis argumentis traditionem illam de Tiberio impugnat; qua occaſione etiam de Pilati ad Tiberium literis & actis Pilati prolixe agit. Hæc ex Baſnagii Obſervationibus ad A. C. 35. excerpere placuit. Nam ut ad reliquos annos progrediamur, rerum, de quibus tractat, varietas & copia nobis brevitatem ſectantibus minime permittit.

MICHAELIS ANGELI FARDELLÆ UNIVERſæ uſualis Mathematicæ Theoria. Tomus Primus.

Venetiis apud Hieronymum Albritium; Anno 1691 in 12. Conſtat plagulis 21.

RECenſuimus nuper, *Actorum* menſe *Januario pag. 40*, primum Tomum Syſtematis Philoſophici, quod Clariſſimus *Fardella* publico adornat, *Dialecticam philoſophicam*. Hanc jam excipit *Dialectica mathematica univerſalis*, Tomus primus Theoriæ, qua univerſam uſualem mathematicam traditurum ſe pollicetur *Autor*. Conſtabit ea quatuor partibus, quarum præſens hæc, & *prima* operis, organon eſt, ad univerſalis quantitatis naturam aperiendam comparatum: in quo media quædam univerſalia, generalis matheſeos fundamenta continentia, ad recte geometrizandum afferuntur; quoq; adeo, tanquam modo & inſtrumento, ex cujuslibet quantitatis ſpeciei genericis & communibus affectionibus detectis, ad mathematicarum propoſitionum expeditam reſolutionem animus diſponitur. *Altera, Dialectica geometrica*, ſpecialia quædam & inſigniora ſuppeditabit media, ad continuæ quantitatis ſeu extenſionis naturam, proprietates linearum, planorum & ſolidorum intelligendam præparantia. Utriusque hujus dialecticæ uſum & applicationem *tertia* præbebit, difficilioribus *Euclidis*, *Apollonii*, *Archimedis* & *Theodoſii* propoſitionibus mira brevitate demonſtratis; jactis inſuper utriusque Trigonometriæ & practicæ Geometriæ fundamentis. *Quarta* denique, methodi totius fructus & coronamentum, palmaria Mechanicæ, Opticæ & Staticæ principia, quorum cognitio ad ſolidam experimentalem Philoſophiam omnino requiritur, exponet.

Quod autem *primam* partem attinet, exordium ei *Autor* facit ab impedimentis, quibus amoliendis occupatum eſſe oportet animum, matheſeos cognitione feliciter imbuendum. Præter naturalem enim ingenii defectum, languidæ & torpeſcentis phantaſiæ, in qua confuſe & perturbate rerum veſtigia delineantur, quo laborantes inauſpicato plane ſtudiis applicantur mathematicis; Autori præcipue commemorantur, qui ab hominum incuria orti, ſolerti ſtudio vitari poſſunt & corrigi: *Definitionum obſcuritas, axiomatum per obſcuros aut æquivocos terminos expreſſio, legitimæ & ſcientificæ methodi defectus*, quorum ſingulorum exempla ex Elementis *Euclideis* non una proferuntur; *affectata obſcuritas, methodi difficultas* (cujus vitii ream analyticam recentiorum methodum, ab *Ægidio Gottignies* merito rejectam eſſe *Noſter* contendit) *principiorum inſufficientia, ingenii faſtus* & *oſtentatio.*

His indicatis, *primo* Dialecticæ hujus *libro* univerſales praxes, quibusvis quantitatibus communes, hoc eſt, vulgo ſic dictæ computationum ſpecies, traduntur: quibus ratio præmittitur ſcribendi quantitatum dignitates, per literarum ſymbola, ſignorum item † & – ſignificationes, tum ad mentem Algebraiſtarum communem, tum *Autoris.* Huic enim utrumque hoc ſignum eſt additionis, nullum vero ſubtractionis; ipſæque quantitates ſigno – affectæ, negativæ, non vero nihilo minores; adeoque ſubtractio additionis regulis perficitur: & hæc juxta ſcita *Logiſticæ Gottignianæ*; a quibus tamen circa multiplicationem in hoc diſcedit, quod regulam Algebraicam, – *in* – *producit* †, ex Algebræ communis principiis, quod Patri *Gottignies* impoſſibile viſum, demonſtret. *Secundo* occupatur in calculo vulgaris arithmeticæ numerorum integrorum & fractorum: ubi ſe potiſſimum methodo *Matheſeos univerſalis Malebranchii* uſum *Autor* affirmat.

Tertio libro proportionum doctrinam aggreſſus, eandem etiam ſummo plurimorum labore nondum ita correctam & explanatam contendit, ut ulteriori non indigeat emendatione: deſideratque etiam poſt noviſſimos *Tacqueti*, *Gottignies*, *Preſteti* (autoris *novorum elementorum geometriæ* Gallicorum, nuperrime Pariſiis auctius recuſorum) & *Borelli* conatus, eam hujus argumenti perſpicuitatem & evidentiam, quæ rigoroſæ ſcientiæ competit, quam vero ſuis medi-

Digitized by Google

meditatis illi conciliare ſtudet. Hoc ut conſequatur, proportionem nihil aliud eſſe pronunciat, quam v. c. quantum A, comparatum ad quantum B ejusdem naturæ; ut videlicet hac ratione proportio non conſiſtat in forma quadam abſtracta ſimilitudinis & relationis, ſed ipſum ſit concretum ſeu res, ſed tamen ut ad alteram comparata. Huic fundamento deinde ſuperſtruit doctrinam de proportionibus, proportionalitatibus & progreſſionibus arithmeticis & geometricis, bonamque partem propoſitionum *Elementi Quinti Eucl.* demonſtrat.

Quartus agit de compoſitione & reſolutione quantitatum: quo loco priores *Elem. ſecundi* propoſitiones analytice demonſtrantur, & radicis quadratis cubicæque extractio juxta formulas *Gottignianas* docetur.

Vltimo libro, analyticum ſive algebraicum artificium breviter expoſiturus, ſpecioſam ſive ſymbolicam Geometriam, a *Vieta* & *Carteſio* inventam aut reſtitutam, clave adhuc indigere conqueritur, qua tot tenebroſa ænigmata, quæ continet, Matheſeos Studioſis ſolvantur: cum *Carteſianæ* Geometriæ interpretes ita perturbate & ænigmatice ſcripſerint, ut neſciat, obſcuriorne habendus ſit textus an commentarii. Commendat vero *Sluſium*, *la Hire*, *Malebranchium* & *Sturmium*, qui præ cæteris analyticam artem facilem reddere ſtuduerint. Enixe vero optat, ut quandoquidem a Celeberrimo *Leibnitio* acceperit, calculum analyticum, quomodo a recentioribus Algebraiſtis proponitur, ita imperfectum & limitatum eſſe, ut problematibus pluribus, quæ neque plana, neque ſolida, neque linearia, aut alterius omnino certi gradus ſint, ſed ad tranſcendentalem aliquam Geometriam ſpectant, ſolvendis impar ſit, ſolertiſſimus hic & incomparabilis Geometra, quæ circa analyſin feliciter excogitavit, poſteritati conſignare dignetur. Interea Autor *Analyſeos* rationem diverſis propoſitionibus ita exponit, exemplisque ſubnexis illuſtrat, ut tyronibus viam pandat, qua ad penitiora Symbolicæ Matheſeos arcana penetrare deinceps valeant. Subſiſtit autem in æquationibus quadraticis ſub latere affectis, earumque ſimilibus, binarum altiorum quarumvis dignitatum, quarum denominatores ſunt in ratione (juxta *Autorem* proportione) dupla.

DE

Digitized by Google

DE LINEA EX LINEIS NUMERO INFINITIS *ordinatim ductis inter ſe concurrentibus formata, easq́ omnes tangente, ac de novo in ea re Analyſis infinitorum uſu,*

Autore O. V. E.

ORdinatim applicatas vocare ſolent Geometræ rectas quotcunque inter ſe parallelas, quæ a curva ad rectam quandam (*directricem*) usque ducuntur, quæ cum ad directricem (tanquam *Axem*) ſunt normales, ſolent vocari *Ordinatæ κατ' ἐξοχήν*. *Desarguesius* rem prolatavit, & ſub Ordinatim applicatis etiam comprehendit rectas *convergentes* ad unum punctum commune, aut ab eo *divergentes*. Et ſane parallelæ ſub convergentibus aut divergentibus comprehendi poſſunt, fingendo punctum concurſus infinite abhinc diſtare. Verum quia multis aliis modis fieri poteſt, ut infinitæ duci intelligantur lineæ ſecundum legem quandam communem, quæ tamen non ſint parallelæ vel convergentes ad punctum omnibus commune, aut a puncto omnibus communi divergentes, ideo nos tales lineas generaliter vocabimus *Ordinatim ductas*, vel ordinatim (poſitione) datas. Exempli cauſa, ſi ſpeculum aliquod, vel potius ſectio ejus a plano per axem, cujuscunque figuræ poſitione datæ, radios Solares ſive immediate, ſive poſt aliam quandam reflexionem aut refractionem advenientes reflectat; iſti radii reflexi erunt infinitæ lineæ rectæ ordinatim ductæ, & dato quovis puncto ſpeculi (cæteris manentibus) dabitur radius reflexus ei *reſpondens*. Verum ego ſub ordinatim ductis non tantum rectas, ſed & curvas lineas qualescunque accipio, modo *lex* habeatur, ſecundum quam dato lineæ cujusdam datæ (tanquam *ordinatricis*) puncto, reſpondens ei puncto linea duci poſſit, quæ una erit ex ordinatim ducendis, ſeu ordinatim poſitione datis. *Ordine* enim percurrendo puncta ordinatricis (verbi gratia lineæ, cujus rotatione fit ſpeculum paulo ante dictum, ſeu ſectionis ejus per axem) ordine prodibunt lineæ illæ ordinatim datæ. Porro etſi eæ non concurrant omnes ad unum punctum commune, tamen regulariter duæ quævis tales lineæ *proximæ*, (id eſt *infiniteſime* differentes, ſeu infinite parvam habentes diſtantiam) concurrunt inter ſe, punctumque concurſus

curſus eſt aſſignabile, & his concurſibus ordinatim ſumtis nova prodit *linea concurſuum*, quæ eſt omnium concurſuum inter proximas locus communis, habetque hoc egregium, quod omnes ordinatim ductas, quarum concurſu formatur, tangit, quam proprietatem, cum meditantibus ſatis appareat, demonſtrare hic non eſt opus. Talis eſt *linea evolutione generans*, ea enim omnes rectas ad curvam evolutiône generatam perpendiculares tangit, ex Hugeniano invento. Tales ſunt lineæ plures *coëvolutione generantes*, quas Dn. D. T. excogitavit, & *quaſi Foci* ab eodem introducti, cum concurſus radiorum non fiunt in puncto, ſed in ejus locum *Focus* eſt *linearis*, concurſu ſaltem duarum proximarum quarumcunque formatus. Sed cum hæc non niſi ad rectas pertineant, ſciendum eſt aliquid analogum & in curvis locum habere. Ita linea reflectens, quæ radios ſecundum quamcunque præſcriptam legem a lucido, vel ſpeculo aut lente (una pluribusve) datarum figurarum, venientes reddit iterum convergentes (divergentes aut parallelas) cujus conſtructionem in his Actis dedimus, formatur ex concurſu infinitarum ellipſium (hyperbolarum aut parabolarum.) Et hinc quoque Methodus haberi poterat, problema illud prima fronte tam difficile ſolvendi: nam infinitæ illæ ellipſes ſunt ordinatim poſitione datæ, adeoque & linea concurſuum data eſt, ſeu haberi poteſt. Et hæc Methodus ad multa alia præſtanda aditum præbet, quæ alias vix videbantur eſſe in poteſtate. Quæ etiam cauſa eſt, cur viam hanc novam Geometris aperire voluerim. Res autem pendet a noſtra *Analyſi indiviſibilium*, & calculus hujus Methodi tantum applicatio eſt noſtri calculi differentialis. Nempe conſtituta ſemel æquatione locali (ſeu ad curvam lineam, unam ex ordinatim datis,) ſed generali, (legem omnibus communem exhibente) hujus æquationis jam quæratur æquatio differentialis, modo mox dicendo, & ope harum æquationum habetur quæſitum. • Et quidem cum linea alicujus curvæ ad punctum quodcunque in ea datum quæritur tangens, tunc etiam tantum opus eſt *æquationem ejus* curvæ *differentiare*, ſeu quærere æquationem, quæ ſit differentialis ad æquationem curvæ localem, ſed tunc *parametri* ſeu rectæ magnitudine *conſtantes*, lineæ conſtructionem, vel æquationis pro ipſa calculum ingredientes, quæ per *a*, *b*, &c. deſignari ſolent, cenſentur *unica* ſeu *indifferen-*

Y

Digitized by Google

ferentiabiles, quemadmodum & ipſa recta tangens, vel aliæ nonnullæ *functiones* ab ea pendentes, verb. gr. perpendiculares ad tangentem ab axe ad curvam ductæ. Verum tam *ordinata* quam *abſciſſa*, quas per *x* & *y* deſignari mos eſt (quas & *coordinatas* appellare ſoleo, cum una ſit ordinata ad unum, altera ad alterum latus anguli, a duabus *condirectricibus* comprehenſi) eſt *gemina* ſeu *differentiabilis*. Hic vero in noſtro calculo præſenti cum non quæritur tangens quæcunque unius curvæ in quocunque ejus puncto, ſed tangens unica infinitarum curvarum ordinatim ductarum, unicuique in ſuo puncto reſpondenti occurrens, adeoque cum quæritur uni ex his curvis aſſumptæ reſpondens punctum contactus, tunc contrarium evenit, & tam x quam y (vel alia functio ad punctum illud determinandum æquivalens) eſt *unica*; ſed aliqua minimum parameter *a* vel *b* debet eſſe *gemina* ſeu differentiabilis, ea nimirum, qua variata etiam variantur curvæ ordinatim datæ. Et quidem, licet unius curvæ plures poſſint eſſe rectæ conſtantes ſeu parametri, (exempli cauſa ellipſis omnis, & hyperbolæ pleræque habent duas, cum parabola & circulus habeant tantum unicam,) tamen hic ſemper oportet ex datis eo rem tandem poſſe deduci, ut unica tantum ſuperſit *conſtans* (in eadem curva) *variabilis* (pro diverſis) alioqui modus ordinatim eas ducendi non ſatis eſt determinatus. Interim nihil impedit cum plures dantur æquationes determinantes, conſiderari plures parametros ut differentiabiles, cum etiam plures æquationes differentiales pro ipſis determinandis haberi poſſint. Et plerumque datur *conſtantiſſima* (una vel plures) ſeu parameter communis omnibus ordinatim ducendis; adeoque litera eam deſignans in calculo differentiali etiam manet indifferentiabilis. Hinc patet, eandem æquationem poſſe habere diverſas æquationes differentiales, ſeu variis modis eſſe differentiabilem, prout poſtulat ſcopus inquiſitionis. Imo fieri poſſe expertus ſum, ut plures modi differentiandi eandem æquationem jungantur inter ſe. Hæc omnia explicanda eſſent diſtinctius, atque exemplis illuſtranda, ſi inſtitutiones quaſdam novæ noſtræ *Analyſeos infinitorum* tradere vellemus; ſed ea res nec hujus eſt loci, & nec temporis noſtri. Et qui priora noſtra intellexerint ac porro meditari volent, ad hæc quoque non difficulter pertingent, & eo quidem jucundius, quod in partem inventionis venire

ſibi

ſibi videbuntur. *Vocabulis* utor ſubinde *novis*, ſed quæ ipſe contextus explicat, neque ego in verbis facile novare ſoleo, niſi cum evidens eſt fructus, non tantum ad brachylogiam, (alioqui enim vix licuiſſet hæc ſine multiplici calculo tradere) ſed & ad quandam, ut ita dicam, admonitionem atque excitationem mentis, atque univerſalia animo concipienda.

HISTOIRE ABREGEE DE LA NAISSANce et du progres du Kouakerisme, avec celle de ſes dogmes.

i. e.

Breviarium hiſtoriæ de ortu & progreſſu Quackerismi, & dogmatum ejus.

Coloniæ 1692. in 12. plag. 9.

AUtor anonymus in præloquio libellum hunc legentibus placiturum eſſe ſperat, tum ob novitatem, quia huc usque hiſtoria de ſecta Quackerorum edita non ſit, tum quod comperta traditurus ſit, diu quippe in Anglia & Londini potiſſimum commoratus. Summe vero juſtum & neceſſarium eſſe monet, execrandos illos impoſtores, eorumque impietatem immaniſſimam, qua falſo religionis Chriſtianæ obtentu, totam veritatem Evangelicam deſtructum eant, recte noſſe. Queritur de autore libelli, qui titulum habet *Proteſtantis Pacifici*, in quo dogmata Quackerorum recenſeantur, ſed emollita & fucata, ut ſatis appareat, ſcriptorem illis addictum, aut ab iis deceptum eſſe. Deteſtatur imprimis ſtultam hominum illorum inſolentiam, qui nemini mortalium, quantæcunque dignitatis, honorem verbo aut geſtu exhibeant, cum tamen domi a famulis ſuis omnem cultum exigant. Taxat quoque *Commentarium Philoſophicum*, aliosque tractatus *Socini* & *Spinoſæ* veneno infectos, ea fere ſeveritate, qua *D. Jurius* in eosdem invehi ſolet, hujusque exemplo officium Principum & Magiſtratuum ad coërcendas hæreſes implorat, non quidem ut ferro & igne ſæviant, aut articulorum fidei numerum ultra modum extendant, & ſic Pontificiorum imitatione tyrannidem in conſcientias exerceant; ſed ut ea doceri jubeant, quæ ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria, & a

Digitized by Google

Chriſtianis omnibus ſemper credita ſunt. Dictum inde *Luc. XIV. 23. Compelle intrare*, & quæ *Matth. XXII, 11.* & ſeqq. de homine, qui veſte nuptiali carebat, leguntur, ita explicat, ut minime concedat, Chriſtum mandaſſe, ut fuſte & gladiis homines in Eccleſiam compellantur; ejectionem vero hoſpitis indigni non de ſupplicio, ſed de excommunicatione interpretatur. Hiſtoriam vero hanc ſuam pro Apologia veritatis Chriſtianæ habet, cum maleferiati iſti nihil aliud intendant agantque, quam ut Jeſum Chriſtum, Deum & hominem, ejusque beneficia & redemtionem ex animis hominum evellant, fidemque in alium, neſcio quem, myſticum & chimæricum, cum veri Chriſtianismi omnimoda & diabolica everſione ſubſtituant. Jam hiſtoriæ ipſius contenta referemus.

Cap. I. Inter Anglos haut paucos eſſe, qui ad melancholiam & enthuſiasmum naturali quadam inclinatione propendeant, contemplatione plurimarum ſectarum in regno illo abundantium certum eſſe putat Autor; quapropter etiam fatuorum & ex deſperatione ſibi ipſis manus inferentium numerum inſignem ibidem eſſe dicit. *Georgium Fox* ſive *Vulpem* nominat, ex infima plebe ortum & adhuc ſuperſtitem, qui ſectæ initium fecerit. Hic, ut refert, cum ſtupido & vili ingenio eſſet, porcis ruri paſcendis operam locavit; dein ſub dominatu *Cromwelli*, licentia omnibus ſectis indulta abuſus, ex ſubulco propheta factus, per agros & vicos vagari, & obvios, qui ei auſcultabant, monere de inſtantibus pœnis divinis, & ad emendationem atque abnegationem ſui ipſius & quietem mentis cohortari cœpit, internum Dei lumen promittens. His artibus, tum ſpecie quadam & robore corporis, viduam judicis cujusdam non deformem & præterea opulentam ad matrimonium ſecum ineundum permovit, ſimulataque per ſuſpiria & tremores ſingulari & religioſa pietate, fuſis etiam preculis, quas vocant, jaculatoriis, inclaruit, confluxumque hominum vagabundorum ad ſe concitavit, Mahometis propemodum exemplo, niſi quod armis uti intempeſtivum habebat; quanquam animum ei non magis ac illi defuiſſe judicat Autor, eundemque *Pennio* Londinenſi, *Barclajo* Edinburgenſi, & *Furlio* Roterodamenſi imputat. *Foxum* autem, utut ſtupidum & agreſtem, ad excogitandam propagandamque abſurdiſſimam ſectam non minus quam Mahometem indolem habuiſſe, ab experien-

rientia compertum fuit. Non poſſumus hic præterire magnam Autoris proterviam, qua hic, & infra *cap. VI*, doctrinam Eccleſiarum Auguſtanæ Confeſſionis cum inſanis Mahometis deliriis, & fanaticis Barclaji erroribus comparare non erubeſcit, contraque manifeſtam veritatem, *Ubiquitariis*, quos vocat, exprobrat, quod corpus Chriſti ſubſtantia exuant, & in cœli atque terrarum ſpatia diſſipent: ſed elenchi meritam ſeveritatem aliis relinquimus. Adminicula porro novæ ſectæ hæc enumerat: *Primo* magnæ pietatis affectationem; *Secundo* tædium rixarum inter Epiſcopales & Presbyterianos, totque alias Anglorum ſectas, quibus occurrebant Quackeri, omnia ad primum & ſimplicem, ut jactabant, Chriſtianiſmum revocantes; *Tertio* libertatem prophetandi ex prætenſa illuminatione divina; *Quarto* illecebras famæ, qua homines illi veluti cælo demiſſi celebrabantur, & inde alios omnes deſpiciebant, & ut pares aut inferiores, omiſſa omni honoris ſignificatione, tractabant; *Quinto* denique licentiam publice docendi & vaticinandi, fœminis promiscue delatam, quæ eam tam avide arripuerint, ut unius viri loco centum propheti ſſæ exſurgerent. Narrat inde, ut fœminæ cætus, Cap. II.
præter illos, quos cum viris communiter adeunt, nec illis lubenter ferentibus, ſeparatos habeant, & inter alia de nuptiis veluti jus dicant. Hinc nulli uxorem obtingere, niſi ex muliebris illius ſynedrii arbitrio, ex fanaticis principiis definientis. Memorat, ab aliquot Cap. III.
annis diſſidia inter Quackeros enata fuiſſe, ita ut qui ſeptentrionalem Angliæ partem incolunt, inſpirationes fere derideant; eosdem tamen ideo Londinenſibus exoſos eſſe, & veluti pro hæreticis & excommunicatis haberi: hos enim, quemadmodum Pontificii in traditionibus, omnem autoritatis vim in inſpirationibus ponere ait, ex quibus, quæcunque placent, in ſacris aliisque negotiis decernere ſe Cap. IV.
poſſe jactent. Explicat poſtea Sacramentum ſive Paſcha Quackerorum, reconditum nempe & ſummum illorum myſterium, quo Cap. V.
totam JEſu Chriſti hiſtoriam in meram transforment allegoriam & ſenſum myſticum. Hanc impietatem a ſectatoribus *Henrici Nicolai* Amſtelodamenſis, *Foxo* inſtillatam eſſe. Ille enim in Belgio ſectam collegit, quam *familiam ſancti amoris* nominabat, de Chriſto in ſpeciem aliquid docens, per quem tamen nihil aliud, niſi lumen hominis internum, id eſt, animam, ingenium & rationem intellige-

 bat.

bat. Sequebatur inde, cognitionem literalem actorum Chriſti nemini neceſſariam eſſe, ſed ſufficere Spiritum Chriſti, quem veluti medullam, rejecto cortice, id eſt doctrina Scripturarum, teneant qui amorem Chriſti imitentur. Hoc Quackeri ſagaciores manducationem Paſchalem vocant; reliqua omnia ut carnalia & cum Chriſto ſepelienda averſantur. Ex fonte hoc inquinatiſſimo alia perverſiſſima fluunt dogmata, quæ in concionibus & libris ſpargunt, quaſi mors, ſepultura & reſurrectio Chriſti, non niſi emblemata & figuræ ſint officii ab hominibus præſtandi. Putat tamen Autor, hæc non tam a ſimplicioribus majorique cœtuum parte, quam a ſubtilioribus ſectæ Doctoribus capi & proferri, inprimis a *Barclajo*. Poſt palmarium hoc Quackeriſmi acroama, alterum notat, quod myſterium Trinitatis deſtruant, & terminos *Eſſentiæ* & *Perſonæ*, ut barbaros & falſos rejiciant. Chriſti etiam incarnationem non niſi de dono Spiritus ſancti, quo Pater cœleſtis illum repleverit, interpretantur, cujus & ipſi compotes & totidem Chriſti fieri queant. Hinc Socinianos, Arianos & maxime Sabellianos a Quackeris plurimum æſtimari, *Pennium* ſpeciatim Sabellii dogma ſequi, idque regnante in Anglia Carolo II. edito libro defendiſſe, eo vero nomine in vincula conjectum, non niſi revocatis, quæ ſcripſerat, dimiſſum fuiſſe. Alia impietas illis tribuitur, quod etſi fide in Chriſtum ſalvari ſe dicant, pro objecto tamen fidei minime habeant mortem & ſatisfactionem Chriſti, ſed ſaltem ad allegoriam & myſticum ſenſum, de quo ſupra diximus, reſpiciant. Evidens etiam eſt, & ex inſpiratione, quam pro principio venditant, conſequitur, nullam aut exiguam ab illis haberi autoritatem Scripturæ, non majorem nempe, quam Anabaptiſtæ & Suenckfeldiani illi aſſignant, cum ſinguli ex eodem Spiritu loqui aut ſcribere ſe glorientur, quo Prophetæ & Apoſtoli. Licet vero cauſari ſoleant, inſpirationibus illis tantum fidem a ſe haberi, quæ cum ratione & Scriptura ſacra congruant, facile tamen cavillationes inveniunt, per quas congruentiam qualemcunque effingant. Tanto vero deterior eſt hæc de inſpirationibus jactantia, quia niſi hæc ex illorum phantaſia præcedat & adſit, a precibus & exhortationibus prorſus abſtinent, & abſque ulla oratione diem incipiunt & finiunt, cibumque ſumunt. Sic Atheiſmo & illuſionibus oſtium panditur, & Satanæ ſuggeſtiones pro divinis, quia harum motum & ſen-

Cap. VI. (margin, beside "da averſantur.")
Cap. VII. (margin, beside "Doctoribus capi")
Cap. IIX. (margin, beside "revocatis")
Cap. IX. (margin, beside "ſaltem ad allegoriam")
Cap. X. (margin, beside "nes inveniunt")

ſenſum mens humana non ſemper percipit, irrepunt. De tremore, quo corpus concutiunt, fracta voce loquuntur, frequenter ſuſpirant, aliquando etiam ſubito exclamant aut plorant, ſic cenſet Autor: quædam ex temperamento & phantaſiæ intenſione, plurima affectate & ex imitatione fieri; Diaboli etiam fraudes accedere. Notat tamen, deſinere jam fere tremendi morem. Examinat deinde dicta Scripturæ, quibus prædictum eſſe tremorem contendunt, inepte de corpore interpretantes, quæ ad animi affectus & timorem Dei referri debent: vane etiam ait prætendi, ac ſi reverentia ſacræ Scripturæ contremiſcant, cum qua tamen quilibet ex plebe ob inſpirationes æqualem habeat autoritatem. Citat hic peſſimam dicti, *ſcrutamini Scripturas*, depravationem ex Cathechiſmo Quackerorum: ajunt enim, non *imperative* ſed *indicative* loqui Chriſtum, ut innuat, Judæos in Scripturis Chriſtum quærere, idque fruſtra facere. Acerrime & plurimis perſequitur Quackerorum profanitatem, quod Sacramenta Baptiſmi & Cœnæ exterminaverint, negentque eo fine a Chriſto inſtituta eſſe, ut in Eccleſia continuentur, in qua rejectis omnibus externis, Spiritus tantum & veritas locum habere debeant. Refutat nominatim *Barclajum* ex Socini ſophiſmatibus Sacramenta impugnantem, & ea cum aliis factis inſtitutisque Chriſti & Apoſtolorum, quæ pro libertate Chriſtiana mutari & omitti potuerunt, confundentem, verbi gratia, cum lotione pedum, abſtinentia a ſanguine & ſuffocato, & unctione ægrotorum. Hic vero Autor periculoſe diſſerit de miraculis, quæ hodie non ideo ceſſare opinatur, ut Theologi orthodoxi judicant, quia confirmata jam veritate Evangelica, opus illis non ſit, ſed quod veri deſint Chriſtiani, qui fidem illam miraculorum omnibus, ut putat, a Chriſto promiſſam ſectentur & impetrent. Meliora ſunt, quæ pro ceremoniis ſacris contra *Barclajum* diſputat, urgentem, quod illæ omnes poſt effuſionem Spiritus Sancti in feſto Pentecoſtes abolitæ ſint, & ad exemplum *Ezechiæ* regis æneum ſerpentem confringentis, vitari debeant. Cum vero ita ſentiant, mirum eſt, quod, teſte autore, Pontificios ab idololatria excuſent, dum Sacramentum adorant, imo Eccleſiam Romanam (forte quod viſiones, & myſticas interpretationes & opiniones probet) aliis præferant. Memorat hic dictum *Pennii*, qui interrogatus a *Jacobo* II Rege, quæ inter Romanam & Quackerorum religionem diffe-

Cap. XI. Cap. XII. Cap. XIII. & XIV. Cap. XV. Cap. XVI.

differentia eſſet, reſponderit, non aliam, quam inter pileum Regis & ſuum, quod ille gemmis & plumis decoratus ſit, hic omni ornatu
Cap. XVII. careat. Examinat poſt hæc & rejicit quorundam ex Quackeris opinionem, qui Chriſtum in ultima cœna corpus & ſanguinem revera & naturaliter diſcipulis manducandum dediſſe ſtatuunt, in ſubſtantia nempe non craſſa ſed ſubtiliori: explodit quoque illos & nominatim *Poiretum*, qui corpus & ſanguinem Chriſti valida & firma fide eorum, qui transſubſtantiationem ſibi perſuadent, ex cœlo dedu-
Cap. XVIII. ci cenſent, quia omnia poſſibilia ſint credenti. Continuat hanc diſputationem adverſus eundem autorem, qui huic argumento conciliationem cum Pontificiis ſuperſtruit; oſtendit tamen, aliam plane illum realitatem ſive præſentiam proponere, quam Pontificios, quorum doctrinam ex Thoma & Scoto allegat & refutat, operoſe id agens, ut omnem præſentiam realem omnemque manducationem,
Cap. XIX. præter mere ſpiritualem, removeat. Speciatim exagitat commentum celebris inter Quackeros doctoris *Georgii Keits*, qui ex unione, qualis inter magiſtrum & diſcipulos eſt, præſentiam aſſerat. Veram denique & hucusque incognitam cauſam, cur Sacramentum Euchariſtiæ Quackeri omiſerint, Sacerdotibus Romanis in Anglia, ut notum eſt, occulte verſantibus tribuit, & ex teſtimonio illuſtris cujusdam viri (*Robertum Boylium* innuens) refert, cum Cromwellus rigida jurisjurandi formula ſacerdotes illos detegere & conſtringere vellet, illos pro ſolita & permiſſa ſibi ſimulatione Quackeris acceſſiſſe, & mane quidem ſacra Miſſatica ſecreto celebraſſe, poſtea vero in cœtibus Quackerorum publice concionatos eſſe, & his omiſſionem ſacræ cœnæ, cui ipſi, ſi Proteſtantium ritu haberetur, adeſſe non poterant, ut minime neceſſariæ, perſuaſiſſe. Propterea magnam inter Pontificios & Quackeros in Anglia familiaritatem & veluti ſympathiam eſſe, ut mutuo ſeſe tolerent & absque difficultate recipiant, cum *Quackeriſmus* non niſi *Quietiſmi* ſubtilioris ſpecies ſit. Ipſe Jacobus II Rex teſtatus eſſe dicitur, malle ſe Quackeris, quam ulli alii Proteſtantium Sectæ accedere. Utriusque certe conſenſum in hoc elucere contendit *Autor*, quod Quackeri non minus ac Jeſuitæ in Proteſtantium Eccleſiam atrociſſimis convitiis graſſentur; imo illi inter primos fuerint, qui viſiones Apocalypticas de Proteſtantibus explicaverint, ita ut horum cœtum Babylonem eſſe dicti-

dicitent, quidam etiam adeo protervi ſint, ut bina beſtiæ cap. XIII. v. 11. memoratæ cornua de Lutheraniſmo & Zuinglianiſmo interpretentur; quanquam & alii majori cum blasphemia Vetus & Novum Teſtamentum per ea intelligant. Addit, *Pennium* a multis pro Jeſuita haberi, & in aula regia ut talem in carcerem aliquando ductum eſſe, accuſatum, quod & Miſſam celebret, & in Quackerorum conventibus concionetur. Allegat etiam alium inter Quackeros celebrem, qui dixerit, ſi *Innocentius* XI. Pontifex impeditus non fuiſſet, aut diutius vixiſſet, futurum fuiſſe, ut aliam plane reformationem, Lutherana & Zuingliana longe meliorem procuraret, ex *Molinoſii* conſilio; quem & omnes ſcriptores myſticos, veteres novosque ex Pontificiis, Quackeri in maximo habeant pretio. Interim non tacet, ab Anglis in genere Quackeriſmum pro ſentina omnium hæreſium & receptaculo pravorum & inquietorum ingeniorum, nec pro ſecta Chriſtiana, ſed potius pro factione Chriſtianiſmo oppoſita haberi, quæ tolerantia prorſus indigna ſit. Refert quoque, Quackeros Jacobo II. in regnum ſuccedente publica lætitiæ ſigna dediſſe, Guilielmo erecto autem ad thronum extreme fuiſſe conſternatos, quod ab illo ex cauſis ſupra indicatis omnem favorem, ab hoc vero, utpote religioni Reformatæ addicto, nil niſi rigorem expectaverint. Licet itaque pecunia aditum in aula quæſiverint, deliberatum tamen diu in primo ſub hoc Rege Parlamento fuiſſe, an non ex regno proſcribendi eſſent, eoque inſignes viros ex proceribus inclinaſſe; tolerantiam vero eorum hac conditione decretam fuiſſe, ſi ſubſcriptis, quæ illis propoſitæ fuerunt, formulis, profiterentur, *credere ſe in unum Deum Patrem, & in JEſum Chriſtum, filium ejus, verum Deum & hominem, & quod Scripturæ ſacræ ſint divinæ, & a viris a Deo inſpiratis ad nos profectæ, unde & regula fidei & morum eſſe debeant.* His licet per procuratorem ſuum apud Parlamentum *Benjaminum Furlium* multa regeſſiſſent, tandem ſeſe ſubmiſiſſe; verendum tamen eſſe, ne promiſſa illa per cavillos malignasque interpretationes enervent. Ex hoc Parlamenti decreto hanc utilitatem ſperat Autor, ut poſthac non auſuri ſint Quackeri contra religionem Chriſtianam, ut conſueverant, publice declamare, utque ſimpliciores periculum ſectæ, cujus arcana nondum penetraverant, reſpicere, & ad verum Chriſtianiſmum ſeſe convertere incipiant. Cap. XXI.

Conſiderat hac occaſione, cur eo modo, quo Quackeri toleranti-am & exercitium ſuæ ſectæ impetrarunt, non etiam Romano-Catholici in Anglia tractentur. Statuit autem, veram & unicam cauſam eſſe, quod Pontificiam poteſtatem, ejusque ſummum in omnes Reges imperium, & jus abſolvendi a juramentis agnoſcant. Huic igitur perſuaſioni ſi unanimiter & ſincere renuncient, non dubitat, quin eandem tolerantiam ſint impetraturi; maxime, ſi Religioſos cujuscunque ordinis removeant,& non niſi Sacerdotibus, quos vocant,ſecularibus & ſuæ nationis utantur. Multus inde eſt,ut pro facilius obtinenda tolerantia illa, oſtendat idololatriam Pontificiis ob adorationem in Sacramento imputandam non eſſe, illorumque ſententiam, quantum poteſt, æquiſſime, longeque mitius,quam Lutheranorum, de quibus in præcedentibus,ut diximus, acerbiſſime judicavit, interpretatur. Fatetur quidem,ab Eccleſia Anglicana Miſſam & adorationem illi annexam pro idololatria haberi, ſed nemini, ut idem ſentiat, vi obtrudi. Deinde juramentum,quod *Teſt* vocant, in quo itidem adoratio iſta idololatrica vocatur, tantum a Magnatibus & Parlamenti Aſſeſſoribus exigi, neque cæteris ex populo injungi,aut jure injungi poſſe. In his quædam ſunt, quæ cenſuram

Cap.XXII. apud multos incurrent. Epilogi loco epiſtolam *Barclaji* ad Legatum quendam producit,anno 1676. d. 24. Nov. ſcriptam, illique a *Furlio* exhibitam & poſtmodum typis vulgatam. Ex hac conſtare ait, Quackeriſmum, ſi mitiſſime de eo judicetur, *Deiſmum*,imo accuratius expendentibus merum *Atheiſmum* habendum eſſe. Statuit enim Barclajus, etſi utilia eſſe poſſint, quæ de Chriſto revelata ſunt, vel etiam *per conſequentiam* iis, qui revelationes agnoſcunt, neceſſaria; abſolute tamen ſive *a priori* neceſſaria creditu minime eſſe, ne id quidem, ut credatur unum eſſe Deum & mundum creaſſe; unde ſequitur, omnes homines ex lumine rationis ſuæ, quod illi Chriſtum vocant, ſalvari. Concludit igitur,nihil abominabilius Quackerorum ſecta eſſe, aut ab ipſo Diabolo in perniciem Chriſtianiſmi excogitari poſſe. Deum tamen precatur, ut quoniam de obſtinatis in errore ſuo nulla fere ſpes ſuperſit, ſimpliciores ſaltem ad agnoſcendum animæ periculum, & ad fidem in Chriſtum pro nobis mortuum, ut unicum ſalutis aſylum movere velit.

COVRS

COURS ENTIER DE PHILOSOPHIE &c.

i. e.

Syſtema generale Philoſophiæ ſecundum principia Carteſii: Autore Petro Sylvano Regis. Tomi III.

Amſtel. 1691. in 4.

De primo Operis hujus Tomo in Actis proximi menſis *Martii* *pag.* 135. & ſeqq. diximus. Nunc reliquos duos perluſtrabimus. *SECUNDUM* incipit liber tertius Phyſicæ, quo poſtquam obvia paſſim quædam de rebus cœleſtibus Autor doctiſſimus tradidiſſet, tranſit libro 4. ad Terram, quam docet ob maſſam, quæ pro ratione voluminis minus materiæ propriæ, adeoque & minus motus habet, contrudi verſus centrum; & interiorem eſſe elementarem ac minus mutabilem, exteriorem vero facilius a ſubtili materia agitari. Ubi ex poris terræ interioris variis varia fluida deducit. Nam materiam ſubtilem in poris terræ quodammodo figi. Hos poros dividit in quatuor genera: eſſe enim undulatos, rectos (quorum ſuperficies cava vel polita ſit vel aſpera) ramoſos (ſeu ex pluribus communicantibus compoſitos) denique helicales. Materiam, quæ figitur in poris undulatis eſſe aquam, cujus proinde partes (eſſentiales, ut Autor vocat) aſſimilentur exiguis chordis ſeu funiculis. Exeuntem ex poro materiam in eo fixam ſtatim comprimi a ſecundo elemento, nec ita facile rurſus diſſipari. Fixam autem partem non aſſimilari toti poro (quippe nimis ſæpe longo) ſed parti ejus arctiori. In ramoſis poris fieri aërem; eſſe autem ejus ramos facile plicatiles ob tenuitatem, & ob interlabentem materiam ſubtilem: ſed & elaſticos eſſe, quia ſi flectantur rami, eorum pori ab una parte fiant juſto ampliores, ab altera juſto arctiores; unde quantum ab una parte intrat, ab altera non ita facile exit. Id non ita fieri in aqua, cujus & pori ſint ampliores, & ſpatium magis repletum. Ea occaſione explicat conſtructionem ſclopeti pneumatici. Materiam ramoſam, ſed magis craſſam, minusque ramoſam quam aër, conſtantem tamen ex partibus ſatis parvis, ut a materia ſubtili agitari poſſint, conſtituit oleum & ſulphura. In poris rectis *Autori* fiunt ſales, acres in poris intus aſperis, acidi in politis. Liquidum vocat, quod per ſe in omnes partes inteſtino motu cietur, (talis eſt materia ſubtilis;)

(margin: p. 135. — p. 126.)

liquorem vero vocat corpus, quod ita movetur a liquido interfluente, ut aquam, oleum, aërem, & liquores compoſitos ex his pariter, & ſale terraque admiſtis; ex quibus ſpeciminis cauſa examinat
p. 138. vinum, & poſtea agit de æquilibrio liquorum. Si in vas plenum
p. 140. uno tubulo pollicari apertum embolum per tubulum adigas pondere libræ impoſito, pars unaquæque vaſis, quæ & ipſa ſit latitudinis pollicaris, vim libræ patietur, & reliqua proportione magnitudinis (quod apparet, ſi in ea parte, quæ vim patitur, alium embolum fingamus, cum tali pondere expulſionem impediente.) Vide pag. 144. De liquorum motu, atque inde ducto aſcenſu liquorum in tubis arctis ſuper libellam, *Autor* (poſt *Robaltum* ejus obſervationis inventorem)
156. ſeqq. quædam habet non ſpernenda, quibus & filtrationes illuſtrantur. De metallis dubitat, an ſint compoſita ex ſulphuribus & ſalibus,
p. 184. an immediate ex materia ſubtili in terræ poris fixa: putat autem eſſe corpora dura, quorum partes integrantes ſint longæ & ramoſæ, & pro harum varia magnitudine aut ſubtilitate varia fieri metalla. At-
p. 196. que hinc utcunque deducere conatur ſingulorum metallorum proprietates. Hydrargyrum componit ex partibus integrantibus rotundis, politis, & perforatis magno numero pororum ſoli materiæ ſubtili perviorum, præter poros, quos ipſæ partes integrantes relinquunt inter ſe; eſſeque liquorem non pinguem, ſed macrum, quia in guttas coit; humectare metalla potius quam vitrum & alia, quia ob partium figuras multus aër inter ipſum & id, quod tangit, interlabatur. Mineralium partes eſſe breviores & minus ramoſas, quam metallorum. Dividit ea in ſales compoſitos, ſulphura compoſita, lapides. Sal commune conſtare ait ex partibus longis, rectis, cylindri-
p. 204. cis, acuminatis, rigidis. Et obiter narrat, quomodo accolæ oſtii Rhodani aquam fluvii dulcem terris arenoſis ſale marino imprægnatis immittentes, muriam inde obtineant aqua marina longe ſalſiorem, ac deinde (ut ad littora oceani) ope Solis & aëris evaporandam. Partes ſalis petræ magis conicas eſſe, cæteroqui partibus ſalis communis ſimiles. Quod ſi corpuſcula valde ſint brevia & rami fragiles, putat *Autor* eſſe partes integrantes lapidum. Grana argillæ minora eſſe & arctius jungi, quam arenæ. Ex partibus ſabuli ita conjunctis, ut pori maneant recti, fieri cryſtallum & adamantem; ex ipſis ſabuli jam formati granis cœmentatis lapides arenoſos (le Grez.)

Exigu-

Digitized by Google

Exiguos ramos partium lapidis calcarii eſſe magis acutos & ſecantes, quam partium lapidis, ex quo fit gypſum. Marmora fieri ex argilla cujus pori impleti ſulphuribus. Deinde ſatis diffuſe de Magnete (cujus materiam derivat ex poris helicalibus) tractat, omnia fere ad *Carteſii* mentem exponens (niſi quod mavult materiam magneticam in poris terræ formare, quam accerſere ex vortice Solis.) Addit, ſi metallum frangas, ſuperficiem abruptam magis dentatam videri, mineralis fracti magis planam, quod in corporibus flexibilioribus partes mutuo altera in alterius poros ſuis prominentiis ingrediantur. Agit deinde de qualitatibus durorum & mollium vel liquidorum communibus, ut calore, flamma, frigore, acido & alcali, aquis fortibus, fermentationibus, vitro ejusque lacrymis, & nonnullis Chymicorum obſervatis, quæ jam *Emericus* ex philoſophia corpuſculari utcunque explicare tentaverat. p. 220. ad 251. p. 253.

Libro quinto agit de Meteoris, et pag. 358. diſputat contra *Perraltum* autorem libri de fontium origine, & *Mariottum*, ex ſolis fluviis aquas fontium deducentes. Putat enim, aquam pluviam non admodum in terram penetrare, & ex canales allegantibus quærit, quis eos viderit; non quæſiturus, ſi a metallorum foſſoribus cognoviſſet, aquam pluviam intra paucos dies ad aliquot centenorum paſſuum profunditatem in terram penetrare. Noſtro *Autori* credibilius videtur, fontes naſci ex aqua marina ſub montium radicibus exiſtente atque inde in vapores elevata. Et p. 385. diſputat contra *Mariottum*, qui Tr. *de motu aquarum* (p. 50.) obſervaſſe ſibi viſus eſt, novam Lunam inclinare ad ventum ſeptentrionalem, intra dies tres vel quatuor verſus orientem, inde ad auſtrum, occidentemque deflexum, & cum nova Luna ad ſeptentrionem reverſum; dum ſcilicet Luna tendens ad apogeum, aërem nonnihil attrahat, inter tropicos, unde alius aër a partibus polaribus affluat; & hunc ventum orientali junctum, qui ex motu terræ oritur, efficere ventum inter orientalem & ſeptentrionalem medium, in medio zonæ temperatæ ſeptentrionalis. Deinde explicat & illuſtrat, quæ *Edmundus Hallejus* de cauſis motus ventorum dedit. De maris fluxu & refluxu agens, tradit ex obſervatis *Coubardi* Profeſſoris Hydrographiæ Regii in oppido Breſt, maximum fluxum fieri biduo aut triduo a plena vel nova Luna, & plerumque biduo, ni venti obſtent. Idem in p. 391. ſeq. p. 408.

in portu *S. Malo* obſervavit *Mauvaiſon* Mathematicus: idemque fere in aliis Oceani Europæi locis notari, Autor ait, ſed fluxum maximum
p. 449. magis eſſe tardum & magnum quo locus eſt ſeptentrionalior. Agit & de columnis, & cognata illis ſpecie nubium aquam elevantium, quas Galli Trombas vocant; & citat librum *anonymi* inſcriptum:
p. 451. *Conjectures phyſiques ſur quelques colomnes de nue*, quem ait exacte rem explicuiſſe, ex hiſtoria duorum ejusmodi meteororum, quorum unum viſum Remis Auguſto A. 1680, alterum in Provincia Brienſi Aug. A. 1687.

Libro ſexto tractatur de Plantis. Ex *Malpighii*, *Grewii*, aliorumque eruditorum noſtri temporis cogitationibus quædam generalia exhibet, ſed paucis; unde liber ſextus phyſicæ breviſſimus eſt, a pag. 467. usque ad 502. Septimus librorum agit de Animalibus. Rem Mechanicam animalium illuſtravere *Borellus* & *Perraltus*. De Anima beſtiarum ita judicat in præfat. lib. 7: ſi quis ſtatuat, eſſe in beſtiis animam a corpore diſtinctam & ſeparabilem, fatemur libenter, contrarium a nobis oſtendi non poſſe, quin potius conjecturas innumeras huic ſententiæ favere, quam nos maxime rationi con-
p. 631. ſentaneam judicaremus, niſi fides obſtare videretur. Statuit autem primam plantam, & prima cujusque ſpeciei animalium paria a DEO ipſo eſſe producta. In natura cerebri & nervorum explicanda, poſt *Williſium*, *Vieuſſenii* Neurologiæ autoris noviſſimi obſervatis crebro utitur. Lienem ait melius noſci cœpiſſe poſt *Malpighii* obſervationes. Et p. 539. ait, ſe fibras cordis tanquam muſculi explicaturum, non tantum ex iis, quæ a *Stenonio* & *Lowero* publice, ſed & quæ ſibi ab egregiis Anatomicis ſint demonſtrata. Inprimis ex *Stenonio*, *Perralto*, *Borello* motum muſculorum illuſtrat; & ex *Swammerdammio* & *Baylio* reſpirationem. Et ex *Blancardo* (*Anatom. Ref.* p. 206.) obſervat, diaphragma eſſe muſculum duplicem. Opinionem noviſſimam circa generationem animalium (obſervationibus *Leewenhoekii* innixam, qui ſemina reperit plena
p. 642. animalculorum) judicat non ſpernendam, ac refert *Hartſoekerum* (Batavum) jam 17 aut 18 abhinc annis tale quid ſtatuiſſe, & ad *Malebranchium* perſcripſiſſe; quin & ſe vidiſſe tractatum manuſcriptum in eandem ſententiam ab *Hombergio* Germano (qui & laudatur Tom. 3, p. 292.) compoſitum, quo reddatur ita probabilis, ut
non

Digitized by Google

non niſi ob novitatem mira aut extraordinaria nobis amplius videri poſſit. Cæterum Germina inde ab initio Mundi formata cum quibusdam doctis viris arbitratur: adde Tomi tertii pag. 19, 20. & 27.

Liber VIII Phyſicæ incipit TOMUM TERTIUM, ubi agere ſe profitetur de Homine, multa tamen & reliquis animalibus communia tractat. In præfatione, eorum ſententiam probat, qui putant Animam non producere motus corporis, ſed tantum dirigere; neque illos quidem omnes, ſed tantum liberos. Atque inter conditiones unionis animæ & corporis hanc quoque ponit, ut ex motu corpori conveniente ſequatur in anima voluptas, ex contrario dolor; item, ut abundantia ſpirituum faciat in anima benignitatem, robur audaciam, celeritas diligentiam. De Febribus agens citat *Minoti* tractatum de natura & cauſis febrium, qui febrim definit fermentationem extraordinariam in ſanguine excitatam, ob materiam admiſtam, in quam principia ſanguinis activa, ſeu partes ſpirituoſæ agunt, ut eam reliquis partibus aſſimilent. In Paroxyſmo febris intermittentis durante frigore, juxta *Autorem*, ſanguis in venis denſior lentius fertur ad cor; denſior autem ſanguis fit ex acido extraneo ſulphura illigante; ſed nitrum aëreum reſpiratione attractum, ſanguinem iterum rarefacit, & acida præcipitat; verum tunc exaltato fermento fortior eſt fermentatio, unde calor, quo durante ſulphura præcipitantur, donec acidis per glandulas cutis excretorias expulſis, ſulphura iterum maſſæ ſanguineæ reddantur. Febrem continuam ſimplicem eſſe putat ſine coagulatione; malignam cum coagulatione; peſtilentialem cum diſſolutione ſulphurum. Nam & apud Chymicos pinguia acido mediocri figi, a nimio diſſolvi. Agit quoque de ſenſibus, & p. 97. diſputat contra ſingularem *Perralti* opinionem de Tactu, qui putat animam particulis animatis ita peculiariter eſſe unitam, ut non ex partium, ſed particularum diſcontinuatione dolorem ſentiat. De Lumine tractans, notat falſum eſſe, quod vulgo jactant, oſſa, cancros, oſtrea pleniora eſſe plenilunio. Colores primarios ſeu radicales ita conatur explicare, ut color ruber oriatur, cum globuli luminis multo plus habent motus circularis quam recti; flavus, cum non adeo major eſt circularis recto; cœruleus, cum non adeo minor eſt circularis recto; violaceus denique, cum multo minor eſt circularis recto. Quia ſcilicet curvato radio exte-

p. 40. p. 46. p. 169. p. 181.

exterior pars curvaturæ rubeo-flava; interior violaceo-cœrulea eſt; viridis autem color ex flavo & cœruleo miſtis naſcitur. Statuit, ſulphura craſſa & ſpongioſa lente mota, magnasque adeo umbras admiſtas habentia, facere colorem rubeum; ſi minores ſint umbræ, mediocrisque adeo illuminatio, oriri flavum, majore ſcilicet exiſtente ſulphurum motu. Hinc ferrum & vitrum ſummo calore candeſcere, mox flava, denique rubicunda fieri. Sulphura ſubtilia, licet ſpongioſa, tamen colorem cœruleum dare, ob debiles umbras exiguitatemque intervallorum, unde radii minus detorqueantur, adeoque plus motus circularis retineant. Hinc flammam ſpiritus vini, & ſuperiora flammæ candelæ cœrulei eſſe coloris. Alumen putat admiſceri a tinctoribus, quod vi ſua corroſiva ſuperficies panni alteriusve tingendi corporis magis disjungat, & transparentem, atque adeo coloribus aptam reddat. Cæterum, etſi *Carteſio* adeo viſum fuerit, lumen in inſtanti transmitti, ut in *Epiſtolis* alicubi dixerit, contrario probato, Phyſicam ſuam everſum iri; *Autor* tamen noſter
p. 171. fatetur, lumen exacte loquendo non eſſe plane inſtantaneum;
p. 158. hinc negat, quod *Carteſius* ſtatuerat, lumen conſiſtere in conatu globulorum recedendi a centro vorticis; nec aliam cauſſam eſſe putat, quam quod in omni flamma partes terreſtres in materia primi elementi natantes, impellant ambientes globulos elementi ſecundi.
p. 205. Examinat porro ſententiam *Barrovii* de coloribus, ex *Diario Eruditorum Gallico 19. Novembris 1675*; & putat eadem poſſe explicare *Carteſianos* modo paulo ante dicto, qui videtur ex *Barrovio* ſumtus. Supponit autem *Noſter*, non tantum lumen conſiſtere in globulis, ſed & colores conſiſtere in rotatione horum globulorum. Licet vero hæc concederentur, non oſtendit, quomodo umbræ faciant rotationem ad colores neceſſariam. *Barrovius* videtur rem ad obſervationes quasdam generales reducere voluiſſe, ſine hypotheſi parum ſtabilita. *Autor* p. 220. pugnat contra *Robalti* opinionem de correſponſu filamentorum duorum nervorum opticorum, ad hoc, ut objectum appareat ſimplex. Et pag. 244. diſputat contra ſententiam *Malebranchii*, in libro *de Inquirenda Veritate*, cur Luna horizonti propior, etſi a nobis remotior ſit, oculorum tamen judicio major appareat, cum tamen menſurata ejus diameter reperiatur minor,
p. 293. quam ubi magis elevata eſt. Centrum ovale facit organon immediatum

ſtatum imaginationis; nervos enim venire ex corporibus ſtriatis, quæ veniunt ex media regione centri ovalis; ſpiritus autem animales formari in ſubſtantia cerebri cinerea. Agit deinde de paſſionibus ſeu affectibus, ad *Carteſii* fere normam. Si dolor aliquis neceſſario ferendus ſit, ſuadet, ut cogitatione ipſi imaginationem aſſuefaciamus: ita in ipſo actu patiendi minus gravem eſſe futurum. p. 305.

Poſt phyſicam doctrinam de homine, ſequitur doctrina *MORALIS*, ea ſcilicet quæ hominem ſingularem regit: nam ſcientiam gubernandæ Reipublicæ *Autor* ait a ſe Politicis profeſſis relinqui. In præfatione ait, nuperos quoſdam Autores (*Malebranchium* & ſequaces intelligit) pro Morali nobis Metaphyſicam dediſſe. Nam ad Metaphyſicam pertinere, quod ab iis aſſertum eſt, ſolum DEUM reddere homines felices; ſolum eſſe autorem voluptatis & doloris, animæque ſibi unitæ innumerabiles voluptates afferre; quicquid in ſe gerat imaginem Dei, id afferre voluptatem; animas creatas eſſe ad poſſidendum DEUM, aliaque id genus. Fieri enim poſſe putat *Autor* noſter, ut qui talia ſciat, ſua tamen officia ignoret. Videtur autem doctrina ejus moralis habere aliquid ex *Carteſii* & *Hobbeſii* placitis miſtum. Dividit Moralem in naturalem, civilem, & Chriſtianam. Libro igitur primo agens de Amore ſui ſeu philautia, notat, aliarum p. 404, rerum amores eſſe tantum ſpecies quasdam proprii amoris, quatenus 405. eæ nobis convenire videntur. Toties, inquit, nos male amamus, quoties nos amamus in rebus, quæ nobis non conveniunt. Itaque & DEUM fontem omnis boni recte amamus, cum amamus ut autorem verorum bonorum, quæ ratio talia eſſe cognovit: amore igitur electionis, non inſtinctus, amandus eſt DEUS. Ad DEUM ſic amandum excitamur, ſi cogitemus, nihil DEUM jubere, quod non ſit nobis optimum. Amorem autem DEI propter ſe, ſeu ſuper omnia, putat Autor eſſe rem divinam ex gratia particulari proficiſcentem, & propriam Chriſtianis. Videtur autem amoris vocabulum ſumere paulo generalius, ut ſit affectus, qui nos voluntate vel affectu jungat objecto, quod nobis videtur conveniens. Ponit legem naturæ *Hobbianam*, ut p. 412. pacem quæramus, ubi licet; ſin minus, bello nos paremus. Atque ita juri omnium in omnia eſſe renunciandum, id eſt, unumquemque ſibi adimere jus alteri in certarum rerum uſu reſiſtendi. Cæterum, p. 414, neminem obligatum eſſe ſtatuit ad patiendum mortem, alioſque 415.

Digitized by Google

ingentes dolores, atque ideo reos capitis juſſu judicis ligari. Extorta etiam pacta notat ſervanda eſſe, ut ſi quid latroni promiſſum ſit ad vitam redimendam. Sequuntur deinde virtutes & vitia, ex hoc principio pacis collecta. Ubi agit de noſtris officiis reſpectu
p. 425. gloriæ DEI, inter alia putat, contra gloriam DEI eſſe, ſi quis dicat, DEUM in priore ſigno res cognoſcere quam velle (in quo neſcio an nón pleroſque habiturus ſit diſſentientes;) item DEUM nolle mon-
p. 432. ſtra, ſed ex ſimplicitate legum naturæ ad ea ferenda obligari. Negat autem nos obligatos eſſe lege naturæ, aut conſideratione divinæ gloriæ, ad multorum aliorum ſalutem noſtræ vitæ jactura conſervandam. Libro ſecundo *Autor* de ſocietate civili agens, ex *Hobbii* doctrina tradit, omnes civitatis perſonas in unam perſonam civilem jus ſuum transferre. Tres autem eſſe formas Reipublicæ ſimplices, eſſe & formas ex his miſtas. Perſonam hanc civilem habere abſolutam poteſtatem, non quod ego tenear renunciare juri me defen-
p. 452 dendi, ſed quod alii juri alios contra Rempublicam defendendi renunciaverint. Summam poteſtatem ait jus habere doctrinas ſtabiliendi, (ſed non niſi circa res ad mores pertinentes) & in Rebuspublicis mere humanis præſcribendi formam cultus divini. Notat autem, non poſſe Rectoribus limitatam poteſtatem concedi, quia qui ſatis virium habeat ad omnes protegendos, habiturus etiam ſit ſatis ad opprimendam libertatem; itaque imperium abſolutum eſſe malum neceſſarium, & minus nimia libertate. Privatos igitur reſpectu Principis vel Reipublicæ nil proprium habere. Inter diverſas Respublicas jus gentium easdem ſervare regulas jubere, quæ locum habent inter privatos in ſtatu naturali. Putat jure a nobis occidi animalia innocua,
p. 474. quia injuſtitia ſupponat pacta aut leges; quæ ratio forſan non erit ad
p. 470. omnium palatum. Collocat crimen læſæ Majeſtatis in declaratione ſubditi, qua Reipublicæ obedientiam neget, eaque ratione hoſtis fiat. Cæterum laudat Autorem *Tentamentorum Moralium*, qui vol. I. tract. 4. de mediis conſervandæ pacis inter homines, multa præclara ab Autore hic prætermiſſa dixerit. Quæ deinde habet de prudentia civili & oeconomica, etſi multa egregia contineant, quia
p. 489. tamen pleraque apud alios recte tradita ſunt, fruſtra indicarentur. Felicitatem collocat in ſatisfactione interna, quam animus recipit ex bono uſu rerum, conſervationi ipſius aptarum. Alia enim in
pote-

Digitized by Google

poteſtate non eſſe, adeoque nec laudem aut vituperium mereri. Sub finem oſtendit, quanto ſtatus civilis ſit melior naturali, in quo jus quidem omnibus in omnia ſit, ſed exitu careat. Libro tertio tractat de ſcientia morali Chriſtiana. Ubi agit de pacto DEI cum Abrahamo, renovato cum Moſe in monte Sinai, Exod. 19. pertinente primum ad Abramidas, deinde ad Iſraëlitas. Fuiſſe autem hujus divini juris interpretationem in manu Abrahami & Moſis; poſt mortem Moſis fuiſſe apud ſupremum Sacerdotem, poteſtate tantum temporali apud Joſuam exiſtente: in quo noſter ab *Hobbio* receſſit, ne quid juri Sacerdotum derogaret. Sub Eli Sacerdote ſummo, utramque poteſtatem fuiſſe unitam, ut & ſub Samuele donec Reges fuere conſtituti, ſalva poteſtate ſpirituali Sacerdotum. Prophetas interim Meſſiam venturum prædixiſſe. Is demum, inquit, natus novum DEI fœdus cum hominibus percuti fecit, cujus vetus non niſi figura erat. Hoc fœdus pertinet ad DEUM Abrahami, ſed ſecundum cultum a Chriſto præſcriptum. DEUS ita colentibus promittit veniam peccatorum, & regnum cœlorum. Chriſtum Autor ait præſcripſiſſe obedientiam & fidem: vocationem Chriſti non imponere legem, ſed incredulum jam judicatum eſſe; ſcilicet ex peccatis anterioribus contra naturæ leges. Oſtendit denique, virtutes Chriſtianas non differre a naturalibus, niſi intentione ſeu fine, qui non amplius eſt conſervatio temporalis, ſed gloria DEI, & ſalus æterna. Gloriam autem DEI intelligendam ſupranaturalem ex attributis revelatis. Poteſtatem temporalem ipſa Chriſti autoritate confirmari; ſpiritualem in Eccleſia, id eſt, Concilio Univerſali reſidere. Cæterum ſub finem Tomi primi *Autor* ſpecimen Dictionarii adjecit, quo complures Termini ordine Alphabetico breviter exponuntur. p. 539.

DISSERTATIONES DUÆ. I. DE PASCHALI Latinorum Cyclo annorum LXXXIV. II. De Cyclo Paſchali Ravennate annorum XCV: auctore F. Henrico Noris Veronenſi Auguſtiniano, Sereniſſimi Magni Ducis Etruriæ Coſmi III. Theologo, & in Piſana Academia Profeſſore.

Florentiæ, 1691. fol. plag. 18.

CUm eruditiſſimus Noriſius in Opere *de anno & epochis Syro-Macedonum*, Florentiæ A. C. 1689 edito, ſuoque merito a nobis in

Actis anni 1690 p. 425 laudato, Faſtos Conſulares anonymi, & ab eo conſervatum *Cyclum LXXXIV annorum* recenſens obſervaſſet, eundem Cyclum in ſex teſſaradecäeterides diviſum a Latinis Patribus ad indicendas Neomenias Paſchales, quas ex ætate Lunæ ſingulis ineuntium annorum cycli Kalendis prænotata deducebant, acceptum fuiſſe; animum adjecit ad cycli hujus Eccleſiaſtici rationem peculiari diſſertatione declarandam. In hac ergo Clariſſimus Auctor erudite, ut ſolet, oſtendit, *cyclum* hunc *inventum*, vel reformatum ſaltem fuiſſe poſt Nicænam ſtatim ſynodum, antiquatum autem circa Leonis & Hilarii Pontificum tempora. Ipſum porro Cyclum Eccleſiaſticum, a Civili, qui Kalend. Januar. inchoabatur, diverſum habuiſſe *initium*, nempe 31 Martii; ſortitum quoque fuiſſe alium annorum *embolimæorum ordinem:* primum enim ejusdem annum fuiſſe embolimæum; ſex vero embolimæos, qui in Cycli civilis teſſaradecäeteride poſtrema collocantur, in Eccleſiaſtici ſtatim altera poſitos, primumque menſem, qui in anno civili plenus eſt, in eccleſiaſtico cavum fuiſſe. Quum vero, qui de Paſchate veterum Latinorum commentati ſunt, *Cyclum Lunarem*, neſcio quem, *Latinorum*, qui Cyclo Lunæ Alexandrinorum analogus ſit, allegare ſoleant, atque ex illo derivare controverſias, quæ poſt Concilium Nicænum Latinis cum Orientalibus interceſſerunt, Clariſſimus Noriſius luculenter probat, omnia *diſſidia*, quæ *de Paſchatis die* in veterum Patrum monumentis commemorantur, ex ætate Lunæ in Cyclo annorum LXXXIV prænotata fluxiſſe, dubiumque diem Paſchatis inter Latinos ac Orientales tunc fuiſſe redditum, cum in Cyclo anonymi Luna in Kal. Jan. numerabatur XXVI cum feria VI; item Luna XXVIII cum diverſis feriis concurrens; denique Luna XXX incidens prima anni die in Sabbatum vel Dominicam. Id autem ut demonſtret, breviter ex Victorio Aquitano Eccleſiæ Alexandrinæ & Latinæ Canones Paſchales refert, Claviumque confutat, qui contendit, in Eccleſia Latina Dominica XIV Lunam proxime ſequente Paſcha ſemper celebratum fuiſſe, cum tamen ex Victorio aliiſque manifeſte conſtet, Latinos diu fatis *Luna XV Paſcha nullum* egiſſe, quia abſurdum putabant, lætum ac feſtum diem reſurrectionis recolere ea Luna, qua Chriſtus crucifixus fuit ac ſepultus. Ex hisce ergo conficit, Latinorum Cyclum Lunarem commentitium eſſe, veteribus

ribusque ſcriptoribus plane ignotum, idque argumentis pluribus additis evincit. Tandem poſtquam de periodo Victorii, (quæ omnem quidem de menſe Paſchali diſcordiam inter Alexandrinam Latinamque Eccleſiam extinxit, ſed veteres tamen de die Paſchali contentiones reliquit, atque hinc a Dionyſio Exiguo ad Alexandrinorum Canones traducta fuit) nec non de Liliana reformatione pauca tradidit, *vitium Cycli Anonymi*, quo ſcilicet Novilunia cœleſtia olim pluribus diebus morabatur, deinde vero eadem prævertebat, corrigit, veramque ætatem Lunæ in ſingulis Kalendis Januarii ex Aſtronomicis Tabulis mediorum motuum deſignat, media Novilunia menſis Decembris ab A. C. 294 ad exitum usque Cycli in tabulam conjiciendo. Veritatem autem ſui calculi comprobat, dum eum exigit ad aliquot Eclipſes a veteribus commemoratas. Additum eſt huic Diſſertationi *Diagramma Cycli Civilis & Eccleſiaſtici LXXXIV annorum* in ſex Teſſaradecäeterides diſtributi, cujus initiũ cadit in annum Chriſti 298. Ex hoc unico ſtatim intuitu deprehenditur, quis anno Chriſti dato reſpondeat Cyclus Solis? quotus ſit annus datus in Cyclo LXXXIV annorum? quæ feria competat Kalendis Januarii? quænam ætas Lunæ ſit iisdem Kalendis? in quem diem incidat Neomenia Paſchalis? quis dies Paſchatis feſto ſacer? quænam ætas Lunæ in feſto Paſchali? quis anni civilis finis? quot dierum ſit annus Lunaris civilis? & tandem quot dies annus Eccleſiaſticus comprehendat?

Cæterum cum diſſertationem, cujus ſummam breviter jam recenſuimus, recens typis eductam Doctiſſimo Præſuli *Ciampino* miſiſſet Noriſius, ille huic auctor fuit, ut *Paſchalem Cyclum* in vetuſto marmore Ravennate ſcalptum, & in quo periodus continetur Dionyſiana, quæ veteri Latinorum Cyclo ſucceſſit, calenti adhuc a ſimili argumento ſtylo explicaret. Id quod feliciter etiam præſtitit in *Diſſertatione ſecunda*, licet tot undique difficultates in hoc argumento ipſum circumſtiterint, ut iisdem territus non ſemel hæſerit dubius, cuinam viæ tutius inſiſteret, cum non ſecus ac in Labyrintho ſinuoſis circumquaque anfractibus implicaretur, parumque abeſſet, quin retro legens veſtigia vix inchoatum iter abſolveret. Cyclus autem Paſchalis ille, de quo ſermo eſt, Ravennæ extat in Camera Eccleſiæ metropolitanæ *Cartilogio* denominata, lapidi, cujus diameter palm. Rom. 4½, inſcriptus, illumque a P. Cæſare *Pronti* Auguſti-

niano lineis ac verſibus ad prototypum circumductis exſcriptum exhibet Auctor diſſertationis. Comparent in eo quinque enneadecaëterides in gyrum ſigillatim circumductæ, ex quibus LXXXXV annorum Cyclus conflatur, inchoatus quippe ab A. C. 532, deſinens vero anno 626. In totius rotæ circumferentia anni Cycli Lunaris eminent, hos ſequuntur proxime anni Cycli Paſchalis, ad quos in prima enneadecaëteride notati ſunt dies, quibus in omnibus quinque Cyclis Lunæ XIVtæ Paſchales contingunt, quæ eodem tenore per novendecim cyclorum quinque annos invariatæ recurrunt. Succedunt dies Paſchatis, variæque in illis Lunæ ætates. Ultimus tandem gyrus annorum communium & intercalarium ordinem in Cyclo novemdecennali deſignat. Numerus autem VI ob laterculi anguſtias non binis numeralibus Romanorum notis, ſed frequenter charactere Ϛ inferius tamen ſinuato exprimitur, eo modo, quo numerus 6 in nummo, quem in libro de Epochis Syriæ Clariſſimus Auctor pag. 144 produxit. Hic ergo Cyclus vere Dionyſianus ut explicetur, *capite primo* Doctiſſimus Noriſius rem ipſam ab ovo, quod ajunt, repetens ſequentia proponit; Quamvis Nicæna Synodus diuturnis de Paſchali feſto rite celebrando controverſiis finem impoſuiſſe viſa fuerit, cum Dominicæ Reſurrectionis ſolennia poſt Lunam XIV die Dominico, qui tum eandem, tum etiam Æquinoctium XII Kal. Apr. affixum proxime conſequeretur, inſtauranda decreviſſet, ejuſdem etiam ſolemnitatis quotannis indicendæ cura Alexandrino Patriarchæ commiſſa, quod Ægyptii rerum Aſtronomicarum peritia cæteros antecellere dicerentur; graves tamen etiam poſt illud decretum contentiones inter Orientis ac Occidentis eccleſias erupiſſe. Latinos enim vetuſtos in celebrando Paſchate ritus, quibuscum Alexandrinorum canones pugnabant, deſerere recuſaſſe, ac cum Cyclo annorum 84 uterentur, quo non modo Lunationes, verum etiam ferias perpetuo in orbem duci arbitrabantur, Alexandrinorum enneadecaëteridem recipere renuiſſe, quod hæc feriarum apocataſtaſin neutiquam in ſui repetitione reddebat. His ergo motum *S. Cyrillum* Alexandrinum, quo jactatam Latinis ſui ipſorum Cycli in feriis reſtituendis excellentiam ad enneadecaëteridem transferret, *Cyclum annorum XCV* excogitaſſe, qui ab A. C. 437 ad 531 quinque enneadecaëteridas continens non ſolum feriarum apocataſtaſin, ſed Lunationes quoque

eodem

eodem quo prius ordine reſtitueret. *Victorium* deinde *Aquitanum, Cyclum annorum DXXXII*, ut Neomeniæ rectius indicarentur, ad Latinorum Canones partim deflexum contexuiſſe, nec ſuſtuliſſe tamen controverſias omnes Paſchales. Tandem vero *Dionyſium Abbatem*, cognomento *exiguum*, Græcis Latinisque literis excultum, a Petronio epiſcopo rogatum, *Cyclum Paſchalem annorum XCV* concinnaſſe Cyrilliano ſuccedaneum, initium quippe capientem ab A. C. 532, cum anno ſuperiori ille exitum habuiſſet. Quia autem plerique Scriptores, in quibus etiam eſt doctiſſimus Auctoris Amicus, *Antonius Pagius*, in Diſſertatione de Periodo Græco-Romana Animadverſionibus in Baronii Annales præfixa, Dionyſio tribuunt Cyclum DXXXII annorum, negatur hoc ipſum cum Petavio, & ex *Ceolfridi* Abbatis *Bedaque* teſtimoniis contra ſecus ſentientes diſputatur, Bedæque tribuitur, quod ab A. C. 532 ad 1063 Cyclum digeſſerit, qui tamen in alienum plane locum operum ipſius fuerit rejectus. Sed cum mirum videri poſſit, cur Dionyſius Cyclo Victorii repudiato, Syſtema 95 annorum conſcripſerit, in quo ob intercurrentes biſſextos dies Paſcha varia ratione occurrit, cum tamen facili negotio Victorii Periodum ad Alexandrinorum Canones, quos ſecutus eſt, redigere potuiſſet; Auctor noſter cenſet, Dionyſio, cum ſibi propoſuiſſet Paſchalem Eccleſiæ Alexandrinæ Methodum in Eccleſiam Romanam invehere, conſultum viſum fuiſſe, Cyrillianum Cyclum, qui hactenus in Ægypto ob Auctoris famam ſumma religione ſervatus fuerat, ad Latinos traducere, quibusdam regulis ſuperadditis, quibus ejusdem Cycli defectus impediretur: reſpondetque ad illa, quæ ex Georgio Syncello de *Aniano*, Cycli 532 annorum apud Ægyptios auctore, objici poſſent. In *capite ſecundo de defectibus hujus Cycli* agitur, quorum unus ex Lunari anticipatione ortus veteribusque ignoratus Cyclis fere omnibus communis eſt, alter vero enneacontapentaëteridi proprius, quod ſcilicet exactam feriarum apocataſtaſin non continet; unde & Scaligero Cyrilliana Methodus non vitioſa ſolum ſed & ridicula dicta fuit. Hunc tamen defectum non Dionyſio ſolum, ſed Cyrillo quoque perſpectum fuiſſe, imo utrumque medelam eidem adhibuiſſe probatur. Quamvis autem Dionyſianus Cyclus propoſitus publice, & a multis Eccleſiis admiſſus fuerit, non defuiſſe tamen in Italia, Gallia & Hibernia, qui eidem Victorianam periodum prætulerint, ex variis antiquis Auctoribus *capite tertio* erudite demonſtratur. Quibus ita propoſitis, ad partes Cycli Ravennatis ſigillatim explicandas Clariſſimus Auctor deſcendit in *capite quarto*, primumque de *Cyclo Lunari* (cujus primus annus cum quarto decemnovennali componitur) ejusque differentia a decemnovennali ſtricte ſic dicto agens, Scaligeri lapſum in hoc argumento acriter reprehendit. Erudite porro probat, Cyclum illum Lunarem methodi gratia ab illis ipſis, qui decemnovennali utebantur, inventum fuiſſe ad prodendam Lunæ ætatem in Kalendis præcipue Januariis, cum hoc, niſi per longiores ambages, ex alterius Cycli decemnovennalis tenore conſequi non poſſent; nequaquam vero originem ſuam

debere

debere Julio Cæſari,ſed *Cyclum Lunarem & Kalendarium Julianum*, quæ *Gauricus* (forſan alieno dolo deceptus) tanquam ex marmoreis tabulis Capitolinis exſcripta venditarit, meram eſſe impoſturam. In *capite quinto*, quod *Cycli decemnovennalis Paſchalis* expoſitionem continet, notatur, methodum colligendi initii anni Paſchalis a Luna XV, ac ejusdem finem ſtatuendi in Luna XIV, qua uſus Dionyſius, a nemine unquam fuiſſe uſurpatam, cum tot tamen gentes annos Lunares habuerint. Et quia in anno Cyclum decemnovennalem inchoante conſtituendo, nec Dionyſius, nec Beda ſibi conſtare videntur, ſed modo aureo numero XIX, modo I, facere initium enneadecaeteridis, ſententia illorum explicatur, & contra Petavium defenditur; Clavius vero, qui veteres Cyclum ab aureo numero III cœpiſſe ſcribit, refellitur. Tandem cum S. Cyrillus annis ſui Cycli epocham ab imperio Diocletiani addiderit, Dionyſius autem Tyranni memoriam nomenque peroſus, notam chronologicam conditi abs ſe parilis Cycli ab æra *Incarnationis Dominicæ* nova methodo deſumſerit, Epocha quoque illa explicatur, oſtendendo Dionyſium æram ſuam ab incarnatione ſeu conceptione Verbi divini, quæ contigerit anno U. C. 754 Per. Jul. 4714 d. 25 Martii deduxiſſe, cum vulgaris noſtra Epocha poſt Chriſtum A. U. C. 753. Per. Jul. 4713 d. 25. Decemb. natum, ſeptem diebus omiſſis a Kalendis Januarii A. Per. Jul. 4714 initium ceperit, ita ut natalis Chriſti ſecundum Dionyſium fuerit d. 25 Decembris primo anno æræ vulgaris exeunte. Refertur quoque, Epocham incarnationis ad elapſum usque proximum ſeculum Galliam retinuiſſe, & hodie Florentinos quoque, tradito a majoribus ritu, eadem in publicis tabulis uti, ac pro anno a nato Chriſto 1691, numerare annum 1690 ab incarnatione Domini. Verum quia *Epocham Vulgarem* Petavius, Langius, Ricciolius aliique ad Bedam auctorem referunt, quaſi illam ex hallucinatione quadā pro Dionyſiana poſteris venditarit, contra accuſationem illam Venerabilis Præſul defenditur, & ſecus ſentientes variorum errorum rei peraguntur. *Caput ſextum, ſaltum Lunæ* eodem die in Cyclo Dionyſiano & Alexandrino committi docet, eumq; inſeri a Dionyſio primo Cycli anno, quo deinceps factum, ut inchoarit annum primum, non ut alios, a XV ſed XIV Luna, quæ tamen ad præcedentem annum pertinet, ne unus primo anno dies deeſſe videretur. Id vero cum jam *Brideferto* Bedæ Scholiaſtæ incommodum viſum fuerit, Bedaque in Cycli finem illum ſaltum rejiciendum arbitretur, in hujus ſententiam concedit Noriſius, Petaviumque verba Dionyſii ac Bedæ non recte explicantem aliquoties refellit. *Ultimum* tandem *caput* in *annorum embolimaeorum* enneadecaeteridis *Diſpoſitione* declaranda verſatur, liquidoq; oſtendit, octavum annum apud veteres embolimæum fuiſſe, ſecus ac Clavius contendit. Deinde progreſſionem embolimæorum annorum, quæ perplexa admodum eſt in Cyclo Dionyſiano & Ravennate, exponit, ſimulq; docet, Bedam alia ratione menſes intercalares diſpoſuiſſe, nec rejeciſſe ad finem anni Lunaris, ſed, duobus tantum exceptis, cæteros per varios anni menſes digeſſiſſe, quo factum, ut aurei numeri II & XIII in diem 2 Decembris perperam fuerint conſtipati, qui tamen error in veteri Kalendario deinceps fuit emendatus.

❁ (o) ❁

Digitized by Google

N. V. 193
ACTA ERUDITORUM
publicata Lipſiæ
Calendis Maji Anno M DC XCII.

חכמת שלמה׃
SAPIENTIA SALOMONIS.
Amſtelodami, imprimebat Joſephus Atias, A. 451. h. e. Chriſti 1691. in 4. plag. 34.

AUtor eſt *R. Salomo Loria,* Judæus Auſtriacus, qui *R. Davidi Ganſio* (in *Zemach David) lumen magnum, corona Iſraelis, miraculum temporis* ſalutatur, atque anno 5333. h. e. Chriſti 1573. mortuus fuiſſe dicitur; unde facile cognoſces, ſphalma irrepſiſſe typographicum in *bibliothecam Rabbinicam* clariſſimi philologi *Joh. Buxtorfii*, patris, p. 316. edit. Baſil. 1640. cum ibi *ante 400. annos floruiſſe* feratur. Continet autem hoc criticum opus, minuto charactere quadrato ac perquam nitido recuſum, *varias lectiones* tum quoad *textum* Gemaræ, tum quoad *Raſchi* commentatorem itemque תוספות *Additiones Talmudicas*, ſed non niſi in Maſſichthoth ſequentibus, ac hoc omnino ordine collocatis: *Berachoth, Schabbath, Peſachim, Beza, Jebhamoth, Kethubboth, Gittin, Kidduſchin, Sota, Succa, Sanhedrin, Schebhuoth, Maccoth, Babha Kama, Babha Mezia, Babha Bathra, Nidda, Cholin, Erubhin.* Librum jam olim Cracoviæ a. שלוה 341. Chriſti 1581. editum fuiſſe, ex *Siphthé Jeſchenim* R. Schabbetai Strimeri compertum habemus. Omnis ejus utilitas huc fere recidit, quod germana & antiqua lectio tractatus alicujus Talmudis Babylonici ad fidem optimorum MSCtorum recenſita hinc hauriri queat. Quandoque tamen de ſenſu etiam ac juſta interpretatione difficiliorum locorum ſolicitus eſt Noſter, & ex margine codicum ſuorum affert figuras ligno inſculptas, quæ tractati-

bus non unis, præſertim *Schabbath, Succa, Babba Bathra* & *Erubbin* non temnendam lucem fœnerantur.

IN LACTANTIUM DE MORTIBUS *Perſecutorum notæ Nicolai Toinardi Aurel.*

Pariſ. apud Arnulphum Seneuze 1690. in 8. plag. $9\frac{1}{2}$.

Aureum Lactantii libellum de mortibus perſecutorum e tenebris, quibus per multa ſecula hactenus immerſus fuerat, primus eruit, notis ſuis illuſtravit, & in Miſcellaneis ſuis Lutetiæ Pariſiorum A. C. 1679 publicavit celeberrimus *Baluzius*. Vix in Gallia vulgatum avide exceperunt Angli, & anno ſtatim proximo 1680 novis ſcholiis ornatum Oxonii imprimi curarunt. Secuta eſt A. 1684 in Finlandia editio Aboenſis cum notis *Johannis Columbi*, quibus etiam *Gisberti Cuperi* obſervationes intermixtæ ſunt. Eodem anno Oxonii, & Cantabrigiæ A. 1685, cum cæteris Lactantii operibus opuſculum illud prodiit. In utraque editione, quarum prior *Thomam Sparkium* autorem agnoſcit, novæ annotationes ad hunc Lactantii libellum acceſſerunt. Neque tamen Baluzius & cæteri, qui in hunc libellum commentati ſunt, ita omnia exhauſerunt, quin *Nicolao Toinardo* ſpicilegium aliquod relinquerent, e cujus obſervationibus præcipuas impræſentiarum referemus.

Dixit Lactantius libr. 4. Inſtit. c. 10. Judæos anno quinto decimo Tiberii Cæſaris duobus Geminis Conſulibus *ante* diem decimum Calendarum Aprilis Chriſtum cruci affixiſſe. Contra in libro de mortibus perſecutorum c. 2. ait, Chriſtum a Judæis cruciatum ſeu cruci affixum extremis temporibus Tiberii Cæſaris *poſt* diem decimum Calendarum Aprilis, duobus Geminis Conſulibus. Duo hæc Lactantii loca ſibi contraria non eſſe ſtatuerat Baluzius, cum ex l. anniculus 132. Dig. de verb. ſignif. Pauli JCti autoritate probari poſſe videatur, perinde eſſe, ſive quis dicat, ante diem decimum Calendarum, ſive poſt diem decimum Calendarum. Verum Toinardus accedit ad ſententiam *Henrici Noriſii*, qui in illuſtri opere Cenotaphio-rum

rum Piſanorum Pauli verba aliter interpretatus eſt. In eo tamen Noriſio non ſuffragatur, quod dicit, Lactantium, cum deſignaturus eſſet tempus diei, qua Dominus paſſus eſt, videlicet d. 23. Martii, ſcripſiſſe juxta ſtylum Aſtronomorum, qui diem a meridie præcedentis ad meridiem inſequentis diei numerare ſoleant, unde ipſis dies 23. Martii poſt meridiem dicatur poſt diem decimum Calendas Aprilis. Nihil enim Lactantio in re minime Aſtronomica cum Aſtronomis fuiſſe cenſet, neque Lactantium præciſe diei partem, qua Dominus crucem ſubiit, ſed ipſum tantum diem indicare voluiſſe. Planiſſimam ergo viam duo illa apud Lactantium loca conciliandi hanc eſſe arbitratur, ſi poſterior, quem librariorum vitio corruptum eſſe non dubitat, ex priori corrigatur. In Columbi ad eundem Lactantii locum obſervationibus notat, eum verba Marci IX,2. μεθ' ἡμέρας ἓξ perperam de ſexto die inchoato interpretari, cum Lucas in loco parallelo ὡσεὶ ἡμέρας ὀκτω numeret, adeoque Marci verba de die ſexto non inchoato ſed exacto explicanda eſſe innuat. In ipſo Lactantio animadvertit, quod in chronologiam non leviter impegerit, cum Chriſtum duobus Geminis Conſulibus cruciatum ſcribit, quorum conſulatus anno vulgaris æræ 29, & quoad priores menſes usque ad 19. Auguſti imperii Tiberiani anno quinto & decimo reſpondet. Cum enim Lucas c. III, 1. Johannem Baptiſtam decimo quinto Tiberii anno publicum ſuum miniſterium inchoaſſe dicat, ſtatuendum fuerit, ſi Lactantii calculus admittatur, intra paucos menſes omnia peracta a Chriſto fuiſſe, quæ ab ipſius baptiſmo ad mortem usque referuntur. Profert hæc imprimis in gratiam *Harduini*, qui in Antirrhetico ſuo arbitratur, Chriſtum paſſum anno 29. æræ vulgaris, cum Patres id ſub Conſulatu duorum Geminorum factum dicant, & præterea Judæorum ritus & Aſtronomicæ tabulæ in illum annum conſentiant; cui reſpondet Toinardus, ſe neque Judaicorum rituum, neque Aſtronomicarum tabularum rudem non videre, qua ratione characteres diei paſſionis Dominicæ convenientes applicari ad annum vulgaris æræ 29. queant; Patres autem quanto magis ob vetuſtatem prædicentur, tanto minus fidei in rebus chronologicis mereri, cum Chriſtum crucifixum docere contenti, rerum geſtarum ordinem & temporum articulos tam accurate non attenderint.

Ad verba Lactantii Petrum ſub Nerone Romam adveniſſe dicentis

tis notat, ex Henſchenii, Papebrochii & Pagii ſententia 3. Cal. Jul. Coſſ. Nerva Siliano, & Veſtino Attico, i. e. A.C. 65. Petri martyrium contigiſſe, idque dubio procul veritati magis congruere, quam quod in faſtis Idatianis aſſeritur, nempe Petrum & Paulum Nerone III. & Meſſala Coſſ. h. e. A.C. 58. paſſos fuiſſe, cum tamen ex Tacito conſtet, ante annum Chriſti 64, quo Lecanius Baſſus & Licinius Craſſus conſulatum geſſerunt, Neronem in Chriſtianos ſævire non cœpiſſe. Si ergo juxta Lactantii ſententiam Petrus non ante, quam cum Nero imperaret, Romam venit, & juxta indiculum depoſitionis Martyrii a Bucherio editum 8. Cal. Mart. ſeu d. 22. Februarii Romanam cathedram fundavit, Petrus non amplius quam 10. annos, menſes 4. & dies octo a conſtituta Romæ cathedra vivere potuit, ſiquidem Nero anno Chriſti 54. d. 13. Octobris imperare cœpit. Notat præterea Toinardus conſtare, annum Chriſti 43. Claudii 3. extitiſſe, cum Petrus per Angelum carcere eductus eſt, quod ſe in tractatu de Numiſmatis Herodiadum ex nummis oſtenſurum pollicetur. Quo poſito Petrus 25. annis ante ſuum obitum cathedram Romæ conſtituere non potuit, niſi dicatur, quod biennio ad minimum, priusquam ab Agrippa in vincula mitteretur, Romam excurrerit, indeque in Judæam reverſus fuerit. Sin iſta excurſio parum probetur, nec cum ſerie rerum in Actis Apoſtolicis conſignatarum cohæreat, tum primus Petri in urbem adventus, Toinardo judice, non ante annum Chriſti 44. fieri potuit, a quo tempore usque ad ejus obitum non plures quam 21. anni numerantur.

Domitiani perſecutionem A. C. 93. cœpiſſe exiſtimat Pagius, idque probat ex Taciti loco, qui Agricolam (A. C. 93. d. 23. Aug. mortuum) felicem prædicat, quod evaſerit poſtremum illud tempus, quo Domitianus non per intervalla & ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut uno ictu rempublicam exhauſit. Henricus Dodvvellus in diſſertatione de paucitate Martyrum, ut hanc perſecutionem breviſſimam fuiſſe probet, ex Brutii verbis apud Euſebium libr. 3. c. 18. contendit, non niſi anno Chriſti 95. eccleſiam a Domitiano vexatam fuiſſe. Verum Pagio Toinardus reſpondet, ex Taciti verbis id tantum colligi poſſe, quod Agricola ante vivis exceſſerit, quam Domitianus uno quaſi ictu rempublicam exhauriret, neque ex eo ſequi, quod Domitianus eodem anno, quo Agricola mortuus eſt, Chriſtianos ve-

xare

xare cœperit, cum præſertim reſpublica primum, ac deinde demum ecclesia male ab eo habita fuerit. Neque tamen in Dodvvelli ſententiam concedit, cum ex Brutii verbis nihil aliud deduci poſſit, quam anno 95. perſecutionem Domitiani maxime efferbuiſſe. Mediam ergo viam eligit, & ſtatuit, Domitianeam perſecutionem cœpiſſe menſe Februario anni 94. Antequam autem hanc diſſertationem aggrediatur, notat Chronicon Paſchale initium Domitianeæ perſecutionis annectere anno Ch. 92, non 93, ut putavit Pagius, quem & in eo hallucinatum ſcribit, quod chronici hujus autorem in conſignandis olympiadibus Euſebianam rationem ſequi ſive uno anno eas antevertere aſſerat, licet revera duobus annis ab autore chronici antevertantur.

In hiſtoria Decianæ perſecutionis notat Toinardus, Decios imperaſſe ab illo temporis ſpacio, quod eſt inter 17. Jun. & 19. Oct. anni 249, usque ad finem Novembr. anni 251, & Chronici Paſchalis autorem Decii imperium intra unius anni ſpacium perperam definire. Adducit ex eodem chronico locum de martyrio Pionii, quem in mendo cubare ſuſpicatus eſt. Ac primum quidem pro δ' εἰδῶν Μαρτίων ſeu 4. Id. Mart. putaverat reponi debere 4. idus Julias. Dicit enim Autor chronici, Pionium paſſum 4. Id. Martii, quod eſt ſecundum Aſianos menſe 6. die 12. ſabbati hora decima. Atqui neque anno 251, ad quem Pionii martyrium in illo chronico refertur, neque per totum Decii imperium ullum Sabbatum, quod ſit menſis dies 12, cum aliquo die quarto Iduum connectitur. Deinde pro μηνὶ ἕκτῳ ſeu menſe ſexto legendum putaverat: μηνὶ αὐτῷ menſe ipſo ſive eodem. Poſtea tamen mutatio Martii in Julium audacior viſa eſt. Cenſuit itaque vere ab Autore chronici Paſchalis ſcriptum fuiſſe ante IV. Idus Martias, ſed Martium ibi intelligendum eſſe Xanthicum, qui in Aſianorum Proconſularium anno ſolari ſextus eſt, ducta dinumeratione a menſe Dio, qui init d. 24. Sept. quemadmodum Xanthicus d. 22. Februarii. In hac ſententia confirmatus fuit, cum crederet, Pionium anno 250. paſſum fuiſſe, quod in actis ejus ſecundus Decii conſulatus indicat. Statuit autem cum in actis Pionii, tum in chronico Paſchali vocabulum ſabbati in die martyrii Pioniani perperam additum fuiſſe a quodam ſciolo, qui cum noſſet, Pionium in carcerem miſſum fuiſſe die ſabbati & quidem magni, diem quo Pionius

nius in carcerem miſſus eſt, cum die paſſionis nullo diſcrimine habito confudit. Cæterum unde ſabbatum illud, quod erat d. 23. Februarii Juliani anno 166. quo Polycarpus paſſus eſt,& anno 250. quo Pionius comprehenſus eſt, in utriusque actis magnum appelletur, neſcire ſe dicit, an quisquam hactenus aſſecutus fuerit, & ſibimet ipſi quoque, an aſſecutus fuerit, diffidit. Suſpicatur tamen, ſabbatum magnum ab Aſianis Proconſularibus vocatum fuiſſe, quod primam Quadrageſimæ Dominicam præceſſit, quemadmodum Judæi ſabbatum Paſchati imminens magnum appellarunt, cum Aſiani Quartadecimani fuerint,& in rebus ad Paſcha ſpectantibus multa cum Judæis communia habuerint. Nec obſtare dicit, quod Aſiani cum Quartadecimanis paſcha decima quarta Luna celebraverint (quod anno 166. & 250. d. 2. Aprilis feria 3. factum eſt) cum Quartadecimanis idem ac cæteris Chriſtianis Quadrageſimæ initium fuerit. Obiter emendat Joſephum lib. V. de bell. Jud. c. 25. p. 888. ed. Gr. Lat. D. ubi pro τετάρτῃ δύστρου μηνὸς, legendum monet, δευτέρου μηνὸς. Monet etiam Juris ſtudioſos & alios Codicis Juſtinianei lectores, unius anni anachroniſmo peccari usque ad Diocletiani tempora in numeris æræ Chriſtianæ, qui legibus illis appoſiti ſunt, e. g. quando legibus, quæ Coſſ. Æmiliano & Aquilino latæ ſunt, annus 250. pro 249. ſubjicitur. Quem errorem ab Onuphrio Panvinio ejusque Faſtos ſequentibus commiſſum in Annalibus ſuis Baronius auxit, cum is duorum annorum anachroniſmo peccaverit, ad quem lapidem in hodierna chronologiæ luce etiam annalium Francorum ſcriptorem Cointeum impegiſſe, miratur Toinardus. Idem obſervat, nuperum Chronici Paſchalis editorem Dn. du Cange diffuſiſſimæ quidem lectionis virum, ſed chronologiæ minus peritum fuiſſe, indeque temporis notas Chronico huic additas, in quibus Ducangius aliena opera uſus eſt, magna ſæpe confuſione laborare. Antequam ad alia progrediamur, notamus & hoc, Cl. Autorem, cum hæc de Polycarpi & Pionii martyrio ſcripſiſſet, in monito ad lectorem, quod epiſtolæ dedicatoriæ præmiſit, profiteri, quod probabile ſibi videatur, ipſo magno ſabbato Judaico, quod decimam quartam Lunam Paſchalem proxime præcedit, Polycarpi martyrium contigiſſe d. 26. Mart. A. C. 147. Pionium autem comprehenſum fuiſſe ſabbato quoque magno d. 22 Mart. A. C. 251, & martyrio affectum d. 12. ſeptimi Aſianorum menſis ſeu d. 5. Aprilis,

Digitized by Google

his, quam ſententiam tueri cupientibus conſulatuum, utpote actis Proconſularibus perperam adjectorum, nullam rationem habendam eſſe docet.

Cum Lactantius c. 11. Apollinis Mileſii meminerit, notat Toinardus, Apollinis apud Mileſios cultum pluribus nummis confirmari, e quibus produxit e gaza Regia numiſma æreum Julii Veri Maximini Imperatoris capite radiato, cum hac inſcriptione: ΑΥ. Κ. Ι. ΟΥΗΡΟϹ. ΜΑΞΙΜΙΝΟϹ. i. e. Imperator Cæſar Julius Verus Maximinus; item: ΑΜΙϹΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΑϹ ΕΤ. ϹΞΗ. i. e. Amiſi liberæ anno 268. Comparet in eodem nummo Apollo ſedens, dextra lyram tenens; Serapis ſtans, dextra ſpicas, ſiniſtra lanceam; infra inter utramque figuram globus; in imo: ΑΜΙϹΗΝΩΝ ΜΙΛΗϹΙΩΝ. Nummi hujus occaſione de duplici Amiſenorum æra diſſerit, quarum prima incipit ab anno Periodi Julianæ 4667. U. C. 707. ante Chriſtum 47, cum Julius Cæſar Amiſenos libertate remuneratus eſt, quod Pharnaces Mithridatis filius parricida virilitatem illis ademiſſet, ut præter alios teſtatur Dio; apud quem, ubi de Pharnace agit, pro *ἀπέκτεινε* legendum eſt *ἀπέτεμε* exſecuit, quod hactenus in Dione nondum emaculatum Toinardus miratur. Altera autem Amiſenorum æra ducitur ab anno periodi Julianæ 4683. U. C. 723, quando Amiſeni necato vel expulſo Stratone Tyranno libertatem ſibi armis quæſiverunt. Utramque æram nummis quibusdam illuſtrat. Tertiam autem Amiſenorum æram, quam Pagius in addendis ad Criticam Baronianam ex nummo quodam Ælii Cæſaris adſtruit, quem e gaza Regia a Toinardo ſibi transmiſſum laudat, Toinardus falſi arguit. Non diſſimulat quidem, ſe ad Pagium, quæ in Criticæ Baronianæ appendice memorantur, ſcripſiſſe; verum addit, ſe per literas Amici dolo non malo deceptum fuiſſe, cum neque ad gazam Regiam, neque ad Ælium Cæſarem numiſma illud pertineat. Animadvertit & Holſtenii errorem, qui in notis ad Stephanum de Urbibus voce *Ἀμισός* Caracallæ nummum refert, Amiſi cuſum, in quo ait eſſe literas CNE, cum tamen numeri iſti neutri Amiſenorum æræ conveniant, & legi debeat CME, ſeu 245.

In notis ad caput 15, Euſebii locum ex libr. 8. hiſt. eccl. c. 1. adducit, cumque neque a Chriſtophorſono, neque a Valeſio recte intellectum atque redditum oſtendit. In capite 17. Lactantii, pro ripa

Stri-

Strigæ reponi cupit ripam Iſtricam ſeu Danubianam. Neque enim acquieſcit in *Henrici Dodwelli* conjectura, quam in Actis noſtris A. 1685. menſ. Jun. p. 266. recenſuimus. Quale autem illud Diocletiani iter a Lactantio deſcriptum fuerit, ex Itinerario Antonini explicandum cenſet Toinardus, cujus rei gratia integrum illum locum de duplici itinere a Viminacio ad Nicomediam ex Antonini Itinerario deſcribit, & concludit circuitum ripæ Strigæ, per quem Diocletianus Ravenna Nicomediam venit, nihil aliud eſſe quam varios flexus Iſtri ſeu Danubii inferioris. Et hanc palmariam obſervationem acceptam refert illuſtriſſimo cuidam Abbati, in quo præter ſtupendam eruditionem eam eſſe modeſtiam dicit, ut nomen ſuum celari velit. Intelligit forte Abbatem Ludovicum du Four, a quo ſe plura edoctum infra profitetur.

Caput 18. Lactantii, ut eo melius intelligatur, integrum exhibet, & non modo verſiculis, verum etiam nominum Diocletiani & Galerii Maximiani adjectione diſtinguit, & præterea utriusque verba, ut a Lactantii verbis diſtinguantur, charactere Italico exprimit. In notis ad illud caput inter alia falſum eſſe dicit, quod Nerva imperium Trajano vivus tradiderit, etſi poſt *Dodwellum* in appendice ad diſſertationes Cyprianicas ita ſentiat *Gul. Loydius* Aſaphienſis Epiſcopus in Nervæ & Trajani canone, quem Toinardus curioſe apud ſe ſervari ſcribit, dum in opere chronologico, quod a prædicto Epiſcopo paratur, prodeat. Notat etiam Dazam a Galerio Maximiano adoptatum, non Maximinum ſed de pleno ipſius nomine Maximianum fuiſſe appellatum, quod nomen etiam in duabus thermarum Diocletiani inſcriptionibus apud Gruterum, & paſſim apud Græcos ſcriptores ei tribuitur, unde ſuſpicioni locus relinquitur, quoniam jam duo eſſent Maximiani Herculius & Galerius, diſcriminis ergo Dazam non Maximianum ſed Maximinum dici cœpiſſe.

Ad caput 24. obſervat, Conſtantinum ſtatim Auguſtum egiſſe, cum nunquam antea Cæſar fuiſſet. Quod autem varia numiſmata aurea, argentea, ærea Conſtantinum Cæſarem appellant, id vel Conſtantini modeſtiæ tribuendum putat, vel potius invidiæ Maximiani, qui tot numiſmata per imperium ſpargi curaverit, ut Conſtantino Auguſti nuncupatio detraheretur. Nec aliter ſtatuit de

num-

nummo Conſtantini M. qui apud Mediobarbum p. 459. exhibetur cum epigraphe: *Conſtantinus Filius Augg.* Hoc enim numiſma, ſi genuinum eſt, dedita opera & juſſu Maximini in ejus partibus alicubi cuſum arbitratur, ut numiſmatum ope ſanctio illa vulgaretur, qua Maximinus Conſtantinum non niſi Filium Auguſti haberi volebat, cujus tituli vel nulla vel exigua erat in Imperio poteſtas.

In notis ad cap. 32. obſervat, per Campi Martii celebrationem Lactantium militarium copiarum recenſionem intelligere, & ex Gregorio Turonenſi probat, Romanorum imitatione etiam Francos Campum Martium celebraſſe. In notis ad caput 39. multa ad chronologiam L. Veri ſpectantia congerit, quem 9. annos imperaſſe variis argumentis probat. Etſi enim a Julio Capitolino undecim anni ipſi tribuantur, errorem tamen illum natum ſuſpicatur ex literis numeralibus IX, quæ librariorum vitio tranſpoſitæ undecimum numerum conſtituunt. Similem errorem in numeris Græcis apud Cedrenum animadvertit. Qua occaſione etiam corrigit locum apud Joſephum libr. 17. Antiqu. c. 10. ubi pro ſtadiis octo reponi debere ſtadia ducenta, manifeſtum eſt ex libr. 1. de bell. Jud. c. 21. Quamobrem non dubitat, in Antiquitatibus pro nota numeri ducenteſimi σ', notam octonarii η' irrepſiſſe. In notis ad cap. 48. obſervat, per titulum primi nominis, quem Senatus juxta Lactantium Conſtantino decrevit, titulum Maximi intelligi debere. Per Valerium, cujus Lactantius cap. 50. meminit, non alium intelligi notat Toinardus, quam qui ab Aurelio Victore in epitome Valens appellatur, ſive apud Lactantium facili errore Valentis nomen in Valerii mutatum fuerit, ſive Imperator ille ſimul Valerius Valens appellatus fuerit, ſicut alius, cujus nummus ab Occone & Golzio refertur inter 30 Tyrannorum numiſmata, qui Gallieno imperante imperium arripuerunt. Poſtremo ad c. 52. obſervat, oratorie & contra hiſtoriæ fidem ſcripſiſſe Lactantium, cum ait, Joviorum & Herculiorum nomina divinitus deleta & eraſa de terra fuiſſe. Contrarium enim probant nummi, in quibus duo Licinii Jovii inſcribuntur.

Digitized by Google

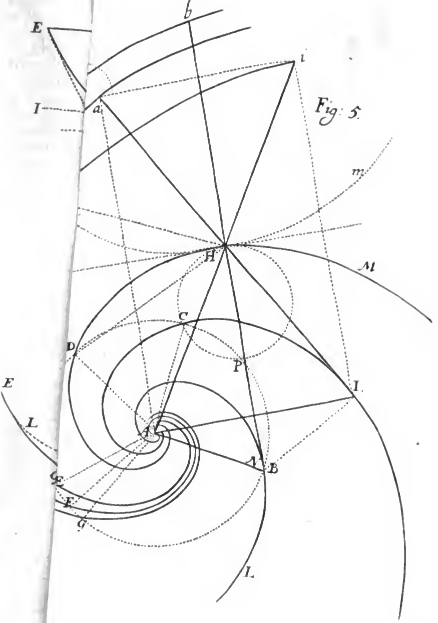
IAC. BERNOULLI MATHEMATUM Profeſſoris Baſileenſis Curvatura Veli, *in litteris Ejus d. 9 Martii hujus anni Lipſiam perſcriptis communicata.*

EX iis, quæ Celeb. Dn. Leibnitius & Ego ſuperiori anno de Loxodromiis Nauticis in lucem emiſimus, colligi poteſt, quod ſi verus Navis curſus, ejusque velocitas ſemper cognita eſſent, omnia data haberentur, ſupputarique ad quodvis momentum poſſet, ubi terrarum navis verſetur, in quo conſiſtit ultima Hiſtiodromices perfectio, & deſideratiſſimum Longitudinum Problema. At illa duo cognoſci nequeunt, niſi prius cognoſcatur quantitas deviationis a plaga, in quam navis dirigitur (Gallis *la dérive du Vaiſſeau*) quæ vero nec ipſa haberi poteſt, niſi prius ſciatur, juxta quam directionem velum a vento impellatur; ſed nec hæc determinari poteſt, niſi ipſa Veli Curvatura comperta habeatur, adeo ut totius negotii certitudo tandem in cognitione *Figuræ veli* terminetur, quæ quia hucusque latuit, effecit, ut Nautæ nondum optatum in his finem aſſequi potuerint, & fallacibus plerumque conjecturis deludantur.

Huic inveſtigandæ cum me nuper applicuiſſem pertinacius, tandem poſt aliquot conamina voti compos factus fui, comperique (ne curioſum Lectorem diu morer,) Problema ſubtiliſſimum in ipſam *Funiculariam* deſinere; adeo fuit in fatis, ut quæ figura conveniunt, in diverſis linguæ noſtræ Dialectis nomine quoque convenire, idemque vocabulum Seyl & Germanis *Funem*, & Belgis *Velum* ſignificare debuerit. Præſtitit hic etiam Frater aliquid, poſtquam ejus Methodum (ſignificarat enim per literas, ſe Calculum Leibnitianum plurimum perfeciſſe) Problemate ad puram Geometriam reducto velut ſpecimine tentaturus, Curvaturam veli ſub iſta proprietate deliteſcentem ei communicaſſem: (*Sumtis æqualibus curvæ portiunculis, Cubi ex primis differentiis ordinatarum ſunt proportionales ſecundis differentiis abſciſſarum*) ſuppreſſo quo huc perveneram artificio; namque & ipſe ex proprietate hac Funiculariam feliciter elicuit.

Veruntamen etiamſi conſtet, velum vento inflatum funis curvedinem induere, hoc nondum ſufficit, ad determinandum (quod palmari-

TAB. I

Digitized by Google

Digitized by Google

marium eſt) juxta quam directionem quaque vi a vento impellatur, niſi quoque conſtet, quibus ſuppoſitionibus uſus fuerim, ut Problema a concreta Geometria ad puram reducerem, curvamque ſub characteriſtica hac proprietate exhiberem. Notum eſt, quod in theoria Artis Nauticæ velum conſiderari vulgo ſoleat inſtar Figuræ planæ, quæ a vento juxta directionem ſibi perpendicularem impellatur: unde cum talis non ſit, quid mirum, ſi ex ficta hypotheſi plerumque erroneæ, quandoque etiam cum inæſtimabili hominum merciumque damno conjunctæ concluſiones deducantur? Agnoſcit hac in parte imperfectionem Artis Anonymus Gallus ſub finem libelli egregii, quem *de la Theorie de la Manœuvre des Vaiſſeaux* inſcriptum ante paucos annos juſſu regio edidit, monetque velum in ſuis partibus ob curvaturam ſuam ſecundum varias directiones impelli, adeoque inter omnes directiones mediam quandam aſſumendam eſſe; at quænam illa ſit, uti determinare non audet, ſic per meras conjecturas æſtimat, quod ego ſcientifice & accurate conſequi docebo, & quidem ita, ut vel ſtupidiſſimus Nauta meas regulas deinceps in uſum transferre poſſit, quas ſequentibus Poſitionibus comprehendam.

1. Si ſubtenſa Veli EBF, (fig. 1) hoc eſt, per extremitates veli ducta recta EF lineæ directionis venti AB perpendicularis eſt, arcuatur Velum in *Circuli ſegmentum*, cujus baſis EF, axis AB directioni venti parallelus. TAB. III. Fig. 1.

2. Vis, qua Velum juxta axem AB impellitur, componitur ex celeritate venti, & ſubtenſa veli.

3. Hinc ab eodem vento eadem vi impelluntur vela EBF, ELE, quorum ſubtenſa eadem.

4. Et idem velum EBF majore vi impellitur, ubi diductis extremitatibus E & F in arcum majoris circuli tranſierit.

5. Celeritas navium eodem ſecundo vento velitantium, cæteris paribus, ſunt ut velorum ſubtenſæ.

6. Potentia ſuſtinens venti impetum, ſeu Firmitas veli requiſita, ne rumpatur, in omnibus ejus punctis eadem eſt, & componitur ex celeritate venti & radio circuli.

7. Hinc potentia impellens ad potentiam ſuſtinentem, ſeu agens ad patientem eſt, ut ſubtenſa Veli ad radium.

Digitized by Google

8. Velum E B F minorem requirit firmitatem Velo ELF, cujus major radius.

9. Idemque Velum E B F minus ſubit rupturæ periculum, ſi adductis ſuis extremitatibus curvetur in arcum minoris circuli.

Fig. 2. 10. Porro ſi Velum E G B (Fig. 2) ſuper extremitatibus ſuis E & B ita ſit expanſum, ut per extremitatem B directioni venti A B ducta perpendicularis recta B D tangat velum in B, curvatur velum in *Funiculariam*, cujus vertex B, axis AB.

11. Ut longitudo veli E G B ad axem BA; ita ſinus totus BC, ad rectam C H tangentem anguli CBH, quem faciunt duæ lineæ directionis, una venti, altera ſecundum quam a vento Velum impellitur.

12. Hinc angulus directionis venti & impulſionis Veli perpetuo ſemirecto minor.

13. Si recta B C ſit Parameter & punctum C centrum funiculariæ, ſumaturque portio Veli BG = CH, & per G ducatur recta F G parallela ipſi BH, erit hæc & curvæ perpendicularis, & ſimul linea directionis veli, & axis æquilibrii impulſionum.

14. Eadem reperitur aliter, ſi Velum ita ſecetur in G, ut ſegmentum E G ſe habeat ad ſegmentum BG, ſicut aggregatum quadratorum E G B & A B ad differentiam eorundem.

15. Producta recta FG tranſit per mutuum occurſum rectarum BD, ED, extremitates veli B & E tangentium: hinc conſtat, quomodo ex concurſu rectarum tangentium ED, BD, ducenda ſit perpendicularis ad funiculariam DF, quæ alias ſine reſpectu ad Velum habito difficulter inveniretur.

16. Vis, qua Velum ſecundum directionem ſuam FG impellitur, componitur ex celeritate venti & differentia quadratorum EGB & A B applicata ad radicem aggregati eorundem.

17. Hinc idem Velum fortius impellitur, quo magis diminuitur ejus Axis, quod obtinetur adducendo propius extremitatem Veli E ad tangentem BD.

18. Robur Veli, ſeu Firmitas requiſita ne dilaceretur, ubique eadem, & componitur ex celeritate venti & parametro B C (ſive differentia quadratorum EGB & A B, applicata ad duplum axis BA.) Nota hic diſcrimen inter Velum Funemque, qui in ſummis quam imis partibus majore firmitate opus habet.

19. Hinc

19. Hinc vis impellens ad vim ſuſtinentem, ut duplum axis BA ad radicem aggregati quadratorum EGB & AB.

20. Conſtat etiam ex 2 & 16ta inter ſe collatis, quod ſi ſemel de velocitate navis, quæ velum juxta hypotheſin primæ expanſum habet, experientia conſtiterit, eadem quoque in hypotheſi decimæ cæteris paribus ſupputari poſſit.

21. Quod ſi jam Veli extremitates ſint in punctis E & G, & per G ducta recta GI directioni venti GL perpendicularis, cum velo expanſo angulum faciat, nec illud ſecet, curvatur Velum in *portionem Funiculariæ.*

22. Si portio hæc continuetur ad verticem usque B, ponanturque axes æquilibrii impulſionum totius curvæ EB & portionis GB, per 13, 14, iique proportionentur reſpectivis viribus impulſionum, erit prior axis diagonalis, alter latus alicujus parallelogrammi, cujus latus alterum eſt axis æquilibrii portionis EG, & ſimul virium quibus impellitur proportionem exhibet.

23. Ad æſtimandam ergo directionem veli & impulſus vim, poſtulatur, ut datis punctis E, G, longitudine portionis EG, & poſitione rectæ GL axi parallelæ, duci poſſit Funicularia ejusque vertex aſſignari; quod nauclerus hac praxi mechanica conſequetur facile: Punctis E, G, & recta GL in plano ſimiliter poſitis, ductaque EM, ad G, L perpendiculari, erigatur planum & in illo recta GL ad perpendiculum, firmataque catenulæ extremitate in puncto E, ejus annulo inſeratur ſtylus & promoveatur ſuper recta EM, quo usque catena tranſeat per punctum G, & ſimul intercepta ejus pars portioni datæ EG adæquetur; nam ſi ſecus eveniat, alii annulo inſerendus ſtylus, donec æqualis fiat; tum notetur locus ſtyli M, & biſecta recta EM, demittatur perpendiculum AB ſecans catenulam, quæ poſitionem Veli referet, in optato vertice B.

24. Si Veli denique extremitates ſint E, B, (fig. 3.) & ex B ducta recta BG, directioni venti perpendicularis, ſecet Velum in G, curvatur ejus portio GB in *circulum*, altera EG in *funiculariam*, quæ continuata per GC, habeat parametrum CD, æqualem circuli radio GA. Intelligitur curva tota uno motu continuo deſcribi, ſi concipiatur Evolutæ Funiculariæ IFH filum circumplicari GFH ope plumbi filo annexi, & ex E demiſſi, illudque poſtquam convolutum fuerit Fig. 3.

 circa

Digitized by Google

circa partem curvæ, HF, offendere in deſcenſu ſuo clavum A, poſitum in centro futuri circuli. Requiritur autem ad conſtructionem curvæ, ut datis punctis E, B, longitudine ejus EGB, & poſitione recta BG, dari poſſint ſegmenta curvæ. Mechanice nauclerus, poſtquam Velum vento inflatum fuerit, rem facile expediet: Ducta enim poſitione data BG, dantur arcus & ſubtenſa GB, & hinc radius circuli AG, ipſumque punctum G; & quia datum quoque punctum E & curva EG longitudine, dabitur eadem etiam poſitione, per præced. Unde & dabuntur axes æquilibrii, viresque impulſionum tum funiculariæ EG, tum circuli GB, ac proinde axis æquilibrii Veli totius EGB, ceu parallelogrammi diagonius, viresque quibus juxta hunc impellitur, per 2 & 22.

25. Nota, ſupponi, quod fluidum, poſt adlapſum ad portionem veli EG, libere poſſit motum ſuum proſequi: at hypotheſis hæc in rigore ſumpta, ut opinor, vera non eſt. Videtur enim torrens fluidi a ſtagnante ejus portione in ſegmento GB ita ſufflaminari debere, ut ſupra chordam GB ad partes G exundet, ibique certum formet ſpatium BGL, intra quod omnis aer vel ſtagnare prorſus, vel labi ſaltem ſegnius cogatur, & ſic plus motus ſui in veli portionem EG transferre neceſſum habeat, quam alias faceret, ſi non impedito curſu pergere poſſet: unde conſequitur, velum quidem in parte GB circuli, in parte LE funiculariæ curvaturam induere, at in parte GL mediæ inter utramque naturæ eſſe, & quæ ab exuberantis fluidi figura, ejusque in velum agendi ratione dependeat. Hanc vero uti conjecturis, quæ in promptu mihi ſunt, definire nolo, ita eorum ſagacitati, quorum pluris intereſt rem nauticam perficere, indagandam relinquo. Ego interea pro homine mediterraneo ad negotium maritimum, quo non eſt aliud e quo rebus humanis major accedit utilitas, plus ſatis contuliſſe mihi videor.

Quia in eo hucusque fui, ut Funiculariæ uſum in re nautica oſtenderem, lubet hic quoque aliam ejus proprietatem non inelegantem, quæ in Staticis aliquando uſui futura eſt, quamq; Fratris induſtriæ debemus, aperire: Sit recta horizontalis AD Vectis nullius gravitatis & ſimul axis funiculariæ CE, punctum B vectis hypomochlium & Curvæ centrum, ſitque AB = BC, & in A appenſum pondus F, atque aliud huic æquale G ubivis in curva conſtitutum, cujus deſcenſus

impe-

Digitized by Google

impediatur per filum DHG, quod trochleam H amplectens perpendiculariter ex vecte dependeat, erunt ſic conſtituta pondera æqualia F & G in æquilibrio. (Fig. 4) Fig. 4.

Proxime *Elateris Curvaturam* dabo. Deprehendo hic vero (quod in anteceſſum monere lubet) rem ſatis memorabilem. Ut enim linteum vento tumidum *Funiculariæ*, ſic idem ab incumbentis liquoris pondere expanſum *flexi Elateris* curvaturam induit.

LINEÆ CYCLOIDALES, EVOLUTÆ, Ant-Evoluta, Cauſtica, Anti-Cauſtica, Peri-Cauſtica. Earum uſus & ſimplex relatio ad ſe invicem. Spira mirabilis. Aliaque per I. B.

CYcloïs *Mechanica* (quæ ex revolutione circuli ſuper linea recta oritur) jam toto hoc ſeculo pervulgata extitit. *Geometrita*, quæ ex circuli ſuper circulo rotatione naſcitur, Cl. Viris *Tſchirnhauſio* & *Nevvtono*, primum conſiderari cœpit. *Evolutarum* notitiam illuſtri *Hugenio* debemus. *Cauſtica* præfatum itidem Nob. *Tſchirnhauſium* auctorem agnoſcunt. *Cycloidales* in genere ſpectatæ, cæteræque initio memoratæ curvæ, neglectæ fere hactenus, ſed nec extitit, qui Evolutarum & Cauſticarum cæterarumque ab his dependentium *relationem* mutuam exhiberet. Hanc ego paucis abhinc diebus, cum in contemplatione inventi *Tſchirnhauſiani* paulo attentius verſarer, reperi, ac ob rei præſtantiam & utilitatem publico ocyus impertiendam duxi, præmiſſis quatenus neceſſariæ videbuntur, terminorum fere novorum definitionibus:

Si curva quævis ſuper alia ſibi æquali & ſimili, h. e. eadem ſuper ſeipſa inverſe poſita, puta dHm ſuper DHM (Fig. 5) rotetur, ita ut perpetuo in punctis ſimiliter poſitis ſeſe contingant, deſcribet punctum *a*, in plano genitricis curvæ dHm ubivis acceptum & ab illo una abreptum, curvam Fa, quam ob affinitatem cum Cycloide *Cycloidalem* nuncupo. Ipſam DHM, ſuper qua rotatio peragitur, voco *Expoſitam*. Curvam BL, ex cujus evolutione Expoſita DHM ope fili LBH deſcribitur, appello *Evolutam*, Rectam BH *Radium*, Punctum B *Centrum circuli* expoſitam in H *oſculantis*. Porro Curvam CI, quam radiorum AH, ex puncto quovis A emanantium, TAB. III. Fig. 5.

refle-

reflexi HI ſuis interſectionibus formant, voco *Cauſticam ex puncto A.* Et ſi reflexus IH, producatur ultra expoſitam in *a*, ut ſit H*a* æqualis HA, erit, quam punctum *a* formabit, Curva F*a*, *Anti-Cauſtica.* Sin radius incidens AH producatur in *i*, ut ſit H*i* æqualis radio reflexo HI, erit punctum *i* ad Curvam E*i* dictam *Peri Cauſticam.* Denique ſi radius Circuli oſculatoris BH producatur in *b*, donec H*b* fiat æqualis ipſi HB, formabit punctum *b Ant-Evolutam* Curvam G*b*. Reperi autem, cum recordarer Dn. *Leibnitium* affinia quædam antehac de *Lineis opticis* in Actis publicaſſe, *Cauſticas* & *Anti-Cauſticas* noſtras quodammodo easdem eſſe, quas Vir Celeb. ἀνάμτυς καὶ ἀνλάςυς nuncupat. Officium tribus lineis *Anti Cauſticæ*, *Peri-Cauſticæ*, & *Ant-Evolutæ* (ne omni uſu deſtitutæ videantur) hoc tribuo, ut prima determinet locum imaginis puncti radiantis A ex Cauſtica CI per reflexionem conſpectæ; altera ſit ipſa totius Cauſticæ in ſpeculum DHM projectæ, & ab oculo in A exceptæ imago: tertia denique locum imaginis oculi ſemetipſum ex Evoluta intuentis indicet. Præterea obſervatu dignum, Anti Cauſticam ex evolutione Cauſticæ deſcribi, & inſuper eandem eſſe cum Cycloidali, quotiescunque punctum lineans *a* reſpectu genitricis curvæ *d*H*m* ſimiliter poſitum eſt, ac punctum radians A reſpectu expoſitæ DHM: proinde Cauſticam ACI = *a*HI = *a*H + HI = AH + HI, hoc eſt, aggregato radii incidentis & reflexi, vel ſaltem eodem majorem minoremve conſtante longitudine.

Palmarium autem, quod oſtendere ſuſcepi, relationem concernit, eamque longe ſimpliciſſimam, inter *Cauſticas* & *Evolutas*, quam ſic determino: *Si in puncto radiante A erigatur radio incidenti AH perpendicularis AN, ſecans radium circuli oſculatoris HB (productum ſi opus ſit) in N, fiatque, ut 2HN-HB ad HB, ſic AH ad HI abſcindendam ex radio reflexo HI, erit punctum I in Cauſtica ex A.* adeoque ſi 2HN = HB, fiet HI infinita; hoc eſt, radii reflexi contigui erunt paralleli: ſi 2HN < HB, radii reflexi fient divergentes: ſi 2HN > HB, fient convergentes: ſi HN = HB (ut in præſenti ſchemate) erit HI = AH: denique ſi HN vel AH infinita, hoc eſt, ſi punctum A radiet ex infinita diſtantia, fiet congreſſus radiorum in puncto medio radii reflexi, HI abſciſſi a perpendiculari BI. Valet etiam regreſſus a data Cauſtica ad punctum radians, vel ab utroque dato ad Evolutæ

puncta

Digitized by Google

punćta invenienda. At quanti uſus ſit hoc Theorema, præſertim in Catoptricis, & quam fœcundum in deducendis corollariis, quamque elegantes & expeditæ praxes inde fluant, periti harum rerum judicent. Ego unum tantum alterumve in exemplum adducam:

1. Si punćtum radians A reperiatur in peripheria circuli HCP, ſuper ſemiradio circuli oſculatoris HP ceu diametro deſcripti, radii reflexi contigui erunt paralleli; ſi illud extra peripheriam conſtitutum ſit, erunt hi convergentes; ſi intra, divergentes.

2. Si radii reflexi contigui ſint paralleli, habebit Anti-Cauſtica in parte oppoſita flexum contrarium; ſi illi convergant, erit hæc concava; ſin divergant, convexa verſus partes expoſitæ DHM.

3. Si Expoſita curva DHM eſt geometrica, ejus Evoluta, Cauſtica, Cycloidalis, cæteræque omnes tales erunt. De Evoluta conſtat ex demonſtr. *Hugenii in horol. oſcill.* & nupero meo ſchediaſm. *de angulo oſculi*: de cæteris liquet ex relatione, quam tum inter ſe, tum ad Evolutam habent. Speciatim quod Cycloidalem ex circuli ſuper circulo rotatione ortam attinet, ejus punćta geometrice inveniri poſſunt, non tantum cum ambo circuli æquales, ſed & ſubinde cum inæquales fuerint (modo determinatam rationem habeant) nonnunquam per Geometriam communem (ut punćta Cycloidis *Tſchirnhauſianæ*) aliquando per conicas ſećtiones, aliquando per altioris generis curvam. &c. At indefinite conceptum Problema ſupponit ſećtionem anguli in data ratione. Nam poſito, rotationem in D incepiſſe, ſi ducantur ſubtenſa DH & communis circulorum tangens HR, fiatque angulus RH*d*, qui ſit ad angulum RHD reciproce, ut radius expoſiti ad radium genitoris, ſecabit rećta H*d* genitorem circulum in *d*, quod vel ipſum erit punćtum lineans, vel ſaltem ad punćtum lineans *a* poſitionem datam habebit.

4. Quia Evoluta tota Circuli in unum punćtum abit, quod eſt ejus centrum, hinc Cauſtica *Tſchirnhauſiana* dićto citius determinatur: ſed nec minus facile inveniuntur punćta alterius cujusvis Cauſticæ ex punćto diſtantiæ finitæ.

5. Ejus Pericauſtica eſt Ellipſis, cujus minima ſemidiameter radio circuli eſt æqualis, maxima ejusdem ſesquialtera. Cauſtica ergo *Tſchirnhauſiana* per reflexionem oculo ex infinita diſtantia aſpećtanti apparet Ellipſis.

Dd 6. Quo-

Fig. 6. 6. Quoniam e converſo Parabolæ Cauſtica (fig. 6.) ex radiis DB axi AN parallelis tota concentratur in ejus umbilicum F, qui proin Focus appellatur, hinc per Theorema noſtrum expedite conſtruitur Paraboloides illa IH, ex cujus evolutione Parabola ABC deſcribitur, hoc pacto: ſumto in curva parabolica ubivis puncto B, & abſciſſa in axe FP = FB, ut ſit ducta BP curvæ perpendicularis, fiat angulus rectus BFG, vel ſi mavis, erigatur in umbilico normalis ad axem FT & producatur PB usque in T; eritque dupla ipſius BG vel PT, nempe BH, radius circuli Parabolam in B oſculantis, h. e. punctum H in optata Paraboloide.

7. Hinc porro quædam non inelegantes Parabolæ proprietates demonſtrantur: ut, quia dicta Cauſtica colligitur in punctum, & ex puncti evolutione circulus deſcribitur, ſequitur, Anti-Cauſticam Parabolæ eſſe peripheriam circuli CM ſuper F deſcripti, vel ei verius concentricam aliam, adeoque FC = FB † BM = FB † BD. Quod ſi permutatis inter ſe puncto radiante & foco parabolæ, illud in puncto F collocari, hic in puncto axis infinitæ diſtantiæ colligi intelligatur, erit ex foci evolutione deſcripta Anti-Cauſtica circulus infinite magnus, h. e. recta axi perpendicularis EL, diſtans a vertice A quantum umbilicus; ac propterea BL = BF.

8. Quin & Cauſtica ex radiis RB axi perpendicularibus uno ductu calami ſic determinatur: Ex radio reflexo abſcinde BS = FT, vel ſi videatur elegantius, ipſi FG fac parallelam & æqualem BS, eritque S utroque modo punctum in optata Cauſtica. Quæ conſtructio conferri poteſt cum *Tſchirnhauſiana*, menſ. Febr. 1690.

9. Super omnia vero utilitatem novi Theorematis commendare poteſt, quod occaſionem ſubminiſtraverit detectioni *Curvæ mirabilis*. Sic voco *Loxodromicam* illam *planam*, ſeu *Spiralem Logarithmicam* (cujus dimenſionem ſpeciminis loco in *ſuperioris Anni Actis* exhibui) propterea quod non modo ſui evolutione ſeipſam deſcribere, (quod jam olim etiam *Fratri* meo obſervatum in *Actis* retuli) ſed & præterea ſui ipſius Ant-Evolutam, Cycloidalem, Cauſticam ex umbilico, Anti-Cauſticam, Peri-Cauſticam eſſe, & infinitis aliis modis ex ſeipſa generari poſſe deprehendi, & quidem ita, ut perpetuo non tantum ſimiles vel ejusdem ſpeciei curvæ prodeant (ut fieri ſolet in evolutione Cycloidis *Tſchirnhauſianæ*) ſed prorſus identicæ & poſitione

tantum

tantum diverſæ, talesque quæ ſibi ſuperimpoſitæ plane congruant. Quorſum ſpecialiter adaptavi ſchema primum, in quo ADHM eſt Expoſita Spiralis, hujus naturæ, ut ex umbilico A projecta recta quævis AH curvam ſecet conſtanti angulo AHR: BL ejus Evoluta: CI Cauſtica ex umbilico A: *Fa* Cycloidalis Anti-Cauſtica: *Ei* Peri-Cauſtica: *Gb* Ant-Evoluta; ubi ſequentia notare convenit:

α. Omnes iſtæ ſex Spirales ſunt eadem Helix, h. e. eodem angulo a ſuis radiis ex umbilico projectis ſecantur.

β. Omnes poſt infinitos anfractus in communi umbilico A coëunt.

γ. Nulla alteram alibi tangit ſecatve.

δ. Si radius incidens & reflexus, HA, HI, producantur ultra H adusque occurſum Peri-Cauſticæ & AntiCauſticæ in *i* & *a*, & jungantur puncta A, *a*, *i* & I, erit A*ai* I Parallelogrammum Rectangulum, cujus diagonalis *a*I tangit Cauſticam, & latus *ai* PeriCauſticam.

ε. Si per H ducantur HB, HR, parallelæ oppoſitis Parallelogrammi lateribus, tanget una expoſitam, evolutam altera.

ζ. Triangula AH*a*, ABI, ſunt ſimilia: AH = HI = HA = H*i*: Cauſtica ACI = 2HI: Evoluta AB = HB.

η. Si ex communi umbilico recta projiciatur, ſecans ſpirales, harum tangentes omnes per ſectionum puncta ductæ erunt parallelæ, & portiones umbilico ac ſectionibus interjectæ, rectæ portionibus conterminis ſunt proportionales.

θ. Si ſuper communi umbilico tanquam centro deſcribatur quocunque radio circulus, ſecans ſpirales in punctis B,C,D,E,F,G; erunt ſpiralium omnium portiones centro & peripheria interjectæ æquales; radiorum vero ex centro ad interſectiones ductorum anguli ſunt iidem cum angulis, quos ipſæ ſpiræ poſt infinitos circuitus in centro inter ſe conſtituunt. Speciatim, ſi angulus communis radiorum ex umbilico projectorum cum ſpiralibus ſit ſemirectus, Helix Expoſita & Evoluta faciunt rectum: ſi ille 60.gr. Expoſita & Cauſtica itidem faciunt angulum 60.gr. ſi ille 30. gr. Expoſita & Anti-Cauſtica faciunt angulum 60.gr. In genere vero ſpectata angulorum relatio eſt tranſcendentalis. Angulus Evolutæ cum Cauſtica perpetuo æquatur

 angulo

angulo Expoſitæ cum Anti-Cauſtica, ſicut & angulus Evolutæ cum Expoſita angulo Cauſticæ cum Anti-Cauſtica.

6. Præter recenſitas autem quinque Spiras infinitis inſuper aliis modis transformari poteſt Expoſita Helix, ſic ut ſemper eadem Helix prodeat; ad hoc enim obtinendum non eſt neceſſe, ut HI, H*a* vel H*i* ſint æquales ipſi HA, neque etiam ut Hb æquetur ipſi HB; ſed nec opus, ut angulus AHI per HB, aut AH*a* per HR ſit biſectus, &c. Generaliter namque verum eſt, quod quotiescunque rectæ ex umbilico in Expoſitam projectæ AH adjungitur in H alia ad quascunque partes, veluti H*d*, dummodo angulus interceptus AH*d* ſemper conſtans ſit, & crura quoque AH, H*d* conſtantem rationem ſervent, adjunctæ extremitas *d* eandem numero cum Expoſita, & circa communem umbilicum conſtitutam Helicem deſcribet.

Neſcio vero, an hujus proprietatis meminiſſe tanti ſit, cum omnibus omnino curvis æque competere videam, quanquam ignorem id a quoquam obſervatum eſſe. Nimirum ſi cuicunque expoſitæ curvæ DHM (fig. 5) applicetur quodvis Triangulum AH*a*, illudque circa datum punctum A rotari, & ſimul fluere intelligatur ita, ut manente angulo H in peripheria expoſitæ, latera omnia creſcant decreſcantve proportionaliter, ipſumque Triangulum ſibi ſemper maneat ſimile, deſcribet angulus *a* curvam ſimilem & eandem (*ſpecie*) cum expoſita, ſubinde & *numero*, ubi AH, A*a* fuerint crura Trianguli Iſoſcelis. *Numero* easdem curvas voco (forte rectius quam exiſtimarent Logicorum filii) quæ ſibi ſuper impoſitæ congruunt. At quod Evolutæ, Cauſticæ, Anti-Cauſticæ &c. non perinde quoque eædem ſpecie numerove ſint in quovis Curvarum genere, in cauſa eſt ſola anguli, quem recta AH ad expoſitam curvam ejusve tangentem facit, inæqualitas, quæ omnia turbat. Hic enim cum in ſola noſtra ſpira conſtans maneat, videtur quaſi natura hoc eſſentiali charactere illi ſoli id privilegii vindicare voluiſſe.

Cum autem ob proprietatem tam ſingularem tamque admirabilem mire mihi placeat ſpira hæc mirabilis, ſic ut ejus contemplatione ſatiari vix queam; cogitavi, illam ad varias res ſymbolice repræſentandas non inconcinne adhiberi poſſe. Quoniam enim ſemper ſibi ſimilem & eandem ſpiram gignit, utcunque volvatur, evolvatur, radiet; hinc poterit eſſe vel ſobolis parentibus per omnia ſimilis Emblema;

ma: *Simillima Filia Matri*: vel (ſi rem æternæ veritatis Fidei myſteriis accommodare non eſt prohibitum) ipſius æternæ generationis Filii, qui Patris veluti Imago, & ab illo ut Lumen a Lumine emanans, eidem ὁμοούσιος exiſtit, qualiscunque adumbratio. Aut, ſi mavis, quia Curva noſtra mirabilis in ipſa mutatione ſemper ſibi conſtantiſſime manet ſimilis & numero eadem, poterit eſſe vel fortitudinis & conſtantiæ in adverſitatibus; vel etiam Carnis noſtræ poſt varias alterationes, & tandem ipſam quoque mortem, ejusdem numero reſurrecturæ ſymbolum; adeo quidem, ut ſi *Archimedem* imitandi hodienum conſuetudo obtineret, libenter Spiram hanc tumulo meo juberem incidi cum Epigraphe: *Eadem numero mutata reſurget.*

GERHARDI DE VRIES PROFESS. Philoſ. Ultraject. de Renati Carteſii Meditationibus a Petro Gaſſendo impugnatis Diſſertatiuncula Hiſtorico-Philoſophica.

Ultrajecti apud Guil. Van de Water 1691. in 8vo. Conſtat $7\frac{1}{4}$ plagulis.

CUm Petri Gaſſendi *Dubitationes adverſus Renati Carteſii Meditationes* exprimendæ typis eſſent tertia vice, (uti & revera anno ſuperiore Ultrajecti ſumptibus *Guil. Van de Water* factum) doctiſſimus Philoſophus *Gerardus de Vries* amici hortatu perſuaſus, Diſſertationem hanc addidit lectu digniſſimam. Auſpicatur eam ab Illuſtris Sueſſionenſis Epiſcopi *Huetii* judicio in *Cenſura Philoſophiæ Carteſianæ*, de ſuperbia & ambitione Carteſii maxima, quod confirmatur tum ex aliis documentis, tum ex Gaſſendi querelis. De qua re ut rectius judicari poſſit, Meditationum Carteſianarum, quas impugnavit Gaſſendus, hiſtoriam ab origine prima deduxit, paucis tamen, promittens interim rerum omnium ad Carteſianiſmi ortum & progreſſum pertinentium juſtam enarrationem, in Introductione Hiſtorica ad Philoſophiam Carteſii, quam ſub manibus habet. Narrat itaque, *Meditationes de prima Philoſophia*, quibus tota moles philoſophiæ illius novæ ſuffulta eſt, primum fuiſſe Carteſii a primo in Belgium appulſu laborem, quem Franecqueræ ſuſceperit anno 1629, non tamen

primum in lucem protulerit, ſed caute præmiſerit Diſſertationem de Methodo,cum annexis quibusdam aliis ſuæ Philoſophiæ ſpeciminibus, ut,qui legerent, inauditas demonſtrationes exſpectarent. Mora ergo quadriennii interpoſita, produxiſſe eum ait Meditationum partum duodecennem A. 1641. Placuiſſe ipſi ante omnia, magnificam Operis inſcriptionem in editione prima Pariſienſi facere, *Meditationum de Prima Philoſophia*, in quibus DEI exiſtentia & Animæ immortalitas demonſtretur; licet & ante editionem, & poſt eam ab amicis monitus fuiſſet, ne verbum quidem in Meditationibus occurrere de immortalitate animæ. Cumque fraudem ſuam deinde aliis patere intellexiſſet, mox repetita editione Elzeviriana neceſſe habuiſſe promiſſam *immortalitatis* demonſtrationem inducere, illique ſubſtituere *demonſtratam animæ humanæ a corpore diſtinctionem.* Ut novis philoſophematis ſuis applauſum in Scholis conciliaret, tum per *Henricum Regium* Medicum Ultrajectinum aggreſſum eſſe, tum per Jeſuitas molitum, quorum favorem, ultra quam decet virum probum, turpibus aſſentationum blandiloquiis ambiverit. Sorbonæ itidem approbationem ſtudioſe ſollicitaſſe. Sed neque Societatem Sorbonicam, neque Jeſuiticam approbare novam philoſophiam voluiſſe, eo quod timerent novitates in Theologiam inde invehendas. Quomodo & Congregatio Cardinalium cenſuerit, cum Carteſii opera in Indicem Librorum prohibitorum Romæ referret A. 1643. Contra Reformatorum Doctorum judicio nihil tribuiſſe Carteſium, ſed, ſi quod contra ſe ferretur, ex hoſtili animo profectum & iniquum dictitaſſe. Rectius autem rebus ſuis conſuluiſſe Pontificios, qui novellam ſapientiam a ſuggeſtis ſuis & cathedris arcuerint, quam Reformatos in Belgio, qui volentes nolentes eam in Eccleſias & Academias irrepere paſſi, effecerint, ut circa res ſacras, non ſolum ea, quæ *Spanhemius* in peculiari Epiſtola proſecutus eſt diſſidia, exorta ſint, ſed & multo graviora ab Ideis Carteſianis Theologiæ ſine modo & menſura petulantiſſime illata fuerint ſtupra. Quare Carteſium codici ſuo ex adverſariis quæſiturum, quem negaverant eruditorum ſuffragia, applauſum, objectiones conquiſiviſſe, earum Auctores quosdam, ſubdole ſuppreſſis nominibus, magnis elogiis mactaſſe, atque refutationem Meditationum iteratæ editioni adjeciſſe. Inter antagoniſtas ſolum *Gaſſendum* nominatum ab eo, quippe quo victo, Carteſius ſe de omnibus trium-

umphaturum putaverit. At quam infeliciter Carteſio ceſſerit hæc oſtentatio, ex his intelligi Auctor docet: *Merſennus* Gaſſendo Meditationum Carteſianarum manuſcriptum exemplar Auctoris nomine obtulerat exegeratque, ut ad ipſum, ſi orirentur inter legendum ſcrupuli, perſcriberet eos. *Gaſſendus* ratus, velle Carteſium ſolum explorare ſuum judicium, priusquam *Meditationes* publicaret, nudas duntaxat dubitandi rationes privato ſcripto ſignificavit. At *Carteſius* intendens, diruta aliorum fama, trophæa ſibi erigere, easdem multa cum inſultatione propalavit. *Gaſſendus*, etſi intra vertentem annum a motis primum Dubitationibus, *Inſtantiarum codicem* ſcripſit, preſſit tamen ſecum in alterum quoque annum, donec tandem multis rogantibus, & poſcente Carteſio, in publicam lucem prodire permitteret. *Carteſius*, quanquam ad reſpondendum a ſuis inſtigaretur, in quintum usque annum ſiluit; tandem Epiſtolam octo pagellarum ſcripſit, in qua ne unicam quidem *Inſtantiam*, ea, qua decet, forma propoſuit, nedum ſolvit. Specimen hujus perverſæ diſputationis ſubjicit clariſſimus Auctor, ac quam inglorius Carteſius ex hac pugna diſceſſerit, & quanto cum pudore Gaſſendum adverſarium metuerit, enarrat, hujusque modeſtiam, eruditionem, ac in philoſophando libertatem obſervat. Tandem ut Dubitationes a Gaſſendo adverſus Carteſium editæ recte capiantur, duo Lectori obſervanda præſcribit. Unum, non impugnari ab eodem Concluſiones Carteſii, *Deum exiſtere, animam humanam non eſſe a corpore diſtinctam, corpus dari*, & quæ ſunt ſimiles, ſed ſolum in vim ratiociniorum, quibus illarum certitudinem confirmatum ivit Carteſius, inquiri. Alterum, ne quis putet, abſurdas opiniones, quas Carteſio Gaſſendus nonnunquam objicit, eſſe Gaſſendi dogmata, Carteſianis placitis ſubſtituenda. Commendat admodum lectionem hujus Diſſertationis; laudem Cenſuræ Philoſophiæ Carteſianæ, quam *Huëtius* tulit, tribuit, attamen non dubitat aſſerere, Carteſianæ philoſophiæ maximopere obſtitiſſe Gaſſendi *Diſquiſitionem Anti-Carteſianam* nondum refutatam.

Digitized by Google

ספר צמח דוד החדש׃

ZEMACH DAVID NOVUM.

Editionis curam geſſit R. David, R. Moſis Reindorfenſis filius, A. Æræ Jud. 452. Chriſt. 1692. in 4. Prima pars Francofurti ad Mœnum impreſſa conſtat plagulis 13. reliquæ, Amſtelodami excuſæ, continent plagulas 26.

CEntum omnino abhinc annis ultimam manum impoſuit *Chronologiæ* ſuæ R. DAVID (אווזא ſive Germanice) Gans/ Pragenſis, titulumque e *Jerem. XXXIII. 14.* צמח דוד GERMEN DAVIDIS præfixit. Eandem Latine reddidit, ſed utplurimum ſatis negligenter, *Guilielmus Henricus Vorſtius*, notisque illuſtratam edidit Lugduni Batavorum A.C. 1644. Nunc Ebræus textus recuſus eſt, duplici cum augmento. Primum aſſuitur parti priori res Judaicas ab O.C. ad A.C. 1592. complexæ & easdem ad præſentem annum, at conciſe nimis ac jejune, pertexit. Commemorari heic videas inter cæteros, ad a. Jud. 357. (Chriſti 1597.) *R. Akibam* Francofurtenſem; ad a. 368. *R. Moſen Galantem*; ad a. 370. *R. Jeſaiam Horvvitz*, autorem libri שני לוחות הברית; ad a. 376. *R. Meirem* Archiſynagogum Lublinenſem, tunc mortuum, poſtquam ſuperioribus annis libris שאלות ותשובות itemque מאיר עיני חכמים famam ſibi conciliaverat; ad a. 393. *R. Nathanem Schappira* Archiſynagogum Cracovienſem, cujus librum recenſuimus in Actis anni ſuperioris p. 250. itemque *R. Joſephum Salomonem*, Medicum Cretenſem, ex opere ſuo תעלומות חכמה celebrem; nec non *R. Meirem* Schiff/ Archiſynagogum Fuldenſem, cui æque ac *Nathani* modo dicto Eliam Prophetam frequenter apparuiſſe, Judæi credunt. Ad a. 401. invenies *R. Joelem Sirks*, Archiſyn. Cracovienſem, autorem librorum בית חדש & commentarii in Ruth, mortuum eopſe anno; ut & *R. Lipmannum* illum Jom Tobh, de quo ad p. 364. Supplementorum noſtrorum adnotare licebit obitum, qui contigit anno 409, Chriſti 1649. Sic ad a. 439. refert continuator anonymus, (quem R. Davidem in fron-

frontiſpicio hujus voluminis nominatum eſſe haud dubitamus) ad plures tunc abiiſſe Samuelem קוידנבר (Quittenbeer) Archiſynagogum Francofurtanum ac dein Cracovienſem, clarum ſcriptis ס׳ ברכת הזבח h. e. commentario in Seder Kodaſchim, item ס׳ ברכת שמואל & ס׳ אמונת שמואל Hæc ſpeciminis loco ex augmento primo ſufficiant. Inſignem vero aut invidiam aut ignorantiam in authore deprehendimus, dum ſolos Judæos Germanos, Bohemos, Polonosve recenſet; cum Ganſius Luſitanos, Belgas, Italos creberrime laudarit.

Pars altera operis Ganſiani rebus totius orbis e chronicis Germanorum & Bohemorum depromptis referta eſt. Ex ea excerpta tantum confecit Vorſtius. Nec immerito. Chriſtianis enim ſatius eſt, ex fontibus, quam turbido illo rivo, hiſtoriam haurire. Præmittitur præfatio auctoris, qua ſe in hoc Opere ad Rudolphum usque Imperatorem excurriſſe ſcribit. Sed in nova editione, quæ quidem ipſam præfationem ad fidem primæ editionis fideliter nullibi non recuſam ſiſtit, ineptulus corrector pro Rudolpho LEOPOLDI nomen ſubſtituit, ut niſi Ganſium jampridem defunctum ſcires, credendum tibi eſſet omnino, totum hoc, quantum quantum eſt, volumen ab ipſius calamo profluxiſſe. Nimirum acceſſit huic editioni a recentiori manu pars tertia, res Europæas notabiliores ab an. 1592. ad eum, quem nunc agimus, in compendio repræſentans. Omnium maxime lectu heic dignam putamus prolixam eamque rhythmicam narrationem tumultus, qui a. C. 1614. d. 22. Aug. Judæos Francofurtanos horrendum in modum afflixit, quemque Noſtrates accurate deſcriptum reperient in Joh. Lud. Godfridi IV Monarchiis fol. 1142. Carmen autem iſtud, cujus jam a nobis injecta eſt mentio, autorem habet *R. Elchananem, R. Abrahami F.*

Quanta vero oſcitantia res hujus ſæculi conſarcinaverit Continuator noſter, vel recentiſſimo exemplo patebit, quod tamen vix ulli, quam ſtupidis verpis, erroris occaſionem ſubminiſtrabit. Sub finem nempe chronologiæ hæc legas:

תנ״ב 1692.

הדוכס מזאקסין יהאן גערג הרביעי מת במקום טיבינגן בווערטנבורג: i. e. *Dux Saxoniæ Johannes Georgius Quartus obiit*

Ec *Tubingæ*

Tubinga in Ducatu Würtenbergico. Pro Duce *Elector*, pro *Quarto Tertius* ponendus fuerat. Et quis neſcit, beatiſſimum Heroa ſupremum vale mortalitati dixiſſe die 12. (22) Septembris A. 1691, neque adeo anno Æræ Judaicæ חנכ 452. qui biduo demum ab exceſſu optimi Patriæ Patris initium habuit; unde nec ſuæ æræ, nec noſtræ calculos, uti decuerat, ſubduxit hic chronographus. Tacemus neglectum orthographiæ in nominibus locorum, quæ ita exarantur: Dibingen & Wertenburg.

HISTORIA ECCLESIASTICA SECULI XVII, cum Parallelismo Profanæ. Decennium primum: authore Job. Wolfgango Jägero.

Tubingæ literis J. C. Reiſii, 1692. in 4. Alph. 2. pl. 1.

Qui Moralibus hactenus ſcriptis in lucem editis eruditionem induſtriamque ſuam Orbi Literato abunde comprobavit, Moralis Philoſophiæ in illuſtri Tubingenſi Academia Profeſſor Clariſſimus, *Joh. Wolfgangus Jägerus*, Hiſtoricum nunc idque ampliſſimum magnæque utilitatis opus eſt aggreſſus. Seculi enim ad finem nunc vergentis Hiſtoriam Univerſalem, Sacram ac Profanam, tradere conſtituit, inque ea, ut ipſis Authoris verbis ſcopum ejus exprimamus, *Fata Eccleſiæ Proteſtantium indicabit, Conclavia Pontificum Romanorum omnia reſerabit, diverſos Motus & Schiſmata in Eccleſia Chriſtiana, & inprimis Syncretiſmum, Arminianiſmum, Naturaliſmum, Amyraldiſmum, Bohemiſmum, Janſeniſmum, Borriſmum, Carteſianiſmum, Quietiſmum, Coccejaniſmum, recentesque in Gallia & Anglia Controverſias ob oculos dilucide ponet, cum Parallelismo Hiſtoriæ Profanæ.* Tanti ergo Operis primum nuper Decennium prodiit, primorum nempe decem præſentis Seculi annorum Hiſtoriam complexum, in quo nihil facile eorum, quæ iſto temporis intervallo ſeu in Eccleſiaſticis, ſeu in Civilibus digna memoratu contigerunt, deprehendas prætermiſſum. Nam, ut præcipua tantum attingamus, quantum ad *res ſacras*, videas hic ſtudioſe expoſita Electionum Papalium Acta, quando Clemens VIII (A. 1591.) Leo XI & Paulus V (A. 1605.) poſt multas Cardinalium contentiones ac tricas Romanum Pontificatum ſunt adepti: videas enarratam

ratam prolixe Hiſtoriam graviſſimi inter Jeſuitas & Dominicanos in cauſa Molinæ de Gratia & Arbitrio diſſidii, ut nullus fere annus ſit, ad quem diligenter annotata non occurrant, quæ circa iſtam controverſiam in Aula Romana fuere geſta: nec minus accurate deſcripta videas diſſenſionum inter Arminianos & Gomariſtas in Fœderato Belgio originem ac momenta: legas (ad A. 1600.) in Jacobum Böhmium, Görlicenſem, dum viveret, in Luſatia Superiore ſutorem, ejusque ſectatores cenſuram; legas celebrata inter Theologos Colloquia, Ratisbonenſe (A. 1601.) inter Evangelicos & Romano-Catholicos, & Vapincenſe (A. 1603.) inter Lutheranos & Reformatos: ut inſtitutam Marpurgi in Haſſia ſacrorum reformationem; diſſidia inter Paulum V. Romanum Pontificem & Rempublicam Venetam, de jurisdictione Eccleſiaſtica; motus item in Bohemia ex cauſa religionis obortos, aliaque plura ſilentio prætereamus. *De rebus profanis* ſupervacaneum eſt quicquam addere, cum nemini vel leviter in Hiſtoria noſtri ſeculi verſato difficile futurum arbitremur divinare, de quibus ad quemque annum uberius ab Auctore diſſeratur.

JOHANNIS HENRICI BERGERI J.U.D. & Pand. Prof. Publ. in Academia Vitembergenſi Reſolutiones Legum obſtantium, quæ in Compendio Juris Lauterbachiano allegantur.

Vitembergæ. Sumtu Jeremiæ Schrey & Hæredum Henric. Joh. Meyeri. A. 1692. in 8. Conſtant plagulis 28.

QUoniam accurata Juris doctrina non tantum in theſeos corroboratione, ſed etiam in ſolida antitheſeos reſolutione conſiſtit, ſalutarem Compendio Juris Lauterbachiano accommodavit operam Conſultiſſimus Auctor, dum adductos textus obſtantes in dicto libro cum ſententia in eodem aſtructa conciliavit. Toties vero huic operi ab utilitate commendatiſſimo recenſitam adhibuit curam, quoties argumentorum pondere in diſſentientium partes pertractus non eſt: id enim cum accidit, ea in removendis Lauterbachii fundamentis laboravit induſtria, qua ad ſtabiliendam ejus opi-

 nionem

nionem alias uti conſuevit. Tractationi præmiſit brevem manuductionem ad artem textus utriusque Juris, magno memoriæ commodo, ſignis notandi; ubi textus in axiomaticos & deciſivos, hos viciſſim in probantes & obſtantes diviſit, & quomodo, diverſitate characterum in verbis notabilibus obſervata, aſſcriptaque textui obſtanti reſolutione, adjuvari memoria Lectoris queat, indicavit. Ut ipſa Tractatio ab omni obſcuritate eſſet aliena, ſecundum ordinem Pandectarum Controverſias e memorato Compendio collectas in Quæſtiones redegit, iisdem rationes affirmandi negandique adjecit, Lectorique, ne diuturna ipſum perpenſio legum remoraretur, conſuluit, dum verba probantia nec non obſtantia textuum curſivis, ut loquuntur, ſeu Italicis literis exprimi curavit. In arcendis diſſentientium telis eo uſus eſt ſtyli temperamento, ut ferre ſe æquo animo diſſentientem, probatæque ſibi ſententiæ cauſam tantum dicere, haud obſcure profiteatur. Sicubi Quæſtionis ambiguitas vel obſcuritas id exegit, Auctoris ſui brevitati per additamentum ſubvenit, utilitatis & controverſiæ ſimul rationem habens. Sub calcem Programma acceſſit, in quo explicatum, qua ratione in actione hypothecaria tolerari queat alternativus libellus, & indicatum eſt, quibus adhibitis Reſpondentibus Auctor laborem hunc publicæ cenſuræ ſubmittere decreverit. Reliqua L. B. ex ſingularum Controverſiarum perluſtratione haurire non gravabitur.

DE CONSTITUTIONE ANNI M DC. LXXXXI apud Mutinenſes, Diſſertatio Bernardini Ramazzini Medicinæ Profeſſoris.

Mutinæ. Typis Hæredum Caſſiani. A. 1692.
in 4. plag. $4\frac{1}{2}$.

Quem ſcopum Autor Nobiliſſimus, in Hiſtoria Medica annorum apud Mutinenſes elapſorum quotannis condenda, præfixum ſibi habeat, in *Actis* jamdum *Anni ſuperioris p. 186.* cum primum ejus exhiberemus ſpecimen, commemoravimus. Altera nunc, quam mature beneficio Illuſtris *Magliabecbii* adepti ſumus, ſequitur Diſſertatio, anni nonageſimi primi conſtitutionem deſignans, ac cele-

Celeber. *Leibnitio* conſecrata, priorem adeo approbanti & commendanti, ut & Academia Naturæ Curioſorum eandem integram, una cum ipſis laudati Leibnitii literis ad Præſidem conſcriptis, *Ephemeridum Germanicarum Dec. II. Ann. IX. Appendici* merito inſeruerit. In hac vero Epidemia, non ruralis, ut in priori, ſed urbana, plebi potisſimum & ſenibus infeſta, neque anni conſtitutio humida & lutulenta, ſed ob Aquilonem primum, hinc & ob ardorem continuum ſicca potius & pulverulenta intimatur. Ineunte namque anno nonageſimo primo hyems, æque ac ſub nonageſimi terminum, ſerena & tranquilla perſtitit, usque dum circa menſis Januarii finem Septentrione afflante, cuncta illico rigeſcerent, nivisque defectu & viæ in tota Ciſpadana & Tranſpadana regione præter morem pulverulentæ redderentur, & ſementes mirum in modum exurerentur. Apoplexiæ, Pleuritides, Peripneumoniæ, Catarrhi ſuffocativi, Anginæ, Eryſipelata, pectoris cumprimis morbi, tunc oberrarunt, omnes a ſanguinis ſtagnatione provenientes, utpote quem præcedentis anni conſtitutio frigida & lutulenta, pravusq; leguminum ob annonæ difficultatem victus, crasſiorem & ad concreſcendum aptum induxerant. Sanguis ſiquidem e ſecta vena eductus, multum pituitæ & polypoſæ concretionis obtinuit, variisque in cadaveribus in noſocomio diſſectis, præſertim in Cachecticis & ex pectoris morbo denatis, polypi cordis intra ſinus ipſamque aortam apparuerunt. Præter alios, vir ſaxagenarius præpinguis ſubita oppetiit morte, in cujus diſſecto cadavere ſanguinis concreti duæ fere libræ e pericardio exemtæ fuerunt, ac in trunco arteriæ magnæ aſcendentis, polypus inventus lacertulæ longitudinem & magnitudinem referens, qui motum ſanguinis ſufflaminando Syncopen cardiacam, vel Catharrum ſuffocativum, vel Apoplexiam quandam, tanquam nomine ſæpius magis, quam re diſcrepantes, intuliſſe videtur. Remedia profuerunt incidentia, v. g. Spiritus ſalis ammoniaci, ſal volatile cornu cervi, ſperma ceti & ſimilia; Spiritu ſulphuris ab integro ſulphure, pulmonum balſamo, multum differente a nonnullis inepte cum aquis pectoralibus exhibito. Repetita ſanguinis miſſio ſæpius ſiniſtre ſucceſſit, quod nec enarrati affectus humorum fluxionem, quam Veteres aſſerebant, pro cauſa agnoſcerent, nec venæ ſectio, poſtquam noſtro ſeculo circuitus ſanguinis innotuit, hunc amplius in-

Digitized by Google

tercipere aut revellere valeat. Sic Sacerdos habitus alioquin firmi, cum pleuritide laborans ſanguinem tertia vice detrahi pateretur, eadem die ad plures abiit. Senioribus præcipue, qui in tempeſtate adeo rigida multum periclitabantur, vena etiam ſemel pertuſa lethalis extitit; nobili muliere nonagenaria mox expirante, poſtquam venam, quam aperiendam ſibi ea petierat, Autor vero noſter renuerat, Medicus alius accerſitus curaſſet ſecari, quem tamen hiſtoria ab *Hippocrate l. 7. Epidem. n. 54.* annotata cautiorem facere potuiſſet. Neque venæ ſectio in rheumatica tali conſtitutione, etiamſi febris ſupervenirer, votum explevit, quoniam febris, in qua denſa ſanguinis compages, non æque ac illa, in qua ob orgaſmum aliquem ſanguis ad diffuſionem promtior exiſtit, inciſionem venæ poſtulat. In ſanguine nempe ſalutariter evacuando, aliisque remediis legitime adminiſtrandis, ſemper ad anni conſtitutionem, quo ſanguinis ex ea diatheſis pateſcat, convenit reſpicere, licet multi Practici frequenter hic deficiant, & quotidie in venæ ſectionis uſu vel ex ignorantia, vel ex oſcitantia in leges circuli ſanguinis impingant, prout recens *Homobonus Piſo* Medicus Cremonenſis in *Ultione Antiquitatis* primum adverſus circularem ſanguinis motum urget. Cui errato nihilominus medelam nunc parare dicitur Profeſſor quidam Mutinenſis in Opere, quod *Rationarium Medicum Seculare, quo ſummatim ac veluti facta ſupputatione apparet, quid lucri ex celebrioribus Inventis Anatomicis hujus Seculi Arti Medicæ, tam quoad Theoriam, quam quoad Praxin acceſſerit*, inſcribere ac ſub finem hujus ſeculi edere conſtituit. Cæterum plebs non tam ruſticana, quam urbana, prædictis affectibus obnoxia fuiſſe videtur, quod illa vel ob vitam actuoſiorem, vel ob febres diuturnas prægreſſas Epidemiæ ruralis, in priori Diſſertatione deſcriptæ, ſanguinem magis fluxilem magisque depuratum haberet. Aſt circa æquinoctium vernale, frigus intenſum immoderatus isque improportionatus æſtus excepit, menſe ſolum Aprilis parum remittens, tanta tamen ſiccitate itidem ſtipatus, ut ſterilem omnino annum minari potuiſſet, niſi plantæ cunctæ fructiferæ floribus paſſim albeſcentes fructus præcoces pariter atque horæos abunde promiſiſſent, reque ipſa Pomona laboranti Cereri opem tuliſſet. Equidem menſe Majo imbres ſporadice defluxerunt, ſed aridæ conſtitutioni corrigendæ minus ſufficientes minusque

nusque impedientes, quin herbæ parciſſime provenirent, fabæ quoque ac omnia fere legumina exareſcerent, ſpesque exigua triticeæ meſſis ſupereſſet. Interim, in prima potiſſimum veris parte, iidem pectoris morbi, languidiores tamen, perſeverarunt; ſub finem autem veris febres tertianæ, tanquam ſpicilegium prægreſſæ meſſis, caput denuo exſeruerunt; præſertim ſcabies quoscunque fere tam in urbe, quam ruri degentes multum defœdavit, neque a purgantibus, neque a phlebotomiis repetitis mitiganda, ſanguine miſſo multum ſeri flavi exhibente, urinisque valde coloratis apparentibus. Nec ſolis topicis in ſcabie hac populari tuta fuit fides, cum a præcedente conſtitutione pluvioſa pravoque ob annonæ caritatem victu ea produceretur, multiq;, qui moleſtiæ pertæſi in ipſo vere unguēta adhibuerant, retropulſa ſcabie in febrim inciderent, urinasque nigras & fuliginoſas illico excernerent, non niſi ſcabie rurſus expulſa mutatas. Saltem præter medicamenta viperina aliaque diaphoretica, cichoraceis ſimilibusq; refrigerantibus præſtantiora, æſtas ſubſequens, Hippocrate jamjam obſervante, certiſſimum præbuit auxilium. Animalia inter, quæ hoc pariter anno ingentem ſtragem ſuſtinuerunt, grex ovillus tantum non omnis periit; multa itidem animalia, præſertim canes, ob æſtum continuum & eteſiarum defectum rabies invaſit. Nulla quippe æſtas, diebus imprimis canicularibus, adeo efferbuit, thermometris atteſtantibus, ac quæ veri ſucceſſit, nec æſtus quicquam remiſit, conſtans potius per totum fere Septembris menſem permanens, tametſi pluviæ nonnunquam caderent. Cœlo deſuper frequentius, quam unquam fulminante, & agricolam quendam percutiente, integumenta hujus omnia præter fora coriacea perusta fuerunt, ipſe vero ad aliquot dies attonitus ſponte demum ſine remediis ad ſe rediit etiamnum ſuperſtes. Febres tunc derepente invaluerunt, integras ex vulgo familias eodem tempore paſſim corripiendo, ea præcipue in urbis parte, qua viæ magis patulæ rectaque humiliora fervidi aeris, bilem acuentis, violentiam infringere nequeunt. Quotquot milites arcem occupabant, ſimul ex febre decubuerunt, ut ruſticana militia in cuſtodiam ejus accerſenda eſſet. E diverſo tam opulentiores, ampla conclavia a tecto remotiora inhabitantes, quam Judæi in vicis anguſtis & ædibus altiſſimis, quarum feneſtræ caligant, degentes, morbis alias æſtivis primum ſubjecti,

jecti, vim tempeſtatis hujus febrilis minus ſenſerunt. Item rusticolæ licet diurnis laboribus ad Solis radios fere in ſudores ſolverentur, quia tamen ſub dio in plauſtris ſomnum per noctem captarent, immunes plerumque vixerunt. Morbus nihilominus ſalubris multum & lucri & gloriæ Medicis attulit, cum omnes ferme ægri priſtinam ſanitatem recuperarent, febribus iſtis tertianis ſeptima ut plurimum die, ac interdum citius, poſt unam vel alteram phlebotomiam per ſudorem judicatis, niſi quod autumno protractiores eæ evaderent & in malignas aliquando degenerarent. Venæ ſectio videlicet, aqua frigida & remedia acida, ſuccus limonum, ſpiritus vitrioli, ſulphuris &c. ſuffecerunt, cardiacis calidioribus ægros in extremam perniciem præcipitantibus. Etenim ſanguis miſſus ſpumeus & croceus, ac urinæ ſimiliter multa bile ſaturatæ occurrebant, adeoque ſanguinis motus non tam irritandus, ut anno ſuperiori, quam compeſcendus erat. Attamen autumno, quo magis calor tepuit, tanto majorem ſævitiam exercuerunt variolæ, dum per æſtatem ſolum paucos, autumno vero & hyemis principio longe plures, non ſolum juvenes, ſed & grandævos, imprimis utero gerentes, ac quibus ſanguis detractus erat, jugularent, facilius emergentibus, qui venæ ſectione aliisq; remediis poſthabitis, omne curationis negotium ſoli naturæ commiſerant. Multo mitiores autem febres quartanæ fuerunt, hoc quoque autumno non infrequentes, utpote multis tertianis in quartanas verſis; quotquot enim Corticem Chinæ Chinæ in ſubſidium vocarunt, vel integre fuerunt reſtituti, vel paulo poſt, quam recidivam paſſi eſſent, ante hyemis acceſſum perfecte convaluerunt, ſecus ac anno nonageſimo; adeo ut ſecurior Chinæ Chinæ uſus videatur, quando humores fræno magis egent, quam ſtimulo; id quod tamen ulteriori adhuc experientia confirmandum erit. Tandem Clariſſ. Autor, qui tumultuarie hæc armorum inter ſtrepitus conſcripſit, veretur, ne premente etiamnum annonæ penuria, nova impoſterum morborum ſeges propullulet.

LE ANTICHE LVCERNE SEPOLcrali Figurate,

i. e.

i. e.

Lucernæ ſepulcrales antiquæ, figuris inſignes, e cryptis Romanis collectæ, depictæ, æneisque tabulis inciſæ a Petro *Santi Bartoli;* cum obſervationibus Joh. Petri *Bellorii.*

Romæ, apud Simonem Anagnium, 1691. in fol. Conſtant Plagulis 13. Fig. æneis 119.

Quæ a Phyſicis diſputari ſolent de æterno igne lucernarum ſepulcralium veterum, ea Autores celeberrimi non in hoc tripartito ſuo volumine, ſed in *Fortunii Liceti* libris ſex de lucernis antiquorum reconditis, & diſſertatione *Octavii Ferrarii* de veterum lucernis ſepulcralibus, quæri cupiunt. *Bartoli* enim labor in eo ſolum occupatur, ut figuras lucernis impreſſas elegantisſime depictas ſiſtat. *Bellorius* autem harum ſenſum mythicum eruere, ac ſuccinctis notis declarare ſtuduit. Pleraſque nempe aut ritum aliquem ſepulcralem, aut opinionem gentilium de ſtatu mortuorum innuere autumat.

Sic P.I. n. 1. Prometheus viſitur hominem fingens adſtante Minerva, quæ ei æthercam particulam inſpiraſſe creditur. Argumentum hinc petiiſſe putat lucernæ autorem, quo probaret, tametſi corpus in primævum lutum ſuum reſolvatur, divinæ tamen auræ particulam a Minerva inſpiratam, poſt fata quoque immortali vita gaviſuram. At dum n. 3. repræſentatur,

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
Aſſiduam nimio pectore pavit avem;

ſenſum moralem nullum indicare auſus eſt. Amorem & Pſychen alis papilionis (qui nunquam moriendo varias mutationes ſubit,) ornatam, mutuo ſe complecti, n. 7. deprehendes. Annotat heic Bellorius, ſignari hoc emblemate, etiam ψυχὴν ſeparatam retinere amorem illum ſeu affectum, quo olim in hac vita in amicos ferri ſueverit.

P. I. n. 9. extat Andromeda a Perſeo liberata. Hac ſignificari dicitur anima, poſt corporis interitum curis tandem & adfectibus vitioſis ſoluta, quibus hoc in orbe devoranda objiciebatur.

Perſeus ſimulacrum eſt virtutis, qua non in libertatem tantum, ſed in ipſum etiam ſtelliferum cœlum aſſeritur mythica iſta Andromeda.

Parte II. n. 36. Martis & Dianæ iconas non alia de cauſſa expreſſas divinat Noſter, quam quod fortaſſe defuncti Numina tutelaria fuerint. Hæc ſpeciminis loco attuliſſe juvat.

Miſſam jam faciamus mythologiam, & e Figuris ſeligamus nonnullas, eruditorum conſideratione non minus dignas. Prodiit Amſtelodami A. 1685. in 12. libellus hoc titulo inſignitus: *Selecti nummi duo Antoniniani, quorum primus Anni Novi Auſpicia, alter Commodum & Annium Verum Cæſares exhibet. Ex Bibliotheca Emin. Principis Camilli Card. Maximi, editi a Jo. Petro Bellorio.* In poſtica prioris numiſmatis, (quod in antica, vultu T. Ælii Hadr. Antonini Pii ſuperbit,) intra lauream reperias lemma: S. P. Q. R. A. N. F. F. OPTIMO. PRINCIPI. PIO. h. e. interprete Bellorio: *Senatus Populusque Romanus Annum Novum Fauſtum Felicem*, &c. Fuit autem, qui (teſte clariſſimo viro, Wilhelmo Erneſto Tenzelio, T. I. Colloquiorum menſtruorum Germanicorum p. 189.) ſiglas exponere maluit: *Æreum Numum Fieri Fecit*. Rationibus quibus inductus fuerit, ut ſentiret ita, loco citato legere eſt. Produxit nunc Bellorius P. III. n. 5. lampadem, quam & nos hic exhibemus, in qua Victoria

TAB. IV. tenet clypeum votivum cum inſcriptione: ANNO. NOVO. FAUSTUM. FEL...... Cæteræ enim literæ vetuſtate exeſæ viſum fugiunt. Hincque putat, interpretationi ſuæ non leve pondus accedere.

P. I. n. 27. Circus ſpectatur, cum obeliſco, intra duas columnas quibus inſiſtunt Victoriæ, ara Neptuni, pulpito Prætoris & agitatore quodam quadrigæ. P. II. n. 9. Jupiter, Juno, Minerva, Sol, Luna, Venti duo & Neptunus, ſeu potius fluvius quidam, Tybris forſan. *Serapidem* in eo fruſtra quæſiveris; ut in Bellorii obſervationes p. 4. errore typographico irrepſiſſe videatur. Inter lucernas Chriſtianorum P. III. n. 31. refertur quædam efformata ad inſtar naviculæ, qua vehuntur Chriſtus & Petrus; antennæ affixus eſt titulus:

DOMINUS. LEGEM.
DAT. VALERIO. SEVERO.
EVTROPI. VIVAS.

quem *Michael Angelus Cauſeus*, (de cujus Muſeo plura nobis alias dicen-

TAB. IV. ad A. 1692 pag. 226. M. Maj.

Digitized by Google

Digitized by Google

dicenda erunt,) hac paraphraſi explicandum cenſuit: *Valerius Severus mortem, tanquam legem ſibi a Domino impoſitam, conſtanti animo expectans, longiorem Eutropio vitam optat.* Bellorio videtur, Severum heic profiteri, ſibi a gentili ſuperſtitione converſo datam eſſe a Domino novam legem (ſive doctrinam) Evangelii; quo applicanda ducit verba Pſ. XXIV. (Hebr. XXV.) *Dulcis & rectus Dominus, propter hoc Legem dabit delinquentibus in via.*

HERMANNI VVITSII MISCELLANEA SACRA.

Trajecti ad Rhenum apud Franciſcum Halmam, 1692. in 4. Plagul. 117.

MIxtum opus hoc, & varia eruditione præſtans, in quatuor Libros digeſſit Autor Clariſſimus: quorum *primo* quidem de Prophetis egit & prophetia, perfecto juſtoque tractatu: *ſecundo* autem, Diſſertationes ſex diverſi argumenti; *tertio* Diatriben unicam de ſeptem Epiſtolarum Apocalypticarum ſenſu hiſtorico, an prophetico; & *quarto* denique Diſſertationem de Donatiſtarum Schiſmate propoſuit. Hoc loco non poſſumus, quin ex primo delibemus nonnulla, & quæ habeantur inibi recondita, Lectorum oculis breviter exponamus.

Modos itaque revelationis Propheticæ expoſiturus, immediatam initio a mediata ſecernit: Illam modo *ſimplicem* fuiſſe ait, ſeu p. 16.
ſolo interno Spiritus inſtinctu peractam; modo *Symbolicam*, h. e. ſymbolis quibusdam inſignitam: & ſymbola quidem vel externis oblata fuiſſe ſenſibus, vel phantaſiæ; idque nunc contigiſſe vigilantibus, nunc dormientibus. Vigilantes aliquando fuiſſe viſos ſibi iis p. 19.
in locis eſſe, ubi revera non fuerint, eaque ibi cernere, quæ non niſi imaginationi ipſorum repræſentabantur. Ad hunc modum Jeſaiæ viſum fuiſſe Jehovam, ſolio celſo inſidentem, c. 6, 1, 2; abs Jeremia depoſitum fuiſſe cingulum ad crepidinem Euphratis c. 13; & Ezechieli, inter deportatam multitudinem ad fluvium Chebaris verſanti, apertos fuiſſe cœlos, ut videret viſiones Dei, primo capite deſcriptas: eundemque Prophetam domi ſuæ inter ſeniores Judæ ſedentem,

dentem, viſum ſibi eſſe capitis cincinno arripi, & inter cœlum terramque deduci Hieroſolymam, ut abominationes uſurparet oculis, ab hominibus improbis in templo perpetratas, c. 8. 1. ſeqq. Nec alio revelationis genere oſtenſos fuiſſe Danieli dejectos thronos, libros apertos, formam judicii, Angelorum myriades &c. 7: Micheæ, Jehovam ſolio inſidentem, & aſſiſtentem cœlorum exercitum, 1. Reg. 22. 19. Divoque Johanni in Apocalypſi pleraque. Neque vana hæc fuiſſe illuſarum mentium repræſentamina, vel caſſas rerum imagines, ſed maximorum myſteriorum figuras, earumque vim non a corpore vel ſubſtantia objecti fuiſſe ſuſpenſam, verum abs aptitudine & claritate repræſentaminis.

Ad revelationem per *ſymbola* repræſentata phantaſiæ, Ecſtaſin
p. 23. retulit, eamque non naturalem, nec diabolicam, multo minus fictam aliquam ab hominibus, ſed vere divinam, qualem Danielis, c. 10, 8, 9. Joannis c. 1. Apocal. 17. & Pauli Act. 22, 17. & 2. Cor. 12, 2, 3, 4. exem-
p. 27. plis illuſtratam dedit. Dormientibus dein ſe patefeciſſe Deum, quin & multa in communi providentiæ ſuæ curſu homines docuiſſe, per inſomnia, ac voluiſſe nonnunquam, ut ſomnii oblivio caperet dormientem: idque Nebucadnezari, quo major conciliaretur fides in-
p. 30. terpreti, vere accidiſſe; ſecus ac l' Empereur, de Dieu, & Coccejus ſenſerint, verba Chaldaica Dan. 11, 5. non de oblivione ſomnii, ſed de judiciariæ ſententiæ promulgatione exponentes.

Revelationem *mediatam* ſubinde factam eſſe per Angelos, confirmat exemplo Gabrielis, Dan. 9, 21. Luc. 1, 19. & 26. quod nomen, per verba, *Fortitudo mea Deus eſt*, exponit: imo factam fuiſſe per ipſum Dei filium, omnium Angelorum Dominum, illuſtris Angeli ſpecie Prophetis aliquando apparentem, ex Dan. 10, 5, 6. evincit: a qua tamen perſona apparente accuratis limitibus diſtinguit angelum miniſtrum, qui manu ſua Danielem tetigit, compellavit, informavit: quem Gabrielem fuiſſe conjicit, eoque comma 17. ad hunc
p. 36. modum vult exponi: *Quomodo ergo poterit ſervus Domini mei hujus loqui cum Domino meo illo?* Ratione non diſſimili ex Zacharia duos Angelos producit, erudientes Zachariam; quorū alter ſe pro Domino geſſerit, ipſe Dei filius; alteri certum quaſi officium tribuatur loquendi cum Zacharia, c. 1, 8, 9, 11. adverſus Cocceji ſententiam, de Spiritu S. hæc interpretantis. Ubi excutiuntur inſignia, quæ præ cæte-

ris

ris Prophetis Moſes habuit, προτερήματα & privilegia, verba Numer. 12, 8. (*ſimilitudinem Jehovæ intuetur*) de radio quodam divini ſplendoris eximio accipit, elucente fortaſſis in humana ſpecie, qualem Apoſtoli conſpicati ſint in Chriſto, Joh. I, 14; famamque Moſis, p.44.ſeq.
periniquis Joannis Clerici contumeliis læſam, ſtrenue defendit.

A revelatione ipſa, ſive patefactione, tranſit Autor ad præparationem animi revelationem recepturi, reſpondetque initio *Petro Petito, de Sibyllis L.1.c.8.* mentem hominis non poſſe ſpecies rerum præteritarum ſic componere, ut ex iis cognoſcantur res futuræ, quod talis compoſitio nitatur cognitione, & nexu cauſſarum, quibus homo deſtituatur prorſus in rebus contingentibus. Mentis & indolis præſtantiam multum valere quidem ad accuratiorem divinarum rerum perceptionem, non tamen ideo haberi eam pro diſpoſitione ad prophetiam poſſe, quod res hic occurrant toto gene- p.63.
re diverſæ, ingenii nempe ſagacitas, & prophetia; illa in naturalium, hæc in ſupernaturalium rerum claſſe conſtituta. Temperamen- p.65.
tum, quod ex atra bile plurimum trahit, ad profundas, fixas, & ſublimes meditationes idoneum facere poſſe hominem concedit: largitur etiam, tantam imaginandi vim in melancholicis fuiſſe aliquando, ut in ecſtaſin naturalem agerentur: nec abnuit, poſſe hoc affectu Dæmones abuti; poſſe & Spiritum gratiæ in ſubjectis piis, iſto morbi genere correptis operari: negat tamen inde confici, quod atræ bilis abundantia diſpoſitionis ad prophetiam vicem ſubeat: negat Davidem, Hemanem, Aſaphum, & alios Muſicæ præfectos atrabiliarios fuiſſe aut hypochondriacos: negat quoque Moſen iis accenſeri, metu licet ex aula Regis fugientem: negat, ſermonis tarditatem pro ullo, nedum perpetuo melancholiæ argumento poſſe venditari: nec opus fuiſſe ait humore nigro, ad ſuſtinendum quadraginta dierum jejunium, ſed divina virtute ſuſtentante: negat pariter, ad melancholicorum claſſem Eliam eſſe referendum, licet in mon- p.68.
tanis, & juxta torrentes degerit, partim ob hominum malitiam, quorum furor erat fugiendus, partim ex mandato Dei, talem habitandi locum ipſi aſſignantis. Mirari adeo ſe innuit, Petro Petito, Philoſopho & Medico Pariſienſi, tam aniles nænias vel in mentem unquam venire potuiſſe, vel excidere: nec abs re veretur, hujus commatis hypotheſibus eo abuſuros eſſe profanos cæteroquin ho-

mines, ut, quæ afferri audiunt de prophetiis, nil niſi melancholicorum hominum imaginationes & deliria eſſe criminentur.

p.68. *Spinoſæ* commentum, variaſſe ſemper pro temperamenti varietate prophetias, adeo ut triſtibus non niſi triſtia, lætis non niſi hilaria & jucunda revelata ſint, iracundis minæ; contrariis exemplis & evidentiſſimis ipſius Moſis, Jeſaiæ, Jeremiæ atque Danielis inſtan-

p.71. tiis evertit atque deſtruit. Si quid veri de halituum hauſtu ex ſpecubus narretur, id nullus dubitat ad præſtigias malorum Dæmonum referre, credulos hominum animos prava ſuperſtitione dementantium. Non diffitetur interim, quod halitu ex terris, præſertim ex ſpecubus prodeunte, hominis cerebrum miris modis poſſit affici. In antro Delphico ad fraudem cuncta fuiſſe comparata, non Euſebii tantum confirmat teſtimonio, verum & expreſſa nonnullorum, qui ad Romana quondam tribunalia rapti inde fuerint, confeſſione.

p.75. ſeq. Diſpoſitionibus falſis ita profligatis, veram præparationem ad prophetiam in ſcholis Prophetarum factam fuiſſe oſtendit.

Agitationem ipſam, qua impulſi Vates ad prophetandum fuerint, tum expreſſo mandato conſtitiſſe, tum interno impulſu. Qua occaſione Petrinus illuſtratur locus, & quare ſermo propheticus ab eo dicatur firmior; quid diei & phoſphori, quid ἰδίας ἐπιλύσεως nomine intelligendum; nec non unde orta ſit tanta dictionis propheticæ diverſitas, uberius explicatur.

A patefactione divinæ voluntatis Prophetarum verbis peracta, ad alterum genus, quod ſymbolicis eorundem factis abſolvitur, progreſſus Autor, obſervat, Jeſaiam vi mandati c.20, 2. nudum, ve-

p.91. ſte nimirum exteriore poſita, remotisque calceis obambulaſſe. Hoſeam non juſſum eſſe ducere ſcortum ſeu ſcortari cum ſcorto: neque legitimo matrimonio mulierem ſibi junxiſſe olim fornicatricem: nec ſibi viſum in viſione prophetica cum meretrice jungi: ſed meram

p.92. cuncta illa parabolam eſſe contendit, hoc ſenſu exaudiendam: Iſti gloriantur, ſe uxorem meam & filios meos eſſe; tu vero ſuſcipe perſonam meam ac prædica, perinde eos mihi eſſe uxorem ac liberos, ac ſi tu ex impuriſſimo lupanari ſumeres tibi proſtibulum cum ſuis ſpuriis, vel ſi uxor a te ducta in thorum ſuum conjugalem alios admitteret, & ex fornicatione liberos tibi pareret. Fecitque ita, id eſt, prophetiam ſibi imperatam ad populum promte executus eſt, & ſub parabola

Digitized by Google

parabola fictæ mulieris emblematicis nominibus propoſitæ, filiorumque, quibus itidem emblematica ſunt nomina, voluntatem Dei expoſuit. Qua quidem explicatione propheticæ phraſeos vim non enervari, poſtmodum oſtendit. Quæſtionem, an Ezechiel revera uni lateri trecentos nonaginta dies debuerit incumbere? adductis rationibus & pro negante, & pro affirmante parte facientibus, ſic p.96. decidit, ut poſteriores cenſeat præferendas, quidve deſiderari poſſit in prioribus, reponat.

Ad ſcriptionem prophetiarum veniens, caſtigat σρεβλότητα & detorſionem Huetii, non veriti mandatum, quo volumen magnum ſumere & ſcribere jubetur Eſaias, c. 8, 1. de uxore ducenda, & procreandis liberis exponere. Non ſolum vero tabulis patentibus, conſpicuo loco eum in finem affigendis, ut poſtquam eſſent prædicata, daretur omnibus publice legendi copia; verum & libris, ut perennarent, inſcribenda fuiſſe divina oracula, Habacuci, Jeremiæ, & p.101. Jeſaiæ locis confirmat, faſſus modum, quo collecta in unum volumen fuerint ſingula, non eſſe perinde liquidum. Moſen juſſum a Deo atque inſtigatum, verum autorem eſſe Pentateuchi, adverſus Hobbeſium, & autorem fabulæ Præadamiticæ, Spinoſam item, Simonium, & Jo. Clericum, latius evincit, ad omnis antiquitatis fidem, ad clariſſima ex Scripturis adducta teſtimonia, nec non ad Chriſti & Apoſtolorum autoritatem ita provocans, ut frivolis profanorum exceptionibus ſimul occurrat. Hiſtoriam interim de morte & ſepultura Moſis, & loca pauca alia, a citeriori, Samuelis v. g. vel Eſræ p.120. manu videri profecta; ea tamen neutiquam impedire, quo minus pro autore ipſius ſyſtematis, quod & leges, & prophetias, & hiſtorias ambitu ſuo complectitur, Moſes habeatur. De notis veræ prophetiæ, verique Prophetæ ſic ſentit, ut ſtatuat, non videri fieri poſſe, ut ullis revelationibus divinis Prophetæ inducantur in errorem. Quo loco & difficultates, quas Dei dictum Ezech. 14, 7, 9, 10; querela Jeremiæ c. 4, 10; hiſtoria Bileami, Num. 22, & Iſraelitarum, Jud. 20. ciere nonnullis ſolent, removentur. Bethelitici Prophetæ mendacium p.145. veritati confirmandæ & publicandæ inſigniter inſerviiſſe, Deumque prophetæ miſſionem alias obſignaſſe miraculis, alias inſigni vindicta in immorigeros autoritatem eis conciliaſſe: quibus vero prophetiis p.149. eventus parum reſpondeat, illis tacitam ſubeſſe conditionem.

Conſi-

Conſideratione generali abſoluta, Prophetarum præcipuorum hiſtoriam ita perſequitur, ut de ſingulis inquirat, quando Prophetiæ donum & munus inceperit, quomodo continuatum, an denique & quando deſierit: idque juxta potiores tres temporum periodos, *ante Legem* Moſaicam, *ſub Lege*, *& ſub Evangelio*. Ad Prophetas, florentes *ante legem* Moſaicam, Adamum retulit, Henochum, Noachum, Abrahamum, Iſaacum, Jacobum, Joſephum, Ethan & Heman Judæ nepotes, Jobum denique, & Bileamum, licet moribus improbum.

Sub lege conſtitutos, temporis locique ratione habita, in eos tribuit, qui in deſerto, in Canaan, in Captivitate Babylonica, & poſt eandem ſolutam exſtiterunt. *In deſerto* Moſen non tantum ſub
p.183. Deo Reip. Iſraeliticæ auctorem, fundatorem & legislatorem, verum & Prophetarum omnium facile principem extitiſſe, eundemque Theologiæ fabulari dediſſe originem; nativitatem ejus, res geſtas, obitum, & ſepulturam plurimis ſcatere prodigiis. Quam ad claſſem non Aaronem tantum, germanum Moſis, verum & omnes Pontifi-
p.195. ces, per prophetiæ inſtrumenta Urim atque Thummim reſpondentes, Nadabum & Abihu cum aliis e LXX ſenioribus Iſraelis; & rurſus LXX ſeniores alios, quin & Eldad ac Medad, indignante licet Joſua, Moſe tamen ſuffragante, referendos cenſuit. Ex Moſis reſponſo, quod Numer. 11, 29. legas, quinto verſiculo c. 4. Epiſtolæ Jacobeæ non parum lucis accenditur.

De Prophetis *in Canaan* acturus Autor, inaugurationem Joſuæ propheticum aliquid habere oſtendit: divino eundem alloquio fuiſſe erectum, illud tamen mentis illuminatione potius conſtitiſſe, *quam* articulato ſermone in aures illabente: Vaticinia de Chriſto a Davide
p.214. ſeq. non ſine intentione prophetandi prolata fuiſſe, adverſus Criticum quendam Batavum tuetur, laudatum Clerico: a cujus quoque con-
p. 224. 227. vitiis & calumniis, divinitatem librorum Salomonis vindicat. Prophetarum non paucos eſſe, qui ſcriptorum nihil reliquerint: ad ex-
p. 230. ſq. cidium vero vergente republica, oracula ſua ſcriptis conſignaſſe prophetas, & excidii cauſſas ad poſteros victuris chartis commiſiſſe: quos ipſos hoc ordine ſtatuit collocari oportere, ut primus eorum, certe inter primos habeatur Jonas, ſequatur Hoſeas, proximus huic ſit Amos, quem Joel, Jeſaias, Michæas, Nahum, Habacuc, Zephanias,

Digitized by Google

nias, Jeremias excipiant: ætatem vero Obadiæ incertam videri.

Ad Prophetas *in Captivitate* Babylonica datos ubi progreditur, quatuor facit deportationis gradus: abductionem *primam* anno primo Nebucadnezaris contigiſſe, *ſecundam* poſt Jojakimi rebellionem, *tertiam* factam eſſe ſub Jechonia, & *quartam* in Zedekiæ regnum incidere. Inſignis vero miſericordiæ argumentum eſſe, quod captivis etiam Prophetas Deus dederit, Ezechielem videlicet atque Danielem: 244. ſqq.
quorum γνησιότης divinaque autoritas perperam a nonnullis in dubium vocetur.

Captivitate ſoluta, Judæis patriæ redditis tres adhuc Prophetas conceſſos legi, Haggæum, Zachariam, Malachiam: & Zachariam quidem una cum Uria ante multo, quam naſceretur, adſcitum a Deo in teſtem fuiſſe putat, motus verbis Jeſaiæ c. 8, 2. *Et conſciſcam mihi teſtes fideles*, eadem ſcil. olim vaticinaturos. Prudentiæ eſſe, aliquando reſpondere NON LIQVET, exemplo docetur quæſtionis, qua, p. 265. 269. 278.
utrum Haggæus & Zacharias ſub Dario Hyſtaſpide, an ſub Dario Notho prophetarint, diſquiritur.

Prophetarum *in Evangelica* hiſtoria laudatorum primum facit Zachariam, Johannis Baptiſtæ patrem: ad Joſephum quoque Virginis beatæ ſponſum, delatum more prophetico fuiſſe oraculum, nec non ad Simeonem: maximis prophetarum & ſuo merito, & ipſius Chriſti teſtimonio accenſeri Johannem Baptiſtam: inter genitos e mulieribus neminem Johanne majorem eſſe, excepto tamen ipſo Chriſto, qui in regno cœlorum μικρότερος ideo dicatur, quod & minor ætate, & poſterior in miniſterio fuerit. Johannem ſingulare aliquid in toto vitæ ſuæ inſtituto præ ſe ferentem, & commorationis locum, & habitum, & victum ſi ſpectes, edidiſſe luctuoſæ pœnitentiæ, magnæque frugalitatis exemplum. Officium ejus præcipuum fuiſſe, prædicare baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum, auditores admonere, ut avide regnum cœlorum, quod præ foribus, arriperent, præſentem demonſtrare Meſſiam, omniumque ad eum animos convertere. Martyrium ejus a Joſepho, nec non Hiſtoriographis Hebræis aliis ita memorari, ut a teſtimoniis hiſtoriæ Evangelicæ non diſſonet. Meſſiam, Judæis fatentibus, Prophetam Moſi ſimilem, vel majorem, imo omnium prophetarum caput eſſe atq; dominum. Quo p. 284. p. 297. p. 299. p. 301.

Digitized by Google

loco & cauſſæ, cur Joſephi de eo teſtimonium a nonnullis pro genui-
p. 308. no habeatur, rejiciatur ab aliis, exponuntur. Domino Prophetarum adjungi merito Apoſtolos: de quorum nomine, inſtitutione, munere, præeminentiis copioſe luculenterque egerit Friderici Spanhemii *Diſſertatio Hiſtorico-Theologica de Apoſtolatu & Apoſtolis*: proximo ab Apoſtolis ordine cenſeri Prophetas teſtamenti novi, 1. Corinth. 12, 28. Eph. 2, 20. & c. 3, 5. nec defuiſſe Prophetas ſtrictiſſime ſic dictos, Agabi futurorum prænuncii, Act. 11, 28, Prophetiarum de Timotheo 1. Tim. 1, 18, ut & excellentiſſimæ prophetiæ in Apocalypſi Johannea
315. deſcriptæ, exemplo ſtabilitur. Poſt Prophetarum theoriam de Evangeliſtarum dignitate & munere agitur, & oſtenditur, nuperi cenſuram Critici, quæ Protomartyris Stephani apologiam vexarit, ac ſi is lapſu
320. mnemonico quædam diſtinguenda confuderit, injuſtam eſſe: exponiturque, quid apertura cœli in mirabili viſo Stephani notet; quid ille conſpexerit; quid item prophetici Cornelio contigerit, aliisque e plebe fidelibus.

Cumque magni ad rem Chriſtianam momenti ſit Apoſtolorum infallibilitas in docendo, illaque ab hominibus pravi ingenii adduci in controverſiam cœperit, agendum de ea ſibi accuratius peculiari capite cenſuit, ſupponendumque, non extendi eam ad facta ſingula: poſtmodum Spinoſæ, Clericiq; ſententiam ſincere ſancteque ſumit expendendam: dictumque Chriſti Joh. XVI, 13. extenuari notat a Clerico:
339. Pauli Petrique diſcrepantiam non tollere utriusque infallibilitatem in doctrina, neque Apologiam Pauli idoneum erroris eſſe argumentum.

Ad Prophetiſſas cum devolvitur ſermo, non ſolum virilem, ſed ſequiorem quoque ſexum prophetiæ gratia ornatum fuiſſe, Miriami exemplo, Deboræ, Annæ (cujus de Meſſia vaticinium brevi paraphraſi
354. explicatur) Huldæ ſub regno Joſiæ florentis, Mariæ Matris Domini, Eliſabethæ, Annæ Phanuelis filiæ, nec non quatuor filiarum Philippi docetur.

Poſtremo loco de Prophetiæ continuatione ab Apoſtolorum ex-
371. ceſſu tractaturus Autor diſquirit, an Prophetiæ donum, & munus Propheticum adhuc durent in Eccleſia? monetq; non videri quidem prorſus negandum, ad tertium aut quartum ſeculum illud viguiſſe; negat tamen promiſcue admittenda eſſe omnia, quæ narrantur a Patribus: negat

Digitized by Google

negat promiſſionem Joelis continuationem inferre perpetuam muneris Prophetici: negat etiam, poſt canonem Scripturarum conſummatum, Eccleſiam eodem indigere. In revelationum genere, quod prætenditur, elucere magis genium ſcribentis, quam characterem divini Spiritus: idque patere non ſolum Thaumaturgi formula, verum & in revelatione Chriſtinæ Panjatoviæ de adoranda Trinitate, inque Concione Angelica Cotteri, Orationisque Dominicæ paraphraſi. B. Lutherum ſcripto verbo contentum, a viſionibus & apparitionibus deſiderandis prudenter abſtinuiſſe: pie tamen factum eſſe a Zvvinglio, quod divinam quandam (ita loquitur) manuductionem in explicandis Cœnæ verbis agnoverit. Münzeri Prophetias non ipſi tantum, verum & multis aliis fuiſſe exitio. Nicolai Drabicii vaticiniis non reſpondiſſe eventum, utut pro grandiloquentia ſua, non dubitaverit Apoſtolis ipſis ſeſe anteponere. Exemplorum adductorum contemplatione peracta concludit, Perſonas tales Deo eſſe committendas, neque impoſitam ſibi neceſſitatem putat determinandi, utrum hæc omnia finxerint improbe, quod ſuſpicari tamen charitas prohibeat, an illuſiones fuerint phantaſiæ, ſive ex melancholia, ſive alia quacunque cauſa; an vero divini aliquid ſubfuerit, quamvis non ſine mixtura illuſionum, quibus melancholica ingenia facile deprehendantur obnoxia. Non tamen a Deo crimini ſibi verſum iri confidit, ſi Scripturarum revelationibus contentus, prophetias omnes recentiores loco ſuo relinquat, ab eventu vel comprobandas, vel refutandas; nulloque tali vaticinio impelli ſe patiatur ad aliquid vehementer vel metuendum, vel ſperandum, nedum eo, ut terminos vocationis prætergreſſus, periculoſo unquam operi manum admoveat.

377.
379.
381.
389.
390.

ANGLICANI NOVI SCHISMATIS REDARgutio ſive Tractatus ex Hiſtoriis eccleſiaſticis, quo oſtenditur Epiſcopos, injuſte licet depoſitos, Orthodoxi Succeſſoris Communionem nunquam refugiſſe. Græce & Latine ex Cod. MSo. Editore Humfredo Hody S S. T. B. Coll. Wadb. in Acad. Oxon. Soc.

Oxonii e Theatro Sheldoniano 1691. in 4. Conſtat plagulis $7\frac{1}{2}$.

FOetus hic Græci cujuſdam Scriptoris eſt, qui, ut ſchiſmati ſui temporis qualemcunque medicinam adhiberet, ex hiſtoria eccleſiaſtica probare voluit, Patriarchas ſolio ſuo etſi injuſte deturbatos, unitatem eccleſiæ non ſcidiſſe, neque Succeſſorum ſuorum, dummodo orthodoxi eſſent, communionem refugiſſe. Exempla eum in finem collecta pleraque ad Conſtantinopolitanam eccleſiam ſpectant, & omnia ſeculum decimum tertium antecedunt, nec inter Scriptores in hoc tractatu allegatos quisquam occurrit, qui poſt medium Seculi 13. floruerit. Ex quo colligere licet, Autorem hujus ſcripti labente Seculo 13, ſub ditione Conſtantinopolitani Patriarchatus vixiſſe. Et cum hic tractatus in volumine MSC. Bibliothecæ Bodlejanæ, e quo nunc primum prodit, cum nonnullis Nicephori Calliſti collectaneis connexus ſit, ſuſpicari licet, quod eundem autorem agnoſcat. Id ſolum huic ſententiæ refragatur, quod Nicephorus Calliſti in catalogo Patriarcharum Conſtantinop. qui eodem volumine manuſcripto continetur, inter Patriarchas, qui ſub Iſaacio Angelo hanc ſedem tenuerunt, duos Doſitheos numeret, cum hic de ſchiſmate tractatus unum tantum referat. Adjecta eſt a Doctiſſimo Editore interpretatio Latina & præfatio, qua cauſam editionis aperit, etiam in ipſo titulo non obſcure indicatam. Nimirum quibusdam Anglis Epiſcopis nuper depoſitis perſuadere cupit, ut degradationem ſuam ſive juſte ſive injuſte factam tolerare, quam eccleſiæ unitatem novo ſchiſmate perturbare malint, cujus rei gratia Clementis Romani, Dionyſii Alexandrini, Gregorii Nazianzeni, Johannis Chryſoſtomi aliorumque veterum dicta & exempla in medium producit.

NOVA LITTERARIA.

EX ITALIA. Eques *Dominicus Fontana*, celebris Architectus, paratũ jam habet inſigne opus, Vaticanæ Baſilicæ tam antiquæ quam recentis Deſcriptionem continens, multis æneis iconiſmis exornandum, quod propediem prælo committetur. *P. Benedictus Bacchinus* Caſinenſis, Sereniſſimi Ducis Mutinenſis hoc tempore Hiſtoriographus, Johannis Baptiſtæ Pignæ Hiſtoriam Principum Aceſtinorum, juſſu Heri ſui, continuare decrevit. Idem *Diarium Eruditorum*,

torum, quod Italico ſermone A. 1686 Parmæ cœpit edere, nunc Mutinæ pertexit: ut adeo, cum in Actis menſis Januarii anni præſentis pag. 47. diximus, *non eſſe, ut Parmenſis Diarii ulteriorem nobis continuationem polliceamur*, fama publica nos deceperit. *P. Gaudentius Robertus* Carmelita interim progreditur in edendis *Miſcellaneis Italicis Eruditis* (conferantur Acta Eruditorum A. 1690. pag. 585.) & peculiare Opuſculorum Mathematicorum volumen propediem abſolvet, quo præter ea, quæ dudum quidem edita, in officinis tamen librariis obvia non ſunt, varia quoque *Galilei de Galilæis*, *Alphonſi Borelli*, Cardinalis *Michaëlis Angeli Riccii*, *Euſtachii de Divinis*, & aliorum meletemata, quæ in manus omnium nunquam pervenerunt, comparebunt. Romæ *Emanuel a Schelſtrate*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, Antiquitatibus ſuis Eccleſiaſticis immortuus eſt, quarum primum volumen, & ſecundi folia quædam, paucis ante obitum diebus, vidit, typis Collegii de Propaganda Fide impreſſa. Ei in adminiſtranda Vaticana Bibliotheca P. *Henricus de Noris*, Jeſuitis (quos in Gallia procuraſſe conſtat prohibitionem Hiſtoriæ Pelagianæ ab eodem doctiſſimo Viro ante plures annos editæ) nequicquam obſtantibus, ſucceſſurus dicitur.

EX ANGLIA. Intra menſium paucorum ſpatium e vivis exceſſerunt celeberrimi viri, *Robertus Boyle* Philoſophus præſtantiſſimus, nec Angliæ tantum ſuæ, ſed totius orbis literati eximium decus; *Richardus Baxterus* Theologorum Presbyterianorum facile princeps; *Richardus Lower* Medicus excellentiſſimus, & *Paulus Colomeſius* Polyhiſtor clariſſimus. *Henrici Dodwelli* Prælectiones Academicæ de vita Trajani, & ad Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores, una cum Annalibus Plinianis & accurata epiſtolarum ejus ſerie Chronologica ad finem vergunt, poſt paucos menſes edendæ. Hiſtoriæ Plantarum volumen alterum ſub prælo habet *Bobartus* Horti Botanici apud Oxonienſes Curator. Chronicon Saxonicum a Wheloco olim cum Bedæ Hiſtoria Eccleſiaſtica Anglo-Saxonica editum, ex codicibus manuſcriptis triplo auctius brevi dabit *Gibſonus* Oxonienſis e Collegio Reginali. *Iſaacus Newtonus* Mathematices Profeſſor Cantabrigienſis, novum Philoſophiæ Syſtema meditari dicitur. Sub prælo jam fervet *Dictionarium Angliæ & Walliæ*, tribus partibus diſtinctum, quarum prima Geographica eſt, altera Hiſtorica, tertia Politica. Alii *Dictionario Hiſto-*

Digitized by Google

rico Moreriano in linguam Anglicam transferendo gnaviter incumbunt; fingunt, refingunt, addunt, detrahunt, adeo ut novum potius opus, quam verſionem cenſendi ſint procudere.

LIBRI NOVI.

JO. Georgii Fueslini Conclavia Romana reſerata. Tiguri 1692. 4.
Jo. Jac. Hottingeri Sfortia Pallavicinus infelix Concilii Tridentini vindex. Tiguri 1692. 4.
Jo. Ciampini diſquiſitio de duobus emblematibus, in quorum altero diſceptatur, an duo Philippi Imp. fuerint Chriſtiani. Romæ 1691. 4.
Jo. Dan. Majoris prodromus Atlanticæ, vel regnorum Septentrionalium in Achate albo expreſſorum declaratio præliminaris chorographica. Kilonii 1691. 4.
Jo. Molleri Iſagoge ad hiſtoriam Cherſoneſi Cimbricæ quadripartita. Hamburgi 1691. 8.
Petri Francii Orationes in unum collectæ. Amſtelodami. 1692. 8.
Mart. Mauritii tractatus philol. de ſortitione veterum, cumprimis Hebræorum. Baſileæ 1692. 8.
Theod. Janſ. ab Almeloveen Bibliotheca promiſſa & latens. Goudæ. 1692. 8.
Wilh. Ern. Tentzelii Exercitationes Selectæ. Lipſiæ 1692. 4.
Joh. Braunii Doctrina fœderum, ſive Syſtema Theologiæ didacticæ & elenchticæ. Amſtelod. 1692. 8.
Erici Mauritii Diſſertationes ex Jure publico, feudali & privato, in unum Volumen collectæ. Francof. 1692. 4.
Eliæ Veieli epiſtola de ſumma dignitate ſtudii medici, juxta mentem Sanctorum Patrum. Francof. 1692. 4.
Joach. Hildebrandi Theologia dogmatica. Helmſtadii. 1692. in 4.
Juſti Chr. Schomeri diſputationes de Collegiatiſmo. Luneburgi 1692. 4.
Nova Bibliotheca Autorum Eccleſiaſticorum, autore L. Ellies du Pin. Colon. Agr. 1692. in 4.
Penſées Ingenieuſes des Anciens & des Modernes. Recueillies par le P. Bohours. Nouvelle edition. A Paris 1692. in 12.

Hiſto-

Hiſtoire de Guillaume III Roy d' Angleterre &c. par Medailles, Inſcriptions, Arcs de Triomphe &c. recueillis par N. Chevalier. A Amſterdam 1692. in fol.

Hiſtoire des Conciles Generaux, commençant par le premier Concile de Nicée. A Paris 1692. in 4.

Comedies de Plaute, traduites en François par Mad. Le Fevre, avec des Remarques &c. Derniere edition. A Paris 1691. in 12.

Les Oeuvres de Lucrece, traduites en François avec des Remarques par M. le Baron de Coutures. Derniere edition. A Paris 1692. in 12.

Du Royaume de Siam, par Mr. de la Loubere. A Amſterdam 1691. in 12.

Entretiens Hiſtoriques ſur le Chriſtianiſme de l'Empereur Philippe. A Utrecht 1692. in 12.

Traité de la Verité de la Religion Chretienne par H. Grotius; traduit par P. L. J. A Utrecht 1692. in 8.

Exercitationes de Utilitate Philoſophiæ Naturalis Experimentalis propoſitæ a Dn. Roberto Boyle una cum ejusdem Annotationibus. E genuina editione Anglica in linguam Latinam translatæ. Lindaviæ 1692. in 4.

Hiſtoire de la Vie de David, par Mr. L' Abbé de Choiſy. A Amſterd. 1692. in 12.

Chronicon Egmundanum authore Fr. Johanne de Leydis &c. Primus edidit adjectis obſervationibus Antonius Matthæus. Lugd. Bat. 1692. in 4.

Hiſtoire Eccleſiaſtique par Mr. Fleury, A la Haye 1692. in 12.

De Leere Chriſti, ende den Staat van ziin Kooningriik, verhaalt van Mattheus Cap. XII. XIII. verhandelt ende uitgebreid door Rumoldus Rombouts. Tot Leiden 1692. in 4.

L. Annæi Flori Res Romanæ cum notis Jo. Georgii Grævii & variorum, Amſtel. 1692. in 8.

Digitized by Google

Les Oeuvres de Mr. de Méré. A Amſterdam 1692. in 12.

Les Oeuvres des Poeſies d'Anacreon & de Sappho, en Vers Grecs & François, avec des Notes, per M. Longepierre. Amſterdam 1692. in 12.

M. Jacobi Molleri Tractatus de Cornutis & Hermaphroditis, eorumque jure. Francof. 1692. in 4.

Andreæ Reinbecks Doctrina de Accentibus Hebræorum. Acceſſit Dn. Hermanni Van der Hardt Diſſertatio de Accentuatione. Francofurti 1692. in 4.

Grammatica Ebrææ linguæ Waſmuthiana, & Lexicon Ebrææ linguæ Philologico-Grammaticum, cura M. Gothofredi Steinbrecheri. Lipſiæ 1692. in 4.

M. Tullii Ciceronis de Officiis Libri III, & Paradoxa VI. cum notis Alberti Chriſtiani Rotth. Lipſiæ 1692. in 8.

Johannis Oldendorpii Sylloge Exceptionum Forenſium, reviſa & neceſſariis Supplementis ad forum potiſſimum accommodata ab Andrea Chriſtophoro Röſenero J.V.D. Lipſiæ 1692. in 4.

Dan. Georgii Morhofii Pars ſecunda Polyhiſtoris ſive de notitia autorum & rerum Commentarii. Lubecæ 1692. in 4.

Chriſtiani Junckeri Schediaſma de Ephemeridibus ſeu Diariis Eruditorum in nobilioribus Europæ partibus hactenus publicatis, cum Centuria fœminarum eruditione & ſcriptis illuſtrium, Lipſiæ 1692.

LECTOR BENEVOLE.

Cum in Actis A. 1690. p. 18. & ſqq. librum Gallicum, *La Defenſe de l'Egliſe contre le livre de Mr. Claude*, cujus exemplar ad nos pervenerat Autoris nomen minime præferens, recenſeremus, in ea perſuaſione fuimus, Scripti illius non alium autorem eſſe, quam *D. Antonium Arnaldum*. Ex quo factum, ut in Indice quoque Autorum illius anni, liber hic Arnaldo fuerit tributus. Nunc vero ignorare Lectorem Benevolum nolumus, perveniſſe poſtea ad nos ejuſdem Operis exemplar aliud, in quo tum in titulo ipſo, tum in Approbatione Gilberti, Epiſcopi Tornacenſis, d. 15. Jun. A. 1689. perſcripta, verus libri Autor nominatur Rev. *P. d'Antecourt*, Canonicus Regularis, Cancellarius Eccleſiæ S. Genovefæ & Univerſitatis Pariſienſis. Unde & huic in Indice liber merito erit vindicandus.

§ (o) §

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Junii Anno M DC XCII.

REFLEXIONS SUR LES DIFFERENS DE REligion, Quatrieme partie &c,

Conſiderationum de Religionis controverſiis pars quarta, qua continentur reſponſiones ad objectiones ex Germania miſſas, tractaturque de unitate Eccleſiæ,& ſectarum toleratione atque admiſſione in ipſa Eccleſia.

Lutetiæ Pariſiorum apud J. Aniſſon 1692. in 12.

ILluſtris Pelliſſonius, eloquentia & eruditione non minus quam admiſſione in aula ſui Regis celebris, libros aliquot Reflexionum de Religionis controverſiis Gallica lingua per intervalla edidit. Parte *prima* inprimis oſtendere aggreſſus erat, neceſſitatem Proteſtantibus eſſe impoſitam,exactiſſime examinandi ſuam fidem; examen autem tale in plerisque hominibus locum non habere, & vix reperire exitum; itaque ſequendum eſſe lumen generale & commune totius Eccleſiæ, infallibilitatemque hujus & neceſſariam eſſe & promiſſam. Specimen tamen examinis cujusdam ſubjecerat de Euchariſtia. Addiderat denique relationem Latinam de ſtatu religionis in Gallia, qui erat anno 1682, non minus eleganter ſcriptam, quam alia plura, ab eodem Autore Gallica lingua, in qua regnare merito creditur,edita,quæ publice proſtant. Subjiciebantur probationes,autorum verbis. Parte *ſecunda* reſpondit objectionibus ex Anglia & Batavia misſis, De quibus quidem prioribus duabus partibus in Actis Eruditorum A.1689 pag. 564. & ſeqq. diximus. *Tertia* peculiariter repoſita fuit celeberrimo *Jurio*, de qua in Supplementis A-

Hh ctorum

ctorum dicetur. *Quarta*, quam hic recenſemus, tali occaſione nata eſt: Forte Sereniſſima Ducifſa quædam, quæ non minus regia origine,quam magnis vivacis ingenii luminibus eminet, in Pelliſſonianas Reflexiones quædam notare juſſit ſuæ aulæ Virum, non Theologum quidem, neque tamen controverſiarum Religionis expertem aut incurioſum. Præſtitit hoc ille breviter, & ut argumentum & Adverſarius merebantur, modeſte & reverenter. Pelliſſonius acceptas notas adeo non ægre tulit, ut potius teſtatus ſit elegantiſſima reſponſione,nihil accidere ſibi potuiſſe gratius. Ita continuato commercio, perpetuo tenore humanitatis, natum eſt, quod libellum impleret, quem Vir ampliſſimus,ut harum ex Germania miſſarum objectionum non minus quam aliarum ratio haberetur, Lutetiæ Pariſiorum nuper in lucem dedit, rarum & laudabile ſpecimen ſervatæ in verbis moderationis ſine rerum præjudicio. Sed ad libri contenta veniamus.

Objector, præfatus, quantum delectatus ſit maſcula & efficaci Pelliſſonii eloquentia, doctrinæ & ingenii ubique velut luminibus illuſtrata, putat tamen non nihil ejus demonſtrationi adhuc deeſſe. Ante omnia admittit aut ponit, neminem ſequi religionem aliquam aut mutare poſſe, niſi fundamentum ejus habere ſibi videatur. Itaque omnibus opus eſſe nonnullo *examine;* alioqui religionem arbitrariam fore. Deinde duplices ait perſuadendi rationes eſſe, explicabiles ſcilicet, aut inexplicabiles; multa enim nos intimo quodam ſenſu percipere, quæ diſtincte exponere aliis nequeamus. Ad *rationes* autem *inexplicabiles* revocari debere lumen internum,ac velut radium divinæ gratiæ animum convincentis, quem non Proteſtantes tantum, ſed & Pontificii admittant, quippe fidem divinam *penitus* certos nos reddentem diſtinguentes a magna probabilitate ſeu fide humana, quam gignere poteſt collectio argumentorum ſane pulcherrimorum pro religionis Chriſtianæ veritate, quibus vulgo nomen imponitur motivorum credibilitatis. Conſtare autem,multos fideles has rationes parum habere exploratas, & inexplicabili illo Divini Spiritus motu contentos non ideo minus ſalvari,quam doctiores. Putat igitur, debuiſſe Pelliſſonium de hujus quoque *radii cæleſtis* vi perſuaſoria tractare, & veri luminis ab illuſionibus diſcernendi rationes exponere, ut hoc præſidio Proteſtantes depellerentur, quibus veritas divini verbi ſua luce radiare judicatur. Progredi-

greditur deinde Objector ad *rationes explicabiles*, & has ait eſſe vel generales, vel particulares. Generales vocat *præjudicia*, vel ut Tertullianus vocabat, *præſcriptiones*; ſpeciales autem rationes facere ait *diſcuſſionem*. His poſitis, Pelliſſonii argumentum ita format: Neceſſe eſt, ut detur præjudicium infallibile; ſed hoc ſi datur, non poteſt reperiri, niſi in Romana Eccleſia; itaque Romana Eccleſia eſt infallibilis. Objector miſſa nunc quidem poſteriore præmiſſarum, miſſis quoque nunc aliis a Pelliſſonio adjectis rationibus, & peculiari tractatione Euchariſtiæ; priori præmiſſæ ſeſe ait velle immorari. Hanc rurſus Pelliſſonius ita probare videtur: Niſi daretur infallibile præjudicium, omnes forent obligati ad perfectam diſcuſſionem; ſed hæc obligatio locum non habet, quia talis diſcuſſio a plerisque præſtari nequit; itaque datur præjudicium infallibile. Objector concedit, pleroſque non poſſe onerari diſcuſſione accurata controverſiarum; addit etiam, ſe nolle hic uti diſtinctione inter controverſias fundamentales aut non-fundamentales, quoniam regerere poſſit Pelliſſonius, ſaltem aliquas fundamentales controverſias dari, & reſpectu earum diſcuſſione aut infallibilitate opus fore; conſequentiam tamen negat a diſcuſſionis excluſione ad neceſſitatem infallibilitatis, eamque infringi ſtatuit tum ex principiis communibus, tum ex principiis ipſorum Pontificiorum peculiaribus. Commune eſſe principium, quod fides divina generari poſſit a lumine interno inexplicabili divinæ gratiæ, per verbum Dei, quod lucerna eſt pedibus noſtris, ſeſe inſinuante etiam in eorum animis, qui examina & rationes pro veritate religionis ignorant, quales ſint Chriſtiani plerique. Peculiaria præterea eſſe principia ipſorum Pontificiorum, quæ minime Proteſtantes probent, imo paſſim in ſcriptis refutent; his tamen prorſus everti neceſſitatem infallibilitatis. Scilicet paſſim quidem gloriari Pontificios contra Proteſtantes, & hoc ſuæ Eccleſiæ privilegium edere, quod ipſa damnet alias, non vero viciſſim a Proteſtantibus damnetur. Sed hoc, re curatius inſpecta, falſum reperiri, nulloſque laxiores eſſe in omnibus, non hæreticis tantum, ſed etiam Ethnicis ad ſalutem admittendis, quam Pontificios, inprimis Jeſuitas, & his conſentientes alios Scholaſticos; quemadmodum ſane dudum ea de re graviter queſti ſint Theologi Proteſtantes. Nam ſecundum Doctores Scholaſticos complures & celebres, ad ſalutem tantum opus eſſe amore

Dei ſuper omnia, etiamſi abſit notitia particularis Chriſti ſecundum humanitatem; & ſi quis peccatum mortale admiſiſſet, poſſe etiam extra Eccleſiam & ſine Sacramentis remiſſionem peccatorum obtinere, modo Deum amet ſuper omnia, & ex hoc principio vere pœnitentiam agat, quam vocant *contritionem*; eam vero, quæ metu pœnæ aut ſpe præmii fit, *attritionem* appellari, & ſolo auxilio Sacramenti pœnitentiæ ſeu Clavium Eccleſiæ, amoris defectum ſupplente, convaleſcere. Itaque conſequi, Catholici ſupra hæreticum, imo Chriſtiani ſupra infidelem, non aliud fore privilegium ex Doctorum celebrium Pontificiorum mente, quam quod Catholico attritio ſufficiat, alius vero contritione ſeu ſincero amore Dei indigeat. Verum hoc privilegium a Proteſtantibus non attendi, qui putent, amorem Dei filialem ab omnibus requiri. Ita ad nihilum recidere Eccleſiæ Romanæ prærogativam, & cum proinde non minus extra ipſam, quam in ipſa, ex ipſorummet Pontificiorum Doctorum principiis ſalventur homines; cumque ſecundum ipſos Pontificios (ſummo quodam laxitatis gradu) nullus articulus fidei ſit ad ſalutem neceſſarius, modo quis ex vero amore obedire Deo & voluntati ejus atque Eccleſiæ, ſi cognoſceretur, paratus ſit, tolli ab ipſis omnem neceſſitatem infallibilitatis.

Pelliſſonius reſpondens, laudato candore & moderatione Objectoris, primum ad lumen illud rationum inexplicabilium, & quas Jurius quoque urſerit veritates, quæ intimo ſenſu potius quam rationibus percipiantur, (*Verités de Sentiment*) regerit, non eſſe fidendum ſenſui particulari contra ſenſum generalem. Privilegium infallibilitatis noſtri illius ſenſus interni, lumen aliquod apparens aut verum ſentientis, non eſſe probatum; privilegium vero *infallibilitatis* Eccleſiæ eſſe probatum. Non poſſe dari notam internam, qua lumen verum ab illuſorio diſcernatur, & ſi quod daretur indicium veri luminis, id fore humilitatem ejus qui illuminatur, ſuum ſpiritum Eccleſiæ & divinæ ordinationi ſubmittentis. Impugnat deinde eos, qui diſtinguunt inter articulos fundamentales & non-fundamentales: qua occaſione ait, minimum etiam errorem in fide cum rebellione conjunctum ſalute privare poſſe; ſolam ſocietatum Eccleſiam divinis legibus gubernari; omnis ſocietatis hanc legem eſſe, ut qui eam abrumpunt, fructu ejus careant, tanto ma-

gis

gis a Deo inſtitutæ; qui ſecus ſentiant, ſimiles videri amatori multivago & amicæ inconſtanti, poetisque in fabula Aſtrææ, qui legibus amicitiæ magno apparatu conſtitutis omnia ſubvertant, hac una clauſula poſtremo ſubjecta, ne quis eas ſervet invitus. An tale, inquit, fœdus Deum cum ſponſa percuſſiſſe credemus? Quin potius urget, excommunicandi poteſtate armatam eſſe Eccleſiam, neque id negare Proteſtantes; nam anathema, maranatha, maledictiones etiam illis in ore eſſe: vana autem hæc verba fore, vana Dei promiſſa, niſi Eccleſia vera viſibilis efficacia anathemata pronuntiare poſſit. Hæc a ſe dudum fortiter aſtricta, Jurium quantumcunque ad effugia ingenioſum, diſſolvere fruſtra conatum in quadam Epiſtola Paſtorali. Si vero ſufficiat bonam fidem & conſcientiæ dictamen ſeparationi prætexere, nullum unquam hæreticum fuiſſe. Deinde eos, qui ſpretis revelatis veritatibus & controverſiis, omnes ad ſalutem admittant, virtutem colentes, negat ſibi probari. Bourignoniam, Poiretum & alios quosdam nuper talia jactaſſe. Socinianos, & qui Deiſtæ vocentur, plurimum ad has ſententias propagandas contuliſſe. Inde natum genus *Tolerantiæ*, ubi non jam de civili toleratione agatur, (cujus admiſſio aut rejectio a mille circumſtantiis pendeat) ſed de eccleſiaſtica; nec quæri amplius, an vita hæc indulgenda ſit Sociniano, ſed an promittenda æterna. Salvianum quidem Arianos, & Gregorium Nazianzenum Epiſcopum Conſtantii Imperatoris, protectoris eorum, acta excuſaſſe, ſed non ideo ſalutis illis ſpem feciſſe, dum in errore perſtarent. Equidem hunc Gregorium, & amicum ejus Magnum Baſilium, a Divinitate Spiritus ſancti nominanda abſtinuiſſe, ſed ſatis rem dixiſſe. Quod amorem Dei attineat, equidem in eo recte accepto contineri omnia, ſed non magis eum cum hæreſi poſſe ſtare, quam cum latrocinio & homicidio; nec alio ſenſu explicandos bonos autores, qui omnia ad hunc amorem revocent. Non amandum eſſe idolum Dei, quod ſibi quisque facit, ſed Deum, qualis eſt Eccleſiæ revelatus. Alioqui religionem Judaicam & Chriſtianam, quæ ſolæ veræ ſunt, dum alias excludant, ſolas potiſſimum falſas repertum iri. Atque in his Proteſtantes habebit facile aſſentientes. Quia autem objectum erat, Scholaſticos Doctores plurimos *tolerantiam Eccleſiaſticam laxiſſimam* ad paganos ipſos extenſam, & a Proteſtantibus etiam reprehenſam ſtatuere,

non diffitetur quidem aliquos locutos durius, non paucos tamen ad bonum ſenſum poſſe revocari. Sed quicquid ſit de Scholaſticis, non ex ipſorum placitis, ſed definitionibus conciliorum, confeſſionibus publicis, & Catechiſmis approbatis petendam eſſe fidem. Eaque occaſione in digreſſionem perelegantem de Scholaſticis exſpatiatur. Equidem contemnendam non eſſe *Scholaſticam Theologiam*, cui omnia accuratius expreſſa debeamus, ut hæreſibus occurratur. Sed eſſe Scholaſticos ex autoritate & meritis diverſos, & ſæpe fieri, ut loca ignotorum autorum a Proteſtantibus magno apparatu producantur & exaggerentur fruſtra. Atque hoc unum eſſe exſcandalis Proteſtantium acceptis, non datis. Loqui Scholaſticos peculiari ſibi lingua, & ſæpe autorem Hiſpanum in Gallia minus intelligi, etiam cum Latine ſcribit; dari Hiſpanam aut Germanicam Gallicamve latinitatem; his accedere terminos novos, quos ſæpe Autor ſibi faciat. Hinc naſci difficultatem intelligendi; ſæpe etiam fieri, ut objectiones pro ſententiis autorum accipiantur. Approbatores librorum non poſſe rigide excutere omnia, præſertim in autore, qui ſua omnia Eccleſiæ ſubmittere ſit paratus. Eſſe iſtis ſcriptoribus jus venena non minus quam remedia tractandi. Nonnulla illos abſtracte conſiderare, atque ex hypotheſibus vel impoſſibilibus vel imaginariis ſubinde ratiocinari. Id illis contingere, qui amorem Dei fingant a vera Dei cognitione ſeparatum, cum hoc ſit amare non Deum, ſed idolum ſuæ mentis. Ex ſimili cauſa nuper natam eſſe *peccati Philoſophici* controverſiam; nam cum Paulus ſæpe dicat ſine lege peccatum nullum eſſe, ex hoc pariter ac locis quibusdam Aquinatis (qualis eſt lect. 2. in c. 7. Epiſt. ad Romanos, ubi dicitur, ſine lege peccatum cognoſci, quatenus eſt contra *rationem*, non quatenus importat offenſam divinam) male intellectis, quoſdam finxiſſe hominem omnis legis naturalis invincibiliter ignarum, adeoque ex imaginaria ſuppoſitione theologice impeccabilem. Inde regreſſus ad *Scholaſticos in ſalvandis Ethnicis laxos*, agnoſcit ante ipſos & Clementem Alexandrinum vel erraſſe, vel ita ſaltem explicandum eſſe, ut qui ſemper rectam rationem perfecte ſecutus ſit, eadem Dei gratia ſpeciali, qua ſit a peccato ſervatus, etiam ſalutem nanciſcatur. Sed talem hominem fictitium eſſe, nec fortaſſe Clementi tale quid in mentem veniſſe. Sed nec, ut quidam Scholaſtici credi-

crediderint, Redemtorem ſola ratione ſufficienter agnoſci poſſe. Subjicit deinde Perronii Cardinalis locum, qui libere non minus & docte de Scholaſticis, eorumque abuſu judicavit.

Secuta eſt replicatio Objectoris, unde brevitatis cauſa aliqua tantum excerpemus. Quærit, ſi nullum ſit indicium veri luminis interni, unde ergo fiat, quod omnes fateantur convictionem divinæ fidei a gratia eſſe, non a rationibus ſeu motivis, quæ tantum faciant humanam fidem? Et ſi ad *fidem* Eccleſiæ *probatam* ſit recurrendum, opus fore magna diſcuſſione de veræ Eccleſiæ notis & probationibus, cujus ſimplices non ſint capaces. Concedit, minimum in fide errorem cum rebellione conjunctum damnare, ſed non omnem excommunicatum eſſe rebellem; poſſe enim excommunicationes injuſtas pronuntiari; efficacem eſſe ſententiam, ſed clave non errante. Deum autoritatem ſuam commodaſſe Eccleſiæ, & præſtare ipſi, quod eſt extremum in jurisdictione, hoc eſt executionem, ſed non contra innocentes. Poſſe fieri, ut exigant Eccleſiaſtici ſuperiores, quæ nequeant præſtari; verbi gratia ſimulationem, retractationem, aliaque conſcientiæ contraria; & in ea re errorem in Superiores cadere. Quin & convenire Theologos, condemnationem ad hæreticos formales pertinere, materiales autem, ſeu qui non ſunt vere inobedientes, non ferire. Si in mentem veniret Superioribus condemnationem Copernici urgere, optimos Aſtronomos vel invitos excluſum iri viſibili Eccleſia, vel hypocritas fore. Sic igitur qui excommunicatione injuſta excluſus ſit, eum in Eccleſia eſſe *in voto*, revera quidem quoad fructum, licet inviſibiliter; quemadmodum Sacramentorum non abſentia ſed neglectus damnet, & baptiſma flaminis admittatur. Neque vero uſpiam infallibilitatem Superiorum in Eccleſia eſſe ſtabilitam, neque obedientiam illis deberi abſolutam. Præjudicia majoris numeri autoritatisque Superiorum elidi contrariis ſane magnis præjudiciis, quale ſumitur a cultibus novis Deo diſplicentibus, ejusque mali remedia potius promitti, quam præſtari. Opponi Patres Patribus, novitates novitatibus, argumenta argumentis, nec minus maledictionis illis metuendum, qui de abominationibus participent, quam qui unionem recuſent. Nec facile eſſe velut in libra expendere momenta confligantium rationum, eoque iniquiores eſſe, qui temere judicent de animis aliorum. Pulchra

chra ſubinde dixiſſe Meldenſem Epiſcopum, Arnaldum, Pelliſſonium, Nicolium, aliosque id genus inſignes Viros, ſed elegiſſe argumentum aliquod plauſibile, ubi licuerit verſari cum aliquo ſucceſſu; ſed hanc, ſi quæ ſit, particularem victoriam & velut velitationem nil facere ad ſummam rerum. Supereſſe igitur, ut oſtendatur, quousque extendatur Superiorum autoritas, aut redeundum eſſe ad diſcuſſiones ſpeciales. Denique recte Pelliſſonium monere, verum amorem Dei habentem non debere negligere revelatas a Deo veritates, ſed nec judicium Eccleſiæ contemnere, & omnino, quoad ejus fieri poteſt, pro cujusque conditione, divinæ voluntati cognoſcendæ & cognitæ exequendæ operam dandam eſſe.

Poſtremo ſequitur duplicatio Pelliſſonii. Gratulatur Objectori, quod aliquo modo viſibilis Eccleſiæ, & in ea ſuperiorum autoritatem admittere videatur, eique & docilitatem & charitatem deberi agnoſcat. Sed hanc liberalitatem adjecta limitatione Clavis non errantis, aut diſtinctione excommunicationis juſtæ ab injuſta corrumpi; cum tamen error non cadat in totam Eccleſiam: & inane ejus privilegium fore, ſi Deus ejus acta rata tantum habeat, ſi juſta ſint; nec præſtet, ut ſint juſta. Non facile ſe diſſentire a receptis diſtinctionibus; itaque admittere, quos vocent, hæreticos materiales, qui tamen rectius appellentur hæretici apparentes & nominetenus tantum; ſed ſæpe nocere has diſtinctiones male uſurpatas. Quemadmodum enim invaluerit, ut quædam politice vera aut recta dicantur, non Chriſtiane; unde quidam Politici parum Chriſtiani ſeſe tamen aliquam veritatem ſequi ſomnient: ita qui ſibi perſuadeant, quosdam hæreticos eſſe ſalvabiles, facile adulari negligentiæ ſuæ. Et videtur num. 8. materiales hæreticos ad eos reſtringere, qui vixere ante definitionem Eccleſiæ, aut eam noviſſe non potuerunt. Uti Baptiſmum in *voto* ſupponere conſtat agnitionem veræ fidei, ita ait & qui in Eccleſia in voto ſit, debere ejus doctrinam probare. Quamvis autem Objector loquens de abominationibus, nolle ſe urgere dixerit, quæ de Pontifice Anti-Chriſto agitantur, Autor tamen fatetur & ſibi olim Proteſtanti hanc ideam ſediſſe animo, ante ſtudium Antiquitatis. Eccleſias aliarum Metropolium non ſolitas niſi raro recurrere ad Romanam, & tamen dogmata Romana toto Oriente fuſa eſſe, non ergo Papæ imputanda. Porro Eccleſiam non poſſe reformare doctrinam,

nam, poſſe mores & praxin; hactenus & Lutherum profuiſſe, ſed ex accidenti, ut ſcandala naſci bonum ſit. Abuſum plebis circa imagines & ſimilia bonis exemplis tollendum potius, quam in Eccleſia rejiciendum; jam dudum libros ſacros in omnium manibus eſſe; diſciplinæ eſſe, ut aliquando vetentur, uti cibus ægro ſubtrahitur. Nec dubium eſſe, quin Principes Proteſtantes ſibi & ſuis facile calicem impetrare queant; vix decennium eſſe, quod talia in ipſa aula Gallica cum applauſu ſint audita, & a piis Epiſcopis laudata, cum ad Proteſtantium Galliæ converſionem non alia adhuc media quam perſuaſiones & gratificationes adhiberentur; et ſperatam fuiſſe Romæ ipſius approbationem, niſi (inquit) noſtræ Regaliæ & immunitates interceſſiſſent. Tandem licet omnia hæc ſcripta fuerint ſine edendi conſilio, ſubjicit ex Objectoris literis, quæ ille dixerat de magna Regis Chriſtianiſſimi potentia & heroicis dotibus, quas optandum ſit ad publicam ſalutem converti. Habere illum in manu felicitatem aut infelicitatem mortalium. Id unum ſupereſſe, ut ipſe aliquando ſalutari reflexione divinitus data agnoſcat veram magnitudinem ſuam, quippe quæ non tam regni amplificatione, quam bono generis humani procurando contineatur. Neque eum, qua eſt potentia & autoritate, ea in re quæ omnium maxime heroica eſt, niſi a ſe ipſo impediri poſſe; & ſummam Pelliſſonii eloquentiam non rectius collocandam, quam ut Regi perſuadeat, quid poſſit, & quantopere hoc ſenſu & vere ſit magnus & porro eſſe queat. Ex agnita autem facultate, fortaſſe & voluntatem adipiſcendæ tam ſolidæ gloriæ orituram. Laudes Principum ſæpe noxias eſſe, ſed feliciſſimum hunc ejus fore Panegyricum, cujus ſucceſſu, flexo Regis animo, tranquillitas orbi Chriſtiano renaſceretur.

REFLEXIONS MORALES DE L' EMPEREVR Marc Antonin, avec des remarques de Mr. & de Mad. Dacier &c.

id eſt,

Imperatoris Marci Aurelii Antonini libri ad ſe ipſum, Gallice verſi & notis illuſtrati a Dn. Dacerio & uxore ejus. Tomi II.

Ultrajecti apud Franciſcum Halma 1691. Editio ſecunda in 12. plag. 25.

UXores maritis vitæ & fortunæ ſocias dari ut neminem latere poteſt, omniumque gentium conſenſu manifeſtum eſt, ita inſolito plane & raro exemplo ſocietas in literarum ſcientia & ſcribendi commentandique induſtria à clariſſimo viro Dacerio & lecti conſorte in libro hoc eruditiſſimo exhibetur. Vix autem nobile hoc conjugum par operam ſuam melius collocare potuiſſet, quam in eleganti librorum laudatiſſimi in omne ævum Herois in linguam Gallicam translatione, & annotationibus ſcopo tanti ſcriptoris accommodatis, aliisque lectu digniſſimis, quæ hac occaſione elaborarunt, & publici juris fecerunt. De iis, quæ ex præloquio notanda viſa ſunt, poſtea dicemus. Commendanda prius eſt exacta & ampliſſima de vita Antonini hiſtoria, quam ex probatis autoribus magno cum judicio, nec ſine pulchro verborum ornatu concinnarunt. Ex hiſtoria Romana eaque maxime, quam Auguſtam vocare conſuevimus, ſatis notum eſt, quis fuerit *Marcus* ille *Aurelius Antoninus*. Ortus erat ex familia Anniorum, quæ originem ad Numam Regem referebat. *Annius Verus* vocabatur, antequam Adriano Imperatori juvenis admodum, ob egregium virtutis & literarum ſtudium mire charus, ejusdem juſſu *Antonino*, quem Adrianus ipſe ſibi filium & Imperii ſucceſſorem aſſumſerat, quique poſtea *Pii* nomen meruit, adoptandus traderetur. Huic mortuo, una cum fratre adoptivo *Lucio Vero* anno poſt Chriſtum natum 161 ſucceſſit, & cum fratre annis novem, ſolus decem, Romani Imperii, quod tunc florentiſſimum erat, & nobiliſſimas orbis terrarum provincias complectebatur, habenas tenuit. Quæ bello & pace præclare geſſerit, recenſeri hic non poſſunt; paucos tamen regnandi ſcientia & felicitate pares habuit; aſt Philoſophiæ ſtudio non fucato quidem, ſed in mores traducto omnes ſuperavit. Diſciplinam certe Stoicam, quam præ aliis ſequebatur, ita excoluit, ut a Chriſtiana parum abfuiſſe videri poſſit, dolendumque eſſet, quod ad hujus lumen non pervenerit, niſi divina judicia recta ſemper & in omnibus agnoſci deberent. Aſpernatus itaque Chriſtianiſmum eſt, æterno cum damno ſuo, tantoque minus excuſatus, quanto faci-

Digitized by Google

faciliorem ad eum viam reperiiſſet, ſi radios Theologiæ naturalis, quibus lucidius quam ullus Philoſophorum reſperſus erat, ſuperatis præjudiciis ſequi, & oculos ad revelationis divinæ jubar aperire voluiſſet. Incitare eum ad hoc poterat miraculoſa pluvia, quam cum in bello contra Quados & Marcomannos anno Chriſti 174 in ſummo periculo, ob defectum aquæ, cum exercitu conſtitutus eſſet, precibus obtinuerunt milites legionis, quam *fulminatricem* nominant, genere Cappadoces ex regione Melitine, Chriſtianis ſacris devoti. Hujus facti veritatem a paganis quidem in dubium vocatam, Dacerius Tertulliani potiſſimum autoritate aſſerit; notat tamen, epiſtolam, quam hac de re Antoninus ad Senatum Romanum ſcripſerat, & qua perſecutiones Chriſtianorum prohibuerat, invidia Gentilium, ut conjici poteſt, dudum ſuppreſſam, nec Euſebii tempore reliquam fuiſſe, ideoque ſuppoſititiam eſſe Græcam, quæ in operibus Juſtini Martyris habetur. Obſervat etiam, cognomentum *Fulminatricis* jam ante Antoninum ab legione iſta, quæ imperante Auguſto Cæſare duodecima appellabatur, uſurpatum fuiſſe; nec probari poſſe, totam illam legionem Chriſti fidem profeſſam eſſe, ſed eos ſaltem manipulos, de quibus diximus; ut renovatum vocabulum illud potius ea occaſione, quam repertum fuerit. Sed plura de Antonino addere non lubet. Deceſſit anno Chriſti 180, cum annos LIX. vixiſſet, feliciſſimus ſi Chriſtianus, nec peſſimi filii L. Commodi parens fuiſſet.

Liber ejus Græce ſcriptus eſt, in duodecim capita diſtributus. Titulum habet, *τὰ εἰς ἑαυτὸν, Ad ſe ipſum.* Congeſſit enim ſententias aut obſervationes de ſe aliisque, quibus ipſe ad virtutis ſtudium excitari, & ad ferendam qualemcunque fortunam mentem poſſet componere, nullo quidem methodi aut connexionum artificio, ſed ex fortuitis meditationibus, in ipſa ſæpe expeditione, ut in fine libri ſive capitis primi memoratum reperitur, v. g. *ſcriptum in caſtris ad Granuam in Quadis*, item in fine l. 2. *Carnunti.* Quapropter compendium librorum iſtorum, qui farrago ſunt moralium præceptorum, tradere non poſſumus. Oblivione prope ſepulti erant, antequam bonæ literæ proximis ante nos ſeculis a barbarie vindicarentur. Lucem & ornatum illis addidere parentum memoria & noſtra *Mericus Caſaubonus*, haud indignus magni in Rep. literaria viri

Digitized by Google

Iſaaci filius,& *Thomas Gatakerus*, celebris Cantabrigienſis in Anglia Academiæ Doctor. Egregie vero & civibus ſuis & linguæ Gallicæ peritis terſa & perſpicua verſione, & ut diximus, haud ſpernendis annotationibus conſuluit cum adjutrice ſua Dacerius. Ex præfatione quædam afferre non piget. Diſſeritur primo de præſtantia Philoſophiæ moralis, ut ſola fere nomen Philoſophiæ mereatur, ſi cum veritate Dei æterna conveniat. Pythagoræ & Socratis ſapientia dogmata expenduntur, Chryſippi tamen paradoxa reprehenduntur; interim nulla Philoſophiæ ſecta tam prope ad Chriſtianam doctrinam acceſſiſſe exiſtimatur, quam Stoica. Eatenus itaque receditur a pio & celebri inter Gallos autore (Paſcalius, quinimis acriter Stoicorum dogmata in cenſuram vocaverit, innuitur) & dicitur, virum tam doctum, ſi diutius vixiſſet, correcturum durius illud judicium fuiſſe. Speciatim poſtmodum Antoninum ab objectionibus liberatum eunt, oſtendentes, quomodo is amorem Dei, preces & exercitium virtutis, contemtum & odium noſtri, corporis maxime, cujus moles & defectus communionem inter Deum & homines impediat, inculcaverit; ſummam hominum miſeriam, ſi a Deo receſſerint, felicitatem, ſi gratiæ ejus participes fiant, ſæpe annotaverit; ut fluxam & ad interitum vergentem naturam hominum probe cognoverit, & amorem proprium vehementer improbaverit & deſtruxerit. Non diſſimulant tamen errores Antonini & Stoicorum capitales; quod pluralitatem Deorum crediderint, animam hominis pro particula divinæ ſubſtantiæ habuerint; peccati originalis noxam ignoraverint, & homini vitæ mortiſque ſuæ arbitrium detulerint, probata laudataque αὐτοχειρία. His atque minoris momenti defectibus quibusdam exceptis, nullos libros poſt ſacros *lectu* digniores, quam Stoicorum eſſe affirmant: tametſi præter Senecam, & excerpta Arriani ex Epicteto, nihil ex monumentis illorum ſuperſit. Antoninum duobus illis longe præferunt, tum quod faſtum Senecæ rejecerit, tum quod ingenii acumine ſupra Epictetum aſcendat. Extolluntur iterum quædam ejus theoremata, quod de natura animæ accurate multa ſcripſerit, omneque ejus lumen Deo tribuerit: quod juſtitiam utilitati minime ſubjecerit, ſed a ſolo Deo dependere oſtenderit: quod charitatem ſumme neceſſariam & utilem homini eſſe probet: quod mala quoque a Deo in bonum finem & uſum verti

ti

ti obſervaverit: quod mendacii & falſitatis turpitudinem inſigniter detexerit. Præprimis notabile eſſe monetur, quod felicitatem non quæſierit in excellentia ſcientiæ & ratiocinationis. Ex hoc ſequi ajunt, nulla hominum ſagacitate & intelligentia, ſed ſola fide in Chriſtum, ad ſalutem perveniri. Non minoris pretii eſſe putant præcepta, quæ Antoninus Principibus præſcripſit, tum diſputationes contra Atheos. Concluditur denique, qui hos libros diligenter legerit, illum uno tantum veluti gradu a Chriſtianiſmo abeſſe, neque tamen ad hunc niſi per divinæ gratiæ auxilia progreſſurum. De inſtituto ſuo notant, multam ſibi difficultatem ex obſcuritate ſtyli & ſublimitate materiæ in verſione occurriſſe, accedente codicum depravatione; operam tamen datam eſſe, ut ſenſum autoris aſſequerentur & clare exponerent: eo quoque annotationes præcipue tendere, omiſſis disquiſitionibus philologicis. In ambiguis ſenſum meliorem ſecutos ſe eſſe. Recta divinarum literarum conſenſu firmaſſe, prava indicaſſe & correxiſſe. Subjungunt animadverſionem in autorem Horologii Principum (*Antonium de Guevarra*, quem tamen non nominant) in quo ficta & falſa ſint omnia, quæ de Antonino commemorantur, ut ſatis appareat, ſcriptori iſti libellos Imperatoris hujus conſpectos nunquam fuiſſe, cum nec verbum ex illis retulerit. Reſpondent in fine iis, qui Antonino tautologias & repetitiones objiciunt; has enim non excuſandas modo, ſed & laudabiles eſſe contendunt in libris, qui ad inſtructionem noſtram ſcribuntur. Commendant etiam Antonini induſtriam, quod aliis pleraque verbis commodoque & eleganti modo enunciaverit.

HISTORIÆ REI NVMARIÆ VETERIS SCRIPTORES aliqvot inſigniores ad lectionem ſacrorum & profanorum ſcriptorum utiles, cum Bibliotheca Numaria & Præfatione Adami Rechenbergi in Acad. Lipſ. P. P.

Lipſiæ, ſumptibus Jo. Georgi Lipperti Bibliopolæ Luneburgenſ. A. 1692. in 4. Conſtant 10. alphabet.

CUm ſtudium rei numariæ hac noſtra tempeſtate multis, iisque viris doctiſſimis ac illuſtribus, in deliciis eſſe ſoleat; non in-

gratam iis rem ſe facturum exiſtimavit Editor hujus libri integerrimus, ſi ſcriptores aliquot inſignes nec paſſim obvios, qui hiſtoriam numariam tum ſacram, tum profanam eruditis commentariis illuſtrarunt, atque numorum veterum apud Hebræos, Græcos & Romanos uſitatorum pretia potiſſimum, juxta monetæ, quæ nunc in diverſis civitatibus in uſu eſt, valorem metiri & deſignare operam dederunt, hoc volumine comprehenſos denuo evulgaret. *Primus* horum eſt *Matthæus Horſtus, in Academia Francofordana ſuperiori ævo Profeſſor clariſſimus*, qui hiſtoriam rei numariæ non tantum, ſed menſurarum & ponderum ſimul, tribus tomis conſtantem, ante hoc ſeculum jam elapſum Francofordiæ ad Oderam primum publicaverat. In quibus, quicquid ad numorum, quorum in ſacris & profanis ſcriptoribus mentio extat, notitiam facit, quinque libris erudite expoſuit. Deinde & tribus libris veterum menſuras & pondera, accurata ratione primum inter ſe contulit, deinde ad menſuras Germanicas, quoad fieri potuit, exegit; ſubjunctis tertio tomo quibusdam opuſculis de definitione; ſex hydriarum capacitate Joh. II; de fabrica arcæ Noachi Geneſ. VI; de aſsis partibus, ejusque partium uſu in declaranda uſura; de chœnice Græca; de numeratione Logiſtica emendanda; de monomachia Davidis & Goliathi I. Sam. XVII. *Alter* eſt vir incomparabilis, *Guilielmus Budæus, Pariſienſis Conſiliarius Regius*, Autor *librorum V. de Aſſe*, quos propter variam atque reconditam eruditionem, nova impreſsione dignisſimos judicavit *Cl. Rechenbergius*, qui operi huic præfationem addidit. *Tertius* eſt *Johannes Seldenus* Anglus doctiſſimus cujus *liber de Numis* & pretio antiquæ pecuniæ, Romanæ & Græcæ, ante hos ſeptem annos Edinburgi impreſſus, propter argumenti cognationem hic recuſus eſt, cum *Bibliotheca Numaria*, ſive Elencho auctorum, qui de antiquis numismatibus Hebræis, Græcis, Romanis, nec non de monetis, ponderibus & menſuris ſcripſerunt, cujus autor eſt *Philippus Labbe, Bituricus*, Soc. JESU Presbyter non incelebris. Hos, inquam, ſcriptores in gratiam ſtudioſorum antiquitatis, uno volumine comprehendit Bibliopola jam laudatus.

HIERONYMI BRUCKNERI J.V.D. ET CONSIliarii Saxo-Gothani Aulici & Conſiſtorialis

Deci-

Deciſiones Juris Matrimonialis controverſi. Francofurti & Lipſiæ, apud Auguſtum Boëtium, 1692. in 4. abſolvuntur quinque & dimidio Alphabetis.

IN Præfatione ad Lectores Autor conſultisſimus occaſionem hujus Scripti enarrat. Poſtquam ſcilicet a Sereniſſimis Principibus, Dn. BERNHARDO & Dn. FRIDERICO, Saxoniæ Ducibus lineæ Gothanæ, fratribus germanis, ſucceſſive Conſiliarii officio admotus fuerit, & ſimul negotia Conſiſtorialia ac in his præcipue Matrimonialia tractanda ſuſceperit, ſe Archivorum Hennebergici & Fridenſteinenſis Acta perluſtraſſe, atque Caſus Matrimoniales rariores excerpſiſſe, hos deinde in certa capita digeſſiſſe, ac per modum Deciſionum Juridicarum enucleaſſe: cumque per triginta proximos annos multæ controverſiæ in Matrimonialibus inter Eruditos ventilatæ ſint, has ſimul examinaſſe, & ad ſcopum ſuum accommodaſſe.

In Prooemio agit de variis Juris & Legum Differentiis & Diviſionibus, in divinas & humanas, naturales & poſitivas; Juris in naturale, gentium & civile; naturalis in primarium & ſecundarium; Gentium in univerſale & particulare, proprie & improprie ita dictum; Civile autem Jus a Poſitivo diſtinguit: Legum Moſaicarum in morales, ceremoniales, & forenſes; quas omnes partim approbat, explicat & exemplis illuſtrat, partim corrigit & emendat, leges autem divinas morales poſitivas, totum humanum genus obligantes, dari negat, & per inductionem demonſtrat.

Cap. I. oſtendit differentiam ſponſalium & nuptiarum, atque refutat diviſionem ſponſalium Juris Canonici in ea, quæ ſunt de præſenti & futuro. Præprimis autem plurimos effectus diverſos utrorumque, & inter hos, quod ſponſalia ex pluribus cauſis quam nuptiæ vulgo diſſolvantur, recenſet.

Cap. II. clandeſtina ſponſalia reſpectu defectus tum teſtium, tum conſenſus parentum, pertractat, atque de iſtorum probatione per juramenta, horum vero vel reſciſſione, vel confirmatione, ac ſuppletione conſenſus paterni per magiſtratum, pro circumſtantiarum diverſitate, late agit, & ſimul Cleri Pontificii arcana dominationis in Laicos, dum in Concilio Tridentino liberis frena in matrimoniis contrahendis contra parentes laxavit, perſtringit,

Capi-

Cap. III. examinat caſum, ubi Pater Nobilis cujusdam poſt ſponſalia cum Avunculi Vidua cum ejus conſenſu rite contracta & diſpenſationem, diſſenſu ſuo ea iterum diſſolvere fruſtra laboravit.

Cap. IV. oſtendit, quæ in concurſu plurium ſponſalium alteris præferri, & quibus pœnis temeritas & inconſtantia talis coërceri debeant?

Cap. V. explicat prohibitiones matrimoniales divinas Levit. 18. & 20. Ex his non niſi eas, quæ lineam rectam concernunt, naturalis, reliquas vero poſitivi tantum juris eſſe, adeoque in certis caſibus, præprimis ubi res non amplius integra eſt, diſpenſationem admittere, evincere conatur, ita tamen, ut per analogiam etjam affinium ejus generis & fratrum ac ſororum nuptiæ caſu fortuito coalitæ (in quas proærerice contractas Deus mortis pœnam conſtituit) divortio dirimi debeant. Rationem vero prohibitionis legum matrimonialium divinarum non ſolum conſanguinitatem vel affinitatem, ſed & alias eſſe contendit.

Cap. VI. Leges divinas Matrimoniorum prohibitivas graduum paritatem quidem non reſpicere, extenſionem tamen ad alios quosdam caſus ex aliis rationibus pati, Autori perſuaſum eſt. Prius per rationum diverſitatem inter perſonas unius gradus ratione linearum, item conſanguinitatis & affinitatis; poſterius per exempla ex Jure Civili oſtendere nititur.

Cap. VII. improbat arrogantiam Pontificum Romanorum in correctione computationis graduum Juris Civilis, & ſubſtitutione regularum peſſimarum trium pro una bona, ac prohibitione matrimonii ſecundum regulam unicam, ex qua abſurda quædam ſequantur.

Cap. VIII. nec conjugium cum defunctæ uxoris *ſorore:*

Cap. IX. nec inter comprivignos Lege divina prohibitum eſſe, Autor contra Diſſentientes aſſerit, ſuamque ſententiam rationibus & præjudiciis firmat.

Cap. X. etiam in gradibus Jure tantum Provinciali prohibitis, non temere, ſed tantum ex cauſis rationalibus (quales Autor octo recenſet) matrimonia admittenda eſſe docet.

Cap. XI. Eunucho Dresdenſi Sorliſio quondam recte conjugium permiſſum eſſe, & adhuc ſimilibus eunuchis idem permitti poſſe, late deducit Autor.

Cap.

Digitized by Google

Cap. XII. nec Hermaphroditos, etiam qui nullo ſexu prævalent, a ſacris conjugii plane arcendos eſſe, ex rationibus pro iis adductis probare ſuſtinet.

Cap. XIII. ex primæva conjugii inſtitutione inſolubilitatem quidem ejusdem, non tamen prohibitionem polygamiæ, elici poſſe exiſtimat. Divortia autem hodie, pro conditione hominum in ſtatu lapſus, interdum ex neceſſitate ad vitanda majora mala concedi.

Cap. XIV. polyandriam, non item polygyniam ſimultaneam juri naturæ repugnare. Licet autem ex eo, quod hæc juri divino & naturali prohibita non ſit, abſurde a Lytero colligatur, quod hodie omnibus libere permitti debeat; diſpenſatione tamen a Magiſtratu ſupremo in certis neceſſitatis caſibus eam tolerari poſſe.

Cap. XV. licet polygamia ſucceſſiva ſtatui innocentiæ non conveniat, propterea tamen hodie eam improbari non poſſe: recte etiam a Jure Civili viduis, ſub pœna infamiæ, prohibitum eſſe, intra annum a diſſolutione prioris matrimonii nubere, nec prohibitione iſta remedium contra incontinentiam ipſis adimi Quod ſi vero vidua ſtatim poſt mortem prioris mariti alii viro nupſerit, & intra ſeptimum uſque ad undecimum menſem ab eo tempore partum vivum ediderit, ex duobus maritis eum patrem haberi, quem ordinarium hominis naſcendi tempus, i. e. nonus menſis, indicaverit.

Cap XVI plures divortiorum cauſas, quam adulterium & malitioſam deſertionem dari, Autor ex praxi Conſiſtoriorum Statuum Evangelicorum communi oſtendit, ſecundum quã etiam ob bannum conjugis ex delicto, abortum & impotentiam dedita opera procuratam, furorem ſeu delirium cum malitia aut deſertione conjunctum, concubitum præternaturalem & præpoſterum, & ex aliis cauſis infra recenſendis, divortia decernuntur. Nec tantum Imperatores Chriſtianos, ſed & alias gentes Chriſtianas, ex diverſis aliis, quam duabus iſtis cauſis, per leges ſuas divortia permiſiſſe.

Cap.XVII. in quibus caſibus hodie divortia ob adulterium locum habeant vel non, diſquiritur, cum rejectione opinionis communis, quod per adulterium ſolvatur conjugium ipſo jure, nec non unitas carnis cum conjuge.

Cap.XIIX, malitioſæ deſertionis, divortium parientis, exten-

ſiones hodiernas ad varios alios caſus, veluti ad fugam metu pœnæ ob delictum, pertinacem debiti conjugialis denegationem, ſævitiam intolerabilem, inſidias vitæ ſtructas, & alias cauſas, non niſi per interpretationem authenticam a Legiſlatoribus politicis horumque Conſiſtoriis fieri poſſe.

Cap. XIX. divortia etiam vera (non declarationes tantum matrimoniorum pro nullis) hodie abſque ulla difficultate apud Evangelicos fieri ob dolum & errorem, non tantum circa perſonam, ſed & interdum circa fortunam:

Cap. XX. item ob errorem circa virginitatem:

Cap. XXI. nec non propter vim metumque injuſtum:

Cap. XXII. ut & propter impotentiam tum naturalem tum accidentalem, ante matrimonium exiſtentem.

Cap XXIII. propter impotentiam matrimonio ſupervenientem etiam, vel divortium vel bigamiam permitti poſſe, tum ex Luthero ejusque coætaneis, tum ex rationibus, contra communem opinionem probare conatur Autor:

Cap XXIV. imo etiam ob coitum extraordinarium & flagitis provocandum.

Cap. XXV. ſeparationem quoad thorum & menſam, tanquam remedium proviſorium, ad corrigendos malos mores conjugum diſcordium, recte quidem adhiberi, ſed non recte in ea ſubſiſti, ſi correctio non ſequatur; tunc enim divortium etiam quoad vinculum decernendum eſſe.

Cap XXVI. matrimonium ob nullum plane delictum in totum prohibendum, ſed delinquentes aliis pœnis afficiendos, matrimonium vero liberum illis relinquendum eſſe.

Cap. XXVII. in concurſu duorum matrimoniorum, prius præferri poſteriori, ſi hoc abſque prævia reſciſſione judiciali prioris, ex errore forte facti, fuerit contractum; poſterius vero præferri priori, ſi hoc authoritate judicis per proceſſum deſertionis & ſententiam judicis fuerit diſſolutum.

Cap XXIIX. quoniam copula ſacerdotalis non ſit de eſſentia, ſed tantum decoro conjugii Chriſtiani, præferri etiam interdum poſſe conjugium copula ſacerdotali deſtitutum illi, ad quod ea acceſſit, ſi nimirum una pars fuga doloſe eluſerit copulam ſacerdotalem

lem per ſententiam judicis ipſi injunctam, & alibi cum alia perſona nuptias celebraverit.

Cap. XXIX. a Principe vel ejus Commiſſario (Comite Palatino) legitimationem in præjudicium liberorum legitimorum aut agnatorum, neque in allodialibus, neque in feudalibus bonis fieri poſſe.

Cap. XXX. liberos ex putativo tantum matrimonio (modo uterque vel ſaltem unus conjugum fraudis aut doli expers fuerit), natos, ratione ſucceſſionis aliorumque beneficiorum, per omnia æquiparari liberis ex vero matrimonio natis.

Hæc duabus partibus comprehenduntur, quarum quælibet quindecim capita continet. His tertiam adhuc adjuncturum ſe Autor nobiliſſimus in præfatione promittit, & hoc ipſo Lectores, harum rerum amantes, per nos rogat, ut caſus matrimoniales rariores, aut conſilia & reſponſa huc facientia, nondum typis edita, ad promovendam hanc ejus intentionem, ipſi communicent.

HISTOIRE DES ALBIGEOIS ET DES VAUdois ou Barbets, par le R. P. Benoiſt &c.

id eſt;

Johannis Benedicti, Monachi Dominicani, Hiſtoria Albigenſium & Valdenſium. Tomi II.

Lutetiæ apud Jacobum le Febure, 1691. in 12.

Conſtat plag. 31.

V*Aldenſes* vallium Subalpinarum, quæ in Sabaudica ditione ſunt, incolas in ſocietatem exitii ante paucos annos traxerat fatum Reformatorum in Gallia, quos Rex, obſequium Deo ſe præſtare putans, ut ſatis notum eſt, evertit, magna quidem, ſi ſcriptoribus illi obnoxiis credamus, cum gloria ſua. Hujus ſtrenuus ſonorusque buccinator etiam eſt Monachus hic, prodigioſam imprimis celeritatem Regis efferens, qua paucis menſibus plus quam quinque ex Anteceſſoribus ejus, integro ſeculo Albigenſes perſecuti, præſtiterit, idque, ut ait, absque ſanguinis effuſione. Cumulum vero & faſtigium operi impoſitum ab eo putat, quod

non ſolum in ſua provincia, quæ *Delphinatus* nomen habet, reliquias Valdenſium, per inacceſſas Alpium valles indagatas, in latebris ſuis obruerit, ſed & idem ſuis auſpiciis & auxiliis apud Sabaudiæ Ducem procuraverit. Neque hic ſubſiſtit Autor, ſed etiam fœdus ab Imperatore noſtro & plerisque Europæ Potentatibus pro defenſione initum, acerbe inſectatur, & conſpirationem ex invidia admirandi operis pro religione ſuſcepti conflatam eſſe criminatur, nempe ut neglecta proſecutione victoriarum contra Turcos, Galliæ Rex, unicus ille veræ fidei defenſor, armis peteretur. Non minus proterve Sereniſſimum Angliæ Regem *Guilhelmum* cum tyrannis, veteris Eccleſiæ perſecutoribus, comparat, cujus potentiæ deſtruendæ Deus Regem Gallorum, ut brachium ſuum dextrum oppoſuerit. Huic igitur Heroi, & ſoli ſacrorum vindici, omnium Scriptorum labores vigiliasque conſecrari debere contendit, cum nullum ſub cœlo nomen ſit, a quo majus decus conciliari iis poſſit. Ex his facile conjici poteſt, quid ab autore hoc in hiſtoria, quam exhibet, ſperari debeat, magnam tamen induſtriam & fidem profeſſo. Ex centum & quinquaginta Scriptoribus Catholicis & Hæreticis nullum a ſe repertum eſſe ait, qui originem Albigenſium ſatis diligenter inveſtigaverit: pleroſque eos cum Valdenſibus confudiſſe: ſe vero deprehendiſſe ait, multo vetuſtiores eſſe Albigenſes, nec eadem cum Valdenſibus, qui non tam longe a Romanæ Eccleſiæ placitis abierint, docuiſſe, quanquam ſucceſſu temporis in unam ſententiam coaluerint.

His aliisque præmiſſis, ad rem accedit, neque tamen quidquam certi aut novi de Albigenſium origine affert; ſtatuit potius, obſcuram eſſe, & ſectam cum filia comparat quæ patrem *ignoret*, aut cum monſtro ex variis particulis coaleſcente. Succreviſſe ſcilicet ex *Arianorum, Manichæorum, Petrobruſianorum, Henricianorum* & *Valdenſium* erroribus, ut Hydram multorum capitum, tantoque difficiliorem ſuperatu. Recte factum eſſe jactat, quod Pontifices *Cruciatas* ſive ſacras expeditiones his hæreticis oppoſuerint, cum non minora damna, quam Saraceni & Turci, eccleſiæ illaturi fuiſſent, niſi Pontifices potentiam Principum, ſpeciatim Regum Galliæ, contra rebelles illos armaſſent. Inter Scriptores primum omnium laudat ſanctum, quem vocant, *Bernardum*, Abbatem Claravallenſem

ſem, ex quo probare nititur, nihil certi conſtare de ſectæ autore, quanquam poſtea eadem cum illis, quas *Petrus Bruſius*, *Henricus Monachus* & *Petrus Valdus* formaverint, habita fuerit; ægre etiam detectam eſſe ait, quod non niſi clandeſtinos conventus & inter paucos celebraverint, Clero potiſſimum infeſti & Sacramenta ſpernentes. Nomen a civitate *Albia* ſeu *Albiga* Occitaniæ in finibus *Biturigum* adeptos eſſe, cum ibi anno 1176 concilium haberetur; antea Manichæos & Bulgaros ſive Vaſconum pronunciatione *Vulgares* vocari ſolitos. Bulgarorum nomen, *Petrum de Marca* in Hiſtoria Bearnenſi ſecutus, inde deducit, quod Manichæi ex Armenia pulſi, in Bulgariam, paulo poſt quam ad fidem Chriſtianam gens illa converſa eſſet, ſeculo nono irrepſiſſent, ſuosque errores novitiis Chriſtianis inſtillaſſent. Statuiſſe autem duo principia; rejeciſſe Sacerdotium, imagines, Euchariſtiam; negaſſe Chriſtum ex Maria corpus ſumſiſſe, aliaque non minus inſana ſparſiſſe: a Bulgaris tamen *Bagomitos*, id eſt, Deo charos nominari conſuevisſe. Ex Bulgaria, occaſione bellorum a Gallis in Oriente geſtorum, in Franciam delatos, atque in ſectas Arianorum & Manichæorum diviſos eſſe, ex quibus tandem *Albigenſium* ſecta coaluerit. His accesſiſſe *Petri a Valdo* (vico prope Lugdunum) ſectatores, & *Petri Bruſii*, qui in Provincia *Arelatenſi* circa annum 1120 dogmata ſua, denegato baptiſmo infantibus, rejectoque templorum uſu & ſacrificio Miſſæ, propalaverit, propter hæc & alia vivicomburio punitus. Poſt annos quoſdam, eorundem dogmatum autorem aliorumque renovatorem *Henricum* Monachum *Toloſanum* invaluiſſe, cujus doctrina in concilio *Lateranenſi* anno 1179 (mendoſe pag. 20. legitur 1270.) damnata fuerit. Poſtea in Synodo *Lumbariæ*, Lombers prope Albiam, A. 1176. in diſſentientes iſtos omnes ſerio inquiri cœptum, & condemnationem eorum ſecutam, licet objecta prope omnia inficiarentur, juramento tamen illis renunciare, religione ducti, abhorrerent. Horrenda utique & fœda imputat illis Autor, ſecutus *Rogerium de Hoveden* alioſque illorum temporum ſcriptores, adducitque & in fine librorum ſubjungit documenta quædam vetera, quibus confirmari poſſe exiſtimat, quæ ſcriptores illi tradiderunt, quorum fides non ab omnibus agnoſcitur. Licet vero ab anno 1120, ad finem fere iſtius ſeculi, multa in Synodis & Romæ decreta contra ſectam illam eſſent,

non caruit tamen, ut Autor porro memorat, incrementis, patronosque invenit Comites Toloſanos, item Albienſes aliosque Dynaſtas. Sub initium ſequentis ſeculi, anno nempe 1202, Innocentius III Pontifex, pro zelo ſuo ſatis decantato, ſeverius agere cœpit, primo quidem per Miſſionarios ſive Legatos ex Clero, qui perſuaſionibus uterentur, deinde adhibita vi: remedium etiam ab exemplo quæſitum fuit. Cum enim Albigenſes de corruptis Clericorum moribus maxime quererentur, in Synodo *Montiſpeſſulana* anno 1205 *Didacus* Epiſcopus Oſmenſis Alphonſi Regis Caſtiliæ Legatus, ut & *Dominicus* Monachus Calaguritanus, magna jam tum ſanctimoniæ fama celebratus, reformationis cujusdam initium fecerunt. Abjecto enim omni luxu & comitatu, vili habitu aſſumtisque baculis per oppida & vicos circumeuntes, hæreſin verbis oppugnabant, parum tamen proficientes; quanquam etiam miracula acceſſiſſe, & in agro Carcaſſonenſi culmi feſto die *Johannis Baptiſtæ* reſecti ſanguinem ſtillaſſe ferebantur. Anno 1206 diſputatio inter delectos ex utraque parte, voce & ſcriptis habita eſt, in oppido *Montisregalis*; condemnatis per arbitros Albigenſibus, qui Eccleſiam Romanam a Chriſto defeciſſe, & Diaboli ſponſam ſcholamque eſſe dicebant, & Miſſam impugnabant. Etſi vero converſi tum pauci fuere, *Dominico* tamen poſt diſceſſum & obitum Oſmenſis & aliorum allaborante, centum hominum millia ad obſequium Pontifici præſtandum reducta eſſe dicuntur; eaque occaſione inſtitutus eſt novus Monachorum ordo, qui *Prædicatores* & *Inquiſitores hæreticæ pravitatis*, ab autore vero *Dominicani* nominati ſunt. Plus ſcilicet excommunicationibus & ſuppliciis, quam concionibus & perſuaſionibus effectum eſt. Sane gloriam *inventæ Inquiſitionis*, & qua illa promovetur, violentiæ, Autor Dominico vel ſoli, vel communem cum Innocentio III. aſſignat. Vid. Tom. II. lib. VI. p. 129. Non deerant tamen, qui rigori ſeſe opponerent, ita ut anno 1207 Legatus Pontificis *Petrus de Caſtro-novo*, Raymundi VI Comitis Toloſani, ut creditur, inſidiis interfectus fuerit. Hoc facinus ultus eſt Pontifex, non ſolum excommunicationis fulmine in Comitem vibrato, ſed & promulgata, quam vocant, *Cruciata*, ſive indicto bello ſacro, ad quod ſpeciatim invitabatur Rex Galliæ, quanquam is tunc bello cum Germanis & Anglis implicitus parum

præſtare

Digitized by Google

præſtare potuerit. Multa tamen hominum millia, non ſecus ac contra Saracenos Turcosque, in Albigenſes arma ceperunt, niſi quod, qui contra hos militabant, crucem in pectore, adverſus barbaros vero in humeris aſſutam vel pictam gererent.

Hæc fere ſunt, quæ ex libro I recenſenda eſſe duximus, quia ideam & compendium quoddam hiſtoriæ exhibent; cum in libris ſequentibus nihil aliud aut parum admodum tradatur, quam bella & vaſtationes regionum & clades multiplices, quarum finis tandem ſeculo XIII is fuit, ut Albigenſium ſecta, junctis Pontificum & Regum viribus, ad incitas redigeretur. Inter eos vero, quorum ductu proſtrati ſunt Albigenſes, acerrimus facile fuit, & a Pontificiis Scriptoribus vehementer eo nomine laudatus *Simon Comes Montfortius*. Hujus & aliorum illuſtrium virorum Genealogias diligenter collegit & deſcripſit Autor, Comitum imprimis *Toloſæ*. Tom. I. enim pag. 306 & ſeqq. eorum familia a Caroli Calvi temporibus deducitur, cujus duæ lineæ, Comitum nempe *Toloſanorum* & *Carcaſſonenſium*, hujusque nova propago *Foxienſis*, quæ ad Regnum Navarræ evecta eſt, diſtincte ad pag. uſque 337 recenſentur. Dein *Montfortii*, de quo dictum eſt, genus explicatur, & inter deſcendentes ejus, qui domicilium in regnum Neapolitanum tranſtulerunt, refertur *Nicolaus Comes de Campobaſſo*, qui Carolum Burgundum anno 1476 proditione ſua in exitium præcipitavit. *Comingiorum* non parum illuſtre olim ſtemma habetur pag. 353. quorum ditiones tamen & tituli dudum, per matrimonia aliasque mutationes, ad alias familias tranſierunt. De Pontificum, Epiſcoporum & Monachorum geſtis, in extirpandis, quas vocabant, hæreſibus, multa narrat laudatque Autor, quæ ſeculorum illorum genium repræſentant, cum ſpiritu tamen Chriſtianiſmi parum conveniunt. Eo etiam referri poſſunt ſtatuta converſis præſcripta, inter quæ eſt, quod in Synodo *Biterrenſi* (Beziers) conditum fuit, quod nemini permitti debeat lectio librorum ſacrorum lingua populari. Id Autori apprime placet, licet hodie ſint in ipſo quoque Clero Gallicano, qui rigorem illum non probent.

Valdenſium hiſtoriam, quam in titulo promiſit, Tom. II lib. VIII breviter & tenuiter proponit Autor, cujus tamen cauſa vetera illa de Albigenſibus, multis tradita, repetiiſſe potiſſimum videtur.

tur. Opponit narrationem ſuam *Johanni Legero*, celebri Valdenſium Eccleſiaſtæ & ſcriptori, ejusque fidem, ut hæretici & neſcio cujus criminis rei, in dubium vocat. Statuit imprimis, Valdenſes non a *Valdo*, ſed a vallibus, quaſi *Vallenſes* nominandos eſſe, & negat eos ſacra ſua Apoſtolorum temporibus accepiſſe & eodem ſtatu conſervaſſe, quorum utrumque Legerus aſſeruerat. Ipſe circa annum 1183 Albigenſium reliquias in abdita illa montium ſeſe recepiſſe pro certo habet, iisque poſtea acceſſiſſe, quicunque in Hiſpania & Gallia ab Inquiſitoribus indagati, vitæ periculum non niſi fuga illa evitare potuerint, cum ad Romanam Eccleſiam redire nollent. Vallium ſitum & nomina deſcribit Autor. Pontifices memorat a longo tempore vallium iſtarum incolas, legationibus, miſſionibus, inquiſitionibus aliisque ejusmodi modis, crebro vexaſſe, quibus quoties tempus & Principum zelus ferebat, vis & ſævitia ſucceſſit: plerumque tamen ſitus locorum tutos præſtitiſſe homines illos alioquin ſimplices, probos & pauperes, ſed ad defenſionem ſui ſtrenuos. Grave in eos bellum inſtinctu Innocentii IIX. Pontificis A. 1488 moviſſe Philippum VII Ducem Sabaudiæ Gallicis auxiliis ſubnixum, irrito tamen conatu ſibique damnoſo; & religionis ſuæ libertatem Valdenſes retinuiſſe, confirmatos poſtmodum exemplo Gallorum & Helvetiorum, poſt cœptam a Luthero reformationem, quibus, ut Autor refert, anno 1535 Valdenſes acceſſerunt, miſſis in Germaniam *Georgio Morello* & *Petro Maſſonio*. Articulos, de quibus inter illos & Helvetios conventum eſt, ſummatim recenſet Autor pag. 260 & ſeqq. Concordant autem ut plurimum cum doctrina Reformatorum, & ad horum exemplum diſciplina etiam eccleſiarum illarum conſtituta eſt, niſi quod Miniſtri ſive Eccleſiaſtæ vulgo *Barbati* (Barbets) vocari conſueverunt. Quoties tum a Ducibus Sabaudiæ, tum a Regibus Galliæ, qui Sabaudiæ & Pedemontii provincias aliquando ſubjugaverunt, arma in Valdenſes expedita fuerint, quibusque ex cauſis ceſſatum a vi & quies genti illi indulta quandoque fuerit, Autor ita enarrat, ut eos ſemper laudibus efferat, qui acerbius cum illis egerunt, aut ſaltem, cum aperta vi uti non poſſent, variis artibus eos afflixerunt & coërcuerunt. His plus plerumque quam armis effectum eſſe memorat, ita ut anno 1630 non niſi duo decrepiti ſenes ex Paſtorum numero in vallibus ſuperfuerint, linguæ

Italicæ

Digitized by Google

Italicæ, qua populus ille utitur, gnari; accerſiti vero Concionatores Galli auditoribus non intellecti, ita diſplicuerint, ut plurimi Miſſionarios Romanos admitterent, & ſpes eſſet, omnes ad ſacra illa reduci poſſe. Valde itaque nocuiſſe propoſito illi notat Autor potentiam Cromvelli Angliæ tyranni, qui Valdenſes pecunia, conſiliis, & legationibus ad Sabaudiæ Ducem juverit. Sed quæ geſta ſunt, ex aliis ſcriptoribus jampridem innotuerunt, & ab Autore ita narrantur, ut omnem culpam in rebelliones ſubditorum rejiciat; cum hi innocentiam multaque pacta cum Principibus ſuis pro ſe allegent. Poſtremo exponit, quod in recenti omnium memoria eſt, quomodo Sereniſſimus, qui hodie rerum potitur, Sabaudiæ Dux *Victor Amadeus*, ad monitum & exemplum Regis Galliæ, anno 1686, publicato edicto, eccleſiarum & ſcholarum miniſtros, niſi Romanam religionem amplecterentur, intra quindecim dies vallibus exire, infantes a Sacerdotibus Romanis baptizari, pueros in horum ſcholas mitti, & non obedientes, viros quidem ad remum, fœminas vero ad fuſtigationem condemnari juſſerit, rejectis omnibus precibus ſubditorum & interceſſionibus Helvetiorum, niſi quod his tandem datum eſt, ut emigrare iis liceret, qui a religione ſua deſciſcere nollent. Succeſſit expeditio Ducis, & Gallicarum copiarum præfecti Catinati, cujus illum finem narrat Autor laudatque, quod valles omnes expugnatæ, & ex incolis, poſt cæſos plurimos, duodecim millia in deditionem venerint. Non leviter inde dolet, quod anno 1690 Dux, dehortante licet Pontifice, Gallorum partes deſeruerit, hoſtibus eorum acceſſerit, exules hæreticos & rebelles in gratiam receperit, iisque jam adverſus Gallos utatur. Interim gratias agit DEO, quod Catinati ductu male mulctati ſint, ſperatque fore, ut etiam hi populi ad exemplum Gallorum ab hæreſi liberentur, & in parem cum illis felicitatem aſſerantur. Hanc, & Regem ejus promotorem, mire prædicat, quod doctores idoneos ad convertendos errantes mittat, & apertis theſauris ſuis, libros aliaque munifice ſuppeditet: unde illi propediem plenam victoriam & proſperum inſtituti ſui exitum optat & ominatur.

ABREGÉ DE L' HISTOIRE DES VAUDOIS &c. par P. Boyer Miniſtre.

id eſt:

Breviarium Hiſtoriæ de Valdenſibus, autore P. Boyero Eccleſiaſte.

Hagæ Comitum, apud M. Uitvverf, 1691 in 12. plag. 14.

ACerrimo Romanæ hierarchiæ aſſertori & infenſiſſimo Valdenſium hoſti monacho, cujus narrationem de Valdenſibus jamjam recenſuimus, haud incommode ſubjungi poteſt ex diverſa parte ſcriptor, meliora de ſuis afferens, monachi tamen hiſtoria, ut apparet, non viſa. Hic quoque Regem habet, Britannicum nempe, cui tractatum ſuum dedicat, & admirandam Dei providentiam prædicat, qua populum Valdenſem in puritate religionis Chriſtianæ conſervaverit, ut omnino cum Iſraëlitis comparari poſſit, ob tot clementiæ, ſapientiæ, atque potentiæ divinæ documenta illi exhibita; quibus tamen Valdenſes præfert, quod nunquam, ut illi, in idololatriam lapſi ſint, aut Romanis erroribus infecti. Haud immerito itaque antiquitus ſigillo ait uſos eſſe, quo fax repræſentabatur cum inſcriptione: *Lux lucet in tenebris.* Id eo mirabilius eſſe dicit, quod valles Alpinæ in Italia ſitæ ſint, tantoque facilius jugum Pontificum ſubire potuerint. Præterea ſine exemplo eſſe, quæ male armati, nec ducibus peritis inſtructi, impares numero, unus quippe contra viginti, triginta aut quandoque centum, fortiſſime geſſerint, & quod per duo ſecula, usque ad annum 1686, neque vi neque dolis opprimi penitus potuerint: denique, cum illo anno, permittente DEO, armis Sabaudicis & Gallicis ad incitas redacti eſſent, reſtitutio tamen reliquiarum incredibili prorſus modo ſecuta ſit, cum nongenti exules, quindecim dierum itinere, per anguſtiſſimas montium fauces ab hoſtibus inſeſſas penetraverint, patriasque ſedes recuperaverint; tum quod omnium maxime mirandum, in gratiam Principis ſui, a quo tot & tanta paſſi fuerant, redierint, & contra Gallos, perſecutores ſuos, ſtipendiis ejus feliciter militent. Hæc fere ſumma eſt hiſtoriæ, quam Autor capitibus XXVII compendioſe complectitur.

Cap. I. Incipit a nomine gentis, & *Vallenſes* a vallibus, non vero *Valdenſes* a Petro Valdo dici cenſet. Hujus enim vocabulum illis non convenire, quia is, cum Lugduno pelleretur,

tur, non in valles Alpinas ſed in Galliam Belgicam confugerit, ibique ſectatores habuerit, qui a regione notiſſima *Picardi* nominati ſunt. Provocat ad confeſſionum veterum documenta, ex ruina patriæ ſervata & *Marlando* legato Anglico tradita, quæ nunc in Cantabrigienſi Academia cuſtodiri dicit. Scriptæ autem illæ eſſe perhibentur A. 1100, 1120, 1170, 1175, & ita prius quam Valdus dogmata ſua propalare cœperit. Evangelicam vero doctrinam ad incolas vallium à diſcipulis Pauli Apoſtoli delatam fuiſſe non dubitat, niſi ipſe, ſi iter ſuum in Hiſpaniam, quod ſibi propoſuit, proſecutus Alpes tranſierit, in illa regione concionatus ſit. Quod vero puritatem religionis ſecundum ſacras literas retinuerint, inde conſtare judicat, quod invocationem Angelorum, B. Mariæ & ſanctorum, Miſſas item, purgatorium, preces & ſacrificia pro mortuis, ſtata jejunia, cœlibatum ſacerdotum, nunquam admiſerint aut probaverint, nec alia, quam patria lingua, in ſacris uſi ſint. Provocat iterum ad confeſſiones illas antiquas, & doctrinam *Claudii* Epiſcopi Auguſtæ Taurinorum, qui ſeculo nono vixit, cum confeſſione Valdenſium poſt duo ſecula exhibita concordem. Subjungit capita fidei Valdenſium A. 1655 edita: uberiorem vero cognitionem ex *Johannis Legeri* hiſtoria de Valdenſibus generali peti jubet. Cap. II.

Juxta doctrinam, etiam diſciplinam ſive regimen Eccleſiæ Apoſtolis acceptam fert, & deſcribit officia Paſtorum, Seniorum & Diaconorum, ut & Magiſtrorum ſcholæ. Laudat morum innocentiam & ſanctitatem, quam etiam Pontificii negare non poſſint, ex quibus citat *Thuanum* lib. Hiſt. 27. & *Claudii Seiſſelii* Archiepiſcopi Taurinenſis ſcriptum A. 1500 Valdenſibus oppoſitum. Cap. III.

In his igitur vallibus ex natura locorum Eccleſiam per multa ſecula quietas ſedes, veluti fœminam Apocalypticam in deſerto, inveniſſe obſervat, uſque ad annum 1487, quo Innocentio VIII Pontifice *Cruciatam* promulgante, vi & armis invaſi fuerint, vano quidem conatu. Nihil etiam Archiepiſcoporum Taurinenſium & Ebrodunenſium (d'Ambrun) conciones, miſſiones, minas & lites intentatas profeciſſe. Cap. IV.

Deſcribit inde primum illud bellum, auſpiciis Pontificiis, dicto anno 1487 Valdenſibus illatum, & ut hi Sabaudorum & Gallorum octodecim millia parva manu bellique rudes ad internecionem fere ceciderint, & Philippus Sabaudiæ Dux Cap. V.

 pacem

pacem victoribus conceſſerit atque vetera privilegia confirmaverit. Memorat, non multo poſt Saluziani Marchionatus incolas patrias ſedes, ex quibus injuſte ob religionem ejecti fuerant, armis recupe-

Cap. VI. raſſe. Succeſſor *Philippi* (ita narrare pergit) & filius *Carolus*, ſollicitatus ab Epiſcopis & Inquiſitoribus, A. 1534 copias ſub *Pantaleone Breſſorio* in Valdenſes nihil tale metuentes immiſit, a quibus cædibus promiſcue in miſeros ſævitum eſt. Verum Sabaudos a tergo adorti Valdenſes ita tractarunt, ut pauci evaſerint, & Dux a belli continuatione ſibi temperaverit, quanquam non defineret ſupplicio

Cap. VII. afficere, quos extra valles deprehendebat. Similia quoque & dura alia paſſi ſunt A. 1536, cum Franciſcus I. Galliæ Rex Sabaudiæ Ducem ditionibus ſuis exuiſſet: combuſti enim ſunt, quotquot in Inquiſitorum manus inciderunt, inter quos clari nominis viri referuntur *Bartholomæus Hellor* A. 1555, & *Varalius* egregius Angronienſium concionator A. 1557 Taurini, & *Nicolaus Sartoris*, qui Genevæ Theologiæ operam dederat, Auguſtæ Prætoriæ vivicomburium

Cap. VIII. paſſi. Quartus inſultus ab Emanuele Philiberto Duce, poſtquam Principatum a Gallis reſtitutum mortuo parente regere cœpiſſet, factus eſt, inſtigantibus Papa & Regibus Galliæ & Hiſpaniæ. Ab armis tamen, cum multos e ſuis amiſiſſet, aliquandiu quievit, poſtea ad inſidias fraudesque converſus denuo ductu *Comitis a S. Trinitate* incautos Valdenſes aggreſſus eſt, magnaque ſtrage perculit. Verum incolæ reſumto animo, & pro vita atque libertate deſperate pugnantes, a Comite illo, cum auxiliaribus Gallorum copiis inſtructus munimentum quoddam oppugnaret, egregiam reportarunt victoriam. Hac ut & precibus uxoris, quæ clam religioni Reformatæ favebat, permotus Dux anno 1561 pacem ſubditis dedit. Deinde poſt quadriennium, inſtante Pontifice, edictum contra illos publicavit, quo jubebantur, ut intra decem dies ad ſacra Romana reditum promitterent, aut poſt duos menſes in exilium proficiſcerentur. Dilata tamen eſt magna ex parte rigoris hujus executio, & cum poſtea anno 1572 laniena Pariſienſis commiſerationem etiam apud Pontificios quoſdam ipſumque Ducem excitaſſet, iterum mitigatus veniam denuo ille ſubditis conceſſit, exules revocavit, & poteſtatem dedit recipiendi, qui ex Gallia religionis

Cap. IX. cauſa profugerent. Sub Emanuelis Philiberti filio, *Carolo Emanuele*,

Digitized by Google

nuele, & *Victore Amadeo*, nepote, ob impedimenta plurima armis quidem adverſus incolas vallium actum non eſt, ſuppliciis tamen ſævitum in eos, qui in poteſtatem magiſtratuum extra valles veniebant, & in *Saluziano* Marchionatu octo parochiæ deſtructæ ſunt, pulſis in exilium habitatoribus. Poſtea impuberis *Caroli Emanuelis* Mater & Ducatus Gubernatrix, a Curia Romana ſtimulata, anno 1650 collegia virorum fœminarumque inſtituit, per quæ variis modis ad religionem Pontificiam Valdenſes alliciebantur: cum vero id exiguo cum ſucceſſu fieret, nec niſi pauci & viles in partes tranſirent, excidium gentis anno 1653 decretum eſt. Occaſio tumultus ex propoſito quæſita fuit, aſſignatis *Grancejo* Franciæ Mareſcallo hybernis in vallibus, & emiſſis quibusdam ex Clero, qui incolas ad reſiſtendum incitarent; ſed hi detecta fraude, Gallorum copias admiſerunt, & Grancejì moderatione periculum tunc evaſerunt. Aſt anno 1655 Hibernis, patria ſua a Cromvello ejectis, valles Alpinæ deſtinatæ, judicesque conſtituti ſunt, qui ex locis quibusdam Vallis *Lucernenſis* decedere incolas, & in alios, ubi ſacra Valdenſium adhuc tolerabantur, migrare cogerent. Quærebatur nova ſeditionis cauſa, ſed obſecuti ſunt incolæ, dein per Deputatos gratiam Ducis implorarunt, & reſtitutionem in ſua ſuppliciter petierunt. Deluſi fuerunt & dilati variis prætextibus, donec anno 1655 exercitus ductore *Marchione de Pianezza*, menſe Aprili in valles irrumperet. Cum vero fortiter repugnarent incolæ, nec exiguas hoſtium ſtrages ederent, ad dolos converſus *Marchio* miſſos ad ſe primores gentis benigne excepit, mitibusque promiſſis perſuaſit, ut copias ſuas in valles vicosque ſuos admitterent. Hoc facto ad promiſcuam & crudeliſſimam lanienam ventum eſt, de qua horrenda narrat Autor, ut infantes ab uberibus maternis avulſi, ad ſaxa eliſi aut medii diſcerpti, ſenes & ægroti in lectis & cum domibus ſuis combuſti, fœminæ ad mortem ſtupratæ, deinde in fruſta conciſæ, aliique in eas & viros immanis carnificinæ modi exerciti fuerint, Hibernis ante omnes nullum ſævitiæ genus omittentibus. Supererant tamen, qui vitam ſuam tueri auderent, duce *Janavello* quodam, qui cum octodecim ſolum viris magnum numerum ex copiis Marchionis profligavit, multosque ex illis interemit. Cum vero hic recollecto decem millium exercitu iterum adventaret, fuga ſibi

(Margin: Cap. X. — Cap. XI. — Cap XII. & XIII. — Cap XIV.)

conſulere *Janavellus* coactus eſt, per invias cautes filium ſeptennem humeris gerens enixus. Vicus Roras, quem hucusque defenderat, falſis promiſſis deluſo præſidio, Sabaudis deditus ferroque & igne crudeliter vaſtatus eſt. Acta hæc eſſe dicuntur a die 24 Aprilis ad Kalendas Maji. Sed poſtea *Janavellus*, adjuncto ſibi alio centurione *Jayerio*, & collectis ſexcentis exulum, Sabaudos ad vicum S. Secundi adortus, ex Hibernis 800, ex Pedemontanis 650 cecidit, multaque alia damna admirandæ fortitudinis exemplo hoſtibus intulit, donec *Jayerius* proditione in locum iniquum inductus occideretur, Janavellus vero graviter vulneraretur. Succeſſere tamen alii libertatis vindices, ita ut adjunctis quibusdam ex Gallia Reformatis, jam armatorum mille & octingentos ſub ſignis haberent.

Cap. XV.

Cap. XVI. Duravit hoc bellum tribus menſibus, in quo ex Sabaudis & auxiliaribus quatuor mille, ex Valdenſibus vero non niſi nonaginta quinque periiſſe dicuntur. Secuta eſt compoſitio *Pignerolii* d. 9. Auguſti 1655, interventu Gallici Legati *Servientii*, reſtitutique ſunt Valdenſes in pleraque loca vallium, quibusdam tamen pacis cauſa cedere coacti.

Cap. XVII. Inſidam pacem illam fuiſſe notat Autor, ſubmiſſo quodam in valles Jeſuita *Longolio* Aquitano, qui ad religionem Reformatam tranſiiſſe ſe ſimulans, & ſcholæ magiſterium adeptus, conciliatisque ſibi quibusdam ex incolis, diviſiones inter eos ſeminavit, prætextu, ſtipem ab Anglis, Batavis & Helvetiis largiter miſſam inæqualiter diſtributam eſſe. Dux munimentum quoddam in faucibus vallium exſtruxit, cujus præſidiarii incolas ſtatim vexare & irritare cœperunt. Immiſſi etiam delatores, præcipuos vallium cives ad tribunal Taurinenſe traxerunt, cum ſecundum pacta domi judicari deberent. Interdictum non uno obtentu multis locis exercitium religionis publicum, neque querelis, quas afflicti ad Gallos & Helvetios deferebant, quicquam proficere potuerunt, ſed denuo ad exitium deſtinata gens eſt.

Cap. XIIX. Exercitus enim ſub *Florio* & *Angronio* Marchionibus & Comite *Bagnolio* anno 1662 denuo in valles penetravit, ſed reſtitere fortiter incolæ, multisque damnis copias Ducis ita fregerunt, ut is ſpem victoriæ abjiceret, & ad pacem ſubditis concedendam,

Cap. XIX. Helvetiorum Proteſtantium interventu, haud difficulter moveri ſe pateretur. Mala tamen fide induciæ, tractatus cauſa initæ, ut Autor tradit, ſervatæ ſunt. Irruit enim denuo octodecim

millium

millium exercitus, ductu Marchionis *S. Damiani*, quem tamen Valdenſes magna ex parte delerunt, & ſic demum ad pacificationem d. 14. Febr. 1664 perventum eſt, & promiſſum, omnia in ſtatum tractatus Pignerolienſis reſtitutum iri. Licet vero Autor non optima fide ab initio in executione pactorum actum eſſe queratur, laudat tamen Caroli Emanuelis Ducis æquitatem & clementiam, quam literis etiam benignis anno 1672 ad Valdenſes ſcriptis teſtatus fuerit, cum ei in bello contra Genuates ſtrenue militaſſent; nec minorem favorem poſt mortem Ducis, qui anno 1675 deceſſit, experti eſſe dicuntur. Dum vero in magna ſpe eſſent quietis conſtanter obtinendæ, ſucceſſor & filius Caroli Emanuelis, Dux Victor Amadeus II, qui nunc regnat, licet ei Valdenſes contra Mondovienſes fortiter adſtitiſſent, Gallicis tamen conſiliis permoveri ſe paſſus eſt, ut edicto A. 1686 d. 31 Jan. propoſito exercitium religionis prorſus aboleret, templa dirui, Paſtores in exilium ire, infantes a Sacerdotibus Pontificiis baptizari, aliaque ejusmodi juberet, pœna condemnationis ad triremes contravenientibus propoſita. Nullum adverſus hæc a Gallis, quorum interceſſione antea ſervati quandoq; erant, ſperari remedium poterat, nec valebant Helvetiorum officia; Deputati quoque gentis in Aula non admittebantur. Unum ſupererat, ut emigrandi facultatem duris quidem conditionibus, nec ſincere, ut Autor judicat, oblatam acciperent, idque ſuadebant Helvetii ad concilium incolarum d. 22 Martii habitum Delegati. Pars populi accipiebat conditiones, alii recuſabant, cum edictum d. 9 April. in quo emigratio permittebatur, ita conſcriptum eſſet, ut fidi ei non poſſet, nec literæ commeatus ſatis candide expedirentur. Sic res ad arma erupit. Duo itaque exercitus educti ſunt, Ducis alter ſub *Gabriele Sabaudo*; alter Gallicus ſub *Catinato* Caſalii tunc Gubernatore. Valdenſium bis mille & quingenti in armis erant, ſed inconditi & peritis ductoribus deſtituti. Aggreſſionis initium d. 22 Aprilis factum eſt, plus tamen dolis quam vi profectum. Qui enim promiſſis de impunitate & libertate religionis fidentes deditionem fecerant, capti ſunt omnes, ſpoliati inde & exuſti vici, cæſi crudeliter incolæ, ſtupratæ fœminæ aliaque ſævitiæ exempla tum a Sabaudis tum a Gallis edita; captivi vero, quorum numerum ad decem millia adſcendiſſe ſcribunt, cum in bello ter mille occiſi eſſent, in varia loca diſtributi & miſer-

Cap. XX.

Cap. XXI. miſertime habiti ſunt. Sic funditus proſtrata res Valdenſium videbatur, cum a paucis, qui promiſſis & ſyngraphis hoſtium credere noluerant, & in latebras ſeceſſerant, initium factum eſt ſervandi miſerorum reliquias. Octoginta ex valle Lucernenſi, & quinquaginta ex San-Martiniana, ex locis inacceſſis in novos Vallium colonos irruentes, tandem cum vi ſubigi non poſſent, tuti abitus literas & obſides impetrarunt, & inde in fines Helvetiorum ve-

Cap. XXII. nerunt. Interea etiam Helvetii cum Duce egerant, ut captivos dimitteret; ſed id tam maligne factum eſt, ut media hyeme per vias incommodiſſimas traducti plurimi, & potiſſimum ſenes & debiliores, miſerrime interirent. Incredibile pene eſt, quod de afflictionibus narratur, quas in carceribus, omnibus prope vitæ ſubſidiis carentes ſuſtinuerunt, item de vexationibus a monachis & ſacerdotibus defectionem a religione ſuadentibus. Mille tandem & quingenti ſeminudi & vix ſpiritum trahentes Genevam pervenerunt, reliquos omnes carceris ſqualor, penuria victus, & frigus abſum-

C. XXIII. ſit. Laudat impenſe Autor charitatem exulibus iſtis a Genevenſibus & Helvetiis, tum etiam in Germania, & maxime a Sereniſſimo & Potentiſſimo Electore Brandenburgico exhibitam. Interea ſpes omnis in patriam redeundi decollaſſe videbatur: repletæ erant Valles aliis colonis, & qui ex indigenis libertatem & bonorum ſuorum reſtitutionem abjurata religione pacti erant, denuo ejecti & in alias ſedes traducti fuerunt. Quæ ſecuta ſint, nemo

Cap. XXIV. ignorat. Sexcenti exulum, cum opifices plerique eſſent, nec modum ſeſe ſuosque alendi invenirent, patriæ deſiderio accenſi, magno cum ſecreto, quatuor a Geneva leucis in ſylva *Nionienſi* convenerunt, & accedentibus trecentis, qui itidem exulabant, Gallis, menſe *Septembri* anno *1689*, tranſmiſſo lacu Genevenſi in Sabaudiam penetrarunt, ducibus *Arnaldo* quodam, Eccleſiæ miniſtro ac concionatore, & *Turello* cæmentario, belli quidem rudibus. Mirabili tamen modo obſtacula omnia ſuperarunt, cæſisque qui tranſitus ob-

Cap. XXV. ſidebant, in Valles demum ſuas redierunt. Mox illos vi adorti Sabaudi & Galli in cacumina montium repulerunt. Ex his tamen dejici non potuerunt, & octies cum hoſtibus conflixiſſe feliciter dicuntur, & ex iis ſupra mille peremiſſe, centum tantum ex ſuis deſideratis. Sub finem anni integram dimachorum Gallorum

turmam

turmam (*un Regiment des Dragons*) delerunt, neque illis Marchio *Parellanus* & Gallorum Ductor *Feuquierius*, menſe Februario & Martio anno 1690 cum copiis adventantes multum nocuerunt. Inſperatum inde ſolatium ſalutisque remedium natum eſt, cum Dux Sabaudiæ a ſocietate Gallica diſcedens, cum Auguſtisſimo Imperatore noſtro ſociisque Regibus & Principibus fœdus iniret. Cum igitur intelligeret, a Gallis Vallium poſſesſionem cum integra religionis libertate promitti, ſi in partes illorum transgredi vellent, præveniendum ſibi eſſe (ita referente Autore) & conciliandos ſubditos exiſtimavit. Iis igitur amneſtiam generalem obtulit, captivos ex vinculis liberavit, alloquiis etiam & veſtium dono fovit, culpam antea geſtorum Gallis imputans. Cum vero ex numero Valdenſium ultra duo millia non ſupereſſent, poteſtatem illis dedit, ut quotquot vellent ex profugis Gallis in valles ſuas reciperent. Iſthæc omnia ſingulari & miraculoſa DEI providentia accidiſſe, minime dubitat Autor. Præterimus quæ epilogi loco ex cap. 11 & 12 Apocal. Valdenſibus applicavit. Finiit hiſtoriam menſe Octobri 1690, cum ſucceſſus quoſdam Valdenſium contra Gallos retuliſſet, quod ex *Feuquierii* copiis mille & quingentos interque eos tribunos duos, centuriones quadraginta, multosque inferiores ductores interfeciſſent, Valliumque ſuarum poſſesſione Gallos ejeciſſent.

Cap. XXVI.

C. XXVII.

D. *AVGVSTI QVIRINI RIVINI ORDO PLANTARUM, quæ ſunt Flore Irregulari Tetrapetalo.*

Lipſiæ, typis Chriſtoph. Fleiſcheri 1691. in fol.

Altera pars Operis Botanici hæc eſt, quam poſt Monopetala edere Autor conſtituit, Dipetalis nempe Tripetalisque irregularibus omiſſis, quod hactenus plantæ hujus generis vix ac ne vix quidem innoteſcant. Quemadmodum autem in illa priori parte Verticillata potiſſimum, ita in hac altera Leguminoſa maxime utramq; faciunt paginam; atque ideo de ſiliquarum ſeminumque differentia hic loci largior fit mentio, quam antehac, ubi pleraque ſemina nuda exiguaque occurrebant. Id enim inprimis intendit Autor clariſſimus ut pleniorem, quam hactenus factum, notitiam ſtirpium ſuppeditet Botanophilis, examinando accuratius & flores atque fructus. Nam & hanc ob cauſam auguſta utitur charta, quo magis commode ad vivum delineari queant omnia.

Digitized by Google

ÆNIGMA GEOMETRICVM DE MIRO OPIFIcio Teſtudinis Quadrabilis Hemiſpharicæ

A D. PIO LISCI POSILLO GEOMETRA propoſitum die 4 April. A. 1692.

Cujus divinatio a ſecretis artibus illuſtrium Analyſtarum vigentis ævi expectatur, quod in Geometriæ pura Hiſtoria tantummodo verſatus, ad tam recondita videatur invalidus.

INter venerabilia eruditæ olim Græciæ Monumenta extat adhuc, perpetuo equidem duraturum, Templum auguſtiſſimum ichnographia circulari, ALMÆ GEOMETRIÆ dicatum, quod, Teſtudine intus perfecte hemiſphærica, operitur: Sed in hac feneſtrarum quatuor æquales areæ (circum ac ſupra baſim hemiſphæræ ipſius diſpoſitarum) tali configuratione, amplitudine, tantaque induſtria, ac ingenii acumine ſunt extructæ, ut his detractis ſuperſtes curva Teſtudinis ſuperficies, pretioſo opere muſivo ornata, Tetragoniſmi vere geometrici ſit capax.

Quæritur modo, quæ ſit, qua methodo quave arte pars iſta hemiſphæricæ ſuperficiei curvæ quadrabilis, tenſæ ad inſtar carbaſi, vel turgidi veli nautici, ab Architecto illo Geometra fuerit obtenta? & cui demum plano geometrice quadrabili ſit æqualis?

Præſentis ænigmatis enodatio (quod ſpectat ad hujus admirabilis Fornicis tum Conſtructionem expeditiſſimam, tum Quadraturam) *Sereniſſimo FERDINANDO Magno Principi Etruriæ*, ſcientiarum & nobiliorum artium *Cultori ac Patrono Generoſiſſimo*, ab eodem Ænigmatiſta oblata jam eſt; qui quidem ſimul non dubitat, quin hoc ipſum ænigma a ſingulis literario in orbe degentibus hodie præclariſſimis Analyſtis ſit ſtatim divinandum, proprias quadrationes impertiendo ſingularis Teſtudinis hujus tetragoniſmicæ ab hemiſphæra diſſectæ, & ipſorum peracutas indagines, multiplicesque induſtrias ad hoc unum, idemque geometricum collimantes impatienter expectat, ut hinc, qui temere contumelias in Geometricam jacere audent, ſilere diſcant; vel potius maxima cum voce exclament,

Obmi-

Digitized by Google

Ob unica verorum ſciſcitabilium Scientia a Divina in hominum *mente* infuſa, ut hæc imperviis, mutabilibus, fallacibusque contemtis, æterna iſta, quæ ſemper & unicuique ſunt eadem, tantum appetat, nilque aliud unquam magis innocuum ſcire perquirat.

Ænigma a G. G. L. ſolutum eſt 27 Maji ſtyli novi 1692, ea ſcilicet die, qua ad eum pervenit, & proximo curſore, id eſt tertia abinde die, cum hac ſolutione & Epiſtola ad Magnum Principem Hetruriæ remiſſum. Solutionem hic exhibemus.

CONSTRUCTIO TESTUDINIS QUADRABILIS Hemisphæricæ; Autore G. G. L.

Superficiem Sphæræ Archimedes demonſtavit æqualem eſſe circulo, cujus diameter ſit dupla diametri Sphæræ. Idem viam oſtendit, qua portio quæcunque Sphæræ, arcus circuli rotatione genita, adeoque vel uno circulo abſciſſa, vel duobus comprehenſa, ad circulos & circuli portiones reduci poteſt. Triangulum Sphæricum tribus circulis magnis contentum dudum dimenſi ſunt Geometræ. Nam quadrupla Trianguli area eſt ad ſuperficiem Sphæræ, ut ſumma angulorum, duobus rectis minuta, eſt ad duos rectos. Hinc jam, cum dentur & triangula duobus circulis magnis & uno minore ad ambos normali comprehenſa, facile habentur etiam illa, in quibus anguli ſunt qualescunque; imo in triangulo jam magnitudine dato, alium circulum ex aliquo ejus angulo educendo, dantur & triangula comprehenſa uno magno & duobus minoribus; ac denique tribus circulis quibuscunque. Sed majus aliquid hic agitur, ut ſcilicet menſurentur portiones ſuperficiei ſphæricæ aliis quoque lineis contentæ, & quod potiſſimum eſt, ut aſſignentur, quæ ſint abſolutæ quadrabiles. Videram dudum patere ad hæc aditum, ſed non omnia vacat agere; itaque non attigi, donec nuper Reverendiſſimus & Illuſtrisſimus Abbas de Monte acuto, Magni Ducis Hetruriæ Ablegatus ad aulam Cæſaream juſſu Sereniſſimi Domini ſui hoc mihi elegantisſimum ænigma Geometricum typis editum, attentandum miſit. *Quæ-*

ritur forma Templi Hemiſpharici, ſed quatuor æqualibus ac ſimilibus, ſimiliterque poſitis feneſtris ita interrupti, ut his detractis, reliquum hemiſpharicæ ſuperficiei ſit abſolute quadrabile. Hunc nodum aggreſſus ea ipſa, qua literas accepi, die ſolvi, & quidem infinitis modis, neque enim determinatum problema eſt. Non tamen ideo facile putari debet, aut ſolutu indignum; ſed rem paucis exponere operæ pretium erit, additis etiam nonnullis, quæ longiſſime ultra quæſitum extenduntur.

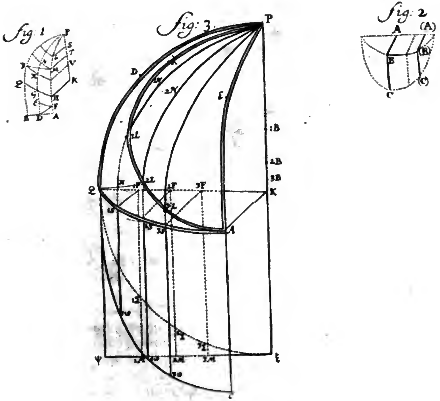
(1.) Si ſphærica ſuperficies in Elementa reſolvatur ductis meridianis & parallelis, areolæ Elementares inter duos meridianos duoſque parallelos comprehenſæ, erunt in ratione compoſita elementorum æquatoris inter meridianos, & elementorum axis inter parallelos; æqualeſque productis ex his elementis in ſe invicem reſpective ductis, ita *fig. I*, areola LN erit ad areolam NR in ratione compoſita HG ad GQ, & ST ad TV. Quod ſecundum meam *Analyſin infinitorum differentialem* ita apparet, ſi PK vel KH ſit radius r, & PL arcus ſit a, & ejus ſinus verſus PS ſit x, & ſinus rectus LS ſit y, & QH ſit v, fiet LM, da, & ST, dx & GH, dv & NM $ydv:r$ & $da \sqcap rdx:y$ Jam areola LN, eſt NM in LM, ergo eſt $dvdx$. Hæc prolixius non explico, quod mea principia tam *Geometriæ incomparabilium*, quam *Analyſeos infinitorum* in Actis Eruditorum jam prodiere.

TAB. V. Fig. I.

(2.) Iiſdem poſitis, trilineum elementare duobus meridianis & elemento paralleli comprehenſum, æquatur rectangulo ſub ſinu verſo graduum meridiani, & elemento æquatoris inter meridianos intercepto. Nempe in eadem *fig. I*, PMNP æqu. PT in GH, ſeu ſuperficiei cylindricæ elementari GHAD. Nam quia *LMN* æqu. $dvdx$, per præcedentem, ergo trilineum elementare ſphæricum PMNP, quod eſt ſumma omnium hujuſmodi areolarum inter P & M (manente ſemper eadem dv,) ſeu $\int dx\ dv$ erit xdv.

(3.) Trilineum in ſuperficie ſphærica duobus arcubus meridianorum (ſeu circulorum magnorum) & linea alia quacunque ſubtendente comprehenſum, æquatur portioni ſuperficiei cylindricæ, cujus baſis ſit arcus æquatoris inter meridianos interceptus, ipſa autem ſuperficies formetur, dum puncto, quo quiſque meridianus ſecat æquatorem, normaliter ad planum æquatoris inſiſtit recta,

TAB. V. ad A. 1692. pag. 276.

Digitized by Google

ꝺta, æqualis ſinui verſo graduum meridiani, inter polum & lineam ſubtendentem interceptorum. Nempe in eadem *fig. I*, dum reſpective æquantur HF, GD, QB, ipſis PS, PT, PV, & ita in reliquis punctis; tunc portio ſuperficiei cylindricæ HQBF (ſeu ſuperficies ungulæ) æquatur trilineo in ſuperficie ſphærica deſcripto PMRP, nam quia (per præcedentem) FHGD æquatur ipſi PMNP, & DGQB ipſi PXRP, & ita in cæteris quotcunque, conſequens eſt tota totis æquari, PMRP ipſi HQBF.

(4.) Superficies cylindrica, quæ fit, dum ſinus recti punctis reſpondentibus arcus circuli normaliter ad planum circuli inſiſtunt, æquatur rectangulo ſub radio & portione axis inter ſinus rectos extremos intercepta. Et proinde quadrari abſolute poteſt. Ita in *fig. 2*, ſi ubique BC ſit æqu. AB, ſuperficies cylindrica B (B) (C) C æquabitur rectangulo ſub radio & A (A). Hæc propoſitio etſi ex calculo noſtro paulo ante poſito ſtatim derivari poſſit, quia tamen dudum innotuit Geometris, non eſt cur immoremur. Videantur qui de linea Sinuum & Cycloide egere. Fig. 2.

(5.) Quadratura carbaſi ſeu Lunulæ ſphæricæ certis modis deſcriptæ, Res nova. Sit in *Fig. 3*, hemiſphæricæ ſuperficiei quadrans P D Q S A E P, unde abſcindatur carbaſus ſeu Lunula ſphærica PEALλP, per lineam ALLP, ita in Sphærica Superficie ductam, ut ducto meridiano PLS, per L, occurrente æquatori in S, ſit FS, vel FΣ, ſinus rectus ipſius QS vel ipſius QΣ arcus æquatoris, æqualis ipſi PB, Sinui verſo ipſius PɴL, arcus meridiani. Hæc Carbaſus integra PEALλP æquatur ipſi plano Kψ, quod eſt quadratum radii ſphæræ. Sed & portio ejus quæcunque habetur. Nam P₁N₁L₃LP æquatur rectangulo 1F3M comprehenſo ſub radio, & 1F3F, differentia ſinuum verſorum Q1F, Q3F, quos habent extremi arcus æquatoris Q1S & Q3S. Hæc ita demonſtrantur: rectæ Sω æquales ipſis FS vel PB, inſiſtant arcui æquatoris QSA normaliter ad planum æquatoris KAQ; ita formabunt ſcutum A C ω Q S A, quod eſt medietas ſuperficiei cylindricæ artic. præcedenti deſcriptæ. Jam quoniam Sω æqu. PB, ideo (per artic. 3) carbaſi portio P₁N₁L₃LP æquatur Scuti portioni 1S1ω3ω3S1S, ſed hæc æquatur rectangulo 1F3M per artic 4. Similiter tota Carbaſus PEALλP æquatur toti ſcuto ACωQSA per 3; & hoc æquatur plano Kψ quod eſt quadratum radii per 4, ut proponebatur. Fig. 3.

(6) Car-

(6) Carbaſum ſphæricam efficere, quæ ſit in data ratione ad quadratum radii ſphæræ; ratione inquam minoris ad majus. Hoc fiet lineam PLLA ducendo ſic, ut PB ſinus verſus ipſius arcus PNL (portionis meridiani PLS) non ſit æqualis ipſi FS ſinui recto ipſius arcus QS, (portionis æquatoris QSA) ut in præcedenti, ſed in data ratione minor, unde manifeſtum eſt, in eadem ratione & carbaſum quadrato radii minorem fore.

(7.) Teſtudinem hemiſphæricam æqualiter quadrifeneſtratam efficere, ita ut hemiſphærii ſuperficies demtis feneſtris ſit quadrabilis, idque infinitis modis, adeo ut hemiſphærica hæc ſuperficies perforata ſit in data ratione ad quadratum diametri; ratione inquam minoris ad majus. Nempe ſi in Teſtudinis ſeu templi hemiſphærici quadrante quovis fiat, quod factum eſt in quadrante PEASQDP *fig. 3.* Nam hæc hæmiſphærica teſtudo perforata conſtabit quatuor carbaſis, ex quibus una ſit PλLAEP, ex feneſtris autem quatuor (ſeu foraminibus) erit una PλLASQDP. Et per artic. 5 fornix ſeu teſtudo ſic perforata, tota æquabitur quadrato diametri (nempe quadruplo quadrati a radio ſeu carbaſi) aut (per 6) erit in data ratione minor, Quod Erat Faciendum. Eſt autem QA portio baſis, ſeu quadrans horizontis; P, Zenith; PA, PQ, quadrantes azimuthales.

(8) Alias teſtudines hemiſphæricas perforatas quadrabiles efficere. Exempli cauſa invertatur figura, ut A fiat Zenith & PQ arcus Horizontis, tunc alius fiet quadrans teſtudinis ex carbaſo & feneſtra corniculata (ut prius) conſtans, ſed inverſis. Aliter invertatur figura, ut fiat Q Zenith, & AP arcus horizontis ſeu baſis, habebitur quadrans teſtudinis, quæ tota conſtabit ex quatuor muris ſeu fornicibus, unaque apertura, a ſummo ad imum quadrifide ſe diffundente inter muros; ſed tamen iisdem poſitis horizonte & Zenith, teſtudinem quoque quadrifeneſtratam quadrabilem ſic efficiemus: Ponamus meridianum $P_2N_2L_2S$ biſecare æquatoris quadrantem QSA, quadrans igitur hemiſphæricus PQSAP medietatem $P_2N_2L_2SAEP$ habebit conſtantem ex carbaſo PEA_2L_2NP & apertura A_2S_2LA. Quod ſi jam idem fiat in altera medietate quadrantis, quæ eſt $P_2N_2L_2$ SQDP, ducendo QH_2L lineam æqualem & ſimilem ac ſimiliter poſitam ipſi A_3L_2L, conſtabit quadrans hemiſphæricus carbaſo quadrabili $PDEH_2L_3LAEP$, & apertura

ra QH1L3LASQ, ſive fornice quadrabili & feneſtra; & idem faciendo in cæteris quadrantibus, componetur teſtudo quadrifeneſtrata, ſive P, ſive Q, ſive A, ſit Zenith; quæ æquabitur facto ex radio ſphæræ, ducto in diagonalem quadrati circulo magno circumſcripti.

(9) Hæc omnia licebit aliter efficere infinitis adhuc modis. Hactenus feceramus ut PB eſſet æqualis ipſi FS, aut in data ad eam ratione: ſed innumeris modis hæc variari poſſunt ſalva quadrabilitate, quot fere modis dantur figuræ planæ quadrabiles; imo ſecundum datam quamvis quadraturam. Exempli cauſa, ſi punctum L ſumatur ita, ut PB (ſinus verſus ipſius arcus PNL, qui eſt portio meridiani PLS) ſit æqualis differentiæ inter tangentem & Sinum rectum ipſius arcus QS, carbaſi portio PA1L2NP æquabitur dimidio quadrato Q2F, & tota carbaſus dimidio quadrato radii. Quin &, ſi ſit PB æqu. KF, æquabitur iterum carbaſus quadrato radii. Sed & portio ejus quævis inter meridianos facillime quadratur.

Scholium: Nec inelegans, nec inutile futurum erat, teſtudinum formas delineationibus exprimere, ſed temporis brevitas effecit, ut Geometricis oculis ſcribere contenti nunc eſſemus.

CARMINA PACIFICI MAXIMI POETÆ Aſculani.

Parmæ, apud Galeatium Roſatum 1691. in 4.

INter *Delicias Poetarum Italorum* (quo elogio ducentorum ſeculi decimi quinti & ſexti in hac gente clarorum hominum ingenii monumenta, poſt *Jo. Matth. Toſcanum*, qui eadem anno 1577 collecta evulgarat, duobus voluminibus incluſa anno 1608 edidit ſub *Ranuti Gheri* nomine ſe occultans *Janus Gruterus*) omnino referri merebantur cultiſſima hæc Pacifici Maximi poemata, cujus vix nomen in memoria hominum hactenus ſuperfuit; quæ tamen cur in iſtum cenſum non venerint, ignoramus. Typis ſane Florentinis anno 1489 & Bononienſibus anno 1523 excuſæ in publico apparuerunt florentiſſimi hujus Poetæ centum elegiæ, ſive *Hecatelegii libri decem* Matthiæ Pannoniæ Regi dicati; duo autem

de

Digitized by Google

de Lucretia, quæ vim paſſa a Tarquinio manus ſibi intulit, totidemque *de Virginia* a patre Virginio interemta, cum eam Appius Claudius ſtupro deſtinaſſet, libri, eodem carminis genere venuſtiſſime conſcripti, Angelo Colotio conſecrati, anno 1506 Fani extabant impreſſi. Præterea epicum carmen *ad Joh. Fatalem Salvalium*; & ad Jacobum Salviatum proſaico ſermonis genere ſcriptus *de componendis elegiis* libellus; nec non *de Romano Kalendario* rotulæ incluſo commentatiuncula; *Oratio* etiam *in Senatu Lucenſi* habita, qua ad juſtitiam & fortitudinem cohortatus eſt Patres. Verum omnia iſta alta oblivionis nocte premebantur, parumque de iſtis conſtabat nobis, non niſi e Geſnero-Simleriana Bibliotheca edoctis ſcripta hæc prodiiſſe. Unde etiam didicimus, plura fœcundiſſimi ingenii hujus monumenta, præter ea quæ modo recenſita jam denuo recuſa ſunt typis Parmenſibus, extare, nempe *de Bello Spartiaco* libros ſex; *de Cyri* Perſarum Regis *bello* libros ſeptem; *de Sylla & Marii prœliis* libros duos; *invectivam in Angelum Politianum*; *Grammaticales regulas* tum proſa tum metro deſcriptas; *Declinationes verborum Græcorum*. Præter hos libros ab eodem ſcripti in lucem publicam prodiiſſe memorantur *de Sapientia* libri ſeptem, *de Caſtitate* octo; *de Moderatione animi, de Bono, de Fato, de Anima* novem; *de Divina providentia* decem. Ab interitu & oblivione clarum hoc nomen vindicavit, inq; uſum & memoriam hominum, quibus exciderant, monumenta ejus primo loco recenſita revocavit clarum Nobilitatis Aſculanæ decus, Reverendiſſimus Epiſcopus Parmenſium *Saladinus*, natalium ſplendore, pietate, doctrina, & virtutibus omnibus inſignis. Cui cum contigiſſet eadem cum Vate iſthoc patria Aſculum, (Nicolai etiam quarti P. M. natalibus clara, qui inde *Aſculanus* fuit appellatus) civis ſui memoriam ſervandam exiſtimanti, prima fuit cura, ut ingenii ejus præcipuos fœtus conſervaret, inque ſæculi hujus lucem protraheret. Iſtos autem in Italia ipſa vix ſuperſtites amplius, non aliunde quam e divite & vetuſtis æque ac novis præſtantioribus libris inſtructo penu Illuſtris Viri, cujus beneficio ad nos quoque nova hæc editio pervenit, *Antonii Magliabechi* nanciſci licuit. Ejus ab humanitate & officioſitate geminos, quos ſupra indicavimus, Florentiæ 1489 & Fani 1506 excuſos libros adeptus, in eorum gratiam qui Latinæ poeſeos dulce-

dulcedine ducuntur, ejus feliciſſimi cultoris, & ſui nominis vere Maximi, poëmata ac libellos eximiis typis ſplendide impreſſos publico dedit. Ex elegiis autem, quæ maximam voluminis partem conſtituunt, facilitate ac venuſtate veterum poetarum carminibus æquiparandæ, quod nonnulla parum caſte & procaciter ſcripta in quibusdam intelligeret, eas omiſit, quæ pudicitiæ temporum minus convenire, & a bonis moribus ac honeſtate alieniores viderentur. Ex *Athenæo Aſculano* autem (quo nomine liber inſignitur eruditos ex Aſculo homines orbi ſiſtens; ſed qui in publicam lucem nondum emiſſus eſt, ab auctore *Paulo Antonio Apiano* S. J. Patre ultimam expectans manum, quod nos docuit laudatus modo *Magliabechus*) vitam Maximi expoſuit, hisque Poematibus præfixit doctisſimus Editor infula Parmenſi inſignis. Natum eum docet anno 1400 Aſculi e familia nobili & divite, ipſique *Pacifici* nomen a parentibus impoſitum, ob pacem inter municipes Aſculanos eo tempore, cum naſceretur, factam, depoſitis ſimultatibus, quas antea aluerant. Carminibus ſcribendis apto ingenio ipſum valuiſſe, & huic potisſimum ſtudio deditum fuiſſe, magnum etiam inter Chriſtianos poetas locum eſſe adeptum affirmat, niſi quod elegantiam verſuum laſcivia identidem & amoribus fœdis contaminarit: quorum tamen pœnitentia ductus, devexa jam ætate, *de laudibus pudicitiæ* poëmata egregia condiderit. Extremam ſenectutem eum attigiſſe, & centeſimum annum ætatis cum ageret, anno 1500 Fani, ubi forte agebat, e vivis exceſſiſſe, memorat.

LA VIE DE MONSIEVR DES-CARTES,

ſive,

VITA CARTESII.

Pariſiis, apud Danielem Horthemels, 1691. in 4.

Plagul. 139.

CArteſii, Philoſophorum noſtri ſeculi facile principis, Vitam & res geſtas erudito orbi exponere diverſi quidem jamtum aggreſſi ſunt, extantque hanc in rem ſcripta a *Lip-*

Digitized by Google

Præf.pag. *ſtorpio*, *Borello*, *Tepelio*, *de Vries*, aliisque edita: de quibus ta-
xiv.ſqq. men quid ſentiendum, & quomodo non niſi pro meris fragmentis, ac ſatis quidem imperfectis, habenda ſint, in præſentis libri præfatione latius oſtenditur. Juſtam certe viri celeberrimi Biographiam qui contexeret, hactenus nondum comparuit (quamvis
p. x. *Morhofius Polyhiſt. L. 1. c. 25. pag. 317.* conjecerit, id factum eſſe a Chanuto, Gallico apud Suecos quondam Legato, & intimo Carteſii amico, huic utique rei, niſi defuiſſet otium, aptiſſimo) ut hinc non exiguæ Autori noſtro, quem *Bailletum* eſſe fama fert, gratiæ debeantur, quod laborem hunc, rogatus a pluribus, in ſe ſuſcipere, eoque pro more ſuo, hoc eſt, dexterrime defungi voluerit. Scilicet non in eo ſolum boni hiſtorici officium implevit, quod geſta fideliter & ſecundum omnes circumſtantias, ut maxime minutæ cuipiam & leviculæ videri poſſent, recenſuit; ſed ne nævos quidem ac defectus in perſona a ſe delineata conſpicuos celavit: ut hinc tanto minus de ingenua relationis veritate dubitare liceat. Præterea vero gratiſſimum lectori officium præſtitit, dum occaſione Carteſii paſſim excurrit in hiſtoriam literariam illorum temporum, atque ſic de aliis quoque viris doctis iſti familiaribus, aut ſaltem coævis, eorumque vita, fatis ac obitu plurima commemorat cognitu digniſſima. Neque fontes reticuit, unde ſcriptionis hujus univerſam hauſerit materiam, ſed ſingulis in paginis autores pariter ac alia documenta, quorum veſti-
p. xxII. ſtigia fuerit ſecutus, ad marginem ſedulo allegavit. Nimirum congeſſit opus hocce ſuum partim e variis variorum, etiam Philoſophi ſui adverſariorum libris; partim & potiſſimum ex ipſius Carteſii operibus, ac epiſtolis maxime, tam impreſſis, quam manuſcriptis, quæ ut hinc inde ſibi ab amicis & poſſeſſoribus, quos ſingulos in præfatione nominatim laudat, communicarentur, impetravit. Ait tamen, ſe plura hujus generis ſibi promiſiſſe ex Hollandia, tanquam loco manſionis defuncti pluſquam vicennalis: aſt
p.xxx. ſpe ſua magnam partem excidiſſe, poſtquam Dominus *de Raey*, ſchedas Carteſii apud ſe extantes ut inſpiciendas commodaret, rogatus, id recuſaſſet, cauſatus eas perpaucas eſſe & nullius momenti; indicata tamen ſimul haud obſcure amico iſthæc ſollicitanti repulſæ ſuæ ratione his verbis: *Vita Carteſii eſt res ſimpliciſſima, & Gal-*

Digitized by Google

& Galli eam corrumperent: quo nomine Autor noſter ipſum & ingratitudinis in magiſtrum quondam ſuum, & invidæ inofficioſitatis erga Rempublicam literariam, & injuriæ tandem in Gallicam nationem commiſſæ poſtulat, & acerbe perſtringit. Cæterum cuncta hoc in opere ordine perquam concinno digeſta comparent, uti e Syllabo librorum & capitum, qui utrique ejus Tomo affigitur, videre eſt: unde cum quis contenta univerſa exiguo labore perdiſcere valeat, non opus erit, ut iis ſigillatim recenſendis hic vacemus. Quin potius in gratiam eorum, quibus librum hunc aut videre aut ſaltem perlegere non erit integrum, præcipua biographiæ hujus puncta breviſſime delibabimus, & ex locuplete congeſtarum hic rerum notabilium cumulo, aliquas ſpeciminis loco excerptas communicabimus. Nimirum prognatus fertur *Renatus Carteſius* e perantiqua apud Turones familia nobili, patre *Joachimo Deſcartes*, Petri filio, & matre *Claudia Ferranda*; quorum utriuſque proſapia diffuſius enarratur. Patriam, de qua hactenus non minus fere, ac Homeri quondam, diſceptatum eſt, habuiſſe dicitur *Haga* oppidulum, inter Turonum Pictonumque provincias ſitum: natalem vero diem ultimum Martii, anni 1596: quem quidem ipſe ſedulo concelaſſe perhibetur, ne Aſtrologis in ſuum horoſcopum inquirendi anſam præberet. Nomen ejus quod attinet, *Renatus* vocari meruit, ab altero ſuſceptorum baptiſmalium, *Renato* nempe *Brochardo* Domino *des Fontaines*, Prætore Pictavienſi: cognomen vero, more apud Gallos conſueto, (ad diſtinctionem a fratre natu majore, *Petro Deſcartes*, Regis in Parlamento Britanniæ conſiliario) ipſi primo inditum fuit *du Perron*, a modico quodam hujus nominis diſtrictu, qui & ipſi in partem ceſſit. Eo tamen brevi tempore uſus eſt, dum mox, poſtquam paternam familiam reliquit, majorum exemplo *Deſcartes* iterum cognominari maluit. Graviter autem tuliſſe primo narratur, cum ab exteris nomen hocce ſuum in *Carteſii* vocem, a gentilitio nempe titulo nimis abhorrentem, transformari ac detorqueri inaudiret: præſertim cum juxta orthographiam, antiquitus adhibitam, *des Quartes* majores ſuos appellatos fuiſſe noſſet, ſive *de Quartis*, teſtantibus id pluſculis inſtrumentis e ſeculo XIV ſuperſtitibus: ut hinc pateat, inſulſam ſatis eſſe alluſionem, dum ab uno

Tom. I. pag. 2. p. 8. 12. 5. 13.

alteroque ſuorum malevolorum ſalutatus fuit *Philoſophe de Carte*,
26. ſeu *Chartaceus Philoſophus*. Octennis puer Collegio Jeſuitarum,
tum noviter Flexiæ erecto concreditus, ibidemque ſtudiis huma-
nioribus ac Philoſophiæ imbutus fuit ad annum uſque 1612: quo,
poſt edita interim quamplurima ingenii, induſtriæ, judiciique haud-
quaquam vulgaris ſpecimina, relicta ſchola, patriaque repetita, va-
riis exercitiis Nobilitati familiaribus impendere ſe, ac latius in mun-
34. danas converſationes exſpatiari cœpit. Fertur vero circa hoc
tempus ſibimet propoſuiſſe ſtudiis penitus renunciare, ſive a ſoda-
libus & coætaneis otii ad illecebras ſeductus, ſive, quod Autor ma-
vult, expenſa cunctarum pene ſcientiarum ſumma imperfectione,
in faſtidium ac deſperationem quaſi philoſophicam abreptus. Cer-
te ab anno 1614, ad annum uſque 1628, vitam habuit parum ſeden-
tariam, dum gratuitus modo miles jam Batavorum, jam Bavaro-
40.58 92. rum, jam Hungarorum, jam Gallorum caſtra ſecutus eſt; modo
155. peregrinationibus per Germaniam, Bohemiam, Italiam, Helve-
tiam vacavit. Exacta ſic, inter continuas fere inquietudines &
propoſiti de eligendo certo vitæ genere incertitudinem, meliori
ætatis parte, (qua decurrente tamen non omiſit per intervalla do-
ctis meditationibus inſiſtere, ſubinde etiam data occaſione amicis
ingenii acumen, quæſtionibus difficilioribus, Mathematicis præſer-
tim, promte reſolutis, approbare;) demum quo deſiderium, diu ani-
mo agitatum, Philoſophiæ certiora, quam hactenus factum, fun-
damenta jaciendi, commodius exequeretur, abdicato mundanæ
turbæ ſtrepitu ſeceſſum quærere ſtatuit: quem cum in patria ne
vix quidem ſatis quietum, nimis quippe omnibus notus, & fami-
liarium jugiter ſe inviſentium interpellationi expoſitus, reperire ſe
168. poſſe judicaret, ea relicta Hollandiam ſibi ſedem elegit. Neque
vero & hic fixa ſede per vicennium, quod in provincia hac exegit,
175. uſus eſt, ſed ſubinde e loco uno in alium ſuam tranſtulit manſio-
nem, eo maxime fine, ne diuturna nimis eodem in oppido commo-
ratione hominum notitiæ proditus, ab amicorum ſe viſitantium
aut per literas frequentius compellantium cœtu temporis nimiam
pateretur rapinam: quam eandem ob rationem quoque, ut nempe
melius latitaret, in ſuburbiis & hortis circumjacentibus majorum
178. civitatum, quam intra earum mœnia ſe continere maluit: quin &
epiſto-

Digitized by Google

epiſtolas non facile recto itinere ad ſe dirigi paſſus eſt, ſed per ambages potius adſitarum urbium, ne vel hinc reſcirent alii, ubinam ipſe degeret. Singularum vero, quas per annos hoſce ea in provincia habuerit, ſtationum catalogum, & temporis ordinem, non 176.
absque labore hinc inde conquiſitum Autor communicat. In hoc ergo otio literario, poſtquam totos novem annos præcedentes eradicandis ex animo præjudiciis opinionum inſumſerat, diſciplinisque ſterilioribus & parum hac in vita proficuis (quas inter ſpeciatim Matheſin ſpeculativam, nudiſque numeris ac figuris id. 175.
mere imaginariis occupatam recenſuiſſe fertur,) renunciaverat, totum ſeſe ſolidiori Philoſophiæ impendere ſategit: qua in re quantos habuerit profectus, non aliunde melius, quam ex ingenioſiſſimis, quæ per hoc tempus elaboravit, ſcriptis colligere eſt: quorum hiſtoriam, nec non ſingulorum ætatem ac fata Autor noſter nuſpiam non ſecundum annorum ſeriem accurate annotat atque deducit: diffuſe ſimul exponens, quas iſto annorum ſpatio cum variis adverſariis & æmulis, ſpeciatim cum *Fermato, Beaugrandio, Voëtio, Schookio, Revio, Triglandio* aliiſque, controverſias ſatisque acerbas ſubinde contentiones habuerit; uti & viciſſim, quibus amicis ac familiaribus gaviſus fuerit Carteſius, paſſim hoc in opere commemoratur: quos inter omnes haud parum eminuit *Merſennus*, utpote quem ſolum continuo literarum commercio Philoſo- 178.
phus noſter dignatus eſt; ſolum quoque fere loci, ubinam gentium quovis tempore latitaret, conſcium eſſe ſivit, fidelem quippe ſecretorum cuſtodem. Tametſi vero ita corpore tenus in abdito manere laboraverit, fama nihiloſecius de ejus doctrina ac ſcriptis longe lateque increbuit: unde non modo anno 1647 a Galliæ rege annua ter mille librarum penſione, ſponte ac præter ullam Tom. II.
expectationem donatus eſt; ſed & a Chriſtina, tum Sueciæ regina, p. 327.
variæ nempe eruditionis impenſe cupida, anxie pro magiſtro expetitus: cujus ſolicitationibus, per Chanutum, Gallicum in Suecia 386. ſeqq.
Legatum plus vice ſimplici factis, tandem invitus licet aſſurrexit, ac itineri, ineunte autumno anni 1649, ſemet accinxit, proximo tamen vere in Hollandiam ſe reverſurum confidens. Poſtquam ita Holmiam circa initium Octobris appulit, a Regina honorifice exceptus, moxque juſſus eſt ipſam quotidie hora quinta matutina in 389.

Digitized by Google

Bibliotheca ſua inviſere, ac Philoſophiam edocere: quod officium
etiam, cum honeſte recuſare non poſſet, ad mortem uſque ſuam,
quæ tamen brevi poſt inſecuta eſt, explevit. Nimirum anno
414. proximo 1650, ipſis Calendis Februarii, morbo acuto, quem pleuri-
tidem notham judicarunt medici, correptus, decimo poſt die, ſum-
mo cum Reginæ, non fictis ejus obitum lacrymis dignatæ, dolore
423. expiravit, annos natus 53, cum 10 menſibus & 11. diebus. De cau-
415. ſa morbi mortisque inſecutæ varius, ut fieri amat, rumor tum ſpar-
ſus: aliis fabulantibus, ipſum ex animi mœrore occubuiſſe, eo quod
expectatione ſua inclementius haberi ſe ac deſpici a Regina vidiſ-
ſet; aliis cauſantibus, eum ex podagra (a qua tamen ſemper libe-
rum manſiſſe conſtat) incaute, licet principiis Carteſianæ philoſophiæ
convenienter, tractata obiiſſe; aliis, nil quidquam obſtante inſigni e-
jus in victu moderatione, non erubeſcentibus evulgare, ipſum a ni-
mio vini Hiſpanici hauſtu extinctum: aliis denique ex immodico la-
bore ac lucubrationibus, aliis ſenectute ab itineris ſuſcepti moleſtiis
399. nimis labefactata, aliis ex propinato ab æmulis veneno defunctum
dicentibus. Genuina decubitus cauſa hæc imprimis fuiſſe traditur,
quod Reginæ præceptor factus, repentina nimis diætæ hactenus uſi-
tatæ mutatione vim naturæ ſuæ facere opus habuerit. Nimirum non
modo borealis climatis inclementia ipſum valde afflixit, dum nihil
unquam complexioni ſuæ magis inimicum aëre frigido expertus eſt:
ſed & maxime nocuit impoſita ſic neceſſitas ſummo mane quotidie
ſurgendi diſcipulamque inviſendi: cum alioquin ab ipſa juventute
(conſilio P. *Charleti*, in Collegio Flexienſi Rectoris, magiſtri quon-
T. 1. p. 28. dam ſui ad hoc inductus) ſueviſſet, meliorem horarum matutinarum
partem in lectulo terere, ac ſuis ita meditationibus vacare: *ſicuti &*
T. 2. p. 416. pleraque ſuorum operum ſic decumbens concepiſſe pariter ac pepe-
riſſe narratur. Morbi vero ita ſenſim contracti periculum inde cum-
primis auctum perhibetur, quod febricula prævia mox cerebrum æ-
groti ita turbarit, ut ſalutaribus amicorum conſiliis, maturam venæ-
ſectionem ſuadentibus, auſcultare omnino renueret, ſubinde inge-
420. minans, *parcite quæſo, domini, ſanguini Gallico:* cum tamen dein-
de, malo ingraveſcente, cum liberiorem rationis ac mentis uſum re-
deptus eſſet, ſponte ſed ſero nimis venam ſibi ſemel iterumque fece-
419. rit aperiri, ubi ſanguis oleo non abſimilis effluxit, æſtu febrili nihil re-
mitten-

Digitized by Google

mittente. Cæterum licet, uti dictum, morbi initio haud obſcuram
animi emotionem paſſus fuerit, ea tamen imbecillitate durante non
aliis de rebus, quam quæ pietatem humanæque ſortis miſeriam con-
cernerent, utcunque vagante diſcurſu, mentionem feciſſe dicitur;
tametſi omnes expectaſſent, Philoſophicas & Mathematicas ſpecula-
tiones, quibus magnam vitæ partem inſumſerat, ejus imaginationi
tum obverſaturas ante alia fore. Defuncti corpus, quamvis Regina
in templo Regum prædeceſſorum ſepulcris ſuperbiente, terræ manda-
re ac ſplendido honorare monumento decreviſſet: tamen ad inſtan- 224.
tiam ſupra memorati Legati Gallici, cujus amicitia pariter ac patro-
cinio hoſpitioque Carteſius uſus eo usque fuerat, absque pompa,
comitantibus modo paucis Romano-catholicis, in cœmeterio Or-
phanotrophii, ubi nunc S. Olai fanum eſt, inter alios ejus religio-
nis conſortes ſepultum fuit: locoque marmorei Mauſolei, quod 429.
Regina ipſi deſtinaverat, non niſi ſimplex cippus cæmentitio ope-
re erectus in memoriam defuncti, cujus quatuor lateribus adpoſitæ
inſcriptiones fideliter ab Autore communicantur; perinde ac ecty-
pus nummi mnemonentici ipſius in honorem in Hollandia excuſi 431.
effigiemque exhibentis. Pluſquam tribus dein luſtris ab ejus obi-
tu jam exactis, anno nempe 1666, *Alibertus*, generalis Franciæ The- 436.
ſaurarius, veteris amicitiæ memor, veniam impetravit ſacrum illud
depoſitum e Suecia in Galliam transportandi: unde ſolennibus ce-
remoniis Carteſii cineres ac oſſa in præſentia Gallici tunc Legati
Terloni (qui hac occaſione ex manus, tot egregiis ſcriptis inclytæ,
oſſiculis unum, religioſe a ſe adſervandum ut concederetur ſibi,
impetravit,) effoſſa cupreoque ſarcophago incluſa fuere; ac poſt-
modum, cum ineunte anno 1667 Luteriam delata eſſent, magna
cum pompa ſequenti die 24 Junii in Baſilica S. Genovefæ de Mon-
te ſepulturæ tradita: mediam tamen inter hanc ſolennitatem fu-
nebrem, mandatum ab aula regia advenit vetans, ne parentatoria 440.
Oratio, ad quam P. *l'Allemant*, Cancellarius Univerſitatis diu ſe
præparaverat, publice pronunciaretur: dum ſuſpicio fuit, ne qui
fortean, inter reliquos auditores, malevoli cenſores inde unum al-
terumque iniquius interpretandum arriperent. Marmoreum
quoque epitaphium eodem in templo erectum fuit, Carteſii effi-
giem exhibens cum duplici inſcriptione, quarum utraque, altera 443.
quidem

quidem Gallica ligato, altera Latina (quæ Petrum Alibertum, *ſepulcri pium & amicum violatorem* nominat,) ſoluto ſermone concepta, plene a noſtro recenſetur. Indicata hucusque potiora Biographiæ Carteſianæ capita ſi quis uno obtutu ſecundum temporis ordinem conſignata ac diffuſius enumerata videre geſtit, conſulere poterit Tabellam Chronologicam, quæ in fronte Tomi I. ſiſtitur, ubi ſingulis actibus hujus curriculi vitæ annus non modo ætatis Carteſii, Æræq; Chriſtianæ ſed & plerumque menſis ipſe adſcribitur, ſubjuncta ſimul allegatione paginæ, ubi fuſius pertractentur hoc in Libro. Cæterum præter geſta hactenus commemorata, plurima alia communicantur, Philoſophi perſonam, mores, victum, rem familiarem, & converſationem concernentia. Sic fertur exi-

447. liori ſtatura fuiſſe, capite tamen proportione corporis majuſculo, oculis e nigro & cinereo colore compoſitis; quibus veluti ſcintillantibus recens a ſomno expergefactus ſubinde objecta viciniora

T.I. p.82. per medias ſpectare tenebras valuit. A prima mox juventute pulmonarius fuit & infirmioris valetudinis: indeque cum per-

T.II. p.453. ſuaſum haberet, ſanitatem inter bona hujus vitæ ſummum, ſi virtutem excipias, locum obtinere, faſſus eſt, ejus conſervationem præcipuum omni tempore ſtudiorum ſuorum ſcopum fuiſſe, confiſus multa hac in re per quotidianam obſervari experientiam poſſe ſumme utilia, quæ tamen vulgo ignorentur; adeoque cum Tiberio fere conſentiens, quem ſcilicet Suetonius ſtatuiſſe refert, hominem triginta annos natum ſufficientem jam noxiarum ſibi aut proficuarum rerum cognitionem habere poſſe ſolius experientiæ beneficio, ut ſui ipſius medicus eſſe utiliter queat. Temperantiſſima

448. proinde diæta uſus eſt, ac ſpeciatim a cibis nimium nutrimentum largientibus, quantum pote abſtinuit: & licet arbitratus fuerit, ſummopere conducere, ut continua ſtomacho occupatio ſufficiatur, hanc tamen in rem adhibendos maxime ratus eſt cibos parcius nutrientes, radices, legumina, herbas, fructus horæos & ſimilia, utpote quæ vitæ prolongandæ magis proficua carnibus ani-

449. malium credidit. Inter alios vero cibos, quod mireris, valdopere delectatus fertur placenta ex ovis jam 8 vel 10 dierum incubatione ſubactis parata: cum e diverſo ſi aut longior aut brevior incubationis terminus fuiſſet, non niſi deteſtabilis ſaporis ferculum inde

fieri

fieri compererit. Id quoque in victu quotidiano annotavit, &
famem, & ſomnum, ſibi a gaudio forte oblato tantum non penitus
tolli: utrumque vero eorum augeri a prævio mœrore aut metu pe-
riculi obvenientis. Venæſectionem, ſtatis maxime tempeſtatibus
repeti ſolitam, non parum abbreviare vitam autumavit; imo vix 451.
alio eam caſu probavit, quam ad reprimendam narium hæmorrha-
giam obſtinatiorem: tum enim, aliis ſcilicet remediis, & cum pri-
mis abſtinentia a fortioribus corporis animive motibus, vino item,
aceto, ſinapi, ſale, aromatibus, maxime vero a *croco*, incaſſum pri-
us tentatis, non aliud magis præſens auxilium malo huic averrun-
cando eſſe putavit, quam venæ ſectionem in pede aliquoties itera-
tam, ita quidem ut uno tantum alterove cochleari qualibet vice ex-
tracto, intra bihorium circiter duæ aut tres ſanguinis unciæ emittan-
tur. Rem Carteſii familiarem quod concernit, conſtat ipſum pau- 459.
cis contentum, nunquam opibus accumulandis ſtuduiſſe, imo ſæpe
occaſiones iis potiundi conſulto neglexiſſe: unde jocari quando-
que ſolitus eſt, credere ſe fortunam offenſam ſibi eſſe, quod nihil
unquam expectare ab ea aut optare dignatus, ſemper vitam ſuam
taliter inſtituerit, ut quam minimam ipſa in ſe poteſtatem haberet:
ſicuti & in defuncti bonis reperta, 200 thalerorum pretium non 457.
tranſcenderunt. Ac ſane facilius iis carere potuit, dum uxore
liberisque deſtitutus, non habuit cui de victu proſpiceret, niſi ſibi- 458.
met ac famulis, (quorum ipſorum etiam catalogum texere noſter
Biographus non omiſit, *p. 455. ſq.*) nutricem tamen quondam
ſuam quoque, præbita ad mortem uſque penſione vitalitia, grato ex
animo aluiſſe traditur. Cæterum quamvis Carteſius fœminarum
converſationem non penitus abhorruerit, dum & adoleſcens adhuc
puellam quandam luſcioſam dilexiſſe, (unde poſtmodum ſecreta
quadam & naturali quaſi affectione ſtrabonibus cunctis favere vi- 499.
ſus eſt,) & provectiori dein ætate, ſuorum magis ſuaſu, quam pro-
prio motu, virginem nobilem Dominam *de Roſay* aliquando am-
biiſſe perhibetur, (quæ ipſa dehinc non ſemel jactavit, ſolam ſe inter
fœminas eſſe, quam Philoſophus noſter adamare dignatus fuerit) 501.
conjugio tamen ſe nunquam mancipavit, majores nempe in
Philoſophia ac veritatis indagatione, quam ſexus hujusce conſue-
tudine, delicias perſentiſcere ſolitus. Filiolam nihilominus, nomine 89.

Oo *Franci-*

Francinam, incertum ex qua matre, genuit in Belgio degens circa
annum 1635: quod & ipſum forſitan neſciretur, niſi ejus & conce-
ptionis & nativitatis diem ipſemet in libri cujusdam ſui involucro
curioſe annotaſſet, ac infantis, dum vixit, educandæ curam provi-
de ſuſcepiſſet, defunctamque anno 1640 acerbiſſime defleviſſet.
Conjunctionem quidem, ex qua hæc ſuſcepta, matrimonium clan-
deſtinum vocitat Noſter, faſſus tamen ipſe, illud a concubinatu ne
vix quidem diſtingui poſſe: excuſare interim lapſum hac in parte
admiſſum eo prætextu nititur quodammodo, quod Carteſio Ana-
tomicis experimentis avidius inhianti, impoſſibile fuerit cœlibatus
regulas ita ſtricte ſervare: quod ſuo loco relinquimus. Reſtat ut
de ſtudiis Philoſophi noſtri pauca adjiciamus, quorum ſumma in
eo potiſſimum fuit, ut Naturam ex ſe ipſa cognoſceret, veritatem-
que indagaret, ſemotis præjudiciis, & poſthabita eorum, qui ante
467. ſe ſcripſiſſent, autoritate: atque hinc non niſi perpaucos legiſſe li-
bros fertur, & quotquot in defuncti Bibliotheca reperti ſunt, fere
amicorum donaria fuerunt: ac ſæpe conteſtatus dicitur, ſe ſi vel ma-
471. xime a patre ſtudiis dicatus haud fuiſſet, non ideo minus easdem, &
meliores forſitan meditationes editurum fuiſſe, atque nunc literis
466. imbutus feciſſet. Ad ſcribendum vero multo adhuc ſegniorem ſe
oſtendiſſe traditur, dum non modo amicorum epiſtolis reſpon-
dere plerumque ad ultimam uſque horam diſtulerit, ſed & ad mele-
temata ſua in chartam conjicienda vix aliter, quam cum repugnan-
tia quadam inductus fuerit. Certe nil minus ei cordi fuit, quam
464. ſcriptis per orbem innoteſcere, id quod ſatis teſtatur ejus ſymbolum,
tum Ovidianum iſtud, quo primitus uſus eſt: *Bene qui latuit, bene*
vixit; tum quod ultimis vitæ annis adoptavit ex Seneca Tragico: *Illi*
mors gravis incubat, qui notus nimis omnibus, ignotus moritur ſibi.
Patet hinc, quam parum de diſcipulis ſibi conciliandis laboraverit:
quos tamen vel invito fama undique adduxit & veluti obtruſit: e
quorum numero non niſi tres hic memorare juvat, nativitatis nem-
pe conditione præ aliis quid præcipui habentes. Et unam qui-
433. dem jam ſupra indicavimus *Chriſtinam* Sueciæ Reginam, apud
quam quippe tantum ejus verba valuere, ut poſt factum dein ad Pon-
tificiam religionem tranſitum non dubitaverit publice privatimque
fateri, Carteſium ad ſui, quam putabat, converſionem haud exiguum
momen-

Digitized by Google

momentum contuliſſe. Alteram exhibemus *Eliſabetham*, Friderici 230. ſeqq.
V. Electoris quondam Palatini & electi Bohemorum Regis filiam, tanta Philoſophiæ Carteſianæ dulcedine captam, ut vel ideo, quo liberius ei vacaret, Regis Poloniæ matrimonium ſpreviſſe feratur. De qua, præter alia complura, ejus fata & vitam concernentia, id 365.
quoque perhibetur, quod gravi morbo decumbens validum ad pangendos verſus inſtinctum apud ſe ſenſerit; (quale quid de Socrate incarcerato Plato teſtatus eſt;) cujus rationem dein ipſa a magiſtro ſuo Carteſio hanc accepit: oriri nempe eam propenſionem a fortiori ſpirituum animalium agitatione, quæ ſiquidem cerebro non ſatis valido obveniat, turbare imaginationem ac in deliria rapere ſoleat: robuſtiores vero tantum excalefaciat & ad poeſin diſponat. Tertio loco nominare liceat *Dietericum Rembrantz*, ruſticum, pagi 554.
Nierop in Hollandia ſeptentrionali incolam, profeſſione ſutorem, qui innato quodam ad Matheſin amore ductus, Carteſium ſæpius inviſiſſe avidisque doctrinam ejus auribus hauſiſſe narratur: tales ſane iſto in ſtudio profectus fecit, ut ſequentibus annis uno alteroque ſcripto vernacula lingua in publicum edito inclaruerit. Supereſſet ut de Carteſii ipſius ſcriptis jam diſsereremus, de quibus nempe tam editis, quam manuſcriptis poſt mortem ejus repertis, plurima hoc in libro paſſim commemorantur ſpecialia ſcituque digniſſima: ſed cum jam nimis fere prolixi fuerimus, merito hic definimus; id tamen Lectorem latere nolentes, quod in Præfatione hujus ſcripti perhibeatur, generalem cunctorum Carteſii operum editionem nunc de novo apparari: quæ cum lucem adſpexerit, fuſius & commodius de iis diſcurrendi occaſio dabitur.

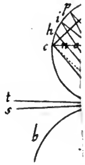
J. B. ADDITIO AD SCHEDAM DE LINEIS CYCLOIDALIBUS &c. Proximo Maji Actorum horum menſe pag. 207 & ſeqq. exhibitam.

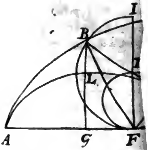
Vixdum ſubmiſeram Editoribus Actorum nuperam ſpeculationem de Cycloidalibus cæteriſque curvis, cum poſtridie a *Fratre* Pariſiis literas acciperem, in quibus nonnulla egregia

huc ſpectantia communicavit, ſignificans, quod præter Cauſticam *Tſchirnhauſianam*, aliam repererit, quæ quoque ſit Cyclois; quod deprehenderit Cycloidem vulgarem *Hugenianam* ſui ipſius ut Evolutam ſic Cauſticam exiſtere; & quod obſervaverit, eandem proprietatem Spirali Logarithmicæ (quod partem conſtituit inventi Curvæ mirabilis) communem eſſe: quæ omnia non ſine ſtupore perlegere potui, cum conſiderarem, neutri de alterius ſpeculationibus has curvas concernentibus quicquam conſtitiſſe. Anſam vero dederunt iſta, materiam hanc jam ſepoſitam denuo reaſſumendi, ac obſervandi ſequentia: *1.* Quod omnes Cycloides ex circuli ſuper circulo revolutione per punctum in ejus peripheria acceptum genitæ, evolutione ſui ſimiles ſeu easdem ſpecie Cycloidas deſcribunt. *2.* Quod Cauſtica vulgaris Cycloidis ex radiis axi parallelis eſt alia Cyclois vulgaris, cujus baſis prioris eſt dimidia. *3.* Quod Cauſtica circuli ex puncto in ejus peripheria ſumto, Cyclois eſt, genita ex revolutione circuli ſuper æquali circulo, & quod ſui quoque evolutione ſeipſam deſcribit. *4.* Quod Cauſtica hujus Cauſticæ ſive Cycloidis, & ipſa Cyclois eſt, ſed *Tſchirnhauſiana*, & cujus circulus genitor radii eſt ſubdupli ejus ſuper quo revolvitur. Quæ omnia, ut Lectoribus iſthæc examinaturis laboris compendium faciam, breviter hic demonſtrata ſiſto.

TAB. VI. Fig. I.

Lemma: Si circulus dcl (Fig. I) ſuper convexa aut cava peripheria alterius cujusvis circuli bdg rotetur, & in prioris peripheria acceptum punctum c ſit punctum lineans alicujus Cycloidis, & m punctum reſpondens in Evoluta ejus, adeoque ducta recta cm Cycloidi perpendicularis, & propterea tranſitura per contactum circulorum d. Dico, fore cd ad dm, ut al ad ad, aggregatum puta vel differentia radii expoſiti & diametri genitoris circuli ad radium expoſiti. *Dem:* Sit df particula infinite parva peripheriæ bdg, quam tangant rectæ ds in d, & ft in f, ſumtæque intelligantur cb, bi, ſigillatim æquales ipſi df, ip vero quarta proportionalis ad ad, dl & df, & ducantur bf, if, pf, ſecantes rectam cq parallelam ipſi ft in n, o, q; ut & ir, pr: quo facto ang. $pfs = bfs\,(cds) + ifb \pm pfi = cld + ifb \pm pfi = cld + dlf \pm pfi = clf \pm pfi = clf \pm pri =$ (ob $ad.\,dl$ vel $pr :: df.\,pi$) $clf \pm daf = clf \pm tfs$: hinc $pft = pfs \pm tfs = clf =$ (poſtquam continuata rotatione circulus

Digitized by Google

TA

F

Digitized by Google

circulus circulum tetigerit in *f*) angulo tangentis *ft* & ſecantis *cf*: quare tum *cf* cadet ſuper *pf*, eoque ſitu cycloidi perpendicularis erit, ac producta alteram perpendicularem productam *cd* ſecabit in puncto Evolutæ *m*: unde porro ſic arguere licet: *ad*. *al* (*ad* ± *dl*) :: *ad* in *df*. *ad* in *df* ± *dl* in *df* :: *df*. $df \pm \frac{dl \text{ in } df}{ad}$ :: *cb*. *bi* ± *ip* (*bp*) :: (ob arcum *cp* habendum pro recta, & rectas *bn*, *pq*, pro parallelis) *cn*. *nq* :: *df*. *nq* :: (ob ſim. Triang. *dmf*, *nfq*) *dm*. *nf* (*cd*). Q. E. D.

Coroll. 1. Si *ad* ſit radius circuli infinite magni, h. e. *bdg* linea recta, erit *cd* = *dm*. 2. Si circulus genitor ſit infinite magnus, h. e. *cdr* linea recta, fiet *dm* = 0, ipſaque cyclois coincidet cum illa, quæ ex evolutione circuli expoſiti deſcribitur. 3. Si circulus expoſitus ſit infinite parvus, h. e. punctum, degenerabit cyclois in circulum. 4. Si *ad* = *dl*, erit *cd* = 2*dm*. 5. Si 2*ad* = *dl*, erit *cd* = 3*dm*. 6. Si *ad* = *dl*, & circulus rotetur ſuper peripheria concava, erit *dm* infinite magna, adeoque punctum lineans *c* loco cycloidis rectam, vid. diametrum circuli expoſiti deſcribet. Patet ergo, quo pacto linea recta & circulus pro ſpeciebus quoque cycloidum haberi poſſunt.

Propoſitio I. Sit BEF (*Fig II*) Cyclois genita ex revolutione circuli CDL ſuper convexa, ut in ſuperiore, aut ſuper concava peripheria circuli BKF, ut in inferiore figuræ parte: & ſumatur AH tertia proportionalis ad AL & AD, cæteraque fiant, ut figura monſtrat; quo pacto AL. AD :: AD. AH :: ± AL ∓ AD ± AD ∓ AH :: LD. DH :: CD. DM: quare punctum M eſt in Evoluta Cycloidis BEF per Lemma præc. Item, quia DK. HG :: AD. AH :: LD. DH :: CL (DK). HM, erit HG = HM; & propterea etiam punctum M in Cycloide a circulo MDH ſuper GH revoluto deſcripta. Cyclois vero hæc *eadem ſpecie* ſeu ſimilis alteri BEF, quia diameter genitoris circuli ad radium expoſiti utrobique eandem habet rationem, ut oſtenſum. Ergo Cycloides omnes evolutione ſui *eaſdem ſpecie* cycloidas deſcribunt. Q. E. D. *Coroll.* Si BKF ſit circulus infinite magnus ſive linea recta, Evoluta Cycloidis erit *eadem numero* cyclois, ratione AL ad AD, ſeu LD ad DH, in rationem æqualitatis abeunte. Fig. II.

Propoſ. II. Sit vulgaris Cyclois ACK (*Fig. III.*) & ſimilis alia ALH, cujus baſis AH prioris AK ſit dimidia, eſtoque BF majori Cy- Fig. III.

cloidi perpendicularis, BG radius illi incidens parallelus axi HC, BE radius reflexus, qui ſumatur æqualis incidenti BG, cæteraque fiant, ut figura docet: quo facto ang. BFD=FBG=FBD; proinde BD=DF, & D centrum genitoris circuli FBI: & quoniam Triang. BFG, BFE, per hypoth. & conſtr. ſe habent juxta 4. Imi *Eucl.* erit ang. BEF = BGF= recto, & conſequenter jacebit in peripheria circuli diametro DF deſcripti; cumque angul. FDE=DBF+DFB=2 DFB, & contra diameter DF diametri FI ſubdupla, erunt arcus ſubtenſi angulis æquales, nempe arcus FE=arcui BI=rectæ FH: unde punctum E eſt in Cycloide deſcripta a genitore circulo FED, cujus diameter DF alterius FI eſt dimidia, h.e. in Cycloide ALH. Item quia BF eſt ſemiradius circuli Cycloidem ACK in B oſculantis per *Coroll. 1, lemm. prac.* atque recta FE radio reflexo perpendicularis, idem quoque punctum E eſt in *Cauſtica* Cycloidis ABC ex radiis axi HC parallelis, per nuperum meum *Theorema*, quod relationem inter Cauſticas & Evolutas exhibet. Cauſtica ergo Cycloidis hujus ſimilis & *eadem ſpecie* Cyclois eſt. Q. E. D.

Prop. III. Anti-Cauſtica curvæ cujusvis eadem eſt cum ejus Cycloidali, quoties punctum radians reſpectu expoſitæ, & punctum lineans reſpectu genetricis curvæ ſimiliter poſita ſunt, ut nuper innui. Ergo & Anti-Cauſtica circuli ex puncto in ejus peripheria ſumto coincidit cum Cycloide, quam deſcribit punctum ſimiliter ſumtum in peripheria circuli ſuper æquali circulo rotati. Sed ejusmodi curva, qua eſt Cyclois, per propoſ. I ex evolutione ſimilis cycloidis; & per ea quæ nuper, qua eſt Anti-Cauſtica, ex Cauſticæ evolutione deſcribitur. Quare & Cauſtica ex puncto in peripheria circuli accepto Cyclois eſt ex circuli ſuper æquali circulo revolutione genita. Q.E.D. Patet hinc, *fraternum* hoc inventum Theorematum iſtorum generalium duntaxat conſectarium eſſe. Conſtat etiam, quod *Frater* inobſervatum præteriit, Cauſticam hanc non ſecus ac *Tschirnhauſianam*, ex ſui evolutione ſeipſam deſcribere.

Fig. IV. *Prop. IV.* Sit BGC (*Fig. IV*) Cauſtica ſemicirculi DEC ex puncto C, eademque Cyclois genita ex revolutione circuli GEFH ſuper æquali ipſique DEC concentrico circulo BHR. Eſto autem H circulorum contactus, G punctum lineans cycloidem, Q centrum genitoris, & ducantur rectæ AHQ, BG, QG, BH, GH, perpendicularis futura cycloidi, quæ producatur in N, junctaque BN & demiſſa in BG perpen-

perpendiculari HO, diametro HQ deſcribatur circulus HPQ ſecans rectam QG in P, &c. Quo pacto QG = QH = AH = AB, ut & arc. & ſubt. HG = arcui & ſubtenſæ HB per def. cycl. unde Triang. Iſoſcelia ABH, QGH, ſimilia & æqualia, & tum angul. HGB = HBG, tum QHG = AHB; cumque ambo illi ſint æquales his ambobus (quandoquidem additus utriſque communis BHG duos rectos complet) erit unus HGB = uni QHG = QGH; ideoque GQ reflexus radius incidentis BG. Deinde quoniam GPH = QPH = recto (utpote in ſemicirculo) = GOH, erunt quoque Triangula GPH & GOH ſimilia & æqualia, & GP = GO = $\frac{1}{2}$ GB: Præterea etiam HB = HG = (ob æqualitatem circulorum GHF, BHN) ipſi HN; quare circulus centro H radio HG deſcriptus, per B & N tranſibit, angulumque GBN rectum oſtendet. Denique ſi ſupponatur punctum I in Evoluta Cycloidis BGC, erit HI tertia pars ipſius HG vel HN per 5 *coroll. lemm.* Quibus præmiſſis, ex nupero Theoremate evincitur, punctum P in hujus Cycloidis Cauſtica ex puncto B verſari: nam juxta Theorema debebit eſſe $GP = \frac{GB \text{ in } GI}{2\,GN - GI} = \frac{4GB}{12-4} = \frac{4GB}{8} = \frac{1}{2}$ GB, ut repertum. At idem punctum P verſatur quoque in Cycloide *Tschirnhauſiana* BKR, ea ſcil. quæ gignitur ex revolutione circuli radii ſubdupli HPQ ſuper circulo dupli radii BHR: cum enim idem angulus PQH vel GQH exiſtat tum in peripheria circuli HPQ, tum in centro circuli duplæ diametri HGE, erit arcus ſubtenſus HP = arcui HG = arcui HB; unde conſtat &c. Nota, ABGQ eſt Trapezium regulare, in quo BG parallela AQ, AB = GQ & ABG = BGQ.

Coroll. Hinc caſu in ſolutionem incidimus Problematis, quod alias ſatis perplexum videri poſſet ei, qui illud de induſtria vellet aggredi: nempe Punctum ex infinita & aliud ex finita diſtantia radiare debent in diverſas curvas expoſitas, ſic ut reflexi utrobique radii ſuis interſectionibus eandem numero & poſitione Cauſticam forment. Quæruntur Expoſitæ cum communi Cauſtica? *Reſp.* Quæſito ſatisfaciunt expoſita Cyclois BGC, & radio AQ deſcriptus TKM circulus; in illam enim ſi radiet punctum B, in hunc punctum infinite diſtans per radios rectæ BT parallelos, radii reflexi utrobique eandem cauſticam *Tschirnhauſianam* BPKR formabunt.

Tres ergo Curvas deteximus, *Spiralem Logarithmicam, Cycloidem*

Digitized by Google

dem vulgarem,& *Cycloidem noſtram* ex circuli ſuper æquali circulo revolutione ortam, quæ eximia inter ſe affinitate gaudent, duasque proprietates valde notabiles communes habent: una eſt quod ſingularum evolutione eædem curvæ deſcribantur (qua quidem etiam reliquæ cycloides conſpicuæ ſunt,) altera quod ſingularum Cauſticæ quoque eædem curvæ ſint: quanquam & hic non leve diſcrimen animadvertimus, quod facit, ut ea quæ communia habent, ſingularitati *ſpiræ mirabilis* nihil derogent. Nam primo non tantum Evoluta & Cauſtica Spiræ mirabilis, ſed & Ant-Evoluta, Anti-Cauſtica, Peri-Cauſtica &c. eadem Curva ſunt, quæ in cæteris fere diverſæ exiſtunt. Deinde, in evolutione Spiræ mirabilis partes curvæ eodem ordine deſcribuntur, quo evolvuntur, in evolutione Cycloidum omnium inverſo. Tertio, Spira mirabilis eandem *numero* & Evolutam habet & Cauſticam; Cyclois vulgaris eandem quidem *numero* Evolutam, ſed Cauſticam ſimilem tantum ſeu *ſpecie* eandem; noſtra vero Cyclois ſimilem ſeu *ſpecie* eandem Evolutam, at diſſimilem ac *genere* duntaxat eandem Cauſticam. Colligitur hinc, ſi vulgaris Cycloidis Cauſticæ, ſimul ac naſcuntur, ſpeculi conſiſtentiam acquirere poſſent, ad excipiendum & reflectendum eos ipſos radios ex infinita diſtantia profectos, e quibus enatæ fuerant, fore ut aliæ novæ orirentur Cycloides prioribus continuo minores minoresque, eo modo quem Figura III parte dextra refert: cum contra Spiræ mirabilis Cauſtica in ſpeculum mutata, & radios ex communi umbilico emanantes repercutiens, aliam non minorem ſed identicam prorſus Spiram producat. Quemadmodum itaq; per productionem *Spiræ mirabilis* communicationem eſſentiæ divinæ *ad intra*, (ut in Scholis loqui amant) qua Deus Filius Patre non minor, ſed æqualis ex intima Patris eſſentia & Deitatis quaſi *umbilico* naſcitur, & ab utroque exit Spiritus S. utrique par, non inconcinne adumbrari nuper partim diximus: ita nunc continuata analogia communicationem imaginis divinæ *ad extra*, qua Creator ex infinito quaſi intervallo, (quo a Creaturis ſuis diſtat) ipſis radios divinitatis impertit, eo vero imperfectiores minoresque, quo minus immediatæ ad nos emanarint, per *Cycloidis* productionem non minus apte repræſentari poſſe arbitramur.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ
Calendis Julii Anno M DC XCII.

TRAITE' DE LA SITUATION DU PARAdis terreſtre.

id eſt,

Tractatus de ſitu Paradiſi terreſtris; autore Petro Daniele Huetio, Epiſcopo Abrincenſi, Academico Gallicano.

Pariſiis, apud Joh. Aniſſonium, 1691. in 12.
conſtat plagulis 12 & tabula chorographica.

Diſſertatio hæc tam exquiſita ſermonis elegantia, ac eo eruditionis apparatu, quem in celeberrimo Autore dudum ſuſpexit orbis literatus, elaborata eſt, ut lectu non minus jucunda, quam utilis viſa ſit. Verſatur autem circa inveſtigationem genuini ſenſus deſcriptionis Paradiſi Moſaicæ, *Geneſ. II, 8 -- 15.* Offenduntur de eo variæ apud Patres & interpretes modernos opiniones. His rejectis ad unam omnibus, unicam ſeligit *Huetius* ac defendendam ſuſcipit, non negans, nonnulla ejus fundamenta pridem jacta eſſe a *Joh. Calvino* Comm. in Geneſin, & *Joſepho Scaligero* in *de emend. temp. lib.* 5. & *Epiſt. l. 4. ep. 441.* Hæc ut recte percipiatur, ſingula Moſis verba, quæ obſcuriuſcula aliquantum videntur, percurramus.

Quoad *v. 8*, vox *Eden* nomen proprium eſt regionis, Carrhis in Meſopotamia vicinæ, (quod colligitur ex *4. Reg. XIX, 2. Eſai. XXXVII, 12.* & *Ezech. XXVII, 23.* ubi *Haran* & *Eden* junctim me- c. II.

morantur,) circa confluentem Euphratis & Tigris, uſque ad locum, quo communis ille alveus in duo brachia diviſus in mare Perſicum devolvi incipit. Provinciæ hujus pars orientalior complectebatur
c. III. batur Paradiſum. Hoc indicat Moſes voce מִקֶּדֶם, quæ non temporis prioritatem, ſed loci ſitum in aliis quoque topographiis ſacris innuit, e. c. *Gen. III, 24. XI, 2. XII, 8. XIII, 11. Num. XXXIV, 11.* Neque tantum ſibi in Arabia deſerta commoranti, ſed & ipſi Edenis provinciæ Paradiſum מִקֶּדֶם ſive *orientalem* fuiſſe, Moſes aſſerit.

c. IV. Vox יצא, *ἐκπορεύεσθαι*, *egredi*, verſ. 10. non originem fluvii, ſed tantum curſum illius Huetio notat. Hinc fluvium Paradiſiacum non autumat in Edene ortum, ſed aliunde originem trahere, deinceps Edenem ingredi, per Paradiſum ferri, mox Edene iterum egredi, ac in duo brachia, quorum utrumque in mare Perſicum porrigitur, deſinere. Appellari eum hodie *Schat-el-Arab*, i. e. fluvium Arabicum, olim Paſitigrim. Oriri ita ex *Euphrate* & *Tigri*, confluentibus antequam Paradiſum is ingrediatur, ac dein Paradiſo jam egreſſum terminari, ubi in geminum diverticulum diſ-
c. V. peſcitur, *Gihon* & *Piſon* Moſi dictum. *Quatuor* ergo iſtos *terminos*, (duos *a quibus*, totidem *ad quos* tendat paradiſi fluvius,) *quatuor* eſſe *capita*, *ἀρχὰς*, ראשים Moſi vocitata. Hinc erroris poſtulat omnes, quotquot *capita* idem ac *fontes* eſſe exiſtimant.
c. VI. Quamvis autem tempore vertente alveus Euphratis & Tigris conjunctorum, in plura brachia corrivatus ac diductus fuerit, attamen ab initio rerum, quin & Moſis ætate, integrum adhuc fuiſſe non dubitat. Cæterum variæ, quas canalis ille ſubiit, mutationes fuſius abs eo & ex ordine enarrantur. Refelluntur etiam Bellarminus, Malvenda, Bonfrerius, qui negarant, eundem Paſitigrim, antequam in ſinum Perſicum ſe exoneret, in duo iterum dividi brachia, quorum utrumque in tabulis Cl. Ptolomæo adjectis (intuitu primæ originis) *Tigris*, Moſi autem *Gehon* & *Phiſon* appellatur. Quodque hi bini fluvii jam olim hinc illinc modernam inſulam Chader, *Meſſenes* nomine apud veteres celebratam, circumdederint, teſtimoniis Philoſtorgii, Stephani Byzantini, Xiphilini, & Cl. Ptolomæi evin-
c. VII. cit. Orientalius igitur hujus alvei Paradiſiaci verſus mare properantis brachium Huetio eſt *Phiſon*, aut, ut Hebræi efferunt, *Piſchon*. Nec tantum ad etymologiam provocat, ſed & cumprimis ad verſ. 11,

ubi

Digitized by Google

ubi Phiſon *terram Chavila* petere dicitur. Hanc incoluere *Chavila* Chuſigenæ poſteri. (Confer S. *Bocharti* Phaleg. l. IV, c. XI.) Profanis autoribus *Chalothei*, *Chablaſii*, *Chavlaſii*, *Chavelai* dici ſolent. Hanc regionem vicinamque Arabiam & auro abundare & τῷ בְּדֹלַח, (ſive eo bdellium, ſive potius margaritas notari cenſeas,) itemque τῷ שֹׁהַם, h. e. onyche vel beryllo, proximo loco clariſſimus oſtendit Autor. c. VIII. c. IX, ſſ.

Gehon (vel Gichon גִּיחוֹן) occidentalius brachium eſt alvei Paradiſiaci, perluens terram *Chus*, verſ. 13. Hanc eſſe *Suſianam* probat, tum ex recentiori nomine *Chuzeſtan*, tum antiquo *Cutha*, ſimulque confert *Coſſæos* & *Ciſſiæos*, quos eo tractu geographi veteres collocant. Addit digreſſionem Lectori haud negligendam de *Memnone*, Auroræ filio, quem non Æthiopem, ſed Suſianum fuiſſe, prolixe diſputat. c. XII. ſ.

De Chiddekel & Perath res minus impedita fuit. Æque tamen operoſe Noſter adſtruit, illo Tigrim notari, hoc Euphratem, antequam nempe uterque confluat in alveum Paradiſiacum, ſive *Schat-el-Arab*. c. XIV. ſſ.

Adderemus plura, niſi ex tabula chorographica, quam Latio a nobis donatam heic adjiciendam exiſtimavimus, ſatis intelligere liceret, quæ celeberrimi Autoris mens eſſet. Ad alia ergo animum nunc advertimus.

THEOD. JANSONII AB ALMELOVEEN Bibliotheca promiſſa & latens.

Goudæ, apud Juſtum ab Hoeve, 1692, 8.

Plag. 11.

EA eſt ſcriptorum quorundam ingenii fœcunditas, ut libris aſſidue conſcribendis incumbant; dumque monumenta ſua in literas mittunt, ſuccreſcente identidem novo argumento, iſti quoque manum ſtudiumque admoveant, & ſic libros ex libris ſerant. Verum multi eorum, aliis negotiis curiſque abrepti, non omnes fertilis ſui ingenii fœtus excludere poſſunt. Sæpe etiam mors prius vitæ ipſis fila abrumpit, quam ultimam ſcriptis ſuis im-

Digitized by Google

ponant manum: adeoque imperfecta ea hæredibus relinquuntur; interdum etiam numeris ſuis abſoluta, ab hæredibus, iſta cognitione, qua erudita intelligant, minus inſtructis, negliguntur ac inutiles velut chartæ abjiciuntur; nonnulla, meliori fato quæ gaudent, Bibliothecis ſtudioſorum hominum aut illuſtrium virorum recepta aſſervantur, a Catalogis earum orbi cognita. Iſti doctorum virorum labores ut ab oblivione vindicarentur, & conditos eos eſſe pluribus innoteſceret; ex editis eorum commentariis, in quibus paſſim ſuorum ἀνεκδότων injecere mentionem, aut aliorum, qui ea indicant ſcriptis, aut elogiis & vitis eorum, aut catalogis manuſcriptorum in Bibliothecis illuſtribus latitantium excerpſit, & in recenſum hunc, juxta ſeriem literarum nominibus Scriptorum digeſtis, congeſſit Auctor induſtrius. Præ cæteris multa hujusmodi ſcripta, in literas ab autoribus, non autem in publicum a poſteris miſſa, enumerat Jo. Andr. Boſii *p. 5. 6. 7.* Iſaaci Caſauboni *p. 9. 10. 11. 12.* Joh. Bapt. Ferreti *p. 18, 19, 20.* Mart. Fogelii *p. 21, 22.* Pauli Merulæ *p. 34, 35.* Petri Petiti *p. 40, 41, 42, 43.* Claudii Salmaſii *p. 48, 49.* Jos. Scaligeri *p. 50, 51.* Henr. Stephani *p. 54, 55, 56.* Ger. Joh. Voſſii *p. 61, 62.* Obſervari etiam meretur quod *p. 8.* annotat, in Petri Francii, doctiſſimi & eloquentiſſimi Amſtelodamenſium Profeſſoris, bibliotheca extare *Græcorum Poetarum fragmenta* a Theod. Cantero concinnata: quorum editionem cum nemo rectius promovere poſſit, quam qui theſaurum hunc poſſidet, ſummopere eum, ut id præſtet, rogamus. In recenſu autem ipſo nonnulla deprehenſa nobis ſunt, quæ pro nondum editis habuit ſtudioſus Collector, jampridem in publicam lucem prolata tamen quæ obſervamus: v. g. *p. 1.* Ant. Æmilii oratio de politicis artibus Principis Auguſti, quibus in libera Republica ſibi & ſucceſſoribus principatum pepererit, quæ eſt quarta inter editas & Ultrajecti 1651 excuſas; *p. 24.* Gabr. Barth. Gramondi Hiſtoriarum Galliæ ab exceſſu Heinrici IV libri octodecim, qui Toloſæ 1643, Amſtelodami 1653, Moguntiæ 1673 & Lipſiæ 1674, excuſi prodierunt; *p. 14.* Lud. Creſollii Theatrum veterum rhetorum, oratorum, declamatorum & ſophiſtarum, quod Pariſiis 1620 prodiit; *p. 25.* Des. Heraldi de rerum judicatarum auctoritate libri duo, Pariſiis 1640 editi; *p. 30.* Bern. a Mallinckrot paralipomenon de Hiſtoricis Græcis centuriæ quinque, Colo-

Coloniæ 1656 impreſſi; *p. 31.* Petri de Marca eximium opus de concordia ſacerdotii & imperii, ſive de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ libri octo, Pariſiis 1641, 1663 & 1669 evulgati; *p. 40.* Juliani Imp. opera a Dion. Petavio ad manuſcriptorum fidem caſtigata, Græce & Latine, cum notis, Pariſiis 1630 edita; *p. 68.* Jani Gruteri Bibliotheca exulum, Francof. 1625 excuſa. Sed facilis hujusmodi in rebus eſt memoriæ lapſus, & dum non ſemper ea promta eſt, accidere potuit, ut quæ vulgata jam ſunt, ſed cum hæc ſcriberentur non ſuccurrebant, admiſcerentur iſtis, quæ promiſſa fuerunt, ſed non edita.

Bibliothecæ huic promiſſæ ſed latenti accenſetur & ſub finem annectitur elenchus ſcriptorum, quæ *Georgius Hieronymus Velſchius*, πολυμαθέϛατος hujus ſæculi medicus, in epiſtola ad typographos & bibliopolas Germaniæ, Auguſtæ Vindelicorum 1674 a ſe concinnata, plurima & prælo non minus digna ac parata indicavit; adjecta cauſa, quæ impulerit ipſum, ut tractatum quemque conſcriberet, & oſtenſo modo, quem in ſcribendo ſervarit, utilitate etiam, quam quivis liber ſit præſtiturus, expoſita. Legitur hæc epiſtola, ut & reliquæ, quas hoc loco recuſas dedit Almelovenus, Velſchii ad Fridericum Wurtenberg. Ducem, Georgium Barbadicum Cardinalem, Octav. Langenmantelium, Leonh. Weiſſium, Chr. Weickmannum, Jo. Georg. Styrzelium, Petr. Paderum, Jo. Georg. de Werndle, Hier. Velſchium, Sert. Vrſatum, Joach. Becherum literæ, ſubjectæ Epiſtolis Voſſianis Aug. Vind. anno 1691 recuſis: unde iſtas doctiſſimus Editor depromſit, iis rem gratam facturus, qui voluminis iſtius copiam non habent, ut tam multijugæ eruditionis virum, quem d. 11. Nov. anno 1677. extinctum, tot præſtantibus libris in publicam lucem edendis non ſupereſſe merito dolemus, aliqua ex parte cognoſcant.

NOVVEAV VOYAGE D' ITALIE.

i. e.

Itinerarium novum Italicum, conſcriptum anno 1688.

Hagæ Comitis, apud Henricum van Bulderen. 1691 in 12 maj. Conſtat plagulis 29. & Fig. æneis non paucis.

TRiginta & ſeptem epiſtolis complecti heic videas MAXIMILIANVM MISSONIVM, quidquid memoria dignum obſervavit in itinere e Belgio per Germaniam in Italiam ſuſcepto. Ex his varia, ſpeciminis cauſſa, recenſebimus.

PARS I. Roterodami vidit ruſticam, quæ A. 1686 ſex mares uno partu
p. 9. ediderat; primogenito quatuor menſibus ſuperſtite & cum tribus fratribus baptiſmum adepto. Françofurti ad Mœnum oſtenſum ſibi refert lapidem nephriticum, qui caput humanum mole ſua æquet, quiq; poſſeſſori ſuo *Petriadæ* (Peters) Medicinæ Doctori mille ſex-
p. 48. centis Joachimicis conſtiterit. Inter res Italicas non videtur negli-
p. 135. genda hiſtoria Marchioniſſæ de Obizzonibus, a Nobili Patavino, ſtuprum fruſtra intentante, pugione transfoſſæ, cujus tamen Manibus ſcelerati hominis cruore parentavit filius *Ferdinandus* Marchio *degli Obizzi*, hodienum inter Auguſtiſſimi Imperatoris miniſtros haud poſtremus. Inſcriptionem ea de re publicam exſcripſiſſe, non erit dividiæ:

* Legeremus, PY. (i.e. Pyrrhi) ÆNEÆ. * forte: vicit.

*Venerare pudicitiæ ſimulacrum & victimam, Lucretiam de Dondis ab Horologio Pyanea * de Obizzonibus Orciani Marchionis uxorem. Hæc inter noctis tenebras maritales aſſerens tædas, funiales recentis Tarquini faces caſto cruore extinxit. Sicque Romanam Lucretiam intemerati tori gloria * vincit. Tanta ſuæ Heroinæ generoſis Manibus hanc dicavit aram Civitas Patavina. Decreto die 31. Decembris anni 1661.*

p. 158. Venetiis Abbatis Lithi Bibliothecarii ope, codicem *Evangelii Marci* αὐτόγραφον, uti traditio fert vulgata, inſpexit, ſed adeo vetuſtate corruptum deprehendit, ut non niſi vocem KATA & aliis locis Δ & Σ diſtincte legere potuerit; unde certo collegit, MSCtum illud, (quod in quarto compactum craſſitiem habet binorum digitorum) non Latinum eſſe, ſed Græcum, cum Pontificiorum multi Marcum Latine ſcripſiſſe autument. Confer Acta Erud. A. 1687. p. 596. Unde patebit, Miſſonium longe beatiorem fuiſſe Mabillonio & Germano, quibus codicem illum, ut ipſi in Itinere Italiço referunt, ſigillo nempe obſignatum, evolvere nullo modo fuit conceſ-

conceſſum; oculatiorem autem Medico Veneto *Grandi*, qui, ut in *Itinerario* ſuo *Burnetus* refert, teſtatus eſt, codicem a ſe quoque inſpectum, ſed literas adeo detritas fuiſſe, ut licet quidam linearum ductus dignoſcantur, judicari tamen nequeat, Græcumne ſit, an Latinum iſtud manuſcriptum: tametſi nec id diſſimulandum, *Miſſonium* noſtrum pro Græco quidem habuiſſe, ſed ita, ut incertum relinquatur, ſitne Evangelium D. Marci, an cujuscunque argumenti liber alius.

Cum Sacerdotem deceat, integro gaudere corpore; nihiloque tamen minus ad devotionem excitandam utile cenſeatur, cantores eccleſiaſticos optima voce eſſe præditos: hinc Miſſonius confidentiſſime aſſerit, moris eſſe, ut ſi quis ſacrorum eunuchorum Miſſam decantaturus exciſos teſticulos intra veſtem abditos gerat, nulla ratione pro ſpadone adeoque ad ſacras functiones inepto, Venetiis habeatur. p. 204. 205.

Cæterum prolixus eſt Noſter in deſcriptione S. ædis Lauretanæ, itemque montis Veſuvii & antri pſeudo-Sibyllini, ut & monumentorum aliorum, quorum luſtrandorum cauſa in Italiam exteri ſolent commigrare. epiſt. 19. epiſt. 22.

PARS II.

Hiſtoriam de Joanna Papiſſa non improbabilem eſſe, fuſe diſputat. p. 64. ſſ. p. 83. ſſ.

Lectu etiam digna eſt excurſio de catacumbis Romanis, quas Miſſonius negat a Chriſtianis excavatas, ut tempore perſecutionis illic habitarent, ſacriſq; ſuis operarentur; *putticulos* potius, ſive cœmeteria publica eſſe aſſeverat, in quibus infima plebis fex, & in hac multi Ethnici, nec pauciores Chriſtiani conditi fuerint. Quamplurima enim ſuperſunt in catacumbis illis Ethnicorum conditoria; e. c. *Cæciliæ*, Metelli Cretici filiæ, ante quod viſitur hiatus ſubterraneus, oſtio putei non abſimilis. In hunc forte fortuna delapſus eſt A. 1688 Nobilis Cæſenas, *Malateſta Strinatus*, comitibus adeo intentis antiquitatum contemplationi, ut non ſtatim jacturam, quam fecerant, animadverterent. Foſſa quoque adeo profunda erat, ut nemo in crypta clamorem miſeri hominis audiret, niſi forte dicas animi deliquium obſtaculo fuiſſe, ne vocem ſtatim emitteret. Quicquid hujus ſit, ubi Malateſta nuſquam comparet, amici omnia perveſtigare, obſtupeſcere dein, exire tandem p. 109. ſſ.

e ſub-

e ſubterraneo ſpecu, incerti, quid ſodali ſuo accidiſſet. Sexaginta horis poſt, manibus is pedibusq; reditum molitur ex barathro illo, atque pallore, fame viriumque defectu, mortuo magis ſimilis quam viventi, proximam cryptis ædem pultat, juſculoque ibi exceptus, brevi temporis ſpatio priſtinam veletudinem recuperat.

p.119. Ne fabulam eſſe putes traditionem pervulgatam de Præſule quodam Germano, qui per miniſtrum, quibusnam in tabernis nobilius vinum venum exponeretur, explorari, & dein ad januam notari curaverat: EST, &c. Miſſonius affirmat, ſepulcrum ſuis oculis ſe vidiſſe Monteſiaſcone in eccleſia ad D. Flavianum; cujus ſuperficies repræſentet virum mitratum, duo pocula vitrea, & totidem ſcuta gentilitia, quorum unumquodque perpendiculariter ſectum hinc leonem, illinc faſcias duas repræſentet, itemque inſcriptionem ſemi-Gothicis literis exaratam: *Eſt, Eſt, Eſt, propter nimium Eſt, Jo. de Fuc. D. meus mortuus eſt.* Abbreviaturam interpretari refert loci incolas hunc in modum: *Joannes de Fucris* (Fugger) *Dominus &c.*

p.142. *Lucæ* ad D. Frediani viſitur monumentum, inſcriptum: *Hic jacet corpus ſancti Riccardi Regis Angliæ.* Genealogiæ ac hiſtoriarum cultoribus magna heic crux figitur; niſi enim *Riccardum, Lucæ ſepultum*, plane ſuppoſititium eſſe perhibeant, difficillimum fuerit, de eo aliquid vero ſimile commentari.

p.157. *Epiſtolam Chryſoſtomi ad Cæſarium monachum*, Antonii *Magliabechii* V. Cl. auxilio conſpicari ſperaverat Miſſonius. Sed quia Sereniſſimus Magnus Dux Hetruriæ expreſſis verbis interdixerat, ne alicui copia fieret MSCti, non potuit is votis ejus atque expectationi reſpondere; Miſſonium tamen certiorem fecit, locum, quem ex epiſtola iſta Petrus Martyr citavit, totidem literis conſignatum reperiri in MSCto illo Medicæo. Confer ſis Acta eruditorum A. 1683 p. 25. & A. 1687. p. 563. itemque Supplementa eorundem p. 495.

p.197. In palatio Marchionis Simonettæ, quod duobus fere paſſuum millibus Mediolano diſtat, audita eſt eidem mirabilis *Echo*, quadraginta ad minimum vicibus extremam ſyllabam repetens.

P.II.p.138. Ubivis fere Auctor veteres inſcriptiones & picturas rariores indigitat, ſed non raro brevibus adeo verbis, ut obſcurum ſatis ſit,

quo

quo reſpiciat. E. c. Piſis a ſe viſum narrat decretum Civitatis marmori inſcriptum, quo jubeatur, *ut NVNTIATA MORTE CÆSARIS toto anni ſpatio pullis veſtibus incedant cives, omnibusque ludis publicis abſtineant.* Intelligit dubio procul cenotaphium *Caji Cæſaris Auguſti F.* quod *Henricus Noris*, antiquariorum Italorum facile princeps, erudiriſſimo commentario illuſtravit, in Actis A. 1683. p. 113. & ſqq. a nobis recenſito.

Nullibi etiam non Pontificiorum ſuperſtitiones, reliquias ſanctorum, in his umbilicum & præputium Chriſti, quæque jactare dicuntur miracula perſtringit, ac ſale non inſipido perfricat. e.c. P. II. p. 37. 38. P. II. p. 28.

Crebro etiam invehitur in Italos, quos nimis magnifice ſentire ait de rebus ſuis, v. g. opibus artibusque politicis *Reſp. Veneta*, altitudine turris *Cremonenſis*, palatiorum *Vicentinorum* ſplendore, &c.

Inſignis gratia libro accedit a figuris æneis ſcitiſſimis quamplurimis, quas inter eminent viginti *vaſa & inſtrumenta ſacrificialia* Romana; S. Domus *Lauretana*; numus, hinc capite Pontificis & lemmate: *GREGORIVS XIII. PONT. MAX. AN. I.* illinc Angelo ſiniſtra crucem gerente, dextra hoſtes gladio tranſfigente, ac epigraphe: *VGONOTTORVM STRAGES 1572.* inſignitus. ut alia taceamus, quorum multa in aliis quoque Itinerariis, æneis tabulis illuſtrari cernas. Part. I. p. 116. P. I. p. 224. Part. II.

DE PRESBYTERATU DISSERTATIO QUAdripartita, Presbyteratus Sacri Origines, Naturam, Titulum, Officia & Ordines, ab ipſis Mundi primordiis uſquead Catholicæ Eccleſiæ conſummatam plantationem complectens. Autore Samuele Hill, Diœceſeos Bathonienſis & Wellenſis Presbytero.

Londini apud R. Clavell 1691 in 8. plagul. 17.

Lites hierarchicas in Reformato Orbe ſopiturus, ut ait, Autor præſentem tractatum edidit, atque in eodem Hierarchiam Eccleſiaſticam e Jure Divino adſtruere conatus fuit. Ea

C.I.&II. vero uſus eſt methodo, ut *Lib. I.* Senioris & Junioris variis ſignificationibus perluſtratis, doceat Senioritatis ſpiritualis virtutem
C.III. operatricem informatione Juniorum in ſanctitatis principiis & arte bene beateque vivendi abſolvi; nequaquam vero eccleſiaſticum
C.IV. regimen in mera Presbyteratus ſacri virtute conſiſtere: ex ipſa na-
C. V. tura conſtare, Senioribus regimen, Junioribus obſequium convenire: Senioris titulo abſolute poſito ſapientiæ Profeſſorem ſemper de-
C.VI. ſignari: in variis regiminum ſpeciebus ſubditos Juniorum charactere deſignari, adeoque Juniorem eſſe ſub domino ſervum, ſub doctore diſcipulum, & ſub rectore plebejum. *Lib. II.* Seniorum Hiſtoriam ab ipſis rerum primordiis pertexere aggreditur, tum de
C. I Senioribus antediluvianis ab Adamo uſque ad Noam, tum de poſt-
C. II. diluvianis a Noa uſque ad Moſem verba faciens, & inſigniorum aliquot ante legem Moſaicam Presbyterorum, ſcilicet Abelis, Enochi, Noæ, Abrahami, Iſaaci, Jacobi, Joſephi, Moſis ex Hebr. XI. 2. ſqq. recenſionem inſtituens. *Lib. III.* de ordine Seniorum inter omnes Hebræi populi ordines per ſingula ſecula ſigillatim diſſerere inſtituit, ac diſtinctis claſſibus Seniores a Patriarchis uſque ad Reipublicæ Judaicæ finem proponit. *Lib. IV.* ad œcumenicæ Theocratiæ fabricam, quam Jeſus per omnes gentes voluit inſtitui, perluſtran-
Cap I. dam ſeſe accingit, ac inquirit primum *in Presbyteratus Chriſtiani rationem formalem*, quam tum in ſapientia ſacra e divinis literis & traditionibus hauſta, tum in ejusdem cum aliis communicatione
C. II. collocat: poſtea *Presbyteratus Chriſtiani originem* ad ipſum Chriſtum refert, & XII Apoſtolorum ac LXX diſcipulorum docendi facultatem a Chriſto ut Propheta, docendi autem autoritatem & or-
C.III. dinationem a Chriſto ut Rege derivandam eſſe judicat. *Hinc de Sacerdotii Chriſtiani origine* diſpicit, inter alia obſervans, omne Sacerdotium ab ipſis mundi incunabulis duplicia exequi pietatis officia, moralia ſcilicet & myſtica: myſtica Sacerdotii Levitici in tribus potiſſimum, nempe in lotionibus, ſacrificiis, & dapibus earumque propriis ceremoniis; moralia autem in ſacris benedictionibus, liturgiis precum & laudis, ac perſonarum & rerum piis uſibus devotarum conſecrationibus conſtitiſſe: in veteri & noſtro Sacerdotio eadem omnino eſſe moralia, myſtica vero diverſa, noſtra vero prioribus ἀντίτυπα: ſolos Apoſtolos in Sacerdotium a Pontifice

Digitized by Google

Chriſto conſecratos, cum primo cœnam ſuam ſacravit, iisdemque diſtribuit, & eandem pariter ſacrandam ab Apoſtolis in publicam Eccleſiæ communionem inſtituit. Inde *ad Hierarchiæ Chriſtianæ originem perſcrutandam* ſe convertit, atque ex *1. Cor. XII, 28. Hebr. XIII, 17.* & *Rom. XII. 28*, clare patere judicat, non omnes doctores Eccleſiæ gubernacula pari jure ab origine tenuiſſe; ac jus rectorium Petro primo promiſſum *Matth. XVI, 18, 19.* deinde Apoſtolis eorumque in Eccleſia primariis & propriis Succeſſoribus Matth. *XIIX, 18.* tandem poſt Domini reſurrectionem omnibus Apoſtolis actu indultum fuiſſe. Poſt hæc paucis admodum *de ordinationibus Apoſtolicis* agit, oſtenditque, Apoſtolos ordinationes debitas non tantum celebraſſe, ſed & aliis celebrandas commiſiſſe, adeoque regimen Epiſcopale Apoſtolis a Domino indultum cum ipſis neutiquam exſpiraſſe. Porro ad *imparitatem Presbyterorum Apoſtolicorum* demonſtrandam ſeſe confert, atque duplicem in Eccleſia fuiſſe Presbyterorum ordinem, præſidentium ſcil. & ſubſellianorum ex *1. Tim. V. 17.* coll. *Rom. XII, 8.* adſtruere conatur, inſimul & locis *Tit. I, 5. 6. 7. Actor. XX, 17. 28. 1. Petr. V, 1. 2.* quæ contra Hierarchiam Epiſcopalem afferri ſolent, ſatisfacere ſtudet. Et cum pro Presbyteratus cum Epiſcopatu identitate item urgeatur, quod Paulus *1. Tim. III, 1.-14.* duorum tantum ordinum, Epiſcoporum atque Diaconorum meminerit, epiſtolamque ad Eccleſiam Philippenſem Epiſcopis & Diaconis inſcripſerit, quos Polycarpus in ſua ad Philippenſes epiſtola vocet Presbyteros & Diaconos, reſpondet Presbyteros minores ſub Diaconorum claſſe commode poſſe comprehendi; epiſtolamq; ad Philippenſes pluribus Epiſcopis ideo inſcriptam, quia aliqui, nempe Macedoniæ vel provinciarum conterminarum Epiſcopi cum Miniſtris ſuis tunc temporis Philippos conveniſſent, vel certo conventuri fuiſſent. Tandem conſectaria tredecim e principiis ſuis enata tradit, totique tractatui colophonem imponit.

C IV.

C. V.

C. VI.

C. VII.

C. VIII.

REPUTATIO CIRCULATIONIS AQUEORUM Maris Vaporum & Cauſæ Fontium, exhibita Societati Regiæ ab Edm. Halley.

Qq 2 Transla-

Tranſlata ex Tranſact. Philoſ. Anglic. Menſ. Jan. & Febr. 1692.

Num. 192. pag. 468. ſeqq.

EXperimentum aliquo ab hinc tempore oſtendi concernens quantitatem aquæ intra diei ſpatium a maris ſuperficie in vaporem exaltatæ: quod quidem tali cum approbatione ab inclytis quibusdam Societatis hujus membris exceptum eſt, ut juſſus ab ipſis fuerim inquiſitiones iſtas proſequi, ac ſpeciatim, reſpectu habito ad methodum a natura teneri ſolitam, circa memoratos vapores in mare denuo reducendos: id quod nempe tam exacte perficitur, ut ſatis certi eſſe queamus, Oceanum a multis retro ſeculis nullum, quod in ſenſus incurrat, per vaporum jacturam decrementum accepiſſe: neque tamen etiam exundaſſe ab immenſa iſta quantitate aquarum dulcium, quas jugiter a fluminibus recipit. Iſthoc vero æquilibrium acceptorum & expenſorum in mari univerſo demonſtrare tametſi durius penſum eſt, quam cui ſuſcipiendo ſim: interim ut iis obediam, quibus inſervire honorificum mihi eſt, ea huc in medium afferam, quæ hactenus viſa mihi fuere rationem ſuppeditare maxime ſatisfactoriam magni hujus phænomeni. Tentavi antehac explanare modum, quo vapor per calorem aſcendat, oſtendendo quod, ſiquidem atomus quædam aquea expandatur in corticem ſeu bullam ea ratione, ut decies adæquet mole diametrum, quam dum aqua erat, habuerat; talis, inquam, atomus ſpecie levior evaderet aëre, ac tam diu adſcendere pergeret, *quamdiu* flatus iſte aut ſpiritus calidus, qui eam primum ab aqua ſeparaverat, ipſam ad eundem gradum diſtendere pergeret: declinante vero æſtu, ac ubi aer frigidior fieret atque inſimul ſpecifice levior, tum vapores conſequenter ſubſtituri forent circa certam aeris regionem, aut plane deſcenſuri, id quod varias ob rationes contingere poteſt, prout mox deducere conabor. Attamen id adſtruere non molior, unicum hoc eſſe incentivum aſcenſus vaporum, neque dari poſſe certum materiæ genus, cujus *conatus* gravitatis conatui contrarius eſſe queat: tale quid etenim evidens eſt in vegeta-

tione

tione, ubi tendentia ſurculorum directo ſurſum, ſive contra perpendiculum fertur. Quæcunque tamen tandem vera cauſa ſit, id quidem in facto certum eſt, quod calor particulas aquæ ſeparat easque emittit majori atque majori cum velocitate, quo magis magisque æſtus intenditur; uti manifeſtum ſit in exhalatione bullientis caldarii, ubi pari modo vaporum aſcenſus viſibiliter decreſcit, uſque donec evaneſcant, diſperſi videlicet ac aſſimilati ab aere ambiente.

Vaporibus jam per calorem ita elevari ſolitis, ponamus primo, univerſam totius globi ſuperficiem eſſe aquam valde profundam, aut potius totum Terræ corpus aquam eſſe, Solemque diurno ſuo motu illud circumire: equidem arbitror ſecuturum, quod aer per ſe imbibiturus foret certam aquoſorum vaporum quantitatem ac retenturus eos, ad inſtar ſalium in aqua diſſolutorum; porro quod Sole aerem tepefaciente abundantioremque ab aquis vaporem interdiu excitante, aër ſuffecturus eſſet ſuſtinendæ majori vaporum proportioni: quemadmodum aqua fervens plus ſalium diſſolutorum ſuſtinere potis eſt; hi ipſi tamen per Solis abſentiam noctu omnes rurſum diſſolverentur in rores: perinde ut ſalia præcipitari videmus liquoribus refrigeſcentibus. Neque vero credibile eſt, tali in caſu ullam fore tempeſtatis diverſitatem, præterquam periodicam omnibusque annis ſimilem; mixtura videlicet quorumcunque vaporum terreſtrium, ſalinorum, heterogeneorum ſublata: qui ipſi nempe, prout varie compoſiti ſunt ac ventorum miniſterio adveℏuntur, cauſæ videntur eſſe variantium, quas nunc experimur, tempeſtatum. Iſto caſu præterea aeris regiones cunctis in locis ad eandem altitudinem æqualiter repletæ forent tali aquæ proportione, qualem continere valerent, reſpectu unice habito ad diverſos caloris gradus ſecundum propinquitatem aut diſtantiam Solis: perpetuus quoque ventus orientalis flando pervaderet totum globi ambitum, ad idem modo Orientis latus inclinans, ad quod latitudo ab Æquatore: uti obſervatum eſt in oceano intra Tropicos.

Sed ſupponamus ulterius, Oceanum hunc interſperſos habere amplos & ſpatioſos terræ tractus cum excelſis montium jugis, cujusmodi ſunt Pyrenæi, Alpes, Apenninus, Carpathii in Europa;

Taurus, Caucaſus, Imaus & complures alii in Aſia; Atlas ac Montes Lunæ cum aliis minus notis montibus in Africa, unde ortum habent Nilus, Niger atque Zairus; in America denique Andes & Apalateani montes: quorum nempe ſinguli longe transſcendunt conſuetam altitudinem, ad quam vapores aquei per ſe enituntur, quorumque in vertice adeo frigidus ac rarefactus aer eſt, ut non niſi exiguam eorum vaporum partem retinendo ſit, qui ventorum ope iſtuc devehuntur. Hi itaque vapores, qui copioſe in mari excitantur, ac a ventis per depreſſiores terrarum tractus deferuntur ad iſta montium juga, ibidem ab aeris flumine coguntur ſurſum cum ipſo ſcandere ad montium cacumina, ubi aqua extemplo præcipitatur, deorſum per ſaxi rimas deſtillans: parte quoque vaporis cavernas montium ſubintrante, ejus aquæ tanquam in Alembico colliguntur intra pelves lapidum, quas ibi offendit: quibus ſemel oppletis, omne id, quod de aquis iſtuc adventantibus exundat, ſuperfluit qua locus eſt humillimus, ac per montium latera prorumpens ſingulos format fontes. Horum jam plures dum per convalles ſeu incilia inter collium juga delabuntur ac mutuo uniuntur, rivulos producunt, aut torrentes: eorumque rurſus plures in unam communem vallem confluentes planumque nacti ſolum ac inde facti minus rapidi in amnem evadunt: quorum dein aliqui in communem canalem collecti tanta demum gignunt flumina, uti ſunt Rhenus, Rhodanus, Danubius: quorum hunc poſtremo nominatum quidem ægre quis crederet collectionem aquæ ex vaporibus condenſatæ; niſi conſideretur, quam vaſtum telluris tractum flumen hoc alluat, quodque veluti ſumma ſit univerſorum illorum fontium, quotquot ex auſtrali latere montium *Carpathiorum* erumpunt, nec non ex boreali immenſorum iſtorum, quibus Alpes conſtant, jugorum, quæ continua montium catena eſt inde ab Helvetia ad Pontum uſque Euxinum. Atque pro regula fere eſſe poteſt, fluvii alicujus magnitudinem, aquarumque quas exoneret quantitatem, proportione reſpondere longitudini atque altitudini jugorum, unde ejus ſcaturigines exſurgunt.

Hæc ipſa vero Fontium Theoria haudquaquam nuda eſt hypotheſis, verum experientia utique fulcitur: quam ipſam nempe ut acquirerem, ſors mea tulit, dum in S. Helenæ inſula commorari aliquan-

aliquandiu mihi obtigit: ubi nempe nocturno tempore in montium vertice, 2400 circiter pedes maris ſuperficiem tranſcendente, adeo mira fiebat condenſatio, aut potius præcipitatio vaporum, ut non parum impedimenti crearet cœleſtibus, queis tum vacabam, obſervationibus; etenim ſereno quoque cœlo ros tam copioſe ſolebat cadere, ut ſingulis horæ quadrantibus vitra mea optica guttulis obtegeret, quæ idcirco toties abſtergere me oportebat: charta quoque, in qua ſcribebam, fere in momento rore adeo madeſcebat, ut atramento ſuſtinendo haud ſufficeret amplius: unde concludere licet, quam celeriter aquæ colligantur in vaſtis illis ac præaltis, quæ modo nominavi, montium jugis.

Hoc itaque pacto pars una vaporum flatu ſuper terras delata, per flumina intra mare reducitur, unde venerant; pars alia per nocturnum frigus in mare iterum delabitur, ſub forma roris aut pluviæ etiam, priusquam ad aridam pertingat; quæ quidem vaporis univerſi longe maxima eſt portio, ob vaſtam nempe Oceani amplitudinem, quam ventorum motio non pervadit longo admodum temporis ſpatio. Atque hæc ipſa ratio eſt, cur flumina non refundant tantum in Mare Mediterraneum, quantum ſub vaporum ſpecie inde extrahitur. Tertia quædam pars cadit in terras humiliores, plantisque in pabulum cedit: neque tamen ibi remanet, verum rurſus exhalatur in vapores per Solis actionem, & ſic vel a ventis devehitur ad mare, ſub ſchemate pluviæ aut roris illuc relapſura, vel ad montes alioquin, quo ibi in ſcaturigines convertatur: & ut maxime hoc non immediate ita contingat, poſt pluſculas tamen viciſſitudines, quibus modo in vaporibus aſcendit, modo in rore vel imbribus delabitur, ſingulæ tandem aquæ particulæ ad mare, unde prodierant, revertuntur. His accedit, quod aquæ pluviæ, poſtquam tellus affatim humore ſatiata eſt, per valles ac depreſſiores terræ partes viam intra flumina inveniunt, & ita per compendium ad mare retromittuntur.

Hac proinde methodo Circulatio ea perficitur: neque equidem dubito, quin Hypotheſis hæc rationi magis conſentanea ſit, quam opinio eorum, qui ſcaturigines univerſas ab aquis pluviis derivant, cum tamen illæ perennes ac diminutionis expertes ſint, tunc etiam, cum multo temporis intervallo imbrium nihil cecidit: magis

magis item, quam altera illa, quæ easdem deducit a filtratione ſeu percolatione aquæ marinæ per certos tubulos imaginarios ſeu meatus ſubterraneos, intra quos ſalſuginem ſuam perdat: quæ quidem ſententia, præter plures alias, hac principali abſurditate laborat, quod grandiſſima flumina fere copioſiſſimas ſuas ſcaturigines quam maxime a mari remotas habent, ac talibus in locis, quorſum tam vaſta aquarum dulcium quantitas alia qualicunque via derivari nequit, quam per vapores. Atque hic ipſe, ſiquidem cauſas finales admittere fas eſt, videtur eſſe deſignatus montium finis, ut eorum juga, per medios continentis tractus diſpoſita, pro Alembicis quaſi inſervirent, ad deſtillandas aquas dulces in uſus hominum æque ac animalium, eorumque altitudo declivitatem præberet iſtis amnibus ad leniter decurrendum, inſtar totidem venarum macrocoſmi, pro largiori creaturarum emolumento. Si porro differentia inter rorem & pluviam, cauſa itidem, cur nubilum aliquando, aliquando ſerenum cœlum ſit, exquiratur, equidem nil habeo, quod pro juſta horum ſolutione venditare queam: quod ſi tamen conjecturas, quæ mihi quidem occurrunt, optimas modeſte proponere licet, ita arbitror: quod videlicet, aere in cumulum congeſto per mutuum occurſum duorum ventorum contrariantium, cum Mercurius in barometro alte ſcandit, vapores tanto melius ſuſtinentur prohibenturque, ne in guttas coagulentur aut condenſentur, unde non ita facile nubes generari contingit: atque noctu ſic vapores ſingulatim decidunt, uti aſcenderant in atomis aqueis ſenſum effugientibus. E diverſo quando Mercurius depreſſus eſt, aerq; rarefactus per exhauſtionem, inductam a binis ventis ad plagas contrarias ab eodem loco prodeuntibus, tum atomi aereæ non ita *bene ſeparatos* diſtinent vapores, quin hi in guttas coaleſcant viſibiles in nubibus: unde porro facile trahuntur in majores pluviæ ſtillas. Præterea, nec impoſſibile eſt, nec improbabile, quin genus quoddam ſalinarum aut angularium vaporis cujuspiam terreſtris particularum, aqueis, quas bullas eſſe arbitror, immixtum ſcindere aut rumpere harum pelliculas cuticulasque valeat, atque ſic facere ad celeriorem ipſarum in pluvias condenſationem.

RELATIO

RELATIO EXPERIMENTI DE MERCVRIO ſanguini injecto, noxiisque ejusdem in Pulmones effectis, Societati Regiæ communicata ab A. Moulin, M. D.

Ex Tranſact. Phil. Angl. M. Jan. & Febr. 1691. N. 192. p. 486. ſq.

PRomiſeram, cum noviſſimum haberemus conventum, me daturum hoc ipſo die rationes, quibus inductus arbitrer Mercurium pulmonibus inimicum eſſe: ſpero proinde pollicitationis fidem impletam fore, dummodo exhibuero experimentum, quod apud Dn. Boylium autumno nuper elapſo in cane feci. Nimirum injeci intra venam ejus jugularem ſeſquiunciam circiter Mercurii crudi, ac paulo poſt obſervavi, canem tuſſicula ſicca exiguis intervallis ipſum adoriente affici. Conſuto tum vulnere, canem remiſi curandum, non aliis iſto quidem tempore Mercurii effectibus annotatis. At exacto biduo cum eundem reviſerem, offendi ipſum inſigni difficultate reſpirandi laborantem, ſono edito, qualis anheli ſeu ſuſpirioſi equi eſſe ſolet; nullus interim tumor erat circa linguæ radicem, neque ullam in glandulis maxillaribus aut parotidibus inflationem, diligentiſſime licet ſcrutatus, invenire poteram; nec ipſe ſalivam effundere ſentiebatur, ut maxime calidum juſculum ei præberi juſſiſſem, ſalivationem expectans. Quarto poſt Mercurii injectionem die moriebatur, poſtquam biduo mortem antegreſſo tam valida orthopnœa infeſtatus fuerat, ut ſomnum aliter capere nequiret, niſi capite qualicunque fulcimini innitente. Eo diſſecto reperi libram unam extravaſati ſeri ſanguinolenti intra thoracem. Extimum quoque pulmonum latus pleriſque in locis vidi puſtulis plenum: quas licet primo adſpectu habuiſſem pro præternaturalibus quibusdam dilatationibus veſicularum, queis bronchia conſtant: non erant tamen niſi papulæ, ſive ſeparatio quædam communis pulmonum integumenti ab eorum ſubſtantia. Harum aliquæ grandiores erant piſo majuſculo, aliæ exiliores: pleræque tamen earum continebant globulos Mercuriales, qui in

pluſculis etiam nondum apertis jam viſum incurrebant per ipſam exteriorem cuticulam: in apertarum vero pene omnibus, quotquot examinare curioſitas ferebat, tales conſpexi. Multas quoque earum ruptas deprehendi, factaque leni preſſura obſervavi Mercurium effluere, & cum ipſo pauxillum ſaniei: adhibita vero compreſſione validiuſcula, largam talismodi ſaniei copiam emanare vidi.

Diſſecto dextro cordis ventriculo, nonnullas hydrargyri particulas offendi in ipſo meditullio ſanguinis coagulati iſtic ſtabulantis, uti & in eo, quem arteria bronchialis continebat. Obſervavi præterea cruorem coagulatum, & modo quidem (quem verbis exprimere neſcio) magnopere abludente ab omnibus, quos unquam alias mihi cernere contigit, tametſi varias alioqui methodos in eo coagulando adhibuerim; atque eum in interſtitiis *inter columnas* modo dicti ventriculi: ac in hoc ipſo majorem Mercurii quantitatem, quam in ulla alia canis parte. Coagulum autem hoc erat in vertice ventriculi, columnis ac parietibus ſatis arcte adhærens.

Siniſtro ventriculo aperto, tenaciſſimum reperi ſanguinem coagulatum firmiterque majori valvulæ adhæreſcentem incluſis ejus tendinibus, ac polypo nonnihil æmulum. In hoc ventriculo tametſi diligenter Mercurium exſcrutari laboraſſem, nullum tamen invenire valui: unde colligere eſt, Mercurium non ulterius penetraſſe, quam ad extremitates arteriæ pulmonalis. Atque hæc occaſio fuit puſtularum ſuperius memoratarum, dum ille *viam* ſibi violenter aperuit per communem pulmonum tunicam, partim proprio ſuo pondere, partim per propulſionem ſanguinis *recentis* ad easdem extremitates, qui per Mercurium in motu ſuo ſufflaminatus conſequenter tranſitum ſibi vi paravit per locum facilius cedentem, communem nempe pulmonum tunicam.

Denique aſperam arteriam aperui deſcendendo ad ipſa uſque bronchia, nullum tamen ibi Mercurium, quam diligentiſſime licet facta perquiſitione, offendere licuit. Subdiviſionum æque ac diviſionum in bronchiis ſingulæ repletæ erant ſanie, qua abluta globulos hydrargyri pluſculis in locis reperi ſub bronchiis, & facto examine comperiebantur eſſe in arteria pulmonali. Premendo globu-

globulos iſtos retrorſum antrorſumque truſi, eorumque aliquos feci prorumpere per foramina in veſiculis ſupra deſcriptis facta. Non parum operæ impendi, ut certiorem me redderem, ubinam ſanies intra bronchia recepta foret, ſatis tamen mihi facere hac in re non valui.

Cæterum eluceſcere ex dictis poterit, quantum periculi habeat Mercurium taliter intra corpus humanum adhibere, ut in maſſam ſanguineam penetrare queat, ac ſpeciatim intra pulmones: dum nempe hi deſtituuntur vegeta illa fortique motione, qua quidem muſculi gaudent aliis in partibus, utpote qui ſufficiunt iſti eadem cum ſanguine via propellendo, eum in finem, ut excitetur ſalivatio. Laxa etenim ac ſpongioſa pulmonum textura nimis eos ineptos reddit ad liberandum ſeſe a tam moleſto hoſpite, cujusmodi eſt Mercurius. Quod vero hic eundem effectum in humanis pulmonibus habeat, planum ex eo evadit, quod quotidie experimur fieri in perſonis quibus talis ſalivæ fluxio ſæpius inducta fuit: quæ ſcilicet fere tabe omnem Medicinæ opem eludente emori obſervantur.

DIOGENES LAERTIUS GRÆCE ET LATINE, cum Commentariis integris doctorum Virorum.

Amſtelædami apud Henr. Wetſtenium, 1692 in 4. maj. Conſtat duobus Vol. Alphab. 7. pagell. 7 iconibus Philoſophorum 24.

Multæ ſunt Diogenis Laertii dotes, ob quas dignus habendus eſt, qui ab eruditis ſtudioſius verſetur, ejusque de vitis, dogmatibus & apophthegmatibus Philoſophorum veterum Græcorum libri decem aſſidue manibus eorum terantur. Nam præter variam ſcientiam, qua iſti ſcatent, Philoſophiam, uti per gradus & incrementa nata auctaque ſit, ita in iis depinxit, ut vel ex ſolis iſtis totius Philoſophiæ ratio facili compendio poſſit cognoſci: ſiquidem non tantum uniuscujusque Philoſophi vitam & mores deſcripſit, verum etiam inſtitutum & doctrinam cujusque diligentiſſime expoſuit, & potiſſima cujusvis ſectæ dogmata enarravit, ad hæc multas graviſſimas ſententias, multa argute dicta factaque,

que, ſuo quæque loco inſperſit, & auctores ubique, e quibus ea depromta ſunt, indicavit, ut ob ſolam horum nomenclaturam grati eruditis hi libri eſſe debeant. Sæpe etiam ſua intexuit epigrammata & verſus, ex libro quem παμμέτρε nomine inſigniverat, petitos; in quo de omnibus ſapientia & doctrina illuſtribus viris carmine luſerat. Ac etſi memoria non ſatis firma ipſum fuiſſe uſum, quæ ſæpenumero vacillavit, ingenio etiam non adeo valuiſſe appareat; pluſque adeo ſtudii in congerendis, quam judicii in deligendis vel digerendis veterum auctorum ſententiis adhibuiſſe, a doctis annotatum fuerit; hæ leves tamen maculæ inſignibus reliquis hujus operis ornamentis haud officiunt, & præſtanti utilitate, quam ex eo capere licet, penſantur. Quocirca ut diutius officinæ librariæ egregii hujus libri copia deſtituerentur, ferre non potuit vir plane eximius *Henricus Wetſtenius*, quo nemo ætate noſtra elegantiori eruditione inſtructus librariam mercaturam facit, nec quiſquam de cultu librorum, quos excudi curat, magis eſt ſollicitus. Animadvertens enim, Anglicanam editionem, quæ ultima viginti & octo abhinc annis cum Menagii obſervationibus Londini prodierat, nullibi amplius venalem extare, a multis autem veræ eruditionis amantibus Laertium expeti; ipſe de nova concinnanda ſollicitus, adhibito in conſilium doctiſſimo ſene *Marco Meibomio*, omnis Græcæ literaturæ ſcientiſſimo, rationem inivit, ut & priorum editionum elegantiæ omnes iterum exhiberentur, & pulcherrimis acceſſionibus eædem augerentur, ipſeque Diogenis Græcus contextus, & ejus Latina interpretatio, & ad iſtum obſervationes, meliores integrioreſque extarent, nitidiſſimis typis excuſæ: quorum Græci id peculiare habent, ut litterulæ *quævis ſeorſim* conflatæ, nec ullis abbreviaturis, quibus ad codicum manuſcriptorum exemplum compoſiti veteres excuſi libri abundant, coarctatæ ſibique implexæ legantur; quam rationem cumprimis Meibomio improbari intelligimus.

Juxta Aldobrandinianam editionem, quæ Romæ A. 1594 prodiit, quam Londinenſes typi anno 1664 expreſſerunt, Græca excuſa ſunt; collatione tamen Baſileenſis & Stephani editionum, ut & duorum a Thoma Galeo ſuppeditatorum manuſcriptorum codicum, indeque complurium locorum emendatione ac reſtitutione, cum-

primis

primis in decimo libro, a Meibomio facta: qui Latinam etiam Ambroſii Calmaldulenſis a Benedicto Brugnolo anno 1475 Venetiis recognitam interpretationem, poſthabita Aldobrandiniana, paſſim meliorem fecit, & multa ſupplevit, ut pro nova hæc haberi poſſit. Libros autem, ut quo loco in iis quodvis memorabile extat, poſthac accuratius denotari, & Laertius non minus ac reliqui Autores veteres, ab editoribus in capita & paragraphos diviſi, exactius allegari poſſit, in ſegmenta diſtinxit, emendatæque typorum conſtitutionis diligentisſimam rationem habuit.

Notas hæc nova Wetſteniana editio exhibet omnes, quotquot antea extiterunt, *Th. Aldobrandini*, *Henr. Stephani*, *Iſaaci* & *Merici Caſauboni*, ipſi Laertio ſubſtratas, quibus eruditas etiam ſuas admiſcuit ἑλληνικώτατος *Meibomius*. Doctiſſimi autem in Gallia Abbatis, elegantioris omnis eruditionis commodo, quod per tot annos tam inſigniter promovit, adhuc ſuperſtitis *Ægidii Menagii* obſervationes, in Anglia ante hos octo & viginti annos excuſas, copioſas juxta & eruditas, alteri volumini, ut ſeorſim haberentur, incluſit Editor; qui multis acceſſionibus ab Auctore, in provecta adeo ætate (cujus jam nonum & ſeptuageſimum annum agit) litteris his aſſidue invigilante, locupletatas acceperat e Gallia miſſas: inſigni documento, acerrimum etiamſi inter infeſtas gentes bellum geratur, ſuam tamen litteratis inter eas ſartam tectam conſtare pacem, neque Martis caſtra & partes Minervam ſequi. Obſervationibus ſubjecit ejusdem doctiſſimi auctoris *de mulieribus philoſophis* commentariolum ſeu hiſtoriam, Annæ Fabræ Daceriæ inſcriptam & Lugduni 1690 editam, a nobis in *Actis anni 1691 menſe Nov. p. 535.* memoratam. Hunc libellum excipiunt *Joachimi Kühnii* eruditiſſimi viri, qui Argentoratenſem academiam Græcarum litterarum & hiſtoriarum ſtudiis exornat, ac Æliani editione & animadverſionibus in Julii Pollucis Onomaſticon orbi litterato ſe approbavit, obſervationes in Diogenem.

Ejusdem autem Viri clariſſimi ſtudio novam editionem dicti Onomaſtici adornandam, ſuisque ſumtibus in publicam lucem proferendam pollicetur, qui Diogenem nobis nunc dedit; Pauſaniam quoque ejusdem cura proditurum & notis ipſius illuſtratum in noſtra urbe brevi lucem conſpecturum eſſe, qua ut plura eruditi Viri

ſcripta fruantur, quæ confecta eum habere accepimus, optandum, fide Bibliopolæ apud nos primarii, qui excudendo ei ſumtus impendet, promittimus.

Præfationes & epiſtolæ a prioribus Diogenis editoribus Ambroſio, Curione, Frobenio & Epiſcopio, Stephano, Aldobrandino, Caſaubonis ſcriptæ; ut & vita Platonis auctore Olympiodoro contexta, a Mer. Caſaubono & Jo. Windeto edita; nec non variantes duorum codicum Diogenis Anglicanorum lectiones a Th. Galeo ſuppeditatæ; & accurati in ipſum æque Laertium ac commentarios ejus modo memoratos, a Jo. Clerico concinnati indices poſtremum locum hujus voluminis occupant. Imagines autem quatuor & viginti Philoſophorum: Thaletis, Solonis, Pittaci, Anacharſidis, Socratis, Æſchinis, Ariſtippi, Euclidis, Platonis, Xenocratis, Carneadis, Ariſtotelis, Theophraſti, Antiſthenis, Diogenis, Monimi, Chryſippi, Pythagoræ, Archytæ, Heracliti, Zenonis, Democriti, Sexti Empyrici, Epicuri, ex nummis, marmoribus, aut gemmis petitæ, libris Laertii, in quibus vitæ & dogmata eorum memorantur, inſperſæ ſunt, æri affabre inſculptæ: ut prorſus nihil deſit, quod ad nitorem libri facere quicquam poſſit, ſed oculi & animus Lectoris quo paſcantur abunde habeant, ac proin jure hæc dicatur omnibus numeris abſoluta editio. Cujus elegantia motus doctiſſimus apud nos Vir *Joh. Gothofredus Herrichius*, cum conſpiciendus ei a nonnemine noſtrum tot commentariis & iconiſmis inſtructus & exornatus Diogenes præberetur, pro ſua qua pollet Græci carminis facultate, iſthoc reddidit *μήνυτρον*:

ΔΙΟΓΕΝΕΙΣ πλήθουσι δύω, νέος ἠδὲ παλαιός
Τὸν βαρὺν εἷς, ἕτερος τὸν τόνον ὀξὺν ἔχει.
Εἷς ξίφος ὀξὺ χεροῖν κραδάει, βαρὺ πύξιον ἄλλος·
Εἷς μάχεται λογχαῖς, εἷς γραφίδεσσι, μάχην.
Ἄλλος Ἀθήναιη κεχαρισμένος, Ἀρεϊ δ' ἄλλος·
Εἷς πολύμητις ἄγαν, δέοπερος ἠε σοφός.
Λαρτιάδην βάζει θείου φάτις ἄλλον Ὁμήρου,
Πατρίδι δ' ἄλλος ἐῇ Λαέρτιος εὐχος ἔδω.
Εἷς ἐν Ὀδισσείᾳ τηλέκλυτον ἔλλαχε κῦδος,
Εἷς ἔθεν ἐν βίβλοις Πηνελόπειαν ἔχει.

Καὶ

Digitized by Google

Καὶ τί ἧς ἀμφιπόλοις ἐθέλοι δμωαῖς τε μιγῆναι,
  Εἰ δύναται κυδρὴν δεσπότιν αὖθι λαβεῖν;
Δεσπότις ἡ Σοφ η. σοφίην δεδιδαγμένος ἄδδην
  Λάρτιος ἀρχαίων δόγματα φῆνε σοφῶν.
Οἷα ΚΑΣΑΥΒΟΝΙΔΗΣ ὑπομνήματα γέγραφε πρώην,
  Δῆεν ὅσ' ἰχνευτὴς ΜΗΝΑΓΙΟΙΟ νέος,
Πλεῖά τε, MEIBOMI. Υ μελέταις καμάτοις τε συνήφθη,
  Ὅσσα σαφηνίζει κρυπτὸν ἐκεῖθι ζόφον.
Ταῦτα καταγραφθέντα νέοις ἈΚΟΝΗΛΙΘΟΣ ἡμῖν
  Σήμασι, καὶ λογίοις συμβολίοισι διδοῖ·
Ἔςιν ἔτ' ἀῤῥενικοῖς Σοφίην ἐνταῦθα προσώποις
  Δερκέμεν. ἀνδρομέαις εἰν ἰδέῃσι Θεάν.
Ὣς μὴ Διογένην ἀγαπᾶ Λαέρτιον ἤδη,
  Διογενῆς ςέργοι Λαρτιάδαο πλάνην.

HERMANNI VVITSII MISCELLANEA SACRA.

Trajecti ad Rhenum, 1692. in 4.

Libro SECUNDO horum Miſcellaneorum (primum in *Actis* proximo menſe *Majo pag. 227. & ſeqq.* recenſuimus) Diſſertationes in univerſum ſex diverſi argumenti, Autor clariſſimus exhibuit. *Prima* enim de myſteriis agit tabernaculi Levitici: *Secunda* ſacerdotium Aaronicum cum ſacerdotio Chriſti comparat: *Tertia* ſynedria Hebræorum contemplatur: *Quarta* beſtias quatuor Danielis: *Quinta* de cultu Molochi inſtituitur: & *poſtrema* denique de præſenti & futuro ſeculo.

Myſteria itaque evoluturus, tabernaculo Levitico adumbrata, diſcernit ante omnia tabernaculum *privatum* Moſis, extra caſtra erectum poſt μοσχοποιΐαν (quod tabernaculum alias conventus nominatur) a *publico* Davidis, quod Zione erectum legitur, 2. Sam. 6. & 1. Chron. 16. & hoc rurſus a *Levitico*, cujus inſtar monſtratum in monte Moſi fuerit. Quod poſtremum cum hujus loci ſit, non ſata tantum ejus, materiam, atque formam; verum & partes cumprimis ac ſignificationem myſticam ſtudioſe perſequitur. Materiam

teriam tabernaculi collectam eſſe ex voluntaria Iſraelitarum oblatione partim, partim ex indicto cenſu ſicli dimidii a ſingulis pendendi. De priori oblationis genere & Hieronymus loquitur: In tabernaculo Dei, dicens, offert unusquisque, quod poteſt; alii aurum, argentum, & lapides pretioſos; alii byſſum, & purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiscum, ſubjicit, præclare agi-
p. 401. tur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Quæ ab arcaniore ſignificatione, qualem Autor hic ſubeſſe ſcribit, non diſſentiunt. Tributum ſolvendum fuiſſe in expiationem animarum, ut in
p. 402. mentem nobis veniret veri illius Λύτρȣ, non auro conſtantis vel argento, ſed pretioſo Filii Dei ſanguine, quo ſumus ab ira & maledictione Dei redemti atque liberati. Formam tabernaculi fuiſſe Moſi ab ipſo Deo oſtenſam, monſtratamque e cœlo ideam, ad quam conformanda exactiſſime fuerint ſingula. Spenceri itaque, aliam longe originem commenti, & occaſionem ejus ex tabernaculo Mo-
403. lechi & Chiun deducentis, ſententia abduci cenſet animum a ſimplicitate narrationis Moſaicæ, nihil tale memorantis: a caſtitate cultus divini, cui cum Molechi abominandis ſuperſtitionibus nihil ſit commune vel affine: ab intentione Dei, qui mores ſui populi nullatenus vicinarum gentium moribus ſimiles, verum ſejunctiſſimos ab iis eſſe voluerit: denique a ſublimiorum longeque præſtantiorum rerum meditatione, quibus ſignificandis tabernaculum fuerit inventum atque deſtinatum.

Partes ejusdem fuiſſe atrium, altare holocauſtorum æneum, & labrum, tentorium cum tegminibus ſuis, ſanctum cum ſuis utenſilibus; menſa nimirum aurea, candelabro aureo, & altari aureo
408. ſuffitus; Sanctum dein Sanctorum, & in eo arcam *cum operculo* propitiatorio atque Cherubinis, inque hujus cavitate rurſus tabulas fœderis, urnam auream cum Manna, virgam Aaronis, quæ frondue-rat, totumque legis Moſaicæ volumen. In quibus luſtrandis occu-
406. patus Autor obſervat, ignem ſacrum ab altari in itinere fuiſſe remotum, & cum cineribus ſuis inditum lebetibus, neceſſarioque ibi ali-
411. mento fotum, donec altari redimponeretur. Atrium, Eccleſiæ figuram eſſe, ſecundum œconomiam ſuam externam, formamque viſibilem ſpectatæ: Altari holocauſtorum æneo notari Chriſtum, quatenus oblationem ſui ipſius pro peccatis electorum ſanctificarit, Deoque

Deoque gratam fecerit: ignem ſacrum cœlitus delapſum, jugiter- P.413.
que aſſervandum, eſſe emblema æterni Spiritus, quo ſemetipſum
Chriſtus obtulerit inculpatum Deo, Ebr. 9, 14: ad purificationem
animarum, quam ex Spiritu Chriſti habemus, pertinuiſſe labrum:
pedes atque manus, lotione indigentes, actionum noſtrarum eſſe P. 414.
ſymbola. Tabernaculo generaliter quidem gratioſam inhabitationem & præſentiam Dei in Iſraele ſignificari: ſpecialius autem
ſumto vocabulo, deſignari humanam Chriſti naturam, & eccleſiam
electorum. Interiora hujus ſi ſpectes, locum qui Sanctum uſurpatur, figuram fuiſſe eccleſiæ militantis. Menſa aurea, panibus duodecim inſtructa, Chriſtum adumbrari, ejusque verbum & Sacramenta. 417.
Menſæ huic ad plagam borealem opponi e regione candelabrum, ut intelligamus, Deum in adminiſtratione ſuorum fœderum, 419.
lucis ſymbola ad cognitionem, & cibi ad nutritionem paſſim conjunxiſſe. Quomodo in primo ſtatim, arborem ſcientiæ & vitæ: in
deſerto columnam ignis & manna: hoc loco candelabrum & menſam; in N. T. baptiſmum, φωτισμὸν dictum veteribus, & ſacram
cœnam combinarit, utraque re quam maxime nos indigere ſubinnuens, alimento ad vivendum, ad ſapienter operandum vero lumine. Candelabrum eſſe figuram eccleſiæ, quæ Chriſti colluſtrata lumine idem & aliis præferat. Oleo deſignari Spiritum ſanctum; ramis vero ex uno ſcapo prodeuntibus, eccleſias particulares. 420.
Altare ſuffitus typum eſſe Chriſti, intercedentis pro nobis, 422.
precibusque noſtris gratiam apud Deum conciliantis, Joh. 16. Odoramentis notari rurſus interceſſionem Chriſti, nec non a ſanctis
profectas preces, & gratiarum actiones.

De aulæi interioris, quo Sanctum Sanctorum a Sancto ſejungebatur, ſignificatione myſtica, majore cum fiducia putat ſe
poſſe diſſerere, quod præeuntem hic Paulum ipſum habeat: adeoque
fuiſſe eodem ſignificata 1. cœlum viſibile, per quod tranſierit Dominus, quodque ſpes fidelium Jeſum inſecuta penetret: 2. Legis
ceremonias, quibus contecta plurimum fuerint myſteria Evangelii; 424.
& 3. denique carnem Chriſti ac formam ſervi ab eo aſſumtam.
Sanctum ſanctorum ſupremi cœli typum gerere, quod perfectiſſima ibi ſanctitas, Dei thronus, gloria incredibilis, & res per arcam, 425.
propitiatorium, atque Cherubim adumbratæ reperiantur. Sub

428. excidium templi, arcam una cum templo conflagraſſe, rejectis alio-
rum conjecturis, Autori videtur probabilius. Reliquum Diſſerta-
tionis in refellendis Spenceri inventis conſumitur, qui religionem
arcæ non aliunde quam ex ſacris Ægyptiorum ciſtis derivare co-
437. natus eſt: contra quem etiam totum miniſterium Moſaicum ad
Meſſiam reſpexiſſe manuque veluti duxiſſe, præcipuarum partium
inductione probat & confirmat.

In ſacerdotii Aaronici collatione cum ſacerdotio Chriſti, quæ
ſecunda Diſſertationis argumentum eſt, docetur initio, non huma-
næ inventionis, ſed divinæ juſſionis eſſe ſacrificia, quod nullus cul-
456. tus Deo poſſit eſſe gratus, quem non ipſe juſſerit: quod ἐθελο-
θρησκείαι Paulo ſint damnatæ, quodque fides, qua ſacrificium Deo
458. gratum Abel obtulerit, & juſſione Dei, & promiſſione nitatur, plu-
rimumque ab inſcita perſuaſione diſtet, qualem priſcis Spencerus
461. tribuat. Fuiſſe eam fidem de ſacrificio Meſſiæ. Quod ſacrificia
per ſe Deo non placeant, nec Ethnicis paulo humanioribus fuiſſe
obſcurum. Patriarchas itaque longe aliud in iis conſideraſſe, &
nihil quidem potius, quam dictum Meſſiæ ſacrificium. Vero
462. conſentaneum videri, pelliceas Adami tunicas fuiſſe animantium
Deo oblatarum exuvias; Deumque adeo ante ſacrificium Abelis
463. fœderis gratioſi promulgationem non ſine effuſione ſanguinis de-
dicaſſe, adipe videlicet & carne in ſuum honorem combuſtis, pelli-
bus vero Adamo, velut primo ſacerdoti cedentibus. Mundorum
quoque & immundorum animalium diſcrimen ante diluvium a
Deo eſſe, & pertinere ad ſacrificia. Jus ſacrificandi nulli ordini
466. ſeq. adſtrictum legi initio, neque referri oportere ad primogenitorum
469. prærogativas. Moſen ineunte republica, jure ſingulari & extra
ordinem Pontificatu functum, adſtrinxiſſe illud ad familiam Aaro-
nis, certiſque legibus definiiſſe.

Hinc ad arcem præſentis cauſæ deductus, quo explicare
diſtinctius poſſit, quæ Meſſiæ ſacerdotium præfigurarint, ad ſacer-
dotum perſonas, ad conſecrationem eorum, & ad functionem
470. ipſam reſpiciendum ſibi cenſet. In *perſonis*, natalium dignitatem,
integritatem corporis, animi ſanctitatem, & matrimonii caſtita-
473. tem fuiſſe requiſitam: quæ quam apta ratione transferri ad Chri-
ſtum poſſint, poſtea ab Autore oſtenditur; ſic tamen, ut lege con-
nubiali,

Digitized by Google

nubiali, Levit. 21, 13, 14. 15. Pontifici dicta, Chriſti & Eccleſiæ caſtos 479.
amores inſinuari doceat. *Conſecrationem* ſacerdotis conſtitiſſe, 481.
ex divino præſcripto, lotione, indutione ſacrarum veſtium, unctio-
ne, & nonnullis ſacrificiis: earumve rerum veritatem in Chriſto ad-
modum eſſe conſpicuam. Jaſpidem gemmarum in pectorali ulti- 486.
mam, Ex. 28, 20; primo loco numerari in fundamentis novæ Je- 487.
ruſalem, Apoc. 21, 19. ut intelligamus, incipere T. N. ubi Vetus de-
ſinit; & ut recordemur, Paulum ex tribu Benjamin, repræſentata
utique per jaſpidem, fuiſſe ex principibus novæ Hieroſolymæ ædi-
ficatoribus. Per Urim denotari lucem uberrimam ſapientiæ, glo-
riæ, atque lætitiæ: per Thummim vero nitorem ſinceritatis & ſancti-
tatis perfectiſſimæ in Chriſto; neque Deum per quidquam tutius
aut certius conſuli, quam per Chriſtum, qui oracula cœleſtia eccle-
ſiæ ſuæ reſtituerit clariora, uberiora, majorisque de momenti re-
bus, quam audita unquam fuerint. Teſſellatam tunicam juſtitiæ
& ſalutis eſſe ſymbolum, qua indutus Chriſtus ipſe ſuos induat,
Pſal. 132, 9. Jeſ. 61, 10. Tintinnabula cum malogranatis, ſuavem re-
præſentare ſonum evangelii, cum fructibus coloris ac ſaporis ju-
cundiſſimi: cidarin ex byſſo candida, exactisſimam Chriſti purita-
tem; quo loco & quæſtio, an Johannes, Jacobus, & cæteri Apo-
ſtoli ornatum pontificalem geſſerint, Baronio reclamante, decidi-
tur. Unctionis negotium declaraturus diſtincte oleum unctio- 490.
nis, ungendi modum, & perſonas ungendas conſiderat. Quæſtio-
nem, utrum & ſacerdotes gregarii uncti fuerint, diſtinctione adhi- 495.
bita reſolvit, aliter aſſerens unctum fuiſſe pontificem, aliter ſacer-
dotes: illum oleo ſacro perfuſum in capite: hos oleo, victimarum
ſanguine mixto, leviter tantum adſperſos in ſacra veſte. Poſtmo-
dum quam facili ratione ſingula applicari Chriſto poſſint, oſtendit.
Ad conſecrationem denique pertinuiſſe oblationem triplicis ſacrifi-
cii: juvenci, qui piaculare; arietis, qui holocauſtum; rurſusque
arietis, qui ſalutare ſeu pacificum ſacrificium præſtiterit.

Functionem ipſam muneris, generatim ſi ſpectetur, in eo po- 499.
ni, ut ſacerdotes ad Deum appropinquent, familiariterque cum eo
converſentur, velut miniſtri Deo proximi. Si ſpecialius, tres illius
numerari partes: dona, & victimas, & incenſum pro peccatis offerre, 500.
intercedere pro populo, & populo benedicere, verbo, Deum pla-

Digitized by Google

care: victimarum oblationem alias ad victimarum dominos refer-
p.503. ri, alias ad ſacerdotes. Incenſi oblationem & quotidianam eſſe,
& annuam; tres articulos in ſacrificii oblatione probe diſcernen-
508. dos, ſuum quoque invenire locum in oblatione Chriſti. Eum
enim ſemetipſum *primo* obtuliſſe, quando ſponte ſua vivus valens-
que eo profectus eſt, unde ſciebat ſeſe ut victimam piacularem ad
judicium, mox ad crucem ipſam ducendum: *ſecundo* cum patiens
& moriens ſanguinem ſuum fudit, eductus eum in finem extra
pomœria, uti extra caſtra & urbem cremandæ erant victimæ, quibus
510. adumbrabatur: *tertio* quando ſanguinem ſuum in ſanctuarium ſine
manibus factum, hoc eſt, in cœlum ipſum intulit, Patrique ſuo ſti-
tit. Finem oblationis & effectum, eſſe plenam peccati noſtri ex-
piationem ac deletionem: neque aliam ob rationem de Chriſto dici,
quod tradiderit ſemetipſum pro nobis oblationem & victimam Deo
in odorem bonæ fragrantiæ. Peractæ expiationis evidens argumen-
517. tum haberi in laceratione veli. Omnia denique benedictionis ſa-
cerdotalis myſteria impleri in benedictione Chriſti: ut adeo certum
ſatis & exploratum ſit, nihil in ſacerdotalis functionis partibus oc-
currere, quod non fuerit modo exactiſſimo a Chriſto præſtitum.

Tertia Diſſertationum explicat ſynedria, & conſeſſus judi-
ciales in Hebræorum republica uſitatos. Cumque tria horum fe-
521. rantur genera, minimus qui tribus; major qui viginti tribus; & ma-
ximus conſeſſus qui LXXI. viris ſeu judicibus conſtitit, de poſtre-
527. mo cumprimis hic Autori ſermo eſt: neque multum ſe novi, in nota-
bili hac Judaicæ antiquitatis parte illuſtranda, allaturum is profite-
tur, ſed quæ ſparſim ab aliis annotata ſint, collecturum & ordine
non inconcinno diſpoſiturum, cum præſertim probe *ſciat*, *a Johan-
ne* Seldeno, opere integro; & a Johanne Leusdenio, peculiari
Diſſertatione in Philologo mixto, de hoc eodem argumento actum
534. copioſius. Poſtquam igitur primam Synedrii M. inſtitutionem,
perſonas in illud cooptandas, earumve numerum, tribum, & qua-
litates; cooptationem ipſam; autoritatem hujus Senatus; locum
præterea & formam conſeſſus, tempus, continuationem denique &
558. ſucceſſionem ejuſdem expoſuiſſet, Talmudicorum de Synedriis ſuis
hiſtorias non exploratæ veritatis eſſe oſtendit, neque fidem illis habe-
563. ri oportere, niſi quatenus ex ſacris confirmentur. Non pauca eſſe
quæ

Digitized by Google

quæ ſuadeant, nullum tale ſynedrium ante captivitatem Babylonicam extitiſſe, ſed viguiſſe demum, Hebræis ſub poteſtate Principum Macedonum, Alexandri magni ſucceſſorum, viventibus: ipſumq; nomen inde originem traxiſſe, non levi eſſe argumento, quod Macedones ſenatores ſuos, quorum conſilio adminiſtrata reſpublica, Livio teſte, *Synedros* nominent.

Diſſertatione *quarta* diſquiritur, ecquid de Imperii Muslimici origine ac progreſſibus, ſeptimo capite Danielis, ſub emblemate pardi præſignificetur? Anſam inſtituto præbuiſſe refert arma gentis Turcicæ, ſuperioribus annis Imperium Romanum in Germania ita invadentis & quaſſantis, ut de ſumma rei periclitari videretur. Qua re & ſe excitatum atque permotum ſcribit, ut exponendum in prælectionibus ſuis duceret, ecquid divina oracula de Saracenis & Turcis, eorumque ad Eccleſiam Chriſti habitudine, prædixerint, quidve ſperandum ex iis, quid metuendum habeamus. Quod opus tamen cum ad expolitionem ſui majore diligentia indigeat, quam occupationes Autori nunc permiſerint, viſum fuit, loco ſpeciminis argumentum præſens inde excerpere operique huic Miſcellaneorum inſerere. Fuiſſe vero interpretem Danielis, hujus ævi non incelebrem, Coccejum puta, in ea ſententia, caput modo allegatum loqui de quatuor regnis, ab eo Imperiorum genere, quod ſecundo capite præfiguratum legitur, plane diverſis: primumque eum interpretari adeo de Imperio Conſtantini atque ſucceſſorum: ſecundum de regno Gothorum, Vandalorum, & Longobardorum: quartum de Imperio Caroli M. & ſucceſſorum. Hujus vero initia cum proxime anteceſſerit Turcicum, emergere inde putavit tertium, pardi nomine inſignitum. Quamvis autem repugnare nolit Witſius, quominus habeantur illa pro veris atque ſolidis, retinere tamen ipſe & tueri ſententiam receptam maluit, tandemque ſublatis non modo difficultatibus, quas communi objicere voluit Coccejus, verum adductis etiam non levibus, queis nova premitur, concludit, illam anteponi huic merito, & pardi emblemate Macedonum rectius, quam Muslimorum Imperium ſignificari.

565.
568.
603.
607.

Quinta Diſſertatio cum abominandum ritum, quo non peregrinæ ſolum nationes, verum & ipſe Dei populus liberos ſuos cacodæmoni Molocho obtulerunt, exponat, non parum lucis & ver-

Digitized by Google

616. bis protomartyris Stephani, Act. 7, 43, & Amoſi Prophetæ c. 5, 26. videbitur fœnerari. Perſuaſum ab impiis ſacrificulis fuiſſe gentilibus, uno infante ſic oblato, ſalvos fore cæteros, totamque familiam rebus proſperis uſuram. Impietatem hanc Deum ſevere interdixiſſe ſuis, addita & mortis pœna. Ritum eum eſſe legi naturæ, & pietati in liberos contrarium: eſſe ſacrilegum, quod liberos Deo genitos, eique per circumciſionem ſacratos, furto abſtulerit & ſacrificarit Dæmoni: magicum eſſe, cum conſultatione Dæmonum ut plurimum conjunctum, & propitiatorium, ad mala ſcilicet averrun-
617. canda ſuſceptum & peractum. Apparere ex eo nihilominus, quod inſitum hominibus ſit, non convenire Numini, ut propitium ſe præbeat peccantibus, niſi idonea interveniente hoſtia: neque ſufficere ad placandum Deum ſacrificia pecudum: rectius liberos noſtros conſecrari Deo, ejusque rei profeſſionem publicam faciendam eſſe: nihil denique tam charum nobis eſſe oportere, quod libentes non impendamus Numini.

Sexta & ultima Diſſertatio, de ſeculo præſenti & futuro in-
620. ſtituta, obſervat inter alia, quando futuro ſeculo notentur dies Meſſiæ, præſens tunc ſeculum id vocari, quod uſque ad manifeſtationem illius regni currit: quando autem per futurum intelligatur conditio animarum ſeparatarum poſt hanc vitam; ſeculum præſens reſpectu uniuscujusq; hominis fluere usque ad vitæ hujus animalis terminum: quoties denique futuri ſeculi nomine innuatur tam hominum, quam totius univerſi ſtatus poſt reſurrectionem mortuorum; præſenti ſeculo intelligi, quidquid ævi ad univerſalem omnium rerum innovationem fluat. Unde efficitur, ut ſine contradictione poſſit una eademque res & ad præſens, & ad futurum ſeculum referri. Ne itaque turbentur calculi, ſemper attendendum eſſe monet ad præſentis ſeculi cum futuro contentionem, ſervata ejusdem ſignificationis analogia. Dies Meſſiæ futuri ſeculi nomine venire, probat quoque ex Doctorum Hebræorum cum veterum, tum recentiorum
627. ſcriptis. Quin & ſacrorum vatum & Apoſtolorum locutionibus niti, qui Meſſiæ regnum novi ſeculi exordium nominent. Novi mundi
629. tres facit gradus ſeu periodos, de quarum ſecunda: *Alteram quoque*, ait, ***mundi innovationem ſub Meſſiæ auſpiciis exſpectamus; quum nimirum Antichriſto de throno ſuo deturbato, deſtructis deſtructoribus***

terræ

terra, converſis Iſraelitis, plurimaque cognitionis, ſanctimoniæ, & conſolationis luce eccleſiam circumfulgente, inſigni mundus opulentia, & quaſi vita ex mortuis donabitur. Gemella & libro 3. c. 5. n. 147. p. 740. leguntur. Atque hæc de Diſſertationum, ad librum ſecundum relatarum, argumentis dixiſſe ſufficiat.

TERTIUS liber Miſcellaneorum de ſenſu epiſtolarum, quæ ad ſeptem eccleſias Aſiæ minoris datæ leguntur in Apocalypſi, agit, & num hiſtoricæ, dogmaticæ, atque hortatoriæ illæ ſint, ſtatum eccleſia- p.648. ſeq.
rum Aſiaticarum, qualis tunc erat, enarrantes, cum hortationibus, comminationibus, promiſſionibus ſtatui dicto convenientibus, ad eundem modum, ſicut & reliquæ epiſtolæ Apoſtolicæ; an vero propheticæ, allegoricæ, emblematicæ, vaticinantes de futuro eccleſiæ ſtatu, ſicuti ſeptem ſigilla, ac ſeptem tubæ, quibus ſeptem hæ epiſtolæ in prophetiis & allegoriis ſuis reſpondeant; curatius diſquirit. Poſterius placuiſſe recentioribus Apocalypſeos interpretibus, contendentibus, eccleſias illas Aſiæ non tam in ſe conſiderandas eſſe, quam ut emblemata & typos totius eccleſiæ Chriſtianæ in ſeptem diſtinctis, ſibique ordine ſuccedentibus temporum periodis: ita quidem, ut *Epheſina* conditionem referat eccleſiæ primitivæ, a Chriſti in cœlos aſcenſione incipientis, ac deſinentis in Apoſtolorum morte, circa finem primi ſeculi: altera, *Smyrnenſis*, ſeculo ſecundo & tertio reſpondeat, ſitque figura eccleſiæ patientis, & plurimis martyriis exploratæ: tertia, *Pergamenſis*, trium ſequentium ſeculorum ſtatum exprimat: quarta, *Thyatirenſis*, plura ſecula complectatur, uſque ad reformationis initia: quinta, *Sardenſis*, emblema ſit eccleſiæ Lutheranæ, nullo, quod ſciamus, μισαδελφίας crimine fœdatæ, modo κασιγνήτες inveniat, multo minus mortuæ: ſexta, *Philadelphienſis*, ei reſpondeat, cujus confeſſionem Autor ſequitur, quamque agnoſcit paulo poſteriorem eſſe tempore: ſeptima denique, *Laodicena*, ultimorum temporum deſcribat conditionem.

Qua quidem in cauſa Autor ſic verſatur, ut novem initio ar- 650.ſeqq.
gumenta afferat, pro ſenſu prophetico: & quinque poſtmodum pro 669.ſeqq.
ſenſu hiſtorico militantia. Quibus probe examinatis & excuſſis,
non ſolum primæ claſſis argumenta parum eſſe valida oſtendit, 701.ſeqq.
verum & incommoda non pauca, nec levia, quibus prophetica expo- 731.
ſitio premitur, in medium adducit.

POSTRE-

POSTREMUS Liber Diſſertationem complectitur, de Dona-
743. tiſtarum ſchiſmate agentem. Locuſtas Apocalypticas imaginem
hic facit Romani cleri, aſtute quidem nuper ſimulantis, Reformatis
744. in Gallia collationem ſe offerre, qualem Carthagine cum Donati-
ſtis habuerint olim Catholici, Auguſtino etiam procurante; re au-
tem vera nil niſi Diocletianeæ ætatis ſcenam revocantis. Lauda-
745. to itaque ſimilis plane argumenti ſcripto, Leideckeri *Eccleſiæ Africa-*
na Hiſtoria, Donatiſticæ factionis hiſtoriam ab ovo orditur, & con-
tinuata ſerie ad dictæ modo Collationis tempora deducit: idque
eo conſilio, ut palam faciat, injuriam inſignem hominibus ſuæ profeſ-
ſionis fieri, quando cum Donatiſtis, factioſis, pervicacibus, turbulen-
tis, imo ſceleratis hominibus in unam claſſem rediguntur: cum quo-
746. rum inſtitutis & moribus nihil commune ſibi eſſe patiantur. Hodier-
nos quoque Romanæ Eccleſiæ Antiſtites ab illa via longe diſceſsiſſe,
cui inſtiterint priſci quondam catholici: tantum ſinceritatis, cha-
ritatis, & manſuetudinis hic apparere, quantum ibi fraudis, vafritiæ,
& ſævitiæ obſervetur: neque Romanenſes juſtam collationem un-
quam conceſſiſſe Proteſtantibus. Neque propoſitum illud fuiſſe
nuperis eccleſiæ Gallicanæ præſulibus, blandis licet verbis id pro-
858. fitentibus: nihil in mente eos aliud volviſſe, quam reformatæ reli-
gionis in Gallia πανολεθρίαν quovis modo procurandam, eventu
838. ipſo rem comprobante. Concilium Tridentinum nihil minus
840. fuiſſe, quam liberum; æquiora quodammodo fuiſſe Colloquii Poſ-
ſiaceni primordia, Carolo IX. imperante habiti. Ex cujus hiſto-
ria rurſus evincit, ſuam Autoris religionem profeſſos, catholicorum
veterum candorem atque ſinceritatem novo exemplo expreſsiſſe.
Romanæ e diverſo Eccleſiæ Antiſtites in faſtuoſis *Donatiſtarum*
tergiverſationibus artibusque eludendi variis omne ſuum quæſi-
viſſe præſidium.

Sub finem denique totius operis triplicem habes indicem, quorum *primus* ſummam & ſeriem materiarum Miſcellaneis hiſce propoſitarum; *medius* Scripturæ loca illuſtrata; *&* *ultimus* voces Hebraicas hic illic declaratas, complectitur.

PRO-

PRODROMUS AD REFUTATIONEM ALCOrani, in quatuor partes diviſus, auctore Ludovico Marraccio, e Congregatione Clericorum Regularium Matris Dei, Innocentii XI. P. M. olim Confeſſario.

Romæ, typis Congr. de Propag. Fide, 1691 in 8.
Pars prima conſtat Alph. 1. & plag. 18.

PArti primæ operis hujus, præter præfationem copioſam, præmiſſa eſt Vita Mahumeti (ſic ſcribit Auctor, qui Arabibus eſt *Mohammed*) quam ſequitur Deſcriptio Alcorani. Præfatione hoc agitur, ut primum miretur Clariſſimus Auctor, quum tot immenſa volumina contra varias ſectas conſcripta ſint, pauciſſimos eſſe, qui contra Mahumetanam ſtylo certaverint, quos nominatim laudat, Philippum nempe Guadagnolum, Bonaventuram Malvaſiam, Joſephum Martellinum, & nuperrimum Tyrſum Gonzales de Santalla, Hiſpanum. Etſi vero etiam antiquiores ſint, qui in hoc ſtadio decurrerunt, utpote Joannes Damaſcenus; Petrus Paſchaſius; Petrus Cluniacenſis; Joannes Cantacuzenus, Imperator; Abnuhum & Abraham Chaldæi; Ricoldus; Joannes de Turrecremata; Dionyſius Carthuſianus; Cardinalis Cuſanus, & Hieronymus Savanorola: etſi, inquit, hi aliquem numerum faciant, tamen perpauci cenſeri debent, ſi vel cum hoſtibus, a quibus oppugnamur; vel cum noſtris comparentur, qui contra alias ſectas magno numero dimicaverunt. Eſſe etiam in illis dicit, qui ex rerum Turcicarum ignorantia in medium proferant, quæ riſum potius Mahumetanis excitent, ac in errore eos obſtinatiores reddant. Cauſſas poſtea, quibus alii Scriptorum paucitatem vel ceſſationem excuſent, examinat ac confutat, quarum primam ponit, eſſe Alcoranum cunctarum hæreſium congeriem, ideoque in ipſis, ex quibus conflatus eſt, hæreſibus dudum confixum & enervatum: deinde, fruſtra adverſus eos ſtylo pugnari, qui religionem ſuam gladio defendant: adhæc craſſiores Mahumetanorum errores eſſe, quam ut multis voluminibus confutari deceat; quartam denique adferri dicit, quod inanis Turcis labor, contra noxius Chriſtianis futurus ſit; neque enim illos ſuperſtitionem deſerturos eſſe, in Chriſtianis autem fore fortaſſis, quibus

Digitized by Google

placeat cognitum, quod tutius ignorare potuiſſent. His rationibus reſpondetur, & primæ quidem, non ita mixtum ex antiquis Alcoranum eſſe, ut nihil novi adferat: quin ipſas antiquas hæreſes non paucas, a plurimis confutatas, vigere etiamnum, nec ſine fructu hodieque refutari. Ad ſecundam reſponſurus Auctor, novam agendi cum Turcis methodum ex libro Marchionis Febure, Venetiis A. 1684 impreſſo, titulumque præferente *Teatro della Turchia*, commendat, ſecundum quam, ſepoſitis initio controverſiis de Fide, ex adiaphoris jubet non nulla proponere, ut doctrinæ alicujus opinionem apud illos acquiramus. Poſtea de iis ſermonem vult inſtitui, quæ ad Deum ejusque attributa, & ad rerum creatarum mirabilem præſtantiam pertineant, a quibus quum ad Hominem gradatim ejusque ſummam felicitatem perventum fuerit; tum demum putat commode ad ea, quæ credenda ſunt, acceſſum fieri, præſertim ſi ipſi Turci, ſuperiori ſermone excitati, de noſtra religione ex nobis forte requiſiverint. Id enim uſu auctorem ejus libri didiciſſe, permultos annos cum Mahumetanis converſatum. Tertiæ & quartæ cauſſæ reſpondet, craſſos quidem Mahumetanorum errores eſſe, at occultum ſub illis venenum latitare, quo maxima pars hominum infecta fuerit, qui facilius ad Turcicam religionem, quam ad Chriſtianam, adduci poſſint. Non ergo inanes illorum labores eſſe, qui tam valido veneno præſentaneam antidotum oppoſuerint. Quintam cauſſam, quæ periculum urget, quod Chriſtianis in Turcia degentibus ex refutatione Alcorani oriri poſſit, leviorem putat, quam ut multis verbis profligari oporteat, utpote ipſo uſu & experimento improbatam. Non enim neceſſe eſſe, ut libri iſti Turcis oſtendantur, qui illos etiam tolerent, ſi nihil in Mahumetum vel Alcoranum manifeſto injurium contineant. Altera pars præfationis diſtributionem operis quadripartitam exponit. Prima nempe parte, poſt Mahumeti & Alcorani deſcriptionem, dicta Scripturæ Sacræ utriusque Teſtamenti a perverſione Turcorum vindicari: ſecunda, miracula Mahumeti examinari: tertia, doctrinam Chriſtianam ab oppugnationibus Turcorum defendi: quarta, leges & mores utriusque gentis committi. Tandem bibliothecas Romanorum laudat, quæ ſibi codices huic operi perſcribendo ſuppeditaverint.

Vita Mahumeti diviſa eſt in XXVII capita, quorum priora de

de nativitate ejus & educatione agunt, in quibus id ſingulare ineſt, quod Meccam, patriam illius, non in Arabia Felice, ſed cum Gabriele Sionita, & Geographis Arabicis in Arabia Petræa locat. De fabuloſis miraculis, quæ Mahumeto puero evenerint, & de crebris angeli Gabrielis apparitionibus, ſuperſedemus quidquam repetere. Quid? quod cap. VIII probatur ex Arabum teſtimoniis, interpretum Alcorani, Mahumetum uſque ad quadrageſimum ætatis annum idola cum cæteris Meccanis coluiſſe, ex quo falſa eſſe elucet, quæ de ſuperioris ætatis ſanctitate & angelicis apparitionibus a multis fuerunt tradita. Cap. XIII fuga ex Mecca in Medinam, unde initium epochæ Mahumetanorum; & ſequentibus capp. expeditiones Mahumeti bellicæ narrantur & incrementa potentiæ, uſque ad mortem ejus, quam ſequitur cap. XXV deſcriptio templorum Medinenſis & Meccani, ex Gabrielis Bremondi opere, *Deſcrittione eſatte dell' Egitto Superiore ed Inferiore*, qui quod de ſepulcro Mahumeti in Medinenſi templo ſcripſit, exiguam corporis portionem in illo inveniri; colligit Auctor noſter, non abſimile vero eſſe, quod graves ſcriptores prodiderunt, quum poſt mortem Mahumeti de imperio proceres certarent, cadaver ejus, nemine in tumultu cuſtodiente, a canibus dilaceratum fuiſſe.

Sequitur de *Alcorano*, cujus nomen, verſiones, ſtyli inæqualitas, diviſio in Suras vel Suratas, & in ſectiones minores, quas Signa vocant, id eſt pericopas uſque ad rhythmum in proſa procurrentes, explicantur, uſque ad cap. III, quo de materia Alcorani hæc in principio referuntur, *vix dici poſſe, quid determinate contineat Alcoranus: eſſe enim miſcellam & farraginem innumerarum rerum.* Cap. IV de auctore & adjutore Alcorani conſcribendi diſputatur, quem Chriſtiani *Sergium* quendam monachum fuiſſe, traditione acceperunt. Noſter autem oſtendit, non fictum prorſus aut falſum eſſe, quod de monacho iſto traditur, ſed ex ipſo Alcorano fieri probabile. Sura enim XVI Signo 106 Meccani objiciunt, *doceri Mahumetum ab homine.* Torquent ſe interpretes Saraceni, ut perveſtigent, quis ille homo fuerit. Gelalledinus *Cainum* Chriſtianum vocat: Maſaudius *Bahiram*, & eſſe eundem ac Sergium, ac paullo poſt *Neſtorium* appellat; quod noſter Auctor interpretatur, monachum illum, ſive Sergius ſive Bahiram fuit, profeſſione Neſtorianum fuiſſe, quod

Georgius monachus, ſcriptor Arabs, ſed Chriſtianus, confirmavit. Hoc poſtea noſter aliis laudibus Alcorani opponit, e cœlo, a Deo, per Gabrielem datum eſſe, quem homines in membranis & chartulis annotaverint, quas ſucceſſor Abubacer collectas in eum ordinem, quo nunc ſunt, redegerit. Addit, contradictiones in Alcorano paſſim occurrentes, excuſari a Mahumetanis diverſitate temporis, quod Deus vel Gabriel præceperit quædam Mahumeto, quæ alio tempore revocaverit: unde & ipſi inter verſus *abrogatos & abrogantes* diſtinguant, de quibus toto cap. V. agitur. Sexto autem capite, quod ultimum hujus tractatus eſt, Alcorani æſtimatio expenditur, quem Moslemi ſeu Mahumetani duabus propoſitionibus includunt, I. *nihil ſimile Alcorano ſcribi poſſe*, quod quia in ipſo Alcorano ſcriptum exſtat, neceſſe eſt, ab ipſis ſancte & indubitato credi. II. *Alcoranum eſſe æternum & increatum.* Quanquam vero inter ipſos huic contradixerunt multi, etiam Caliphæ quidam: priorem tamen propoſitionem a nemine putant, niſi hæretico, negari poſſe, qualis Mardar, monachus Saracenus fuit, unde Mardarienſium apud illos ſecta appellatur. Et hactenus quaſi de prolegomenis.

Ipſius operis Pars I. examinat, quæ pro Alcorano ſuo & Mahumeti auctoritate Moslemi ex noſtris Scripturis utriusque Teſtamenti, maxime ex Pentateucho & Evangeliis, adferre ſolent. Nam noſtris ſacris libris divinam auctoritatem adeo non derogant, ut in ipſo Alcorano ad eos provocari credant. Sect. V. §. 50. Deus fingitur ita Mahumeto locutus: *Subſequi fecimus poſt prophetas Jeſum filium Mariæ, qui verificavit id, quod antea prædictum fuerat in Pentateucho, & dedimus ei Evangelium, in quo eſt directio, & lux, & confirmatio.* Et Sect. X §. 93: *Quod ſi dubitatio aliqua in te ſuboriatur circa ea, quæ tibi revelavimus, interroga illos, qui ante ſacra volumina legerunt.* Ubi interpres Gelaleddinus: *Interroga eos, qui legerunt Pentateuchum ante te.* Et Sect. XXI. §. 7: *Interrogate profeſſores Scripturarum, ſi vos neſcitis.* Quod idem Interpres ita explanavit: *Interrogate eos, qui ſunt periti in Pentateucho & Evangelio.* Ne vero gratis hanc fraudem nobis Mahumetus impoſuiſſe videatur, duo pro ſe ex ſacris libris teſtimonia in Alcorano adducit. Primum Sect. VII. §. 149: *Qui ſecuti fuerint Legatum, Prophetam idiotam, quem repperient ſcriptum apud ſe in Pentateucho & Evangelio,*

Digitized by Google

lio, præcipientem ipſis juſtum, & prohibentem injuſtum &c. Sed nihil horum in Pentateucho reperitur. Alterum Sect. LXI. §. 6. *Dixit Jeſus filius Mariæ: O filii Iſrael, certe ego miſſus ſum ad vos Legatus a Deo, ut verificem Pentateuchum, qui traditus fuit ante adventum meum? & ut annunciem Legatum alium, qui venturus eſt poſt me, cujus nomen erit Ahmed.* Mirum ſane evangelium, nequiſſime a pſeudevangeliſta confictum. Sed regerunt Mahumetani, olim hæc in noſtris libris lecta fuiſſe, ſed poſtea eraſa aut mutata partim a Judæis, partim, quod ad Evangelia pertinet, ab ipſis Chriſtianis. Hinc longa exercitatio ab Auctore inſtituitur pro integritate ſanctarum Scripturarum, quam, quod gratum nobis eſt, iisdem argumentis probat, quibus nos contra plures Pontificiorum pro eadem cauſſa pugnamus. Diſtinctionem præmittit inter lectiones diverſas, *Keri* & *Ketbib*; & inter corruptiones, cum in ipſo Alcorano dentur hujusmodi varietates, quem corruptum eſſe ipſius admiratores ſtrenue negent. Deinde pag. 33. *Fateor*, inquit, *non defuiſſe ex noſtris aliquos, etiam magni nominis Auctores, qui vaticinia aliquot, ad Chriſti adventum ſpectantia, e Veteri Teſtamento a Judæis maligne ſublata vel depravata fuiſſe affirmarent. Verum a ceteris Doctoribus communiter hæc ſententia, ut falſa & Chriſtianæ religioni nimis pernicioſa, rejicitur.* Addit, quod Vetus Teſtamentum ſit veluti baſis & fundamentum noſtræ religionis: ſi itaque illud corruptum depravatumque ſit, non poſſe non hanc etiam vacillare ac pæne corruere. His præmiſſis, primum argumentum pro Scripturarum integritate ſumit a *Divina providentia*, quæ non permittat, ut quidquam, quod ad ſalutem noſtram pertinet, corrumpi temere ac depravari poſſit. Hoc niſi concedant Mahumetani, contra ipſos inverti poterit, quia fruſtra exinde Alcorano robur quærent, quod ipſi depravationis arguunt. II. A *diligentia* Judæorum circa Veteris; & Chriſtianorum circa Novi Teſtamenti curam atque cuſtodiam. III. A *divulgatione* Scripturæ Sacræ ex primo ſeculo Chriſtianorum per omnes gentes & provincias terrarum Orbis, in quarum etiam linguas verſionibus transfuſa fuit, quod ex Auguſtino, Theodoreto, Chryſoſtomo & Hieronymo p. 39 confirmat. Jam dicit, tot verſiones in plerisque conſonare tam inter ſe, quam cum ipſa authentia Græca vel Hebraica: & ſi alicubi dis-

ſenſus ſit, particularem illum eſſe, nec plus originali derogare, quam Alcorano, quod verſionibus quibusdam non optime expreſſus eſt. IV. Neque *cauſſas*, ait, neque *tempus*, neque *auctores* corruptionis poſſe adſignari. Judæis quidem tribui eorumque in Chriſtianos odio: at vero in Hebraico textu reperiri hodie vaticinia illa omnia, quæ in Novo a Chriſto & Apoſtolis allegantur: præterea etiam alia multa exſtare. De utrisque fatetur p. 42, *ob proprietatem Hebraicæ linguæ interdum clariora & efficaciora ibi eſſe, quam in ipſa Latina Vulgata*. Immo ſupereſſe hodieque Hebræos codices, quorum antiquitas ſuperet ipſum Mahumeti ortum; ergo propter illum corrumpi non potuiſſe. Deinde nec tempus corruptionis convenire oſtendit, quod nec ante Chriſtum fuit, quia id Chriſtus & Apoſtoli non tacuiſſent; neque poſt Chriſtum, quia, ſtatim in manibus Apoſtolorum aliorumque erant librorum exempla & quidem magno numero, quæ Judæi corrumpere non potuerunt: & ſi quid corrupiſſent, deleviſſent ea, quæ ad Meſſiam ſpectant, non quæ ad Mahumetum, quem nemo tum, utpote nondum natum, vel fando vel divinando cognoverat. De auctoribus corruptionis ita argumentatur; aut omnes conſpiraſſe, aut aliquos ad corrumpendas Scripturas. Non potuiſſe omnes, quia per orbem diffuſi erant: nec aliquos, quia pauci non omnium codices, verſiones, commentarios pervertere potuerunt, nec cæteri de tanto facinore tacuiſſent. Quod gemino exemplo illuſtrat. Si, inquit, parva vox *Filioque*, a Latinis Symbolo, inſcientibus Græcis, adjecta, tantas turbas concitavit, quantos tumultus datura fuiſſet ipſius Scripturæ non uno loco tentata depravatio? Deinde potentiam Arianorum proponit, qui univerſam pæne Eccleſiam poſſidebant, etiam Imperatorum aliquos in partes attraxerant, qui vero nunquam auſi ſint contra Deitatem Chriſti in divinis Scripturis quicquam immutare.

A pag. 60. Moslemorum objectiones contra integritatem Scripturæ examinantur. At quum omnes illæ futiles ſint, ſolam primam huc afferre ſufficiat, quæ a diſſenſu Samaritani codicis in annis patriarcharum deſumta eſt. Putant enim, in odium Chriſtianorum decurtatos numeros a Judæis eſſe, ne *ultimo tempore*, ut prædictum erat, veniſſe Jeſus in mundum videatur: quo futurum ſit, ut is vero Meſſiæ charactere excidat. Reſpondet Noſter, in numeris

facilem

facilem lapſum eſſe: & victoriam pro Hebraico textu ſtare, cum quo non modo hiſtoriæ veritas, ſed etiam Latina vulgata concordet. Reliqua argumenta ineptiora ſunt, quam ut referri mereantur; etiam ita *ἀπροσδιόνυσα*, ut ſapientiores Moslemos illorum pudeat, qui ſilentes de corruptione, ex ipſis Scripturis, quales nunc habemus, pro Mahumeto, tanquam in iis prædicto, argumentantur; quibus generaliter reſpondetur, novum non eſſe, quæ ad Chriſtum ſpectant vaticinia, ab maleferiatis alior ſum detorqueri. Quod duobus Noſter exemplis illuſtrat, Virgilii, qui Sibyllæ de Chriſto, ut putat, oraculum, in Pollionis filium; & Suetonii aliorumque, qui vaticinium de orbis domino ex Judæis prodituro, ad Veſpaſianum tranſtulerint. Speciatim ad dicta, quæ objiciuntur, a pag. 78 reſpondet, & primo quidem ad Deuter. XXXIII. 2. & Habac. IV. 3, *Pharan* non eſſe Meccam aut Medinam, ſed intra Palæſtinæ fines ſolitudinem, 1. Samuel. XXV. 1. a Mecca XL dierum itinere disjunctam. Deinde objiciunt Geneſ. XXI. 20: *Et fuit Deus cum puero* (Iſmaele) cujus generis multa in laudem ejusdem conglomerant, quæ quam apte ad Mahumetum, ejusque novam religionem trahantur, quilibet ſanus intelligit. Nec verba Geneſ. XVI. 12: *Manus ejus contra omnes*, in Mahumeto demum impleta ſunt. Leviuſculum eſt, quod auctor vitæ Mahumeti ex verbis Geneſ. XVII. 20 במאד מאד *valde, valde*, per Gematriam, quam a Judæo forte didicit, nomen Mahumeti vult elicere, quia idem numerus, qui in illis verbis eſt, ſit etiam in מחמד, ut Arabice ſcribitur Mahumeti nomen, nempe 92. Nam hic numerus eſt etiam in נביא כזב *propheta mendacii*, ut argumentum eadem Gematriæ lege contra Mahumetanos poſſit inverti. Adhæc objiciunt ex Deuteronom. XVIII. 15. *propheta ex fratribus tuis*: ergo vel ex Eſavo, vel Iſmaele, qui fratres Iſraelis erant. Sed, fatentibus Judæis, ex Eſavi poſteris nullum prophetam ſurrexiſſe. Reſpondet Auctor noſter, vim verborum מקרב *ex interiore fratrum*, non alium ſenſum ferre, quam *ex populo tuo*, non ex Iſmaelitis, qui alieni æque ac Eſavitæ erant. Ineptias porro agunt, quando ex Deuteron. XXVI. 19. & Pſalm. CXLIX ſuæ gentis gloriam probare ſatagunt; aut Pſalmum XLV Mahumeto applicant, quem ipſe Ahmed in Apologia de Chriſto interpretatus eſt, cujus verba Noſter p. 121. adduxit integra: aut Mahumeti patriam

Digitized by Google

triam Pſalmo XLVIII. 2. prædici credunt, quaſi *civitas* illa Mecca ſit, & *laudabilis* Mahmad, vel Mohammed, ut Arabice impoſtoris nomen, quod *laudatum* ſignificat, ſcribi conſuevit: ad quem eadem ſtoliditate Pſalmum LXXII, qui Salomonis nomen præfert, & ad Meſſiam pertinet, impudenter detorquent. Nec modeſtiores ſunt in Eſaiæ vaticiniis pervertendis, cap IX. 6. *Puer natus eſt nobis*; C. XXI. 16. *Video equites*: cap. XXIV. 7. *Ab extremo terræ cantus*, quaſi vox Mahumeti: & cap. XLIX. 16. *in manibus meis ſignavi te*, &c. quæ ſimpliciter narraſſe, refutare eſt. Quis enim tam ſtupidus & rerum ſacrarum eſt ignarus, quin illico ſentiat, Zionem vel Jeruſalem, quibus Eccleſia ſignificatur, intelligi, ubi illi ſuam Meccam ſomniant: aut Meſſiam, ubi illi Mahumetum? Eadem eſt ratio *lapidis ſine manibus abſciſſi*, Dan. II. 34. de quo Auctor noſter p. 147 contra Mahumetanos diſputat. Ex Novo Teſtamento ineptiſſime colligunt, *Paracletum*, a Chriſto Johann. XIV. ſeq. promiſſum, Mahumetum eſſe, quod probare conantur, quia *Paracletus* ſignificatione idem ſit quod *Mahmad*, nempe laudatus ac glorioſus, confundentes ſic παράκλητος cum περικλυτός. Vide p. 158. Deinde *Principem mundi*, Joh. XIV eſſe Mahumetum dicunt, quod ipſis relinquere poſſumus. Præterea per *veros adoratores* Johann. IV. 23. Moslemos ſignari putant, propter quinq; preces, quas quotidie perſolvunt, quaſi vero Chriſtiani preces nullas fundant. Nec pudet illos *lapidem ab ædificantibus reprobatum*, Pſ. CXIIX. 22. ad Mahumetum referre, quem Chriſtum eſſe, ipſa verba Matth. XXI. 42. manifeſtiſſime convincunt. Mittimus quæ iidem homines ex Eſaia, Daniele, Ezechiele, Habacuc allegant, quorum ne veſtigium quidem in illorum prophetarum libris reperitur, ut oſtendit Auctor noſter p. 167. qui poſtquam certis concluſionibus veram vaticiniorum interpretationem monſtraverat (a pag. 186,) proponit tandem, quæ ex ratione pro vaticiniis de Mahumeto afferunt, quorum præcipuum eſt p. 204. Mahumetum ſexcenties in Alcorano affirmare, ſe in Pentateucho & Evangelio prædictum eſſe; & hoc prædicaſſe audientibus Iudæis & Chriſtianis, a quibus, niſi vera dixiſſet, facillime mendacii argui potuiſſet. Sed ipſi confitentur, Mahumetum ſuum indoctum & idiotam fuiſſe, quod ſi eſt, bona fide allegare non potuit, quod neque legerat ipſe, neque intellexerat. Deinde ea ætate Mahumetus vixit, & eo loco verſatus fuit, ut non mirum

ſit,

ſit, Chriſtianos, qui cum ipſo erant, parum obſervaſſe, quæ ille ex ſacris depravaret. Erat enim Eccleſiæ ſtatus illis temporibus in Oriente non optimus. Sed piget plura afferre, ne lectorem fatigemus. Quæ cauſſa eſt, ut *Appendicem* Partis primæ, de vaticiniis, prognoſticis ac teſtimoniis, quæ pro Mahumeto ejusque ſecta proferunt Moslemi extra Sacras Scripturas, tantum indicemus, non recenſeamus. De tribus reliquis Operis hujus partibus quædam proxime dicentur.

VERITABLE MANIERE DE BIEN FORTIfier de M. de Vauban, par Monſieur l'Abbé du Fay &c.

hoc eſt,

GENUINA DN. VAUBANI RATIO PROBE muniendi, Autore Dn. Abbate du Fay.

Amſtelodami, apud Adrianum Braekmann, anno 1692, in 12. Plagulæ 9, Iconiſmus 1.

Circelli numeris ſuprapoſiti notant hexapedas Gallicas.

EXhibuimus, *Actorum anni 1689 menſe Majo, a pag. 291*, cum nova methodo conſtruendarum munitionum, judicium ſimul *Autoris anonymi* de Operibus *Vaubanianis:* nunc ipſam ſiſtimus muniendi rationem, famoſiſſimo hujus temporis Architecto propriam: ut præfatio hujus libelli contendit, longe diverſam ab ea, quam unus alterve eidem hactenus tribuit. Agnovit autem hanc pro ſua *Vaubanus*, & per omnia conformem teſtificatus eſt operibus reglis, ipſo ſcilicet magiſtro extructis: approbatione tractatui præmiſſa, eaque nominis ſui ſubſcriptione roborata, eandem a cæteris figmentis, quæ nomen ſuum falſo temereque hactenus uſurpavere, diſtinguens.

In limine Opuſculi Clariſſimus Editor *du Fay*, Architecturæ *Vaubanianæ* tractatulum præmittit, de principiis geometriæ: in quo ſuccincta terminorum, quorum præcipuus hic uſus eſt, explicatio traditur; inſertis textui figuris, illorum illuſtrationi inſervientibus. Harum tamen lineas, angulos &c. non ut vulgo fieri ſolet, alphabeticarum literarum notis (quem modum pro impedito habet) exprimit: ſed harum loco figurarum partes, de quibus in textu agitur, lineis continuo ductu deſcriptis; cæteras, per puncta deſignatis, exprimit.

Quod ad methodum *Vaubanianam* attinet: in ea *latus* cujusque *regularis polygoni externi eſt* 180°; & ex ejus medio introrſum ducta perpendicularis, lateris dicti octava pars in tetragono, ſeptima in pentagono, ſexta in hexagono & reliquis, *angulum forcipulæ* (*angle flanquant*) ſive concurſum linearum defendentium, ex angulis propugnaculorum contiguorum ad cortinæ & alæ oppoſitæ commiſſuram usque ductorum, determinat. *Facies propugnaculorum* conſtanter ſunt 50°, ſtringunturque a linea defendente. *Alas* deſignat chorda arcus, ex humero propugnaculi adverſi tanquam centro, intervallo humeri alæ quæſitæ adjacentis, deſcripti: earum partem unam occupant *auriculæ* humerum armantes, ſemicirculi (cujus diameter tertia circiter pars eſt alæ) forma ita ductæ, ut convexitas ejus lineam defenſionis non ſecet; eæque interius *portæ emiſſaria* (*fauſſe-porte*) ſunt inſtructæ. *Reliquum alæ* in *arcum* excavatur, cujus ſubtenſa eſt ipſum alæ rectæ reſiduum, inter auriculam & cortinam interceptum; centrum verò eſt angulus verticalis trianguli æquilateri, ſubtenſæ dictæ, tanquam baſi, inſiſtentis.

Alarum ſecundarum, quæ hic perpetuo exulant, vice, cortinis aliſque præſtruitur *forcipula loricata*: eaque vel *ſimplex*, *duarum* tantum *facierum*, tenus lineas defenſionis, a communi earum interſectione verſus propugnaculorum facies ductarum; cujus vallum qua cortinæ obvertitur, vel huic ipſi, vel forcipulæ faciebus parallelum eſſe poteſt: vel *alata*, *geminis faciebus*, *alis* & *cortina* conſtans: relicto (in utroque forcipularum genere) inter angulos facierum (*flanquées*) forcipulæ, & propugnaculorum humeros, ſpatio 3°; ad cujus extremitatem ducta alæ propugnaculi *parallela*, *linea capitalis* eſt forcipulæ poſterioris generis: cujus inſuper *facies* ſemiſſem occupant lineæ defenſionis, inter angulum forcipulæ, hujusque extremitatem interceptæ; *alæ* vero perpendiculares ſunt ad lineam defenſionis, cui incidunt.

Ab angulo forcipulæ per transverſam foſſam (quæ faciebus propugnaculorum ferme parallela, ante eorum angulum 20°, ante humeros 18° aut 16° lata: 16 vel 18 pedes profunda eſt) *crypta*, (*caponiere*) protenditur, 12 pedes lata, & ab utroque latere loricata: loricæ ejus tribus pedibus horizonti foſſæ ſupereminent, ſcabelloque præditæ ſunt, & ſudibus ferratis (*palliſſades*) munitæ. Crypta hæc

Digitized by Google

hæc foſſam ab inſultibus hoſtilibus valide defendit, & obſeſſores tranſitu ejus prohibet; nullis præterea hoſtium machinis (ut & forcipula) obnoxia eſt, & proinde *Autori* ſummopere (non ſecus atque illa) commendata. Mediæ cryptæ ſuperne *pons* incumbit, a forcipula quæ alio ponte ipſi vallo munitionis jungitur, procedens; qui tranſitum ab interioribus munitionis partibus ad exteriora præbet.

Pontis hujus alterum extremum definit in *Semi Luna* (*Demi-lune*) mediæ forcipulæ præcincta, eandemque operiente. Conſtat hæc duabus faciebus, & totidem (aliquando) alis, duplicique ſemicollo. *Angulus* ejus *defenſus* determinatur in perpendiculari, ſuper latere polygoni externi campeſtria verſus excitata, ab interſectione arcus, ex angulo alæ & cortinæ tanquam centro, intervallo humeri oppoſiti propugnaculi, deſcripti. Ex hac interſectione rectæ, verſus humeros propugnaculorum vicinorum ductæ, ſuppeditant *facies* SemiLunæ. Alæ vero (ſi quæ ſunt) perperdiculariter incidunt tunicæ exteriori foſſæ (*contreſcarpe.*) Angulo vero prædicto (ut & omnibus angulis procurrentibus, tam propugnaculorum, quam operum externorum majorum) ſuperſtruitur *ſpecula*, ad quam per inſectam loricam via eſt excubitoribus. Centro Semi Lunæ *ſtatio præſidiaria* (*corps de garde*) inſidet, ſeu *reductus*, muro pinnato incinctus, receptum præbiturus militi, hoſtilibus aſſultibus cedere coacto. *Foſſa* Semi Lunæ faciebus parallela, & $\overset{o}{12}$ lata eſt; minoris tamen profunditatis, ſi ſicca ſit, ac foſſa eſt ipſius munitionis. Defendendæ illi, impediendoque hoſtium tranſitui, in ipſa foſſa ſtatuuntur *receptus militares*, (*places d' armes*) faciebus SemiLunæ perpendiculares: ad humeros SemiLunæ, ſi eadem alis ſit inſtructa; prope extremitatem vero facierum, ſi minus: *lorica* eorum ad tres pedes ſuper horizontem foſſæ extollitur. Eademque ratio circa ſimiles aliarum foſſarum receptus obſervatur.

Ad *Via operta*, $\overset{o}{5}$ latæ, *angulos retrocedentes* (*angles rentrans*) ſimiliter *receptus militares* conſtituuntur, quorum ſemicollum eſt, $\overset{o}{10}$, facies $\overset{o}{12}$, aut circiter. Ad *angulos* vero *procurrentes* (*ſaillans*) ejusmodi formantur ante foſſæ curvaturam, (*arrondiſſement*) productis propugnaculorum aut SemiLunarum &c. faciebus. Hi receptus utrobique *transverſis loricis* (*traverſes*) firmantur,

mantur, 5 aut $5\frac{1}{2}$ pedes altis a parte ſcabelli ſui; 3 aut 4 verò verſus opertæ viæ partem, quam impetunt: aliquando declivitas earum continue decreſcens ſenſim ſuper via operta evaneſcit. Longitudo transverſarum eſt $\overset{o}{4}$ & ſesquipedis, penes angulos procurrentes; qui reſtant ad uſque loricam viæ opertæ $4\frac{1}{2}$ pedes, *molecula* (*merlon*) loricæ adſtructa, & a transverſa $4\frac{1}{2}$ pedibus diſtante, teguntur: juxta angulos retrocedentes vero longitudo transverſarum latitudini viæ opertæ reſpondet; unde hæc eo in loco, ut militi tranſitus relinquatur, $4\frac{1}{2}$ pedibus inciſa campum verſus promovetur.

SemiLunæ ab utroque latere adſiſtunt opera, *Conſpiciliorum* (*des Lunettes*) nomine *Autori* inſignita; eaque alia *minora*, alia *majora*. *Minora* ſunt quaſi receptus vallo incincti: eorum facies ſunt $\overset{o}{20}$ circiter, & ſemicollum $\overset{o}{15}$; foſſa $\overset{o}{3}$ lata, paris eſt cum foſſa SemiLunæ profunditatis. Super ejusdem angulo defenſo *agger planus* (*plate-forme*) aliquantum attollitur (quod in ipſis etiam propugnaculis locum habet) qui, quod tormentorum ſuorum fulminibus, gramen præjacentis loricæ comburat, eamque velut attondeat (*fait la barbe*) *Barbula* (*Barbette*) nuncupatur; & magni momenti efficaciæque in his operibus ab *Autore* æſtimatur.

Majora conſpicilia ſpeciem præbent forcipulæ SemiLunam ambientis. Horum utrumque uno ſemicollo, verſus foſſam munitionis, gaudet, $\overset{o}{10}$ aut $\overset{o}{12}$; alterum ſemicollum foſſæ ipſius SemiLunæ præcinctum, tenus faciem ejus prætenditur. Productis autem SemiLunæ faciebus, in linea producta $\overset{o}{25}$ aut $\overset{o}{30}$ accipiuntur pro facie conſpicilii uniuscujusque, ejusque angulus *defenſus* minimum ſexaginta graduum conſtituitur; foſſa vero æqualis eſt cum foſſa SemiLunæ latitudinis. Conſpiciliorum horum area (*terre-plein*) vallum, ſi quod habent, & foſſa transverſa lorica armantur, duorum triumve pedum ſpatio ab ejus latere, liberi tranſitus cauſa, relicto.

Angulo retracto viæ opertæ conſpiciliorum majorum præponitur *Parmula*, gemina facie & ſemicollo conſtans, atque a conſpiciliis, intra quæ ſita eſt, defenſa. Foſſam habet, foſſæ minorum conſpiciliorum æqualem: loricæ ejus altitudinem determinat recta, ſuper declivitate loricæ viæ opertæ deducta, & ad parmulam uſque continuata.

Væ

Viæ opertæ lorica campeſtria verſus ad $\overset{o}{15}$ aut $\overset{o}{20}$ deſinit; ejusque anguli procurrentes ſunt elatiores; retracti, depreſſiores. A latere angulorum procurrentium lorica ſpatio 10 pedum ſecta eſt, ut eruptionibus & ſuppetiis recipiendis via ſit, contra aſſultus & irruptiones *repagulis quercinis* munienda. Intra viam opertam, juxta loricam ejus, *ſudes ferratæ* quinque aut ſex pedes altæ, a lorica ſesquipede, ab invicem 2 aut $2\frac{1}{2}$ pollicibus diſtantes, terræ infiguntur; quales etiam ſepiendis receptibus militaribus adhibentur. Ad radicem loricæ hujus *foſſa anterior* (*avant-foſſé*) munitioni circumducitur, 10 aut 12 hexapedas lata, cujus anguli retracti conſpiciliis aliquando firmantur.

Plateæ munitionis, vallum forcipulæ, area SemiLunæ & via operta, in eadem ſunt linea (aut prope) videlicet horizontali ipſius loci. Foſſæ mediæ quandoque, ſed rarius, *foſſula depreſſior* (*cuvette*) interponitur, 12 aut 15 pedes lata, 8 profunda, recipiendis aquis, & cavendis ſubitis invaſionibus; ſecundum eam a latere munitionis ferratæ ſudes plantari poſſunt. Singulis porro foſſæ, muro veſtitæ, angulis *ſcálæ* adſtruuntur, in uſum tunicæ exterioris (*contreſcarpe*) quales etiam ſingulis operibus externis jungendæ ſunt.

Quod angulorum defenſorum quantitatem attinet, parum de ea ſolicitum *Vaubanum* vult *Autor*: dummodo ne ſint infra 60 gradus; iique, quos rectos eſſe convenit, exacte tales ſint.

Quas porro *Autor* circa ipſam extructionem munitionum, pro variis loci & ſtructuræ conditionibus partibusq;, regulas ſuppeditat, quia non tam *Vaubani* methodum conſtituunt, quam ubivis obſervandæ ſunt, recenſere hic omittimus; Lectorisque induſtriæ, cum aliis pluribus, in ipſo libro luſtranda relinquimus: cujus interea curioſitati rem non ingratam facturos nos confidimus, ipſa *Vaubaniana* munitionis repræſentatione, prout in Opuſculo præſenti exhibetur.

Siſtit autem Iconiſmus quartam partem Hexagoni regularis: TAB. VIII. atque in eo *propugnaculum integrum ſolidum*, (maſſif) & *dimidium cavum*; *cortinam integram* & *dimidiam*; tres *ſemiforcipulas*; diverſæ conſtructionis; *Semi Lunam*, unam & dimidiam; *conſpicilia* unum *minus*, *majora* duo, & *parmulam* his interpoſitam; *viam opertam*, & in ea, & foſſa SemiLunæ & conſpiciliorum majorum, *receptus militares* transverſim loricatos, cum *moleculis*, introitum in receptus

 prote-

protegentibus; *cryptam* unam, & *ſemi cryptam* cum *ſerie ſudium ferratarum* (in orthographica delineatione, quæ ad calcem figuræ eſt, expreſſa) *aggeres planos*, ſive *barbulas*, angulis propugnaculi & conſpiciliorum incumbentes; *ſpeculas excubitorias* (circello, ad angulos quibus inſiſtunt, indicatas) *ſcalam*, ſubtus propugnaculum ad *portam emiſſariam*, intra auriculam propugnaculi reconditam, ducentem; *vias* aut *aſcenſus acclives*, vallo aggeribusq; planis ſuperandis conſtructos; *contracuniculos* binos, ſub vallo & via operta procedentes, cum *brachio* campeſtria verſus extenſo (*illos* orthographica iconiſmi deſignatio duobus quadratulis albis; *hoc* duabus lineis parallelis nigrioribus, a quadratulo exteriori prodeuntibus, indicat) unam *portam*, cum *pontibus* ſuis; *armamentarium*, penes humerum ſemi propugnaculi; *ſtationem præſidiariam* muro firmatam, intra SemiLunam; *reductum* aquationi tuendæ extructum; geminas *vias eruptionibus inſervientes* (*ſorties*) e regione extremitatis conſpiciliorum per viæ opertæ loricam ducentes; unam *viam publicam* (*chemin*) ad aquarium & campeſtria circumjacentia procedentem; ad quam ſubtus vallum per *teſtudinem*, & inde per pontes ſuper foſſam, per Semi Lunæ & conſpicilii ſiniſtri vallum, verſus ſemicollum inciſum, & viam opertam, pontibus connexos, devenitur; tres *ſeries ædicularum* (*cazernes*) hoſpitandis præſidiariis factarum. Adjuncta eſt ad calcem *orthographia partium munitionis*, quæ lineis punctuatim deſcriptis junguntur partibus orthographiæ ſibi reſpondentibus.

Der Teutſchen und Italiäniſchen reſpective Chur- und Fürſtlichen Häuſer Hiſtoriſche und Genealogiſche Erläuterung.

id eſt.

Electoralium atque Principalium Germaniæ atque Italiæ Familiarum Notitia Hiſtorico-Genealogica, LXXXVII Tabulis comprehenſa: Autore Georgio Lomeiero.

Razeburgi 1691. fol. ſumptibus Autoris.

Cum

Digitized by Google

CUm Autor clariſſimus, illuſtris Collegii Lüneburgici, dum in vivis eſſet, Inſpector & Profeſſor induſtrius cognoviſſet, Opus ſuum Hiſtorico-Genealogicum anno 1690 editum, & a nobis, in Actis illius anni pag. 152, laudatum, quo Regna Europæ complexus erat, ab Orbe Erudito non ſine applauſu fuiſſe exceptum: alteri quoque, cujus in illo ſpem fecerat, Operi ſine mora ſe accinxit, & quod in priori ſtudium præcipuorum in Europa Regum Domibus conſecraverat, in eo, quod nunc exhibemus, Electorum potiorumque aliorum tum Germaniæ tum Italiæ Principum Sereniſſimis Familiis pari ratione deſcribendis atque illuſtrandis impendit. Itaque de methodo & inſtituto Autoris, laudabili utique & utili, neceſſe non eſt hic repeti, quæ dicta jam tum *in Actis l. c.* fuere: non diſſimulandum autem, in noviſſimo hoc Opere cuique Tabulæ ſubjectum eſſe ſcriptorum, e quibus ſingula petita ſunt, catalogum, tum ut eorum autoritate dictis quantacunque fides conciliaretur, tum ut, ſi qui forte ductu Tabularum harum inſtruere Juventutem in elegantiſſimo illo ſtudiorum genere cupiant, ſcirent e quibus ſcriptoribus eorum, quæ ſtrictim hic indicantur potius quam enarrantur, hauriri poſſit uberior notitia. Unde &, qui poſt Autoris fata (Operi enim huic immortuus eſt, cum non niſi trigeſimum ſextum ætatis annum ageret) editionis curam geſſerunt, in Præfatione ad Lectorem monent, non venditaſſe Autorem Opus hoc ſuum pro authentico, multo minus Principum quorundam juribus & prætenſionibus præjudicium adferre voluiſſe; quin & loca multa (quorum ſpecimen aliquod exhibetur) expuncturum aut immutaturum fuiſſe, ſi ſuperſtes edoceri rectiora potuiſſet.

CONSILIA ET METHODI AUREÆ STUDIORUM optime inſtituendorum, quæ Th. Crenius collegit &c.

Rotterodami apud P. vander Slaart 1692. in 4.
Alphab. 5.

SUaſerat in *Polyhiſtore* ſuo l. 2. c. 2 doctiſſimus *Morhoſius*, νῦν ἐν ἁγίοις, colligenda certis voluminibus ſcripta, quæ de ſtudiis inſtituendis ſeorſim a diverſis autoribus edita proſtant, Arripuit conſi-

conſilium præſentis Operis compilator induſtrius, primoque hoc volumine, quod plura alia deinceps ſubſequentur, ſcripta id generis viginti & tria complexus eſt, quorum ſeriem, cum ipſa dudum virorum doctorum manibus verſata fuerint, hic exhibuiſſe ſuffecerit. Sunt vero hæc: I. *Joachimi Fortii Ringelbergii* liber de Ratione ſtudii cum illius ipſius Adnotationibus. II. *Des. Eraſmi* de Ratione ſtudii Tractatus. III & IV. *Joh. Ludovici Vivis* de ſtudii puerilis Ratione Diſſertationes Epiſtolicæ. V. *Johannis Caſelii* de Lingua Latina addiſcenda Diſſertatio. VI. *Jo. Sturmii* de Litterarum ludis recte aperiendis liber. VII. Ejusdem Nobilitas Litterata. VIII. *Gaſparis Scioppii* Conſultationes de ſcholarum & ſtudiorum ratione, deque prudentiæ & eloquentiæ comparandæ modis. IX. *Olai Borrichii* Cogitationes de variis Linguæ Latinæ Ætatibus. X. *Paſcaſii Groſippi*, i. e. Gaſparis Scioppii de Rhetoricarum Exercitationum Generibus Diſſertatio. XI. Ejusdem Pædia Politices, cum Notis & Animadverſionibus Hermanni Conringii. XII. *Leonardus Aretinus* de ſtudiis & litteris. XIII. *Gabrielis Naudæi* Bibliographia Politica. XIV. Ejusdem Syntagma de Studio Liberali. XV. *Hugonis Grotii* Epiſtola de ſtudiis bene inſtituendis. XVI. *Ger. Jo. Voſſius* de cognitione ſui. XVII. Ejusdem de ſtudiorum ratione Opuſcula. XVIII. Ejusdem de ratione & ordine univerſam legendi Hiſtoriam Diſſertatio. XIX. Idem de ſtudiis inſtituendis. XX. Idem de ratione, qua præiri ad eloquentiam aliaque ſtudia debeat juventuti. XXI. *Franciſci Junii* Parænefis. XXII. *Ger. Joh. Voſſii* introductio in Chronologiam. XXIII. Ejusdem de Imitatione cum Oratoria, tum præcipue Poëtica liber. Cæterum inſeruit Editor hic illic notas ſuas, quibus inprimis novæ librorum ab autoribus citatorum editiones indicantur: quin & rerum, quæ in his Opuſculis continentur, indicem accuratum ſubjecit.

Prodit una cum hoc menſe Julio Supplementorum Sectio XII, eaque primi Tomi, quem alius cum tempore ſequetur, ultima.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Auguſti Anno M DC XCII.

PETRI FRANCII ORATIONES IN UNUM COLLECTÆ,

Amſtelodami, apud Henr. Wetſtenium 1692. in 8. Plag. 17.

CUjus ante hos decem annos in Actis anni 1682 p. 359 memoravimus Poemata, omnibus elegantiarum non minus & Venerum, quam majeſtatis numeris abſolutiſſima, ejus diſertiſſimi Viri jam exoſculamur ſoluto orationis genere condita egregia eloquentiæ documenta; tanto majori in pretio habenda, quo ſtudioſius in iis artis iſtius minus uſitata hactenus & neglecta pars, quæ vocis numerorumque diſcrimina accurate explorat, geſtus componit, & oris ac corporis in pronunciando habitum efformat, quam Cicero proinde *corporis eloquentiam* appellat, traditur, & ab oblivione veluti in uſum revocatur. Sane eloquentiæ ornamenta in pronunciatione apta & convenienti corporis motu potiſſimum conſiſtere, tradit Valerius Maximus *lib. 8. cap. 10*, eamque hac ratione inſtructam tribus modis homines aggredi, animos eorum invadendo, aures demulcendo, oculos oblectando, exemplis tam Græcorum quam Romanorum oſtendit. Quintilianus etiam *Inſtit, Orator. lib, 1. cap. 10.* muſicæ numeros in corpore & vocibus formandis occupatos oratori neceſſarios eſſe ad geſtum, collocationem verborum, & flexum vocis docet: ut modulatione vocis grandia elate, jucunda dulciter, moderata leniter proferantur; ne verba in faucibus audiantur, nec oris inaninate reſonent; ne extremæ ſyllabæ intercidant; ut par ſibi ſit ſermo; ut quoties exclamandum erit, laterum conatus ſit ille, non capitis; ut geſtus ad vo-

cem, vultus ad geſtum accommodetur; ut recta ſit facies dicentis, ne labra diſtorqueantur, ne immodicus hiatus rictum diſtendat, ne ſupinus vultus, ne dejecti in terram oculi, ne inclinata utrolibet cervix, ne ſupercilia ad vocis conatus alleventur, ne conſtringantur, ne diſſideant; & quæ alia obſervanda idem monet *cap. 11.* Miram quoque in orationibus vim ac poteſtatem habere pronunciationem, quæ in voce, & actionem, quæ in geſtibus oratoris locum obtinet, documento ſcenicorum actorum idem Quintilianus *Lib. II. cap. 3.* demonſtrat, nec probationem ullam, quæ ab oratore venit, (ſeu artificialem) tam firmam eſſe, ut non perdat vires ſuas, niſi adjuvetur aſſeveratione dicentis; omnes etiam affectus langueſcere, niſi voce, vultu, & totius corporis habitu inardeſcant, affirmat. Quocirca orationem vel mediocrem, commendatam viribus actionis, plus exiſtimat habituram eſſe momenti, quam optimam iiſdem deſtitutam: quapropter & Demoſthenes, quid eſſet in toto dicendi genere primum, interrogatus, pronunciationi palmam dederit; & M. T. Cicero unam in dicendo actionem dominari docuerit: de qua late Quintilianus *d. l.* diſſerit, ejusque momenta futuro oratori inculcat.

Omne iſthoc oratorium priſcæ facundiæ artificium hodie periit, & annorum longa deſuetudine oblitteratum eſt: quod revocare, & ex orco, ut dicitur, ac faucibus oblivionis eripere aggreſſus eſt eloquentiſſimus harum Orationum auctor, pro ſua in pronunciando egregia vi, & actionis mirifica virtute, ſi non ad priſtinum illum, quod fieri poſſe non ſperat, ad aliquem tamen ſplendorem nitoremque iſtam artem reducturus. Igitur a quo primum tempore ab Amſtelodamenſibus, præſtantisſimorum virorum Voſſii, *Barlæi*, Blondelli digniſſimus ſucceſſor conſtitutus, & in Athenæo celeberrimæ urbis Profeſſorio muneri admotus fuit; primam curam habuit, ut ad eloquentiæ ſtudium optimam Juventuti viam commonſtraret. Cumque ea duplex apud veteres fuerit, interna, quæ in ſtylo & ſcriptione conſiſtit, & externa, quæ in elocutione & geſtu, quæque Rhetoribus actio dicitur; non prioris ſaltem conſequendæ rationem e Veterum, quæ ſuperſunt, monumentis exponere, & interiorem illam facundiam, copiam, ubertatem, omnemque artem rhetoricam cognoſcendam auditoribus ſuis exhibere allaboravit; ſed & quo ardore,

dore, qua concitatione, qua voce, qua manu, quo totius corporis motu Veteres ſuas dixerint orationes, quodammodo explicare, ac id, quod præcipuum in oratione exiſtimarunt, actionem ſeu pronunciationem, iisdem inculcare ſtuduit. *Ut verbo indicem,* ait Orat. II. p. 48. 49. *in quo præcipue reſideat ac conſiſtat Eloquentia; elaborare ante omnia decet, ut bene ordinata ſplendeſcat & meditata oratio: tum ut juſtis corporis moveat inſtrumentis, & elocutionis lege proferatur exacta. Neque eſt hoc diſſimulandum, quod occultari non poteſt, ſed aperte fatendum: ducimur nos propemodum omnes falſa quadam ac perverſa Eloquentiæ opinione, eos diſertos atque eloquentes exiſtimantes, qui fluide, qui rapidiſſime, qui una ſerie, nullo interrupto curſu orationis loquuntur. Date veniam, Auditores, ſi forte diſſentio. Partem iſti Eloquentiæ, non totam poſſident. Nam ut ſua orationi tribuatur majeſtas, non uno procedendum tenore, non una oberrandum eſt chorda. Laterum adſit firmitas, concinnus manuum motus, animæ ſpiritusque contentio, facilitas vocis, puritas, robur, diverſitas, apta verborum inflexio, moderatio, nunc intenſior eadem, nunc remiſſior, nunc celerior rurſus, nunc lentior: ſingulæ conſiderentur periodi, ſinguli numerorum inflexus, ſingula verba, ſingulæ ſyllabæ ponderentur atque examinentur neceſſe eſt. Atque hæc ita autumo trutinari debere, ne cum affectatione unquam, ne mimice, ne moleſte loquatur orator; ut omne artificium abſcondere, nullum oſtentare, maximum illi ſit artificium.* Artificium hoc Juvenes non rectius doceri poſſe credidit, quam ſi Recitationibus publicis ad qualemcunque ejus uſum eos aſſuefaceret: ideoque Ciceronis orationes iis ediſcendas propoſuit, ut dum ipſi ſcribere neſciunt, ad optimum interim ſeſe componerent ſcribendi exemplum; dum autem eas memoriæ mandatas apte pronunciant, & eandem quam Ciceronem in pronunciando tenuiſſe credunt, ipſi quoque rationem & viam inſiſtunt, & quodammodo Ciceronem repræſentant, geſtus & elocutionem efformarent; adeoque verba Ciceronis ediſcendo & recitando dictionem ejus pariter imbiberent, & ad illius actionem elocutionemque ſuam efformarent. Quod inſtitutum novi exempli, ſed ad priſcam rationem exacti, in Orationibus, quibus recitationibus ejusmodi præfatus eſt, exequitur; commendans Juvenum conatus, qui eloquentiæ juxta & actionis oratoriæ ſtudioſi, Cicero-

Digitized by Google

nis ac Demoſthenis orationes nonnullas, & Petronii carmen de Romanæ Reip. mutatione & bellis civilibus, Pedonis Albinovani elegiam conſolatoriam, & ex Ovidii Libro XIII Metam. carmen, quo Aiax & Ulyſſes inter ſe contendunt, ore & corporis motu decenti, ac geſtibus ad veterum Oratorum morem compoſitis, recitarunt.

Præter hujus argumenti orationes minores ſeu præfationes (quæ ſunt 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. & una Græca 21.) plures eæque prolixiores & exquiſito verborum cultu conſcriptæ in hoc volumine leguntur diſertisſimi Francii orationes: quas inter palmam obtinere videtur *decima quinta*, qua perfectum & conſummatum oratorem in imagine Ciceronis ſpectandum proponit. Singularem autem venuſtatem ſpirat inventionis gratia cæteras præſtans *quarta*, laudes galli gallinacei decantans, eum in modum, quo feſtiva hujusmodi & levia argumenta docti viri olim declamationibus illuſtrarunt, ut anſerem Julius Cæſar Scaliger, elephantem Lipſius, formicam Melanchthon, muſcam Scribanius, pulicem Calcagninus, pediculum Heinſius, aſinum idem & Paſſeratius, ululam Goddæus, alia animalia alii verbis atque oratione exornarunt & extulerunt. Ita & noſter laudes galli copioſe & venuſte expoſuit, rem non ſeriam ſerio tamen graviterque tractans, ac in animali hoc fortitudinis ac victoriæ, diligentiæ ac vigilantiæ, pœnitentiæ etiam imaginem auditoribus ob oculos ponens, multaque utiliſſimarum admonitionum momenta ex virtutibus hujus animantis Juvenum animis inſtillans. Eloquentiæ ſtudium oratione *prima*, hiſtoriarum utilitatem *ſecunda*, conjunctionis litterarum & eloquentiæ neceſſitatem *tertia*, Græcæ linguæ uſum & præſtantiam *quinta* commendat; *ultima* Amſtelodamenſis urbis Patribus gratias agit pro decreto ſibi anno 1674 munere publice in illuſtri Gymnaſio profitendi eloquentiam & hiſtorias, Græcæ etiam linguæ profeſſione anno 1686 conceſſa, & cum nuper in Theod. Rykii demortui locum a Lugdunenſibus peteretur, luculenter, ut Amſtelodami maneret, aucto ſtipendio, & honorifica promtiſſimæ voluntatis teſtificatione facta. Quem honorem ſibi a viris gravibus & prudentia conſpicuis tributum merito magni facit, cum laudi & gloriæ ab ipſo inprimis laudante conſtitui pretium exiſtimet. Nos quoque nemini rectius ab ampliſſimis Proceribus liberalitatis & munificentiæ ſigna exhibita

Digitized by Google

bita fuiſſe, quam Poetæ & Oratori huic excellentiſſimo, Amſtelodamum æque ac ſeculum hoc ingenii & eloquentiæ laude illuſtranti & de Juventutis eloquentia formanda præclare merito, arbitramur.

JOH. ANDREÆ SCHMIDT, PP. EXERCITATIOnum Hiſtorico-Theologicarum Triga. I. de Miſſa ſicca, II. de Muliere in Eccleſia, III. de Cultu Evangeliorum.

Jenæ apud Jo. Bielckium, Anno 1692. in 8.

Conſtat plagul. 10. cum dimid.

CUm propoſitum clariſſimo Autori eſſet, luci publicæ deinceps *Annos Eccleſiaſticos* exponere, iisque vel argumenta rariora ex antiquitate eccleſiaſtica depromta illuſtrare, vel quædam veteris ac recentioris ævi monumenta, hactenus ἀνέκδοτα, ex archivis, & bibliothecis ſeu publicis, ſeu privatis, in hiſtoriæ ſacræ ſupplementum producere, conſilium inde cepit hanc Exercitationum trigam dicto Annorum operi nunc præmittendi.

Genus itaque & indolem Miſſæ, quam ſiccam nominarunt, *primo* loco dum exponit, ceremoniarum in Euchariſtia adhiberi ſolitarum alias habere divinum mandatum obſervat, & Apoſtolorum praxin; alias expreſſo quidem mandato divino carere, in ſe tamen habere bonitatem, & ad ædificationem eccleſiæ adhiberi poſſe; quasdam indifferentes eſſe; non nullas vero nil niſi ſuperſtitionem & impietatem ſapere: ad poſtremam claſſem & primæ hujus exercitationis ſuæ argumentum retulit, planumque in eadem facit, ſimplicitatem ceremoniarum, quam laudat, vix ultra annum trecenteſimum duraſſe, varia dein Miſſarum genera ſucceſſive fuiſſe introducta: aliam de feſto ſimplici, duplici, ſemiduplici: aliam de Dominica, vel feria, vel vigilia, vel octava; vel extra ordinem: aliam votivam, pro defunctis aliam, aliam de ſanctis, aliam albam, nigram, rubram, viridem: aliam ſiccam denique, h. e. conſecratione & ſumtione corporis atque ſanguinis Dominici carentem, aliam non ſiccam; quorum tamen pleraque nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis, Apoſtolicisque viris, nec a primitiva Eccleſia inſtituta fuerint unquam vel recepta: factumque p. 8. 9.

illud tanta levitate & ceremoniarum inconſtantia, ut Euchariſtiam
p.11. in Euchariſtia quærere eum oporteat, qui hanc rerum faciem cum
antiqua illa & germana Eccleſiæ inſtitutione atque celebratione con-
tendere voluerit.

12. Atque his ſuppoſitis docet cumprimis, quid per Miſſam ſiccam
olim intellexerint, quo in caſu fuerit adhibita, quam antiquitatem
præ ſe ferat, quando abrogata, num plane ceſſaverit, & quid mali in ſe
habuerit. De Miſſis quoq; in mari celebrandis, acrem controverſiam,
18. in Hiſpanorum Academiis agitari memorat inter Moraliſtas, aliis
affirmantium, aliis negantium ſigna ſequentibus. Porro monet, per
33. quinq; propemodum ſeculorum decurſum ſiccam illam duraviſſe: ad
34. abolitionem illius perduci difficulter Sacerdotes potuiſſe, quod totum
42. Miſſæ negotium fuerit quæſtuoſum: adverſari eam vero formulæ a
Chriſto poſitæ, Apoſtolicæ praxi, nec non conſtanti mori primitivæ
Eccleſiæ, ipſis Pontificiorum doctoribus non abnuentibus.

Sub finem Exercitationis adducitur & Matthiæ Cithardi, Con-
35. cionatoris quondam Cæſarei, ad Julium Pflugium, Numburgenſem
Epiſcopum, ſcripta epiſtola. Inter articulos, quos Cæſar, velut Ad-
vocatus Eccleſiæ ſupremus, in ſuis ad Pontificem Romanum literis
38. urſiſſe hic refertur, & is legitur numero 7. *ut calicis uſus ex conſenſu &*
autoritate eccleſiaſtica, pro conſervandis exiguis catholicæ religionis
reliquiis, concedatur, fiatque proviſio & diſpoſitio pro horum tempo-
rum iniquitate, ſuper conjugio ſacerdotum.

47. Exercitatio *ſecunda* de Muliere in Eccleſia ſic agit, ut fœmina-
rum molimina initio recenſeat, illa poſtmodum ex rationibus certis
deteſtabilia reddat, & certos denique ponat jurium fœmineorum li-
mites. Fata literarum ut habita olim fuerint aurea, argentea, vel
45. etiam gemmea, ſic parum abeſſe putat, quin virilia, vel fœminea vel
mixta hodie facienda ſint; ſi præſertim diſſertationes expendantur
& orationes, de fœminis eruditis hodienum cumulari ſolitæ. Quam-
47. vis autem conceſſum forte ſequiori ſexui legatur, in Philoſophia ca-
thedras ut erigat, ſi ſtudia perficere illi contigerit; in Eccleſia tamen
ne quidem ut interrogent permitti, multo minus ut doceant. Pro-
batque adeo dictum Epiphanii: *Nunquam, ex quo mundus*
fuit conditus, Sacerdotio eſſe functam mulierem. Philippo equidem
filias quatuor fuiſſe Propheтiſſas, non tamen Sacerdotes: Pauli & Te-
clæ,

clæ, quæ circumferantur, acta eſſe ſuppoſititia: Diaconiſſarum, Presbyterarum, Epiſcoparum nomine, non officiales, ſed uxores, vel viduas miniſtrorum Eccleſiæ intelligi: mulieres ſacerdotio eſſe honorandas, inter fæces Montaniſticas non ultimam haberi: nec earum deeſſe exempla, quæ mentitæ in cœnobiis ſexum, ad Patrum etiam dignitatem fuerint admotæ. Epiſcopos omnem adhibuiſſe curam, ne partes miniſterii in Eccleſia ſumerent ſibi fœminæ, ex Aventini probatur Annalibus, Juriſque Canonici autoritate: in muliere loquente multam fiduciam ad diſſeminanda venena ſua habere Dæmonem, Hieronymi judicio. Magnum fœmineæ modeſtiæ, in publico Eccleſiæ conventu adhibitæ, exemplum in Marcella vidua occurrere: privatim vero & circa diſciplinam domeſticam, quid fœminarum officio incumbat, non obſcure cognoſci ex Paulino monito *Tit. 2, 3*, nec non ex Priſcillæ, Loidis, & Eunicæ exemplis. Vindicato tandem B. Lutheri loco, oſtendit adverſus Forbeſium, a Corſe, & alios ejusdem fidei alumnos, licuiſſe fœminis in neceſſitatis caſu etiam baptizare, Tertulliano, Hieronymo, & Concilii Florentini decreto ſuffragantibus.
p. 51.
58.
61.
74.
76.
77.
81.
85.
87.
89.

Poſtrema Exercitatio Cultum externum ornatumque perſequitur, qui libro Evangeliorum vel omnium quatuor, vel unius, ſive ex toto ſive ex parte, non in choro tantum (cum ſcriberetur videlicet, aut legeretur publice, in divinationibus & ſanctorum ſortibus, quoties legendi Epiſcopi vel Canonici cooptandi eſſent, in purgando crimine, nec non in ſupplicationibus & proceſſionibus); ſed in foro quoque (in præſtandis v. c. juramentis, reprimendisque incendiis), atque in domo fuerit exhibitus; & oſtendit, quantam in ſuperſtitionem degenerarit is, poſtquam in curandis morbis vis aliqua externis Evangelii elementis tribui cœpta eſt: quamque vanus labor eorum fuerit, qui per inſignem, fœdamque ſatis pſeudhermeniam, ex Paulina ſententia, *Evangelium virtus eſt in ſalutem omni credenti*, ejus generis vim conati ſunt exſculpere, vel tueri etiam, atque defendere. Tandem externum cultum Evangelii nullum eſſe concludit, niſi interno cordis affectu doctrina libris illis comprehenſa excolatur, & vitæ noſtræ morumque conditio ſanctis Evangelii præceptis exacte reſpondeat.
100.
105.
114.
123.
125.
133, 136.
138.
141.
149.

Lettre

Digitized by Google

LETTRE D' UN ABBÉ A UN PRELAT DE la Cour de Rome &c.

i. e.

Literæ Abbatis cujusdam, ad alium Aulæ Romanæ Præſulem, de Decreto Inquiſitionis contra XXXI Propoſitiones d. VII. Dec. 1690. promulgato, perſcriptæ.

Juxta exemplar Tholoſanum 1691, in 12. pl. 3.

p. 4. 5. PRæmittitur, quatenus Tribunalis iſtius effata in Gallia locum habeant, nec ne. Ita condemnationem hæreſeos ex *peccato Philoſophico* enatæ, communi omnium applauſu exceptam fuiſſe, cum intolerabilem errorem foverit, ab ipſis Jeſuitis in anteceſſum reprobatum, licet Generalis ipſorum omnem circa illam impediendam moverit lapidem. Contra ſatis adhuc conſtare, quem calculum Bulla *Alexandri* VII adverſus geminam Sorbonæ Cenſuram lata meruerit, qua *Vernantius* & *Amadæus Guimenius* impetiti fuerant; cum tamen Bullæ ejusmodi Papales longe majoris momenti ſint, quam ſimplex Inquiſitionis Decretum. Cæterum novum hoc, de quo nobis ſermo eſt, *Decretum* jam ante 8 vel 9 annos importunis *Jeſuitarum* & *Franciſcanorum* ſollicitationibus impetratum fuiſſe, Autor
p. 6. memorat, idque hac occaſione. Theologos ſcilicet *Lovanienſes* anno 1677 Propoſitionum LXV admodum pernicioſarum, & ex majori adhuc numero ſelectarum, condemnationem Romæ per Deputatos ſuos procuraſſe; & poſt oblatas binas Cenſuras, quas Univerſitas *Lovanienſis* & *Duacenſis* contra *Leſſium* & alium ejus Socium ſuperiori ſeculo emiſerant, ſuæ inſuper doctrinæ moralis, plus quadraginta articulis comprehenſæ, & prævio examine pro irreprehenſibili dijudicatæ, approbationem ab *Innocentio* XI. P. R. quem per Deputatos illos ſuos Judicis infallibilis elogio decoraverant, obtinuiſſe.
10. Hoc ſucceſſu irritatos Jeſuitas, *Franciſcanorum* quos ſibi maxime devotos habent, & quidem P. *Duffii* & P. *Porterii* opera, quorum ille 96 Propoſitiones Catholicæ Majeſtatis nomine, hic 104 ejusdem fere argumenti, quas omnes Lovanienſibus tribuebant, Cleri Secularis

laris & Regularis Belgici nomine ad examen & cenſuram exhibuerat (cum præterea Franciſcanorum Generalis Grandis Hiſpaniæ, Jeſuitarum vero Generalis *ubique Grandis* eſſet) id Romæ effeciſſe, ut XXXI Propoſitiones inde ſelectæ cenſuram incurrerent, & per Decretum condemnarentur ; quarum tamen plurimæ optimo conſtent ſenſu, nec, niſi verbis vim inferas, in ſequiorem detorqueri poſſint. Unde & ipſi quatuor illi ſic dicti *Qualificatores* S. Officii, *Magiſter* ſcilicet S. *Palatii*, *Commiſſarius* S. *Officii*, *Laurea* & *Riccius*, qui duo poſteriores in Purpuratorum poſtea ordinem cooptati ſunt, ſæpius in partes abierint (e. g. cum Propoſitionem 14: *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*, æquivocatione laborare cernerent, & timorem illum, qua Spiritus S. donum ſit, ſupernaturalem, naturalem vero, quatenus ab amore ſui ipſius paſſiones ſubterfugiente proficiſcitur, deprehenderent;) quin etiam ſat multas Propoſitiones, quæ vel autoribus carebant, vel illis falſo tribuebantur, vel ſine allegatione theſium, ſub generali effato: *paſſim inculcatur populo*, inſinuabantur, talibus obeliſcis: *non habetur autor; non eſt autoris; ſed non conſtat*, configere neceſſe habuerint. Subjungitur porro, quid ipſi Decreto, & impeditæ tunc etiam promulgationi ejus anſam dederit. Theologos nimirum Lovanienſes Curiam Romanam uſque ad A. 1682 vel 83 ſibi ſatis propitiam habuiſſe. Cum vero circa negotium IV Articulorum in Congregatione Cleri Gallicani contra autoritatem Romani Pontificis editorum frigide agerent, & alii temerarium eſſe dicerent, florentem Eccleſiam Galliæ inceſſere velle, a qua ob ſubjugatas Belgii provincias quadantenus dependerent; alii de negotio hoc nimis arduo non ſatis ſibi liquere obtenderent; alii etiam veritati opinionis Gallicæ, religionis principiis & conciliis œcumenicis congruæ, refragari forte non auderent; plurimi autem in eam coirent ſententiam, quod prudentia & pacis ſtudium ſilentium ſuaderet, adeoq; omnes ſpem Romanæ Curiæ de ſuſcipienda ejus defenſione conceptam fallerent: factum eſſe, ut priſtino favore exciderent, & Decreti, in gratiam Adverſariorum facti, rigorem, explicatione ſua, qua omnibus dubiis ſatisfactum Romani ipſi fatebantur, inſuper habita, in ſe provocarent. Cur vero *Innocentius* XI promulgationem ejus ſuppreſſerit, hæ inter alias rationes allegantur : quod nempe *Grimaldus* Cardinalis, cujus ſimilem, & pru-

p. 14. p. 11. 12. p. 24. p. 26.

dentia æque conſummata, pietate ad exemplum proficua, & pari in Eccleſiæ commoda, pacem, & diſciplinam zelo præditum Curia Romana diu non habuerit, Pontificem de peſſimo Decreti, non niſi ad diviſionem Eccleſiæ & animorum exacerbationem tendentis, effectu tempeſtive admonuiſſet; deinde quod Cardinalis *Eſtréus*, cum Religioſi iſti Pontificem cauſæ ſuæ involvere niterentur, & vel ob unicam XXIX propoſitionem his terminis conceptam: *Futilis & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium œcumenicum autoritate atque in Fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate*, Decreti publicationem ſe impetraturos ſperarent, graviſſima oppoſitione ſua Eundem iterata offenſa Galliam laceſſere nolentem, ut conſenſum ſuum ſuſpenderet, adegiſſet. Ipſa vero Decreti iniquitas ita demonſtratur: Congregationes videlicet Romanas nimium ſibi arrogare in ferendis Cenſuris adverſus Propoſitiones, quas tamen non diſtincte exprimant, quænam ſcandaloſæ ſint, vel erro-
p. 29. neæ, ſed ſub vocabulo *reſpective* in fine adjecto, cujuslibet qualitatem divinandam relinquant aliis. Hoc modo appellationem *Schiſmaticæ* doctrinæ non niſi in Propoſ. XXIX cadere poſſe, & ſic vi hujus Decreti Sorbonam, Parlamentum, Clerum, quin totius Eccleſiæ Gallicanæ membra declarari Schiſmatica, & niſi concilii Conſtantienſis & Baſileenſis deciſionibus renunciare velint, excommunicari *ipſo fa-*
p. 33. *cto*; Gallos vero ſibi animam citius, quam Concilium Baſileenſe,
p. 19. eripi paſſuros, nec unquam dodecadis circiter Theologorum, non niſi doctrina imbutorum Scholaſtica, & tamen Patrum & Conciliorum nunquam a ſe lectorum judices ſe conſtituentium, arbitrio ſe ſubmiſſuros eſſe. Quod enim de Concilio Conſtantienſi objiciatur, *Martinum* V. P. R. univerſas ejus Deciſiones non approbaſſe,
p. 34. licet hæc aſſertio centies refutata ſit, eam ex Chronico Monaſterii Windesheimenſis, paulo poſt concilium iſtud conſcripto, in verbis: *omnia Concilii ipſius Decreta rite approbavit*; &, *hæc de Conſtantienſi Concilio, autoritate Sedis Apoſtolicæ, & omnium Prælatorum* (inter quos & Prior dicti Monaſterii fuit) *Eccleſia totius Chriſtianitatis multum approbato*, adhuc refelli clarius. Nec ullum eſſe dubium, quin primarius Parlamenti Præſes, ſi negotium hoc eo de-
p. 41. volvatur, pro animoſitate & prudentia ſua, cujus jam ante 25 annos, juvenis adhuc, & patris ſui Procuratoris tunc Generalis vices ſuſti-
nens,

nens,cum Sorbonæ,ne Alex. VII Bulla,contra facultatem ferendi cenſuras lata, quicquam moveretur,Aulæ nomine ſignificaret,egregium ſpecimen ediderit, officio ſuo non ſit defuturus. Dei quippe permiſſu contigiſſe, ut qui Pontificis infallibilitatem adſtruere nitebantur, via illi, quam inire debebant, plane contraria inceſſerint; cum cenſuræ ejusmodi non niſi ſumma cum circumſpectione,accerſitis in partes Theologis, & conſultis circa oblatas Propoſitiones Facultatibus celebrioribus, Auctoribusque ipſis prius auditis, edendæ ſint, nec exponenda autoritas publica abuſui privatorum, aut Ordinum, ex affectuum intemperie adverſariorum ſuorum, quos interdum ſibi fingant,oppreſſionem machinantium.Nunc autem ad Decretum contra Propoſitionem VI,quæ *Sinnichii* Doctoris Lovanienſis eſt,& hanc Litaniæ formulam, *A gratia ſufficiente libera nos Domine*, vix riſum teneri poſſe: a condemnatione vero Propoſitionis XXIIX de intentione Miniſtri circa Sacramenta,qua doctrina Lovanienſium, imprimis *Fervaquii* haud ita pridem e vivis abrepti, & *Fabri* invaditur, (a qua tamen Papa *Innocentius* IV, traditio, & ingens autorum ſtet cohors) infinitas ſcholis & conſcientiis turbas imminere; cum tamen diſtinctione res facile expediri poſſit, quod in Miniſtro, ceu inſtrumento, ſufficiat intentio ad producendum *effectum exteriorem*, e. g. in Sacramento baptiſmi, in aſperſione aquæ,& pronunciatione verborum, *Baptizo te in nomine Dei Patris &c.* conſiſtentem, cui Deus *effectum interiorem*, ſanctificationem ſcilicet baptizati, ſimul uniat. Cum porro Decreti hujus publicatio iisdem fere circumſtantiis, quibus ejus conſignationem *Duffius* (qui particularis & horrendi cujusdam de peccato Philoſophico dogmatis inſimulatur) & *Porterus* obtinuerunt, per duos itidem Franciſcanos P. *Diaſium*, & *Mulartum* (qui ex Capucino Calvini aſſecla factus, ducta Montepeſſulano uxore, medicum egerit, Romæ deinde, prævia abſolutione, Franciſcanis ſe aſſociaverit) eo tempore, quo de componendo diſſidio Romano-Gallico maxime laborabatur, Miniſtrorum potiſſimum Hiſpaniæ, compoſitionem talem impedire ſatagentium, artibus procurata fuerit: mirari ſe dicit Abbas, hoc negotium, quo libertas Eccleſiæ Gallicanæ haud obſcure petatur, non ſatis cordi eſſe iis, ad quos ea cura pertineat, ſed ob privatum quorundam commodum diſſimulari, nec Regem

p. 43.
p. 47.
p. 44.
p. 46.
p. 37.
p. 50. 51.

Digitized by Google

de eo fieri certiorem. Romanos interim ad firmandas prætenſiones ſuas longe melius ſibi proſpicere, quibus tamen ſatis obviari
p. 54. poſſit, ſi Juventuti, Hiſtoriæ & notitiæ Conciliorum operam daturæ, loco *Baronii* & *Binii* exſcriptoris ejus, non niſi ad Monarchiam Pontificiam oculos defixos habentium, exactior & ab omni *Ultramontaniſmo* repurgata *Hiſtoria* & *Collectio Conciliorum* proponatur, & ſic illa opinionibus, antiquitati & doctrinæ Cleri Gallicani magis conformibus, temporius aſſueſiat. Non ſine indignatione videre ſe poſſe, quod Conciliorum impreſſione, in *Lupara* ſumtibus Regis facta, non levis memoriæ majorum ejus macula inuratur, & axiomatibus toti Regno ſchiſmatis notam affricantibus, Eccleſiæque ſubruentibus libertatem, inſignis concilietur autoritas. E dignitate ſtatus, & de honore Cleri eſſe, ut egregiorum iſtorum operum, Hiſtoriæ ſcilicet Eccleſiaſticæ & Conciliorum elaboratio
p. 38. tribus aut quatuor eximiis Theologis committatur: librorum quoque Cenſoribus invigilandum eſſe, ne in *Synopſin Decretorum Papalium & Conciliorum circa res Fidei*, a P. *Portero* (qui & *Compendium Annalium Eccleſiaſticorum Hiberniæ*, de quo in *Actis* A. 1691. *p.* 142. diximus, Pontifici dedicaverit,) Pariſiis edendam aliquid, quod minus
p. 55. e re ſit, irrepere patiantur. Nec deeſſe in Gallia viros huic labori ſuſcipiendo idoneos & ingenti boni Eccleſiaſtici fervore accenſos, modo laudabiles eorum conatus non impediantur magis quam promoveantur, majorque iis expectanda ſit gratia. Sic meritiſſimo cuidam Viro operi ejusmodi animum applicanti multum litigii intentatum, & novam operum *Joh. Gerſonis*, magni iſtius libertatis Gallicanæ defenſoris, editionem, quam Canonicus quidam Regularis de *S. Victore* adornaverat, incertum qua de cauſa, ſufflaminatam.
p. 57. Optimo quoque *Launoyo* non ſolum Colloquiorum circa ſimiles materias inſtitutorum continuationem interdictam, ſed & monumento honoris, tumulo ipſius ab amicis deſtinato, carendum fuiſſe. Hinc etiam factum eſſe, ut ad defenſionem IV *Articulo-*
p. 56. *rum*, a tot ſcriptoribus, inter quos *Aguirrius* Cardinalatum, Abbas *S. Galli* ſpem Purpuræ, & *Schelſtratius* Bibliothecarii Papalis dignitatem, præmii loco meruerint, oppugnatorum, vix unus calamo armatus in Gallia proceſſerit: & in Hollandia quærendos fuiſſe,
p. 58. qui *Richerii* opera typis exſcriberent: nec latere exempla aliquot

quot Theologorum, quos Romanorum poteſtati turpiter traditos galeri Cardinalitii pro *Richelii* fratre expetiti pretium eſſe oportuerit. Non minus ignominioſum eſſe, quod liber *de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ* inſcriptus, qui in gratiam eorum, qui glorientur, neminem illi reſpondere auſum fuiſſe, refutatione maxime opus habeat, Epiſcopis conniventibus, impune in Gallia divulgetur; licet Autor, Religioſus, ut Autor putat, Gallicus, *Jurisdictionem Epiſcopalem de jure divino non eſſe*, libere ſtatuat. Neſcire ſe, quomodo ſe habituri ſint *Jeſuitæ* Gallici, ſi *Generalis* iſtius Societatis liber contra IV *Articulos* conſcriptus, ſed intercedente Pontificis prohibitione, ne exemplaria venum eant, nondum editus, expectationi tamen, ſi ex aliis ejus operibus judicium ferendum, vix reſponſurus, aliquando prodierit; cum in ultimo ejus capite prolixe evincere nitatur Autor, *neminem verum eſſe poſſe Jeſuitam*, & *tale mereri nomen, niſi Pontificis infallibilitatem* & *ſuperioritatem in Concilia tueatur*. Tandem cum in Gallicis quoque Congregationibus majorem concordiam & libertatem deſideret Abbas; interim tamen ad ſequiores, qui ex diſſimulatione metuendi ſint, effectus impediendos, & ad tuendam poſſeſſionem, ſententiam Parlamenti, & Epiſcoporum Pariſienſium vicinorumque, quid de Decreto hoc ſentiant, declarationem tantiſper ſufficere exiſtimet: concludit denique, a *Concilio Nationali*, qualia *Clodovæus*, *Carolus M.* & alii Regis Anteceſſores convocaverint, maximum emolumentum expectandum, ſed hoc tempore, quo ob privati interventum commodi provincialia ſolum Concilia incaſſum expetantur, vix ſperandum eſſe.

p. 59.
p. 60. 61.
p. 62.
p. 63.

MEMOIRES DE MATHEMATIQUE ET DE Phyſique, tirez des Regiſtres de l' Academie Royale des Sciences, ſive, Memorabilia Mathematico-Phyſica, deſumta ex Adverſariis Academiæ Scientiarum Regiæ.

Hagæ Comitum, apud Henr. van Bulderen, 1692. in 12. Pl. 1.

NOvam hic ſiſtimus Ephemeridum literariarum ſpeciem, obſervationibus mathematicis atque phyſicis publicandis deſtinatarum,

natarum, quas ſingulis poſthac menſibus edere decrevit Regia, quæ Pariſiis floret, Scientiarum Academia, memoratis maxime ſtudiorum generibus excolendis dicata. Scilicet tametſi nobiliſſima ejus membra fere gravioribus & longioris temporis tractum expoſcentibus operibus aut inventionibus inſudent aſſidue: non ideo tamen omittunt in medium conferre jucundiora quoque meletemata, ad animi recreationem ſubinde facta, nec non deſultorias velut obſervationes, quas aliud agentibus nonnunquam ſponte offert occaſio propitia: dum alius quidem jam inſolitum aliquod in cœlo phænomenon detegit; alii novum quid in Geometricis invenire obtingit; alii Algebra propoſitionem ſuggerit curioſa ſubtilitate notabilem: alii denique in opticis, alii in mechanicis, chymicis, botanicis aliisque hujus ordinis artibus quidpiam haud vulgare eruunt. Hæc vero ſingula quotidie ſemet offerentia cum hactenus privatis modo Societatis ſuæ commentariis inſerere contenti fuiſſent: nunc tandem multorum precibus inducti decreverunt orbi literario particulatim ea communicare, menſtruo minimum intervallo, niſi quandoque largior talium ſubnata meſſis crebriores edere manipulos juſſerit. Cum vero vel ipſa materiæ elegantia inſtitutum hoc affatim curioſis commendet, non ingratum Lectori fore confidimus, ſi, uti ex aliis hujus generis ſcriptis hucusque facere conſuevimus, ex hac quoque Sylloge unum alterumve memorandum excerpſerimus ſubinde, Actisque noſtris inſeruerimus, in gratiam eorum maxime, quibus Gallica legere non vacat. Et quidem primitiarum inſtar nunc erit, quod in Tomo ſeu faſciculo I. die 31. Januarii anni currentis publicato, primum obtinet locum; nempe

DIVERSÆ MOTVS PERIODI IN JOVE PLANETA noviter obſervatæ, inde a Januario 1681 uſque ad initium præſentis anni, per Dn. Caſſinum.

HAudquaquam meræ curioſitatis ſtimulus fuit, qui famoſiores hujus ſeculi Aſtronomos permovit, ut tanto cum ſtudio ad Jovem planetam obſervandum ſemet applicarent: quin potius eo maxime fine tale quid ab ipſis factitatum eſt, ut hoc pacto exactiori potirentur cognitione Longitudinum, unde ſcilicet Geographiæ

graphiæ pariter ac Navigationis perfectio pendet. Judicarunt enim, in promtu ſic fore medium expeditum atque ſecurum determinandis longitudinibus, ſiquidem in cœlo detegere ſemel liceret tale aliquod phænomenon, quod & motu ſatis veloci gauderet, & diverſis Telluris in locis longiſſime a ſe invicem diſſitis cerni poſſet, dum eodem momento ad idem aliquod punctum appelleret. Nimirum hoc ſuppoſito, ex comparatis inter ſemet obſervationum horis, eodem tempore, locis diverſis & ab oriente verſus occidentem diſtantibus, proclive cognitu fore, quanto locorum unus altero magis orientalis eſſet, utpote in quo conſiſtit longitudinis differentia.

Et quotidiana quidem aſtrorum circa terram revolutio jam egregie apta huic uſui fuiſſet; dummodo in cœlo ullum daretur punctum fixum, ad quod dum accederent hac ſua revolutione aſtra, diverſis e locis conſpici poſſet.

Opus ergo fuit recurrere ad particularem Lunæ motum, qui etiam adinveniendis nonnullis longitudinibus haud inutiliter adhibitus eſt. Quotieſcunque etenim ea patitur eclipſin, umbra Terræ tunc ſuper Lunam conſpicua, eodem tempore in eadem ejus diſci regione cerni poteſt ab integro iſto hemiſphærio. Verum præterquam quod eclipſes tales non ſatis frequenter fiunt, tam quoque difficile eſt, eas probe obſervare, ut non niſi paucorum locorum longitudines hoc pacto explorari contigerit, ubi nempe Aſtronomi adfuere ſatis habiles, ſatisque curioſi ad neceſſarias omnes præcautiones hiſce obſervationibus adhibendas.

Non aliud interim adminiculum tutum ſuppetiit pro indagandis longitudinibus, ad initium uſque præſentis ſeculi. Sed poſtea quam Teleſcopia adinventa fuere, quatuor illi puſilli planetæ, quos *Satellites Jovis* appellarunt, ejus nempe circa globum ſeſe rotantes, detecti ſunt: cumque obſervatum ſimul fuiſſet, motum horum aſteriſcorum ſatis eſſe celerem, periodum perbrevem, eclipſesque admodum frequentes: mox viſum fuit, iis uti ad explorandas longitudines. At fere plus quam dimidium ſeculum effluxit, antequam propoſitum hoc executioni daretur; quod nempe anno demum *1668* proſpere cœpit ſuccedere; quando Dn. Caſſinus in publicum edidit Ephemerides horum Satellitum, una cum methodo

eclipſes

eclipſes ipſorum per calculum definiendi. Ab hoc ergo tempore obſervationes ingenti numero habitæ ſunt in Obſervatorio Pariſienſi, ex compoſito reſpondentes cum iis, quas Aſtronomi Academiæ, Regis juſſu hunc ipſum in finem ad omnes mundi oras ablegati, nec non alii Aſtronomi, quibuscum commercium literarium intercedebat, ſuſcepere: atque harum obſervationum auxilio permagna errorum ſeges deprehenſa eſt circa longitudines in Mappis Geographicis expreſſas, qui abhinc correcti fuere.

Cæterum idem Caſſinus, poſtquam aſſidue perrexit exquirere cœleſtes ejusmodi revolutiones eidem ſcopo inſervientes, plures adhuc alias revelavit velociores brevioresque iſtorum Satellitum gyratione.

TAB. IX. Fig. I. Nimirum anno 1665 maculam quandam in Jove conſpicatus eſt, quæ ſequenti anno apparere deſiit: neque ulla in hoc planeta alias macula vel ante vel poſtea ſpectata fuit, quæ tanto tempore duraverit, totiesque, ut hæc, fuerit reverſa. Pluſculis etenim vicibus apparuit evanuitque ad Januarium uſque anni 1691, ubi adhuc conſpicuam ſe præbuit: quotiescunque vero rediit, eandem conſtanter figuram eundemque ſitum ſervavit. Ac deprehendit quidem Caſſinus, ejus motus periodum eſſe novem horarum & 55 ad 56 min. dum ſcilicet noviſſime factæ obſervationes ipſum edocuere, periodum hanc uno circiter minuto breviorem eſſe, quando Jupiter in duodecennali ſua revolutione Soli proximior, quam cum ab eo magis remotus exiſtit.

Ab anno dein 1665 uſque ad 1690 non niſi perraro aliæ in Jove maculæ apparuerunt, eæque præterea adeo confuſæ, ac tam exiguæ durationis, ut difficile fuerit earum periodos præciſe determinare. Verum menſe Decembri 1690 Caſſinus alterationis aliquid advertit in figura hujus planetæ, ejusque balteis ſeu faſciis, ac in ejus diſco complures novas maculas reperit. Mox ergo ea de re in publicum edidit relationem, in qua per compendium recenſet nova ſua εὑρήματα, uſumque commonſtrat, quem inde capere liceat ad inveniendum longitudines: ibidem etiam explicat, (quantum quidem materiæ difficultas permittit,) undenam iſtæ apparentes balteorum, macularumque tam lucidarum quam obſcurarum ſpecies provenire queant. Nimirum ut qualemcunque hujus rei ideam imprimat,

primat, aſſerit ea, quæ in Jove ſpectantur, ſimilitudine quadam reſpondere cum iis poſſe, quæ hic infra in terris contingunt.

Scilicet ſi quis deſuper e cœlo Terram certo in ſitu contueretur, tum Oceanus univerſam tellurem circumplectens eandem propemodum formam exhibiturus foret, uti magna illa faſcia meridionalis, quæ totum Jovis globum ambit: mare autem mediterraneum ſpecie quadantenus reſponderet interruptis iſtis faſciis in planeta hocce conſpicuis: reliqua vero maria alias efficerent grandiores maculas obſcuras mutationis expertes: porro continentes majoresque inſulæ apparituræ forent inſtar macularum lucidarum pariter perennantium: nives vero fulgores exhiberent per intervalla diſparentes; fluxus item ac refluxus Oceani, nec non contingentes quandoque largiores inundationes aliarum macularum, modo apparentium, modo evaneſcentium, larvam oſtenderent: Luna unum e Jovis ſatellitibus æmularetur: nubes denique noſtræ atmoſphæræ ſimilitudine reſponderent faſciis illis interruptis maculisque tranſeuntibus, quæ & magnitudine & figura ſubinde variant, motumque habent velocitatis ratione differentem.

Atque hæ quidem comparationes eorum, quæ in Jove cernuntur, cum his, quæ ſuper terram accidunt, neutiquam pro meris imaginationibus jucundioribus haberi debent: ſed temporis ſucceſſu fortean lucem fœnerare poterunt, ad naturam horum phænomenorum pernoſcendam. Etenim quemadmodum maxima pars mutationum in terris contingentium plerumque eveniunt cum quadam regularitatis ſpecie, adeoque, ſi terram de cœli fornice deſpicere daretur, reverti viderentur propemodum intra certa tempora revolutionis, quam Tellus circa Solem facit: eadem ratione oporteret, ut mutationes, quæ in Jovis globo conſpiciuntur (ſiquidem aliquam omnino analogiam haberent cum iis, quæ ſuper terram fiunt) redirent ſingulis quibusque revolutionibus, quas Jupiter duodenis annis circa Solem atque Terram abſolvit, aut ſaltem, ut recurrerent certis temporibus iſtius octoginta trium annorum periodi, intra quam idem Jovis poſitus reſpectu Solis circa eosdem Zodiaci gradus obtingit. Atque ſic exactius obſervato reditu Zonarum macularumque Jovialium, licebit aliquando clarius earum indolem cognoſcere, quæ hactenus quidem a nobis fere abſcondita eſt.

Cunctæ ergo mutationes iſtæ cum in Jove apparere perrexiſſent multa cum diverſitate per noviſſimum annum 1691, Caſſinus iis obſervandis jugiter invigilavit ea aſſiduitate, quam novitate ſua hæcce phænomena merebantur. Verum cum hic non liceat ſigillatim iſtas ejus obſervationes ordine percenſere: contenti erimus data relatione ſuccincta alterationum, quas ipſe annotavit anno proxime præterlapſo in faſciis æque ac maculis hujus planetæ.

Fig. 2. Scilicet latiſſima e tribus majoribus faſciis obſcuris, quæque Jovis centro proxima eſt in latere Septentrionali, aſſidue ſemper conſpicuam ſe exhibuit, non tamen abſque quibusdam variationibus. Noviſſimo menſe Octobri Caſſinus in ea advertit duas maculas lucidas, totam ejus fere latitudinem occupantes: ac circa finem ejusdem menſis duas adhuc ibi obſervavit ſibimet invicem oppoſitas, revolutionem ſuam intra ſpatium 9 hor. 51 min. abſolventes. Animadvertit præterea, ipſam hancce faſciam in arctius ſeſe contrahere, ac e diverſo alias illas duas zonas, alteram meridionalem, alteram ſeptentrionalem, inter quas iſta interjacet, paulatim *dilatari*, ita quidem ut menſe Decembri parum differentiæ fuerit inter trium harum faſciarum latitudinem. Quod ſi ergo analogia ſtatuenda eſt majuſcularum harum faſciarum cum noſtris Maribus, quibus nempe comparari quodammodo poſſunt, dicendum eſſet, mediam illam faſciam exoneraſſe ſemet pro parte in duas reliquas: quemadmodum & reapſe inter faſcias has veluti communicationis veſtigia cernere licuit.

Fig. 3. 4. & 6. Porro magna zona meridionalis, nec non *ſeptentrionalis*, non ſemper integræ comparuerunt primis menſibus dicti anni *1691*, ſed interruptiones ſubinde in iis obſervatæ fuere, earumque termini viſi ſunt promovere a parte orientali Jovialis diſci verſus occidentalem. Et Caſſinus inita temporis menſura, quo extremitas zonæ meridionalis revolveretur ad Jovis meditullium, nec non aliquot ejusmodi revolutionibus inter ſe comparatis, expertus fuit, ſingulas conſtare 9 horis ac 55 $\frac{2}{3}$ min. Parum ergo differentiæ eſt inter periodum hujus faſciæ & antiquioris illius maculæ, quæ toties apparuit evanuitque inde ab anno 1665: ac generaliter faſciæ viſæ ſunt revolutiones ſuas perficere intra idem tempus, quo maculæ ipſis *adhærentes* ſuum abſolverunt gyrum.

Menſe

Menſe Octobri nuperrimo certis temporibus in Jovis globo conſpicuæ fuerunt vel ſeptem aut octo zonæ obſcuræ admodum inter ſe mutuo propinquæ, & pleræque a latere meridionali. Quo vero mente concipere quis poſſit, qua ratione hæ zonæ formentur, imaginari juxta Caſſini meditationem licebit, Jovis globum circum circa excavatum eſſe ſtriis parallelis, ad inſtar ſulcorum in ſphæra rudiuſculo tantum torno elaborata, darique materiam quandam fluidam, quæ in ſulcos iſtos ſemet infundat; hoc etenim ſuppoſito fiet, ut materia liquida, dum ab oriente verſus occidentem ſemet expandit, non abſimilem obſcurarum faſciarum ſpeciem efformet.

Porro motus extremitatis occidentalis majorum faſciarum interruptarum, dum fertur a parte Jovis orientali ad occidentalem, multo velocior apparet, quam integra ipſarum revolutionis periodus: ideo fortaſſis quia non ſatis bene diſtinguere licet intervalla, quæ ſunt inter extremitatem harum zonarum & diſci Jovialis marginem: aut quia congruenter ideæ modo de hiſce faſciis datæ, materiæ liquidæ in canalibus, quos in Jovis globo dicto modo imaginari licet, fluentes, dum Soli exponuntur (uti quidem tum contingit) a calore Solari rareſiunt & extenduntur.

Verum plus adhuc mutationis apparuit in maculis Jovis, quam in ejus faſciis. Nempe nova illa macula, quæ conſpici cœpit die 5 Decembris anni 1690 in ſpatio lucido inter faſciam latam medianam & zonam meridionalem centro proximam, poſtquam aliquoties figuram ſuam variavit, tandem die 23 ejusdem menſis deprehenſa eſt in tres divulſa maculas, quarum media revolutionem ſuam peregit intra 9 horas & 51 minuta, perinde ac integra macula fecerat, priusquam ita divideretur. Hæ vero tres maculæ perrexerunt comparere in eodem Jovis parallelo menſe adhuc Januario & Februario anni noviſſimi 1691: idque, unde judicare licuit, quod unæ ac eædem jugiter maculæ eſſent, hoc fuit, quod medianæ maculæ periodus ſemper deprehenſa eſt conſtare 9 horis & 51 minutis per pluſculas revolutiones.

In hemiſphærio ei oppoſito, in quo tergemina hæcce macula extitit, aliam quandam menſe Januario 1691 novam maculam formari contigit, in ſpatio lucido inter duas illas majores faſcias obſcuras centro proximas. Et Caſſinus comparatis inter ſe 95 ipſa-

Digitized by Google

rum revolutionibus, expertus eſt, quamlibet periodum eſſe 9 horarum & 51 min. Eodem menſe Januario anni noviſſimi duas adhuc annotavit maculas ſitu inter ſe vicinas, faſciis obſcuris centro proximis contiguas. Omnino autem ſimiles fuerunt illis, quas in eodem poſitu obſervaverat die 13 Decembris 1690, quibusque in relatione tum typis mandata *Gemellarum* nomen indiderat. Supponens itaque illas eſſe easdem, plures ipſarum revolutiones inter ſe contulit, deprehenditque unamquamlibet conſtare 9 horis & 53 min.

Fig. 5.

Ulterius annotavit, certas maculas ab initio rotundas paulatim elongatas fuiſſe ſecundum directionem faſciarum. Hujusmodi quatuor jam obſervavit inde a menſe Februario anni noviſſimi ad illud usque tempus, quo Jupiter Soli tam propinquus factus eſt, ut eas diſtinguere amplius non licuerit: cumque poſt Jovis egreſſum ex radiis Solaribus iis invigilare pergeret, eas quidem non amplius conſpicatus eſt, alias tamen novas annotavit.

Ac hodienum earum nonnullæ ſunt conſpicuæ, prope Jovis centrum tranſeuntes, motumque antiquis velociorem habentes, dum periodus earum modo 9 horis & 50 minutis abſolvitur. Atque in genere maculæ cunctæ, quæ propius centrum Jovis apparens tranſeunt, motu celeriore pollent, quam illæ, quæ remotiori intervallo illud prætervehuntur. Neque putandum eſt, velocitatis harum macularum inæqualitatem dependere ab inæqualitate ipſarum diſtantiæ reſpectu centri Jovis e terra viſi: quin potius deducenda eſt ab inæquali earum diſtantia intuitu ejusdem centri a Sole colluſtrati, qui nempe aliquid forſitan confert ad motum citatiorem conciliandum iis maculis, quæ ipſi magis expoſitæ ſunt. Nimirum centrum Jovis a Sole ſpectatum nobis hic inferius modo comparet ſuper linea recta, non niſi perparum a faſciis Jovis declinante, ac per ejus centrum e terris viſum tranſeunte; modo ſuper ellipſi quadam faſciis propemodum parallela & valde anguſta, cujus diſtantia a centro Jovis e terris ſpectato pene imperceptibilis eſt. Præterea hæ ipſæ Jovis maculæ, quæ motum cæteris velociorem habent, valde etiam propinquæ ſunt ejus æquinoctiali, quæ faſciis parallela eſt: atque ſic inſiſtendo analogiæ, quam zonæ iſtæ cum noſtris maribus habere videntur, comparari motio harum macula-

cularum poſſet cum *Currentibus* illis, circa Telluris æquinoctialem obviis.

Antiqua illa macula inde ab anno 1665 animadverſa, necnon novæ iſtæ, quæ ſub finem demum anni 1690 & initium 1691 comparuere, in hemiſphærio Jovis auſtrali extiterunt, ubi hiemem, quæ ibi locorum ſex annos noſtrates durat, impræſentiarum regnare oportet. Reliquæ vero maculæ, quæ ſub exitum anni proximi fuerunt conſpicuæ, & hujus ipſius anni circa exordium viſui adhuc expoſitæ ſunt, in æquinoctiali hujus planetæ hærent.

Denique notandum eſt, nullo adhuc tempore tantum novarum macularum numerum in Jovis globo apparuiſſe, quam a menſe Septembri 1690, atque tunc Jovem non modo extitiſſe in ſuo perihelio (hoc eſt, Soli tam propinquum, quam fieri maxime poteſt per unam ſuarum revolutionum ſeu annorum, quorum quilibet duodenos noſtrorum complectitur) ſed & non procul a ſua erga Solem oppoſitione fuiſſe. Tempore aliarum Jovis reverſionum ad ſuum perihelium, non niſi poſt duodecim annos noſtrates redeunte, Caſſinus alterationes quidem advertit in faſciis, macularum vero nec tantum numerum, neque tam inſignem diverſitatem: ideo forſitan, quia tum non ita diſtincte cernere licuit, quid rerum in Jovis globo fieret, dum hic ſuæ ad Solem oppoſitioni non ita propinquus, & conſequenter magis a Tellure remotus extitit. Expectare ergo oportebit ſimilem Jovis oppoſitionem erga Solem ad experiendum, num maculæ tam numeroſæ tamque differentes tunc denuo ſint compariturae. Verum iſta quidem obſervatio noſtris demum nepotibus reſervata eſt: dum Jovis oppoſitio erga Solem in eodem Zodiaci gradu non niſi ſingulis 83 annis revertitur.

DE ACTIONE AQUÆ ERGA FUNDUM VASIS in inferiori parte latioris, quam in ſuperiori, Meletema Domini Varignoni.

Tranſlatum ex iisdem Memorabilibus Mathem. Phyſ. Pariſienſ. Tom I, pag. 18. ſeqq.

Quæſtio hic eſt de famoſo ſatis paradoxo, quodque plurimas inter eruditos contentioni anſam dedit. Scilicet ſi aqua

impleantur duo tubi ejusdem altitudinis ejusdemque baſis, quorum unus æqualem ubique ſervet amplitudinem, alter inferius latior ſit, quam ſupra; fiet ut pauca illa aqua in ſecundo hocce tubo contenta, pondus æque magnum ſuſtineat, ac omnis aqua in primo illo incluſa. Exempli gratia, ſi prior tubus capiat ducentas aquæ libras, & poſterior non niſi viginti ejus libras contineat: viginti hæ poſterioris libræ ſuſtinebunt pondus æquale illi, quod ducentæ prioris libræ ſuſtinent. Attamen hoc ita non evenit, niſi quamdiu aqua in utroque tubo comprehenſa manet liquida. Quod ſi enim hanc congelari contingat, tum ducentæ prioris tubi libræ longe majus utique pondus ferent, quam vicenæ ſecundi libræ, ut maxime glacies a tubis, quibus ineſt, ſeparata & laxata fuerit.

Ac de facti quidem hujus veritate omnino conſtat, neque poſt tot experimenta ea de re habita dubitare amplius fas eſt: ſuper modo tamen explicandi, qualiter hoc fiat, nequaquam convenit. Alii quippe aſſerunt, viginti aquæ libras intra tubum inæqualis latitudinis, quamdiu illa maneat liquida, realiter fundum æque premere & gravare, atque ducentæ libræ alias facerent. Alii viciſſim concedere nolunt, quod fundus reipſa omne iſtud onus portet; quin potius adſtruunt, latera tubi inæquali latitudine prædití, dum ſua conſtrictione aquam impediant, ne adſcendat, ſocias quaſi manus ad ſuſtinendum pondus conferre; ita quidem ut fundus hujus tubi non niſi parte oneris gravetur, ejus vero reſiduum latera ſupportent. Plurimi egregii mathematici priorem ſententiam amplectuntur: ſed & alii valde celebres poſteriori ſubſcribunt. *Varignonus* hic priorum partibus accedit, quorum ad opinionem probandam ſequenti modo ratiocinatur.

TAB. IX. Fig. 7. Sit tubus $KBCH$ latior circa ſuam baſin HK, quam omni alia ſui parte. Ex marginibus ſuperioribus ac diametraliter oppoſitis C & B hujus tubi, demittantur ad fundum HK duæ perpendiculares BM, & CO: atque KM portio baſeos dividatur in partes æquales aut minores dimidio MO, ac tali in numero, qui ſemper æqualis ſit ſummæ terminorum progreſſionis duplæ, quæ inceperit ab unitate v. g. in 3, in 7, in 15, in 31, in 63, &c. Nempe KM diſpeſcatur, ſi ita placet, in tres partes KV, VL, LM; ſumtisque MN & ON æqualibus unicuique harum partium, fiant KQ, LR, AN & TH parallelæ & æquales ipſis BM vel CO.

His

His ita factis, habebitur columna aquæ *BN*, quæ libramentum exercebit ſuper fulcro *M* contra columnam *EM*, retentam per marginem *ED*, perinde ac faceret pondus *Z* ſuper bilance *EX*, cujus hypomochlium eſſet in *Y*, cujusque extremitas *E* retinetur per marginem *KED* hujus tubi. Quia igitur onus fulcimenti *Y* tum duplum foret ponderis *Z*, eo quod brachia vectis *EX* ſunt æqualia, aut ſaltem parum abeſt, quin pro talibus haberi queant: hinc punctum *M* aut portio *LN* fundi *KN* non poteſt non hoc in caſu gravari duplo columnæ *BN*: hoc eſt, perinde ac ſi *RN* foret columna integra e liquido conſtans, quæ fundum hunc premeret. Conſiderando itaque *ANLED* quaſi talem columnam, pari modo deprehendetur, quod dum aqua hæc libramen exerit ſuper fulcimento *N* erga aquam *KEL*, retentam per marginem *KE*, fundum *KN* oporteat premi ob omni hac aqua *ANKDB*, haud ſecus ac ſi ei incumberet columna æqualis *QN*. Per eandem rationem evidens fiet, quod aqua *ANHFC* pariter gravet fundum *KH*, atque faceret aquæ columna æqualis *NT*. Unde jam manifeſtum eſt, quod tota aqua tubi *BDKHFC* premere debeat fundum *KH* eadem præciſe vi, qua alioqui gravaretur per columnam quandam *QKHT* paris altitudinis & latitudine ubique æqualis baſi *HK*.

Exinde porro cognitu facile eſt, quare non amplius idem accidat, dum aqua glaciata eſt. Nimirum ſi conſideretur, quod fulcimentum *Y* bilancis, qua ſuſpenditur pondus *Z*, ideo ſolum duplo ejus ponderis gravatur, quia renixus marginis *DEK* in illud fulcimentum exercet functionem potentiæ cujusdam, quæ ponderi illi æqualis illud in æquilibrio teneret: quodque margo ille nullam omnino reſiſtentiam ponderi huic facturus eſſet, nec ullam impreſſionem in hypomochlium *Y*, ſi foret absque actione vectis, quæ pondere hoc ſuper hypomochlio iſto fieri fingitur: hac, inquam, conſideratione facta, patebit inſimul, quod aqua *DMCE*, quam margo *ED* tubi in æquilibrio continet contra integram columnam *ANMB* quaſi ſuper quodam fulcimento *M*, neutiquam gravatura foret amplius hypomochlium iſthoc, fundumve *LN* (uti quidem apparet eam facere oportere columna hac) duplo ejusdem ipſius columnæ *ANMB*, ſin absque tali actione vectis eſſet, quam aquæ liquiditas ei permittit. At vero evidens eſt, quod, dum aqua hæc

hæc glacie conſtricta torpet, vectis agitatio ibidem ulterius fieri nequit, quodque, dum aqua hæc glaciata non amplius deorſum tendit, niſi ut corpus durum, margines *DEKHF* tubi *BDEKHFC* non inſerviunt porro ad eam deorſum repellendam, neque per conſequens ad fundum prægravandum, uti quidem eos facere paulo ſupra vidimus, dum aqua erat liquida. Non eſt proinde, ut quispiam miretur, cur aqua hæc glaciata, quamvis a tubo relaxata, haud amplius fundum oneret, niſi pro valore gravitatis ſuæ particularis, neutiquam vero pondere integræ cujuſpiam columnæ aqueæ, ejusdem cum tubo hoc altitudinis ac amplitudine per omnia æqualis ejus baſi *HK*, prout modo potuit contingere, quamdiu aqua hæc liquida extitit.

Tanto magis vero genuinam hanc explicationem eſſe apparet, quod eam ſequendo, corporibus ſolidis præſtare quid licet ei ſimile, quod hic liquida faciunt: exempli cauſa, ſi globulos in æquilibrio ſic ponamus, ut nitantur inſtar aquæ, verſus crepidines baſeos tubi cujuſdam inferius latioris, quam ſupra, ea quidem ratione ut globuli tubum hunc implentes omnes velut in eodem plano ſint. E quo ipſo etiam pateſcet, quod ſi eadem res non amplius in aqua glaciata fit, id unice ab eo pendeat, quod illa in tali ſtatu eſſe deſierit, ubi vectis motionem habere valeat.

Sit ergo tubus *CDEF*, in quo globuli *A* & *B* ſuſtineantur ſuper extremitatibus *A* & *B* vectium *FA* & *EB* diviſorum in bina brachia æqualia ope ſuorum fulcrorum *Y* & *Z*. Facta jam *ef* Tangente globorum *A* & *B*, vectes *FA* & *BE* hinc & inde prolongentur, ita quidem ut *Ge* & *He* adhuc dividantur in duas partes æquales per fulcra *Y* & *Z*. Porro per puncta *G* & *H* ducantur *RP* & *SQ* parallelæ ad *ef*, in quibus ſtatuantur fulcra *P* & *Q*, quæ ſuſtineant & in brachia æqualia dividant vectes *KY* & *LZ*, qui in extremitatibus ſuis ſupportent fulcra *Y* & *Z* priorum iſtorum vectium. Prolongatis quoque ex utraque parte poſtremis hiſce vectibus, ita ut *OF* & *XF* adhuc dividantur in duas partes æquales per noviſſima hæc fulcra *P* & *Q*, ducantur per puncta *O* & *X* lineæ *TM* & *VN* parallelæ reſpectu *ef*, quæ occurrant *PQ* in *M* & in *N*.

Hiſce ſuppoſitis, ſi tubo *CDEF* aptetur baſis, quæ tranſeat per

puncta

puncta *E, L, N, M, K, F,* hoc eſt contra quam nitentes extremitates *E, L, K, F* vectium *B E, Z L, K Y, A F,* retineantur, ejusque fundus ſit *M N* cui inſiſtant fulcra *P* & *Q*: tum *fundus hicce tantundem gravabitur ab ea globulorum quantitate, quæ ineſt tubo C D E F, quantum alias ab omni ſphærularum vi, quam capere poſſet tubus T π β V, ſive (conſideratis P, Y, Z, Q, fulcris, tanquam indefinite inferioribus) T M N U, ejusdem altitudinis cum C D E F & ejusdem ubique diametri cum fundo M N.*

Nimirum uti vectis *F A* dividitur in duo brachia æqualia per fulcrum *Y,* ſic baſis tubi æquilibrium faciens contra ſphærulas *A* retinendo extremitatem *F* hujus vectis defungitur officio alicujus potentiæ æqualis pondere harum ſphærularum. Hoc itaque caſu fulcrum *Y* oneratum ſemet ſentit duplo harum ſphærularum, hoc eſt perinde ac ſi una cum globulis *A* portaret adhuc conſimilem columnam, quæ foret in ſpatio *C G.* Oneratio itaque fulcri *Y* hic adæquat eam globulorum quantitatem, quam capere poſſet ſpatium *R E.* Pari modo liquebit, quod onus incumbens fulcro *Z* æquale eſt ei, quod haberent ſphærulæ *B*, quotquot intra ſpatium *S e* continerentur. Onus ergo duorum fulcrorum *Y* & *Z* una ſumtorum æquale eſt ponderi tot ſphærularum ſimilium, quot caperentur integro ſpatio *R G H S.*

Per ratiocinationem omnino ſimilem pateſcet, quod fulcrum *P* vectis *K Y* portet duplum oneris fulcri *Y*: hoc eſt, pondus tanti numeri globorum *A*, quem complecti valeret ſpatium *T e.* Ex eadem cauſa onus fulcri *Q* adæquat pondus globulorum *B*, quotquot intra ſpatium *V e* caperentur. Itaque fulcra *P* & *Q* junctim ſuſtinent pondus tot globorum, conſimilium illis *A* & *B*, quot comprehenderentur in toto illo ſpatio *T π β V.* Ergo fundus *M N*, portans nempe fulcra *P* & *Q*, ſuſtinet etiam onus tantæ globulorum talismodi quantitatis, quantam admitteret totum ſpatium *T π β V*, hoc eſt, tubus diametri per omnia æqualis diametro baſeos *M N*, & altitudinis *π T*, qualis eſt tubi *M K F C D E L N*, ſubtracta altitudine fulcrorum *P, Y, C, Q.* Quoniam vero altitudo horum fulcrorum tam exigua eſſe poterit, ac libitum erit, hinc dicere licebit, fundum *M N* tum pariter oneratum fore a globulis, quotquot intra tubum *C D E F* continentur, atque gravaretur ab omni globulorum agmine, quantum

admitteret tubus *TMNV* ejusdem cum illo altitudinis, & eandem ubique cum fundo *MN* diametrum habens. *Quod erat demonſtrandum.*

ÆNIGMATIS FLORENTINI SOLUTIONES varie infinitæ, per I. B.

Videantur Acta proximi menſis Junii pag. 274 & ſequ.

TAB IX. Fig. 9. ESto (*Fig.9.*) ABC quarta pars ſuperficiei hemiſphæricæ, terminata quadrantibus verticalibus AB, AC, & horizontali BC: quo poſito,

Primo, ſumatur ubivis in quadrante punctum F, per quod tranſeat circulus major FC, e quo abſcindatur arcus FE = arcui BF; eritque punctum E in quæſito margine feneſtræ BEC: hoc eſt, ſi concipiatur Teſtudo ad inſtar ſuperficiei Globi Terreſtris, in qua C polus, BA æquator, BC primus meridianus, ac jungantur omnia loca (quorum eadem longitudo eſt & latitudo) curva BEC, repræſentabit hæc curva feneſtræ deſideratæ marginem; quippe Teſtudinis ſuperficies ABECA, quæ relinquitur detracta feneſtræ area BECDB, æqualis quadrato radii, ac proinde tota Teſtudo quadrato diametri ſphæræ.

Secundo: Etiamſi arcus FH abſcindatur minor arcu BF, dummodo ſinus horum arcuum proportionales ſint, naſcetur ſemper ſuperficies ABHIA quadrabilis, utpote eandem rationem obtinens ad quadratum radii ſphæræ, quam ſinus arcus *FH habet* ad ſinum BF.

Tertio: Quinetiam ſi ipſi arcus FH, FB, proportionales fuerint, evadet ſuperficies ABHIA quadrabilis, quippe quæ ad rectangulum ſub radio ſphæræ & ſinu verſo illius arcus (qui ad quadrantem eſt, ut arcus FH ad FB) viciſſim eam rationem habet, quam FB ad FH.

Quarto: Sit punctum D, ſumtum ubivis in quadrante horizontali BC, per quod tranſeat quadrans verticalis AD, ac intelligatur diametro baſis hemiſphærii BCM ſeorſim poſitæ (*Fig.10.*) inſiſtere figura quævis rectilinea, aut curvilinea quadrabilis BQM; Fig. 10. tum ſumatur arcus BP duplus arcus BD, inque centrum N agatur

recta

recta P N, ſecans perimetrum inſiſtentis figuræ in Q. Dico, ſi facta C S tertia proportionali ad P N & Q N, ductaque S R parallela ipſi B M, abſcindatur (*Fig.9.*) arcus A L = arcui intercepto C R, fore punctum L in curva quadam B L C, quæ terminet ſuperficiem ABLCA æqualem figuræ quadrabili B Q M.

Quinto: Cæteris poſitis, ut prius, ſi B C M Q B fingatur Lunula Hippocratis, non ſuperficies quidem A B L C A, ſed ipſa feneſtræ area B L C D B Tetragoniſmi capax erit, utpote æqualis dictæ Lunulæ.

PRODROMVS AD REFVTATIONEM ALCORANI, auctore P. Ludovico Marraccio. Pars II. III. & IV.

Romæ typis Congr. de Propag. Fide, 1691 in 8.

Partes hæ tres poſteriores conſtant Alphabetis 5 & plagulis 4.

DE parte prima doctiſſimi hujus Operis proximo menſe Julio pag. 329 & ſqq. diximus. Nunc tres reliquas perluſtrabimus. PARTE nimirum SECUNDA Mahumeti miracula examinantur. Poſtquam enim Clariſſimus Auctor de prodigiis generatim, quæ neceſſaria religioni conſervandæ putat; etiam de Chriſti miraculis ex Mahumetanorum confeſſione prolocutus fuerat, Capite III. quæſtionem movet, utrum Mahumetus aliquod miraculum ad ſectam ſuam comprobandam effecerit, quod ex ipſo Alcorano negari poſſe oſtendit. Sura enim III. v. 182 Judæos, & Sura VI. v. 7. 33. 35. X. 99. & XIII, 8. 28. 31. Meccanos Mahumeto defectum miraculorum objicere, ideoque noluiſſe doctrinæ ejus fidem habere: & qui habuerant, defeciſſe poſtea, quod confirmationem ejus, quam exſpectarant, non vidiſſent. Quibus gemella ex aliis etiam Alcorani locis ibidem producuntur, quæ evincant, nulla Mahumetum miracula feciſſe, nec Deum, ut faceret, voluiſſe. Quæ ſic diffuſe Noſter tractaverat, in ſummam tandem a pag. 64 redigit, argumenta recenſendo, quibus Mahumeto miracula in Alcorano denegentur. Primum eſt, quia fides ſit liberum donum Dei, nec miracula quicquam conducant ad id, quod pendeat a liberali Dei

voluntate. Secundum, quia Moſes, Prophetæ, & Chriſtus ſatis miraculorum edidiſſent, quæ Meccanis cæteriſque infidelibus ad credendum ſufficere deberent. Tertium, quia, ſi ſigna ipſe edidiſſet, fuiſſent ſine utilitate; cum magna ipſorum infidelium pernicie. Quartum, quia ipſe non miſſus eſſet, ut miracula faceret, ſed ut fidelibus Paradiſi felicitatem annunciaret: infidelibus Gehennæ ſupplicia comminaretur. Quamvis vero hæc ita ſeſe habent, & ex Alcorano probari poſſunt: tamen Mahumetani ex eodem Alcorano miracula Prophetæ ſui oſtendere conantur, ut ex Sura II. v. 98 *Demiſimus ad te ſigna manifeſta*: & Sura XXXVII. 12 *cum viderint aliquod ſignum, illudent*: & Sura LIV. v. 1 *Appropinquavit hora & ſciſſa eſt Luna*, & quæ alia ineptiora paſſim proferunt. Reſpondet autem clariſſimus Auctor noſter ad primum & ſecundum, آيات *Signa* in his non eſſe prodigia, ſed verſus vel minores ſectiones Alcorani, ut in prolegomenis Partis I. declaratum fuit. Ad tertium, non de Mahumeti, ſed per Enallagen de extremi judicii tempore ſermonem eſſe, ſub quod Lunam cum cæteris ſideribus in principia ſua diſſolvendam eſſe, ex Chriſtianorum doctrina Mahumetus acceperit. Addit Cap. IV, ſi vel maxime portentum hujusmodi Mahometus ſuis viſendum obtuliſſet, non tamen verum illo miraculum evinci, quum veneficis nihil frequentius fuerit, quam præſtigias in Luna oſtentare, quod vel Maronis verſu conſtare poſſit,

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam,

cui Carmina nihil aliud ſint, quam incantationes veneficarum. Plura ibidem referuntur inepte conficta miracula, e quibus duo *tantum*, quæ in præcipuis Moslemi ponunt, repetendo memoramus. Alterum eſt de Mahumeti nocturno in Paradiſum itinere: alterum de prælio Bedrenſi (ſic a loco dicitur inter Meccam & Medinam ſito) quod apud Mahumetanos famoſum eſt, & in admirandis hujus Pſeudoprophetæ cenſetur. Prius in libro Sonna, quem æque ac Alcoranum venerantur, ejusque interpretamentis ita fingitur, quaſi noctu Mahumetus jumento Alborac, (de quo mira traduntur) duce Gabriele, a templo Meccano vectus ſit ad templum Hieroſolymitanum, indeque ad cœlum Lunæ, ubi ab Adamo exceptus fuerit, atque ita in ſingulos cœlos, in quorum alio Johannem & Jeſum; in alio Joſephum; in quarto Enochum; in quinto Aaronem; in ſexto

Moſem;

Digitized by Google

Moſem; in ultimo Abrahamum invenerit. Eodem curſu fingitur translatus in Paradiſum eſſe, & ad ignem Gehennæ. Sed quis non ſentit, aut mentientis hominis figmenta eſſe, aut ſomnia delirantis, quæ vel ex ſolo templo Hieroſolymitano patent, quod fingitur ingreſſus fuiſſe Mahumetus, quum illis temporibus inde uſque a Titi everſione nullum exſtiterit. Poſterius prodigium, Bedrenſe bellum, indignum eſt illo nomine, nec quicquam prodigioſum in eo accidit. Fatentur enim, hoſtium ſeptuaginta tantum cæſos, Mahumetanorum quatuordecim; quanquam his primum mille Angelos Deus, deinde tria millia, iterum quinque millia auxilio miſiſſet. Exigua ſane ſtrages, nec tam numeroſo præſidio digna, quum conſtet, vel unum Angelum in hoſtium caſtris CLXXXV millia alibi interfeciſſe. Caput V. miracula prophetiæ ſeu prædictionis futurorum, quæ Mahumeto tribuuntur, examinat: cujus generis multa ex Alcorano coacervantur. v. gr. ex Sura XXX. v. 1 victos Romanos eſſe in terra propinqua, & intra paucos annos victuros eſſe. Ex Sura XXIV. 53, XXVIII. 31 incrementum ſuæ religionis prædixiſſe. Quibus adduntur, quæ de Judæorum diminutione, Chriſtianorum autem augendis rebus vaticinatus fuerit. Ad primum a Noſtro reſpondetur, potuiſſe etiam ſine divino Spiritu præcognoſci, Romanos, potentem populum, non quieturos eſſe, niſi cladem, quam acceperant, in hoſtibus ulti fuiſſent. Neque ſecundum divinatione indigere, quia ejusmodi doctrinam Mahumetus evulgavit, quam, ob laxitatem ejus & libertatem, præſcire potuit permultos amplexuros eſſe, præſertim quod ex Judaiſmo & Chriſtianiſmo admiſcuit, quæ ſpeciem veritatis haberent. Tertium non futurorum prædictionem tenere, ſed repetitionem præteritorum: qui enim per ſexcentos annos Judæorum Chriſtianorumque ſtatus fuerat, commemorare; ex quo non difficile id colligendum erat, non fore rurſus, ut Judæi invaleſcerent. Quod ſi etiam aliquid eſſet, quod ſpeciem alicujus prophetiæ habere poſſet, id vero ex naturalibus cauſſis vel ex moribus hominum, vel aliunde præſciri a dæmonibus credibile eſſe, qui inſpirare ſuis poſſunt, atque ita falſis vaticinationibus illudere. Addit Clariſſimus Auctor, apud gentiles ſcriptores reperiri, quæ ſimiliora veræ prædictioni videantur, quam illa, quæ ex Alcorano a Mahumetanis proferuntur.

Qua de cauſa ad Homerum, Virgilium, & Senecam provocat, quorum iſte Iliad. Y. v. 302 ſeqq. de Æneidarum Romano imperio; ille Ecloga IV. de Chriſti nativitate; hic in Medea, actu II. extremo, de novi Orbis inventione vaticinatus videatur. Cap. VI. & VII ineptiora Mahumeti vaticinia proponuntur, quæ extra Alcoranum per traditiones propagata fuerint, quibus noſter Auctor generatim pag. 301 reſpondet, non illa Mahumeti eſſe, qui in Alcorano negaverit, ſe ſcire, quid de ſe aut de ſuis futurum eſſet; ſed enarrationes rerum, quas poſteriores Mahumetani eveniſſe viderant, Mahumeto, tanquam vati, mendaciter imputatas. Cap. VIII. rationes inducuntur & argumentationes, quibus miracula Mahumeti ſectatores ejus ſtabilire conantur, ſed non minus illæ futiles atque vanæ ſunt, quam ipſa miracula iſtius fuerunt: quibus Cap. IX. reſpondetur, vel ideo ſuſpecta, immo falſa eſſe, quod non ex Alcorano, ubi cuncta Mahometi magnifice extollantur, ſed ex incerta traditione producantur, in qua ipſi Mahumetani mirabiliter diſſentiant, & ſinguli fere alio atque alio modo enarrent. Et ſi etiam non omnia conficta fuerunt, illa Cap. X. cum Ethnicorum prodigiis comparantur, quæ ex Livio, Valerio Maximo, Plutarcho & aliis ſcriptoribus innotuere, procul dubio Diaboli fraude, ſi fuerunt, ita compoſita, ut incautis hominibus miranda & inuſitata apparerent. Et hactenus de Mahumeti miraculis: ſequitur Capite XI ipſius Alcorani miraculum, quod omnibus cæteris Mahumetani anteponunt. Id quadruplex faciunt, I. nihil ſimile ſcribi poſſe: II. Mahumetum idiotam tam doctum opus ediſſe; III. *ſingularem in ſingulis verbis elegantiam ineſſe*: IV. res continere ſapientiæ pleniſſimas. Ad primum reſpondetur, nihil eſſe, quod Meccani, quibus illud objectum fuit, ſimilem librum componere non auſi ſint, quum ex eo non ſequatur, quod alii etiam non potuerint: nec aliquid exinde probari, ſi vel maxime vera illa difficultas eſſet. Nam neque Homeri opus, aut Pindari, aut Ariſtotelis quemquam æmulari facile aut exæquare poſſe, quorum ſcriptis tamen propterea nulla divinitas vindicetur. Ad ſecundum reſponſum fuit Parte I, non ſolius Mahumeti, ſed monachi adjutoris, vel plurium, Alcoranum eſſe, & ipſos ſibi Mahumetanos contradicere, dum Mahumetum modo rudem & idiotam dicunt, modo ſagaciſſimum & ſapientiſſimum

prædi-

prædicant. Contra tertium argumentum, negatur illa ſingularis elegantia, quæ exemplo ex *Sura Solis* refutatur, quod Arabice tam propriis, quam Latinis characteribus Auctor proponit, etiam verſione Latina explicat. Quarto opponitur, nugis & Talmudicis fabulis Alcoranum refertum eſſe, & ſi quæ moralia præcepta contineat, non tamen illa comparanda eſſe cum ſacris noſtris Scripturis, & ne quidem cum iis, quæ Seneca, Epictetus, aut Plato, ac ſimiles reliquerunt. Quæ de religione in Alcorano tractantur; aut falſa eſſe oſtenduntur & fabulis depravata; aut, ſi quæ vera in illis ſuperſint, ex Chriſtianorum libris compilata. Claudit Auctor hoc Caput ineluctabili, ut vocat, argumento. Impoſſibile eſt, inquit, " Deum concurrere veris miraculis ad confirmandam falſam religio-" nem: ergo impoſſibile eſt, Mahumetum miracula vera feciſſe. " Nam quum Deus Chriſtianam religionem non ſolum Chriſti, ſed " etiam Apoſtolorum & aliorum ſanctorum miraculis, quæ Moſle-" mi ipſi & Alcoranus vera fuiſſe fatentur, confirmaverit; neceſſario" fatendum eſt, Chriſtianam religionem bonam eſſe & veram. Ergo" impoſſibile eſt, Deum per vera miracula Mahumetanicam ſectam," quæ Chriſtianæ fere ex diametro opponitur, approbaſſe. Ca-" pite XII Auctor quæſtionem tractat, an poſt jam fundatam religionem miracula ad eam conſervandam requirantur? ubi negatis, ut par eſt, Dervifiorum, qui monachi ſunt Mahumetani, falſo jactatis miraculis, cauſæ profeſſionis ſuæ inſervit, magnopere extollens Romanæ Eccleſiæ admiranda, quæ in Appendice nominatim laudat, ut ædem Deiparæ Lauretanam: S. Thomæ Malipuritanam in India crucem: oſſa S. Nicolai Myrenſis, liquorem Barii in Apulia ſudantia: brachia S. Nicolai Tolentinatis, e quibus copioſus cruor emanet: & ſanguinem S. Januarii Neapolitani.

PARS III. Chriſtianæ Religionis dogmata contra Mahumeti & aſſeclarum objectiones tuetur, quorum communis criminatio eſt, Chriſtianos veram religionem, a Chriſto & Apoſtolis inſtitutam, ſub illud tempus, quo Mahumet ortus eſt, deſeruiſſe vel corrupiſſe, quam Dei juſſu Mahumetus in integrum reſtituerit. Capite II. ſummatim calumniæ recenſentur, quibus mutatam a noſtris religionem probare conantur. Sunt autem partim ſuperiori Volumine confutatæ, ut Scripturæ in iis locis, quæ de Mahumeto habuerint,

ſint, depravatio; quædam non quosvis Chriſtianos, ſed Pontificios ſtringunt, ut ſunt cultus imaginum, nec non Pontificis & monachorum prope divina adoratio. Reliquæ, & majoris momenti, contra myſterium S. Trinitatis, Deitatem Chriſti, ac Paſſionem ejusdem diriguntur. De Trinitate Clariſſimus Auctor reſpondet Capite V, non tam illam in Alcorano Sura IV. v. 170 improbari, quam Collyridianorum in Arabia hæreſin, (cujus & Epiphanius meminit) qui Deum, Chriſtum, & Mariam pari cultu proſecuti ſint. Veram autem de S. Trinitate doctrinam non poſſe a Mahumetanis, niſi ſuis placitis contradixerint, in dubium vocari, quia ab initio in ea religione obtinuerit, quam ipſi ante Mahumetum ſinceram fuiſſe confiteantur. Et poſtquam VI. Capite, occaſione primi argumenti, quo objiciunt, in ſolis Matthæi ultimis verbis *(baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.)* quæ prave illi interpretantur, noſtram fidem inniti; tam ex Veteri, quam Novo Teſtamento myſterium hoc dilucide probaſſet, Capite VII & ſequentibus argumenta Mahumetanorum profligat, quorum quædam Perſonas & Attributa confundunt, nec inter Sapientiam ac Vitam, ut Attributa ſunt, ac Perſonam interdum ſignificant, ſatis diſtinguunt; quædam ex ignorantia peccant, quaſi diſtinctam ac ſeparatam cuilibet Perſonæ Eſſentiam tribuamus. Capite IX & X. ex Rabbinis antiquis, & ipſis Mahumetanis profert, quæ ad S. Trinitatis probabilitatem aliquid conferre putantur. Cap. XI. XII. XIII. & XIV diluuntur, quæ contra Deitatem Chriſti Mahumetani opponunt, pleraque ita perturbata atque confuſa, ut diſtinctione inter Chriſtum tanquam Deum & tanquam hominem facile elidantur. Poſtea Cap. XV. & XVI noſtra argumenta pro Chriſti Deitate copioſe producuntur, & perſpicue illuſtrantur. Quibus ſubjiciuntur Cap. XVII & XVIII, quæ ex antiquis Hebræis, & ipſis Mahumetanis pro Chriſti veritate per conſequentiam probabiliter afferri poſſunt. Et XIX Capite Mahumetanorum error, quo negant, Chriſtum noſtrum ſupplicium crucis ſubiiſſe, ex eo refellitur, quod Evangelia, quorum veritatem ipſi agnoſcunt, identidem reclament, & ne leviſſimam quidem ſuſpicionem ſuppoſiti hominis, qui pro Chriſto crucifixus ſit, relinquant. Adjicitur univerſæ Eccleſiæ, exceptis tantummodo Manichæis; & Judæorum, & Gentilium quoque, ut Taciti, de vero Chriſti ſupplicio conſen-

conſenſus: quod Capite XX ex variis Prophetarum vaticiniis confirmatur. Capite XXI de Pontificis Romani, & hujus Monachorum honore reſpondetur, illum humanum ac hieropoliticum, non divinum eſſe: & Cap. XXII de Imaginibus, non idola eſſe, neque ut Deum coli, ſed modo in Romana Eccleſia uſitato, qui ibidem explicatur. Sub finem Capitis adjungit Auctor, quod miraculi loco habendum putat, quum Mahumetani adeo ab imaginibus abhorreant, retinere tamen Conſtantinopoli in templo S. Sophiæ tres imagines Chriſti Domini, tres Deiparæ Virginis, & unam S. Johannis Baptiſtæ, cum figuris aliquot crucum, & aliquorum Angelorum. Ultimis Capitibus reſpondetur Mahumetanis, qui varias Chriſtianorum ſectas objiciunt, non pauciores, neque leviores inter ipſos Mahumetanos eſſe, quæ ordine recenſentur, tam veteres, quam recentiores, & in quo quælibet diſſideat ab aliis, luculenter exponitur. Tandem hanc Partem Profeſſio Fidei claudit, ab Orientalibus ad Romanam Eccleſiam accedentibus facienda, quæ Arabice & Latine conſignata eſt. Continet autem Symbolum Niceno-Conſtantinopolitanum, & ſummam illorum, quæ in ſingulis aliis Synodis, quas Romana Eccleſia uſque ad Tridentinam pro Oecumenicis habet, tanquam neceſſaria ad ſalutem decreta fuerunt.

QVARTA PARTE argumentum a *Moribus* petitum examinatur: quippe etiam inde Mahumetani ſuæ Religionis veritatem adſtruere conantur, quod morum ſanctitate aliis cunctis gentibus, etiam Chriſtianis antecellant. Sunt autem, in quibus pietatem ſuam ponunt, potiſſimum res quinque, Purificatio, Oratio, Eleemoſyna, Jejunium, & Peregrinatio. Singula cum ſuis ritibus ex Mahumetani ſcriptoris, Aly Ben Mohammed, libro Arabico explicantur ad Caput VIII uſque hujus Partis. Animadverſionibus ſuis Clariſſimus Auctor ſingula expendit, & Cap. IX *Purificationem* Mahumetanam cum Moſaicis ceremoniis, nec Finis ratione a Deo intenti, neque ratione Proportionis ad ſpiritualem purgationem animæ, conferri poſſe adſeverat. Eſſe enim abſurdas, ut, exonerato ventre, ſi aqua deficiat, lapillis vel pulvere corpus perfricare; quum Deus in iis, quæ naturæ neceſſaria ſunt, nunquam immunditiam legalem conſtituerit: quasdam etiam obſcenas, quæ circa pudendorum membrorum mundationem quotidie peragantur: & nihilo-

hilominus pleroſque gentis iſtius credere, his quoque ceremoniis a peccatis ſe emundari. Quod ſi etiam convenirent illæ cum ritu Legis Moſaicæ, quod vero aliter ſeſe habet; tamen quod conſtat, per Chriſtum & Apoſtolos divina auctoritate abrogatas eſſe ceremonias, quas Moſes ſanxerat, exinde firmiter Auctor probat, non a Deo illarum reſtitutionem eſſe. Capite X de *Oratione* ſeu Precibus diſquirit, & circumſpectis omnibus rationibus oſtendit, externas illas & inanes eſſe, etiam geſtibus & corporis jactatione pæne ridiculas, neque cognoſci poſſe, in quo vis orationis conſiſtat, quum inter corporis hujusmodi motus nihil fere audiatur, niſi *Deus maximus*, *Laus Dei*, *Laudatio Deo*, *Non eſt Deus niſi Deus*, *Salus ſit Maahumeto*, & aliquot verſiculi ex Alcorano, præſertim ſeptem illi, qui in principio ponuntur, quæ vix orationis nomen merentur. *Eleemoſyna* Mahumetanorum Cap. XI. ad trutinam vocatur, quæ ejusmodi eſt, ut quotidie aliquid cibi pauperibus præbeant, nec erga homines modo, ſed beſtias quoque benefici ſint adeo, ut teſtamento etiam volucribus, canibus, felibus de alimento proſpiciant, & pro his animantibus xenodochia quoque ſeu hoſpitalia ædificent. Sed quam pia ac ſincera hæc miſericordia ſit, duriſſimo affectu erga Chriſtianos captivos ipſimet commonſtrant. Ditiores ſi templa, xenodochia, noſocomia, pontes, aut alia magni ſumtus opera exſtruunt, vel annuis reditibus adaugent; non pietatis illud ſtudio, ſed metu facere dicuntur, ne Imperator ſeu Provinciæ Præfectus omnes fortunas poſt mortem illorum diripiat, quæ ſi tenuiores ſunt, filiis relinquuntur: ſin opimæ, rapacitatem dominantium irritare ſolent. Quemadmodum vero noſter Auctor in ſingulis locis hujus Partis facit, ut cum Turcorum falſis virtutibus meliores Chriſtianas comparet, quas ubique recenſere ſupervacuum putamus: ita cumprimis liberalitati illorum eas eleemoſynas Romanæ Eccleſiæ opponit, quibus infinitus numerus Monachorum ſuſtentetur, innumera templa exornentur, xenodochia & noſocomia inſtruantur, quorum in ſola urbe Romana dicit quindecim aut plura publica eſſe, præter illa, quæ ſingularium ibi nationum ſunt: triginta inſuper ſcholas puellarum haberi; viginti ſex collegia & ſeminaria pro erudiendis pueris, qui gratis omnes inſtituantur, plurimi etiam victum & veſtes accipiant. Addit, quantum Pontifex panis, nummorum, vel ſingulis hebdo-

Digitized by Google

hebdomadibus,vel ſtatis temporibus publice, ſecreto, diſtribuat,adeo, ut in Secreti Eleemoſynarii libris ad centum aureorum millia nonnunquam ſumma donativi excreſcat: memorat quoque eleemoſynas *Sancti Campi*, ut vocantur, quum ſingulis ſextis feriis in ſingulos pauperes, quorum plures quam bis mille, ſeſquilibra panis, & vini vaſculum (vulgo foglietta) liberaliter diſpenſetur. Verbo adjicit ingentes ſumtus in bellum Turcicum Imperatori Romano & Chriſtianis Regibus ſubmiſſos, quos nec ipſi Mahumetani ignorare poſſint. Capite XII *Jejunium* Mahumetanorum ut abſurdum & ridiculum notatur, qui quotannis certo Lunari menſe (is autem variat & per omnes anni ætates promovetur) ab aurora in noctem nihil edunt, nihil bibunt, nec faciem aut nares vel calidiſſimis diebus abluunt, ne forte gutta quædam ad ſitim reſtinguendam adſpergatur: noctes autem illius temporis comedendo, ingurgitando & libidinibus impure indulgendo tranſigunt. Capite XIII *Peregrinationis* Meccanæ ſtoliditas ex eo demonſtratur, quod credunt Mahumetani, ab Adamo inſtitutam eſſe, cujus in Mecca templum, diluvio ingruente, in Paradiſum translatum fuerit: quod vero nunc ſupereſt, Abrahamum & Iſmaelem juncta opera condidiſſe. Leges quoque, peregrinantibus obſervandæ, abſurdæ & ridiculæ eſſe oſtenduntur, v. gr. abſtinere illo tempore a mactatione animalium venaticorum, aut occiſione pediculorum, formicarum, muſcarum, locuſtarum; cum tamen non prohibitum ſit milvium, corvum, lupum, pulicem vel culicem necare. Deinde commemoratur, non tam religionis, quam lucri cauſſa peregrinationem illam a plurimis iniri, quod permiſerit Mahumetus, divitias in ea per mercaturam acquirere: quoſdam etiam id ſacrum iter ſuſcipere, ut pœnas Principi debitas hac occaſione effugiant. Opponit Auctor Pontificiorum peregrinationes in ſancta loca, & ad Apoſtolorum aliorumque Sanctorum corpora inſtitutas, inprimis eas, quæ vel ſingulis annis Romam circa Paſcha ſuſcipiuntur, ubi per paucos dies, circiter triginta millia peregrinorum conveniant, nimirum tot fere, quot ad peregrinationem Meccanam concurrunt: vel Jubilæo, hoc eſt, vigeſimo quinto quoque anno, maxima frequentia celebrantur, in quibus illam potiſſimum laudandam ducit, quæ ineunte hoc noſtro ſeculo, ſub Pontifice Clemente VIII, terdecies centena millia peregrinorum numeravit,

Et hactenus quaſi de fundamentis religionis Mahumetanæ: ſequitur de aliis iſtorum moribus, quos non minus vel omnes vel plurimos ad religionem referre conſueverunt, ut Cap. XIV de *prohibitione vini* & *ludi*, quam Auctor non propter damna, quæ inde manare dicunt, ſed caſtrenſis ſumtus minuendi cauſſa a Mahumeto ſancitam eſſe autumat: Cap. XV de *Circumciſionis* præcepto, quam Mahumetanis tantum diſtinctionem ab aliis gentibus eſſe dicit, non ſanctitatis ac religionis ſacramentum; atque ideo ab ipſis etiam adſumtam, ne manente præputio ſordes contrahantur, quibus ſe ineptos ad orationem reddi exiſtimant. Nec cauſæ quicquam Mahumetum ſanctioris habuiſſe, cur rem a Chriſto & Apoſtolis, quorum auctoritatem non contemnit, abrogatam in uſum revocaret, quod etiam de *diſcrimine ciborum*, de quo Cap. XVI diſputatur, ex Auctoris monito repetendum eſt. De *ſacrificio* Meccanæ peregrinationis, quod in Valle Mina faciunt Mahumetani, Cap. XVII reſpondetur, impurum illud eſſe, quia immundum animal, a Moſe prohibitum, camelum cum aliis mactent, idque non in templo aut ara, nec per legitimos ſacerdotes, ſed promiſcue & confuſim perficiant. Sequentia Capita de aliis ſanctionibus agunt, quibus ſuos errores Mahumetus admiſcuit, ut de *Jure Talionis*, de *Juramento*; & ubi gravius ille erravit, de *Repudio* ac *Polygamia*, quorum utrumque contra jus Naturæ eſſe noſter Auctor oſtendit, hanc etiam contra omnes fines inſtituti a Deo matrimonii, primarium, propagationem ſobolis; & ſecundarios, adjutorium mutuum ac libidinis exſtinctionem. Nec enim populoſiores gentes polygamas eſſe, quam apud quas monogamia ſervetur; nec ipſum Mahumetum ex tot uxoribus, quas habuit, multos libros genuiſſe. Adjutorium vero rixis & æmulationibus impediri, & libidinem incendi magis, quam exſtingui, materiæ & occaſionis abundantia; non ſecus ac hydropicis quo plus potæ ſint, plus aquæ ſitiantur. Accedit de *Bello pro religione*, de quo initio mollius Mahumetus ſenſit diverſis Alcorani locis: poſtea potentior factus acerbius decrevit contra Infideles, hoc eſt omnes, qui Alcoranum pro divino non recipiant: nec tamen hoc religionis zelo ſtatuiſſe, ex Sura IX v. 30 convincitur, ubi tamdiu urgendos hoſtes profitetur, donec ſolvant tributum & ſubdant ſe imperio, nullam religionis mentionem ibidem faciens. Interim perſuaſi

ſuaſi omnes Turci ſunt, conceſſum ſibi eſſe ex Alcorani lege, non credentes ad Mahumetanam fidem vi & armis cogere, quod noſter Auctor in ulla religione licitum eſſe negat. Sed ipſe præſagit fore, qui ſibi Catholicos Reges objiciant, ab Romano Pontifice certis gentibus dotatos, quas ad Chriſtianam fidem pertraherent. Reſpondet dubie, aut non juſſam a Pontifice coactionem eſſe, ad verba diplomatis Alexandri VI provocans: aut miniſtros Hiſpanos potuiſſe gentes, ſuo Regi ſubactas, ad deſerenda idola, & quæ contra naturam ſunt, cogere: aut Pontificem, tanquam Vicarium Chriſti potuiſſe gentes, Eccleſiæ nondum ſubjectas, quod contra jus naturæ viverent, carnibus humanis veſcentes & alia abominanda facientes, intra limites naturæ per vim coercere. Cæterum ſeptendecim ſeculis ſemper ita ab Eccleſia obſervatum fuiſſe, ut modo, quem Chriſtus docuit & Apoſtoli obſervarunt, non per arma aut temporalem potentiam, gentes ad Eccleſiam perducerentur. Cap. XXIV refutantur, quæ pro *privata vindicta* Mahumetani proferunt: Cap. XXV, quæ de *diſputatione circa Religionem*, quam fugiendam eſſe Mahumetus præcepit, cauſæ ſuæ haud dubie diffiſus. Et dum gloriantur Mahumetani dilatatione ſuæ religionis & diuturna duratione, indeque divinæ originis argumentum petunt, quod, quæ non ex Deo ſunt, cito opprimantur; ad id Noſter reſpondet, juſtas Deo cauſas eſſe, quanquam nobis non ſemper cognitas, cur impietatem in aliis etiam gentibus longo tempore toleraverit: ex iis, quæ pateant, præcipuam eſſe ejus μακροθυμίαν. Hinc felicitatem ſuam jactitantibus Auguſtiſſimi LEOPOLDI victorias opponit, quem putat toto Orientis imperio Turcos deturbaturum fuiſſe, *niſi Chriſtianorum perfidorum armis adjuti illi fuiſſent*. Cap. XXVI *obſcenas leges* Alcorani, maxime circa conjugii uſum, (de quarum una etiam Cap. II. egerat,) & alias impias ſanctiones perſtringit. Cap. XXVII ſeu ultimo, quod longiſſimum eſt, *fabuloſa* & *ſuperſtitioſa* ex Alcorano collegit, quæ ſecundum ordinem Surarum & Signorum ſive verſuum enumerat, & falſitatis ſingula convincit. Totam enim Hiſtoriam Veteris Teſtamenti, de Creatione, Adamo, Abrahamo, Joſepho, Moſe, & aliis, paſſim fabulis putidis Mahumetani depravant, partim ex Talmude deſumtis, partem autem majorem ex mendaciſſimo Pſeudoprophetæ ingenio natis, & impudentiſſime ab eodem promulgatis.

Digitized by Google

CAMPEGII VITRINGA SACRARVM OBSERvationum liber tertius.

Franequeræ, apud Joh. Gyſelaar, 1691 in 4. Alph. 2. pl. 9.

P*Riores* duos optimi eruditiſſimiq; Operis libros in *Actis* A. 1689. pag. 588, & 609. fuſe recenſuimus. Jam *tertium* paucis percurremus.

Cap. I. In hoc libro clariſſimus Vitringa diſquirit primo, quid ſit τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ, 1. *Cor. I,6.* Intelligitque illud, quod Chriſtus ὁ Ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς *Apoc. III, 14.* de ſe ipſo verbis operibusque perhibuit *Joh. VIII, 12. 14. 18.* Obſervat igitur ex Talmudiſtis Rabbiniſque, omnem (שטר) *tabulam contractus* coram Judicibus ſueviſſe agnoſci ac ſignari ab Authore, dein etiam a variis teſtibus, tum denique βεβαιοῦσθαι ac confirmari a judicibus hac ſubſcriptione: שטרא דנן נפק קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני על חתימת ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו *Contractus hic prodiit in conſpectum noſtrum, teſtantibus N. & N. ſubſignatione manuum ſuarum, unde confirmamus & ſtabilimus illum.* Sic (inquit Noſter) animus hominis eſt tabula. In hoc conſignatur ſcriptura, *Chriſtum eſſe lucem mundi*, dum eam audit. Ut autem fide recipiatur, accedit Chriſtus, qui ait, ſe dicti & verbi illius *teſtem* eſſe, & *a Patre ſuo miſſum, ut id teſtaretur.* Subſcribit id Deus *Pater*, voce cœlitus emiſſa. Subſcribunt teſtes alii *Moſes, Propheta, Apoſtoli*; quin & ipſa *opera* Chriſti, quæ ut totidem perſonæ hicie conſiderantur. Hæc eſt βεβαίωσις μαρτυρίου Χριστοῦ ex parte teſtium. Sed nondum ſufficit. Erigit igitur homo בית דין *Domum Judicii* vel tribunal in conſcientia ſua. Nam *Deus hominem facit in ſcriptura JUDICEM ſui teſtimonii.* Citat ergo ille teſtes. Confert illos inter ſe invicem; ac Spiritus Sancti ope *agnoſcit*, eorum teſtimonia probe inter ſe conſentire. Hinc ſequitur βεβαίωσις τοῦ μαρτυρίου ΕΝ ΤΩ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩ: נפק וכו׳ *Prodiit* μαρτύριον *de Chriſto coram me, &, omnibus probe examinatis teſtibus, comperi, amice eos conſentire; unde confirmo & ſtabilio illud.* Confer *Joh. Evang. III, 33. 1. Epiſt. V, 10. 2 Cor. III, 3.*

c. II. Proxima diſſertatio occupatur circa 1. *Cor. I, 27. 28. 29.* Tertia circa

circa *Pſalm. LXVIII, 28.* ubi *Benjaminem parvum* notare cenſet c. III.
Paulum Apoſtolum, Benjaminitam. Mox, ut locus *1. Theſſ.V, 22.* c. IV.
illuſtretur, Kabbaliſtarum dogmata de triplici animæ parte, נשמה *mente*, רוח *ſpiritu* & נפש *anima*, prolixe explicantur, & cum ſcitis Platonicorum & Peripateticorum, eo tempore a Judæa gente receptis, conferuntur. Sequitur diſputatio luculenta de ἐπιθυμίᾳ c. V-
prava, ejusque ratione formali, objectis atque effectibus. Inde ad XIII.
textus S. Scripturæ digreditur Noſter, in quibus, pro לא *non*, Maſo c. XIV.
rethæ legi jubent לו *ipſi*. Hisque conſentit, præcipue circa *Exod. XXI, 8.* אשר לא יעדה *1. Sam. II, 2.* ולא נתכנו עלילות & c. XV.
2. Reg. VIII. 10. לך אמור לא חיה תחיה והראני יהוה כי c. XVI.
מות ימות: ubi, poſt prolixiſſimam variarum ſententiarum diſcuſſionem, vertit: *Vade, dic* modo (*κατ᾽ ἐπιτροπὴν*) *ipſi*, (uti quidem ſcio, velle te Regem alloqui, quodcunque etiam a me reſponſum acceperis:) *VIVENDO VIVES; Deus tamen mihi oſtendit, illum certo eſſe moriturum.* Cæterum, quum clariſſimus Author in hæc verba peroret: *cui magna commentariorum ſupellex eſt, is absque dubio expoſitionis noſtræ patronos inveniet, ſi pulverem non vereatur diſcutere*; non inutile fuerit indicare, tantundem haberi in notis Fr. Vatabli ad Biblia Tigurina A. 1605 Hanoviæ impreſſa, citatis etiam ad h. l. a *Matthæo Polo* in Synopſi Criticorum.

Defendit porro Keri Maſorethicum, *Jeſ. IX, 2.* לא הגדלת c. XVII.
השמחה & legit לו; obiter etiam conjecturam affert, LXX. interpretes τὸ אל גבור, (quia reddunt: Ἄγγελος,) accepiſſe pro גבריאל *Gabriel*, quod eſt nomen *Angeli*. Nec Maſorethis aſſen- c. XVIII.
ſum negat quoad *Jeſ. LXIII. 9.* בכל צרתם לא צר & *Pſal. C. 3.* ולא אנחנו. Vehementer item contendit, *Jeſ. XLIX. 5.* legendum לשובב יעקב אליו וישראל לו יאסף: *ad reducendum Jacobum ad ipſum, & Iſraelem El congregandum.* Sub finem inquirit cauſſas lectionum variantium in לא & לו, quas arceſſit tum c. XIX.
ab *incuria librariorum*, tum a *ſuperſtitione atque κρίσει excellentium doctorum Judææ gentis*.

Inde gradum promovet ad τὰ ἄῤῥητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι *2. Cor. XII. 4.* i. e. (juxta Vitringam) non qui- c. XX.
dem, quæ efferri non poſſent, ſed quæ vel nondum a Paulo ulli prolata eſſent, vel quæ dicere ulli hominum Paulo haud licuerit. Vocem

Digitized by Google

cem enim ἀνθρώπῳ non tam conſtruit cum ἐξὸν, quam cum λαλῆσαι, quod ſane Dativum objecti perſonalis adſciſcit *Joh. VIII, 40. XVI, 1.* Per modeſtam conjecturam aſſequi itidem tentat, cujus argumenti fuerit cœleſtis illa revelatio. Nimirum in hac ſententia eſt, fortaſſis tunc Paulum edoctum fuiſſe, de *gradu gloriæ* ſibi in communi vita æterna præparato. De hoc enim omnino gloriari potuiſſet; hoc ſe ſolari adverſus afflictiones; hunc denique ſilentio premere, eo quod non pertineret ad *conſilium DEI* de univerſali fidelium ſalute, *Act. XX, 27.* ſed ſpeciale tantum eſſet ſolique Paulo deſtinatum beneficium.

§. XXI. Curatius jam dicendum eſt de hypotheſi quadam Authoris noſtri, quam pro clave totius epiſtolæ prioris ad Corinthios haberi cupit, quamque, ceu ſpecimen conjecturarum ejus, fuſe ſatis repræſentabimus. Pauli verba ſunt c. I. verſ. 11. 12. *Declaratum enim eſt mihi de vobis, fratres mei, a domeſticis Chloës, quod lites ſint inter vos. Hoc autem ait quemque veſtrum dicere: Ego quidem ſum* Pauli; *ego vero* Apollo; *ego vero* Cephæ; *ego vero* Chriſti.

Hinc patet, (uti Vitringa adſeverat,) revera in quatuor partes ſciſſam fuiſſe Eccleſiam Corinthiacam, in *Pauliſtas*, *Apolliſtas*, *Cephitas* & *Chriſtianos*. Neque enim hæc nomina figurata tantum cum Theodoreto exiſtimanda ſunt ob locum *c. IV. v. 6.* ac ſi ſchiſmatis Authores ſuis nominibus indigitare noluiſſet, adeoq; ſuum collegarumque *Apollo* ac *Cephæ* nomina μετασχηματίσας ſubſtituerit Apoſtolus. Verba enim: ταῦτα μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ δι' ὑμᾶς, non reſpiciunt remotiora illa, ſed immediate præcedentia, *c. III. & IV.* miniſtros omnes evangelii eſſe ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ, id quod etiam Apoſtolus in ſe & συνεργὸν Apollo *transfert*, ne communi miniſtrorum ſorte ſeſe exemiſſe & pro authoribus religionis venditaſſe videantur. Ut ergo anſam & fundamentum ſchiſmatis illius, pro ἀγχινοίᾳ, qua pollet, σχολαστικῇ, detegat Vitringa, obſervat, prius Paulum Corinthi docuiſſe veritates Evangelicas, *Act. XVIII, 1.* deinde demum *Apollo* Epheſo Corinthum in Achaja iviſſe, ibique idem Evangelium prædicaſſe, *Act. XVIII, 27. XIX, 1.* Ex his illum ſimplici ſermone uſum, abſque figuris & ſyllogiſmis logicis, ut in rudibus gentilium animis certa fidei *fundamenta jaceret, c. III, v. 10.* id quod ei vocatur

lac pa-

lac potandum dare c. III. v. 1. & *plantare c. III. v. 6.* Atque ſic ſimplicioribus perplacuit Paulus. Hinc nati Pauliſtæ. At *Apollos* in eadem veritate Corinthios confirmaturus, non adeo urſit prima fidei fundamenta, ſed potius ex ἀλληλουχίᾳ & παραλληλίᾳ omnium Scripturarum, modo oratorio aut dialectico, illuſtravit, atque adeo non ſimplicioribus tantum, ſed & philoſophis illa perſuadere conatus eſt. Hinc quod Paulus plantavit, id rigavit Apollos, *c. III. v. 6.* Paulus collocavit fundamentum, Apollos ſuperædificavit, *c. III. v. 10.* Erat enim Apollos ἀνὴρ λόγιος, δυνατὸς ἐν ταῖς γραφαῖς. Εὐτόνως (& *potenter* diſputando & *ornate* perorando) γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, *Act. XVIII. 24.* Converſatus eſt cum philoſophis & oratoribus, qui etſi veritates evangelicas amplecterentur, tantum tamen carni ſuæ concedebant, ut ſimplicitatem docendi Paulinam contemnerent, *2. Cor. X, 1. 10. XI, 6. 21.* Hos philoſophos Noſter eſſe putat ex ſecta מדברים *LOQVENTIVM* i. e. *dialecticorum*, de quibus in libro *Coſri* P. V. §. XV. p. 356. prolixe agitur. Eidem ſectæ olim addictus fuiſſe Vitringæ creditur Apollos. Λόγιος enim *Act. XVIII, 24.* (a λόγος ſermo) coincidit juxta eum cum מדבר *LOQVENS.* Et, quæ philoſophis illis in *Coſri* tribuitur, חכמת הדברים *ſapientia verborum*, Paulo dicitur, ſi Vitringam audias, Corinthi vigens σοφία λόγου *1. Cor. I, 17.* item λόγος *c. IV. v. 19.* Quemadmodum etiam de Loquentibꝰ ſuis Autor Coſri inquit: ואפשר שתפסיד חכמת הדברים הרבה מאמונות האמת *Fieri poteſt, ut SAPIENTIA illa VERBORVM multa credenda vera corrumpat & perdat*; ita de חכמים σοφοῖς Corinthiis ſimilem querelam profert Paulus *2. Cor. X. 4. 5.* His ergo Philoſophis placuit Apollos, unde ab eo potius, quam a Paulo, denominari amari [illegible]. Nec ſchiſmatis eapropter reus efficitur Apollos. Quia non magis fuit in culpa, quam Paulus & Barnabas, cum pro Mercurio & Jove ab idololatris haberentur, *Act. XIV, 12.* Porro *Cephitæ* erant Judæi converſi, qui gentibus prædicationem Evangelii & Chriſtum ipſum invidebant, temere ſic imitati Cepham ſive Petrum, qui & quandoque alieniore erat animo a converſione & converſatione gentilium. Et ſicut Petro & Paulo mutuæ quædam lites interceſſerunt, *Gal. II.* ita & hi ſoli Cephæ addicti contemnebant *Paulum* & *Apollo*, tametſi ille non minorem *maximis Apoſtolis* ſe eſſe, ex vero gloriari pote-

Digitized by Google

rat, *2. Cor. XI. 5.* Horum potiſſimum cauſſa ſolvuntur dubia quædam *1. Cor. VIII. & IX.* Qui vero ſe CHRISTI dicebant, hi, Vitringæ ſententia, fuere *omnium ſimpliciſſimi, qui ſatis diſtincte de Chriſto non informati eum cum doctorum ejusmodi ſectis confuderunt.*

Sed ne prolixi nimis videamur, reliqua voluminis hujus argumenta breviſſimis indicabimus, utque ſitim ſuam, quam ex tenui rivulo noſtro reſtinguere nequit, ex ipſo fonte levare velit, Lectorem benevolum hortamur.

c.XXII. Agit ergo mox Noſter de phraſi: *Baptizari in nomen alicujus,* collata cum locutionibus Hebræorum de baptiſmo *proſelytorum* vel
c.XXIII. *ſervorum.* Diſquirit, an Altare Jacobi in caſu recto appellatum fuerit אל אלהי ישראל *DEUS, DEUS Iſraelis, Gen. XXXIII, 20.* Poſtquam autem multa pro affirmativa diſputavit, tutius eſſe opinatur ellipſin ſtatuere: (מזבח) אל אלהי ישראל i.e. *(Altare) DEI, DEI ISRAEL.* Verba *Pſalm. XIX, 4.* אין אומר ואין דברים
c.XXIV. בלי נשמע קולם vertit: *Non eſt dictum, & non ſunt ſermones,* quorum (nam vox אשר ἐκλείπει) *non auditur vox.* i. e. Cœli non ſunt inintelligibiles doctores, ſed vox ſingulorum ſermonum abs eis dici ſolitorum ſatis bene percipitur ab univerſis illis, quotquot non
c.XXV. præfracte aures obturant. Locum tandem *1. Theſſ. II. 6.* Οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι EN BAPEI EINAI, ὡς Χριστοῦ Ἀπόστολοι, interpretari jubet: *Neque quærentes ex hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis, cum poſſemus eſſe IN GLORIA, tanquam Chriſti Apoſtoli.* Quia enim כבוד apud Ebræos deſcendit a כבד βαρὺς *gravis,* & tamen notat δόξαν, ſive βάρος δόξης gloriam vel gloriæ pondus, *(2. Cor. IV. 17.)* Vitringa autumat, & βάρος coincidere cum δόξῃ, & εἶναι ἐν βάρει idem eſſe ac εἶναι ἐν δόξῃ, *2. Cor III. 7.*

Sub calcem libri rejiciuntur tum *Oratio* de impedimentis propagandi hoc tempore Chriſtianiſmi, dicta Kal. Jul. 1691. tum *Indices* locorum Scripturæ, vocum Ebræarum & Græcarum, præcipuarum denique rerum.

Cæterum cum *quarti* etiam Sacrarum id genus Obſervationum voluminis in tertiæ hujus partis præfatione ſpes certa facta fuerit, rogandus eſt enixe celeberrimus Autor, ne has ſuas Meditationes diutius ab Orbe erudito deſiderari patiatur; præſertim cum

præter

Digitized by Google

præter doctrinam de *filia vocis* & de *poteſtate ſummi Synedrii Judaici circa controverſias religionis finiendas*, quæſtionem non parvi momenti accuratius ſe expenſurum promiſerit: *an, quæ in Talmude depingitur, forma Reipublicæ Judaicæ unquam, ſive ante ſive poſt captivitatem Babylonicam apud Judæos vere obtinuerit, an potius ad exemplum Platonicæ efficta ſit?* Ubi in anteceſſum non diſſimulat, poſteriorem ſententiam (quæ & Theologis Batavis Criticæ Simonianæ cenſoribus placuit) maxime ſibi arridere.

ANDREÆ REINBECKS LUNEBURGENSIS Doctrina de Accentibus Hebræorum. Acceſſit Hermanni von der Hardt Diſſertatio de Accentuatione.

Franc. & Lipſ. apud Nic. Forſterum 1692. in 4. Alph. 4.

ETſi in ampliſſimo Philologiæ campo florente literatura ſacra, *Accentuum Hebraicorum* naturam ſedulo hactenus excuſſerint viri doctiſſimi: uberrimam tamen ſegetem aliis ſe reliquiſſe, ingenue ſunt confeſſi; maxime, cum origines rerum antiquarum repetere, laboris & ingenii opus ſit haud exiguum, quod uno alteroque non conſtet anno, quin & fortunæ quædam ſibi vindicet præſidia. Quod ſentiens Reverendus Dn. *Andreas Reinbeckius*, Fontes Hebræos cum cura ſcrutatus, Accentuum Hebræorum vim atque indolem explorare ſtuduit ſollicitius. Reperitque ſingularem eorum naturam & uſum peregregium: *Notari* omnino *accentibus diſtinguendas orationis partes*, ſed ita, *ut ſitus eorum varius, forma multiplex, & magnus numerus, diverſum loquentis affectum, vel præcipitem vel tardum deſignent, & vivæ ſimul pronunciationis moram & formam doceant*. Publicæ igitur luci hanc Hebraicorum Accentuum lucem daturus, *exemplis* clariſsime hoc tradi poſſe conjecit. Ingentem vero ſacrorum locorum molem expoſiturus, & deſignatum accentuum uſum demonſtraturus, *generalia* quædam *momenta* præmittenda judicavit. Quare *Cap. I.* De Accentibus *Tonicis* & *Euphonicis* diſſerit. *Cap. II.* Dominorum *abſolutorum* indolem exponit. *Cap. III. Conjunctivorum*, & *lineæ Maccaph* vim tradit.

Digitized by Google

Cap. IV. Diſtinctivorum *minorum* naturam declarat. *Cap. V.* Diſtinctivorum *majorum* locum & officium deſignat. *Cap. VI.* Variam *membrorum*, majorum vel minorum, patium vel inæqualium, etiam ratione parentheſium, *conſecutionem*, magna ſolicitudine longoque exemplorum catalogo proſequitur. *Inſuetum* quoque eorum omnium *ſitum*, affectus ſingularis latentis veſtigia & indicia exhibere, in ſingulis capitibus monet, & pluribus *exemplis* magno ſtudio ſelectis confirmare allaborat. *Cap. VII.* De *duplici accentuatione* agit, quæ vel in eadem voce vel pluribus datur. Et dum in pluribus contingit, vel ad unam alteramve propoſitionem reſtricta eſt, vel per totum verſum ſe diffundit. In qua geminatione emphaſin latere affirmat. *Cap IIX.* Superiorem doctrinam *XIII. Regulis* comprehendit, & ex ſingulis *Conſectaria* elicit. Rem vero omnem magis declaraturus, ingentem dictorum cumulum ad normam illam examinat, & accentuum ſitum ac officium, inſtituta *analyſi*, in illis demonſtrat. Poſthæc ad nobiliſſimam operis partem tranſit, quam *Cap. IX* complexus eſt. Inſignem enim Accentuationis Hebrææ utilitatem declaraturus, illum fuſiſſime exponit *uſum*, qui *in collatione Verſionum cum Textu originali* ſe luculenter prodat. *Centum* igitur *loca* illuſtria diſtincte exponit. Exod. XIIX, 11. XX, 20. XXXIII, 19. Lev. XXVII, 2. Deut. XIIX, 14. XX, 19. Eccleſ. I, 5. III, 18. 21. IV, 1. V, 8. VIII, 1. 11. IX. 1. 4. 12. 17. Joſ. IV, 3. VII, 10. IX, 2 XI, 11. Judic. V, 8. 11. 13. 15 22. X, 8. XII, 4. XVII, 5. XX, 9. 1. Sam. III, 3. XIV, 42. XIIX, 18. XIX, 3. Eſa. I, 11. 13 V, 24, 30. VI, 1. IIX. 23. IX, 6 X, 5. XI, 10 XV, 1. 9. XVI, 1. XVII, 3. XXIII, 7. XXIX, 4. XXX, 20. 32. XXXIII, 6. 23. XXXVII, 26. XXXVIII, 13. 14. 15. 16. XL, 2. 13. XLI, 4 25. XLV, 3 24. LVI, 9. LXI, 7. LXIV, 4. Jerem. IV, 1. VI, 21. VII, 27. VIII, 8 IX, 2. XXXII, 11. Hoſ. IV, 2. VI, 9. VIII, 13. IX, 8. Joel I, 5. III, 4. IIX, 9. Pſal. X, 6. 14. 15 XVII, 15. XXXII, 4 XLV, 5. XLVI, 5. XLVII, 10 XLIX, 15. L. 1. LVIII, 2. LXII, 10. LXIV, 7. 8. LXIX, 23. XCI, 2. CX. 3. 7. Dan. IX, 7. I. Chron. XVII, 17. II. Chron. III. 1. In quibus ſelectiſſimis Scripturæ locis *verſiones* antiquas & recentiores ob oculos ponit, Chaldaicam, Græcam, Vulgatam, Munſteri, Vatabli, Caſtalionis, Pagnini, Ar. Montani, Tremellii & Junii, Lutheri, nec non Gallicam, Anglicam & Belgicam. Quas cum Fontibus collatas, & ad accentuum tenorem exactas, excutit, & vel unam ex illis probat, vel *novam verſio-*

Digitized by Google

verſionem & ſententiam ſuppeditat. Alium deinde attingit *uſum Elenchticum*, contra adverſarios, expoſitis locis Hab. II, 4. Gen. XLIX, 10. Eſai. IX, 5. Jer. XXIII, 6. 33. 16. Adhuc alium *uſum* tradit *in exponendis affectibus*. In Additamentis & emendationibus operi ſubjunctis loca alia declarat, Gen. XXIX, 9. 10. XXIII, 3. 4. 5. 6. XXI, 11. Locupleti locorum S.S. indice opus clauditur. Succedit novus Autoris tractatus, *Appendicis* charactere inſignitus, *Commentatio in Prophetam Haggæum*, ad accentuum indolem compoſita. In *Præfatione* præjudicia quædam modeſte declinat, & ſuæ ſententiæ de accentuum vi, in pronunciatione viva deſignanda & affectibus determinandis præſidium a R. Jehuda Levita & Cicerone repetit. Adjecta eſt denique *Hermanni* von der Hardt/ Linguarum Orientalium in illuſtri Julia Profeſſoris clariſſimi, *Diſſertatio de Accentuatione*, qua in primos univerſæ accentuationis fontes inquirit. Externa vivi *ſermonis* intelligendi *præſidia* a *natura* ſuppeditata, ſupponit, *modulationem* vel vivam accentuationem, in *ſono* & *tono* poſitam, & vultus, oris atque corporis *motionem*. *Varietatem pronunciationis* vel accentuationis vivæ *ex varia affectus temperie* oriri indicat. Cum *ſpiritibus* varie in pectore *motis organa* diverſimode *afficiantur* & ducantur, ut *pronunciatio* vel accentuatio viva *interno affectui* & *ſpirituum motioni reſpondeat*. Et eam quidem *harmoniam affectuum* in pectore *& accentuationis* in oratione, *in gradibus* etiam *affectuum* illorum ſeſe exerere monet, ut pro intenſiori vel remiſſiori eodem affectu, accentus aut ſonus in voce vel intendatur vel remittatur. Idque iterum pro ſpirituum vel auctorum vel imminutorum indole in pectore dicentis. Eosdemque omnino *fontes* eſſe actionis, vel in dicente *vultus*, *oris & corporis motionis*. *Scriptionis* dein cum ſermone vivo *affinitatem*, ut & utriusque *differentiam* ſubjungit. Cum ea omnia verbis ſcriptis indigitentur, quæ dictis ſignificantur, etſi & *tonus* & *ſonus* nullus *actioque* nulla in oratione ſcripta exiſtat. Hunc ergo ſcriptionis defectum *arte* ſuppleri. *Spatia* namque aut intervalla, majora vel minora, *in ſcribendo* a doctis adhiberi, quæ *affectuum intervallis*, vel brevibus vel longis, *in dicendo* reſpondeant. Atque ita diverſos *pronunciationis gradus* commatum, colorum, punctorum, ſignorum interrogandi & exclamandi, characteribus ac imaginibus depingi. Hanc *naturæ* æmula-

 tionem

tionem ab *arte* tentatam, ab eruditis ſollicite in quocunque ſcripto quæſitam, *in una quam in altera gente* exiſtere *nobiliorem. Occidentalium* ergo in ſcriptione artem, quoad orationis intelligendæ præſidia, primo attingit, & *pauciora* in his regionibus a doctis hactenus adhibita eſſe *pronunciationis* aut accentuationis *ſigna*, notat, & ea fere ſolum, quæ interſtitia & intervalla ſermonis aut membrorum deſignent. Eamque parſimoniam in *Occidentis genio* excuſat, qui paucioribus ſignis poſſit eſſe contentus. Cum *ob rariorem ac parciorem affectuum uſum, ſtylus planior* ſit plerumque *ac ſimplicior*, lectori attento cognitu haud difficilis. Quin alio ſermonis præſidio Occidentales nationes a natura beatas eſſe, quo affectuum vivorum variationem aperiant: *Dictionis* nempe *copia* & *terminationum* in omnibus orationis partibus *multitudine*, ex temperie corporum humidiore in his climatibus orta. Quo ſpectent *multi verborum modi*, Indicativus, Optativus, &c. *certi affectuum indices*; Verba participialia, adverbia, præpoſitiones, interjectiones, magno numero, quæ omnia affectuum ſint argumenta. *Orientis* indolem, adeoque *Hebrææ Linguæ*, in oriente natæ & cultæ, naturam in eo *convenire* cum Occidentalibus linguis, quod ſcriptio referat orationem vivam, illisque adeo inſtrumentis utatur, quibus & pronunciatio & actio decenter exprimatur. *Diverſitatem* interim Hebrææ Linguæ & Occidentalium inſignem eſſe, ut in vivo ſermonis habitu, ita & ſcriptionis ornatu. Climatum calidiorum æſtum *corpora* reddere *ſicciora* atque *ferventiora*. Unde *affectus celeriores* & *frequentiores, ſermo parcior & conciſior, actio uberior & operoſior*. Penuriam ergo verborum apud Hebræos *abundantia geſtuum* & *luculentiore vocis pronunciatione* abunde reſarciri, natura ſuo caloris impetu urgente. Hinc adeo parciſſimam Hebræorum orationem ſcriptam tanto *luculentioribus affectuum characteribus* fuiſſe ornandam, quanto difficilior alias foret intellectu ſermo brevisſimus. Ex quo fonte magna *accentuum opulentia* in textu Hebræo, quibus & mira *modulationis variatio* & flexio, & multiplex *geſtuum motio*, pro majori affectuum exuberantia, effigietur. Huc & *ſitum* accentuum, ſupra vel infra voces, pertinere, prout ſonus in voce vel elevandus vel deprimendus. *Figuras* quoque eſſe diverſas, pro varia vocis figuratione. Quibus omnibus *congrua* impoſita *nomina*, variam vocis modula-

dula-

dulationem indicantia. Subjuncta his *judicia Chriſtianorum, Judæorum* & *Gentilium* de pronunciationis magna vi, in oratione viva habenda, vel ſcripta legenda, nec non de diſtinctionum ſignis & accentibus; *Quintiliani*, a *R. Jehuda Muſcato* laudati, *R. Samuelis Aben Tibbon, Jacobi Ceratini, Jodoci Willichii, R. Abrahami de Balmis, R. Jehuda Levi, R. Calonymi, R. Aben Eſra, Raſchi, R. Abarbanelis, R. Iſaaci Aramæ, Reuchlini, Buxtorffii & Waſmuthi, R. Jehuda Muſcati, R. Samuelis Arcuvolti, Eraſmi Roterodami.*

A DEFENSE OF DIOCESAN EPISCOPACY.

i. e.

Defenſio Epiſcopatus Diœceſani. Seu Reſponſio ad Librum Davidis Clarkſonii, cui Titulus, *Primævus Epiſcopatus:* autore Henrico Mauritio, S.S.Theol.D.

Londini, apud Jac. Adamſonium 1691. in 8. Plag. 30.

Clarkſonius, acerrimus, dum viveret, Presbyterianorum promachus, Theſin ſuam: *Epiſcopum in primis tribus ſeculis fuiſſe tantummodo Paſtorem unius congregationis ſeu cœtus*, probare niſus erat, tum ex *Scriptura*, tum ex *Eccleſiaſtica Hiſtoria*.

Ex Scriptura primo imminuerat numerum illorum, qui feſto Pentecoſtes converſi fuerunt, affirmando, Fidelium plurimos advenas fuiſſe, & finito feſto domum rediiſſe; pauciſſimos autem illos Solymorum cives cœtum conſtituiſſe exiguum. Sed multa millia ad Chriſtum converſa eſſe, probat *D. Mauritius* ex Actor. VI, 1.2. XXI. 20. adeoque unicam domum non ſuffeciſſe credentium cœtui arguit. Inſtiterat *Clarkſonius*, & ne ultra unius cœtus ſummam excreſceret credentium numerus, in multitudinem Hieroſolymitanorum civium, urbisque magnitudinem inquiſiverat, eamque exiguam admodum fuiſſe, ex Joſepho definiverat. Contrarium prolixe *Mauritius* probat, ubi cum numerum civium ex Idumæorum cœtibus collegiſſet, & civitatis amplitudinem ex *Villalpando* deſcripſiſſet, inter alia obſervat, Judæos majori cum frequentia ad Paſchatos feſtum conveniſſe, quam ad Pentecoſtes aut Tabernaculorum, imo ab urbe remotis

p. 11.
p. 10.

p. 15. remotis fuiſſe diſpenſatum de iis duobus feſtis, adeoque veriſimile eſſe, fideles plures extitiſſe Hieroſolymorum cives, quam advenas: unde porro concludere liceat, tot millia credentium non ſub uno congregari potuiſſe tecto; ſed diverſos conſtituiſſe cœtus, eo præſertim tempore, cum nulla domus publica Chriſtianis conceſſa eſſet, ſed *κατ᾽ οἶκον* panis frangeretur.

Aliud Argumentum petierat *Clarkſonius* ex Phil. I, 1. ubi

p. 27. Paulus Epiſcopis & Diaconis ſalutem impertit, & contra Hammondum diſputaverat, qui Epiſcopos non urbis, ſed provinciæ Philippenſis intelligit. *Mauritius* non defendit Hammondum, ſed Epiſcopi vocem de Presbyteris interpretatus, admittit multos Philippis fuiſſe Presbyteros, non præfuiſſe Epiſcopos, verba Chryſoſtomi adducens: *Quid hoc? An unius civitatis multi erant Epiſcopi? Nequaquam, ſed Presbyteros iſto nomine appellavit.*

p. 31. Ad Argumentum ex Actor. XX. 17. & 28. idem reponit *Mauritius*, & Hammondi opinionem, qui Epiſcopos provinciæ hic quoque intelligit, antiquam eſſe dicit, utpote Irenæo probatam. Objecerat quidem *Clarkſonius*, feſtinationem Pauli ad Pentecoſten non permiſiſſe convocationem Epiſcoporum ex circumjacentibus locis; ſed reſpondet *Mauritius*, non obeſſe ſibi hanc objectionem. In medio autem monet relinquere Scripturam, utrum Paulus pervenerit Hieroſolymam indicto tempore, nec ne? idem Chryſoſtomo obſervante: *Vide illum & humana ratione moveri & cupere & feſtinare, & ſæpe non aſſequi.*

p. 37. Ex Eccleſiaſtica Hiſtoria Patrumque ſcriptis ſequentia *Clarkſonius* formaverat argumenta. Primæ Chriſtianorum Eccleſiæ, ait, unum ſaltim erigebant altare in templo ſeu *Dominico*, juxta quod Epiſcoporum ſedes erat. Reſpondet *Mauritius*, & largitur morem fuiſſe Veterum ad unum altare offerre dona ſua, & ex illo conſecratum panem deferre ad alias civitatis Eccleſias, non tamen remotas, quoniam Presbyteri ibi conſtituti pariter panem conſecrare potuerunt. (Vid. *Innocentium Papam I.* Epiſt. ad Decentium.) Falli Henricum Valeſium, in Notis ad Euſeb. H. E. L. V. c. 24. ſtatuentem, Euchariſtiam ad aliarum civitatum Epiſcopos miſſam fuiſſe, cum tantum ex primaria urbis cujuſque Eccleſia ad minores miſſa fuerit. Probantibus id tum Euſebio, l. c, tum Actis Luciani apud

Digitized by Google

apud Metaphraſten, tum Paulino Ep. I. Ex Epiſcopi *Taylorii* Tractatu de *Epiſc. Aſſert.* probaverat *Clarkſonius*, in una Diœceſi unam ſolummodo fuiſſe *Cathedram* & *Baptiſterium*, inſtitutione Marcelli P. R. qui Titulos quinque & viginti in urbe Roma conſtituerat, quaſi Diœceſes, ad commoditatem Baptiſmi, & opportunitatem eorum, qui ad Fidem ex Gentibus quotidie veniebant. Reſpondet *Mauritius*: (α) Infirmum eſſe hac in re Damaſi, iſta referentis, teſtimonium. (β) Male inde concludi, unum tantum fuiſſe in ſingulis Titulis Altare. Nam licet Baptiſterium unum multis ſufficere potuerit, (veluti Florentiæ non niſi in vetere *S. Johannis* templo adminiſtratur Baptiſmus; vid. Gloſſarium Caroli Du Fresne, qui *veteris moris inſtitutum* appellat, voce *Baptiſterium*:) non tamen pariter menſam unam diſpenſando Corporis & Sanguinis Chriſti Sacramento ſufficere potuiſſe, præſertim ubi frequentiſſimus, ut apud primos Chriſtianos, ejus fuit uſus. Denique quod Romæ in Eccleſiis nullæ fuerint habitæ conciones, facile poſſe concedi putat Autor, quoniam ſi *Sozomeno* fides, ibi ne Epiſcopus quidem in Eccleſia docuerit, & annotante *Valeſio ad Sozomenum* L. VII. c. 9. nulli ante Leonem I. reperiantur ſermones illic recitati. p. 40.

Deinde unicum in ſingulis civitatibus Titulum ſeu Eccleſiam fuiſſe, probaverat *Clarkſon* autoritate *Petavii* Animadv. in *Epiphanium*, p. 276. eo quod miretur Epiphanius, Alexandriæ plures fuiſſe Titulos. Verum (ſi Mauritium audias) Epiphanius non miratur plures ibi fuiſſe Titulos; (hoc enim in omnibus paulo majoribus urbibus uſu veniebat;) ſed Titulis illis fuiſſe peculiares Presbyteros; cum vulgo, ac ſigillatim Romæ, Titulis univerſis univerſi Presbyteri communi opera præeſſent. Vide *Valeſium* ad Sozom. l. I. c. 15. Quum autem hic verba *Athanaſii*, Apologia II. T. I. Opp. p. 739. συνελθόντες ἐπίσκοποι πλέον ν΄. ἔνθα Βίτων συνῆγεν, in alium ſenſum detorqueat; obiter hic defendit *Mauritius* verſionem Nannii, qua evincitur, Bitonem (eundem eſſe vult, quem Latini *Victorem* appellant, quique cum *Vincentio* ad Nicænam *Synodum* a Sylveſtro P. R. legatus fuerat) congregaſſe quinquaginta Epiſcopos in templum. Obſervat quoque ex Hilario, Diacono Romano, ad 1 Tim. III (inter opera Ambroſii) Romæ *ſeptem Diaconos & binos Presbyteros per Eccleſias, & unum in Civitate fuiſſe Epiſcopum. Omni enim*

p. 45.

p. 47.

 hebdo-

hebdomada offerendum fuiſſe, etſi non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada; etſi non defuerint, qui prope quotidie baptizati fuerunt agri. Vide etiam Sozom. L VII. c. 19. & Optatum Milevitanum L. 2. contra Parmenianum, qui quadraginta Eccleſias Romæ fuiſſe tempore Victoris Garbienſis, objicit. Sic Mediolanum, ſic Conſtantinopolis, Carthago, Antiochia, Cyzicus, Edeſſa, Cæſarea in Cappadocia, & urbes aliæ, multas habuerunt Eccleſias.

p. 55. Capite ſecundo examinat Autor Adverſarii ſui aſſertionem, in pagis quoque, iisque exiguis, conſtitutos olim Epiſcopos, adeoque Epiſcopos veterum Paſtoribus parochialibus non diſſimiles fuiſſe.

p. 58. Primum ejus argumentum fuerat: *Hydrax & Palebiſca, pagi Ægyptiaci, ſuos habuerunt Epiſcopos.* Reſpondet *Mauritius* ex Syneſii Epiſtola 67, non habuiſſe pagos iſtos Epiſcopos, ſed Epiſcopum, utrique præfectum, idque demum Valentis Imperatoris tempore, quo tamen illi ipſi contra Syderium, quem Syneſius epiſcopum eis conſtituere juſſus fuerat, proteſtati ſint, dicendo: *Patrium eſſe ac Apoſtolicum, ut Eccleſiæ ſuæ ſint diœceſeos Erythreæ*, & precando, *ne orphani fieri cogerentur ſuperſtite Patre*, i.e. ne a Paulo Erythri Epiſcopo avellerentur.

p. 59. *Olbium*, (pergit *Clarkſonius*;) *pagus quoque Ægyptiacus, poſt Athamantem habuit Antonium Epiſcopum.* Reſpondet *Mauritius*, non aliunde conſtare ſibi de hoc pago, neque ex Syneſii Ep. 76. patere, an ibi δῆμος κωμήτης ſit Populus unius pagi, an vero Populus in viciniis vicis habitans ſive natio ejus generis, cujus Nitenii natio, Bubeium natio, ſimileſque, in titulis Cornelii Balbi triumphalibus, apud Plinium l. V. H. N. c. V. Zygrin, Antiam, Schædiam, Metolen & Hypſelin, quas tanquam pagos Epiſcopali ſede conſpicuos venditaverat *Clarkſonius*, civitates extitiſſe, aut ſine largiori Diœceſi non fuiſſe, abunde probat Mauritius, ſimulque conjectat pro *Metole* apud Athanaſium Apol. II p. 189. T. I. item epiſt. ad Antioch. legendum *Metilin*, Pomp. Melæ l. 1. c. 9. memoratam.

p. 65. Dracontium & Iſchyram deinde, ſine territorio ſeu ampla Diœceſi Epiſcopos, objecerat *Clarckſonius*. Reſpondet *Mauritius*, illum Hermopoleos minoris dici Epiſcopum apud *Athanaſium*, epiſtola ad Antiochum: hunc contra Canones a Conſtantio Imperatore conſtitutum fuiſſe Epiſcopum. Largitur itaque etiam pagos quosdam

dam habuiſſe Epiſcopos, non tamen, ut vult *Clarkſonius*, parochianos, ſed diœceſanos, h. e. qui pluribus quam uni cœtui præfuerint, imo & civitatibus. Haut enim aliter fieri potuiſſe, quandoquidem in Ægypto ſeculo quarto ſaltem centum fuerint Epiſcopi, oppidorum autem ac pagorum multa millia, utpote quorum numerus Ptolemæorum tempore, juxta Theocritum Idyll. 17. triginta & tria millia complectebatur, nec forte ſub Imperatoribus Romanis imminutus valde fuerat.

Arabiam, Syriam, Cyprum, Armeniam, Aſiam minorem & Occidentis regiones, quas magna cum diligentia pervagatus erat *Clarkſonius*, ut pagos inveniret Epiſcoporum ſedes, ſimili ſtudio percurrit *Mauritius*, ubique aut non pagos, aut territorio laxiori non deſtitutos fuiſſe, oſtendens.

Sed nec pagis modo, verum etiam monaſteriis peculiares Epiſcopos fuiſſe Clarkſonius urſerat, in exemplum adducens ex *Sozomeno* l. VI, c. 34. *Barſen, Eulogium* & *Lazarum*. Reſpondet *Mauritius* (α) Monaſteria non ante ſeculum IV. exorta; ergo horum, ſi qui fuerint, Epiſcopos docere non poſſe, qualis fuerit Epiſcoporum primæva inſtitutio & diœceſis: (β) *Barſen*, *Eulogium* & *Lazarum*, juxta Sozomenum, non revera, ſed nominetenus tantum Epiſcopos fuiſſe. p. 145.

Quæ ex *Epiphanio*, ſubſcriptione Concilii *Chalcedonenſis*, *Theodoro Lectore* & *Spelmanno* pro Epiſcopis monaſteriorum produxerat *Clarkſonius*, ea mendoſæ lectionis arguit *Mauritius*. p. 146.

In Hiberniam tandem deveniens *Clarkſonius*, ex *Uſſerio Nennium* allegante probaverat, S. *Patricium* 365 Eccleſias erexiſſe, & totidem conſtituiſſe Epiſcopos. Regerit *Mauritius*, exiguam eſſe Nennii fidem. Numerare quidem 350 ſanctos & epiſcopos Catalogum ſanctorum Hiberniæ pervetuſtum ab Uſſerio Antiquit. Britann. p. 473. & 490. publicatum: complecti autem ſpatium annorum plus centum. Addidiſſe Nennium quindecim, ut numeris dierum in anno reſponderent, ſicque otioſa gens per totum annum ferias ageret; nec obſervaſſe, Epiſcopos hos vel ſanctos dici exortos eſſe de Romanis & Francis & Britonibus & Scotis; unde aſſerere liceat, Epiſcopos illos non fuiſſe Eccleſiis Hiberniæ præfectos, ſed a ſancto Patricio ſaltem ordinatos, quod ex *Jocelino* vitam Patricii deſcribente ipſe docet *Uſſerius*. p. 159.

p.155. Cæterum ipſum *Patricium* Hibernum fictitium eſſe, ſuſpicatur *Mauritius*, ac vel ex *Patricio Arvernenſi* vel *Hiſpano* formatum fuiſſe a monachis, qui quondam dato nomine quocunque, mox etiam Sancti formarint ſcripſerintque vitam.

p.157. Epiſcopos autem in Hibernia tantum fuiſſe viginti novem, cum Archiepiſcopis quatuor, circa annum 1171, ex hiſtoria Henrici II. probat. Anno vero 1095, regnante *Murchertagh*, Hibernos adhuc caruiſſe Archiepiſcopis, ex eo oſtendit, quod a Cantuarienſi Archiepiſcopo deſiderarint erectionem Sedis in Waterfordienſi provincia.

Pagis perluſtratis ad Civitates perveniunt Autores noſtri controvertentes. *Clarkſonius* ſtatuerat, plurimas veterum urbes non fuiſſe p.167. majores, quam mediocris magnitudinis urbes in Anglia. Contrarium non ſine ironia aſſerit *Mauritius*. In ſpecie quas conſiderant civitates ſunt Emporia, Phaſelis, Cucuſus. Has exiguas appellarat *Clarkſonius*, ut Epiſcopatus parochiales ibi erigeret. Verum primam non urbem, ſed urbis partem fuiſſe, docet *Mauritius* ex Livio. p.191. Secundam tempore Pompeii fuiſſe exiguam, ſed poſtea ſatis amplam, ex veteri deſcriptione orbis a Jac. Gothofredo edita docet. Ultimam tum bello tum fame incolis exhauſtam fuiſſe illo tempore, quo Chryſoſtomus ibi vixerit. Viciſſim, ne magnarum urbium exempla deeſſent, abs eo adducuntur, Roma, Carthago, Alexandria, Seleucia ad Euphratem 500000 incolas complexa & quinta parte Londinum ſuperans, Conſtantinopolis, & aliæ.

p.216. De hac quidem obſervarat *Clarkſonius*, non admodum magnam fuiſſe, quia, referente Zoſimo lib. 2. c. 30. Conſtantinus, longe majorem urbem hanc efficere cupiens, eam ultra veterem murum decem & quinque ſtadiis muro novo circumdederit, quæ extenſio ejusmodi tantum incrementum addiderit civitati, ut duas viſa ſit æquare urbes. Reſpondet *Mauritius*, novum murum non circumdediſſe veterem, ſed extra eum fuiſſe productum, adeo, ut muri veteres a *Severo* diruti, complectentes in circuitu ſecundum *Dionyſium* quadraginta ſtadia, nunc reſtaurati & quindecim ſtadiis aucti, inſigne addiderint incrementum. Præterea acceſſerunt ad urbem hanc ſuburbia *Syca*, nunc *Pera*, Juſtiniani Imperatoris tempore civitas per ſe dicta; *Hebdomum*, ubi S. Johannis templum ſeptem paſſuum millibus ab urbe diſtans

ſtans,juxta Socr.l.6.c.12;P.Gyllio & Carolo du Freſne pro urbis regione perperam habitum,)*Secundiana, Mariana, Pharmaceus* ſeu *Therapea, Hieron* port9, *Heſtia, Michaëlium*, & *Elaa*, quæ ſingula ſufficienter evincunt, Conſtantinopolin unius Epiſcopi curæ commiſſam, plures uno aluiſſe cœtus, qui nullatenus in una congregari potuerint domo. p.218.

Poſt mediocres civitates, majores etiam produxerat *Clarkſonius*, faſſus graviorem hinc ſibi motum iri litem. Duo igitur juſſerat obſervari. *Primo*, neque magnas urbes admodum frequentes fuiſſe, aut abundaſſe incolis. *Secundo*, in immenſo incolarum numero pauciſſimos extitiſſe Chriſtianos; ad minimum plures non fuiſſe Chriſtianos, quam qui parochialem Epiſcopatum facerent. Exempli gratia adduxerat Laodiceam, Neocæſaream Cappadociæ, Heracleam, & tandem Sebaſten, quam Herodes 6000 replevit incolis, ut maximis civitatibus par eſſet. Reſpondet *Mauritius*: Tres priores credi infrequentes fuiſſe, non probari, imo contrarium ex Hiſtoria liquere; Laodiceam terræ motu concuſſam partem civium perdidiſſe, ſed recuperaviſſe poſthac; & Sebaſten ſexies mille cives continentem ſat numeroſam extitiſſe, ſi patribus familias adnumerentur uxores, liberi, ſervi. Secundam ſuam obſervationem probaverat *Clarkſon* urbibus Palæſtinæ, Syriæ, &c. in quibus & Conſtantini tempore multi adhuc fuerint Gentiles. In genere reponit *Mauritius* verba *Maximini* apud Euſebium l. IX. H. E. c.9. *cunctos fere homines relicto Deorum cultu ad Chriſtianorum ſectam ſe applicuiſſe*; unde arbitratur conſtare, quod *Deus fecerit multiplicari fideles, Iſraelitarum inſtar, & roborari ſuper inimicos ſuos*. Deinde ad *Gazam* & *Cæſaream*, quas urſerat *Clarkſon*, reponit Noſter, hujus Diœceſin plures continuiſſe Eccleſias, teſte Epiſtola Conſtantini ad Euſebium apud Theodoretum l. I. c. 15. ſcribentis, *quotquot Eccleſiis ipſe præes*: illius Epiſcopum Silvanum *Eccleſiarum* dici *Epiſcopum* apud Euſebium l. 8 c. 15. Ad *Emeſam* Metropolim reſpondet, tempore Juliani Eccleſiam recens ædificatam Baccho conſecratam fuiſſe, non ob paucitatem Chriſtianorum, ſed violentiam Tyranni. *Theod.* l. 3. c. 7. Quæ de ipſa *Roma* Gentilibus referta dixerat *Clarkſonius*, & furore populi in circo, *Chriſtiani tollantur!* duodecies clamantis ex Baronio ad A. 301. §. 18, & Centuriatoribus, Senatum, Nobiles & alios plurimos, gentiles in quarto ſeculo fuiſſe perhibentibus, probaverat, Euſebii teſtimonio refutat Noſter. Hic enim ait, *Maxentium Fidei* Cap. IV. p.251. p.257. p.270. p.275. p.288.

Digitized by Google

Chriſtianæ profeſſionem ſimulaſſe, ut in eo morem gereret blandireturque Populo Romano; H. E. L. VIII, c. 14. Hinc deſcendit ad enarrationem civitatum, quarum non aliquot tantum cives, ſed omnes ferme incolæ ad Chriſtum converſi fuerint, quales ſunt *Edeſſa Oſroenorum, Neocæſarea in Ponto, Niſibis*, quam odio Chriſtianæ fidei Julianus a Perſis defendere noluit, imo ne quidem intrare, *Samoſata*, *Majuma* (Gazæorum portus a Conſtantino M. urbs redditus) *Conſtantina Gazenſium* & *Antiochia Syriæ*, in qua Sacerdos Ethnicus ſacrificaturus, nemine aſſiſtente, hoſtiam ipſemet adduxit & obtulit, & de qua Julianus Apoſtata queſtus eſt, Senatum adeo pauperem factum eſſe, ut ne hoſtiam quidem emere potuerit, uxoribus Senatorum omnes divitias *Galilæis*, h. e. Chriſtianis impendentibus. Vid. Miſopogon Juliani. *Conſtantinopolim* his quoque annumerat; hæc enim teſte Sozomeno l. II. c. 3. *nec aris unquam, nec templis, nec ſacrificiis Gentilium fuit inquinata*.

Clarkſonius, ut tanto felicius Chriſtianorum numerum extenuaret, voluerat præterea obſervari, Judæos & Hæreticos
p. 298. maximam partem civitatum magnarum impleviſſe. Hic opponit *Mauritius* Auguſtinum de *Util. Cred.* dicentem: *Plures jam Chriſtiani ſunt, quam ſi Judæi ſimulacrorum cultoribus adjungantur*. Argumenta autem ex Joſepho petita tanquam præcocia, h. e. ætatem Chriſtianorum præcurrentia, rejicit. Ex Socrate, Epiphanio & aliis admittit verum eſſe, quod in Palæſtinæ urbibus Epiſcopi nulli extiterint. Vid. Epiphan. Hæreſ. 30. num. 11. Corrigit hic quoque Petavii verſionem, quæ in eadem hæreſi §. 4. Græca Ἐπίσκοπον πλησιόχωρον τῆς Τιβερίων ὄντα ſic reddit: *Moriens Ellel vicinum Epiſcopum Tiberienſem arceſſit*: quandoquidem hic Patriarcha Ellel ſive Hillel in ipſa Tiberiadis urbe vixerit, Epiſcopus autem, quem accerſivit, in Tiberiadis vicinia fuerit.

Hæreticos Chriſtianis numeroſiores fuiſſe, probaverat *Clarkſonius* dicto illo Hieronymi: *Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt*. Regerit *Mauritius*, perperam intelligi ſententiam iſtam; non
p. 308. enim mentem fuiſſe Hieronymi docere, orbem totum ſuſcepiſſe Arianorum doctrinam, ſed ei ab Arianis Arimini in Synodo congregatis impoſitum eſſe ſubdolis verbis, & fraudulenta vocis *Uſia* abolitione, quam concedentes orthodoxi Epiſcopi, Arianos ſe factos fuiſſe mirati ſunt. Tandem quo demonſtret *Mauritius*, Arianorum multitudinem

nem non æquaſſe Chriſtianorum numerum, teſtes adducit Socratem, Baſilium, alios.

In numerum deinde Eccleſiarum inquiſiverat *Clarkſon*, etiam magnas urbes non niſi unam habuiſſe, probaturus. Hinc *Beryti* Eccleſiam a Magno incenſam ex Theod. l. 4. c. 22. adduxerat, inquiens, unam ſolum in urbe celebri fuiſſe Eccleſiam, non autem plures. Reſpondet Noſter, morem fuiſſe ſcriptoribus iſtorum temporum perquam familiarem, per *Eccleſiam* in ſingulari intelligere Cathedralem. Exempli loco allegat Socratem l. II. c. 14. narrantem, Gregorium Arianum ab Alexandrina ſede remotum fuiſſe, ob incendium Eccleſiæ omnibus inviſum. Hic obſervari vult, non dici, unam ex Eccleſiis, quanquam plures Alexandriæ fuerint, (teſtibus Athanaſio & Euſebio) ſed Eccleſiam a Gregorio incenſam fuiſſe, ſcilicet Cathedralem ſeu Epiſcopalem. p 314.

Capite quinto contra *Clarkſonium* diſputat, qui ex numero Presbyterorum, pauperumque, item ex ſynecdochicis & hyperbolicis locutionibus, (quibus tota multitudo in unam confluxiſſe dicitur domum vel Eccleſiam) paucitatem Chriſtianorum elicere voluerat.

Capite VI. examinat *Clarkſonii* ſententiam de civitatum territoriis, quæ nimium anguſta fecerat, & æquaverat Anglicanis, vel Levitarum ſuburbiis. Hic oſtendit *Mauritius*, veteres Romanorum Græcorumq; urbes ampliſſima habuiſſe territoria, neq; ut in Anglia, alienis paruiſſe Magiſtratibus, ſed eundem cum civitatibus habuiſſe dominum & judicem. Hinc dicit factum, ut primariæ provinciarum urbes ſive metropoles eligerentur in ſedes Epiſcoporum, quo regionis incolæ, tanquam cives ad audiendum Judicem ſuum politicum, & tanquam Chriſtiani ad diſcendum ab Epiſcopo ſuo, huc commearent.

Diœceſes autem amplas Epiſcopis fuiſſe conceſſas, probat Canone Apoſtolorum 34, Concilii Nicæni octavo, Antiocheni nono, item decimo &c. qui ſinguli pagorum & provinciarum meminerunt, in quibus non liceat quicquam Epiſcopo inſcio peragere. Probat etiam exemplis, Cyrenſis, Hipponenſis, Cæſarienſis, Tyanenſis & aliorum tum Orientis tum Occidentis Epiſcopatuum. Plura omnino eſſent recenſenda ex eruditiſſimo hoc libro, ſed ſpecimen tantum, non compendium illius hic dare voluimus. Optamus potius, ut in-

ut interpretem is Latinæ Anglicæque linguæ probe peritum propediem reperiat.

LIBRI NOVI.

A Commentary on the Prophecy of Joel, by Edvvard Pococke. Oxford 1691. Fol.

Librorum Manuſcriptorum in Bibliothecis Teniſoniana & Dugdaliana Catalogus. Oxonii 1692. in 4.

Experimenta circa Mechanicam variarum particularium Qualitatum Originem &c. auth. Roberto Boyle. Londini 1692. in 8.

Dioptrica nova. A Treatiſe of Dioptricks, by William Molineux. Lond. 1692. in 4.

Remarks upon the Eccleſiaſtical Hiſtory of the Antient Churches of the Albigenſes, by Peter Allix. Lond. 1692. in 4.

Miſcellaneous Diſcourſes concerning the Diſſolution and Changes of the World, by John Ray. Lond. 1692. in 8.

The Greek and Roman Hiſtory illuſtrated by Coins & Medals. Lond. 1692. in 8.

A Practical Diſcourſe concerning a future Judgment, by William Sherlock. Lond. 1692. in 8

Ariſteæ Hiſtoria LXX Interpretum. Acceſſere Veterum *Teſtimonia* de eorum Verſione. Oxon. 1692. in 8.

The Preſent State of England compleat; by Edvvard Chamberlayne. London. 1692. in 8.

Tacite avec des Notes Politiques & Hiſtoriques, par Amelot De La Houſſaie. A la Haye 1692 in 12.

Hiſtoire de Guillaume III. Roi de la Grande Bretagne. A Amſterdam 1692. in 12.

Hiſtoire des Princes d' Orange de la Maiſon de Naſſau. A Amſterd. 1692. in 12.

Projet & Fragmens d' un Dictionaire Critique. A Rotterdam 1692. in 8.

Hiſtoire de la Conquéte du Mexique par Fernand Cortez. Traduite de l' Eſpagnol de Don Antoine de Solis. A la Haye 1692 in 12.

Memoires de ce qui s' eſt paſsé depuis 1672 juſqu' à 1679, par Mr. Temple. Traduit de l' Anglois. A la Haye 1692. in 12.

L' Hiſtoire d' Emanuel Philibert, Duc de Savoie, Gouverneur General de la Belgique. A Amſterd. 1692. in 12.

Inſtruction pour les Jardins Fruitiers & Potagers, par M. de la Quintinye. A Amſterd. 1692. in 4.

Deux Lettres touchant la neceſſité & l' autorité pretenduë *de la* Tradition, nouvellement écrites à un amy au ſujet de l' Hiſtoire Critique du P. Simon, par M. G. N. A. & P. en D. à M. A Amſterdam, 1692. in 4.

✱)o(✱

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Septembris Anno M DC XCII.

HISTORIA GENEALOGICA DELLA FAMIGLIA CARAFA. Opera del Sr. Don Biagio Aldimari.

i. e.

Hiſtoria Genealogica Gentis Carafææ; autore *Blaſio Altimaro*, Patritio Neapolitano, REGI CATHOLICO a Conſiliis in ſupremo Senatu arcis Capuanæ, quæ Neapoli eſt.

Neapoli, accurante Antonio Buliſone, 1691. in Fol. Tomi III. Conſtat Alphabetis 22 & plag. 10.

HOc ſtupendi laboris Opus non niſi triginta annis ad umbilicum perduci potuiſſe, non mirabitur, quisquis vel fugitivo illud perſtrinxerit oculo. Inde nempe a vigeſimo ætatis anno ad quinquageſimum, non modo libros variorum autorum Genealogicos, (quorum ter centum volumina, MSCta partim, partim typis impreſſa poſſidet,) Hiſtoricorum item atque Jureconſultorum, quocunque modo illuſtriſſimæ CARAFÆÆ GENTIS mentionem facientium, ſcripta perlegit Nobiliſſimus Autor; ſed & innumera diplomata, bullas, brevia, epiſtolas, memorialia, protocolla, inſtrumenta, quæ in Archivo Regio Neapolitano tergemino, itemque Principum Roccellæ, ut & civitatum Piſanæ Florentinæque, nec non haud unius in monaſterii aut privatæ ſortis eruditorum cimeliis adſervantur, indefeſſo ſtudio pervolutavit, examinavit, ac fundamenta iſthinc petiit hiſtoriæ ſuæ. Conquiſivit etiam fere centum icones virorum fœminarumque hujus familiæ celebrium, æri faberrime inciſas, quibus magnũ decus elaboratiſſimo huic operi conciliavit.

Digitized by Google

Tom.I. p. 34. Fuerunt, qui *Caraſarum* genus e *Germania* accerſerent, illorumque primum autorem, a Bonifacio Germanorum Apoſtolo ad Chriſti fidem converſum, Romam veniſſe, obedientiam Pontifici præſtiturum, dein vero fortunarum ſedem in Italia reperiſſe, fabulap. 51. rentur. Noſter, antiquitates nimium remotas miſſas faciens, communem iſtius ſtipitem conſtituit *Stephanum*, qui e matris *Caræ* nomine, *Caraſa* cognomen primus accepit, & ad poſteros hæreditario jure transmiſit. Cæterum e *Sigismundis*, (gente Piſana nobiliſſima, ac poſtquam mille fere annis floruerat, ſuperiori ſeculo extincta,) ſanguinem is trahebat, & eo progreſſus eſt felicitatis, ut, quam Saracenorum jugo exſolverant Piſani, *Sardiniam* inſulam regio titulo poſſederit ad annum uſq; 1040, quo, filio Ricardo ſucceſſore prius declarato, vita functus eſt. Digna eſt, quam contemplandam exhibeamus, moneta antiqua, ab Altimaro publicata, ubi in antica pectore tenus viſitur Rex, galea coronata, lorica item ac paludamento conſpicuus, cum epigraphe: RICARDus REX SARDiniæ E KARE (Caræ) FILiis. In averſa extat fœmina, diademate redimita, pallaque eleganti veſtita, cum lemmate: STEFANia SOROR. Quod ſi hæc etymologia vera eſt, oportet ultimam ſyllabam in CARAFA decurtatam eſſe ex *Fante*. Hæc enim Italorum vox dubio procul ex Latina *Infante* derivatur, adeoque idem quoque ſeculo illo undecimo notaſſe videtur, etſi hodie eo ſenſu diminutivum ejus *fanciullo* potius adhibeatur; *fante* autem ſervum aut ſervam ſignificet. Et niſi fallimur, id ipſum indicare voluit clariſſimus Autor. Hic itaque Ricardus, Stephani Filius, circa A. 1047, Saracenis in inſulam iterum irrumpentibus reſiſtere non valens, Neapolim fugit, ubi a Duce Reipublicæ Sergio IV. ſupremus Thalaſſiarchus creatus eſt. Filium habuit *Sergium V*, nepotem *Joannem IV*, pronepotem *Sergium VI*, quibus omnibus ſucceſſive mitra Ducalis Neapolitana obtigit. Ex his poſtremus, militare auſus adverſus Imperatorem & legitimum Papam, Neapolitanum axioma amiſit, & Piſas fugere coactus eſt. Fuit hic pater *Philippi* Caraſæ I, *Bartholomæi I.* avus, proavus *Philippi II.* Caraccioli Caraſæ, Baronis de Ripalonga, abavus *Bartholomæi II.* mortui A. D. 1362. Ex hoc & uxore ejus, *Mobilia de Monteſalcione*, quotquot ſuperſunt, *Caraſæ* genus ſuum repetunt. Heic enim ſtatuendum eſt principium duarum linearum principalium

TAB. X. Fig. 1. p. 54. p. 65.

Cara-

Carafæarum, quarum *ſenior* ex *Andrea I.* Domino Fori Livii, (*Forli,*) Bartholomæi II. filio derivata, retinuit cognomen avitum *Della Spina*, i. e. *de Spina*, quam viridi colore tinctam armis etiam gentilitiis, nempe tribus faſciis argenteis in campo rubeo, ſitu diagonali a dextra ad ſiniſtram, impoſuit. Nam cognomen illud non ſeculo demum XIV natum eſt, cum jam A. 1197, imperante Henrico VI, *Nicolaus Carafa della Spina* occurrat. *Junior* linea progenitorem nacta hujus Andreæ fratrem, *Thomam* (vel *Thomaſium*) *Carafam*, ac cognomine *della Stadera*, ſive de *Statera*, (quam eidem clypeo gentilitio, e quo tamen ſpina abeſt, exterius adjicere conſuevit,) abs altera diſtiuguitur. p. 19.

De priori agit Altimarus *tomo primo:* de poſteriori *tomo II.* ut & parte anteriori *tomi III.* Utraque tot viros exhibet Principum, Ducum, Comitum, Marchionum, Equitum auratorum, itemque Cardinalium, Epiſcoporum, Generalium non unius Ordinis ſacri titulis inſignitos, aut pietatis, prudentiæ bellicæ, ac diffuſioris eruditionis fama fulgentes, ut eorum numerus haud facile iniri queat. Sic ramus ille transverſalis *de Statera* protulit ipſum Romanæ Eccleſiæ Pontificem *PAULUM IV*, alias *Joannem Petrum Carafam* dictum. Natum hunc eſſe d. 29. Jun. A. 1466, legitur *T. II. p. 107.* At indubium eſt, operas non attente expreſſiſſe Autoris autographon. Nam *p. 116.* refertur abs eo epitaphium, quod in hæc verba deſinit: *Vixit A. LXXXIII. Menſ. I. D. XXI. Obiit CIↃDLIX. XV. Kal. Septembris. Pont. ſui Anno quinto.* Quia ergo obiit d. 18. Aug. 1559, neceſſe eſt, eum in hanc lucem prodiiſſe d. 29. Jun. 1476.

Cæterum quum Romani Pontifices privilegio infallibilitatis frui ferantur, non ſine admiratione apud ſolius veritatis ſtudioſum Altimarum prolixiſſimam relationem legas, quomodo Paulus IV. nepotes ſuos, Carolum Carafam Cardinalem & Joannem Carafam Palliani Ducem, feloniæ & homicidii reos non agnoverit; Pius IV. ut tales capitis damnaverit; Pius V. eorum manes in integrum quaſi reſtituerit, atque ſcelerum puros declaraverit. Tom. II. p. 125. 136.

De cætero, ſoli hactenus *Paulo IV.* e Carafis ad thronum Pontificium aditus patuit; tametſi *Petro Aloyſio Carafa*, quum nondum Cardinalis, nec niſi Tricarici Epiſcopus eſſet, multi in Conclavi Purpurati Patres, rariſſimo exemplo, Papale faſtigium T. II. p. 288.

 deſti-

deſtinarint: ſed fruſtra; conſequuto id eo tempore (annus erat 1644.) Joanne Baptiſta *Pamfilio*, ſive *Innocentio X.* Quemadmodum nec *Oliverius Carafa*, Cardinalis & Archiepiſcopus Neapolitanus, (verus Martis pullus,) felicior fuit, utut (ſi *Hieronymo Surita*, Hiſtoriæ Arragonicæ conditori fides habenda, quam heic Altimarus ei negat,) illicitis mediis viam ad Papale ſolium adfectaverit.

T.III. p. 26.

Utut autem duodecim omnino Carafæ *galero Cardinalitio* gaviſi ſint; ex illis tamen, præter jam dictos, non niſi quatuor brevitatis ſtudio memoramus. In his eſt *Gregorius*, (in vita ſeculari *Marcellus* dictus,) cujus Commentarii *in ſecundam Thomæ Aquinatis*, Neapoli A. 1628; *de concurſu cauſæ primæ cum ſecundis*, ibid. A. 1634; *de Veſuvii incendio*, ibid. A. 1632; *de monomachia* Romæ, A. 1647, impreſſi ſunt; *in Introductionem autem Porphyrii*, MSCti Neapoli adſervantur. Obiit Salerni die 23. Febr. A. 1675. Celebrior eſt *Antonius Carafa*, Rinaldi F. n. 25. Mart. 1538. † 14. Jan. 1591. Transfudit e Græca in Latinam linguam Theodoretum in Pſalmos, orationes nonnunas Gregorii Nazianzeni, & ſub auſpiciis Sixti V. R. P. cum jam Cardinalis ac Bibliothecarius Apoſtolicus eſſet, LXX. bibliorum V. T. Interpretes. Edidit etiam tres tomos epiſtolarum Decretalium Pontificum. *Diomedes Carafa*, Joh. Franciſci F. Arianenſis Epiſcopus, ac E. R. Cardinalis, vel eo nomine mentionem meretur, quod, quum in omnium Carafarum ſtatuas & monumenta debaccharetur vulgus Romanum, Paulo IV. R. P. defuncto, huic, licet ab eodem Cardinalitiam purpuram accepiſſet, inferre injuriam nemo auſus ſit. Hodienum ea dignitate fruitur *FORTVNATVS, tit. SS. Joh. & Pauli, Presb. Card. CARAFA, Epiſcopus Averſæ*, olim *Atella* dictæ. Natus is eſt Hieronymo Principe Roccellæ, & Diana Victoria nepte Pauli V. R. P. parentibus; eo tempore, quo in vivis erat P. *Franciſcus Olympius*, Clericus Regularis Theatinus, mortuus 11. Febr. 1630. Hic, (ut in illius vita teſtatur *Joſephus Silos*, p. 200. edit. Neapol. A. 1685.) a matronis gravidis ſolebat interrogari de nomine, fœtui ſuo, ubi natus eſſet, imponendo, quo iſthinc ſcirent, an marem fœminamve parituræ eſſent. Cum itaque ex doloribus, quos patiebatur *Diana* illa, partitudo inſtare putaretur, advocatur Olympius, & de nomine embryonis conſulitur. Negat is, juſtum tempus adeſſe; quo dicto, mater, calculis curatius ſubductis, octavum adhuc

T.III. p. 52.

T.II. p. 455

T.II. p. 433.

T.I. p. 449.

agi

Digitized by Google

agi menſem, quo uterum ferret, animadvertit. Nono autem menſe elapſo iterum accerſitur Olympius, & fœtui mox in lucem prodituro *Fortunati* nomen dandum pronuntiat. Omen ac nomen habuiſſe patuit, ex quo ab Innocentio XI. R. P. A. 1686. Cardinalis creatus eſt; neque Altimarus veretur thronum ei Papalem augurari.

Miſſis Cardinalibus, ad alias dignitates eccleſiaſticas nos convertamus. Numerant Carafæ in gente ſua *Legatos* & *Nuntios* Pontificios novem; *Patriarchas* duos, *Alexandrinum* unum; alterum *Antiochenum*; Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates quam plurimos. Ex his memorabitur nobis *Carolus Carafa*, Epiſcopus Atellanus, Nuntius ad Imperatorem, ob epitaphium, quo modeſtiam animi teſtari voluit, breviſſimum:

OSSA CAROLI CARAFÆ T.I.p.307.
MAXIMI PECCATORIS.

Ejus frater *Simeon* hoc Meſſanenſi marmore æternitati memoriam ſui commendavit:

D. O. M.
Matri Deæ Magnæ ab Angelo ſalutatæ Tom.I.
Hoc templum Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Simeon Carafa p. 311.
ex Principibus Roccellæ S. R. I.
Archiepiſcopus Meſſanenſis, obſequens
Virgini, ſuis extruxit expenſis, pro ſua
In Clericos Regulares benevolentia, ac
nobilis & exemplaris urbis ornatu
idem conſecravit idibus Junii ann. M. DC. LX.

Ubi egregie fallimur, niſi verſu ſecundo, pro DEÆ, in ipſo marmore, DEI legatur. Cæterum, ut & hoc adjiciamus, fundarunt Ordinem PP. *Piorum Operariorum* Carolus Fabricii filius; *Eremitidas Theatinas* Neapolitanas Franciſcus Maria, Hieronymi filius; *Clericos Regulares Theatinos* Paulus IV. Papa. T.III.f.53. T.I f.413. T.II.f.109.

Quod ſeculares dignitates attinet, præter duos *Reges* & tres *Duces Neapolitanos* ſupra dictos, multi *Principes*, *Duces*, *Marchiones*, *Comites*, *Equites aurei velleris* & *Melitenſes*, item *Proreges*, *Legati*, *Thalaſſiarchi*, *Cancellarii*, *Conſiliarii*, *ſummi exercituum Præfecti*, & id genus alii primi ordinis miniſtri regii, inter Carafas exiſtunt. Ac ex his quamplurimos nomine tenus laudare, non foret

Digitized by Google

dividiæ, niſi prolixiores, quam inſtitutum noſtrum patitur, eſſe ve-
reremur. Lectoribus autem non ingratum futurum exiſtimamus,
ſi illos Carafas ſeligamus, qui hodienum florent, quique, licet
eorum non rara in novellis publicis occurrat mentio, à noſtratibus
non ſatis bene a ſe invicem diſtingui ſolent. Eminet inter eos pri-
T.I.p.456. mogenitus ex primogenitis univerſæ Gentis Carafææ *CAROLUS*
MARIA CARAFA, *Domin. Univers. Fam. Carafæ*, *Branciforte*,
Barreſe, *Santapau & Speciale*, *Butera Princeps, inter Dynaſtas titu-
lis claros in Regno Siciliæ dignitate primus, atque in regno Caſtellæ e
Magnatibus primi ordinis*, *Roccellæ ac S. Rom. Imp. Princeps*, *Mar-
chio Licodiæ*, *Caſtri Veteris*, *Militelli & Barrafrancæ*, *Comes Cryptæ
aureæ*, *Graſſuliati*, *Mazareni & Condoiannis*, *Patronus Prioratus
Hieroſ. Roccellæ*, *&c.* natus d. 22. Febr. A. 1651. Princeps ſtudio
linguarum, philoſophiæ, oratoriæ, juriſprudentiæ, mathematumque,
ac exercitiorum equeſtrium peritia nemini ſecundus. Hic enim eſt, cu-
jus eruditiſſima atque ingenioſiſſima Opera toto paſſim orbe literario
ſunt nota, nec ſine meritiſſimo elogio in Actis Eruditorum A. 1690.
p. 618. A. 1691. p. 305. A. 1692. p. 47. a nobis memorata: quibus addi
debet *Idiotæ* verſio Italica, Mazzareni A. 1688. in 4. excuſa, ac *Via
ad Cœlum* & *Hebdomas Mariana* Italice conſcriptæ. Ejusdem
munificentiæ univerſa literatorum reſpublica editionem elegantiſ-
ſimi ac ſumptuoſiſſimi Operis hujus Altimariani acceptam referat;
ſicuti nos quoque grata mente profitemur, nec aliunde exemplaris,
quo utimur, poſſeſſionem nobis obtigiſſe, cum id Illuſtriſſimi atq; Ex-
cellentisſimi Principis juſſu ad nos transmiſerit, cui multis jamdu-
dum obligati ſumus nominibus, celeberrimus Polyhiſtor, *Antonius
Magliabechius*. Vigeſimo tertio ætatis anno *Iſabellam D'Avalos*,
(nobilitate ſanguinis non magis, quam rariſſimis virtuoſi animi doti-
bus fulgentiſſimam, at, quantum conſtat, nulla adhuc prole auctam,)
thalamo induxit. Ea tempeſtate mortem cum vita commutavit
avunculus ejus, *Joſephus Branciforte*, Princeps Buteræ; unde Princi-
patus *Buterenſis* in Sicilia, una cum titulo *Magnatis Hiſpanici*, ad
Carafam noſtrum jure hæreditario devolutus eſt. Hinc tum A.
1681. & 1690. Parlamentum regni Siculi Panormum convocavit,
tum A. 1684. Innocentio XI. R. P. *equum album*, quem Hiſpania-
rum Rex, Neapolitani regni intuitu, Pontifici mittere ſolet, ma-
xima

Digitized by Google

tima cum pompa obtulit. Utriusque rei notitiam ampliorem tum ex adjectis prolixioribus narrationibus, tum ex epiſtolis *Caroli II.* Regis, Hiſpanico idiomate, quo ſcriptæ ſunt, inſertis, haurire licebit.

Principis hujus Patrui ſunt FORTVNATVS Cardinalis, de T.I.p.414.
quo ſupra, & GREGORIUS, Magnus Hieroſolymitani Ordinis Magiſter, electus d. 29. April. A. 1680, cum tertio jam ætatis menſe Ordini adſcriptus fuiſſet. Notatu digna viſa eſt epiſtola *Jacobi II.* Re- T.I.p.447.
gis nuper M. Britanniæ, ad illum data d. 24. Febr. A. 1689, qua filium naturalem, *Fitz-James*, inter Equites Melitenſes ſub titulo *Magni Prioris Angliæ* recipi petit. Legato enim ad Galliæ Regem Melitenſi *Hautefeuilleo* promiſerat, ſe, quamprimum in regnum reſtitutus foret, bona illa ac reditus, quibus olim *Magnus Angliæ Prior* gaviſus eſſet, huic iterum vindicaturum ac novis aucturum. Quod quidem promiſſum in ſolo hactenus conatu ſubſtitit.

E *Joſephi* Carafæ, Ducis *Brutiani* (Bruzzano), (bello Meſ- T.I.p.331.
ſanenſi A. 1674. famam non intermorituram conſecuti, mortui autem d. 11. Apr. anno 1678.) ſobole hodie vigent VINCENTIUS
CARAFA III. *Dux Brutianus*, & PAULUS CARAFA, *e Ducibus* T.I.p.337.
Brutianis, Invictiſſimi Leopoldi Cæſaris equeſtris militiæ Cen- T.I.p.335.
turio. Horum patrui ſunt Fr. Don CAROLUS CARAFA T.I.p.325.
Prior Melitenſis, Seneſchallus Marubii, Droſi & Corbellini, ac FRAN- T.I.p.317.
CISCUS ANTONIUS CARAFA, Archiepiſcopus *Anxanenſis* (Lanciano) in regno Neapolitano & Epiſcopus *Catanenſis* in Sici-
lia. His notior eſt Comes ANTONIUS CARAFA e Dominis *Fori* T.I.p.195.
Livii (Forli) S. Cæſ. Majeſtatis Cubicularius, Campi Mareſchallus, itemque Commiſſarius hoc tempore Generalis copiarum Auguſtiſſimi Cæſaris in Italia, Eques aurei velleris, &c. rebus bello adverſus Turcas & alios Imperii hoſtes geſtis clariſſimus: qui e conjuge Catharina de Cardona, Marchione Caſtelli Novi nata, nullam ſuſtulit prolem, æque ea ratione infelix, ac frater ejus natu
major ADRIANUS VII. CARAFA, Lucretiæ Caracciolæ T.I.p.194.
maritus.

Hactenus Lineam *de Spina* perluſtravimus. Quoad alteram, *de Statera* cognominatam, celeberrimi evaſerant, A. 1647. (tempore ſeditionis a Thoma Anello Amalphitano Neapoli con-

citatæ,

Digitized by Google

citatæ,) duo Martii Carafæ Ducis Matelonenſis filii, *Diomedes Cara-*
fa Dux Matelonenſis, & *Joſephus Carafa*; quorum ille bonorum,
hic capitis jacturam tunc fecit, uterque Regi Catholico fidem ſuam
T.II.p.208. luculentisſime approbare ſatagens. *Joſephi* gnatus eſt DOMINI-
CUS CARAFA, Princeps *Colobrarienſis*. *Diomedem* parentem ha-
T.II.p.223. buerunt, MARTIUS CARAFA Dux *Matelonenſis* (di Madaloni)
eruditione non minus quam artibus ſui nominis famigerabilis, ejus-
T.II.p.222. que frater germanus MARINUS CARAFA, ambo cum *Diomede*
T.II.p.266. agnato ſuperſtites, non minus, quam CAROLUS CARAFA Dux
Nojæ & *Bojani*, ac ejus fratres NICOLAUS & POMPEJUS. Ex
T.II.p.311. alio ramo hujus lineæ ſupereſt FRANCISCVS MARIA CARA-
FA, Princeps de *Belloviſu* (Belvedere) Marchio *Antianus* (d' Anzi)
Eques aurei velleris, Eruditorum Mecænas. Nec omittendus FA-
T.II.p.499. BRICIVS CARAFA, Princeps Cluſianus, (di Chiuſano) cum fi-
liis *Tiberio*, *Vincentio*, *Carolo*, *Petro*, & *Fabio*; item *Hectoris* Ducis
T.III.p.105. Andriæ, anno 1686. denati, ſoboles, FABRICIVS, cum fratribus
Franciſco, *Antonio* & *Carolo*. Tot tantisque Principibus viris anno
ſuperiori Carafæa Domus fulta erat.

Hiſtoriæ Genealogicæ ad finem perductæ, duplex adjicitur
mantiſſa. Poſt *breve* enim *artis heraldicæ compendium*, ſigillatim
T.III.p.130. agitur de armis gentilitiis Carafarum, *tribus* nempe *faſciis argenteis*
in campo rubeo, & diſcerniculis eorundem *ſpina* & *ſtatera*. Ex quo
T.III.p.139. autem CAROLVS MARIA, princeps totius familiæ, Buterio poti-
tus eſt, duodecim ſegmentis abſolvi ſolet ejus clypeus, quibus partim
TAB. X. avitum, partim affinium familiarum δόγματα hac ſerie collocan-
Fig. 2. tur: Auſtria; Branciforte; Santapau; Barreſe; Speciale; *Carafa della*
Spina; Avalos; Aragonia Sicula; Spinello; Borgia; Vittori; Borgheſe.
(Confer Tab. X. Fig. 2.) Subnectuntur non pauca Symbola Heroica
Carafarum, eaq; quam nitidisſime æri inſculpta, quorum etiam non-
T. III. p. nulla in Philippi Picinelli Mundo Symbolico reperire eſt. Recen-
176. Y. tiſſimis, iisque ultimis duobus utitur ſæpe nobis celebratus CARO-
LUS MARIA. Horum unum exhibet *aſtrolabium*, cum *dioptra* &
epigraphe: SUMMA HUMILIAQUE METITUR; ingenium ejus,
quo rerum cœleſtium terreſtriumque naturam probe perſpexit ac
complexus eſt, adumbrans. Alterum repræſentat *Laurum*, cum
lemmate: SEMPER VIRET; quo ſignificatur, excellentiſſimum
Principem

Principem ingenii ac virtutis perpetua documenta indefeſſo ſtudio nunquam non prolaturum. Nec Symbolum ſuum ignorari paſſus eſt clariſſimus Altimarus. Quum enim, absque prævia Proregis aliusve alterius commendatione, a CAROLO II. Hiſpaniarum Monarcha Conſiliarius ſupremi Conſilii Capuanæ creatus eſſet, ſcuto gentilitio (cujus *inferior* pars tres baltheos cæruleos in campo rubro, *media* tres ſtellas argenteas in faſcia cærulea, *ſuperior* aquilam nigram in campo argenteo oſtentat, impoſitis galeæ libro aperto & enſe,) addidit is inſcriptionem e Pſalmis: *IPSE fecit nos & non ipſi nos*; quam & de DEO & de Rege intellectam cupit. T.III.p.129.

Mantiſſa altera concernit *familias* illuſtres CCLXVIII, *affinitatis* vinculo innexas *Carafeæ*; inter quas non poſtrema eſt *Pignatellorum*, ob Antonium Pignatellum, nunc INNOCENTIVM XII. ſummum Pontificem, notabilis. Antiquitatis ſane gloria paucis cedit. Nam ex ea fuit *Lucius Pignatellus*, qui jam A. 1102. Comeſtabilis urbis Neapolitanæ audivit. Omnium harum gentium teſſeræ ſcutariæ uno conſpectu in tabula ænea ſiſtuntur; metallis ac coloribus juxta Heraldicæ artis præcepta indigitatis. Accedit Arbor Genealogica Domus Carafææ longe ampliſſima, & octo fere plagulas chartæ uſualis complexa. Omittuntur autem in ea *Sigiſmundi* Piſani, *Korczacii* Poloni, & *Strigliani* illi, qui Auguſtæ Vindelicorum hodienum florent, quos ad unum communem ſtipitem referendos Altimarus paſſim docuit; quemadmodum etiam in ipſa Hiſtoria ſua tripartita de *Korczaciis* non niſi ea quæ a Simone Okolsky in Orbe Polono prælibata ſunt, de *Sigismundis* pauca, de *Striglianis* Auguſtanis paucisſima attulit. Nec deſideraveris indices. Adeſt enim aliquis *Dignitatum illuſtrium*, alii *Autorum* citatorum, alii *Familiarum* Carafis *affinium*, alii denique *Nominum* & *Rerum* memorabilium. T. III. p. 177-354. T. I. init. T. II. p. 405.

ANONYMI DIALOGI TRES: I. DE CONSTANTIA in adverſis, II. de Dignitate tuenda, III. de Amore erga Rempublicam.

Mutinæ, 1692, apud Hæredes Caſſiani. in 12. plagul. 7.

Digitized by Google

EDidit quidem hanc Dialogorum trigam *Jacobus Cantellus*, Sereniſſimi Mutinæ Ducis Geographus, e privatis, ut titulus habet, ſchedis, viroque illuſtri, Marcello Malpighio, Innocentii XII. Archiatro dedicavit. Sed quamvis Autor latere nomen ſuum voluit, non alium tamen eum eſſe compertum habemus, quam doctiſſimum virum P. *Benedictum Bacchinum*, Sereniſſimi Mutinæ Ducis hoc tempore Hiſtoriographum. Is enim, poſtquam ab Adverſariis perpeſſus gravia multa eſſet, ac Parma, in qua urbe Diarium Eruditorum, quod Mutinæ hodie pertexit, exorſus fuerat, cedere coactus, ſolatium adverſus mala & præſidium ex Philoſophia petiiſſe videtur. Itaque erecturus ſemet atque firmaturus, libellum hunc compoſuit, Dialogi (in quo *Liberii* nomine *Bacchinus* ipſe, *Angelii* vero Rev. P. Abbas *Angelus Maria Arcionius* nuper vita functus, quem Monachum ajunt doctiſſimum atque integerrimum fuiſſe, deſignantur) forma eo fine adhibita, ut Ethopœiæ indulgeret, & facilius ſe tum infirmum, tum utcunque a morbo vindicatum exhiberet.

p.26.113. Cæterum adverſa, de quibus hic diſſeritur, trium potiſſimum ſunt generum; alia perſonam diſſerentis, nonnulla ejus dignitatem, & aliqua ipſam tangunt rempublicam. Unde obſcurum non eſt, diſtinctis malis diſtincta remedia in tribus his dialogis quæri & op-
46. poni. Et in *primo* quidem ſupponit, imo conficit ex antegreſſis, jure nos triſtari ob carentiam boni, a libera noſtra pendentem voluntate: abſurde vero & ἀλόγως, ob boni carentiam, ſive ob malum, quod a libera voluntate noſtra non pendet. *Jam, cum injuriæ*, valetudo, deportatio, fatum imminens, & *alia hujus* commatis, de claſſe poſteriori ſint, juſtam dolendi cauſam, aut animi conſtantiam abjiciendi, in illis negat reperiri. Si quis obloquendi forte ſtudio dixerit, humorum conditionem in corpore, pendere ex conditione animi, & conditionem animi pendere ex humorum
p.35. conditione: vel, quod eodem recidit, vitiatam humorum eucraſian oriri ex pathematibus animi, & animi pathemata dependere ex humorum indole; ab eo committi aperte nimis circulum. Adhuc enim quæri, quid horum primo in cauſſa turbarum ſit? Illud autem eſſe procul dubio, quod, ne pathemata adſint, vel ſi adſint, ne officiant, vel
p.66.101. ſi offecere, ne officiant impoſterum, præſtare valeat; id eſt, nos ipſos.

In *ſecundo* Dialogo præcipue, in quo conſiſtat dignitas, quibus cauſſis

cauſſis vere lædatur, an de illius jactura dolendum, quouſque, & quibus mediis curanda veniat, diſquiritur. Obſervat autem Autor inter cætera, facile fieri poſſe, ut ipſa malorum hominum convitia ad alicujus dignitatem augendam non nihil conferant; quod & ſuo B. Auguſtino jamdudum confirmavit exemplo: *Hoſtes*, inquiens, *dum volentes detrahunt famæ meæ, nolentes addunt mercedi meæ*; & infra oſtenditur, ſæpe accidere, ut arma hoſtium ad reipublicæ incolumitatem proſint promovendam. Quemadmodum e contrario contingat, ut, ſi quis laudetur a ſceleſtis, laudatæ perſonæ dignitati infamiæ nota ſuffundatur. Laudem quam incompoſitum vulgus tribuat, ducendam nullius pretii. Magni ſæpe ponderis eſſe mendacium, a viro in dignitate conſtituto ſi proferri vel evulgari id contingat; apud probos etiam, quibus præconcepta de dignitate opinio perniciose imponat. Parerga graduum, munerum, honorum in republica, ſæpenumero, vulgo cumprimis fucum facere, quod favor, obſequium præſtitum, ac (utinam non!) pecunia in conferendis illis pariter, ac impetrandis multum valeant. Cæſarem patriæ libertatem evertentem, quia pro voto ceſſerit facinus, laudari: Catilinam, quod auſus immane ſed idem nefas, auſo non ſit potitus, audire peſſime. Quod ſi Cæſari Catilinæ ſors accidiſſet, & Catilinæ Cæſaris, non dubium eſſe exiſtimat, quin inter ſe laudis quoque infamiæque vices commutaſſent. Nihil officere, ſi cunctorum ſententia peſſimus habearis, teſtis autem factorum tuorum conſcientia te laudet: rurſus prodeſſe nihil, omnium calculo optimum haberi, ſi quis ſibimet ipſi fuerit peſſimus. Quod quidem Autori largimur tanto facilius, quo certius eſt, malam conſcientiam laudantis præconio non ſanari, uti nec bona convitiantis opprobrio vulneratur. Dignitatis curam, quæ ſapientem deceat, in duobus potiſſimum occupari, ut nempe actus ſuos ita is componat, ut ſanam æqui cenſoris criſin ſubire nunquam vereatur: ac ut probos male de ſe ſentientes, & præconceptis opinionibus ſeductos, de actibus ſuis ſincere & absque fuco, prout res ferunt, edoceat: præſentiſſimum ad vitam recte inſtituendam remedium eſſe, timere ſemper, ne dignitatis noſtræ jacturam faciamus apud probos: calumnias quidem excutiendas eſſe, ſed eas, quæ absque periculo excuti poſſint; reliquas intactas relinqui oportere, diluendas tempori. Crimina refellere, honeſtatis nomine utique

Margin: 69. 154. 73. 75. 77. p. 82. 83. 87. 91. 95. 98.

utique commendandum; recriminari autem, damnari merito: neque poſteriori hoc adminiculo indigere, qui integritate fulciatur; neque dignitatis cauſſam ullo modo juvari recriminandi libidine, ſed ju-
p. 102. gulari verius & confici. Sub dialogi finem monet, magno periculo nos decipi, ſi putemus, noſtra univerſorum oculos, aures, mentesque adeo perſtringere, ut, quamprimum pro rerum humanarum conditione læti quidpiam, vel adverſi nos tangit, nihil aliud cuncti,
104. quam nos cogitent, vel loquantur. Deinde, ſæpe nos triſtari, ubi ingentis lætitiæ materia ſuppetat; quem locum & ſupra tetigimus. Emergere enim in lucem publicam non raro decora, quæ non laceſſita calumniis delituiſſent: uti forte magnitudinem Hieronymi non agnoſceremus, Eraſmo judice, niſi hæreticorum & obtrectatorum calumniis inclaruiſſet.

115.119. *Poſtremi* dialogi argumentum eo dirigitur imprimis, ut pravæ philautiæ, & ambitus ſuſpicionem a ſe removeat, amorem ſuum erga rempublicam declaraturo: ac fatetur non deeſſe, qui de reipu-
117. blicæ damnis lætentur, ejusdemque incommodis, ad explendam affectuum ſuorum ataxian abutantur: alios de anomaliis & malis invaleſcentibus dolere quidem, acta perverſa perſtringere, de morum corruptione conqueri, verum non aliam ob cauſam, quam quod quæ-
124. ſita remedia graduum & honorum acceſſiones dolentibus ſint allatura; verbo, quod per threnos hujusmodi proficiatur. Sibi amorem ſuum in rempublicam oſtendenti mentem eſſe longe aliam. Inde hypotheſeos loco monet, quod toto cœlo differant, dolere de
125. incommodis rempublicam affligentibus, & iisdem incommodis opitulari: ad prius, amoris quidem vinculo, bonum civem non obſtringi; ad poſterius autem maxime. Porro, ita peculiaris
127. reipublicæ membrum eſſe unumquemque, ut membrum ſimul ſit totius orbis, magnæque illius civitatis, quam univerſum hominum genus conſtituat. Quibus poſitis id agit ut oſtendat, viciſſitudinem
132. ac mutationem, in particularibus obſervatam rebuspublicis, optimam
130. 134. eſſe univerſo rerum ordini; perinde ut ſingulorum corruptio & generatio in phyſicis univerſo rerum ſyſtemati præſtet, ut vigeat. Tan-
137. dem ſatius eſſe concludit, animos viresque in procurandis calamitatum publicarum remediis intendere, quam dolendo, inutili mœrore
157. tabeſcere; viceſque reipublicæ tamdiu æquo animo ferendas, donec in ea

Digitized by Google

in ea ſcribamur, quæ nullas patitur. Omittimus, quæ paſſim Socratico more inſperſit Autor monita politica quamplurima: neque attingimus pulcherrimos diſcurſus, qui ex Jurisprudentiæ, Medicinæ, 39.
Phyſicæ, atque Mechanicæ latifundiis ſic inſeruntur ſubinde, ut eru- 32.52. ſeqq.
dito Lectori & attento videantur non minori eſſe delectationi, quam 141. ſeq.
emolumento poſſe.

JOACHIMI HILDEBRANDI S. THEOL. D. ET Ducatus Luneburgici ejusque Comitatuum Superintendentis ſupremi THEOLOGIA DOGMATICA.

Hælmſtadii ſumtibus Georg. Wolfgangi Hammii A. 1692. in 4.

Conſtat alphabet. V. plag. 8.

D. *Joachimus Hildebrandus*, cum SS. Antiquitatum in Academia Hælmſtadienſi Profeſſor eſſet, A. M DC LVII. univerſam Theologiam XX Diſputationibus nervoſe complexus erat, easque, operam perpetui Reſpondentis præſtante Dn. *Gebhardo Theodoro Meyero*, SS. Theologiæ iſthoc tempore Candidato, deinde ejusdem in eadem Academia Doctore, & SS. Antiquitatum Profeſſore Publico, τῶν θεολογέντων examini propoſuerat. Illas, ubi uno volumine comprehenſæ, ac titulo Inſtitutionum Sacrarum inſignitæ, in lucem prodierunt, multi non ſolum Theologiæ, ſed & aliarum Facultatum Studioſi expetiverunt, ut non multo tempore exemplaria fere omnia divenderentur. Itaque Autor, deſideriis aliorum librum quærentium ſatisfacturus, viginti abhinc annis opus ſuum revidit, & nonnullis in locis auctius denuo in lucem emiſit. In animo jam tum habebat, luculentiore acceſſione librum augere, ſed concatenata negotiorum, tot Eccleſiarum ἐπισκοπὴν comitantium multitudo ac gravitas, in rem conferre non permittebat. Quantum ergo ſequentibus annis a graviſſimi muneris functionibus capiebat otii, id omne pro φιλοπονίᾳ ſua in locupletando hoc ſacro labore inſumebat. Qua ratione tandem in iſtam, quam nunc habet, magnitudinem excrevit. Ipſe tamen Autor librum ſuum in lucem educere non potuit, quippe qui paulo poſt

lo poſt abſolutum, anno ætatis ſeptuageſimo, vegeta viridique ſenecta, diem ſuum obiit. Curam igitur edendi hæredibus reliquit: typographorum autem operas direxit vir clarisſimus, Dn. *Joh. Bartholdus Niemeierus*, Primæ Philoſophiæ ac Logices in Academia Julia Profeſſor Publ. ordinarius, ut ſine erratis prodiret. Methodo diſpoſita eſt hæc Theologia analytica, habitui practico convenienter. Proinde diviſa eſt in Partem communem & propriam. Parte communi homines indifferenter omnes media conſequendæ ſalutis docentur. Inprimis de principio, e quo ſacra prudentia iſta pendet, quod eſt Sacra Scriptura, agitur. Quo expoſito, initium tractationis a fine ſuſcipitur, ſcilicet DEO: ſubjiciuntur hominis noviſſima. A fine ad ſubjectum Theologiæ proceditur, quod eſt homo ſalvandus, qui ſecundum diverſos ſtatus ſiſtitur: ſequuntur principia & media ſalutis conſequendæ. Parte propria, quæ ſacræ Politicæ inſtar habet, de Eccleſia traditur. In ipſa explicatione locorum, non tantum dogmata ex Sacris Literis proponuntur, & antiquitatis eccleſiaſticæ ſuffragiis comprobantur: ſed potiores quoque controverſiæ enucleantur. Repetuntur ſubinde doctrinæ a Theologis Helmſtadienſibus antehac traditæ, & a quibus alii Theologi noſtrarum partium diſſenſerunt. Quæ cum valde notæ ſint, easdem inpræſenti referre merito ſuperſedemus. Inſtructum inſuper eſt opus hoc gemino Indice, uno Capitum, altero Rerum.

SAMUELIS PRZIPCOVII EQUITIS POLONI & Conſiliarii Electoris Brandeb. Cogitationes Sacræ ad initium Evangelii Matthæi & omnes Epiſtolas Apoſtolicas, nec non Tractatus varii argumenti, præcipue de Jure Chriſtiani Magiſtratus.

Eleutheropoli Anno 1692. in fol. Alphab. 10.

Opus hoc, quod *Bibliothecæ Fratrum Polonorum* accedere voluit editor, autorem agnoſcit virum, cui in Principum aulis & caſtris (ſeptuagenarius quippe adhuc militiam ſequebatur) potior vitæ pars exacta fuit; ea tamen eruditione Theologica inſtructum, ut merito aliquod inter ſuos (*Socinianos* puta) nomen depoſcere ſibi videatur. Ejus,

Ejus adoleſcens admodum, cum in Academia Lugduno Batava literis operam daret, jam dedit ſpecimina. Libellus enim *de pace & concordia Eccleſiæ*, ab eo tum octodecenni concinnatus, adeo eruditorum nonnullis placuit, ut eum, dignum tanto parente fœtum, Simonis Epiſcopii eſſe crediderint: ut de Apologetico ejus, quod contra Dan. Heinſii Satyram: *cras credo, hodie nihil*, eodem fere tempore ſcripſit, nunc nihil addamus. Poſtquam ex Academia in patriam rediit, ad Regis Uladislai, Sigismundi pariter, ac Radzivilii Principis favorem aditum ſibi paravit. Idem tamen non minima pars fuit eorum, quos paulo poſt, circa annum nimirum 1663, fatales illæ Anti-Trinitariorum in Poloniæ Eccleſiis calamitates vexarunt undique, & tantum non peſſundederunt. Patria igitur ipſe quoque ejectus in Pruſſiam conceſſit, ibique Conſiliarii titulo a Sereniſſimo Brandeburgico Electore & Principe Radzivilio ornatus, Theologicis curis mentem applicuit: inde quoque, urgentibus Pruſſiæ Ordinibus, in exilium pellendus denuo, niſi mors, quæ ipſi anno ætatis ſeptuageſimo octavo d. 19. Junii A. 1670 obtigit, id antevertiſſet. Non conflictandum vero tantum viro huic cum fortuna minus proſpera, adverſæ partis culpa fuit, ſed ipſorum quoque Fratrum ſuorum animos a ſe alieniores invenit. Cum enim iſti recepta ſua de Chriſti imperio, non æterno ſed abrogando, Chriſtoque adeo in altera vita ad vilitatis humanæ ſortem deprimendo, item de magiſtratu & aliis quibusdam rebus decreta ponderari confutarique ab eo ferre non poſſent, diris eum devotum obtorto collo ad Chriſti tribunal condemnandum quaſi traxerunt; quem Papatum inter omnes fere a Papatu ſegregatas ſectas obtinere, is qui hujus libri editionem procuravit, queritur.

Scriptorum quidem Przipcovii longe majorem, quam hoc volumine exhibentur, copiam a Sandio in Bibliotheca Antitrinitariorum relatam habemus, quorum tamen iſte etiam potiorem partem ad manus ſuas non perveniſſe, ſed apud amicos hinc inde deliteſcere teſtatur. Ea vero, quæ nobis hic exhibentur, in duo diſpeſcuntur volumina. Prius Cogitationes in Evangelii Matthæi initium omnesque Apoſtolorum Epiſtolas complectitur: poſterius vero varii Tractatus, maximam partem Theologici, conſtituunt.

In Cogitationibus ad initium Evangelii Matthæi, Autor non tam

Digitized by Google

tam textus interpretationi operam dediſſe videtur, quem etiam κατὰ πόδα ubique non ſequitur, quam meditationibus, ſive dogmati alicui Theologico ſecundum præjudicia ſua confirmando, ſive practicæ cuidam doctrinæ inculcandæ, inſervientibus. Quod ipſum in cauſa etiam fuiſſe, ut *Cogitationum* potius quam *Commentarii* titulum huic ſcripto ſuo eſſe voluerit, eo minus dubitandum eſt, quo clarius ipſe Autor hoc indicat, in reſponſione ad Notas amicas, quas Cogitationibus ipſius in Epiſtolam ad Coloſſenſes Wiſſovvatius oppoſuerat, No. 24 inquiens: *Scripto huic noſtro Cogitationum titulum eo conſilio dedimus, ne quis lectorum putaret, nos in iis plenam ſacrorum librorum explicationem polliceri.*

Ut aliqua eorum, quæ diximus, demus exempla, obſervat Autor, quod C. V. Matth. verbis: *audiviſtis, quod dictum ſit*, vox *antiquis* ſemper addatur, quoties Chriſto de legibus Moſis ſermo eſt, quas *implere* ſe, id eſt, ſecundum Autoris mentem, perfectiores reddere, non vero abrogare dicit; quæ tamen omittatur, quando interpretum legis nova commenta proponantur & confutentur. Quod autem leges quædam Moſis videri queant, quibus non addita compareat vox iſta, v. g. de libello repudii & talionis jure, inde eſſe, autumat, quod verbis quidem Moſis conceptæ, in alium vero plane a Moſis ſenſu detortæ a legis doctoribus eo tempore traditæ, adeoque a Chriſto hic quoque propoſitæ atque exploſæ fuerint.

Cum ex Matth. VI. ut *adveniat Regnum Dei* petimus, de Regno Dei in his terris id Autor accipiendum eſſe docet, & inde feliciorem Regni Dei ſtatum in his terris ſperandum perpetuo eſſe colligit. Regnum enim Dei cum nunc quoque inter nos vigeat, majorem ejus gradum his precibus a nobis poſtulari exiſtimat, qui tum ex majoribus Eccleſiæ nunc florentis in fide & charitate profectibus, tum ex Anti-Chriſti deſtructione, Judæorumque converſione, orbi Chriſtiano ſperandus videatur. Cujus ævi felicitatem ipſis Apoſtolicis temporibus, & ab antiquiſſimis Eccleſiæ Patribus creditam eſſe contendit. Illorum tamen ſententiam ideo factioſe exploſam eſſe dicit ab iis, qui per illata clanculum e Philoſophia Gentili in Religionem Chriſti Gnoſtica dogmata, introducta potenti factione, Eccleſiam corruperint, quoniam iſta ſuos aſſeclas irrepentem tunc parum ſinceram in Eccleſiam doctrinam moresque depra-

depravatos improbare, ac beatius ævum optare atque expectare arguebat. Indeque & Apocalypſin a multis oppugnatam, & Papiæ ab Euſebio obtrectatum, & antiquis illis Apoſtolico ævo vicinis viris falſam affictam calumniam fuiſſe ait, quaſi aliquod terrenum regnum Chriſti poſt reſurrectionem fore ſomniarent, quod tamen illis ne per ſomnium quidem credere in mentem venerit: utpote qui, ſi reſtituendum in terris Chriſti regnum poſt reſurrectionem docuerint, *reſurrectionem primam* cum Apocalypſeos autore a *ſecunda* diſtinxerint, qua is, qui cadit, reſurgere recte omnino dicatur. Papiam vero Euſebio & Gnoſticis ejus magiſtris (quo nomine Arii factionem ei venire infra patebit) exoſum fuiſſe, non mirandum exiſtimat, cum Papiæ viciſſim peregrina Gnoſticorum dogmata, utpote his, quæ a Domino ipſo tradita ſunt, parum conſentientia, exoſa fuerint.

Cogitationes in Apoſtolicas Epiſtolas, quamvis viam, interpretibus aliis Scripturæ merito obſervatam, non ſequantur, magis tamen ad explicationem Scripturæ faciunt; ſenſus enim & intentio Scriptoris ſemper, licet breviſſimis oſtenditur. Et quamvis ſuorum interpretationibus ut plurimum adhæreat Autor, non pauca tamen etiam occurrunt, in quibus vel in plane diverſa ab iis abeat, vel novis argumentis & illuſtrationibus ab iis jam obſervata exornare nitatur. Sic v. g. in explicatione commatis 29. cap. XVI. 1. Ep. ad Cor. Crellii, Schlichtingii & aliorum ſequitur veſtigia, qui in Eccleſia primitiva revera baptiſmum pro mortuis obtinuiſſe putant, adeoque fruſtra crucem ſibi figere interpretes exiſtimant, qui a ſenſu iſtorum verborum primum obvio alium invenire laborent: in eo tamen ab iis abit, quod ipſi tanquam errorem iſtud in primis Chriſtianis condemnent, ex quo argumentum ſaltem κατ' ἄνθρωπον Paulo ſubnatum eſſe ſibi perſuadeant; ipſe vero caruiſſe errore hanc pro mortuis baptizandi ceremoniam contendat, dum eum illa opinione, ac ſi prodeſſet defuncto pietas aliena, non conjuncta, ſed ſolum in ædificationem Eccleſiæ adhibita fuerit. Baptiſmum aquæ ſcilicet externum & quaſi ceremoniale ſignum, quod aliquis ad populum Chriſti adjectus ſit, ex communi ſuorum hypotheſi, eſſe ſcribit; quod ipſum per ſe & nude ſine ea, quam deſignat, hoc eſt vera ac reali ad populum Chriſti acceſſione, quæ fiat per regenerationem, baptizato non proſit; natura tamen ſua etiam ita conſideratum Eccleſiæ mul-

tum proſit, cujus oculis palam fiat, populum Chriſti incremento ſuo augeri, quin & multos alios ad idem faciendum invitet. Sed quomodo, inquit, defunctorum acceſſione aucta credi poterat Eccleſia, cum potius morte eorum diminuta videretur? & reſpondet, ob reſurrectionis ſpem, non tanquam interierint, ſed tanquam adhuc in Eccleſiæ cenſu permanſerint, vita functos ejusmodi conſideratos fuiſſe. Ex quibus etiam argumenti Apoſtolici robur multo clarius liquere arbitratur.

In Epiſtolæ Coloſſenſibus inſcriptæ capite II. ad Platonicos Philoſophos Paulum potiſſimum reſpexiſſe Autor noſter docet; illos enim præ reliquis Philoſophis πιθανολογίᾳ illâ, de qua v. 4. loquitur Apoſtolus, valuiſſe exiſtimat; quemadmodum & nulla alia ſecta majorem in divinis ſcientiam quam Platonica ſibi vendicaverit, unde divini etiam cognomen Plato meruerit. Delectum quoque ciborum & temporum, de quo v. 16. Platonici a Pythagoræis, quorum commenta Magiſtri ſui placitis infima præcipue Academia admiſcuerat, adjuti urgebant. Tandemque etiam Geniorum cultum, jam inde a Genio Socratis initio ſumto promovebant, quæ omnia manu Apoſtoli ducta lineamenta Platonicam ſcholam repræſentare Autor noſter exiſtimat.

Subjungitur Cogitationibus in Epiſtolam ad Coloſſenſes *Reſponſio ad Notas amicas in Sacras ad Epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes Cogitationes.* Notarum, contra quas Reſponſio hæc dirigitur, autorem Andream Wiſſovvatium Socini ex ſorore nepotem eſſe, Sandius quoque annotavit. Diſplicuerat huic inter alia etiam diſtinctio, qua Noſter in expoſitione verſus 15. capitis I. Epiſt. ad Coloſs. occaſione loci I. Cor. XV, 24. uſus fuerat, inter *poteſtatem* ſcilicet Chriſti *ordinariam* & *extraordinariam*. Illam eſſe dixerat, qua Chriſto omnis ſive in cœlo ſive in terra poteſtas à Patre tradita eſt, quam dependere tamen ſemper ab illo ait; hanc verò in ſpecie poteſtatem judicii exercendi eſſe affirmaverat, quæ ita abſolute Filio tradita ſit, ut Pater neminem judicet. Hujus, non illius finem in prædicto Epiſtolæ ad Corinth. loco ſignificari noſtri Autoris eſt ſententia, aliter ſtatuentibus pleriſque Socinianorum, & cum iis etiam Wiſſovvatio, qui utramque hanc poteſtatem tollendam eſſe affirmantes, Chriſto in altera vita vix quicquam, quod ultra reliquorum beato-

rum

rum ſortem aſcendat, relinquendum eſſe ducunt. Neceſſariam autem prorſus eſſe Autor noſter ſibi perſuadet hanc diſtinctionem, ad depellendas adverſariorum Eccleſiæ ſuæ, ut vocat, calumnias. Non alio enim & plauſibiliori prætextu, ait, olim ſub Victore & Zephyrino Epiſcopis Romanis in occidente, & aliquanto poſt per conciliabulum, ut loquitur, Antiochenum in oriente, veritas & Eccleſia confeſſorum Symboli Apoſtolici oppreſſa eſt, quam quod iis impingeretur calumnia, Chriſtum nudum hominem ab iis ſtatui, cum Scripturæ Sacræ eum paſſim ut Deum omnipotentem & in ſecula benedictum proponant. Et huic tamen, quam vocat, calumniæ non deſinere quosdam Fratrum ſuorum ultro occaſionem dare queritur, cruda nimis & iniqua loci illius 1. Cor. XV, 24. explicatione, in qua errare ipſos ſatis prolixe oſtendit.

Cogitationes in II. ad Theſſalonic. c.2. prolixa de Anti-Chriſto tractatione abſolvuntur, ita quidem, ut omnia in N. Fœdere occurrentia de hac materia loca conſulantur. Illam enim eo diligentius in Eccleſia Chriſti tractandam eſſe Noſter exiſtimat, quo certius eſt, non a Chriſto tantum ſedulo eam fuiſſe inculcatam, ſed nullum quoque Apoſtolorum, excepto Jacobo, eam intactam reliquiſſe.

Paralipomena quædam in hanc Epiſtolam Cogitationibus Autor adtexuit, in quibus occaſione eorum, quæ a Paulo in ea de Anti-Chriſto traduntur, de Arianorum & Ebionitarum ſectis ex antiquitate diſſerit. Anti-Chriſtum, cum per illum Satanas Eccleſiam Chriſti deſtructum iret, primum ac potiſſimum religionis Chriſtianæ fundamentum demoliri cœpiſſe ait, Chriſtum in natura ſua fuiſſe hominem negando, vel quod eodem recidere putat, JESUM, quem omnes hominem fuiſſe ſciebant, & ab Apoſtolis edocti credebant, non eſſe Chriſtum ſeu Filium Dei, præcipue & principaliter dictitando. Erroris hujus fundamenta jam Pauli & Joannis tempore in Eccleſia jacta eſſe dicit a Gnoſticis, qui quidem initio magis ſobrie quam poſtea in Chriſtiana doctrina philoſophati ſint, ita tamen ut errorem modo dictum jam tum foverint atque propagarint. Procedente vero tempore eos in magna deliria delapſos, in multas ſectas diſciſſos fuiſſe refert, adeo ut illi, quibus ſanior mens erat, quive reliquis rejectis deliriis, in ſolo illo a Joanne etiam notato errore perſiſtebant, relicto Simonianis, Menandrianis, Valentinianis &c. Gnoſti-

Digitized by Google

corum nomine, Catholici nominari maluerint. Late autem per Eccleſiam, ex ejus ſententia, horum ſparſus error eſt, præcipue inter eos, qui e gentibus ad Chriſtum convertebantur, utpote qui omnes in propagationem doctrinæ gentilium ſapientiæ conformis conſpirabant; cum contra e Judæis orti Apoſtolicam de Perſona Chriſti doctrinam mordicus retinerent: qui tamen cum & ipſi errores quosdam in Eccleſiam protruderent, ob exiguam Sacræ Scripturæ & rerum divinarum peritiam Ebionei, quaſi pauperes diceres, vocati ſunt, quod cognomen, prævalentibus gentilium partibus, non tantum omnibus Judaiſmo propioribus Chriſtianis ſucceſſu temporis datum fuit, ſed ii quoque, qui doctrinam de Chriſto puriorem cum ortis ex Hebræa progenie tenebant, ejus probro fuerunt adſperſi; licet gentiles multi eorum fuerint, qui cum Chriſtianis ex Judæorum ſtirpe circa hoc dogma conſentiebant, quales fuerunt Juſtinus Martyr, Beryllus *Boſtrenſis* Arabiæ Epiſcopus, Theodorus Conarius Origenis coævus, & Paulus Antiochenus qui ſub Aureliano Imperatore floruit: quorum tamen adeo pauca ſcripta ad nos perveniſſe tum inde eſt, quod pauci ea ſcribendi facilitate fuerint, ut mentem ſuam *ſcripto conſignare* potuerint, tum etiam, quod ſi quæ ſcripta eorum extiterant, a partibus valentioribus fuerint ſuppreſſa. Gnoſticorum autem, quos Arianos poſtmodum præpoſtere dictos cenſet, cum diu ante Arium invaluerint, in eo vel maxime verſabatur induſtria, ut ex Sacris literis quæcunque opinionis ſuæ fundamenta colligerent; unde Eraſmus etiam eorum ſcripta una cum ipſis periiſſe dolet, utpote quæ miram Sacrarum literarum notitiam redoluiſſe ſibi perſuadet. *Præterea* Gnoſtici illi prudentiores ſeu Ariani quaſcunque artes, *malas etiam*, adhibebant, quibus in obtrudendis per fas & *nefas* Eccleſiæ dogmatibus ſuis juvari poterant. Et dubium non eſt a Sacro quoque Codice manus improbas illos cohibituros non fuiſſe, niſi divina providentia per adverſariorum zelum ipſis obſtitiſſet. Interim tamen impediri haud potuit, quo minus in aliorum Eccleſiaſticorum hominum ſcriptis pro lubitu ſupprimerent, interpolarent, caſtrarent & expurgarent, quæ modo incommoda ipſis videbantur, quod poſterioribus temporibus Liberati Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconi in Tomis Conciliorum admiſſa audacia ſatis probavit. Et propter hosce etiam, ſub Apocalypſeos & Operum Irenæi finem, iſtam execrationis formulam adjun-

adjunctam eſſe Autor noſter exiſtimat. Præter ignorantiam vero rerum ſeculo Apoſtolico geſtarum, horum perverſæ induſtriæ Romanæ quoque Tyrannidis fundamenta deberi dicit, utpote quæ in Antiocheno Concilio jecerint. Tum enim, præterquam quod Paulum Epiſcopali Antiochiæ ſede, Malchionis Sophiſtæ fraudibus & occulta Epiſcoporum quorundam cum Romano conſpiratione deturbarunt, ad Ethnicum quoque Imperatorem Aurelianum confugerunt, a quo edictum impetrarunt, quo omnes Eccleſiæ Chriſti, Epiſcopi Romani in rebus fidei ſenſum, tanquam præſulis urbis terrarum dominæ, ſequi juſſæ ſunt. Oſtendere poſtmodum Autor incipit, ſectam hanc iisdem quibus creverat, artibus deſtructam juſto Dei judicio iterum fuiſſe; etſi ea, quæ ipſi de ejus interitu adtexere animus fuit, ad manus noſtras non pervenerunt.

Ad alterum quoque volumen paucis accedendum eſt. Continentur in eo varii Tractatus, Theologici maximam partem argumenti, e quibus *Diſſertatio de Pace & Concordia Eccleſiæ* jam duabus vicibus, anno nimirum 1628 & 1630 publici juris facta, quin in Germanicum quoque ſermonem translata fuit. Pariter *Vita Socini* non A. 1636 modo, una cum *Diſſertatione de ſummo bono Chriſtianorum* prodiit, ſed in Belgica quoque lingua ejus aliquoties repetita fuit editio, & denique etiam una cum memorata diſſertatione in Bibliotheca Fratrum Polonorum Socini operibus præmiſſa legitur. *Panegyricus bonori Uladiſlai Sigismundi Poloniæ Regis dicatus* A. 1633; *Reſponſio* vero ad *Heinſii* Satyram, *cras credo, hodie nihil*, A. 1644. typis impreſſa extat; quemadmodum etiam *Religioni a calumniis Atheiſmi vindicata contra Epiſtolam F. M.* Chriſtophoro Sandio obſtetricante A 1672. lucem aſpicere licuit. De quibus omnibus proinde, utpote eruditis jam olim notis, nunc quidem nihil dicere attinet.

Judicium de libro P. Cichovii regni Poloniæ Ordinibus oblato, nihil notatu dignum continet, niſi quod Autor in eo confutat, Pontificii perſona indutus, argumenta Jeſuitæ, Statuum in Unitarios animum concitare nitentis, quos graviſſima quæque ob diſſenſum in religione pati voluerat, ejusque inſtitutum tam Reipublicæ quam ipſi Catholicæ Religioni obeſſe oſtendit.

Similis generis eſt *Apologia ad Sereniſſimum Brandeburgicum*

Electorem, in qua calumniis, quas ſuæ communioni perperam impingi queritur, diſſipatis, ſedem ſibi ſuisque in Boruſſia concedi petit.

Majoris momenti eſt *Apologia iſtius Hyperaſpiſtes*, ubi quod breviter ſaltem & ſubobſcure in Apologia fecerat, contra quamplurimos ſectæ Socini addictos prolixe agit, utpote qui converſioni Judæorum nimium intenti, ut opiniones ſuas eorum captui magis conformarent, nimis abjecte de Chriſto ſentiebant, cujus regnum terrenum ac cœleſte intra breves terreni regni metas includebant, & naturam ejus in cœlis glorioſe viventis in humanæ vilitatis ordinem redigebant; qua de re jam ſupra etiam contra Wiſſovvatium eum egiſſe diximus. Aſt vero, quamvis Autor Chriſtum proprie & ſine figura Dei filium, ex eſſentia Patris natum, contra ſuorum quosdam probare nitatur, quamobrem etiam inviſi admodum ipſi fuerunt, tantum tamen abeſt, ut genuinam veritatis lucem illis propius multo conſpexerit, ut ſubtilius potius erraſſe, quam melius veritatem introſpexiſſe dicendus ſit. Divinam enim quidem naturam, æque ac humanam, in Chriſto agnoſcit, ſed illam ſuccedere humanæ, quam expellat, ſibi perſuadet, adeoque nec æternam generationem, qua in divinam naturam Chriſtus genitus eſt, ſed in tempore factam eſſe ſibi perſuadet, ut alia nunc omittamus.

Cognati cum hoc libro argumenti eſt *Demonſtratio, quod neque Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti per Metaphoram pater, neque Filius ejus unigenitus per eandem Metaphoram filius dici queat aut debeat*, quippe quæ in prioribus illius imprimis capitibus prolixe pertractata, per totum hunc librum contra tum in lucem emiſſum recenter tractatum denuo adſtruitur.

In *Animadverſionibus Apologeticis ad aculeatum Jo. Amoſi Comenii ſcriptum, quod occaſione Irenici Irenicorum contra Fratres Polonos ediderat*, notatu forte non indignum eſt, quod animadvertit Autor, ſcripti hujus Comenio cauſam fuiſſe eam, quod labefactatam inter Reformatos fidem ſuam, ob ſuſceptum vaticiniorum, falſi eventu mox convictorum, patrocinium videns, commodiorem reſtaurandæ ejus viam non invenerit, quam ſi Unitarios, in quos Reformatorum animos eo tempore maxime exacerbatos noverat, ſcripto aggrederetur. Irenicum autem iſtud Irenicorum, quod ſcri-
bendi

Digitized by Google

bendi materiam Comenio dederat, Socinianum autorem habere, nullo fundamento conjicere Comenium Noſter contendit, utpote in quo non Menoniſticæ tantum ſectæ plurima faveant, ſed multa etiam Socinianis adverſa contineantur. Verum recte omnino ſenſiſſe Comenium neminem hodie latet, poſtquam Danielem Zvickerum fœtus iſtius patrem eſſe innotuit, qui etiam triplici Irenicomaſtige Comenium, quamvis occultato itidem nomine, refutavit.

In *Reſponſione ad Scriptum Georgii Nemiricii, cunctos in Polonia a Religione Romana diſſidentes, ut in gremium Eccleſiæ Orientalis ſe recipiant ſuadentis*, parte priori varios, ex quibus Eccleſia vera ſit agnoſcenda, characteres Autor tradit, & hac occaſione, quam neceſſarium ſit, ut privato judicio publica Eccleſiæ doctrina ad examen revocetur, oſtendit, tandemque variorum Nemiricii circa doctrinam de Eccleſia errorum confutatione huic parti finem facit. In parte vero altera quærit: an diſſidentes ab Eccleſia Romana & Græca, dogmata & ritus Eccleſiæ Orientalis illæſa conſcientia recipere poſſint? indeque ad omnium fere dogmatum, circa quæ controverſiæ motæ fuerunt, breve deſcendit examen, ac reformationis & a corruptis Eccleſiis ſeceſſionis patrocinium in ſe recipiens, tandem oſtenſis in finali Nemiricii confeſſione erroribus, ordinisque monaſtici vanitate, toti operi colophonem imponit. Qui reſtant Tractatus omnes jura Magiſtratus Chriſtiani reſpiciunt, & in *Animadverſionibus* quidem *ad libellum de qualitate regni Chriſti*, an Chriſtiano homini terrenæ dominationes conveniant, ſive an inter Chriſtianos Magiſtratui locus eſſe debeat? contra Autorem dicti libelli, qui id negaverat, & quem Danielem Brenium eſſe a Sandio diſcimus, diſquiritur.

Succedit hinc *de Jure Chriſtiani Magiſtratus & privatorum in belli pacisque negotiis liber.* Cum enim hanc materiam a ſuæ communionis hominibus adeo hactenus accurate non pertractatam Noſter viderit, ut potius in fanaticas circa eam opiniones multi inciderint, quin ipſe quoque Socinus non ſatis ſibi conſtitiſſe videatur, magno ſtudio Chriſtiano Magiſtratui jus ſuum aſſerit, profligatis ſtrenue adverſariorum ex Fratribus argumentis: quod ipſum fuſius adhuc facit in ſubſequenti *Apologia prolixiori*, qua memoratum tractatum contra iniqui accuſatoris, quem Joachim. Stegmannum

num juniorem eſſe conſtat, criminationes munire coactus fuit.

Ultimum inter Tractatus Theologicos locum occupant *Vindiciæ libri de Magiſtratu contra Danielem Zvickerum*, qui ea, quæ ipſe de hac materia ſcripſerat, a Przipcovio convelli & incommodis conſequentiis urgeri cernens, multum ſtomachatus videtur in ſuo contra autorem noſtrum libro, nondum edito; præcipue vero injuriam ſibi factam eſſe conqueſtus eſt, quod varia, quæ ne per ſomnium quidem in mentem ſibi veniſſe ait, tanquam ex ſua ſententia fuerint prolata. Verum lepide iras & objectiones hujus adverſarii ſui Noſter retundit, qui tamen his quoque de Magiſtratu ſcriptis, ut ſupra jam fuit notatum, apud Fratres Unitarios gratiam non adeo magnam inivit.

LE JANSENISTE CONVERTI PAR UNE RELIGIEUSE URSELINE. i. e.
Janſeniſta converſus per Virginem ex ordine S. Urſulæ.

Coloniæ apud Carolum ab Egmond 1691. in 12. plag. una.

NOndum ita conquievit, poſt decreta licet Pontificum, lis Janſeniſtica, quin ſubinde aliquæ ejus ſcintillæ erumpant. Sunt enim qui non tantum Janſenii ſententias defendant, ſed & Pontificum deciſiones benignius interpretentur, veteresque cum adverſariis, inprimis ex Societate Jeſuitica, rixas renovent. *Aliquando* & hi ſuas agunt partes, ut Autor hujus ſchediaſmatis fecit, in quo in re ſeria mimum inſtruit, colloquium fingens inter Doctorem quendam Janſeniſtam, & Virginem ſacram ex *Urſulinis*, quæ Auguſtini regulas ſequi dicuntur. Cum vero ex ſancti illius Epiſcopi ſcriptis Janſenius theſes ſuas depromſiſſe videri voluerit, idque ejus ſectatores operoſe & conſtanter confirmare nitantur; in tractatu hoc, perbrevi quidem, ſub perſona Virginis argumenta ex ipſius Auguſtini ſcriptis verbotenus adductis indicantur, quibus ſententiæ Janſenii penitus deſtruantur. Non vacavit nobis tot libros de controverſiis illis publicatos nunc perveſtigare, ut appareret, num eadem

dem Auguſtini loca antehac allegata & ventilata fuerint, nec ne: interim quia nec multa nec prolixa ſunt, adſcribere ea, ut ab autore libelli referuntur, haud inconſultum eſſe duximus. Sunt autem hæc: *Ex ſermone XCI. de tempore*: Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt, impoſſibile aliquid a Deo præceptum eſſe. *Ex cap. XVI. de nat. & gratia*: Juſtificatum a Deo non deſeri, niſi Deum prius ipſe deſerat. Sanat ergo Deus non ſolum ut deleat, quod peccavimus, ſed etiam, ut præſtet, ne peccemus. *Ex homil. XII. inter L.* Per Dei adjutorium cum ſit in poteſtate tua, utrum conſentias Diabolo, quare non magis Deo, quam ipſi obtemperare deſideras? *Ex comment. in Pſ. XCI:* Satanas non cogit invitum, in tua poteſtate eſt conſentire, aut non conſentire. *Ex cap. XI. de duab. anim.* Neminem vituperatione aut ſupplicio dignum, ſi non faciat, quod facere non poteſt. *Ibid. cap. XII.* Dicere reum teneri quempiam, quia non fecit, quod facere non potuit, eſſe ſummæ iniquitatis & inſaniæ. In *Pſal. LI.* Benignitas ante te, iniquitas ante te, compara & elige. *Ex cap. V. de bon. perſev.* Credere vel non credere eſt in arbitrio voluntatis humanæ. *Ex cap. XXXIII. de Spir. & lit.* Vult Deus omnes homines ſalvos fieri, non tamen adimit liberum arbitrium. His motus Doctor ille fictitius, convictum ſe eſſe fatetur, & virginem hortatur, ut cum ſodalibus ſuis nec audiat poſthac Janſeniſtas, nec libros eorum legat, ſed Jeſuitis perpetuo adhæreat, quod magno cum emolumento ſuo factura ſit. Non deerunt fortaſſe, qui illa Auguſtini dicta ex ipſo Auguſtino ita explicent, ut a Janſenii ſententia non videantur diſcrepare: rectius fecerint, qui litem ex clariſſimis Scripturæ locis diremtum iverint.

ANTONII BYNÆI DE MORTE JESU CHRISTI Liber primus.

Amſtelædami apud Ger. Borſtium 1691. in 4. Conſtat Alphab. 4.

ABſolutis, quas in Actis A. 1690. p. 115. & ſq. recenſuimus, de Natali Chriſti doctiſſimis lucubrationib9, de Morte ejuſdem Servatoris, (quod argumentum idiomate patrio, h. e. Belgico jam ante hos novem annos tractaverat,) clariſſimus Autor, Eccleſiaſtes hodie Da-

ventrienſis, ampliſſimos commentarios edere deſtinavit, atque hoc tomo librum primum exhibet. Quem in octo capita ita partitus eſt, ut ſingula partem aliquam Harmoniæ Evangeliſtarum complectantur, eique ſubjiciatur accurata primum textus Græci variantiumque lectionum inſpectio; deinde ſententiæ magnorum Virorum, qui eandem hiſtoriam ſacram vel perpetuis commentariis illuſtrarunt, quales H. Grotius, Heinſius, Ligtfootus, Voſſius, & ex Noſtratibus Johannes Gerhardus, vel partes quaſdam ſeorſim expoſuerunt, quales Hieronymus Mercurialis, Petrus Ciacconius & Fulvius Urſinus, qui accumbendi in conviviis rationem, Juſtus Lipſius, Thomas Bartholinus & Claudius Salmaſius, qui crucem, Joh. Jac. Chiffletius, qui lintea ſepulchralia diligenter delinearunt, conferantur inter ſe, ac librentur quaſi, tandemque quid ubicunque videatur, ſubjiciatur. Hiſtoriam ipſam orditur a verbis Matthæi 26, 1. 2. *Et factum eſt, cum finiviſſet Jeſus omnes ſermones iſtos, dixit diſcipulis ſuis, ſcitis &c.* atque in expoſitione verborum S. Cœnæ, a Matthæo, Marco & Luca recitatorum, hactenus quidem deſinit. Textus ſacri cum rationem ubique habeat doctiſſimus Vir, & lectionem receptam ſoleat componere cum MSs. quibusdam codicibus, inprimis cum celebri illo MS. Alexandrino, nobisque in manus fortuito venerit itidem MS. aliquod in Bibliotheca Zittavienſi hactenus latens, dignum putavimus, collationem quandam eorum ante omnia
p.10. inſtituere. Sic Matth. 26, 1. omittunt quædam exemplaria *πάντας*;
90. omittit etiam MS. noſtrum. Matth. 26, 3. omittunt Alexandrinum a-
liaque *καὶ οἱ γραμματεῖς*; habet noſtrum. Comm. 4. pro *κρατήσωσι*
140. *δόλῳ*, MS. Alexandrinum mutato ordine, *δόλῳ κρατήσωσι*, quaſi
205. *δόλῳ* pertineat ad ea quæ ſequuntur; ſimiliter MS. Zittav. Porro
Joh. 12, 2. quidam codices habent, *ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ*, & adji-
264. cit *σὺν* etiam MS. noſtrum. Marc. 14, 3. codex Cantabrigienſis,
298. *ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ*; MS. noſtrū omittit *τῆς*. Comm. 6. pro *εἰργά-
σατο εἰς ἐμὲ*, MS Alexandrinum habet *ἐν ἐμοὶ*, & hæc lectio Bynæo
videtur genuina, altera vero ex Matth 26, 10 profecta; ſimiliter MS.
304. noſtrum, *ἐν ἐμοί*. Comm. 8. pro *ὃ εἶχεν*. MS Alexandrinum & omnes
Stephani codices legunt, *ἔσχεν*; rurſus *ἔσχεν* & MS noſtrum. Sic Luc.
339. 22, 4. celebre illud MS. Alexandrinum omittit *τοῖς*; omittit etiam
359. noſtrum. Marc. 14, 11. & Luc. 22, 5. MS. Alex. & alia, *ἀργύρια*,
in plu-

Digitized by Google

in plurali; ſimiliter noſtrum. Matth. 26,16. pro καὶ ἀπὸ τότε, noſtrum p.374.
καὶ ἀπότε, per aliquam contractionem. Joh. 13, 22. codex Can- 405.
tabrigienſis ἔβλεπον δὲ, pro οὖν; & ita etiam MS. noſtrum. Joh. 13,30. 448.
editio Rob. Stephani ac Francofurtenſis 1597 & aliæ plures, legunt
ἦν δὲ νὺξ, ὅτε ἐξῆλθε; eodem modo MS. noſtrum. Marc. 14, 12. 469.
codex Cantabrigienſis, ἑτοιμάσωμέν σοι; ſimiliter codex noſter.
Incidenter poſt Bezam & Grotium emendat Bynæus Matth. 23, 8. ὁ 487.
καθηγητὴς; potius enim ait legendum, cum tot aliis codicibus, ὁ δι-
δάσκαλος; & ita codex Zittavienſis. Verum hæc ſpeciminis loco 497.
ſufficiant. Nunc enim ad Autorem noſtrum redeundum.

Ipſam hiſtoriam ſacram de morte Servatoris præcedit prædi-
ctio Jeſu Chriſti, *fore ut morti objiceretur triſti & inboneſtæ.* Ne-
ceſſariam ejus rei inculcationem fuiſſe cenſet Bynæus propter im-
minens offendiculum, quod ex præjudicio totius gentis de regno
quodam terreno certiſſime erat naſciturum. Et iſto præjudicio ab-
reptum quoque fuiſſe Johannem, cum mitteret duos ex diſcipulis ſuis, 7.
rogatum: *Tune es ille, qui venturus.* Hanc enim fuiſſe legationis iſtius
cauſam, Jeſu monitum facere veriſimillimum: *& beatus eſt, qui non
fuerit offenſus in me.* Indigniſſimum nimirum putaſſe Johannem, ſe,
anteambulonem Meſſiæ & miniſtrum præcipuum, in carcere capti-
vum detineri. Omnium clariſſime autem, cum a morte ſua bi-
duum modo abeſſet, inculcaſſe Jeſum mortem ſuam, cum ſcilicet fi-
niviſſet *omnes ſermones iſtos*, nempe, ex ſententia Bynæi, omnes, quos
eo ipſo die tam ad Judæos, quam ad diſcipulos ſuos habuerat,
qui certe & multi fuerint, & haud exigui momenti, a Matth. 21,
23. uſque ad finem c. 25. relati. In *biduo* autem illo occupari videtur
controverſia totius libri primaria, quumque ſententiam ſuam By-
næus ſparſim proponat, nos eam in compendio totam exhibebi-
mus. Dicit igitur, biduo ante paſcha, i. e. diei Martis veſpera cœ-
naſſe Jeſum Bethaniæ in domo Simonis leproſi, & monuiſſe diſci-
pulos de morte ſua ipſo Paſchatis Judæorum die, qui inſtabat, pa-
tienda. Eadem veſpera unctum fuiſſe a Maria, ſorore Lazari. Po-
ſtero die, qui Mercurii fuerit, Judam adiiſſe pontifices maximos &
præfectos templi, ac cum iis de Jeſu tradendo mercede fuiſſe pa-
ctum. Diei illius veſpera Jeſum iterum cœnaſſe Bethaniæ, atque
inter cœnandum lavaſſe diſcipulorum pedes, cum Judas non tan-

tum in animum induxiſſet ſuum, ut Jeſum traderet Judæorum proceribus, ſed etiam operam ſuam iis jam addixiſſet mercede. Sequenti die, qui Jovis fuerit, omnia ad celebrandum Paſcha paraſſe diſcipulos, ac Jeſum eadem veſpera veniſſe Bethania Hieroſolymam, & in ipſam domum, in qua Paſcha juſſu ejus erat paratum, ibique comediſſe, ac Cœnam Euchariſticam inſtituiſſe. Hoc ut
p.19.24. perſuadeat, admonet, diſcipulis non incognitum fuiſſe, poſt biduum, h. e. die Jovis Paſcha ſuum celebrare omnes Judæos. Diſcipulos
29. etiam primo die azymorum, quo a Judæis pro more & ex præcepto legis Paſcha celebrandum erat, ultro ac ſua ſponte rogaſſe Jeſum, ubi Paſcha ſtatutum & ordinarium parari vellet. Et patrem familias, apud quem parabatur ex mandato Chriſti, non habiturum
30. fuiſſe cœnaculum ſuum ſtratum, niſi fuiſſet legitimum & ſolenne
[illegible] tempus Paſchatis ab omnibus Judæis celebrandi. Præterea agnum paſchalem ea tempeſtate mactari non potuiſſe niſi Hieroſolymis in atrio templi, neque alio die, quam cum id fieret ab univerſa gente, neque ſacerdotes mactaturos agnum vel ſanguinem ejus ad altare ſparſuros fuiſſe, imo accuſaturos potius Jeſum, tanquam violato-
45. rem legum & traditionum. Ad ſententiam Pauli Burgenſis, qui putat, Judæos traditione majorum feſtum Paſchatis rejeciſſe in diem Sabbati ſequentem, ne concurrerent duo Sabbata magna, reſpondet Bynæus, eam traditionem tempore Chriſti nondum fuiſſe in uſu, cujus rei gratia adducit teſtimonia uno plura, contra Caſaubonum, & alios. Singulis enim non immoramur. Redit deinde
97. ad textum, & per ἀρχιερεῖς, qui conſultarunt de *Jeſu per dolum capiendo*, intelligit Pontificem maximum, atque *illos omnes*, qui erant de familia pontificali, & ſanguinis proximitate jus ſuccedendi vicinius habebant; motumque ſe ait verbis Lucæ, Act. 4, 6. Ibi enim loco τῶν ἀρχιερέων recenſeri *Annam, pontificem maximum, & Cajapham & Joannem & Alexandrum & quotquot fuerint ex genere pontificali.* Conſultationem autem factam ſtatuit duplicem, ac priorem quidem, de qua Johannes, ſi non ipſo, ſaltem ſequenti aut ad ſummum tertio poſt Lazarum reſuſcitatum die, ne-
134. que adeo intra biduum illud, de quo ſupra; poſteriorem, de qua Matthæus, biduo ante Paſcha, & eodem die, quo Jeſus mortem ſuam prædixerit, feria ſcilicet tertia, i. e. die Martis, in domo & cœna Bethanienſi.

thanienſi. Eadem veſpera etiam ſepulturam ſuam diſcipulis ante oculos ponere voluiſſe Jeſum; unctionem ſibi factam exponendo ἐς τὸν ἐνταφιασμὸν, *ad pollincturam ſuam*. Atque adeo bis unctum eum exiſtimat, & a diverſis mulieribus, ſic quidem, ut de eadem hac unctione in domo Simonis leproſi loquantur Matthæus, Marcus & Johannes, Lucas autem de peculiari & diſtincta, quæque ante quatriduum contigerit in domo Simonis Phariſæi. Nomen Lazari obiter notat contractum eſſe ex Eleazar; & hinc in parabola vix excogitari potuiſſe nomen accommodatius mendico, quam ut Lazarus vel Eleazar vocaretur, cui non homines ſubſidio ſunt, ſed Deus unus. Quumque multa attuliſſet de νάρδῳ πιστικῇ, tandem maxime probat iſtam ſententiam, quæ *nardinum* illud dicit tunc fuiſſe præcipue celebratum, quod ex ſpicis nardi confectum eſſet. Ex *ſpicato* igitur Latinorum, quod apud Galenum extat, feciſſe Judæos, trajectis literis, νάρδον πιστικὴν; quomodo ex *penula* Φαιλόνη. Circa rationem cognominis Judæ, *Iſchărioth*, nihil definit. Incertam non modo illam ſed plane incognitam eſſe ait, neque dignum proditorem, ut in illo quis deſudet. Dignius putavit diſquirere, an mulier illa, quæ Jeſum unxit, cogitarit de morte ipſius proxime inſtante, eumque in finem officium hoc præſtiterit, ut fidem ſuam & amorem erga jam jam moriturum teſtaretur? Viſusque ſibi eſt de eo non immerito dubitare, & a Gerhardo noſtro diſcedere. Fœminas illud tantum audiviſſe videri, quod Jeſus in Galilæa dixerat, *futurum eſt, ut filius hominis tradatur in manus hominum.* Inde ad ſolum ſermonem in Galilæa habitum provocaſſe angelos in ſepulchro. Mulierem autem hanc non fuiſſe inter Galilæas, ſed habitaſſe in Judæa, in vico Bethaniæ. Verba igitur Jeſu ſic interpretanda: unctio hæc accipienda eſt, *quaſi* corpus meum mortuum more gentis ab ea perfuſum unguentis eſſet. Pergit in hiſtoria ſacra, & aſſerit, facta unctione hac, Judam, qui eam tam indigne tulerat, feria quarta ſeu ſequente die Mercurii ipſoque adeo mane, adiiſſe pontifices maximos, eo animo, ut Chriſtum traderet; neque igitur acceſſiſſe illos eodem illo die, quo congregati fuerant ad conſultandum de doloſa ejus interemptione, ſed demum die ſequenti, contra Voſſium, Gerhardum alioſque plures. Cumque Lucas acceſſiſſe eum dicat etiam τοὺς στρατηγοὺς, Bynæus ait veri-

p. 159. 178. 179. 183. 241. 286. 314. 353. 345.

Digitized by Google

ſimile eſſe, ſi intelligantur Duces variarum in templo excubiarum.
Cum enim excubiæ illæ magnum ſacerdotum Levitarumque gregem
p.348. continerent, ſingulas habuiſſe ſuos præfectos. Poſſe tamen non
inepte porro cogitari, annon ſacerdotum quorundam id ſingulare
munus fuerit, ut inſpicerent atque attenderent, quæ fierent in tem-
plo, mitterentque in carcerem, qui peccaſſent in ſacra, atque adeo
eodem officio functi ſint, qui στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ, *præfecti templi* a
Luca vocentur, habuerintque poteſtatem prehendendi ſontes. Se-
386. quitur altera illa cœna, qua pedes diſcipulorum lavit Jeſus; atque
hanc veſpera feriæ quartæ ſeu Mercurii Bethaniæ habitam, ſtatuit
Bynæus, & duo illa indicia de Juda proditore ita diſtinguit, ut pri-
mum factum ſit adhuc Bethaniæ in cœna veſperæ ultimæ, ad Joan-
nem ſolum voce ſubmiſſiore, atque tunc Judæ buccella data, alte-
rum Hieroſolymis in ea nocte, qua Jeſus Paſcha ſuum ultimum cum
diſcipulis comedit, ad Apoſtolos omnes. Similiter diſtinguit ver-
395. ba Chriſti de trina negatione Petri. Primum ait illum de hac lo-
cutum pridie feſti Paſchatis, & dixiſſe tantum *non cantabit gallus,
donec abnegaveris me ter*; nocte vero ſequenti adjeciſſe, *hodie hac
ipſa nocte* &c. Locus, ubi Paſcha ſuum comedit Chriſtus, vocatur
501. ἀνώγεον ἐστρωμένον, quod ſic illuſtrat Bynæus, *conclave ſuperius
ſtratum lectis, in uſum advenarum, qui edendi paſchatis cauſa Hiero-
ſolymam aſcendebant, & per modum hoſpitii gratuiti jam prepara-
tum.* In hoc comitatu Jeſu adhuc fuiſſe Judam, atque ea etiam
ratione ſatisfacere Jeſum legi voluiſſe, accipiendo diſcipulos duode-
516. cim, cum hic numerus juſtus eſſet, & talis ad agnum paſchalem re-
538. quireretur. Ibi vero & in iſta cœna paſchali ſecutum demum aper-
tum indicium de proditore Juda. Ita quidem, ut arbitretur, ace-
556. tabula, in quibus herbæ amaræ, quæ cum agno comedendæ erant,
intingebantur, propter numerum accumbentium, uno plura fuiſſe
appoſita. Cum ergo Judas proxime accumberet, & eo ipſo mo-
557. mento, in eodem acetabulo cum Jeſu manum intingeret, voluiſſe
eum proditorem ſuum nunc quidem omnibus manifeſto innote-
ſcere, ac dixiſſe, *qui intingit mecum &c.* Et cum ille iracunde ro-
garet, & per modum expoſtulantis, *num ego ſum?* denuo palam at-
565.568. que aperte hominem hunc impium in lucem produxiſſe, affirmando:
tu dixiſti. His denique ſubjicitur pars poſtrema hujus libri, inſti-
tutio

Digitized by Google

tutio Cœnæ Euchariſticæ. In cujus expoſitione cum Autor profeſſionis ſuæ ſocios ſequatur, neque peculiare quid aut eximium occurrat, poſſumus hactenus eſſe parciores. Illud notandum adhuc, verba ultima Chriſti, *non amplius bibam ex fructu vitis, usque ad diem illam, cum ipſum bibam novum in regno patris mei*, ſic a Bynæo intelligi, ut Chriſtum dicat certiores reddere voluiſſe Apoſtolos, ſe vinum iterum bibiturum cum ipſis eſſe, ubi redux factus foret in vitam. Et hoc factum colligi poſſe ex verbis Petri, *nobis, qui comedimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit a mortuis.* Interpretationemque hanc ſimpliciſſimam & genuinam videri ſibi, aſſeverat.

DOMINICI GULIELMINI MEDICI ET MAthematici Bononienſis Epiſtolæ duæ Hydroſtaticæ, altera Apologetica adverſus Obſervationes contra Menſuram aquarum fluentium a clariſſimo Viro Dionyſio Papino factas, & Actis Erud. Lipſiæ anni 1691 inſertas: altera de velocitate & motu fluidorum in ſiphonibus recurvis ſuctoriis.

Bononiæ apud HH. Antonii Piſari 1692. 4. plag. 6.

AUtor, qui jam excellentis ſuæ in mathematicis ac phyſicis doctrinæ ſpecimina dedit, aquarum apud Bononienſes curæ præfectus, curſum earum mathematicis legibus coercere aggreſſus eſt, edito opere ſubtiliſſimo de Menſura aquarum currentium, cujus partem priorem recenſuimus jam menſe Febr. 1691. Cum autem intellexiſſet, ingenioſiſſimum Virum & in his ſtudiis verſatiſſimum Dionyſium Papinum quædam oppoſuiſſe in Actis menſis Maji ejusdem anni, Epiſtolam ſcripſit Apologeticam ad Dn. *G.G.L.* cui alteram addidit de motu fluidorum in ſiphonibus recurvis ad celeberrimum Virum *Ant. Magliabecchium.* Statuerat Gulielminus: *eandem eſſe velocitatem aquæ fluentis per aliquam ſectionem canalis inclinati, quæ foret, ſi fluxiſſet e vaſe per lumen ſimile & æquale ſectioni, tantum infra ſuperficiem aquæ poſitum, quantum ſectio eſt infra horizontalem ductam per initium alvei.* At Papinus ſtatuerat:

aqua

aqua per tubum uniformem, ſemper plenum, & utrinque apertum fluentis velocitatem dimidia eſſe illius qua flueret e vaſe per foramen ſimile & aquale ſectioni tubi, tantundem a ſuperficie aqua remotum, quantum apertura inferior ſeu tubi ſectio ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta. Et cum judicaret Papinus, hanc aſſertionem prima fronte pugnare videri cum illa Gulielminiana, eam non ſatis firmam oſtendere aggreſſus erat, quoniam ſcilicet fluida non ſemper ſequerentur leges deſcenſus gravium a Galilæo præſcriptas, idque confirmabat, tum in ſuo caſu, ubi de tubo agitur ſemper pleno & non niſi utrinque aperto, tum in Gulielminiano, ubi canalis quidem apertus eſt, ſed tamen partes in canali ſuperiores pro varia inferiorum celeritate afficiuntur. Quæ pluribus in Actis Maji ſuperioris anni legi poſſunt, ubi & Figuræ huc pertinentes ſunt inſpiciendæ.

Ad hæc reſpondet Gulielminus, *primo* duas diverſas aſſertiones non pugnare, cum agant de diverſis; nam in caſu Papiniano, ubi tubus, in quo aqua deſcendit, ſemper manet plenus, motum non eſſe liberum aut naturalem, ut in apertis canalibus, ubi impedimenta a cohæſione & contactu ipſe Gulielminus inter demonſtrandum diſerte excluſerit. *Deinde* dubia affert contra Aſſertionem Papinianam. Fatetur quidem, aquam per tubum ſemper plenum æquabili celeritate deſcendere, ſed hoc fieri ob preſſionem aëris, ideoque miratur Papinum ipſummet in probando uti legibus Galilæi, quæ tamen ad deſcenſum liberum pertineant, ideoque nec debuiſſe eas eo loco Papinum adhibere, nec in ſe ſuo loco adhibente improbare. Addit quoque, caſum Papini videri conditionem impoſſibilem involvere. Nam ſuperficiem tubi in vaſe aqua pleno *poſiti*, ſupra infraque aperti, ex Papini hypotheſi non debere eſſe depreſſam infra aquæ ſuperficiem, & tamen dum effluit ſemper plenum manere debere, quod rerum naturæ repugnet; nam illam aquæ mathematicam ſuperficiem, qua tegatur, non impedituram, quo minus aer per ſuperius orificium ingrediatur in tubum, qui proinde non ſit futurus aqua plenus. Huic tamen defectui mederi licere, ſi (Fig. I.) ponatur vas A B C D clauſum ſupra in D A, & afferruminatum eſſe tubum Q R S qui aquam ſuppeditet. Addit ſuperflua requiri in propoſitione, neque enim referre an orificium G vaſis a Papino deſcripti, ſit æquale & ſimile ſectioni tubi, cum velocitas non

non dependeat niſi ab altitudine aquæ. *Tertio* oſtendere aggreditur, velocitatem aquæ in E (Fig. 1.) qua effluit ex tubo FE, qui ſemper plenus manere ponitur, eandem eſſe cum velocitate, qua effluit ex lumine G, non dimidiam. Hoc ita probat p. 120: Quoniam contra orificium E premit aer, intelligatur ſiphon FE reflexus in C, & inde exporrectus ſurſum in H, ita ut altitudo orificii H ſupra E tanta ſit, ut tubus GH ejusdem diametri ac FE tantum aquæ continere poſſit, quantum ſufficit ad æquilibrandam totius aeris preſſionem v. pedes 33; & ſupra H mente intelligatur demta omnis preſſio aeris. Producatur itidem tubus RS in I, & altitudo SI æqualis ſit altitudini tubi GH, ita ut videlicet tantum aquæ contineat, quantum valet ad premendam ſuperficiem aquæ S, æquali momento ac premit tota aeris altitudo; & ſupra I præſcindatur ut ſupra omnis aeris preſſio. Si mavis, intelligantur producta ſuperius latera vaſis ABCD ad prædictam altitudinem, ut ſcilicet tantum aquæ in altitudine poſſint continere, quantum continetur in CH vel SI, & deinde intelligantur aqua pleni tam uterque tubus ISRE & ECH quam vas ABCD; evidens eſt ex ſupra dictis, quoniam preſſioni aeris in S ſubſtituta eſt preſſio æqualis cylindri aquei IS, & preſſioni aeris in E ſubſtituta eſt æqualis preſſio cylindri aquei HE, motum ſive velocitatem aquæ in tubo invariatam fore, & ſi ſemper plenus retineatur tubus IS, continuaturum etiam motum in eodem tubo FE, ut prius: quare cum tubus ECH uniformis ſupponatur tubo FE, eadem velocitas, quæ eſt in FE ex ſupra demonſtratis, contingit in GH & in exitu ab orificio H: qua ergo velocitate aqua erumpit ab H, eadem erumpit etiam ab E, etiamſi auferatur tubus ECH: ducta ergo per H horizontali ſecante tubum SI in M; patet per demonſtrata ad prop. prim. lib. 2. Aq. flu. mens. aquam ea velocitate fluxuram ex H, ac ſi cecidiſſet ab I in M; ſed IM eſt æqualis PQ (cum enim SI, CH ſint æquales & æquales partes HL, SM; etiam reſiduæ IM, LC æquales erunt, eſt autem LC æqualis PG; ergo & IM æqualis erit PG) ergo aqua exit ex H, ſive ex E, ea velocitate, quam habuiſſet, ſi cecidiſſet ex P in G, ſed etiam velocitas in G eadem eſt, ac ſi ex P in G cecidiſſet; ergo velocitas in E æqualis velocitati in G. Quod &c. Itaque propoſitionem ſuam univerſaliorem deprehendi notat Gulielminus, quam fuerat initio ab ipſomet TAB. XI. Fig. 1.

Digitized by Google

propoſita, & belliſſime arguere conſtantiam naturæ. Mirabili etiam a ſe experimento ait confirmari. Nam cum vaſi ligneo A B C (dicta Fig. 1.) perforato in E inſeruiſſet tubum vitreum F E, ſed ſummitate F duobus circiter digitis infra aquæ ſuperficiem D A depreſſa, ne aer ingrederetur tubum, & lance aquam intra certum tempus effluentem ponderaſſet, deinde tubum magis magisque imminuiſſet, ut tantum reſtaret EN, vel EO, imo tandem ut reſtaret nihil; ſemper tamen lance adhibita comperiſſe, æqualem quantitatem aquæ effluxiſſe intra idem tempus. Nec dubitamus, quin elegans iſtud experimentum Gulielminianæ ſententiæ favens clariſſimus Papinus ſit diligenter examinaturus.

Inde dubiis Papini ſatisfacere aggreditur, urgetque leges Galilæi circa accelerationem non minus in ſolidis quam fluidis habere locum. Hinc (quemadmodum & Caſtellus obſervarit) in canalibus plurimum inclinatis, ſectiones inferiores fieri minores ſuperioribus; molitores quoque aquis ex alto cadentibus rotarum alas ſubjicere ut velocius gyrent, nec hæc in deſcriptione rotatilis ſuctoris & preſſoris Haſſiaci diffiteri ipſum Papinum. Fateri ſeſe interim, impediri aliquando illas leges, cum ſcilicet & motus liber impeditur, idque a ſe tractatum libro 5, & præciſe prop. 11. 12. Nempe neceſſe fuiſſe, ut prius æſtimaretur quantitas ſine impedimentis, deinde ſeparatim æſtimandis & detrahendis, atque ita ſe perveniſſe ad propoſitionem ſecundam libri quarti, quæ experimento comprobata viam ſtraverit regulæ generali ad prop. 7 ejuſdem libri demonſtratæ. Neque autem ſe videre, qua ratione dicat Dn. *Papinus*, partes ſuperiores varie affici ab inferiorum celeritate, cum partes antecedentes majori celeritate affectæ, id eſt inferiores, non poſſint morari ſequentes tardiores, nempe ſuperiores. Cæterum ab impedimentis fundi ac laterum, aquæque viſciditate ſeſe abſtractionem expreſſe feciſſe. Et quod dixerat Dn. Papinus in *Fig. 2*, ſi leges Galilæi locum haberent, in canali inclinato E C B H, ſuperficiem aquæ debere eſſe E H, parallelam fundo canalis C B, non E G, magis inclinatam; id negat Dn. Gulielminus, ſecundum ea quæ paulo ante ex Caſtello eum obſervaſſe notavimus: nam quia aquæ curſus poſt longiorem procurſum ſit velocior, ob majorem accelerationem, etiam per minus ſpatium, ſeu minorem ſectionem tranſire. Et quod quærat

TAB. XI. Fig. 2.

Dn.

Dn. Papinus, quænam ſit linea E G, a ſe determinatum eſſe lib. 5, prop. 7. 8. 9. Hæc ſunt quæ Vir Eximius ad Dn. Papini argumenta repoſuit. Scribens autem ad Dn. *G. G. L. tuum*, inquit, *judicium expoſtulo, Vir celeberrime, utpote ejus, qui optimo quidem jure inter ſummos ævi noſtri mathematicos ab omnibus citra invidiam percenſeris.* Porro Dn. *G. G. L.* ſentire accepimus, tanta luce rationum atque experimentorum colluſtrata eſſe, quæ hoc loco dixit Gulielminus, & tantam eſſe in his ſtudiis perſpicaciam atque induſtriam Papini, cujus expectatur replicatio, ut non dubium ſit, plurimum ex hoc conflictu incrementi acceſſurum eſſe ſcientiæ.

Altera Epiſtola aggreditur intactam fere Hydraulices aut Hydroſtatices partem, de motu in ſiphonibus recurvis, hac occaſione examinare. Ubi has ſtatuit firmatque propoſitiones, quas nos brevitatis cauſa ſine demonſtrationibus ponemus. (1) In ſiphonibus æqualium crurum, quorum altitudo minor ſit pedibus 33, ſi aqua plena ſint, nullus continget fluxus, ſed fluidum tenebitur ſuſpenſum; ſi vero crurum altitudo major ſit pedibus 33, continget effluxus ab utroque crure, donec aqua deſcenderit ad dictam menſuram. (2) In ſiphonibus inæqualium crurum aqua fluet e longiori crure, & quidem ea velocitate, qua erumperet e vaſe, cujus aquæ altitudo tanta, quanta eſt differentia crurum, ſi tamen crus longius non ſit majus pedibus 33. (3) Si ſiphonis crus longius habeat altitudinem pedum 33, ea velocitate fluet aqua ex ejus orificio, quam haberet decidens ex differentia crurum. Si vero crus longius excedat altitudinem pedum 33, non idcirco augebitur velocitas, ſed eadem manebit, quæ eſſet, ſi altitudinem illam non excederet. Hæc figuris demonſtrationibusque adhibitis comprobat, & complura non inelegantia inde deducit.

LVMBRICVS HYDROPICVS, SIVE TENTAmen, quo probabile redditur, Hydatides, ſæpius in morbidis corporibus animalium obvias, eſſe ſpeciem Vermium ſeu animalium imperfectorum, propoſitum ab Eduardo Tyſon, M. D. & Reg. Soc. Collega.

Tranſlatum ex Tranſact. Phil. Angl. Mart. 1691. N. 193. p. 506.

NOn dubito, quin ipſa mox hujus Tentaminis rubrica Lectori quadantenus ſcrupulum injectura, ejusque judicio circa ea, quæ in medium afferre molior, offendiculum præbitura ſit. Verum ne aut ipſius fidei imponerem, aut per ea, quæ nunc a me proferenda ſunt, ulteriori ejus inveſtigationi impedimentum crearem, monendum duxi, hæc modo Tentaminis inſtar exhiberi. Quod ſi jam veritati conſona fuerint, aliorum poſthæc obſervationibus confirmabuntur; ſin ſecus, affatim juvabit melius informari.

Data mihi non ita pridem opportunitate diſſecandi *Gazellam* ſeu capram Indicam *Aleppo* huc allatam, pluſculas in ea obſervavi *Hydatides* ſeu membranulas aqua limpida plenas, magnitudine non minus, quam oblonga forma columbino propemodum ovo æmulas, quæ *omento* affixæ hærebant; aliquæ etiam in *pelvi* inter veſicam urinariam & *rectum*. Hac proinde occaſione oblata non leve me cepit deſiderium, certiorem me, quantum pote, reddendi ſuper ſuſpicionibus quibusdam, quas olim conceperam de talismodi ſacculis aquoſis ſeu Hydatidibus, in aliis animalibus a me ſubinde repertis. Scilicet ex iis, quæ tum quidem obſervare *licuerat*, in eam propendebam opinionem, eas eſſe peculiare genus Inſectorum, in animalium corporibus genitum; aſt tam inſigniter diſcrepans ab aliis quibuscunque, quæ indidem exemta obſervare hactenus licuit, ut niſi pleniores & ulteriores conſiderationes accederent, nequaquam auderem meis hiſce circa illas cogitationibus confidere.

Rationes vero, quæ in præſens ſuſpicari me *faciunt*, eas eſſe inſecta aut ſaltem illorum embryones, aut ova, *hæc ſunt*:

Primo, quod obſervavi eas exteriori quadam membrana velut matrice includi; tam laxe quidem, ut ea digitis meis vel cultello adaperta, interior veſica lympham ſerumve continens, nuſpiam connexa aut affixa videretur, ſed inde prolaberetur promtiſſime, liquorem interim ſuum jugiter absque vel minima ejus effuſione incluſum ſervans. Repetita proinde hujus rei experimenta, in hujus aliorumque generum animantibus habita, anſam mihi præbuerunt meditandi, quonam pacto fieri poſſet, ut humor hicce intra veſicam interiorem intraret, absque ulla cohæſione cum extrinſeca iſtam involvente.

Succu-

Secundo, cum hinc ipſas attentius, nudo licet oculo, conſideraſſem, adverti interiorem hanc veſicam collo quodam inſtructam eſſe ſeu corpore albo, reſidua veſica magis opaco & exin protuberante: ita tamen, ut in ejus extremitate orificium quoddam obſervare poſſem, quod quidem tum mihi videbatur enaſci a retractione cujusdam ſuæ partis introrſum facta. Per hoc itaque augurabar, poſſe ipſam quaſi per oſculum aſſugere *ſerum* e membrana exteriori, atque ſic ſuam veſicam ſtomachumve farcire.

Tertio autem hac in opinione ulterius mihi calcar addidit auxilium amici mei intimi, Dn. *Richardi Walleri*, quem nempe diſſectioni præſentem aſſiſtere volueram. Communicatis ergo ei meis cogitationibus, quod *Hydatides* iſtæ peculiare inſectorum genus eſſe poſſent in animalium corporibus progenitum, propoſuimus nobis certius in notionem hanc inquirere: factaque ejus, quod paulo ante memini, obſervatione, deprehendimus collum iſtud (cum candelæ admoveretur) revera motum habere, ac modo protrudere ſe, modo brevius contrahere. Quæ ut ſatius percipiantur, lubet ipſas Figuras adponere ingenioſa ejus manu delineatas, tam nativas, ut nempe nudo oculo apparuere, quam quales microſcopium nobis revelavit.

Nimirum *Figura 3.* repræſentat aquoſarum iſtarum veſicularum unam in magnitudine ſua naturali, incluſam exteriori ſuæ membranæ ſeu *chorio*. Forma ejus propemodum rotunda erat, niſi quod planius nonnihil compreſſa videretur, ad inſtar guttæ hydrargyri ſuper ſolido quodam corpore ſtagnantis. Per *a* vero indigitatur collum trans membranam viſum, quod in *TAB. XI. Fig. 3.*

Fig. 4. clarius exhibetur, (extima nempe membrana ſublata) non aliter tamen, quam uti nudo oculo apparet: ubi obſervare eſt apertum orificium in ejus extremitate, nec non quod componatur e circularibus annulis ſeu inciſuris; quæ in *Fig. 4.*

Fig. 5. per microſcopium colluſtratæ ſemet evidentius produnt: hæc vero pars puſillis eminentiis granulorum inſtar undiquaque conſita eſt. Ipſum orificium prope extremitatem exortum videtur ab hac introrſum retracta, factoque experimento rem ita ſe habere deprehendimus: nam in *Fig. 5.*

Fig. 6. Siſtitur collum hujus vermis tota ſua longitudine protractum & grandiori ſpecie repræſentatum; ubi obſervare licet, *Fig. 6.*

 quomo-

quomodo annuli decreſcant, ipſumque circa extremitatem in cuſpidem deſinat. Quod cum aperuiſſemus, intus reperimus exiles duas fibras *a*, *a*, ex collo procedentes, ac fluctuantes intra liquorem.

Quid vero rerum ſint geminæ hæ fibræ, id quidem poſitive edicere arduum eſt: ego interim aliis ſuas relinquens conjecturas, meas modo exhibebo. Scilicet, quod vermis hicce ſuum protrudendo collum, aſſugat ab exteriori membrana (quæ ipſum involvit & vaſis ſanguineis inſtructa eſt) humorem ſeu alimentum ſuum, quod per geminias haſce fibras ſeu tubulos devehatur intra ejus ſtomachum ſeu veſicam, indeque, prout expoſcat occaſio, rurſus diſpenſari queat, pro nutriendo integro vermis corpore. Ego etenim fere inducor ut credam, veſicam hancce non niſi ſtomachum vermis eſſe: quod quidem rationi minus adverſari videbitur, ſi conſideraverimus in aliquibus inſectis, quam prodigioſa amplitudine ſtomachus polleat, proportione habita ad alias corporis partes: ſic in *hirudine* obſervare datur non unum, ſed plus quam viginti ventriculos, quorum alius in alium ſe exonerant, procurrentes per univerſam corporis longitudinem: & cum *Malpighius* de *Bombyce* annotaverit, *p. 40.* ipſum intra unius diei ſpatium tantum devorare, quantum pondus totius corporis ejus efficiat: ſane hirudo vel unico paſtu id longe excedit.

Alii fortean magis in eam propendebunt ſententiam, ut autument, totum illud eſſe ſolummodo ovum aut embryonem alius inſecti, formam ſuam nondum plene nacti, iſtamque veſicam eſſe quaſi amnion, extimam vero, quæ iſtam includit, tunicam, chorion. Ac ſi quidem ullatenus tale quid perfecte detegere poſſent, ipſe pariter eorum opinioni accederem. Verum cum aliquo ab hinc tempore ovem lue corruptam diſſecuiſſem, in eaque talium Hydatidum pluſculas offendiſſem, diverſis earum adapertis, non potui niſi ſtructuram in cunctis exacte eandem obſervare: aſt dubio procul ſi ſecus ſe res habuiſſet, in tali numero non potuiſſet fieri, quin aliquas inveniſſem perfectioni ſuæ propiores.

Non poſſum proinde quin ſtatuam, Hydatides haſce eſſe ſpeciem vermium ſeu inſectorum ſui generis: & quandoquidem tantam aquæ copiam intra ſe continent, quodque communiter deprehenduntur in morboſis ovibus, hydropiſi laborantibus; idcirco nomen illis tribuo *Lumbricorum Hydropicorum*; non tamen quod autumem,

tumem, omnes illas *cyſtes*, in morbidis corporibus obvias, mox tales eſſe; in quibusdam etenim obſervare haud valui talis modi collum ſtructuramque partium, ſed nil niſi veſicam tranſparentem lympha repletam: atque has egomet diverſi generis eſſe arbitror.

Sic in fœmina aliqua quondam ægrota, at hodienum vivente, melicrisque nunc, quam omni anteactæ vitæ tempore, ſanitatis compote, ante hoc decennium circiter, cum aperiri feciſſem latus dextrum paulo infra coſtas ſpurias, erupit inde multum aquæ limpidæ, ſed quod maxime miratu dignum, una cum ea ingens Hydatidum copia, tanta quidem, ut a principio ad finem uſque, uti judicavimus, bene quingentæ talismodi veſicæ prodierint: pleræque erant integræ, aqua limpida turgentes; aliarum vero, quæ grandiores fuerant, quam pro portione orificii, tunicæ erant diſruptæ: in nulla tamen earum advertere collum potui, quamvis ſolicite facta inquiſitione: id quod credere me facit, ipſas a præſenti noſtro ſubjecto differentes exiſtere.

Ejusdem quoque cenſus ſunt, quas frequenter reperi intra ovaria ſeu teſticulos mulierum ex hydrope defunctarum, quas quidem non niſi pro ovulis inibi contentis habeo, quæ ſcilicet per immodicum humorum affluxum perſæpe intumeſcunt ad magnitudinem tam prodigioſam, ut aliquando plures liquoris congios (*gallons*) inde extraxerim.

Pariter quod adducitur *in Philoſ. Tranſact. n. 188.* de veſiculis aquoſis intra veſicam urinariam repertis, eodem ſpectat: dum in earum nulla collum obſervatum fuit.

Id modo lubet adhuc addere, *Lumbricos* hoſce *Hydropicos* me nunquam non offendiſſe partibus membranoſis appenſos (potius, quam corpori ullius viſcerum incluſos) uti omento, peritonæo extimisve membranis diaphragma, ſtomachum, jecur, colon aliave inteſtina veſtientibus.

Ac ſane minus eſt, cur miremur inſolitam in hoc verme ſtructuram, quandoquidem id quod annotavi de *Lumbrico lato* (*Philoſ. Tranſ. n. 147. p. 153.*) non leviorem admirationem meretur, quamvis modo quadantenus diverſo. Imo cuicunque non deeſt curioſitas

ad obſer-

ad obſervandum interanea in vaſto inſectorum regno, affatim materiæ ubivis offendet pro excitanda admiratione.

G. G. L. GENERALIA DE NATURA LINEArum, anguloque contactus & oſculi, provolutionibus, aliisque cognatis, & eorum uſibus nonnullis.

CUm nihil mihi ſit gratius, quam qualiacunque tentamina mea Viris egregiis digna videri quæ perficiantur; perplacuere, quæ clariſſimo Baſileenſium Profeſſor *Bernoullius* de linearum oſculis nupero Martio in Actis Erud. publicavit. Cumq; animadverterem, cogitationes quidem noſtras in ſumma ipſi probari, nonnulla tamen aliter conſtituenda judicari, quod adeo non ægre fero, ut quoties doceor, in lucro ponam; meum eſſe putavi, rem denuo examinare, paratiſſimo ad retractandum animo, ſi monitis contrariis doctiſſimi Viri locum dari poſſe deprehendiſſem.

Statueram ego, *contactum* continere duas interſectiones coincidentes; *oſculum* continere plures contactus coincidentes, & oſculum quidem primi gradus eſſe, quando coincidunt contactus duo, ſeu interſectiones quatuor; oſculum ſecundi gradus, quando coincidunt interſectiones ſex aut contactus tres &c. & circulum oſculantem, ſive maximum aut minimum tangentium intra vel extra in propoſito puncto circulorum (qui ſcilicet omnium tangentium proxime ad curvam accedit) eſſe curvedinis menſuram, & *definire* quantitatem anguli contactus; ita ut angulus contactus *duarum linearum* ſe tangentium ſit idem qui circulorum ibi eas oſculantium. Et in lineis quas circulus in pluribus punctis ſecare poteſt, altiora etiam oſcula poſſe oriri, cum omnes interſectiones in unum coaleſcunt, atq; ita aliquando in caſu maximæ vel minimæ curvedinis, ſeu tranſitus a curvedine creſcente ad decreſcentem vel contra, coincidere oſcula duo, ſeu contactus quatuor, interſectiones octo. Obſervavi etiam poſtea, centrum circuli curvam propoſitam oſculantis ſemper cadere in lineam, quæ evolutione fili propoſitam generare poteſt, & unicam (*ſuæ ſeriei*) eſſe perpendicularem illam, quæ ex centro oſculantis circuli ad lineam duci poſſit; ſive unicam eſſe *unicam*, hoc eſt unicam eſſe maxi-

maximam vel minimam ex eodem puncto ad curvam educibilem; cum ex aliis punctis intra curvam plures & duæ ſaltem perpendiculares, id eſt in ſua ſerie maximæ vel minimæ, ſeu *duæ ſuæ ſeriei unicæ* ad curvam duci poſſint. Et cum conſtet aliam atque aliam lineam evolutione deſcribi, prout filum producitur longius, animadverteram olim (ut hoc obiter dicam) eas quas Dn. *Bernoullius* nuper vocavit condeſcriptas eſſe *parallelas* inter ſe, ita ut una ſit ab alia ubique æquidiſtans, (ſeu æqualis ubique minimi intervalli, quod eſt recta minima ab una ab aliam ducenda) vel, ut recta perpendicularis ad unam, ſit alteri quoque perpendicularis, quæ dudum mihi fuit definitio *parallelismi* in genere ſumti. Hanc noſtram curvedinis menſuram, uſumque Evolutarum, etiam primo Evolutionum Inventori celeberrimo *Hugenio* placuiſſe, ex ſolutione catenariæ lineæ animadverti. Porro cum tres interſectiones circuli & curvæ coincidant, notavi *flexum* oriri contrarium, id eſt contactum ſumtum cum interſectione. Quemadmodum & coincidentes interſectiones quinque dant contactum cum flexu contrario coaleſcentem, ſeu interſectionem cum oſculo primi gradus; & interſectiones ſeptem coincidentes dant flexum contrarium cum ſimplici oſculo, ſeu oſculum ſecundi gradus cum interſectione coaleſcens. Unde intelligitur, quotcunque interſectiones coincidentes in contactus, oſcula, aut flexus contrarios reſolvi poſſe. Et quidem in contactu vero atque oſculo recta vel circulus lineam ab utraque parte tangit extrorſum, vel ab utraque parte introrſum; ſed in flexu contrario unam partem tangit extrorſum, alteram introrſum; & ita compoſitum non tangit, ſed ſecat.

Cauſam quoque, cur linea evolutione generans locus ſit centrorum omnium circulorum lineam propoſitam oſculantium, ita explicare mihi videbar: Sumantur duo puncta curvæ A & B, & ducantur rectæ ad curvam perpendiculares in A & in B, earum interſectio communis C dabit centrum circuli, qui radio CA deſcriptus tanget curvam in A, radio vero CB deſcriptus, tanget eam in B, ſed ſi coincidant A & B ſive inaſſignabiliter diſtent, hoc eſt, ubi duæ perpendiculares concurrunt, coincidunt duo contactus, duoque circuli tangentes abeunt in unum, qui curvam oſculabitur; ſed per hunc ipſum concurſum perpendicularium inaſſignabiliter differentium inveniuntur & lineæ evolutione generantes, ut ex *Huge-*

 niano

niano de pendulis opere patet. Porro circulus, cujus centrum eſt in recta arcui ad eaſdem partes cavo perpendiculariter occurrente, per punctum occurſus deſcriptus, arcum non ſecat, ſed tangit. Itaque ſicubi ſecat, neceſſe eſt ibi punctum adeſſe flexus contrarii, ſeu non eſſe lineam ad eaſdem partes cavam. Recte autem animadvertit Dn. *Bernoullius*, interſectione ſimplici ad contactum ſimplicem vel ad oſculum ſeu contactum multiplicem accedente, contactum mutari in ſectionem; ſed hinc manifeſtum eſt, cum circulus curvam oſculatur, regulariter (id eſt excepto flexus contrarii puncto) coincidere quatuor interſectiones ſeu duos contactus; adeoque hanc ipſam eſſe naturam oſculi primi gradus, quandoquidem id oſculum definimus ordinaria oſculatione circulorum, quæ in quocunque curvæ puncto regulariter locum habere poteſt, ſeu circulo curvedinem menſurante, qui ſcilicet proxime ad curvam accedit.

Et in univerſum dici poteſt interſectionum circuli cum alia linea numerum regulariter eſſe parem. Itaque non video, quomodo primi gradus oſculum tribus interſectionibus explicari queat, ita ſcilicet, ut tale oſculum trium radicum ſit regulare & tota curva diffuſum, at oſculum quatuor radicum ſeu quatuor coaleſcentium interſectionum pro ſecundo & ſingulari habeatur, nec niſi in punctis curvæ determinatis contingat. Contra enim ſe res habet, & quatuor interſectiones ſeu duo contactus oſculo cuique regulariter inſunt; & in ſolo caſu extremo, qui eſt flexus contrarii, naſcens, ut ita dicam vel moriens oſculatio tribus interſectionibus contenta eſt. Unde nolui ex caſu trium interſectionum peculiarem oſculi gradum facere, cum præſertim ex contactu (cujus perfectior ſpecies oſculum eſt) in interſectionem degeneraret. Eademque ratione & in altioribus oſculatio ſua natura paris eſt numeri radicum, nec niſi inflexus contrarii puncto in numerum imparem abit. Et ſane cum circulus poſt contactum in puncto propoſito curvam adhuc in duobus præterea punctis ſecat, neceſſe eſt has interſectiones promoto circuli centro continue ad dictum contactum appropinquantes, tandem ambas ſimul contactui coaleſcere, nam cum quamlibet in eum pervenire neceſſe ſit, ideo ſi alterutra ſola ad contactum perveniente circulus fiat proximus curvæ, ſeu oſcularis, ſequitur ambabus interſectionibus ſeparatim pervenientibus ad coalitionem

cum

Digitized by Google

cum contactu propoſito, duos dari circulos diverſos lineæ proximos ſeu oſculantes per idem ejus punctum propoſitum tranſeuntes, quod eſt impoſſibile. Niſi ſcilicet linea ibi ſecet ſemet ipſam, quo caſu duarum vice fungitur, adeoque circuli illi duo revera lineas duas oſculantur, licet unius partes, de quo hic non agitur. Facile etiam hinc intelligitur, ſi circulus poſt contactum internum ſecare curvam rurſus (utrinque) poſſit, tunc in caſu oſculi (ubi duæ ſectiones contactui coaleſcunt) circulum oſculantem eſſe extra curvam; & contra ex contactu externo mox in caſu coaleſcendi cum duabus reliquis ſectionibus, fieri oſculum internum, & ita tranſitum circuli, a contactu ſectionem adjunctam habente ad oſculum, eſſe tranſitum in oppoſitam curvæ partem.

Sed & hoc notandum eſt, *minimam curvedinem & maximam obtuſitatem* eſſe in puncto flexus contrarii, & recte dixit Dn. *Bernoullius*; circulum oſculantem eo caſu degenerare in rectam; radius enim eſt infinitus, ſeu centrum cadit in lineæ evolutæ concurſum cum ſua aſymptoto. Quoniam antequam duæ proximæ, ad curvam perpendiculares, ſibi occurrentes hactenus ad plagam propoſitam, fiant ſibi occurrentes ad plagam oppoſitam, ſeu ex convergentibus divergentes, debent fieri parallelæ, quo caſu earum concurſus infinite abeſſe debet. Fieri tamen & aliunde poteſt, ut lineæ generatæ curvedo ſit minima, ſeu maxima obtuſitas; non quidem abſolute ſed in toto aliquo arcu ad eaſdem partes cavo, ſeu in certa progreſſione. Cum ſcilicet talis eſt natura curvæ per ſui evolutionem generantis, ut evolutio continuari ultra certum punctum, & filum generans ulterius extendi nequeat; uti contingit cum curva evolvenda ex duabus convexitates ſibi obvertentibus ac ſeſe tangentibus compoſita eſt. Eodem modo prodibit maxima curvedo, ſeu minima obtuſitas, ut lineæ curvedo ex creſcente rurſus incipiat fieri decreſcens; veluti ſi curva generanda non intra duos arcus generantes convexitate obverſa ſe tangentes, ſed extra earum angulum cadat. Neutro tamen modo generata linea per continuam fili evolutionem producitur.

Hæc autem ut notarem, eo facilius adductus ſum, quod linearum naturam in univerſum illuſtrant, mihique proferunt non tantum ad finiendam illam celebrem de angulo contactus controverſiam,

Digitized by Google

ſed & a vaga logomachia ad uſus ſolidos ac profuturos transferendam. Et video nuper Dn. *Eiſenſchmid* diſſertationem ſuam contra Dn. *Lagnium* defendentem; ac de diametro umbræ in eclipſi Lunæ loquentem ex hypotheſi terræ ovalis, adhibuiſſe diametrum circuli, qui ovalem oſculatur, ſeu cum ea angulum oſculi (angulorum contactus minimum) facit atque ita quam proxime ad illam accedit; eo conſilio, ut ex diverſis proportionibus diametri umbræ ad diametrum lunæ definiatur vera figura globi terræ. Quod quantum præſtare poſſit, obſervationibus committo.

Cum hæc ſcripſiſſem, venere in manus meas *Acta menſis Maji*, in quibus nova quædam *Bernoulliana* legi, & lineæ illius, cum qua rectæ convergentes ad datum punctum, eundem conſtantem angulum (ſed obliquum) faciunt, proprietatem elegantiſſimam ibi detectam, non ſine voluptate obſervavi, aliaque video notata, quæ generalem curvarum naturam illuſtrant. Plurimum igitur Linearum doctrinam hodie promotam habemus tum explicata *flexus* natura, tum adhibitis ad earum generationem *provolutionibus* pariter atque *evolutionibus*. Interiorem naturam *flexus* ſeu curvitatis aperuiſſe nonnihil viſus ſum detecta *menſura anguli contactus*, ope ſcilicet circuli curvam *oſculantis*, ſeu maxime ad eam accedentis, eundemque cum ea in puncto oſculi flexum habentis, de quo tum antea, tum etiam hoc loco dictum eſt.

Quod ad *provolutionem* attinet, *Galilæus*, ut arbitror, primus de lineis per eam generatis cogitavit, & *ſimpliciſſimam* ex iis *cycloidem*, quam clavus rotæ in plano incedentis deſcribet *in aere*, conſiderare cœpit, de qua multa a viris doctis ſunt *demonſtrata*. *Romerus* Danus, aſtrorum inprimis ſcientia clarus, cum in obſervatorio Regio Pariſino verſaretur, elegantes, ut audivi, proprietates detexit cycloeidis altioris, cum rota ſcilicet ſive circulus incedit ſuper circulo. De quo tamen nihil ad me pervenit. *Neutonus* nuper de cycloeidibus iisdem egregia & univerſalia dedit.

Evolutionem curvarum generatricem primus illuſtravit *Hugenius*. Eam cogitationem promovit *Tſchirnhuſius* adhibitis, (ut ego appellare ſoleo) *coëvolutionibus*, animadverſoque quomodo tales lineæ coëvolutæ ut *foci* ſpectari poſſint, & radiorum quoque concurſu generentur, conſiderata inprimis cauſtica, quæ formatur

radiis

radiis parallelis a ſpeculo reflexis. Ego inde longius progreſſus ſum, uſumque reperi ad ſolvenda problemata (quorum in gratiam potiſſimum ſuſcipitur ſpeculatio) *lineasque opticas* inveniendas, quarum ope radii redderentur ad datum punctum convergentes vel divergentes, aut etiam inter ſe paralleli. Quod alia etiam ratione praſtitere *Neutonus* in Principiis, *Hugenius* in libro de Lumine. Obſervavi quoque eadem opera dari figuras *Acamptas*, quæ etſi opacæ & politæ ſint, radios tamen non reflectunt, & *Aclaſtas*, quæ licet ſint tranſparentes, ſeu ex materia radios refringente, vi formæ tamen ſuæ & poſitionis ad Solem, radios ſine refractione tranſmittunt. His nunc obſervationes ſingulares *Bernoullius* adjecit. Cæterum ab *Hugenio* in tr. de Lumine, & *Tſchirnhuſio* in Actis, notatum eſt, cauſticam illam a ſpeculo a concavo ſphærico radios Solares reflectente formatam, ſimul eſſe cycloeidalem, provolutione circuli ſu per circulo generatam. Poſtremo a me nuper propoſita eſt *nova linearum formatio per concurſum curvarum ordinatim datarum*, cum antea tantum radiorum ſeu rectarum concurſus adhiberentur, cujus formationis ad problemata quædam ſolvenda egregium uſum comperi.

Eximia quædam ineſſe videntur illis, quæ de figura veli a vento tenſi Cl. *Bernoullius* nuper diſſeruit; tametſi de tota re (in qua non deſunt ſcrupuli) ob molem aliorum negotiorum non expenſa, pronuntiare non auſim. Ex reperta a me menſuratione *loxodromiarum* per logarithmos equidem non parum practici fructus duci poteſt; difficilem tamen arbitror curſus æſtimationem, quæ longitudinibus definiendis ſufficiat. Cum de deviatione navis Geometrica acribia agitur, non velorum tantum, ſed & navis ſpectanda eſſet figura. Denique quod innuit, ſe Fratremque in calculo meo plurimum profeciſſe, id agnoſco, gratulorque non illis magis, quam mihi. Valde autem noſſe velim, an ultra metas illas ſint provecti, ad quas ego perveni; id ſi ab ullis, certe ab ipſorum ingenio aliquando expecto, & gaudebo plurimum, ſi intellexero; præſertim cum mihi vix amplius in talibus ea qua prius intentione animi verſari liceat. Cæterum a me quoque non difficulter ſolvitur illud problema: invenire lineam, cujus arcu æquabiliter creſcente elementa elementorum quæ habent abſciſſæ, ſint pro-

Digitized by Google

portionalia cubis incrementorum vel elementorum, quæ habent ordinatæ; quod in Catenaria ſeu funiculari ſuccedere veriſſimum eſt. Sed quoniam id jam a *Bernoulliis* eſt notatum, adjiciam, ſi pro cubis elementorum ordinatarum adhibeantur quadrata, quæſitam lineam fore logarithmicam. Si vero ipſa ſimplicia ordinatarum elementa ſint proportionalia elementis elementorum ſeu differentiis ſecundis abſciſſarum, inveni lineam quæſitam eſſe circulum ipſum.

SOLVTIO PROBLEMATIS DE MINIMO CREPVSCVLO, per I. B.

Communicata in literis Baſileæ d. 20. Jul. 1692. datis.

NOtum, Crepuſcula maxime diuturna quidem in ſolſtitio æſtivo contingere, breviſſima vero non in hyberno, ſed medio quodam inter hoc ſolſtitium & æquinoctium tempore, de quo definiendo nunc agitur. Problema autem ex eorum numero eſt, in quibus utilitas cum inveniendi difficultate conjungitur; unde multis magni nominis Geometris ſubinde quidem, at fruſtra, tentatum fuit: nec mirum; obſtat enim inſuperabilis calculi moleſtia, devoranda iis, qui illud communi more aggrediuntur: ſed nec etiam per methodum indiviſibilium, promiſcue & ſine delectu adhibitam, quæſitum facile quis conſequetur: peculiaris via eſt, qua dextre & commode ſolvatur, quam ſi quis init, totam difficultatem in unica & ſimplici proportione trigonometrica terminari comperiet, quæ talis:

Ut Sin. tot. ad Tang. 9 gr. Sic Sinus Elevat. Poli, ad Sinum quæſitæ Declinationis auſtralis, quam Sol tempore minimi crepuſculi obtinet.

Eo itaque Problema ſpecie impeditiſſimum redactum videmus, ut poſthac in vulgaria ſyſtemata Aſtronomica referri, & ſimpliciſſimis quibusque Problematibus connumerari valeat.

HISTOIRE ECCLESIASTIQVE PAR MONS. FLEVRY.

i. e.

Claudii Fleurii, Presbyteri, Abbatis in Loc-Dieu, Præceptoris ſe-

Digitized by Google

ris ſecundarii Principum Burgundiæ & Andegavi, Hiſtoria Eccleſiaſtica. Tomus I. continens duo ſecula priora.

Hagæ Com. apud Adrianum Moitiens 1692. in 12. plag. 22.

NOvus non eſt in Actis noſtris Autor; ejusque inprimis Catechiſmum Hiſtoricum commendavimus anno 1689. pag. 569. Eadem diligentia, perſpicuitate & ingenuitate hiſtoriam eccleſiaſticam conſcribere aggreſſus eſt, ejusque duo ſecula abſolvit, libris, quorum ſummam exhibemus, quatuor. Incipit ab adſcenſione Domini, cujus vitam & geſta ex Evangeliſtis petenda præſupponit. Acta quoque Apoſtolorum, quatenus libro Novi Teſtamenti canonico referuntur, breviter percurrit, operoſior in enarrandis eorum epiſtolis. Cætera congerit ex autoribus, Joſepho, Philone, Euſebio potiſſimum, qui extant, eorumque libros margini adſcribit. Annos notat, ubi certos eſſe putat; dubios omittit, aut ex conjectura memorat. Scripta Doctorum ſive Patrum, quos vocant, cum induſtria & fide enucleat, ad inculcanda religionis fundamenta, augendumque pietatis ſtudium magis reſpiciens, quam ad controverſias, quæ pro partium ſtudio ex veteris Eccleſiæ actis ſcriptisque foveri ſolent. A fabuloſis & incertis abſtinet, & paradoxa quædam veterum dicta ex aliis explicat aut excuſat. Non ſpernendo igitur cum fructu libri hi legi poſſunt; nec opus eſt contenta doctioribus ſatis nota referre. Indicabimus tamen quædam ex autoribus idoneis probe compilata, v. g. Hiſtoriam Apollonii Tyanæi, Lib. I. n. 49. Lib. II 22. 49. 53. Geſta Romanorum contra Judæos, & Hieroſolymarum excidium, II. 12. 17. ſqq It. 36. 41. Hæreſin *Nicolaitarum, Simonis Magi, Cerinthi* & *Menandri*, 21. 23. 42. Epiſtolam *Clementis* ad Corinthios, 33. & ſeqq. Librum *Hermæ*, qui inſcribitur *Paſtor*, 44. ſeqq. Epiſtolam S. *Barnabæ*, 57. 58 Oſſenorum ſectam, Lib. III, 2. *Ignatii* acta & epiſtolas, Lib. III. 4 & ſeqq. Acta *Polycarpi*, 13. 14. 44. 49. 50. *Papiæ* hiſtoriam & opinionem de mille annis, 15. Errores *Saturnini, Baſilidis, Gnoſticorum, Valentini, Marcionis, Apellis* & ſimilium, 19. 20. ad 30. it. 34. 35. Apologias pro Chriſtianis *Quadrati & Ariſtidis*, 22. It. *Juſtini*, & alia ejus acta, marty-

martyrium & ſcripta, 36. ad 41. it. 51. ad 57. *Athenagoræ* apologiam, 47. Motus & cladem Judæorum ſub Adriano, 24. 25. Apologiam *Melitonis*, Lib. IV. 1. ſeqq. *Antonini* Imp. reſcriptum pro Chriſtianis, 2. 3. Narrationem de legione fulminatrice, 11. & de martyrio *Viennenſi* & *Lugdunenſi*, 12. *Montani* & Tatiani hæreſin & ſcripta, 6. 7. *Bardeſanis* ſcripta, 9. & *Irenæi*. 17. 23. & ſqq. it. 43 Epiſtolam *Polycratis* Epiſcopi Epheſini, 44. *Clementis Alexandrini* vitam & opera, 36. ſqq. *Tertulliani* hiſtoriam & libros de baptiſmo, pœnitentia, oratione & ad uxorem, 47. & ſqq.

JUSTI CHRISTOPH. SCHOMERI S. TH. D. Et Prof. Prim. in Univerſ. Roſtoch. Conſiſt. Duc. Aſſeſſoris & Superint. Mecklenb.

De Collegiatiſmo tam Orthodoxo quam Heterodoxo Diſputationes quatuor, denuo reviſæ & auctæ.

Luneburgi apud Jo. Georg. Lippertum, A. 1692. in 4.
Conſtant alphab. 1. & 3. plag.

QUem Autor Reverendus de *Collegiatiſmo tam orthodoxo, quam heterodoxo*, novum exhibet tractatum, ejus argumentum antea Roſtochii aliquot diſſertationibus publicis, *Collegiorum privatæ pietatis* nomine inſcriptis atque publicatis, erudite tractaverat. Inſtituti hujus & conſilii rationem ipſe in *præfatione* addita luculenter exponit, ea moderatione uſus, ut, ubi cauſſam noſtratium attingit, *in theſi*, quod ajunt, abſtracta quadam ratione illam conſiderarit, oſtendendo, an & quo more novam docendi methodum introducere liceat, quantusque inde & ſub qua cautione fructus ſperari expectarique poſſit: ad *hypotheſin* vero, quid quoque loco ac tempore actum ab aliis vel peccatum ſit, aut porro conſultum videatur, tranſire data opera omiſerit; quod ſuis cujusque Cenſoribus publicis & Conſiſtoriis id relinquendum putaret. Tractatus in 10. partes dividitur. In *Prima* de jure colligendi ad privatam pietatem differit, ſex potiſſimum capita conſtituendo; in 1. definitionem collegiorum pietatis privatæ; in 2. jus privatim

privatim docendi: in 3. legalitatem privatorum collegiorum: in 4. illegalitatem privatæ communionis: in 5. illegalitatem ſchiſmatis, & 6. denique neceſſitatem nullam collegiorum talium eſſe tradit. In *ſecunda*, de collegiali dicendi libertate in ſynodis publicis agit, cujus tractationis itidem quatuor membra ſunt. In *primo* varios modos atque gradus libertatis oſtendit, diſtinctionem circa hanc cauſam inter Eccleſiam plantandam & plantatam adverſus Klinckhamerum defendens. In *ſecundo*, libertatem linguæ muliebris à Quackeris ad eam licentiam admiſſæ refutat, prohibitionis rationem declarando. In *tertio* Eccleſiæ Corinthiacæ ſtatum, atque ſcopum Apoſtoli 1. Cor. XIV. explicat. In *quarto* Eccleſiæ primitivæ diſciplinam generalem tum ex hiſtoria Apoſtolica, tum Eccleſiaſtica exponit, reſpondendo ad argumenta, quæ inde à Collegiatis dictis peti ſolent. In *tertia diſſertatione* de Syncretiſmo collegiali diſputat, *primo* explicando ſtatum quæſtionis, ut Arminianorum novam formam Syncretiſmi collegialis confutare accuratius poſſit: *ſecundo* chariſmata S. Presbyterii, quæ in prima eccleſia ex mente Collegiatorum fuerint, & an illa in vera eccleſia adhuc deſiderari debeant, deſcribit, examinando argumenta Collegiatorum pro perpetuitate primævi ſplendoris allata. *Tertio* certitudinem veritatis hodie reliquæ in eccleſia contra Collegiatos aſſerit; & *quarto* de tolerantia diſſentientium in fundamento, & Syncretiſmi collegialis differentia ab omni alio, in hac quæſtione diſquirit, atque diſtinctiones & cautionem circa admiſſionem vel excluſionem neceſſariam ſuppeditat. In *quarta diſſertatione* de utilitate collegiorum diſputat, diverſos fines Collegiatorum & Quackerorum exponendo, & hypotheſes diverſas Collegiatorum declarando. Qua occaſione tum de utilitate ex collegiis noſtratium ſperata, tum de periculo, quod inde metuitur, diſtincte & prudenter ſtatuit.

D. SAMUEL Schelwigs/Leitſtern des Gewiſſens/ &c.

i. e.

Cynoſura Conſcientiæ, ſive perſpicua & Scripturæ S. congrua multorum, maximam partem ſingularium, nec e trivio petitorum, item quorundam nondum

 ſatis

ſatis enucleatorum Caſuum Conſcientiæ Deciſio, autore Samuele Schelvvigio S. Th. D.

Francofurti & Lipſiæ apud Johannem Adamum Plener/ 1692. in 4. Alphab. 4.

DUm e Caſuum conſcientiæ, annis duobus proxime elapſis, non ſine egregio Auditorum ſuorum commodo, inſtituta deciſione, fructum aliquem in alios quoque redundaturum eſſe haud temere ſibi perſuaſum haberet inſigne Eccleſiæ Dantiſcanæ columen, Dn. Schelvvigius, typis eandem vulgare, non inconſultum judicavit. Quandoquidem autem nimis prolixum foret, ſingulorum caſuum conſcientiæ a celeberrimo Viro propoſitorum & perſpicue diſcuſſorum enarrationem inſtituere, trium ſaltim reſolutionem cum benevolo Lectore ſpeciminis loco communicaturi ſumus.

p. 140. ſqq. Circa quæſtionem ſextam & decimam, in qua diſquiritur, *quid de externis apparitionibus Angelorum, imo ipſius Jeſu, hodie ſentiendum ſit, & an Chriſtianus illas a Deo expetere, ac fidem iisdem tuto adhibere poſſit?* poſtquam monuiſſet, ſibi non de internis apparitionibus, quæ ut plurimum in ſomnio hominibus obtingunt, ſed de externis, quæ ſemper vigilantibus obveniunt, ſermonem eſſe, obſervat non infrequentes tempore V. T. fuiſſe ejusmodi revelationes, nec ſub initium N. T. eas plane deſiiſſe, variis teſtimoniis e ſacro codice petitis confirmat; conceditque hodienum fieri poſſe, ut non ſolum Chriſtus in his terris ſeſe videndum exhibeat, cum in iis inviſibili modo, etiam quoad humanam naturam, jamjam præſens
Matth. adſit; ſed & Angeli, utpote Spiritus adminiſtratorii, emiſſi in mini-
XXIIX, 20. ſterium eorum, qui hæredes erunt ſalutis, ad nutum Dei in aſſumta
Hebr. I, 14. forma viſibili fidelibus appareant; imprimis cum in ſingulis a nato Chriſto ſeculis apparitionum Angelicarum occurrant exempla, quamvis ab eo tempore, quo Scripturæ S. canon abſolutus eſt, longe rariora fuerint. Prorſus autem negat, Chriſtiano licere ejusmodi revelationes a ſupremo Numine expetere, cum mandatum pariter atque promiſſio in Scripturis ſuper ea re deficiat, ac in ſupremi Numinis contumeliam vergat, ab eo quicquam rogare, quod cum ſanctiſſi-

Digitized by Google

ſanctiſſima ejus voluntate haud congruit, aut de quo non ſatis conſtat, utrum cum illa conveniat. Quod ſi tamen citra noſtras preces Angelus, vel ipſe Chriſtus, nobis forte fortuna appareret, prudentia quadam, ne hic excedamus vel deficiamus, opus eſſe judicat, ſtatuitque ſigna, a Doctoribus Scholaſticis hactenus tradita, e quibus divina a diabolicis dignoſci debent, ita comparata eſſe, ut ne unum quidem plene ſatisfaciat. Ex illis ad ſummum quandoque cognoſci poſſe, aliquid a Deo non eſſe profectum; neutiquam autem ex iisdem indubitato conſtare, hoc vel illud Deo originem debere, propter ſummam Satanæ verſutiam, qui non ſolum de facili Angelum lucis induat, ſed ſe ipſum Chriſtum eſſe venditet; quod olim pientiſſimo Turonenſium Epiſcopo Martino accidiſſe, ex ipſius vita a Sulpitio Severo deſcripta ſatis appareat. Qualem fraudem metuens quidam Eremita, cum illi appareret non nemo, dicens: *Ego ſum Chriſtus, te perſonaliter viſitans, quia dignus es*: vultum ſuum confeſtim texerit, reſponderitque: *nolo hic videre Chriſtum*; *ſatis eſt, in gloria ſi videro.* Ejusmodi itaque apparitiones valde periculoſas eſſe, ut ne cultus religioſus ei, qui ſe Chriſtum ſimulat, nec tamen revera eſt, hac ratione deferatur, adeoque idololatriæ crimen committatur, non immerito cenſet Autor noſter, adjiciens, quandoque perſonatum Chriſtum verbis ſuis, dum vero contradicit, ſemet prodere, ut ex Brigittæ ac Mariæ de Eſcobar apparitionibus ſatis ſuperque eluceſcat. Progreditur hinc ad revelationes Angelorum, oſtenditque easdem, ceu fraudis plenas, non modo *B. Lutherum* deprecatum eſſe, ſed & inter Pontificios magni nominis virum, Philippum Nerium, ab omni viſione abhorruiſſe; ac cenſet, circa Angeli apparitionem maxime attendendum eſſe, e rerum divinarum an humanarum numero ſint, quæ ab ipſo proponuntur. Quod ſi ſuggerat divina, ad doctrinam legis aut evangelii ſpectantia, ſive Scripturæ S. ſint conſona, ſive ab illa abeant, non eſſe audiendum. Nam ſi verbo divino diſſona tradat, eundem Apoſtoli Pauli judicio condemnari: ſin vero conſona doceat, uti quandoque fieri ſolet, tunc decere, ut prius ſuam vocationem demonſtret, quandoquidem in Scripturis non ad Angelos, ſed homines, ceu legatos voluntatem Dei nobis annunciantes, remittamur; inſuper & in S. Literis omnia, quæ ad fidem & mores cognitu ſint neceſſaria, ſufficien-

[Margin notes: 2.Cor.XI. 14. — In Cap. XXII. Gen. T.X. Witteb. Germ. — Gal. I. 8. — 2.Cor.V. 19.]

tiſſime jam ſint propoſita. Quod ſi autem de rebus humanis agat, accidere poſſe, ut benigniſſimum Numen quendam hominem vel integram provinciam de imminente malo evitando per Angelum admoneat, vel per eundem in viſibili ſpecie apparentem defendat; ac tum licitum eſſe, præmonitionem ac propugnationem grata mente agnoſcere, ita tamen, ne in idololatriæ crimen incurramus. Præter adducta, non parum ad Spirituum apparentium ſcrutinium facere monet, ſi attendamus, an ſibimet aut manifeſtæ veritati contradicant? utrum iis, quæ prædicta ſint, eventus reſpondeat? utrum ea finem honeſtum intendant? Tandem dubiis, quæ pro apparitionibus Angelorum aut ipſius Chriſti a Deo expectandis moveri poſſint, ſatisfacit, ac huic quæſtioni jucundiſſimam quandam de fallacibus viſionibus relationem ex celeberrimi Burneti Hodepor. part. 1. a f. 74. usque ad f. 107. ſubjungit.

p. 225. ſqq. Quæſtione XXV, de *anonymis & pſeudonymis ſcriptis*, *utrum & quando licitum ſit ea edere*, tractat. De *Anonymis* tres diſtinctæ poſitiones ab ipſo efformantur. Quarum *prima* aſſerit, in ſe non eſſe laude dignum vel conſultum ſcripta anonyma edere, cum nec V. nec N. T. ſcriptores omnes, qui impulſu Spiritus S. ſcripſerunt, nomina ſua reticuerint, ac præterea occultatio nominis multa ſæpe incommoda ſecum vehat: id quod ibidem illuſtratur, ac inſuper notatur, B. Lutherum, etſi contra aliquot potentiſſimos Principes ſcripſerit, nunquam nomen ſuum diſſimulaſſe, eamque ob rem publice gloriatum fuiſſe: in variis item Receſſibus Imperii, ut Auguſtæ 1545. & Spiræ 1570, nec non in Concilio Tridentino ſeſſ. 4. *ejusmodi anonymorum ſcriptorum editionem improbari*. *Secunda* docet, in ſe non eſſe prohibitum, ſcripta anonyma typis vulgare, quandoquidem & libri quidam divini ſine nominibus eorum, quorum opera Spiritus S. in ſcribendo uſus fuit, lucem hanc adſpexerint, nec non præclara alia ſcripta, de quibus integri catalogi exſtent, hac ratione edita fuerint; præterea & circumſtantiæ perſonarum, loci, temporis interdum non admittant, ut autoris nomen libris præfigatur. *Tertia* aſſeverat, ob conditiones certas nonnunquam illicitum eſſe ſcripta anonyma publicare, ſi nempe nominis occultatio cum amore Dei aut proximi pugnet. De *Pſeudonymis* ſcriptis, cum duplicis ſint generis, ac vel ſub nomine, quod alterius eſt proprium, prodire ſoleant, vel tali quod nulli alii competit, inſigniantur, duabus quoque

[Margin: Tom. I. Jenen. Germ. f. 399. & Tom. 4. Jen. Germ. f. 508.]

[Margin: Vid Vincentii Placcii Tract. de Scriptor. occultis.]

quoque poſitionibus mentem ſuam exponit. Earum *prima* defendit, ſua natura illicitum eſſe, ſub alterius, ſi non conſenſerit, nomine libros publicæ luci exponere, cum hac ratione in octavum Decalogi præceptum impingatur, falſum teſtimonium de proximo edatur, ac lector ipſe decipiatur, ut nonnunquam magno ſuo damno approbet, quæ alias improbaſſet; ceu ſuo exemplo nos edoceat optimus Ægyptiorum Rex Ptolomæus Philadelphus, cui veterum ſapientum ſcripta magnis ſumtibus comparanti, multa recentiora ſub veterum ſcriptorum nominibus oblata ſint, ita ut in Bibliotheca Alexandrina quinquaginta libri Analyticorum Ariſtotelis numerati fuerint, cum vix quinque hujus generis ipſe reliquerit. *Altera* demonſtrat, non ſimpliciter injuſtum eſſe, nomen aliquod alii perſonæ haud competens aſſumere, ac libris editis præfigere, cum jura civilia, ſecundum quæ Chriſtianum, dummodo juri divino non tradant contraria, vitam ſuam componere decet, cuilibet, ſi in fraudem aut damnum alterius non vergat, nomen ſuum mutandi facultatem faciant: inſuper & in Scriptura S. hujus rei exempla occurrant, ſiquidem in V. T. Salomon a Nathane Jedidia, & Daniel a Babyloniis Belſazer vocatus fuerit, & in N. T. Simon a Chriſto nomen Kephæ ſeu Petri acceperit. Concedit tamen Autor noſter, pſeudonyma ſcripta non minus quam anonyma multis ſæpe incommodis occaſionem dare, & hoc nomine nigrum theta mereri. Tandem dubio cuidam ſatisfacit, oſtenditque, morem præfigendi nomina libris fruſtra accuſari ambitionis, cum eundem Deus ipſe in verbo ſuo approbaverit. In appendice huic quæſtioni ſubjuncta ad B. Gerhardum Loc de Miniſt. §. 272. de anonymis ſcriptis pluribus agentem remittit, ac præterea notat ex pſeudonymis ſcriptis, quæ ſub nomine alicujus Antagoniſtæ evulgantur, ac ſententiam a mente ejus prorſus alienam, quaſi ipſius foret, proponunt, omnium eſſe periculoſiſſima, & ob id maxime atro carbone notanda, ejusque farinæ ſcriptum ſuperiori ſeculo ſub nomine B. D. Tilemanni Heshuſii prodiiſſe, & hoc noſtro B. D. Abrahamo Calovio ſuppoſitum fuiſſe.

Vid. Henric. Schævium Diſſert. Phil. 9. de Critica, Th. 12.

2. Samuel XII. 25. Dan. I, 7. Joh. I, 42.

Ad quæſtionem LXIII, in qua diſceptatur, *an Chriſtianus in extremo neceſſitatis caſu alteri, in quem non habet imperium, ſine expreſſo ejus conſenſu aliquid auferre licite poſſit, &, ſi id faciat, an eo ipſo furtum proprie ſic dictum, atque in ſeptimo decalogi præcepto vetitum* p. 540. ſqq.

 tum

Digitized by Google

tum committat? Reſponſurus Autor noſter, quædam præmonet, ſcilicet, ſibi ſermonem non eſſe de Magiſtratu, quid ille vi dominii ſupereminentis facere poſſit: nec de neceſſitate gravi, ubi quis mediis ordinariis haud utitur, ſed extrema, ubi omnia ordinaria media exulant, dubium eſſe intelligendum: ejusmodi neceſſitatis caſum facile exiſtere poſſe, inprimis in iis regionibus, quæ a pauciſſimis hominibus inhabitantur, ubi viator interdum aliquot dierum iter conficiat, antequam ullæ ab eodem conſpiciantur ædes: e Gentilibus
l. 3. Offic. ipſum Ciceronem ab ablatione tali abhorrere, ſcribentem: *Nonne ſapiens, ſi fame ipſe conficiatur, abſtulerit cibum alteri, homini ad nullam rem utili? minime vero. Non enim mihi eſt vita mea utilior, quam animi talis affectio, neminem ut violem commodi mei gratia*: Theologis illis, qui judicant potius moriendum, quam in extremo neceſſitatis caſu aliquid auferendum eſſe, ab hominibus in tali neceſſitatis caſu conſtitutis oggeri forſan poſſe, *vos ſi hic eſſetis, aliter ſentiretis*. Quibus præmiſſis ſuam mentem exponit, ſtatuens *primo*, poſſe Chriſtianum in extremo neceſſitatis caſu, ſuo proximo, in quem nullum ipſi competit imperium, ſine ejus expreſſo conſenſu, aliquid auferre. Poſito enim, non conceſſo, factum ejusmodi peccaminoſum eſſe, duo in ejusmodi caſu concurrere peccata, unum contra quintum præceptum, ſi quis fame mortem ſibi attrahat, cui media contra illam ſuppetant; alterum contra ſeptimum, ſi juxta mentem ſuam furtum faciat. Jam extra omnem controverſiam, peccatum contra quintum præceptum majus eſſe peccato contra ſeptimum admiſſo, adeoque hic obtinere notiſſimam illam regulam, *e duobus malis minimum eſſe eligendum*; quæ non ſolum in malis pœnæ, ſed & in
Vid. Scherz. malis culpæ, ſi utrumque evitari haud poſſit, locum inveniat. Ma-
Syſt. Loc. ximum autem robur ſuæ ſententiæ accedere judicat, quod Deus ipſe in
20. §. 13. p. Scriptura S. tritum proverbium, neceſſitatem legis eſſe neſciam, quoad
719. ſecundam Decalogi tabulam, ſuo calculo approbaverit. Id quod ipſum ex *Matth. XII, 3. 4.* probat, inferens, ſi Davidi ob neceſſitatem panes ipſi Deo ſacros, ſine ejusdem expreſſo mandato, auferre, iisdemque veſci licuit, multo magis alium neceſſitate adactum quædam proximo, illo non conſentiente, ſurripere, & in uſum ſuum convertere poſſe. Idem adhuc clarius ex eo elucеſcere cenſet, quod nullus homo, ſi ad ſupremum Numen referatur, bonorum ſuorum domi-

dominus, ſed tantum œconomus ſit, ac juxta monitum *Petri 1. Epiſt. cap. IV.* ſuis donis, quæ a Domino accepit, aliis inſervire teneatur. Unde colligit, benignisſimum Numen, cum eum in finem dona ſua homini conceſſerit, ut eadem cum aliis indigentibus communicaret, uſum quoque talium donorum omnibus indigis certo modo communem eſſe voluiſſe, adeoque homini in anguſtiis ſummis conſtituto jus competere ea, ſi ab aliis ſuppeditari nequeant, libere uſurpandi. Ea de cauſa & Deum in V. T. legem ſanciviſſe, atque indulſiſſe homini jus comedendi de uvis e vinea proximi, & evellendi manu ariſtas e ſegete ejusdem, ne prætereuntibus ad refectionem faciencia deeſſent. Deut. XXIII. 24. 25. Licet autem hæc lex una cum Politia Judaica in deſuetudinem venerit, moralitatem tamen ejusdem in N. T. adhuc ſupereſſe, atque ex illa colligi poſſe, Deo non diſplicere, ſi extremæ neceſſitati etiam citra proximi conſenſum occurratur, cum olim cuilibet ex uvis aut ſpicis proximi inſcii, vel citra extremam neceſſitatem, ſe refocillandi poteſtatem dederit. *Secundo* docet, proprie dictum ac in ſeptimo præcepto prohibitum furtum non committi, ſi urgente extrema neceſſitate quis proximo ſuo quæpiam ſurripiat. Deum namque, cum expreſſe mandaverit, *non occides*, non poſſe inter furta referre, ſi proximo quis auferat ea, ſine quorum uſu uſuram vitæ neceſſario interverteret: ordinatam charitatem a Matth. XXII. 39. ſe ipſa incipere, & philautiam eſſe menſuratam amoris proximo debiti: abeſſe quidem in tali caſu conſenſum formalem, non tamen virtualem: Levit. XIX. 18. poſſeſſorem, hominum opinione talem, ſi interrogaretur, forſan conſenſurum, aut ſi id non faceret, juxta veri ac ſupremi poſſeſſoris mentem ad conſentiendum obligatum eſſe: omne quidem furtum eſſe ablationem rei alienæ, ſed non omnem ablationem rei alienæ furtum eſſe, uti ex *Exod. III, 22.* & *XII, 35. 36.* ſatis ſuperque conſtet. Corroborata ſic ſua ſententia, ad dubium, quod maximam veritatis ſpeciem ipſi præ ſe ferre videtur, reſpondet, neutiquam per hanc ſententiam furtis ipſis latam aperiri portam, nec fures ex ea patrocinium ſibi petere poſſe, cum in extrema ſaltim neceſſitate, eaque vera, non ficta, aliorum bona ſurripiendi conceſſa fuerit facultas. Alterum dubium B. Lutheri verbis e Tom. VI. Witteb. Germ. fol. 140. a. petitis proponit, ac reſolvit. Tandem & huic quæſtioni appendicem ex Emanuele Gonzales Commentat. in decretalia T. 4. ſuper

ſuper L. 5 Tit. 18. c. 3. ſubjungit. Sed hæc ex libro iſto longe utiliſſimo, qui ſub finem quadruplici indice, quæſtionum, locorum Scripturæ S. autorum & rerum exornatur, adduxiſſe ſufficiat.

HUGONIS GROTII DE JURE BELLI AC PAcis Libri III. Acceſſerunt Excerpta Annotationum variorum Virorum inſignium in totum opus, edente Joh. Chriſtoph. Becmano.

Francofurti ad Viadrum, impenſis Jer. Schrey 1691. in 4. Conſtant Alphabet. 8.

DUdum quidem nova hæc Grotiani operis editio noſtratibus innotuit, plurimorumque teritur manibus, ut ſilentio a nobis videatur poſſe præteriri. Aſt in exterorum gratiam, ad quos forte non multa adhuc ejus exemplaria pervenerunt, indicanda paucis fuit. Nimirum cum doctiſſimo illi Hugonis Grotii de *jure Belli* ac Pacis operi illuſtrando a multis annis certatim velut Viri Eruditi incubuiſſent, editis in illud ſtricturis aut juſtis commentariis; bene ſe de juventute Academica, quam tot ſcriptis aliis hactenus erudiverat, meriturum cenſuit celeberrimus Becmanus, ſi dum nova Grotiani operis editio pararetur, doctorum illorum virorum annotationes textui Grotiano ſubjunctas in compendio exhiberet. Id enim gratum futurum videbatur & illis, quibus commentarii ipſi ad manus non ſunt, & iis etiam qui eos poſſident *quidem, ſed* evolvere ſingulos gravantur, & malunt quæ in iis præclara ſunt, uno obtutu comprehendere. Itaque Excerpta ex clariſſimorum virorum *Joh. Adami Oſiandri*, *Caſparis Ziegleri*, *Joh. Henrici Bœcleri*, *Joh. Friderici Gronovii*, *Joh. Georgii Simonis*, & *Henrici Henniges*, in Grotium Annotatis exhibuit; quin &, in quo vel maximum operæ tulit pretium, ex illuſtris Viri, *Samuelis Pufendorfii*, de Jure Naturæ & Gentium doctiſſimis libris, ſelectiora loca, & quæ præ aliis lucem Grotianis ſententiis adferre viſa ſunt, attexuit: rerum etiam præcipuarum novo eoque accuratiſſimo indice ſubjuncto.

✻)o(✻

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ
Calendis Octobris Anno M DC XCII.

HISTOIRE DES CONCILES GENERAUX commençant par le premier Concile de Nicée.

hoc eſt

Hiſtoria Conciliorum generalium, incipiens a primo Concilio Nicæno.

Pariſiis apud Danielem Hortemels, anno 1692. in 4.
Conſtat Alphab. 2.

Prima pars hujus operis anno ſuperiori 1691 Pariſiis in octava forma editi, & nunc juxta Pariſienſe exemplar Amſtelodami, ut videtur, recuſi, continet hiſtoriam Concilii Nicæni ex Euſebio, Athanaſio, Epiphanio, Socrate, Gelaſio aliiſque Patribus & Scriptoribus eccleſiaſticis in margine allegatis concinnatam. Neque tamen his allegationibus lectores tuto fidere ſemper poterunt. Nam e.g. pag. 58. refert Autor tanquam e Sozomeno ad marginem allegato, quod Euſebius Nicomedienſis Arii patronus obtenderit, ſacras Scripturas in controverſia, quæ tum inter Arium & alios agitabatur, unice conſulendas, nec traditionum incertarum rationem aliquam habendam eſſe: Orthodoxi autem Epiſcopi reſponderint, traditionem Apoſtolicam eſſe alterum religionis fundamentum, & hæreticorum morem omni tempore fuiſſe, quod ad Scripturas provocaverint, cum tamen Scripturæ ſenſus abſque traditionum ſubſidio dijudicari non poſſit; ideoque in præſenti negotio duplicem illam Scripturæ & traditionis regulam ſpectari oportere. Verum qui Sozomenum evolvet, nihil tale ab eo referri deprehendet. Sic pag. 52. prolixe narrat Autor, quid Hoſius Cordubenſis poſt ſuum ab Alexandria reditum Imperatori ſuggeſſerit, & in margine

Epiphanii hæreſin 69. adſcribit. Aſt verendum, ne iſta in Epiphanio quæſituri operam ſuam perdant. Nonnunquam tamen hic ſcriptor tam verecundus eſt, ut, quæ in cerebro ſuo finxit, aliis non affingat. Eadem enim pag. narrat Hoſium, priusquam Alexandria diſcederet, ſtatim ad Sylveſtrum Papam Rom. acta ſuæ legationis retuliſſe; cujus rei nullum teſtem in margine adduxit. Subjunxit autem huic hiſtoriæ concilii Nicæni notas, quibus dubia quædam, & difficilia ejus loca illuſtrat. Cum enim in hiſtoria dixiſſet, Achillam Petri Alexandrini ſucceſſorem per octo annos Alexandrinæ cathedræ præfuiſſe, quod pleriſque ſcriptoribus epiſcopatui Achillæ tempus longe brevius aſſignantibus repugnat, in notis rationes ſuæ aſſertionis affert, quas tamen variis difficultatibus premi haut diſſimulat. Dixerat porro in hiſtoria, Hoſium Cordubenſem in Alexandrino Concilio Sylveſtri legatum fuiſſe; quod cum a pluribus negetur, in notis confirmare nititur; quamvis ingenue fateatur, claro antiquitatis teſtimonio probari id non poſſe. Dixerat in hiſtoria, Concilium Nicænum non ſolum ab Imperatore Conſtantino, ſed & a Sylveſtro convocatum; in notis autem iterum totius antiquitatis ſilentium, quoad convocationem a Sylveſtro factam, agnoſcit: cujus ſilentii hanc rationem reddit, quod indictio per Imperatorem facta magis publica & ſolennis fuerit. Miſſis reliquis notis primæ parti adjectis progredimur ad ſecundam.

Complectitur illa varia monumenta, quæ ad Concilium Nicænum ſpectant, in ſermonem Gallicum converſa: nempe, epiſtolam Alexandri Alexandrini ad Epiſcopos Eccleſiæ *catholicæ*, *Arii ad* Euſebium Nicomedienſem, Euſebii Nicomedienſis *ad Paulinum* Tyrium, Arii ad Alexandrum Alexandrinum, Alexandri Alexandrini ad Alexandrum Byzantinum, Conſtantini M. ad Alexandrum & Arium, item ad Arium & Arianos, Euſebii ad Eccleſiam ſuam Cæſarienſem, Conſtantini ad Nicomedienſes, aliasque epiſtolas ad Concilium Nicænum pertinentes, nec non orationes ab Euſtathio Antiocheno Epiſcopo & Conſtantino Imp. in Concilio habitas, libellum ab Euſebio Nicomedienſi & Theognide oblatum, Imperatoris edictum contra Arianos, nomina Epiſcoporum qui Concilio Nicæno ſubſcripſerunt, & confirmationem Concilii quæ a *Sylveſtro* facta dicitur. Sequuntur iterum notæ, quarum nonnullas indica-

Digitized by Google

indicabimus. In notis ad epiſtolam Alexandri Alexandrini Epiſcopo Conſtantinopolitano cognomini inſcriptam obſervat, quod Baluzius hanc epiſtolam non ad Alexandrum Conſtantinopolitanum, ſed ad Alexandrum Theſſalonicenſem ſcriptam fuiſſe putet. Cum enim hanc epiſtolam ante concilium Nicænum ſcriptam eſſe inter pleroſque conveniat, Gelaſius vero Cyzicenus aliique non Alexandrum, ſed ejus deceſſorem Metrophanem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopum Nicæni Concilii tempore fuiſſe dicant, non dubitavit Vir doctiſſimus, quin titulus hujus epiſtolæ apud Theodoretum a librariis corruptus ſit. Confirmavit hanc ſententiam ex eo, quod in duobus codicibus MSS. Theodoreti antiquis, quæ in Regia bibliotheca extant, nec non in editione Græca Roberti Stephani, & in Baſileenſi quadam Latina titulus ille non compareat. Cum vero id ex Theodoreto conſtet, quod hæc Alexandri epiſtola ad alium quendam Alexandrum ſcripta ſit, perſuaſum fuit Baluzio, quod hæc epiſtola ad Alexandrum Theſſalonicenſem eo tempore haud incelebrem directa fuerit, cum præſertim Epiſcopi in gravioribus negotiis eccleſias Apoſtolicas, qualis etiam Theſſalonicenſis erat, conſulere conſueverint. Verum etſi hanc Baluzii ſententiam non omni veri ſpecie carere Autor noſter agnoſcat, eorum tamen rationes, qui hanc epiſtolam ad Alexandrum Conſtantinopolitanum miſſam dicunt, haud minoris roboris eſſe cenſet. Dicit enim eos notare, quod Gelaſio aſſerenti Metrophanem Concilii Nicæni tempore Conſtantinopolitanum Epiſcopum fuiſſe, aliisque recentioribus ſcriptoribus, qui Gelaſium ſequuntur, fides adhibenda non ſit, cum alii fide digniores aliud teſtentur: neque probari poſſit, Euſebium ex Gelaſio corrigi debere. Interim non diffitetur, vel Theodoretum vel librarios in eo titulum epiſtolæ mutaſſe, quod Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum appellaverint, cum ſua ætate Conſtantinopolis diceretur, quæ ante Concilium Nicænum, Byzantium dicta fuerat; neque negari poſſe putat, quod vel hæc ipſa epiſtola, ad Alexandrum Byzantinum miſſa, etiam ad Alexandrum Theſſalonicenſem miſſa fuerit, vel ſaltem una ex reliquis Alexandri literis circularibus, quarum plures fuerunt, ad Alexandrum Theſſalonicenſem directa fuerit. Epiſtolam Conſtantini ad Arium & Arianos, quam Gelaſius l. 3. de Conc. Nic. c. 1. retulit, genui-

nam eſſe, Epiphanii & Socratis autoritate, & ſtyli cum aliis Conſtantini epiſtolis conformitate probat, eamque cum homouſii & Concilii Nicæni mentionem non faciat, ante concilium Nicænum ſcriptam eſſe cenſet. Qua in re, ut in multis aliis, Baronii conjecturas ſequitur. Euſtathii Antiocheni orationem a Gregorio Presbytero Cæſarienſi memoratam, ſuppoſitam eſſe ſtatuit; cum non veriſimile videatur, in ipſo Concilii Nicæni auſpicio, cum nondum Arii cauſa ventilata eſſet, Euſtathium tam graviter in Arium invectum fuiſſe; etſi Hieronymus, cum in ep. 126. Euſtathium clariſſima tuba bellicum contra Arium ceciniſſe ſcribit, ad hanc Euſtathii orationem reſpexiſſe videri poſſit. Orationem a Conſtantino in Concilio Nicæno habitam fidelius a Gelaſio quam ab Euſebio recitari arbitratur, cum verba, quæ Theodoretus ex Conſtantini oratione excerpſit, non in Euſebiana ſed in Gelaſiana Conſtantini oratione inveniantur. In notis ad ſubſcriptiones Epiſcoporum ex Petro de Marca probare nititur, quod Hoſius Sylveſtri loco Concilii Nicæni Præſes fuerit: in eo tamen a Marca diſſentit, quod locum Euſebii l. 3. de Vit. Conſtant. c. 7. ubi Epiſcoporum in *Concilio* Nicæno frequentia recenſetur, a librariis corruptum & ex *Gelaſio* ſupplendum ſtatuit, quod Autori noſtro probatu difficile merito videtur. Hæc ex ſecunda tractatus hujus parte notaſſe ſufficiat.

Sequitur tertia, quæ Gallicam ſymboli Nicæni & canonum Nicænorum verſionem continet. Exhibet autem non ſolum canones illos 20. qui ab omnibus ut genuini recipiuntur, & epitomen illorum canonum, quam Rufinus hiſtoriæ *ſuæ eccleſiaſticæ* inſeruit, in 22. capitula diſtributam, verum etiam canones 80. qui vulgo Arabici appellari ſolent, ab Alphonſo Piſano, Franciſco Turriano & Abrahamo Ecchellenſi Latine quondam factos, & nunc Gallico idiomate donatos. Ad finem horum canonum notat, quod Abraham Ecchellenſis præter illos canones Arabicos ediderit 15 capitula Concilii Nicæni ad vitam monaſticam ſpectantia, item 19 conſtitutiones eccleſiaſticas varii argumenti, nec non 25. alias conſtitutiones Conſtantino Imperatori dedicatas, una cum præfatione quadam concilii Nicæni, quæ omnia Labbeus ſuæ *Conciliorum* collectioni inſeruit. Verum hæc in Gallicum ſermonem *conver-*

tere

tere noluit Autor noſter, ſufficere ratus, ſi titulos & argumenta iſtarum conſtitutionum breviter indicaret, ſuumque de illis judicium anneɛteret. Statuit autem conſtitutiones illas una cum præfatione ſubjuncta ita comparatas eſſe, ut cum probatis Autoribus, & ſana antiquitate difficulter conciliari poſſint, nec opus videatur, multis argumentis probare, quod ſint ſuppoſitæ, cum ex ipſa lectione id ſtatim manifeſtum fiat. Commemorat poſtea numerum & ordinem canonum Nicænorum, quos Alphonſus Piſanus in prima ſua Concilii Nicæni editione vulgavit, & quam debili fundamento innitatur ejus de 70 canonibus Nicæni Concilii ſententia, exponit. In eo autem cum Ecchellenſi & Piſano conſentit, quod plures quam 20 canones a Patribus Nicænis conditos ſibi perſuadeat; quorſum refert decreta Concilii Nicæni de feſto Paſchatis, de Meletio, de ſacrificiis per jejunos offerendis, & de conſuetudine examinandi in poſteriori Concilio, quæ in priori decreta ſunt: neque repugnat iis, qui canonem de bigamis non ordinandis, & de appellationibus ad Romanos Epiſcopos ad Concilium Nicænum referunt. Canonem vero de libris canonicis & apocryphis, canonem de clauſula doxologiæ eccleſiaſticæ addenda, & canonem de literis formatis, abſque ſolido fundamento Concilio Nicæno a nonnullis tribui affirmat. Tandem etiam mentionem facit Diatypoſeon, quas Gelaſius Cyzicenus a Patribus Nicænis ſancitas memorat. Tertiam hujus tractatus partem iterum notis nonnullis Autor illuſtrat, quarum pars maxima genuinos Concilii Nicæni canones concernit. Eas recenſere ſuperſedemus, id modo notantes, quod in obſervatione 2. animadvertit, ſolidas probationes ab antiquitate illis ſuppeditari, qui non plures quam 20. canones a Nicænis Patribus conditos affirmant, unde mirum videri poſſit, quod hac ſententia deſerta diſſentientibus acceſſerit. Arabicis canonibus notas non adjicit, ſed rationes tantum adducit, quibus Turrianus & alii canonibus iſtis colorem aliquem ſinceritatis obducere conati ſunt. Eas vero infirmis conjecturis niti judicat. Poſtremo Hartmannum perſtringit, pro quo Ruelium nominare debuiſſet, quod in conciliis illuſtratis (Tom. 2. pag. 319.) dicat ſe Arabicos canones 80 apponere per Teilonem & Theariſtum Conſtantinopolitanum e Græco in Latinum verſos, cum tamen tantum 20 canones genuinos a duo-

Mmm 3 bus

bus illis viris Latine redditos fuiſſe, ex concilio Carthaginenſi IV. (VI. debuit dicere) circa annum 419 celebrato conſtet, idque multis ante ſeculis factum fuerit, quam Arabici canones prodirent. Decepit forte Ruelium collectio conciliorum Biniana, ubi Tom. I. p.332. edit. 1618. ex Piſano ita referuntur canones Arabici, ut ſuis locis etiam canones 20 a Teilone & Theariſto Latine verſi & in Carthaginenſi Concilio memorati inſerantur, & talis titulus præfigatur: *Capitula Nicani Concilii per Teilonem & Theariſtum Conſtantinopolitanum de Græco in Latinum verſa. Arabici canones 80.* Quamvis enim verba hunc titulum proxime antecedentia innuant primam tituli partem ad canones Nicænos in Carthaginenſi Concilio lectos ſpectare, ipſe tamen titulus linea interpoſita & majuſculis literis a verbis præcedentibus ita ſeparatus eſt, ut illa confuſio Ruelium facile confundere potuerit.

HET EERSTE CHRISTENDOM, DOOR VVILliam Cave: vertaalt door Salomon Bor &c.

id eſt:

Wilhelmi Cave Tractatus de Primævo Chriſtianiſmo; ex Anglico in Belgicum ſermonem traductus a Salomone Bor. Acceſſit præfatio H. Witſii.

Ultrajecti apud Franc. Halma, 1692 in 8.
Conſtat Alph. 2. & plag. 2.

Opus hoc novum non eſt, ſed jam ante viginti circiter annos a Reverendo Autore, ſæpius a nobis meritoque laudato & hodieque per Dei gratiam ſuperſtite, Anglico idiomate editum, & in Actis A. 1686. p. 164. ſqq. cum quarta ejus editio ad nos perveniſſet, recenſitum. Nova tamen eſt, quæ nunc demum clariſſimi Ultrajectinorum Theologi, *Hermanni Witſii*, conſilio lucem aſpexit, utiliſſimi libri verſio Belgica, quæ vel ob Præfationem a graviſſimo hoc Viro adjectam, ſilentio a nobis transmittenda non fuit. Ejus itaque Præfationis, cum de opere ipſo prolixe ſatis dicto loco actum jam fuerit, ſummam paucis exhibemus.

Fate-

Digitized by Google

Fatetur *Witſius*, Chriſtianam Eccleſiam, quanto minus fuit a Chriſti & Apoſtolorum temporibus remota, quantoque fuit ſimplicior, tanto puriorem ſanctioremque extitiſſe. Poſtquam excogitatæ humano ingenio aut ex Judaiſmo & Paganiſmo adoptatæ cerimoniæ invaluerunt, corruptum paulatim Chriſtianiſmum fuiſſe, & charitatem pietatemque refrixiſſe. Itaque eorum laudat ſtudium, qui primorum Chriſtianorum intemeratos mores ex Antiquitate Eccleſiaſtica ſeculo repræſentant: & ſpeciatim præſentem Tractatum (cujus autorem ſcriptis pluribus aliis non in Anglia tantum, ſed ubicunque terrarum bonis litteris decus ſuum conſtat, celebritatem nominis adeptum memorat) ab exquiſita eruditione, elegantia judicii, ſtylique acumine magnopere commendat. Se utique ex lectione libri multum ait profeciſſe, veteriſque Chriſtianiſmi vivis in eo coloribus adumbrati memoria intime affectum fuiſſe, indeque digniſſimum reputaſſe hoc opus, quod in linguam Belgicam, ut nationalium ſuorum omnium, quibus eruditio & pietas curæ cordique eſt, uſibus pateret, transfunderetur. Ita enim perſuaſum ſe habere, neminem, cuicunque etiam inter Chriſtianos ſectæ ſit addictus, futurum, qui non hic reperiat, quo cor ad fidei communis actuoſitatem excitetur. Huc nempe rem redire, ut tametſi veritas pretioſum ſit cimelium, quod pati non debeamus a quoquam nobis eripi, omnis tamen de Deo notitia fideſque inanis ſit cenſenda, niſi quam præcellentes virtutes illæ comitentur, quibus a Phariſæiſmo pariter Judaico, ac Gentilium Philoſophia Chriſtianiſmus diſcernitur. Nulli quidem ævo tantum in ſcientia rerum divinarum obtigiſſe lumen, quantum vel habet, vel præ ſe fert hoc noſtrum: ſed omnem illam ſapientiam parum nobis prodeſſe, ſi mens ſit frivola, ſi Deo vacua, minuſque capax ſanctæ illius innocentiæ, qua tanquam pueruli regnum cœlorum jubemur ingredi. Tanto beatiores primos illos Chriſtianos deprædicandos, qui tametſi veritates multas cogitationibus non æque ſublimibus fuerint complexi, nec æque ſubtiliter terſeque Divina Fœdera ſciverint diſtinguere, eorum tamen, quæ divinitus edocti erant, vim ac robur in cunctis actionibus ſuis & acerbiſſimis inprimis cruciatibus, Novi Teſtamenti gratia abundantiſſimi expreſſerint. Hæc & ſimilia, primævi Chriſtianiſmi ſcrutinium, & quo ille accurate depictus eſt, præſens hoc doctiſſimi Angli opus Lectori commen-

commendaturus, cum graviter Theologus Batavus diſſeruiſſet, ad extremum monet, exiſtimandum tamen non eſſe, fundamentales & omni tempore quam exactiſſime ſervandas leges hic præſcribi: hiſtorias proponi ait, atque exempla, e quibus quisque ſeligat, quæ cum prudentia imitetur. Quin haud diſſimulat, Autori etiam ipſi ſe non omnino adſtipulari, ubi eum ex Antiquitate videat avidius arripere, quæ cum Hierarchia & Liturgia Anglicana utcunq; conveniunt. Denique falli potuiſſe & veteres illos, vel unius Paulini Epiſcopi Nolani exemplo docet, qui, ſi Gregorio Magno fides, ut ex captivitate alium liberaret, ſe ipſum loco ejus, deſerta Eccleſia ſua, captivum ſtiterit: quod utique factum a prudentia aut charitate aliis imitanda commendari non poſſit.

D. VAL. ALBERTI, P. P. LIPS. EXAMEN Profeſſionis Fidei Tridentinæ, nec non Expoſitionis doctrinæ Catholicæ Jac. Benign. Boſſueti, in XXV Diſputationibus publice inſtitutum.

Lipſiæ apud Maurit. Georg. Weideman A. 1692 in 12.
Conſtat Alphab. 1. & plag. 8.

INter alia ſcripta celeberrimi Autoris, quæ quidem Theologici ſunt argumenti, proxime anteceſſit Auguſtana Confeſſio, thetice ac apologetice ab eo pertractata, & A. 1690 in lucem publicam miſſa. Hujus mentio, tametſi jam a nobis delineata eſt menſe Jan. Anno 1690 pag. 26, hic injicienda fuit, cum eadem methodo, qua *præſens libellus*, conſcripta ſit, imo decenti ordine hunc *quaſi comitem ſibi* junxerit. Quemadmodum enim in priori *illo* Scripto ſententiam Eccleſiæ noſtræ e primario ejus Symbolo, quod Auguſtanam Confeſſionem merito ſuo eſſe, ſponte fatemur, clare deduxit firmiſſimeque probavit: ita in hoc poſteriori doctrinam Pontificiorum e Profeſſione fidei Tridentinæ, quam una cum Concilio ejusdem nominis pro Confeſſione totius Eccleſiæ ſuæ habent, liquido deprompſit clariſſimeque refellit. Præterea, cum in illo, Jeſuitæ Galli, Joannis Dez, *Unionem* (qui eſt titulus libelli,) *Eccleſiæ Proteſtantis Argentoratenſis cum Romana*, totam ſimul excuſſerit; in hoc, Epiſcopi Galli, Jacobi Benigni Boſſueti, *Expoſitionem doctrinæ Catholicæ*, eadem

dem opera modeſte examinavit, non tantum ut gratiam novitatis, quæ duobus hiſce Papiſticis Scriptis haud deeſt, prudenter aucuparetur, ſed & ſophiſmata, quæ circa Auguſtanam Confeſſionem Dezius, & in Tridentinis decretis Boſſuetus commiſit, aperte detegeret ſolideque refutaret; præſertim cum e Noſtris hactenus, quantum quidem Nobis innotuit, Boſſueti libellum nemo aggreſſus ſit totum, tametſi nobis non minus quam Reformatis aperte adverſetur. Tandem in eo quoque harmonia inter utrumque illud Autoris Scriptum obſervata eſt, quod ſingula eorum capita in diſputationes nervoſe redacta, inque cathedra publice defenſa ſint, antequam in unum corpus colligerentur, collectaque luci publicæ exponerentur. Numerus diſſertationum illarum excrevit præſente in libello ad XXV, e quibus priores quatuor ſunt generales, earumque prima Pontificiorum Symbola univerſe, ſecunda & tertia Profeſſionem fidei Tridentinæ ſigillatim, ſicut quarta Expoſitionem doctrinæ Catholicæ Boſſueti deſcribit; ſequentes ſunt ſpeciales, examinantes Articulos fidei Papiſticæ eo, quo in Profeſſione fidei Tridentinæ proponuntur, ordine, ac inſperſis, quæ Boſſuetus in medium attulit, jam ſeorſim in peculiaribus, jam conjunctim in iisdem diſputationibus, prout occaſio tulit, donec in XXV, quæ eſt ultima, Clauſula etiam tum in Profeſſione fidei Tridentinæ, tum in Expoſitione Boſſueti ſub incudem revocari potuit. Præterea præmiſit Autor non tantum ipſam fidei Tridentinæ Profeſſionem & Programma ſuum, quo has Diſputationes ſimul indixit, ſimul Lectiones Anti-Calvinianas ſuperiori anno intimavit; ſed adjecit etiam Indicem rerum notabilium, & Programma quoddam Dn. D. Simonis, Profeſſoris Francof. ad Viadr. quod hic illi oppoſuerat, negans inprimis, quod ibi aſſertum viderat, Rationem eſſe principium primum dogmaticum Eccleſiæ Reformatæ. Speramus autem fore, ut Autor, ſi Deus, quod optamus, vires ei vitamque conceſſerit, ita pergat in deſcribendis & examinandis etiam Calvinianorum, Arminianorum, Socinianorum &c. doctrinis, ex ipſis uniuscujusque Sectæ Symbolis; cum hic labor non tantum oppido ſit utilis, ſed & ipſis Adverſariis non poſſit non probari, quippe quod monuerint non raro, id faciendum eſſe, ſi toti eorum Eccleſiæ nonnihil ſit imputandum. Imo & hoc viciſſim ab iis requirimus ipſi, non neſcientes, quod & in his Theologiæ par-

tibus, tam Thetica quam Polemica, purius ex ipſo fonte bibantur aquæ.

PENSÉES INGENIEUSES DES ANCIENS ET des Modernes &c. i. e.

Veterum atque Hodiernorum Cogitata ingenioſa, a P. Bohurſio collecta.

Pariſiis apud viduam Cramoiſyanam 1692. in 12.
Continent plagulas 16.

Appendix hæc eſt aut Continuatio alterius libri, ab eleganter docto e Societate Jeſu viro *P. Bohurſio* pridem editi, & a nobis in Actis A. 1689, p. 109 & ſeqq. recenſiti: *La Maniere de bien penſer dans les Ouvrages d'Eſprit.* Enim vero uti artem bene cogitandi in priore illo libro Bohurſius tradiderat ſub forma Dialogi, & adhibito connexionis artificio: ita in hoc ingenioſarum cogitationum exempla, quæ in juſto illo Dialogorum contextu commodum locum non invenerant, & digna tamen ab induſtrio eorum Collectore habita fuere, quæ non perirent, promiſcue nulloque ſervato ordine exhibentur. Nec diſſimulat in præfatione Bohurſius, immixta his eſſe nonnulla, quæ non omnibus ingenium ſapere videantur; ſed id conſulto ait factum, ut Lectori occaſio præberetur recurrendi ad priorem librum, & quæ hic producuntur exempla, ad Lydium velut præceptorum illic propoſitorum lapidem examinandi.

MARCI TULLII CICERONIS DE OFFICIIS LIbri tres, & Paradoxa ſex. Acceſſerunt Cato Major, Lælius, & Somnium Scipionis; opera & ſtudio M. Alberti Chriſtiani Rotthii.

Lipſiæ apud Hæredes Lanckiſianos in 8. 1692.
Conſtant Alphabetis tribus & plag. 18.

Ea utique Philoſophia, quæ eſt de moribus, quemadmodum hominibus maxime neceſſaria eſt, ita præclare meruerunt de huma-

humano genere, qui eam in hominum cœtus primi introduxere. Quid attinet enim cogitationes omnes a recta vivendi ratione abductas in cœlum usque attollere, defixasque in ſiderum motu ſemper tenere, vel totam etiam naturam perquirere, ac interim ſeipſum rationesque vivendi turpiter ignorare? Et tamen viguit olim iſte philoſophandi modus, uſque dum princeps Socrates formare hominum mores inſtitueret; quem paulo poſt plurimi, quibus præſtantiſſimum a natura ingenium tributum fuerat, in excolenda nobiliſſima diſciplina ſecuti ſunt. Neque in Græcia tantum continuit ſe Philoſophia elegantiſſima, ſed ſtatim fere ac Sapientia Latine loqui didicit, Latinis literis conſignari & ipſa tradique cœpit. Nec, ut puto, fallimur, ſi Ciceroni, uti in multis aliis, ſic hoc quoque in negotio præcipuam gloriam aſſeramus. Ipſe enim fuit, qui ſcriptis de *Officiis* hominum *libris tribus* primus omnium cives ſuos ad honeſtatis ſtudium, in quo ſunt omnia, traduxit. Sed nec in univerſum negandum eſt, totam Philoſophiam moralem Romanorum oratorum principi debere plurimum, ut pote quam ipſe & ſermonibus emendatiſſimis conſcripſit, & methodo exquiſitiore diſponere ſtuduit. Factum inde eſt, ut plerumque juventuti proponerentur iſti libri, tum ut ſtyli elegantias & orationis Latinæ genium cognoſceret, tum ut virtutis ſenſu tam teneræ adhuc mentes mature imbutæ, quæ ipſis ex uſu eſſent, perciperent. Unum modo obſtare videbatur, quod juventuti utiliſſimum librum aliquanto difficiliorem redderet obſcuritas, qua laborare ipſum multis in locis manifeſtum eſt. Quod obſcuritatis tamen obſtaculum ut tollerent utcunque Viri doctiſſimi, commentationes quasdem eruditas in *Officia* iſta concinnarunt, ſed quæ viris perſpicacioribus non omni ex parte ſatisfecerunt, cum omnis fere ipſorum opera, ſi unius Rachelii Viri celeberrimi excipiamus labores, in oratione elucidanda, in textu ipſo, ubi deficit, reſtituendo, aliisque, quæ ad Criticorum alias munus pertinent, adjiciendis occupetur; difficultates vero, quæ circa ipſa dogmata & hiſtoriam philoſophicam penitiorem exurgunt, intactas ut plurimum relinquat. Ut igitur nec hac in parte aliquid diſideretur amplius, effecit non ita pri- Vir perquam reverenda dignitate & eruditione ſolida conſpicuus, *Albertus Chriſtianus Rotthius*, hactenus Hallenſium, in vicinia noſtra impoſterum Lipſienſium Eccleſiaſtes diſertiſſimus. Hic enim cum

juventuti adhuc operaretur, & iſtis etiam libris explicandis navaret operam, facile pro ſui perſpicientia ingenii, & in rebus politioribus notitia, pervidit, multum adhuc curis ſuperiorum Commentatorum addi & poſſe & debere, ſi Ciceronis de rebus tam neceſſariis diſſerentis mentem recte quispiam percipere velit. Itaque iſtam ſollicitudinem & curam Commentario iſtoc, quem cum orbe erudito nunc communicat, ſedulo præſtitit, ut non textus tantum quam emendatisſime prodiret; ſed & circa rem ipſam nulla amplius obſcuritas fupereſſet. Quapropter in conſilium adhibuit accuratisſimas Schrevelii Græviique editiones, textumque ab Hildebrando in capita diſſectum ulterius in paragraphos deſcripſit, annotationesque Hiſtoricas, Philologicas & Philoſophicas, eidem ſubjecit, non alias tamen, quam quas ad ſenſum eruendum idoneas judicaret, ubi quidem aliorum Auctorum opera, quando fieri potuit, uſum ſe eſſe gratus profitetur; ſed ut tamen in longe pluribus iisque difficillimis locis propria induſtria ſibi fuerit adhibenda. Ut vero tota Operis facies ſtatim uno quaſi obtutu comprehendi a Lectore poſſet, librorum ſummam in accuratas tabulas redegit; utilisſimasque *diſſertationes*, in quibus *Philoſophia* tum *Stoicorum*, quos ſequutus hic ipſe Cicero, tum *Peripateticorum* in moralibus capita exhibentur, præmiſit. Quo ſane labore ita perfunctus ubique eſt Vir eruditisſimus, ut animi doctrinæ elegantioris copia exculti non contemnendum ſpecimen ediderit, & juventutem non tantum, ſed & omnes Philoſophiæ moralis ſtudioſos ſibi obſtrinxerit.

LES OFFICES DE CICERON, TRADVITS EN François, ſur la nouvelle edition de Grævius, avec des notes & ſommaires des chapitres.

hoc eſt:

Officia Ciceronis Gallice reddita, juxta Grævii editionem novam, cum notis & ſummariis capitum.

Hagæ Comitum apud H. Van Buldern, 1692, in 12.

Conſtant plag. 20.

Statim atq; *Officia Ciceronis* a *Rotthio* noſtro novis Annotationibus illuſtrata

illuſtrata percenſueramus, præſto nobis eſt e Belgio alia ipſorum, ſed in Gallicam linguam translatorum editio, quæ idem omnino poſtulare a nobis officium videtur, cum ſimili fere inſtituto cum *Rottbio* inſtiterit Auctor ejus, quisquis eſt, politus ubique atque eruditus. Eo enim curam admovit, ut ſuæ gentis hominibus, aut quicunque alias Gallica legere amant, verſione iſthac non tantum ad frequentiorem lectionem commendaret Officia hæc; ſed & additis præterea animadverſionibus, intellectu haud paulo faciliora redderet, id nimirum in Notis præcipue agens, ut lucem affunderet dogmatibus gentilium, eaque genuino ſenſui aſſereret, cum veritatis quidem aliquam habeant ſpeciem, ſed ubi tamen adhuc opus ſit, ut ad principia religionis Chriſtianæ revocentur. In reliquis vero diligentem præſtitit operam, ut lectores in perſonarum, locorum actionumque, quorum ſæpe in Cicerone fit mentio, notitiam intromitteret; perſuaſus de cætero, quæ criticas illas minutias ſapiunt, inſuper habere atque prætermittere jure ſuo potuiſſe. Toti tamen operi elegantem Præfationem antepoſuit, in qua prolixius occaſionem & tempus enarrat, quo Cicero ad librum hunc conſcribendum ſe accinxerit; quem auctorem imprimis ſectatus; quod argumentum & quo ordine perſecutus ſit; quo ſenſu vocabula *honeſti* atque *utilis* in opere frequentaverit, quamque feliciter toto negotio perfunctus ſit. Ubi imprimis tamen obſervatione dignisſima eſſe putamus, quæ in commendationem hujus libri, & ſanioris omnis Philoſophiæ egregia affert. Eo enim, *ait*, majorem lectorum attentionem *Officia* iſta mereri, quod Romanorum ille Oratorum maximus mores hominum ad ſummum, quam fieri potuit a Viro ſalutari ſcientia deſtituto, puritatis atque innocentiæ faſtigium deduxerit. Quodſi enim operis ejusmodi Auctor nobis eſſet incognitus, quid exiſtimare poſſemus de homine, cujus hæc ſumma eſt doctrinæ: uſum rationis noſtræ conſiſtere in inquiſitione veritatis: corporis eam habendam eſſe curam, quousque ad ſuſtentationem ipſius eſt neceſſaria: ex duobus agendi principiis, quæ in nobismet ipſis ſentire datur, appetitu & ratione, uni reſiſtendum, altero vero, veluti perpetuo & unico vitæ duce utendum eſſe: curæ ante omnia nobis eſſe debere, ut liberi ſimus, non ab omni tantum animi pasſione, ſed a minimo etiam motu, qui vel tantillum tranquillitatem illam animi,

 & men-

Digitized by Google

& mentis ſerenum, naturæ noſtræ dignitati apprime conveniens, conturbare valeat: aliis perinde ut nobis ipſis nos eſſe natos, quodque conſiderare nos, ut unius corporis membra diverſa, & invicem ſincero fucique omnis experte animo nos proſequi debeamus: tantum abeſſe, ut ullus ſit hominum, cui inferre injuriam liceat, ut potius nemo ſit, cui non omni ope ſuccurrendum, & cujus in gratiam non ſint facienda a nobis, quæ amico conjunctiſſimo aliquis fecerit: quemadmodum juſtitia unica actionum noſtrarum debeat norma eſſe & regula; ſic utilitatem & bonum ſocietatis humanæ ſcopum eſſe debere, ad quem omnium collineent conatus, & cui ut ſerviamus, nullus tantus ſit labor, quem non ſubire, neque periculum ullum, cui nos exponere noſtri non ſit officii. Annon vero ſuſpicari aliquis poſſet, neminem talia ſcribere potuiſſe, niſi qui & in ſolitudinem abditus, & contemplationibus profundis immerſus, Chriſtianus denique & ſanctitate ſingulari conſpicuus fuerit? Ac interim Virum fuiſſe, in celebritate hominum ſemper verſatum, negotiis maximis in orbis theatro exercitatum, atque urbis, totius mundi *capitis*, conſulem, & gentium denique religione imbutum. *Exinde ſane* colligi poſſe, quousque recta nos ducere poſſit ratio, ſi conſulere eam ubique & ſequi vellemus, & quam parum ſit illud, quod religioni in præſcribendo vitæ curſu ſit agendum, ſi tales ſimus, quales nos eſſe debere libris iſtis Cicero docuit. Equidem quod primum eſt, hic deſiderari, fidem nempe & charitatem; ſenſum item compunctionis, ex notitia de naturæ noſtræ corruptione exortæ; cognitionem de noſtra verum bonum aſſequendi impotentia, *& quæ ad totum de* Chriſto myſterium pertinent, quibus omnibus verus *Chriſtianiſmus* contineatur: ſed facile iſta locum inventura apud hominem, qui in ſeipſum frequenter deſcendat; qui inquiſitione veri occupetur; qui jugo rationis ſe ſubjiciat; qui contra ſenſus excubias agat, & perniciosas illas voluptatis illicias; qui æquus ubique, benefacere omnibus ſtudens, & nihil pro vero bono habens, niſi quod publice prodeſſe conſtiterit. Quis enim dubitet, diſpoſitiones iſtas requiri in eo, qui profeſſionem Chriſtianiſmi amplecti velit? aut qui fieri poſſet Chriſtianus, qui nondum eſt homo, nec ut fieret, cogitationes unquam ſuſcepit? Nihil ſane poſſe tale quippiam in nobis operari rationem, quod pretium aliquod a Deo auferat; poſſe tamen gratiæ obſta-

cula

cula removere, ſenſuum illuſiones diſpellere, animum noſtrum coercitis affectibus ad ſeipſum revocare, & uno verbo illud, quod gentiles præſtitiſſe hæc teſtentur Officia. Inde ipſorum libros atque diſputationes eſſe utiliſſimos; e nullo tamen fortaſſe tam bonas fruges, quam ex Ciceronis hoc volumine demetere lectores poſſe.

TRATTATO CAVALLARESCO CONTRA L' abuſo del mantenimento delle private inimicitie, di Giuſeppe Anſidei &c.

hoc eſt:

Tractatus Equeſtris contra abuſum proſequendi privatas inimicitias, autore Joſepho de Anſideis Peruſino, Academico Inſenſato, & Nobili Cubiculario Magni Ducis Hetruriæ.

Peruſiæ typis Conſtantini, 1691. in 8. plag. 35.

IN hoc Tractatu, qui beneficio illuſtris Magliabechii ad nos delatus *tribus* abſolvitur libris, illum ſibi potiſſimum ſcopum Nobiliſſimus Autor præfixum habet, ut conſultis eam in rem diverſis ſcriptoribus, & ex propria, quæ ubique eluceſcit, judicandi dexteritate, *primo* conſuetum privatam inimicitiam (quam per *malevolentiam duarum perſonarum haud occulte reciprocam* definit) proſequendi abuſum, privatæque vindictæ injuſtitiam ex principiis moralibus accurate oſtendat: ubi tamen, licet duella optimo jure prohibita ſint, honeſtum nihilominus gladii uſum, neceſſitate ita exigente, & deficiente præſertim legitimo judice, modo cum *juſtitia* & *fortitudine*, & citra ullam præ altero prærogativam adhibeatur, non prohibendum, ſed nec omnibus promiſcue concedendum eſſe, haud obſcure inſinuat. Diverſas *deinde offenſionum* realium & verbalium ſpecies, & quid circa ſingulas conſiderari mereatur, quomodo etiam Equeſtris ordinis viri, rationis ductu & imperio ubique prævalente, ſe gerere debeant, diſtinctim & acute examinat. *Denique* & de *ſatisfactione* agit, quam omnes graviſſimæ etiam offenſiones, excepto *manifeſto adulterio*, admittant, & ad quam offerendam & accipiendam, tam *offendentem* quam *offenſum* proclives eſſe deceat, ita ut ſi *ille* ingenua & vera facti narratione prævia, adjecta

deinceps

Digitized by Google

deinceps pœnitentiæ conteſtatione, & ſubjuncta petitione condonationis, illam præſtet, *hic* contentus, & ad pacem inter ſe reducendam promtus eſſe, nec alteruter plus minusve juſto ab altero exigere, *ſed* honoratiorum ex Equeſtri ordine arbitrorum judicio uterque ſtare debeat. Et talem ſatisfactionem etiam ſufficere, ſi quis alteri (cui tamen in ipſo actu talem injuriam non inultam relinquere incumbat) colaphum impegiſſet; modo offendens, præter adducta, inſuper confiteatur, ſe affectuum impotentia abreptum, improbe & peſſimi inſtar hominis egiſſe, alterum vero talem injuriam nequaquam mereri. Plurimum veró ad tollendas honeſto modo privatas inimicitias, & ſtabiliendam hoc pacto tranquillitatem publicam, conferre poſſe autoritatem a Principe interpoſitam. Ideoque maximam deberi laudem, qui nunc rerum in Gallia potitur, LUDOVICO XIV, quod peculiari, &, ut verba ejusdem habent, *adeo juſta & ad conſervationem Equeſtris ordinis neceſſaria* conſtitutione, deteſtando iſti privata diſſidia gladio dirimendi abuſui obicem poſuerit; in qua inter alia cautum legitur, ut qui alterum percuſſerit, poſt biennalem cuſtodiam, nec ipſo offenſo intercedente coarctandam, *ille inde* egreſſus ſimilibus ictibus recipiendis ſe ſubmittere, & tam viva voce quam ſcripto teſtari teneatur, ſe bruto more alterum percuſſiſſe, & rogare inſuper, ut condonare ſibi & offenſæ dememiniſſe dignetur. Cæterum ut Principem quoque ſuum, Magnum hodie Ducem Hetruriæ COSMUM III. dignis Autor extollit præconiis, quod ſingulari gratia diſcordiis inter Nobiles præcipue vix exortis honeſtum finem imponere ſatagat, cujus auſpicio etiam & juſſu ad ſpinoſam *hanc* Honoris Equeſtris materiam diſcutiendam proceſſerit: *ita inter ſummos Imperii noſtri Proceres*, non minori encomio mactandus venit, qui & arte & Marte cum Majoribus paria facit, Sereniſſimus Elector Brandenburgicus FRIDERICUS III, qui præter complura facta Heroica alia, ante annos haud ita multos (id quod deſperatum aliis opus videri poterat) ſevera ſanctione omnem Monomachiæ licentiam ex provinciis ſuis eliminavit, & non minus effreni alterum quocunque modo lædendi pruritui frenum injecit, quam offenſo, pro injuriarum diverſitate, de ſufficientiſſima ſatisfactione hactenus proſpexit.

Chri-

Chriſtian Weiſens Gelehrter Redner / hoc eſt: Chriſtiani Weiſii Orator Eruditus.

Lipſiæ ſumptibus Jo. Friderici Gleditſchii, 1692, in 8. Conſtat plagulis 66.

TOties ac tot ingenii monumentis rempublicam literariam ſibi non poteſt devinctam reddere celeberrimus *Auctor*, quin & nobis jucundus ſemper accidat labor, qui in recenſendis eisdem nobis imponitur. Ut enim fœcundiſſimum a natura faventiore accepit ingenium, ita amœna nunquam non novitate lectorum animos ſuaviter trahere ſolet. Qui igitur jampridem *Oratorem Politicum*, & poſt hunc *Oratorem Elucidarium*, ut vocat, quo iſtum plurimis in locis egregie amplificaverat auxeratque, Germanice itidem luci publicæ expoſuit (ut de Latinis ejusdem Inſtitutionibus Oratoriis nihil dicam9;) habuit tamen præterea, quem eloquentiæ ſtudioſorum commodis nunc conſecraret, *Oratorem Eruditum*. Quantumvis enim, ut in omni oratione eruditionem adhibeat non ineptus Orator, neceſſe ſit: quemadmodum tamen vulgaris eruditi fert acceptio, vix alios id nominis auferre perſpicaciſſimus in rebus ejusmodi *Weiſius* annotaverat, niſi qui ex eruditionis penu nonnihil, aut quod cæteroquin rarum & non vulgare, eximiumque ſit, ſermonibus ſuis admiſceant. Illorum igitur ſtudiis ut conſuleretur, iſto libro operam dedit *Auctor*, quem *duas in partes* diſtribuit, quarum in *priore* docet, quomodo adhibito *Alluſionis* artificio eruditionis opinio orationi conciliari poſſit; ita nempe, ſi vel ingenioſæ *imagines* & *ſimilia*, vel *extantiora exempla*, vel exquiſitiora denique *apophthegmata* in medium afferantur, quæ omnia aut ex *miſcellaneis*, aut ex *collectaneis*, aut ex ipſis etiam *diſciplinis* petenda ſint: uti hæc omnia tribus integris libris fuſe perſequitur, in quibus inter alia & regulis & exemplis ex Mediobarbo, Menetrerio, Bizotio, aliisque docet, quomodo propria induſtria eruditionis ejusmodi curioſa ſupellex comparanda & in uſum oratorium transferenda ſit. Ubi tamen præclara imprimis nobis videntur illa, quæ tertio libro *de erudita diſtributione*, *de erudita interpretatione*, *de erudita* denique *meditatione*, peculiaribus

Ooo

ribus capitibus præcipit. In *poſteriori parte* de *Expreſſione*, ut terminum retineamus, eodem inſtituto agit, quam & ipſam ad eruditionis laudem admodum commendare orationem poſſe, uti aſſerit, ita, quæ ad eam requirantur, ut ſcilicet ſit *emphatica*, ut *perſpicua*, ut *amœna* denique & ornata ſit, prolixius monet: de quibus tamen omnibus vel ideo plura non dicimus, quia digniſſimum librum arbitramur, ut tum ob linguæ Germanicæ puriſſimam & ſponte fluentem ſuavitatem, tum ob exemplorum clariſſimorum ad ipſam praxin tendentium copiam, tum denique ob rerum varietatem non injucundam, frequenter ab eloquentiæ cultoribus evolvatur. In fine duplicem appendicem *Auctor* adjecit, in quarum priore orationes exhibet parentales, geminatis exequiis in Domo Electorali Saxonica, & Sereniſſimæ matris, & filii Electoris Potentiſſimi deſtinatas; in altera *Zittavienſes roſæ* repræſentantur, quibus heroicus tumulus glorioſiſſimi Principis, JO. GEORGII III. orationibus variis encomiaſticis & eucheticis ſub ductu *Auctoris* conſperſus fuit.

PROJET ET FRAGMENS D' UN DICTIONAIRE CRITIQUE.

i. e.

Delineatio & fragmenta Dictionarii Critici.

Roterodami apud Regnerum Leers anno 1692 in 8.

Conſtant plag. 27.

PRodit tandem prodromus libri, cujus ſpes ante *biennium in Belgicis de libris eruditorum relationibus facta eſt. Scopus &* apparatus ejus in epiſtola ad *Rondellum*, humaniores literas Trajecti ad Moſam profitentem, explicatur. Autor, licet nomen reticeat, ex ſtylo elegantiſſimo variaq; eruditione, ut & ex lite cum D. Jurio divinari haud difficulter poteſt. Conſtituit errores Dictionariorum ſive Lexicorum, dataq; occaſione aliorum quoq; autorum omnis generis colligere; labore, ut ait, illi non abſimili, quo Hercules Augiæ ſtabula purgaſſe in fabulis dicitur. Agnoſcit quoque talem videri poſſe, qui amanuenſibus potius & quibuscunque compilatoribus, quam viris conveniat, qui ex ſe aliquid ad rem literariam conferre poſſint. Tuetur tamen inſtitutum ſuum, tum ex genii propenſione, tum ex materiæ

materiæ amplitudine,quam tantam eſſe dicit, ut non pauciora volumina quam Zvingeri Theatrum impletura ſit;quam ſe tamen uno volumine comprehenſurum eſſe pollicetur. Quod vero etiam magnorum & illuſtrium ſcriptorum opera examinaturus ſit, vitio ſibi verti debere non putat,cum nemo tanto ſit ingenio aut doctrina, qui non hallucinetur:id quod *Scaligeri,Salmaſii* & *Baronii* exemplis confirmat,ex quorum lapſibus minorum gentium autores ſolatium petere poſſe monet. Neque tamen vilem & ignobilem laborem eorum eſſe arbitratur,qui cenſuram in alios exerceant; cum ſumma diligentia cavere debeant, ne ipſi, dum alios arguunt, cenſuras incurrant, quod *Caſaubono* in *Baronium* notas ſcribenti accidiſſe, non diſſimulat. Utilitatem porro operæ hanc commendat, quod ab erroribus innumeris, vel omittendo vel perperam ſentiendo ſcribendoque commiſſis,liberari homines poſſint, tantoq; majus pretium emendatis libris accedat.Quod vero non integrum opus, ſed ſpecimen ejus in præſens edat, ideo a ſe fieri dicit, ut judicium orbis literati experiatur, judicaturus inde, continuare ne an abrumpere laborem ſatius fuerit. Quod leviores quoque errores, & quos doctiores facile corrigere poſſint, itemque eos, qui in prioribus librorum editionibus admiſſi, in ſequentibus correcti ſint, annotet, id ita excuſat, quod non omnes ſuo judicio ſphalmata deprehendant, neque recentiores & optimæ editiones in omnium manibus verſentur. Odia hoc ſcriptionis genere incurri poſſe facile prævidit; mereri tamen ſe illa non opinatur, cum nullius ſcriptoris gloriæ detrahat, imo optimorum librorum autores libentius notet,quia ſoli emendationem lubentes ferant, & ideo alii negligendi ſint, qui admonitiones reſpuunt, aut quorum ſcripta ejus ingenii & ponderis non ſunt, per quæ lectores in errorem induci facile poſſint: inprimis ignoſcendum eſſe ait lexicorum compilatoribus,ob laboris infinitam pene molem.Quod vero minutias etiam aliquando perſequatur, id profuturum eſſe credit ad excitandam majorem ſcribentium induſtriam, illumque rigorem in ſuos libros vel maxime exerciturum ſe eſſe profitetur. Nihil denique tam minutum eſſe putat, cujus inveſtigatio viris doctis diſpliceat. Ideo exemplo illuſtris viri magnique nominis *Ezechielis Spanhemii* ſeſe erigit,qui juſto volumine de numiſmatibus tractaverit; neque enim omnia ex ſimplici neceſſitate aut emolumento populari, ſed multa ex elegantia

& commoditate æſtimanda eſſe, niſi forte viliorum rerum, quas vita vulgaris exigit, opifices ſummis artificibus præferri deceat. Porro criticis animadverſionibus excitari ingenia, veritatem ſtabiliri, & Pyrrhoniſmo occurri poſſe non dubitat, majoremque ideo illis utilitatem adſtruit, quam mathematicarum ſubtilitatum nimiis ſpeculationibus. Neque vero inficiatur criticæ opellæ vanitatem, ut omnium artium & rerum. Tandem abſtinere ſe velle teſtatur a controverſiarum tractatione; neque enim fidei & religionis, ſed facti errores a ſe inveſtigari & detegi. Perſtringit vaſtum opus *Morerii*, Dictionarium nempe Hiſtoricum, cum toties contra diſſentientes circa religionem declamet, quaſi ſermones, excitandis ad bellum ſacrum hominibus, habere debuerit. Hæc fere ſunt, quæ ex Sciagraphia prodituri operis critici excerpenda nobis viſa ſunt. Specimina ex eo ſedecim exhibet Autor ordine alphabetico. Vocabula ſunt, quæ ſequuntur: *Achilles. Arnaldus* (i.e. Antonius, D. Sorbonicus ſatis notus) *Arragonia* Johanna, illuſtris & docta ſuperiori ſeculo matrona. *Balbus* (Lucius ſc. Cornelius, Conſul Romanus A. U. C. 714.) *Brutus* (intelligitur Autor, qui ſub Stephani Junii Bruti nomine vindicias in tyrannos ſcripſit.) *Caſſius* (quorum plures refert, Viſcellinum, Longinos Lucium & Cajos, Heminam, & occaſione Caſſii Severi, cujus libros Auguſtus Cæſar damnavit, de natura ejuſmodi libellorum & quatenus ad crimen læſæ majeſtatis pertineant, diſputat.) *Catius*, (Philoſophus Epicureus tempore Ciceronis.) *Comenius* (Johannes Amos.) *Eraſmus Roterodamus. Guebriantia* (Renata du Bec, uxor Mareſchalli Franciæ ſub Lud. XIV, quæ ſapientia ſua meruit, ut inaudito exemplo Legati Gallici vicem in Polonia ſuſtineret.) *Hippomanes. Jour* ſive dies, (cujus varias definitiones & menſuras recenſet.) *Loges* (Maria Bruneau, Caroli Des Loges uxor, fœmina nobilis & docta, ſub initium hujus ſeculi in Gallia celebris.) *Seymour* (Anna, Margaretha & Johanna, ſorores in Anglia, eruditæ & claræ ſuperiori ſeculo.) *Touchet* (Maria, pellex Caroli IX. Galliæ Regis, mater Entraguiæ Henrico IV. adamatæ.) *Zeuxis* (pictor inclutæ famæ.) In horum explicatione & deſcriptione egregia polymathiæ exempla Autor exhibet, quæ deſiderium abſoluti operis proximo quoque tempore videndi lectoribus facient, & in nobis quoque excitavit. Neque enim graviter ferimus, quod ubi de Arnaldo (p. 58.) commentatur,

in Actis

in Actis noſtris A.1689, p.659. leve quoddam erratum, vel noſtrum, vel ejus, a quo *Joh. Claudii* liber contra Arnaldum editus eſt, annotavit. Ab erroribus enim immunes nos minime profitemur, nec exiguas gratias clariſſimo Autori debemus, quod labores noſtros inſigni elogio ſupra meritum proſecutus eſt, Lipſiamque noſtram Athenarum Germanicarum cognomento honoravit.

ANTIQVI LIBRI MISSARVM ROMANÆ ECCLESIÆ,

id eſt:

Antiphonarius S. Gregorii Papæ, Comes ab Albino ex Caroli M. præcepto emendatus, una cum aliis Lectionariis, & Capitulare Evangeliorum, ex MSS. codicibus ſive primum edita, ſive emendata, ſtudio curaque Joſephi M. Cari Presbyteri Theologi.

Romæ ex typographia Joſephi Vannacii A. C.1691. in 4.
Conſtat 3. Alphab.

DE cæteris Clariſſimi Autoris ſcriptis Actorum noſtrorum Supplementa Tom. I. p. 486. & ſequ. videri poterunt. Præſentis voluminis priori parte continetur primum Antiphonarius, quem MSC. codices Gregorio Papæ tribuunt. In eo minoribus typis expreſſa ſunt, quæ poſt octavum ſeculum addita cenſentur. Majoris claritatis cauſa celeberrimus Editor nonnulla addidit, uncinulis incluſa, quo facilius internoſci poſſet, quid ex uſu vetere imprimis in repetitionibus ſupplendum eſſet. Eidem placuit officia feriarum ab officiis feſtorum diſcernere, quæ in MSC. codic. permixta erant, ut hic Antiphonarius ordini, qui in modernis libris obſervari ſolet, conformis fieret. Codices autem manuſcripti, qui ad hujus Antiphonarii editionem adjumento fuerunt, ſubinde in margine notantur. Subjungitur huic Antiphonario appendix, varia excerpta ex codicibus MSC. ad Antiphonarium pertinentia complectens. Sequitur Liber Gradalis integer Gregorii Papæ, qui Modoe-

tiæ in Baſilica S. Johannis aſſervatur, a Longobardorum Regina Theodolinda eidem eccleſiæ donatus, & duabus tabellis eburneis incluſus, quarum pars poſterior effigiem Regis Davidis, anterior vero effigiem S. Gregorii exhibet, cujus capiti ſequens diſtichon adſcriptum legitur:

Gregorius Præſul meritis & nomine dignus,
Unde genus ducit, ſummum conſcendit honorem.

Exemplum hujus codicis manu ſua deſcriptum prædictæ Baſilicæ Archipresbyter Petrus Paulus Boſcha ad Carum noſtrum transmiſit, qui hunc codicem poſt Amalarii ætatem ſcriptum eſſe cenſet, cum feria 6. Paraſceves prætermittat tractum *qui habitat*, quem ſolum Amalarius agnovit, ejusque loco ſubſtituat tractum *eripe me Domine*, quem Ordo Romanus ab Hittorpio vulgatus, & liber de divinis officiis ſub Albini nomine editus nuperrime compilatum dicunt. Idem judicium ferendum exiſtimat de Antiphonario eccleſiæ Carnutenſis, quem cum editione Pameliana contulit Arnaldus de Loo Prior S. Petri Ord. Ben. curantibus Claudio Stephanotio Congreg. S. Mauri Procuratore generali, & Johanne *Mabillonio.* Cum eadem Pamelii editione contulit Antiphonarium Caſinenſe Longobardicis literis ſcriptum Eraſmus Gattola a Cajeta, & collationes illas Caro noſtro communicavit. Claudit priorem hujus voluminis partem Litania, quam a Canonicis Baſilicæ Vaticanæ S. Petri ſeculo circiter duodecimo uſurpatam fuiſſe, Editor ſuſpicatur.

In poſteriori parte ex codice Carnutenſi, cujus apographum Arnaldi de Loo paulo ante memorati beneficio accepit, exhibet primum Comitem ex Caroli M. Imperatoris præcepto ab Albino emendatum, una cum appendice ex eodem Carnotenſis eccleſiæ codice deprompta. Hunc excipit Lectionarius ſeu liber lectionum, quæ ad Miſſas Romani ritus leguntur, ex antiquis MSC. codicibus collectus; item Indiculus antiquarum lectionum S. Pauli Apoſtoli ad Miſſas, in uſum, ut videtur, eccleſiæ Mediolanenſis, ex codice Reginæ Sueciæ, qui nunc ad Vaticanam bibliothecam acceſſit; & poſtremo vetuſtiſſimum Capitulare Evangelicarum lectionum ad Miſſam ex multis codicibus antiquis collectum, cui paſſim notas ſuas pro illuſtrandis ritibus liturgicis doctiſſimus Editor adjecit. Ne

extrema

extrema pagina vacaret, ſubjunxit præfationem libri, qui Comes appellatur, ſub Hieronymi nomine a Luca Acherio tomo 13. Spicilegii, & jam pridem una cum Polydori Vergilii excerptis de nomine & autoribus Miſſæ a Flacio Magdeburgi publicatam.

Præmiſit Carus toti volumini diſquiſitionem antiquorum rituum circa cantus Miſſæ, in qua primum de antiphona ad introitum, cujus originem ad Cæleſtini tempora referendam obſervat, diſſerit, & a quibus, quo corporis & veſtium habitu, & quo loco ac ordine, cantata fuerit, exponit. Deinde etiam de litania Kyrie eleiſon, de hymno angelico, ac imprimis de reſponſorio gradali tractat. Tum ad hymnum Halleluja accedit, & Sozomenum, qui Alleluja ſemel quotannis in feſto Paſchæ Romæ cantatum aſſerit, cum Hieronymo ita conciliat, quod etſi ſemel Romæ publico ſtatoque ritu Alleluja cantatum fuerit, quisque tamen privatim, quoties libuerit, eo hymno uſus fuerit. Tandem etiam de tractu & cæteris miſſæ cantibus nonnulla ſubjicit.

DV ROYAVME DE SIAM, PAR MONS. DE LA Loubere, Envoyé extraordinaire du Roy auprés du Roy de Siam en 1687 & 1688.

h. e.

Dn. de la Loubere, Ablegati Regis Galliæ extraordinarii ad Regem Siamenſem in annis 1687 & 1688, Deſcriptio regni Siamenſis. Tomi II.

Amſtelodami apud Abrahamum Wolfgangum 1691, in 12. Conſtat plag. 32. & multis figuris æneis.

QUamvis in relationibus de geſtis Gallorum in regno *Siamenſi*, quarum compendia in Actis noſtris A. 1687, 1688, 1690 & 691 exhibuimus, haud pauca de ſitu & natura regionis, ſtatu publico & moribus incolarum memorentur: autoribus tamen earum propoſitum fuit, acta Legatorum Gallicorum aut Miſſionariorum, quos vocant, inprimis Jeſuitarum, præcipue recenſere. *Louberius* vero a Rege Galliæ Legationi Siamenſi deſtinatus, cum *anno 1687, d. 27. Septembr.* ad oram illam appuliſſet, intra tres menſes, quibus in

bus in regno illo commoratus eſt, multa obſervavit aut exploravit, ex quibus Deſcriptionem hanc in juſti operis modum compoſuit. Complexus eſt *Tomi prioris libris tribus* omnia, quæ ad notitiam rerum Siamenſium conducere poſſunt. In *Tomum ſecundum* tractatus & diſſertationes congeſſit, a ſe aut amicis conſcriptas, varii argumenti.

Lib. I. p. 21. Hiſtoriæ *Siamenſis* infirma admodum fundamenta extare monet Autor, quod antiqui deſint libri. Eorum æræ annus 2233 reſpondet anno 1688, quem a nato Chriſto numeramus; & ita noſtrum computum annis 545 prævertit. Numerus incolarum ingenti regionis ſpatio non reſpondet: ultimo cenſu reperta eſſe ajunt hominum
p. 30. omnis ſexus & ætatis decies novies centena millia. Minerarum copia regnum alias terras antecellere creditur: metalli fodinis vero majorem olim curam atque nunc impenſam, innumera idola aliaque opera ex ære fuſa Autori fidem faciunt. Et nuperus quidem Rex Europæorum miniſterio in detegendis auri argentique venis non ſemel uſus, pretium operæ tulit minime. Diverſas tamen chalybis, cryſtalli, antimonii, quin auri detexiſſe nupere Autori memoratur Vincentius quidam, Medicus Gallus. Dies a veſpere numerant & a planetis nominant; menſes nomine carent, ab initio tamen anni, quod in Novembrem vel Decembrem incidit, ad finem, duodecim ex ordine computantur. Tempora anni duo tantum obſervant. Hyemem menſibus Decembri & Januario abſolvunt, in quibus ſiccitatem & remiſſionem quandam caloris ſentiunt, æque tamen intenſi ac in Gallia eſt diebus æſtatis fervidiſſimis. Æſtatem in minorem & majorem diſtinguunt, quarum *illa ver*, *hæc* autumnum ſimul occupat. Miro divinæ *providentiæ beneficio*, ſub Zona illa torrida calidiſſimis menſibus copioſæ cadunt pluviæ. Ab antiquo arborum fructibus, & piſcibus, quibus plures populi oram Africæ maritimam incolentes vivunt, Siamenſes ſeſe aluiſſe veriſimile habetur, & agriculturæ ſerius operam dediſſe. Oryzæ maximum proventum & uſum eſſe ſatis notum eſt; non æque aliorum frumentorum, quæ in agris aquarum illuvie ſuperfuſis corrumpuntur: ſoli vero humiditate peponum, cucumerum, ceparum, alliique multæ ſpecies, diverſæ a noſtris producuntur. Florum quorundam odorem ardor Solis nimius diſſipat, & protegendis ab hoc plantis non minor cura requiritur, quam apud nos adverſus frigora. Vites pro-

Digitized by Google

tes proveniunt quidem, ſed uvæ parum ſucci habent, & amaræ ſunt. Vinum æſtimant Siamenſes, ſi advehatur, magis tamen gaudent liquore ex oryza elicito, vino, quod *adustum* vocamus, ſeu ſpiritui vini ſimili. In deliciis maxime eſt ſpecies glandis grandioris, Siamenſibus *Plou*, alias *Arek* nominatæ, quam cum foliis herbæ *Betel* continuo mandunt. Herba *Thée* cultioribus tantum in urbe regia nota eſt. Dentes denigrare elegans habetur. Veſtitu utuntur ſim- p. 71.
pliciſſimo, nudi caput, pedes & maximam corporis partem: quod ta- Lib.II.p. 72.
men pudori & modeſtiæ parum officere deprehenditur, nec tam caloris cauſa id fit, quam ex aſſuetudine & paupertate; ardorem enim Solis Europæi duplicatis veſtimentis arcent. In bello & venatione rubris induſiis utuntur incolæ. Equorum inops eſt regio; duo tamen millia Rex alit, deformium & indocilium. In elephan- p.118.
tis faſtus aulæ & robur belli ponitur. Multa tamen de illorum p.134. ſqq.
ſolertia aliaque ſupra fidem jactari, notat Autor. Navigiorum & lintrium in regione, toto fere anno inundata, magnisque fluminibus interſecta, uſus univerſalis eſt, etiam pompa aliqua. Spectacula & theatra amant Siamenſes, ſed nihil habent exquiſiti aut ingenioſi. p.141.
Aleæ ad inſaniam uſque indulgent, eaque prodigunt, quicquid habent, & tandem corpus ſuum & liberorum victori addicunt. Nuptiarum ritus legesque, ut inter barbaros, tolerabiles ſunt. Uxores plures p.155.
ducere per leges licet; ſed id ſolis ditioribus in uſu eſt: harum una eſt, quam magnam vocant; cæteræ adſciſcuntur ex ſervis, & ex his geniti pro mancipiis habentur. Hæreditas patris ad uxorem legitimam liberosque ejus defertur, ignoto teſtandi jure. Puellarum pudori ſatis ut plurimum proſpicitur, vetita cum maribus converſatione. Dos (cui ſponſi bona pretio ut plurimum reſpondere debent) ſponſarum maxima eſt *thalerorum quinque millium*. In jungendis matrimoniis cognatio proxima vitatur, & permiſſio a conſobrinis incipit; ſororem vero defunctæ aut repudiatæ uxoris ducere licet. Divortia non prohibentur; eorum vero uſus in promiſcua fere plebe eſt: ditioribus uxores inviſæ juxta cum dilectis retinentur. Reges, quia nobilitatem ſanguinis ſequuntur, & barbaro more, inceſtas quoque nuptias frequentant. Proprietas omnium fundorum Regis eſt, & ideo parum plerumque appetuntur, opesque in pecunia & aliis rebus quæruntur, quæ celari poſſunt &

Digitized by Google

rapinis Regum Magiſtratuumque ſubduci. Liberi ſevere educantur: magna eſt erga parentes & ſenes reverentia, cui omnes a teneris aſſueſcunt. Alia verba habent, cum ſuperiores, alia cum pa-
p.166. res & inferiores alloquuntur, idem licet ſignificantia. Fœminas honoris cauſa juvenes vocant, provectæ licet ætatis, quod & Germanis dudum in uſu fuit & adhuc eſt: alia quoque, quæ laudare volunt, juventutis epitheto ornant. Multa apud nos indecentia, non
p.174. vitant; offenduntur e contrario quibusdam & contumelioſa habent, quæ talia nobis non videntur, e. g. caput alterius vel capillos tangere, vel mitellam etiam licet ſepoſitam. Literaturæ & qua-
p.179. liscunque eruditionis magiſtri ſunt ſacerdotes, quorum diſciplinæ pueri ſubduntur. Lingua ſterilis eſt, pauca habens monoſyllaba, quæ flexionem, compoſitionem & derivationem vix admittunt; unde ambiguus & difficilis ſermo oritur. Arithmeticæ præcipuum Siamenſibus eſt ſtudium, reliquæ vero Europæorum ſcientiæ fere ſunt incognitæ; dubiumque eſt Autori, an apto ad easdem ſint ingenio, culpa fervidi climatis: phantaſia tamen pollere dicuntur, & naturali quadam ad Poëſin propenſione. Orationis elegantiæ *ignari* ſunt; loquuntur & dictant non niſi ſumme neceſſaria, ut intelligantur. Laudatur quidem ſermo Legati Siamenſis ad Regem Galliæ, ſed, ut Autor ſuſpicatur, interpretis induſtriæ tribuendum eſt,
p.194. quod placuerit. Philoſophiam quandam moralem tractant, Theologiam nullam, cum, ut Autor ſtatuit, neque veræ neque falſæ divinitatis notitiam habeant, fabulis ſolum de idolis dediti. Jurium nullo ſtudio tenentur: nec niſi officiis admoti, de legum *patriarum* cognitione ſoliciti ſunt. Medicinam empiricam *exercent, ſine ullo* artis principio. Chymiam non intelligunt, celebrant tamen & affectant; ferturque Regis proximi parens duos *milliones* quærendo Lapidi Philoſophico impendiſſe, quæ in paupertate illius regni enormis ſumma eſt. Incertæ etiam narrationes, ut inter noſtrates, foventur, de Alchymiſtis, qui aurum produxerint, aut medicamina ad continuandam per aliquot ſecula vitam habuerint. Geographiæ non magis quam veræ Aſtronomiæ periti ſunt, nullumque mundi ſyſtema norunt aut diſcunt. Extremam ignorantiam maxima co-
p.200. mitatur ſuperſtitio & divinationum ſtudium, neque quidquam *facile* niſi auſpicato & conſultis vatibus aut tentatis præſagiis *ineptiſſi-*
mis

Digitized by Google

mis agunt; magiæ etiam ſuſpecti. Populare vitium illis eſt, ſua omnia in majus efferre. Refert Autor, Mathematicum Gallum ad delineandam urbem quandam in regno Siamenſi relictum, a Præfecto non fuiſſe admiſſum, priusquam promitteret, ſe biduum in circumeunda urbe conſumturum, licet ad id una vix hora opus haberet. Muſicam amant, ſed barbaricam & inconditam, nulla concentus lege; ſonus tantum & ſtrepitus placet. Equos domandi aut in gyros flectendi, aut corpus cum decore exercendi, nulla illis peritia eſt. Arma tractare ex more noſtræ militiæ neſciunt, nec habere quidem licet, niſi data a Rege. Opificia prope nulla callent, nec in ruditate & inopia illa ſua multis opus habent; in arte lignaria & toreutica aliquid præſtant & aurifices ſunt mediocres; tela omnis & textura rariſſima & incognita prope eſt; pictura inſulſa, nec colores oleo temperare norunt: commerciis vilioribus & piſcatione plerique occupantur. Syngraphas non debitor ſed tertius aliquis ſcribit, ejusque teſtimonio creditur. Notariorum nullæ ſunt partes; ſigillum nemo habet, niſi qui in magiſtratu eſt, & a Rege accipit. Cruce ſignant privati, non ex reliquiis ritus Chriſtiani, ſed fortuito, ut Autor putat, uſu, & ob ductus facilitatem. In contrahendo ſimpliciter verſantur, ut nec pretium nec merces numerent aut ponderent, ſed fidem ſibi invicem habeant, mirenturque exteros tam ſcrupuloſe in commerciis etiam vilioribus agere. Monetæ minutioris, ut in aliis Indiæ & Africæ oris, vicem præſtant conchylia, (*Coris* nomen eſt) quorum ſeptem aut octo vix nummuli pretium æquant. Ea metiuntur putaminibus nucum arboris *Coco*, ne nimium temporis numerando conſumant. Ex argento maſſulas formant, ſignantq; figura ſingulari, & pecuniæ loco iis utuntur; quarum icones æri inciſas exhibet Autor. Præter ſimplicitatem illam, frugalitas quoque gentis & ſobrietas, fides etiam uxorum laudatur. Mentiendi vitium, ſevere licet prohibitum, nec leviter puniri ſolitum, vulgare tamen eſt, ut alibi, & præterea furacitas & calumniandi malitia. Servitus apud Siamenſes tolerabilis eſt, & libertas viliſſimo pretio venditur. Nobilitas unice pendet a gratia Regis in conferendis miniſteriis, quæ veteri more ad hæredes tranſire deberent, ſed nunc fere ad dominantis arbitrium revocantur, ceſſante illico cum officiis dignitate, quæ tamen reſtituitur etiam iis, qui magna

p. 207.

p. 211. ſqq.

p. 216.

p. 218.

p. 220.

Lib. III. p. 229.

p.241. gna cum infamia & mulcta remoti fuerunt. Subditi reliqui omnes,
etſi ingenui ſive liberi ſint, ſemeſtres tamen ſingulis annis operas
promiſcue Regi præſtant, ſive militando, ſive agricultura aliisque
laboribus, & ſuo ſumtu: contenti ſunt, ſi ultra tempus id non
detineantur; interea uxores familiæ præſunt, & commercia exer-
cent. Codicem legum habent tripartitum, cujus verba judices omni-
bus litibus applicant, ſed ita interpretantur, ut affectus aut utilitas
ſuadet. Adverſus hanc tribunalium labem nemo vel mutire audet,
licet Magiſtratus, cum tenuiſſima ſtipendia habeant, non niſi ex con-
p.249. cuſſionibus vivant, & præter ſportulas, lege publica definitas, extor-
queant, quicquid poſſunt. Quæſtiones per tormenta crudeliſſima
p.264. exercentur: explorationibus quoque utuntur barbaris & ſuperſtitio-
ſis, per aquam & ignem, ingeſtasque a ſacerdotibus pilulas vomito-
rias, quibus imprecationes addunt. Ultima ſupplicia non niſi Re-
p.273. gis mandato ſpeciali irrogantur. In bello nihil fere præſtant, cum
timido dejectoque ſint plerique animo, nec corpus ad armorum u-
ſum exerceant. Simulacra itaque præliorum edunt, & tela citra vel
ultra hoſtes emittunt, rara cæde; Machinas bellicas *quasdam ha-*
bent, ſed nec affabre factas nec multas, ignari etiam ſunt dextri uſus:
carent navibus bellicis, nec niſi paucos & parvos lintres habent levi-
p.281. ter armatos. Reditus regii conſiſtunt in cenſibus ſeu tributis, quæ agris,
hortis, navigiis & mercibus majoris pretii imponuntur, uniformi &
moderata plerumque præſtatione; aliquando extra ordinem & aucti-
ora tributa imponuntur, quod exterorum exemplo videntur didiciſſe.
Utilitas præcipua ex operis eſt, de quibus diximus. *Redimi ſolent pe-*
cunia menſtrua, quæ *quindecim groſſis* noſtris *fere reſpondet, nec*
pluris æſtimatur victus, quo per menſem homini opus eſt. Mer-
caturam omnium rerum alicujus pretii Reges palam exercent; li-
bera tamen ſunt commercia circa annonam & alia ad tenuem illum
p.288. victum gentis quotidie neceſſaria. Rex, qui nuper rerum potitus
eſt, proventus & vectigalia in duplum fere auxiſſe fertur, neque ta-
men ultra duos librarum Gallicarum milliones percepiſſe, licet etiam
hanc ſummam majorem vera jactari putet Autor. Ex ejus *libro*
p.291.ſqq. hoc *tertio cap. XI. XII, XIII*. peti poteſt ampla deſcriptio palatii &
famulitii regii, ut & ratio deliberandi cum miniſtris, ſervilis pariter
& aſtutæ mentis proſtitutæque adulationis homuncionibus, qui ni-

hil

Digitized by Google

hil loqui aut ſuadere audent, quam quod anxia conjectura placiturum eſſe Domino divinant. Speciem tamen quandam conſultationis ille ſervat, & aliquando caſus ſive problemata ad exercendos eos fingit. Ad delationes & accuſationes cives omnes & ſinguli obligantur, pœna mortis tacentibus propoſita. In omnia delicta, non ſolum deprehenſa & probata, ſed & cum præſumtiones & ſuſpiciones ſaltem adſunt, rigidiſſime animadvertitur, obſervato etiam talionis cujusdam genere. Cognati regii, ut honor familiæ ſervetur, fame enecantur, aut injecta veſte pretioſa ſuffocantur, quandoque in pannum purpurei coloris proſtrati, pugione ex magni pretii ligno confodiuntur. Cuſtos Siamenſis regni, ut fere vicinorum omnium, ſolus eſt metus, ignoto Regum erga populum amore, nec majori hujus erga illum. Sævitia tamen illa miniſtris & potioribus fere incumbit; maxima pars plebis paupertate ſua ſatis, ut plurimum, tuta eſt. Legationum honor ſplendorque prope nullus eſt, nec in mittendis, nec in recipiendis. Neque enim multo majoris fiunt Legati, quam tabellarii, qui literas regias afferunt; nova & extraordinaria fuerunt, quæ Gallis exhibita ſunt: & in univerſum advenis ex Europa aut diſſitis regionibus paulo benigniores ſunt Reges & miniſtri, non animi generoſitate ſed ſpe lucri ex mercatura. Poſteriori libri hujus parte, a capite XVII ad XXIV, de ſacerdotibus & ſacris prolixe tractat Autor. Duo memorat ſacerdotum ſive *Talaponum* genera, agreſte nempe & urbanum. Qui ruri ſunt, aut in ſylvis, ita vivunt, ut exemplo careat illius vitæ durities & auſteritas, & toleratu videatur eſſe impoſſibilis. In urbibus lautius vivunt, quam plebs: arcentur tamen a nuptiis, quam diu ſacerdotium retinent; abdicare enim ſe illo poſſunt pro lubitu. Veterem illam, quæ ſolum in ſacris retinetur, linguam diſcere, librosque legere, pueros inſtituere, jejunare, ab omnibus ſpectaculis & recreationibus abſtinere coguntur, niſi ordine moveri, & in plebejorum conditionem ad præſtandas operas redigi velint, id quod ſub Rege proximo inſtituta inquiſitione multis eorum millibus accidit; nimius enim Cleri numerus & immunitas gravis illi videbatur. Conciones frequentiſſime habent, quibus finitis ſtipem accipiunt: ſtato tempore preces recitant, numerantque ad globulos. Ante lucem

p. 319. p. 320. p. 327. p. 345.

tamen non ſurgunt, priusquam nempe venas manuum ſuarum internoſcere poſſint; verentur enim, ne animalculum aliquod perimant, vetante id religione. Jejunare dicuntur, cum prandio contenti cœna abſtinent; licita eſt tamen herbæ (*Betel*) manducatio, de qua ſupra egimus; poſt prandium mendicatum exeunt, dein pueros docent. Incedunt nudo & raſo capite. Iſthæc & alia duriora inſtituta eo pertinent, ut populi loco pii ſint & pro ejus peccatis veluti ſatisfaciant, hic vero tanto laxiori vivat diſciplina. *Talapones*, collegiatim quidem ſeptis cincti vivunt, templumque habent ad ſacra, ſed ſinguli ligneas ſuas domunculas palis infixas inhabitant, nec convictu utuntur, ſed ſuo quisque cibo, quem emendicavit, veſcitur. Prælatos ſive ſuperiores & directores ſuos collegæ eligunt, iisque
p. 356. ſtricte obediunt. Iſti vero præfecti pari omnes poteſtate ſunt, nec quisquam alteri vel Collegio vel Prælato imperat. Fœminarum quoque collegia quædam ſunt, ſed nullis fere diſciplinæ legibus, quæ ad religionem pertineant, adſtricta. Albo velamento diſtinguuntur ab aliis, & virginitatem ſervare, quamdiu in ſodalitiis illis vivunt, adiguntur; delinquentium tamen levis pœna eſt; *ablegantur ad*
p. 360. ſuos, & ab his verberantur: ſacerdotes enim in neminem plane animadvertunt. Inter dogmata præcipuum eſt vetus de metempſychoſi nugamentum, de qua portentoſas fabulas populo propinant, & ad ſuam experientiam provocant, pudenda mentiendi libidine referentes, in quibus corporibus, quoque more & fato animæ ſuæ vixerint, & ex uno in alterum migraverint. Hæc eſt quam venditant animarum immortalitas, quam *tamen ſententiam* præterea fœdant ineptis de materia & figura *mentium commentis*. Migrare quoque animas docent in corpora viliora aut meliora, pejusque aut commodius hoſpitari, prout merentur. Pietatis ſummam fere ponunt in veneratione defunctorum parentum & majorum, item in autochiria & in fœminarum devotione, quæ ſe in rogos maritorum præcipitantes comburunt; quod tamen a Tartaris, cum regnum Sinenſe ſubegiſſent, anno 1668 abrogatum eſſe ajunt. Pios in Angelos, malos in Dæmones, poſt longas per varia corpora divagationes, transformari tradunt, ex quibus omnibus Au-
p. 370. tor colligit, ne Sinenſibus quidem, qui cæterarum gentium veluti magiſtri in ſacris ſunt, nedum Siamenſibus, ullum Dei cultum cordi eſſe

eſſe, quoque doctiores ſint, tanto magis omnem pietatem ex animo expellere. Pro hypocriſi habet aut calliditate, quod opulentiores omnes templa, caſas nimirum ligneas idoli ſtatuis repletas exſtruant, quia aſyli quoddam jus habent, & in iis recondunt, ſi quæ poſſident, pretioſa. Præcepta moralia ad quinque capita reducunt, & vitari jubent cædes, furta, abuſum Veneris, mendacia & ebrietatem; neque tamen homines ſolum occidi prohibent, ſed & animantia quævis; imo & plantis parcunt & arboribus ſeminibusque, quibus animas pariter tribuunt. Cœlibatum non ſolum extollunt, ſervantque, ſed & peccare dicunt, qui nuptias contrahunt. Verum ad hæc præcepta ſe tantum vice populi obligatos eſſe jactant Talapones, & ſic pro aliis mereri. Hoc igitur & dignitatis & opum qualiumcunque fundamentum eſt, & ſuperbiendi cauſa; ſibi enim ſolis perfectionis ſtatum tribuunt, cujus præmium ſummum vocant *Nieurepan*, diſparitionem ſeu annihilationem, quæ perfecte piis & purgatis demum contingat, poſtquam per multa annorum millia animæ eorum in varia corpora transmigraverint, & pro cujusque modo recte ſeſe geſſerint. Hanc felicitatem pauciſſimis aſſerunt, & licet alios etiam quosdam fingant, uni tamen Heroi ſuo *Sommonacodomo* cultum quendam exhibeant, non tamen ut Deo; id quod Autor pluribus deducit, & Theologiam de cœli & cœleſtium rerum natura & gubernatione etiam apud Sinenſes ad exemplum regii dominatus excogitatam eſſe exiſtimat. Fabulas de idolo illo Siamenſi, qui volet, cap. XXIV legere poterit; nos eas referre piget. Indicari tamen haud abs re eſt, quæ Louberius de regulis quibusdam in prædicatione Evangelii apud gentes illas obſervandis affert, præſupponens, quod *Miſſionarii*, quos vocant, dono miraculorum edendorum careant. Caveri itaque jubet, ne myſteria de incarnatione Chriſti aut ritus invocandi ſanctos ab initio proponantur, ſed id potiſſimum curæ ſit, ut exiſtentia Dei credenda inculcetur. Satisfactionem a Chriſto præſtitam probabiliorem barbaris viſum iri putat, quia aliquid tale a ſacerdotibus ſuis ſperant & exigunt: nec Euchariſtiæ Sacramentum abſurdum habituros eſſe conjicit, quia de fictitio Heroë ſuo narrant, quod uxoris & liberorum ſuorum corporibus ſacerdotes cibaverit. De Heroibus vero & Doctoribus gentis modeſte loquendum, nec aſſerendum eſſe, quod majo-

p. 487.

p. 398. ſqq.

res ad orcum damnati ſint, quia a barbaris pro ſanctiſſimis habentur. Impegiſſe narrat Jeſuitam, *Hieronymum Xaverium*, Luſitanum, qui edita in Perſia Catecheſi, contumelioſe de Mahomete ſcripſerit, refutatus a Perſa quodam *Zin-Abedino*. Monitum itaque ex decreto Congregationis de propaganda fide fuiſſe *Philippum Gradsgnolum* ex *Regularibus*, quos vocant, *minoribus*, ut Xaverii libellum defenſurus modeſtius ageret. Notat tamen Autor, hunc in oppoſitum incidiſſe vitium, & in Mahometis laudes ſeſe effudiſſe. Conſultum eſſe putat, ut errores paganorum emolliantur, & cum Chriſtiana doctrina, quantum fieri poſſit, quaſi concilientur: quæ methodus quam recte ſeſe habeat, aliis diſquirendum relinquimus. Quod vero in fine ſubjungit, nemo non verum eſſe agnoſcet, nihil nempe magis obſtare gentium illarum converſioni, quam quod in hoſpitibus, qui ex orbe Chriſtiano adveniunt, maxima vident flagitia, & inde de pietate & religione differentes minime audiendos eſſe cenſent.

p.213.ſqq. Ex *Tomo ſecundo* cumprimis memorandæ nobis ſunt *regulæ* Aſtronomiæ Siamenſis, pro motibus Solis & Lunæ ſubducendis: *deſumtæ* ex manuſcripto, quod *Autor* ex itinere Siamenſi una cum verſione retulit, quarumque explicationem & examen Clariſſimus *Caſſinus* operi adjecit.

Eſt autem methodus Siamenſium in hoc argumento plane ſingularis: quippe nullo Tabularum ſubſidio fulta, & ſolo certorum numerorum algorithmo conſtans, quorum prima fronte nec ratio perſpici poteſt, nec ulla ad alios relatio. *Abſconditæ vero ſub iis* ſunt diverſæ annorum Solarium, menſium *Lunarium, aliæque* periodi, & mutui earundem reſpectus; diverſæ etiam ſpecies epocharum. Quorum omnium naturam uſumque pluribus exponit *Caſſinus*, methodum hanc ingenioſam pronuncians, & ſi explicetur, corrigatur & a ſuperfluis purgetur, non inutilem; cum beneficio diverſorum cyclorum, & differentiæ epocharum Siamenſium, citra librorum apparatum exerceri poſſit. Quæ etiam ſolerti huic Aſtronomo cauſa extitit, ut non obſtantibus difficultatibus in principio oblatis, laborem ſibi ſumſerit, eandem e tenebris numerorum ſuorum
p.215.ſqq. in lucem protrahendi. Rationem, quam in inveſtigatione ejus ſervarit, pluribus oſtendit ſagaciſſimus hic interpres; exiſtimatque operam

ram hanc ſuam conducere poſſe Miſſionariis Apoſtolicis (quibus ſcilicet per Aſtronomiam aditus eſt ad magnates & literatos Orientis) intelligendæ Orientalium Aſtronomiæ: quæ facili negotio Europæanæ conformari queat, pauxilla methodi immutatione corrigendo numeros, quibus illa utitur. Nec præter rem fore credit, ſi noſtra in illius formam transmutetur, in defectu Tabularum uſui ſic futura: cum præſertim longe commodius in forma annorum Julianorum & Gregorianorum, quam LuniSolarium, quales Orientalibus celebrantur, ad praxin poſſit vocari. Contendit autem, regulas Siamenſes non eſſe deductas ex Tabulis Perſicis, a *Chryſococca* exhibitis: nec ex Ptolemaicis, ullisve aliis poſt has conditis; quippe quæ omnes Apogæum Solis mobile (ſecus ac Siamenſes regulæ volunt) conſtituunt: ſed vel inventas ab Indis, vel ex Aſtronomia Sinenſi tranſumtas. Ipſas porro regulas, cum commentationibus *Caſſini* circa determinationes epocharum Siamenſium, Aſtronomicæ & Civilis (quarum illa in 21 menſis Martii, anni a Chriſto nato 638vi; hæc in 544mum ante natum Servatorem incidit) diverſas ſpecies annorum Solarium, horumque quantitates & differentias; periodum Indicam 19 annorum; Epactas; magnam periodum LuniSolarem; cyclum Sinenſem 60 annorum, & chronologiam eorum Eclipſesque obſervatas; periodos varias LuniSolares, Lectoris induſtriæ pervolvendâ relinquimus: imprimis quæ de periodis integrorum ſeculorum, & inter has illo 600 annorum (cujus mentionem Joſephum feciſſe commemorat, quæque Judæis uſitata fuerit) ejusque ad binam Siamenſium, & incarnationis Dominicæ epocham relationem; de epochis Æquinoctiorum Eccleſiaſticis; cyclo aureo vulgari; periodo Solari Gregoriana 400 annorum, & epactis Gregorianis, non inſcite differit.

Sub finem diſquiſitionis hujus laudatus Aſtronomus novæ Periodi meminit 11600 annorum: quam, quod ſub auſpiciis Ludovici XIV, Galliarum Regis, opera Academiæ Scientiarum Regiæ, per exercitia in obſervatorio regio Pariſienſi habita, inventa ſit, non minori jure Ludovicianam, quam a Julio Julianam, a Gregorio Gregorianam, appellari debere affirmat. Incipit ea a conjunctione æquinoctiali incarnationis Dominicæ, & NoviLunia ad eundem diem anni Gregoriani, eandemque ſeptimanæ feriam, & prope eandem

Digitized by Google

dem diei horam ſub eodem meridiano reſtituit: eique *Caſſinus* methodum hic adjunxit facillimam, inveniendarum epocharum Gregorianarum pro quibusque ſeculis (citra Tabulas alioquin huic fini conſtructas) in diebus, horis & minutis. Commendat autem hoc loco Calendarii Gregoriani præſtantiam; idque conformius motibus Luminarium reperiri affirmat, quam ipſi ejusdem autores vel ſuppoſuerint, vel crediderint. Inter elegantias etiam ſyſtematis Gregoriani, ipſis Calendarii correctoribus incognitas, vel præcipue numerat conformitatem ejus Epactarum, cum Epactis magnæ periodi Luni-Solaris modo memoratæ, quæ pro epocha agnoſcit annum, diemque, qui juxta antiquam traditionem immediate præcedit diem ſalutaris incarnationis, & veros epactarum dies immediate exhibet, & Novi-Lunia ad eandem anni & ſeptimanæ diem ſiſtit: adeo ut exiſtimet, ſiquidem tempore correctionis Gregorianæ hanc periodum artificibus animadvertere contigiſſet, futurum fuiſſe, ut eadem, non tantum propter excellentiam epochæ ſuæ, ſed & conformitatem adeo inſignem cum Tabulis Alfonſinis (quas tum cæteris ii præferebant) circa quantitatem menſis (quæ, 29 dierum, 12 *horarum*, 44 min. 3 ſec. 5 tert. 28 quart. 48 quint. 20 ſextarum, Alfonſinum 2 ½ tertiis excedit, a Tychonica tribus tertiis deficit, adeoque huic illique media eſt) quam ſupponit, præ cæteris reciperetur, & ad poſteritatem transmitteretur. Hanc tandem Periodum, certo numero integrorum menſium & periodorum Gregorianarum, conſequenter ſeptimanis diebusque integris conſtantem, regulæ inſtar adhiberi poſſe pronunciat, *comparandis invicem* quibusvis aliis periodis, eoque referendis *temporibus*, *epocham* Chriſti antecedentibus & conſequentibus; quæ ſcilicet epocha finis ſit primæ hujuscemodi periodi, & initium ſecundæ.

p. 235. Diſquiſitionem hanc inſequitur Problema de *Quadratis*, ut vocant, *magicis*: circa quarum Syntheſin, quantum ſibi quidem compertum ſit, primum occupatum fuiſſe *Claudium Caſparem Bachetum*, ſuis in *Diophantum Alexandrinum* commentariis illuſtrem, *Autor* profitetur: cujus tamen ante tempora plures alii, præcipue Germani (Vide *Acta anni 1686 pag. 391*) huic arithmeſi operam navarunt. Egit vero de hoc argumento *Bachetus* peculiari libello, quem *Problemata elegantia circa numeros* inſcripſit, inque eo ingenio-

genioſam methodum pandit pro Quadratis imparium numerorum: nullo pro parium numerorum quadratis artificio indicato. Pro iisdem imparibus Quadratis *Autori* peculiarem promtamque rationem, quæ Indis Suratenſibus in uſu eſt, paulo ſupra nominatus *Vincentius* medicus oſtendit, paucis, quæ ibidem recenſentur, regulis ſubnixam; cui *Autor* (occaſione quadrati 25 cellularum, ab *Henr. Corn. Agrippa* in libris *de occulta Philoſophia* exhibiti, quod aliud eſt ab Indico) immutata paucis Indica methodo, diverſam adjungit, quæ numeros aliter diſpoſitos refert. Cumque *Bachetus* methodi ſuæ fundamenta preſſerit: *Autor* eandem non ſolum hic proponit; verum etiam beneficio methodi hujus modos oſtendit variandorum quadratorum, illiusque & horum demonſtrationem annectit; ut & aliam ejusdem methodi, inventam a Domino *Malezieu*, Ducis Maynii Præfecto. Tandem etiam *Autor* per exempla Quadratorum paris numeri, nempe 16, 36 & 64, quæ ſupra citato *Agrippæ* libro habentur, ſuſpicatur ſe methodum Indorum pro quadratis paribus reperiſſe, quam pluribus ibidem deducit. p. 238. p. 240. p. 244. p. 266. p. 273.

Poſtremus hujus Tomi labor eſt diſquiſitio *Caſſini* circa Inſulam *Taprobanam* Veterum. Hanc *Ptolemæus* prope Promontorium *Cari*, hoc vero intra Indum & Gangem, ſed illi propius collocat: ab Æquinoctiali vero in partes inæquales dividi, ita ut Boream verſus ad 13 usque gradus protendatur, ad Auſtrum vero 2 ſaltem cum ſemiſſe, circumcirca vero Inſulis parvis 1378 cingi, aſſerit. Ex qua deſcriptione, & quod hodie eo loci paris cum Taprobana magnitudinis nulla Inſula reperiatur, Inſulas Maldivas memoratæ Inſulæ Taprobanæ reliquias eſſe veroſimile *Caſſino* videtur.

MEDICINAL EXPERIMENTS &c. i. e. EXPERIMENTA Medica ſive Congeſtio Remediorum ſelectorum maximam partem ſimplicium & facilem præparationem ſubeuntium.

Autore Roberto Boylæo, Armigero & Regiæ Societatis Socio.

Londini apud Samuelem Smith, 1692, in 12.
Conſtant plag. 5½.

E multis remediorum formulis, quas *Nobiliſſimus Autor* curioſe quondam collegit, *decem* hic *Decades*, amicorum ſuaſu, quibus nonnullas earum antehac communicaverat, una cum Tinctura quadam Stomachica divulgantur. Quemadmodum vero vires medicaminum laudatorum non æquivalentes obſervatæ fuerunt, ita literarum initialium una, videlicet A, B, vel C, diverſimode notantur, prout efficaciam vel ſummam, vel mediam, vel minorem, ſatis tamen adhuc valentem dederunt comprobatas. Sic lapidem plumbarium transparentem in calculi doloribus, conyzam mediam pulveriſatam in dyſenteria aliiſque diarrhœis acribus, zibethum Paracelſi occidentale ſive ſtercus humanum exſiccatum & comminutum in oculis horumque panno detergendis, maxime valere, p. 2. 18. & 20. innuitur. Aſt herbam ſenecionis Amuleti vice febrem tertianam fugare; & ſal marinum, in aceto vini optimo diſſolutum ac cum linteo plantis pedum mulieris hyſtericæ applicatum, paroxyſmum hujus ſedare, tanquam remedia claſſis mediæ p. 13. & 50 traduntur. Ad infimam demum ſortem litera C inſignitam ſpectat, quando rapa ſub cineribus calidis toſta cataplaſmatis loco pernionibus mederi, foliaque nicotianæ cum ſufficienti paſſularum minorum recentium quantitate contuſa & pedum plantis adaptata æſtum febrilem mitigare, p. 53 & 79 perhibentur. Plura hic transſcribere ſupervacaneum videtur, partim quod pleraque doctiores non fugiant, partim quod integrum quoque ſcriptum in vernaculam noſtram jamdum verti *Gleditſchius* noſter curaverit.

EXPERIMENTA, OBSERVATIONES &c. CIRCA Mechanicam variarum particularium Qualitatum Originem ſive Productionem &c.

Autore Roberto Boylæo Armigero, Regiæ Societatis Socio.

Londini impenſis Samuelis Smith, 1692, in 8.
Conſtat plagulis 25.

QVantum mechanica Corpuſcularium Philoſophorum *hypotheſis* ſterili Scholaſticorum doctrinæ prævaleat, quantumq; Chy-

Chymici etiam vulgares in Qualitatibus explicandis, vel in Acido & Alcali principiorum in locum ſurrogandis deficiant, præſens immortalis nominis Autoris Volumen, *duodecim e Tractatibus* conſarcinatum, luculenter ſatis aperit. *Frigus* ſiquidem & *Calorem*, *Sapores*, *Odores*, *Volatilitatem*, *Fixitatem*, *Corroſivitatem* & *Corroſibilitatem*, *Præcipitationes Chymicas*, *Magnetiſmum & Electricitatem*, e principiis omnino Mechanicis reſultare poſſe, *Tractatibus 1.2 3.7 8 9.10.11.& 12.* diverſis confirmatur experimentis. Chymici autem vulgares an Qualitates vel phyſicas, vel chymicas ſufficienter enodaverint, numque Acidum & Alcali pro naturalium corporum principiis venditare poſſint, non ſine ratione *Tractatibus 4.6.& 5.* dubitatur. Attamen quia ſinguli hi Tractatus eodem ordine combinati jam dum Londini A. 1675 idiomate Anglico prodierunt, neminemque eruditorum modernorum facile latent, plura de Latina hac eorum verſione nunc ſuperſedemus addere.

EXERCITATIONES DE UTILITATE PHILOſophiæ Naturalis Experimentalis Autore ROBERTO BOYLE, *Armigero, Regiæ Societatis Anglicanæ Socio. Ex Anglica in Latinam linguam translata.*

Lindaviæ apud Theodorum & Jo. Chriſtoph. Hechten
1692, in 4.
Conſtant 3. Alphabet. & 9. plag.

INter ſcripta immortali laude digna, quibus illuſtris Boyle Philoſophiam experimentalem promovit, & ad ſublime faſtigium extulit, neque ſcriptione, neque pretio poſtremus eſt hic liber, immo rectius præferendus aliis, quod philoſophiæ hujus convenienter tractandæ ſcopum, finem, & uſum expandat, & ex his ejus præſtantiam commendet, amorem excitet, ac cupiditatem ita tractandi eam ingeneret. Ac ſane plurimis excerptis opus commendaremus, niſi ex eo, initio quoad unam partem, deinde quoad alteram ſimul toto Anglice dudum edito, multa didiciſſent viri illi qui legerunt, atque ad alios citationibus ſuis tranſtuliſſent, quos proinde deſiderium maximum jamdudum tenuit, librum præſtantiſſimum intelligendi.

Digitized by Google

Quare, quisquis eſt Interpres, gratiam pro labore merito refert. Nobis autem ſufficit indicare, Exercitationibus iis omnibus communem Autoris ſcopum eſſe, ut hominis mentem in intelligendis Dei operibus erudiat,& Creatorem admirari, ac celebrare doceat. Hinc legas inter alias Dei perfectiones inprimis illuſtrari omnipotentiam ac ſapientiam, non ex maximis ſolum operibus, ſed etiam ex minimis, ut ex formica, ex volvoce ſerifico, ex inſecto minimo, quod Ariſtoteles acari appellat, comparato cum elephanto, ex vermiculorum aceti collatione cum Balænis. Mire placebit diſſertatio ex intimis naturæ penetralibus convincens tum Epicuræos, tum alios quoſdam recentiores Philoſophos, qui Deum a productione univerſi omni ex parte amovere ſategerunt. Speciatim demonſtratam invenies utilitatem Philoſophiæ experimentalis, quam habet in Medicina omni, ſive Phyſiologica, ſive Pathologica, ſive Semeiotica, ſive Diætetica, ſive Therapeutica longe uberrimam, quamque habet reſpectu imperii hominis in creaturas inferiores. Ubi oſtenditur, quibus rationibus multum juvari ac meliora fieri poſſint opificia artificiaque quævis, quæ ad humanæ vitæ vel neceſſitatem vel commoditatem faciunt. Præfixa ſunt ſingulis ſectionibus capitibusque Breviaria; ac in fine Index rerum eſt ſubjunctus.

D. DANIELIS DE NESSEL BREVIARIUM ET *Supplementum Commentariorum Lambecianorum, ſive Catalogus aut Recenſio ſpecialis Codicum MSCtorum Græcorum, nec non Linguarum Orientalium Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis.*

Vindobonæ & Norimbergæ, typis Leopoldi Voigt & Joach. Balth. Endteri, 1690. Fol.

Continet Alphabeta circiter XII, præter ingentem figurarum æneartum numerum.

PRoxime jam a fine abeſt ſeculum alterum, ex quo auſpiciis MAXIMILIANI I. Imp. Aug. prima *Bibliotheca Vindobonenſis* fundamenta jacta ſunt, quibus varia dein incrementa acceſſere ex non unis monaſteriis Auſtriacis, reliquiis item Bibliothecæ

thecæ Budenſis *Matthiæ Corvini* Regis, nec non apparatu literario Wolfgangi *Lazii*, Joannis *Fabri* Epiſc. Vindobonenſis, Joannis *Dernſchwan de Hradiczin*; tum optimis MSCtis ab Augerio Gislenio *Busbeckio* in legationibus Conſtantinopolitana & Amaſiana coëmptis; denique ex Joannis *Sambuci*, Hugonis *Blotii*, Richardi *Streinii* Baronis Auſtriaci, Sebaſtiani *Tegnagelii*, ac Philippi Eduardi *Fuggeri* luculentis librorum bonæ notæ theſauris.

Hujus autem Bibliothecæ Cæſareæ curam poſt Conradum *Celtem*, Joannem *Cuſpinianum*, Gaſparem a *Nydbruck*, Wolfg. *Lazium*, A. G. *Busbeckium*, H. *Blotium*, Rich. *Streinium*, Seb. *Tegnagelium*, Wilhelmum *Rechbergerum*, Matthæum *Mauchterum*, Petrumque *Lambecium*, ſummo ſtudio maximaque cum laude inpræſentiarum gerit Vir Nobiliſſimus Clariſſimusque, *DANIEL a NESSEL, J. V. D. Sac. Cæſ. Majeſtatis Conſiliarius & Bibliothecarius aulicus.* Hic itaque de catalogo accurate conficiundo cogitare ab Auguſtiſſimo HERO juſſus eſt. Extabant equidem *octo tomi*, quibus *Petrus Lambecius* de MSCtis illius Bibliothecæ Græcis DCXXI, fuſe non minus, quam egregie commentatus fuerat, utiliſſimo labori immortuus menſe Aprili A. C. 1680. Quum vero grande illud ac voluminoſum opus eadem methodo pertexere, nimis arduum eſſe perſpiceret, in compendium maluit redigere, nec tantum permultas illas icones æneas, quas non temnendam catalogo ſuo gratiam conciliaturas putaverat Lambecius, in hoc non omittere, ſed & ſupplementis neceſſariis augere ſtuduit Neſſelius, qui codices illos nova plane ſerie collocavit, non ut Lambecius, de argumenti convenientia, ſed potius omnium maxime de æquali & concinna voluminum in hoc illove repoſitorio extantium altitudine ſolicitus.

Hinc natum eſt præſens opus, quod *ſeptem* omnino *partibus* abſolvitur. *Prima* exhibet codices MSC. Theologicos Græcos 337. *Altera* MSC. Juridicos 18. *Tertia* Medicos 53. Univerſi illi codices, ſed aliis numeris prænotati, a Lambecio jamjam recenſiti ſunt. *Quarta* codices Philoſophicos & Philologicos 347, e quibus Philoſophicos ſolos (numero centum quadraginta ſex) Lambecius enarraverat, totam autem *Philologorum* meſſem Succeſſori clariſſimo illibatam reliquerat. Videas heic Autores præſtantiſſimos, &, (ut ineditos ignotioresque ſeligamus,) præter varios Æſchyli, Ariſtophanis, Euripi-

Euripidis, Heſiodi, Homeri, Oppiani, Pindari, Sophoclis *Scholiaſtas* veteres, *Joannis Zonaræ* Lexicon, cod. 32. 154. 322. *Arſenii* Lexicon, cod. 122. *Eudemi* Lexicon, c. 132. *Libanii* Sophiſtæ epiſtolas CCXXCIIX, nondum typis excuſas, cod. 72. *Ejuſdem* orationes XLIII, maximam partem *ἀνεκδότως*, cod. 93. *Himerii* Sophiſtæ orationes III. ineditas, cod. 106. *Theodori Metochitæ*, magni logothetæ Imperatoris Andronici I. orationes XVIII. de variis materiis philoſophicis, ſed præcipue ad hiſtoriam de vitis ſanctorum & Conſtantinopolitanam ſpectantibus, cod. 95. *Theodori Potacii* monodiam in Imperatorem Andronicum Palæologum, cod. 245. *Apſinis Gadarei* ſophiſtæ artem rhetoricam, cod. 60. *Joſephi Rhacondytæ* ſynopſin rhetoricam, cod. 70. *Ulpiani* commentarios in Demoſthenem, cod. 20. pluresque alios.

Quinta pars codices 130. hiſtoricos Græcos complectitur, e quibus *ſacros* modo (h. e. 69.) indicavit olim Lambecius. *Profanos* igitur primus admiſcuit Neſſelius. Ex his notatu digniores videntur *anonymus* Dionyſii Periegetæ *paraphraſtes*, cod. 121. *Michael Choniates*, Hiſtoricus Byzantinus, cod. 26. *Joannes Scylitzes* Curopalates, qui nondum Græce integer editus eſt, cod. 35. *Johannes* magiſter, cujus commentarius in locum ſingularem libri primi Antiquitatum Romanarum Dionyſii Halicarnaſſæi de inſula Samothrace & Diis Troicis, habetur codice 117. De eo hoc Neſſelii teſtimonium excerpere juvat: *Multa certe in hoc commentario, hactenus, quod ſciam*, inedito, *obſervatu digna ſunt, quæ* Dionyſii Halicarnaſſenſis *vitæ & ſcriptis lucem non exiguam poſſunt afferre. Extat quidem illius mentio in appendice pererudita exercitationis doctiſſimi* Leonis Allatii *de menſura temporum Antiquorum & præcipue Græcorum, a* Bartholdo Nihuſio *Coloniæ Agripp. A. 1645. in 8. edita, ubi in catalogo* librorum Allatianorum editorum & nec dum editorum *p. 239. inter libros nondum editos, num. XLVI. memoratur* Joannes Canabutius de inſulis Samothracia & Diis Troicis; *ſed an illa editio poſtea plene abſoluta fuerit, & unde Allatius cognomen illud* Canabutii, *quod in jam memorato codice Cæſareo deeſt, deſumpſerit, id mihi prorſus eſt incognitum.* Hactenus Neſſelius, cujus forte dubio ex parte ſatisfecerit *Carolus du Freſne* in indice Auctorum Gloſſario Græcitatis ſubjuncto p. 27. ubi, in codice Regis Galliæ hunc ipſum

librum

Digitized by Google

librum, qui Venetiis *A. 1569* ſcriptus ſit, hoc titulo conſpicuum reperiri, refert: Ἰωάννου Καναβούτζη τοῦ Μαγίστρου πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης. Unde & Neſſelii indicem chronologicum auctiorem reddere licebit. Nec ſilentio prætermittendi codices *vigeſimus quintus* & *trigeſimus*, quibus continentur ex *Polybii Megalopolitani* libris Hiſtoriarum deperditis excerpta *Conſtantini Imp. Porphyrogenneta*, a Lib. VII. usque ad lib. XIX. *Libri VII. Excerpta* inſcribuntur & incipiunt h. m. Πολυβίου ἐκ τῶν ἱστοριῶν τοῦ ἑβδόμου λόγου κατ' ἐπιτομήν. Ἡ γὰρ τῶν Λεοντίνων πόλις, &c. *Libri* autem *XVII. Excerpta* deſinunt, ut in impreſſis editionibus Iſaaci Caſauboni & Jacobi Gronovii, his verbis: οὐκ ὀκνήσαμεν διασαφεῖν τὰ παρηκολουθήσαντα ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν ἀπρεπῆ. Hinc porro ibidem ſequuntur, quæ in jam memoratis editionibus deſunt, (adeoque in nova editione eſſent ſuccenturianda,) *excerpta libri XVIII.* ſub hoc titulo: Πολυβίου ἐκ τοῦ ιη' λόγου. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν σύγκρισιν ποιήσωμαι τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων· ὁμοίως δὲ καὶ &c. Item *excerpta libri XIX.* h. m. Πολυβίου ἐκ τοῦ ιθ' λόγου· περὶ τῆς Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ ἡγεμονικῆς ἐμπειρίας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον νεανίσκοι τινὲς τῶν Ῥωμαίων, ἐπιτυχόντες παρθένῳ κατὰ τὴν ἀκμὴν καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερούσῃ τῶν ἄλλων γυναικῶν, &c. Iisdemque excerptis ſtatim annectitur *excerptum*: Περὶ Μηδίας, cujus principium: Ἔστι τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιοχρεώς, &c.

Parte *ſexta* quatuor indices, alphabetici partim, partim chronologici, MSCtorum quinque partibus præcedentibus comprehenſorum, occurrunt.

Pars *ſeptima* complectitur codices MSC. linguarum orientalium 275, Hebraicos, Syriacos, Arabicos, Turcicos, Perſicos, Armeniacos, Abyſſinos, Mexicanos, Sinenſes. Sunt in his Coſmographia *Abulfedæ*, cujus parvam tantum partem edidit Joh. Gravius, codice 6. Item commentarius Arabicus *Jahiæ Nahvi* Alexandrini in primum aphoriſmum Galeni, nec non in ea, quæ ex ejusdem Galeni libro de Electuariis excerpta ſunt, cod. 9. *Emirchondus*, celebris Hiſtoricus Perſicus, cujus contenta (maximam partem, ut videtur, fabuloſa) *Texeira* & ex eo *Jo. Lud. Gothofredus* in Archontologia Co-

Digitized by Google

ſmica evulgarunt, cod 11. Porro מחברות ſive Lexicon Hebræum R. *Salomonis*, Abrahami F. Pirchonis N. conſcriptum A. J. 4921, Chriſti 1161. Extat illud codice 17, cujus etiam meminit R. *Schabbethai* Strimerus in ס׳ שפתי ישנים p. 41. n. 125. Nec minus in lucem edi meretur פירוש המלות ſive ספר שורשים h. e. Lexicon R. *Menachem BenSeruk*, quod R. Salomo Jarchi non ſemel in commentariis Biblicis laudat, quodq; a Neſſelio cod. 135. intelligi, ex collatione ejusdem libri Siphté Jeſchenim p. LXIII. n. 83. & p. XXCI. n. 215. facile patebit.

Vidimus hactenus ſumma voluminis hujus capita; unde non admodum collectu difficile eſt, quanta adhuc laboris pars Neſſelio exantlanda ſuperſit, codicum nempe decies mille MSCtorum, & nonagies fere mille impreſſorum recenſus, cujus in dedicatione ad Imperatorem Auguſtiſſimum & præfatione ad Lectorem, non obſcuram ſpem fecit.

Ne vero moram laboris illius tantum non Herculei ægre feras, Benevole Lector, aliquot illius ſpecimina heic tibi ſiſti, non abs re erit. Familiam ea inter ducat

SCIAGRAPHIA MAGNI CORPORIS HISTORICI, quod pollicetur Daniel de Neſſel, JCtus, &c.

Vindobonæ, typis Joh. Jac. Mann, 1692. in 4.
Conſtat plagulis 5.

VAria rerum Germanicarum ſyntagmata ex hiſtoricis publicisque Actis nondum excuſis collecta orbi erudito promiſerat *Petrus Lambecius*. Sed tum alia impedimenta, tum extrema fata in cauſſa fuere, quominus fidem liberaret. Commodum ergò nobiliſſimus *Neſſelius* doctiſſimi anteceſſoris provinciam in ſe ſuſcipere pollicitus eſt, edita hac ſciagraphia, qua tomos bene multos ex Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis autographis a ſe deſcriptos & prælo paratos adſeverat. Unde nihil magis in votis eſſe debet rei literariæ ſtudioſis, quam ut Auguſtiſſimi Invictiſſimique IMPERATORIS noſtri LEOPOLDI (cujus eruditionem ſummam & inuſitatam plane in litteras earumque ſtudia profeſſos gratiam non minus, quam juſtiſſimorum armorum felices ſucceſſus *ſuſpicit* orbis, & omnis poſteritas venerabitur) Principumque Virorumalio-

rum

rum munificentia, vaſtiſſimo æque ac utiliſſimo operi, in publicam lucem erumpere nitenti, ad inſtar Deæ alicujus Lucinæ, opem ferat. Cæterum aliquot auctores a Neſſelio publicis uſibus communicandos ſpeciminis loco memoraturis, e *Syntagmate hiſtoriæ eccleſiaſticæ* huc producenda videtur *ANGELOMI* Monachi Lexovienſis, qui A.C. 830. floruit, *explanatio in Geneſin*; porro *ANONYMI vita S. Firmini, Epiſcopi & Confeſſoris, cujus feſtum celebratur Ucetiæ in Gallia Narbonenſi d. XI. Octobr. ANONYMI vita S. Remigii ArchiEpiſcopi Rothomagenſis*, qui filius fuit Caroli Martelli & frater Pipini Regis Franciæ. *S. GREGORII MAGNI Benedictionale*; *HERMANNI* Abbatis Altaichii inferioris *Chronicon Altaichenſe*; Epiſtolæ Paulinæ omnes cum *annotationibus* interlinearibus & marginalibus *ἀνεκδότοις MARIANI SCOTI*. Pſalterium Davidis Latinum, cum *OTFRIDI*, monachi *Wizanburgenſis* ſive Weiſſenburgenſis, ordinis S. Benedicti, antiqua *Theotiſca* paraphraſi proſaica. *PHILIPPI*, Eyſtetenſis Epiſcopi, *vita S. Walpurgis*. *Danielis a NESSEL Symbola Synodica*, ad R. P. Philippi Labbe hiſtoricam ſynopſin Conciliorum. *UDALRICI* BABENBERGENSIS *codex epiſtolaris*, continens variorum Pontificum & Impp. Romanorum, ut & S. R. E. Cardinalium & S. R. I. eccleſiaſticorum ſeculariumque Principum epiſtolas, A. C. 1125. collectas. *CONCILII WORMATIENSIS*, A. C. 868. habiti, *Profeſſio Fidei* contra errores Græcorum.

In *Syntagmate hiſtoriæ Germanicæ* cum non paucis aliis locum ſortiuntur *ÆNEÆ SYLVII* tractatus de poteſtate Cæſarea. *ERMOLDI NIGELLI* exulis ad Ludovicum I. Imp. de rebus ab eo geſtis libri IV. elegiaco carmine conſcripti. *HRABANI MAURI* Gloſſæ *Latino-Theotiſcæ* in Biblia V. & N. T. Codices epiſtolares Impp. *RUDOLPHI I. & II.* Varia *diplomata HAMBURGENSIA, BREMENSIA, SPIRENSIA, WEISSENBURGENSIA*. Denique *VITI ARENPECHI*, Prioris monaſterii Eberſpergenſis, *Chronicon Bajoariæ*.

Ex Syntagmate Hiſtoriæ Auſtriacæ indicare placet *ALBERTI* Baronis de *BONSTETEN* hiſtoriam Auſtriacam, A. C. 1491. compoſitam. *Chronicon Maurbacenſe F. LEOPOLDI BRENNER*, ſcriptum A. C. 669. *ANONYMI* catalogum Archiepiſcoporum *Laureacenſium* & *Patavienſium* ab A. C. 250. uſque ad A. C. 1313. Eundem

Digitized by Google

catalogum continuavit ad annum Chriſti 1517 NICOLAUS SCHREITWEIN.

In *Syntagmate Hiſtoriæ Hiſpanicæ* primas tenet *HIEREMIÆ GUNDLACHI* Hiſpaniæ deſcriptio; agmen claudit *Nobiliario de Eſpanna por Abecedario de LANTE CORTADO.*

In *Syntagmate Hiſtoriæ Hungaricæ* eminent *JOANNIS de ZREDNA* Protonotarii Cancellariæ Regis Hungariæ epiſtolæ Hiſtoricæ de rebus geſtis inter Imp. *Fridericum V.* & *Regnum Hungariæ* ab A. C. 1445 ad A. C. 1457. *ANONYMI*, Regis *Belæ* notarii, hiſtoria Hungarica de VII primis Hungariæ ducibus. *WOLFG. LAZII* rerum Hungaricarum *Hiſtoria*, nec non *Archæologia* Hungariæ.

In *Syntagmate Hiſtoriæ Bohemicæ* duo tantum hactenus comparent libri; *BOHUSLAI* nempe *de LOBKOWITZ* comm. de urbe Praga, & *INCERTI* formula coronandi Reges Bohemiæ Germanice.

Ad *Syntagma rerum Polonicarum* ſpectant Acta publica electionis Imperatoris MAXIMILIANI II. in Regem Poloniæ, collectore *HUGONE BLOTIO*, A. C. 1576. Hiſtoriarum Poloniæ ab exceſſu Uladislai IV, tomi primi libri IX, autore *LAURENTIO JOANNE RUDAWSKY*, ab A. C. 1648. ad A. C. 1660.

His adjiciuntur MSCta quædam *Chinenſia* & *Mexicana*, de quibus Lambecius & Neſſelius in ſuis catalogis jam egerant, quæ tamen adhuc egent interprete. Itemque *JACOBI de STRADA* MSCta quatuor nummaria & *ANONYMI* tres antiquitatum monetariarum tomi.

Habes, curioſe Lector, ſummam promiſſorum Neſſelianorum, quibus ut propediem ſtare queat, Mæcenates ei, otium, vitamque longævam nobiſcum, ſodes, apprecare. Edidit is interim aliud induſtriæ ſuæ ſpecimen, cui titulus:

SUPPLEMENTUM BRUSCHIANUM,

ſive

Gaſparis Bruſchii Egrani, Poetæ Laur. ac Com. Pal. monaſteriorum & epiſcopatuum Germaniæ præcipuorum ac maxime illuſtrium Chronicon ſive CENTURIA SECUNDA, quam ex Autoris autographo MSC. A. 1551 & 1552 collecto, publica luce primus donavit Daniel de Neſſel, I. C. &c.

Vindo-

Vindobonæ, typis Joh. Jac. Mann, 1692. in 4.

Conſtat plagulis 31.

Laudaverat hoc autographum in bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi aſſervatum *P. Lambecius* lib. VIII. p. 80.

Omnium maxime heic oculos feriunt Archiepiſcopi & epiſcopi *Paſſavienſes* p. 220. *Salisburgenſes* p. 224. *Viennenſes* p. 210. Admixtæ ſunt genealogiæ *Abensberg* e Scheurenſibus, p. 198. Comitum *Pappenheim* & *Calatin* p. 186. Ducum *Suplenburgenſium* & Comitum *Querfurtenſium* p. 184. Comitum *Formbacenſium*, *Putinenſium* & *Neunburgenſium* p. 99. Comitum *Greiffenbergenſium*, *Lechsbergenſium*, *Thierhemenſium* p. 185. Comitum *Polheimenſium* p. 142. Comitum *Kirchbergenſium* p. 187. Dapiferorum a *Waldpurg* p. 189. Huic ſuccedat

PRODROMUS HISTORIÆ PACIFICATORIÆ.

Vindobonæ, typis Coſmerovianis, 1690, in Fol.

Conſtat plagulis 8.

Prodromus hic nihil aliud eſt, quam ***index chronologicus in CORPUS HISTORICO-POLITICUM Publicarum Pacificationum, Confœderationum, Ligarum, Conventionum, Tranſactionum, Pactorum, Tabularum fœderis, Inſtrumentorum Pacis, Neutralitatis, Commercii, Aſſociationis, Proviſionis, Guarantiæ, Receſſuum interimiſticorum, ab A. C. 1400. uſque ad A. Chr. 1685, per totum terrarum orbem ſancitorum & concluſorum, quod brevi ſe editurum pollicetur*** ſæpe nobis laudatus ***Daniel a NESSEL.*** Digeſſiſſe ſe ait totum hoc opus methodice ſecundum expanſorum annorum ſeriem, origines & cauſſas ***bellorum*** a Sereniſſimis ***Auſtriaco-Hiſpanico-Gallico-Burgundicis*** familiis a tribus fere ſeculis geſtorum ſynopſi hiſtorico-politica enumeraſſe, ac dein ſubſecutarum ***Pacificationum*** inſtrumenta, cum tabulis genealogicis & ſynopticis illuſtrium prætenſionum diagrammatibus, convenientibus locis contextus ſui inſeruiſſe. Petit inſuper, ut harum rerum gnari inſtrumenta, quæ in hoc catalogo deſiderari viderint, indicent communicentque. Nec poſſunt non heic noſtram memoriam ſubire ***Articuli Pacis*** A. C. 1628. inter Imperatorem ***Ferdinandum II.*** & ***Amurathem IV.*** Turcarum Sultanum concluſæ, qui Turcice extant in bibliotheca Vindobonenſi,

teſte ipſo *Neſſelio* P. VII. Catalogi, p 148. cod. 10. Neque defuturos putamus, qui monumenta id genus plura ſuppeditent, ut Opus hoc perfectum omni ex parte prodeat.

Der Hälliſche Meſſer-Schlucker. &c.

i. e.

Hiſtoria Adoleſcentis, à cultro, quem improvide deglutiverat, per abſceſſum feliciter liberati: Autore D. Wolfg. Chriſtoph. Weſenero.

Halæ Saxonum, 1692. Plag. 2.

Fidem ſuperare viſum fuit, quod *Crollius* de ruſtico quodam Bohemo, & *Beckerus* de Regiomontano Boruſſo, memoriæ tradiderunt; ex eorum nempe inciſo abdomine & ventriculo cultrum eximiæ magnitudinis, quem forte deglutiverant, exemptum ſine noxa fuiſſe. Aſt dignior notatu caſus eſt, qui in adoleſcente quodam ruſtico prope Halam Saxonum non ita pridem *contigit*: quippe qui moleſtum ejusmodi ſtomachi onus & diutius retinuit, & denique, arte jam medelam deſperante, naturæ beneficio ejecit. *Andreæ Rudloſo* nomen ipſi eſt, qui A. 1691, d. 3. Januarii, ſedecimum annos natus, inter luſus pueriles cultrum, cujus manubrium e cornu cervi erat, ore prehenſum improviſo pronoque in terram lapſu faucibus impegit, ſociisque & vicinis, quod extrahi cultrum poſſe diffiderent, cereviſiam ac oleum ad gulam lubricandam ſuffundentibus, in ventriculum demiſit. Male inde *adoleſcens ſe habuit*, vomitus crebros, ſed per congrua remedia a Medico & Chirurgo propinata ſedatos, doloremque ſat gravem, inprimis in hypochondrio ſiniſtro circa coſtas ſpurias, qui & ipſe tamen ceſſavit ſubinde rediitque, expertus. Menſe Januario anni præſentis, tumor quidam durus tres latos a ſcrobiculo cordis digitos prodiit, cum rubore intenſo & dolore pungitivo, quæ cuncta tamen pariter paulatim evanuere. Tandem menſe Majo tumor rubicundus denuo ſub ſcrobiculo cordis prominens abſceſſus ſuſpicionem movit, qui manu chirurgi die 24 dicti menſis apertus materiam purulentam fœtidiſſimamque fudit, donec die 18. Junii apex cultri apparuit, ac denique die 2 Auguſti culter integer, ſed hinc inde corroſus atque mole imminutus, (quale

(quale quid num medicamenta corroſiva a Medico exhibita præſtiterint, determinare haud poſſumus) feliciter extractus eſt; poſtquam annum unum, hebdomades triginta & dies tres in ventriculo hoſpitaſſet. Adoleſcens ipſe ſatis commode & ab omnibus ſymptomatibus priſtinis liber vivit, & plenariam ulceris conſolidationem propediem ſibi a Summo Medico pollicetur. In Lectoris gratiam figuras duas exhibemus, prout a clariſſimo Relationis Autore ſunt delineatæ, quarum prior cultri, qualis fuit dum deglutiretur, altera ejusdem cultri qualis fuit cum eductus e corpore eſſet, faciem repræſentat.

LIBRI NOVI.

SAmuelis Bocharti Opera omnia. Lugd. Bat. 1692 in fol.

Ulrici Huberi Inſtitutionum Hiſtoriæ Civilis Libri III. Franequeræ 1692, in 8.

Inſtitutiones Juris Naturæ & Gentium, ad Methodum Hugonis Grotii conſcriptæ a Philippo Reinhardo Vitriario. Lugd. Bat. 1692. in 8.

M. T. Ciceronis Orationes quædam ſelectæ, cum Interpretatione & Notis &c. Cantabrigiæ 1692 in 8.

Melchioris Leydekkeri Diſſertatio de vulgato nuper Cl. Bekkeri volumine, & Scripturarum authoritate & veritate. Ultrajecti 1692 in 8.

Veterum aliquot Galliæ & Belgii Scriptorum Opuſcula ſacra, nunquam edita, jam vero e MSS. Codicibus Bibliothecarum Galliæ in lucem prodeuntia. Lugd. Bat. 1692 in 8.

Surdus Loquens, ſeu Methodus, qua, qui ſurdus natus eſt, loqui diſcere poſſit, ſtudio Joh. Conr. Amman. Amſtel. 1692. in 8.

Richardi Morton Exercitationes de Morbis Univerſalibus Acutis. Lond. 1692. in 8.

Hiſtoria Salisburgenſis, h. e. Vitæ Epiſcoporum & Archiepiſcoporum Salisburgenſium; authore P. Joſepho Mezger. Salisburgi 1692. fol.

Samuelis VVerenfelſii Diſſertatio de Logomachiis Eruditorum. Baſileæ 1692. in 4.

The Young Students Library, containing Extracts and Abridgments of the moſt valuable Books printed in England, and in the forreign Journals, from the Year ſixty five to this Time. London 1692. fol.

A Practical Expoſition on the Lord's Prayer: by Ezechiel Hopkins late Lord Biſhop of London-Derry. London 1692. 4.

Synodicon in Gallia Reformata: Or, the Acts, Deciſions, Decrees and Canons of thoſe famous National Councils of the Reformed Churches in France. By John Quick. London 1692. fol.

A Trea-

Digitized by Google

A Treatiſe of Church-Government: by Robert Burſcough. Lond. 1692. in 8.

The State of the Proteſtants of Ireland, under the late King James's Government. London, 1692. in 8.

The Meditations of Marcus Aurelius Antoninus concerning himſelf, translated out of the original Greek; vvith Notes: by Meric Caſaubon. London 1692. 8.

An Enquiry into four remarkable Texts of the Nev vTeſtament, by John Edvvards. Cambridge 1692. 8.

Several Caſes of Conſcience reſolved by Dr. Thomas Barlovv Late Lord-Biſhop of Lincoln. London 1692 in 8.

Myſteries in Religion vindicated: or the Filiation, Deity and Satisfaction of our Saviour aſſerted, againſt Socinians and others. By Luke Milbourne. London 1692. in 8.

An Eſſay of Transmigration, in defenſe of Pythagoras. London. 1692. in 8.

The VVisdom of God, manifeſted in the VVorks of Creation: by John Ray. The ſecond Edition, vvery much enlarged. London 1692. in 8.

The Plain Mans Guide to Heaven: containing his Duty, 1. Tovvards God. 2. tovvarts his Neighbour. London 1692 in 12.

VVaare Ontledinge ende Oeffeninge der Planten &c. door Theodorus Schoon M. D. In's Graven Hage 1692 in 8.

Digt-Sang-en Speel-Konſt, ſoo der Ouden, als byſonder der Hebreen: door Salomon van Til. Tot Dordrecht 1692. 4.

L'Art de ſe connoitre Soy-meſme, ou la Recherche des Sources de la Morale, par Jaques Abbadie. A Rotterdam 1692. in 8.

Preliminaires des Traitez faits entre les Rois de France & tous les Princes de l'Europe, depuis le Regne de Charles VII. A Paris 1692. in 12.

Ezechiel traduit en François, avec une Explication tirée des Saints Peres & des Autheurs Eccleſiaſtiques. A Paris 1692. in 12.

Les Larmes de l'Angleterre, ou la Source des *Malheurs qui ont affligé* ce Royaume ſous le Regne de Jaques II. & de *ſon Fils. A Cologne* 1692. in 12.

De Boekzaal van Europe, ontsloten met de Maanden Julius en Auguſtus 1692. Te Rotterdam.

Onderzoek van de Beteekening der Kometen, door B. Bekker. t' Amſterdam 1692 in 4.

Pneumatica, ofte Leere van de Geeſten; door Henricus Groenevvegen, tegen B. Bekker. t' Enkhuyzen 1692. in 4.

Aanmerkingen op de Betooverde VVeereld van D. Balthaſar Bekker: door J. Verryn. t' Amſterdam 1692. in 4.

✱)o(✱

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipſiæ
Calendis Novembris Anno M DC XCII.

DE FONTIUM MUTINENSIUM ADMIranda Scaturigine Tractatus phyſico-hydroſtaticus *Bernardini Ramazzini*, in Mutinenſi Lyceo Medicinæ Profeſſoris, ad Sereniſſimum FRANCISCUM II. Mutinæ, Regii &c. Ducem.

Mutinæ, typis Hæredum Suliani, 1691. 4.
Conſtat plag. 11.

MUtina vetuſtiſſima Italiæ urbs, & a Tullio quondam, ſplendidiſſimæ P. R. coloniæ titulo inſignita, non aeris ſolum temperie ſalubri gaudet, & ſolo non fallente ſpem colonorum, ſed magnam quoque poſſidet aquæ puriſſimæ affluentiam, quæ neque injuria temporum deſinere, neque hoſtili aſtu poſſit unquam vitiari vel averti. Dato enim quocunque loco intra hanc urbem, vel etiam eandem circumquaque ad aliquot paſſuum millia, fontem aperire vivum licet, qui perenniter puriſſimam aquam profundat. Quæ res cum ſingularis plane ſit, nec ab ullo ſatis explicata, clariſſimus ac experientiſſimus Vir, *Bernardinus Ramazzinus*, in Mutinenſi Lyceo Medicinæ Profeſſor, rem non ingratam fecit naturalis ſcientiæ conſultis, quod admirandæ hujus ſcaturiginis naturam tractatu phyſico-hydroſtatico, quem favori illuſtris *Magliabechii* acceptum ferimus, erudite indagavit. Ut vero rem totam ſummatim referamus, ſequentia præcipue in Mutinenſium puteorum foſſione obſervantur. (1) Limites hujus abditæ ſcaturiginis non ſatis cogniti ſunt, longiorem tamen illius excurſionem ab occaſu ortum verſus, (7000 nimirum paſſuum) putearii eſſe referunt, quam ab auſtro ad ſeptentrionem, cum in hoc tractu ultra qua-

tu or milliaria non extent hujuſmodi fontes. Intra hos autem terminos foſſores, pretio plerumque 40 argenteorum conducti, quocunque in loco ſibi deſignato, puteum, ſemper cum ſucceſſu, effodiunt. (2) In foſſione puteorum primo a ſoli ſuperficie usque ad pedes 14 circiter non niſi cæmenta & antiquæ urbis veſtigia comparent. Poſt cæmenta ſe terra prodit ſatis ſolida & compacta, at non multo poſt nigra & paludoſa paluſtri arundine referta; & ſic alternis, ad ſex fere pedes, varia ſoli obſervatur mutatio, modo albi, modo nigri, donec ad planum cretaceum deveniatur. Hujus vero paſſim multis cochlearum teſtis referti moles 11 fere pedum eſt, finisque in profunditate 30 pedum. Hinc aliud apparet paluſtre ſtratum duorum pedum circiter, ex juncis, plantarum foliis ac ramis congeſtum; quo ablato, ſtratum aliud cretaceum, ejusdem fere molis ac ſuperius, ſe offert, cujus terminus eſt in profunditate pedum quinquaginta & duorum: atque hoc ſtrato effoſſo, rurſus ſtratum aliud paludoſum priori haut diſſimile viſitur, illoque denuo ſemoto, aliud ſtratum cretaceum ejusdem naturæ cum ſuperioribus, ſed minoris molis ac craſſitiei, quam reliqua duo; idque ſuperincumbit alteri ſtrato paluſtri, quod tandem deſinit in ultimum illud planum, in quo terebra defigitur, quodque molle eſt & arenoſum, multaque glarea minuta permixtum, ac marinis quisquiliis refertum. (3) Incidunt foſſores ſæpiſſime in varias arborum ſpecies, quarum erectæ aliæ ſunt, aliæ proſtratæ jacent; lignaque a foſſoribus fruſtillatim cæſa, ſatis mollia ſunt, ubi autem aëri fuerunt expoſita, non ſecus ac corallia, duritiem adſciſcunt. Nunquam tamen arborum trunci in ſtratis cretaceis obſervantur, ſed in paluſtribus tantum, vel in eo ſpatio, quod urbis fundamenta & cretæ principium interjacet. Reperiuntur quoque interdum in puteorum fundo oſſa, carbones & ferri fruſtula. (4) Operarii non parum aliquando turbantur aquarum lateralium proventu, donec ad profunditatem 28 pedum circiter devenerint, ubi cretæ figularis principium adparere incipit; ac propterea ad arcendas hujuſmodi aquas impuriores, puteum ampliorem muro cingunt ex calce & lateribus bene coctis, cujus ſuperficies creta figulari recte ſubacta diligenter munitur; deinde vero foſſionem ad imum usque deducunt, nec a cretæ adparitione vel guttulam aquæ extillantem obſervant. (5) In puteorum fundo nondum pertuſo terebra, manifeſtum aquæ præterlabentis

murmur

Digitized by Google

murmur ac ſtrepitus exauditur, & ſolum pede percuſſum mugit; excutit etiam nonnunquam vis aquæ terræ incumbentis pondus, cum differtur terebratio. (6) Media hyeme, quod thermometri hermetice obſignati conſtat indicio, temperies horum puteorum parum differt a calore dierum canicularium in Mutinenſi regione. Æſtivo contra tempore intenſum frigus perſentiſcunt foſſores, magna reſpirandi anguntur difficultate, & ſuffocantur pæne ab ingenti fumoſa exhalatione, quæ & lumina extinguit. (7) Ubi ad profunditatem pedum 63 circiter devenerunt foſſores, fundum in medio ingenti terebra perforant, quæ ubi ad 5 fere pedes adacta fuerit, illico tanto impetu erumpit aqua, ut temporis fere momento totus puteus repleatur ad ſummitatem usque, & aqua exinde perpetuo defluat. (8) Erumpentis aquæ vis multum arenæ & glareæ ſurſum propellit, atque ideo duo vel tres operarii, quanta poſſunt ſolicitudine, aquam ſtatim exhauriunt, ne materia illa in fundo ſubſidens foramen poſſit obſtruere. Glarea vero illa non multum illi diſſimilis eſt, quæ in proximis fluminibus viſitur, nec adeo minuta, quin ex iis nonnullæ partes uncias tres vel quatuor pendant. (9) Si plumbeus cylindrus funiculo adpenſus per foramen a terebra factum dimittatur, non abripitur ille ab aliqua præterlabente aqua, ſed manifeſte fundus percipitur, nec major obſervatur profunditas quam illa eſt, quæ a terebra ortum traxit. (10) Statim ac facta eſt terebratio ac ſubita aquæ eruptio, proximi fontes ad breve aliquod ſpatium ceſſant a fluxu, quem poſtmodum, ſed lentiori gradu reſumunt. (11) Cuncti fontes in eadem horizontali linea aquas habent, quæ proinde, ubi civitatis ſitus eſt devexior, ſupra planum ejus attolluntur, facilemque habent defluxum, in editioribus vero locis paulo infra ſoli planum ſubſiſtunt, ut ad illarum fluxum neceſſe ſit ſubterraneos ductus excavare. (12) Poſtquam ſenſim multiplicatus fuit horum fontium numerus, ut jam fere ſingulæ domus ſibi proprium habeant, damnum hinc perſenſerunt veteres, ita ut illorum editiores fiſtulæ aquam non amplius emittant. (13) Vis nulla humana ſufficit ad exhauriendos illos fontes, ſed quo plus aquæ illis detrahitur, eo vividiores fiunt, ac ſicuti humidis anni temporibus nullum ſentiunt augmentum, ita ſiccis nullum decrementum patiuntur. (14) Hyeme fontium illorum aquæ valde tepent fumoſamque exhalationem emittunt, æſtate vero inſigniter frigent.

 (15) Eadem

Digitized by Google

(15) Eadem omnium fontium, ſimodo rite conſtructi fuerint, bonitas eſt, perſtatque ſemper incorrupta puritas aquarum.

Hos ergo vere admirandos fontes a ſtagnanti aqua originem non ducere, ex *obſervat. 5 & 15* facile concludit Auctor clariſſimus, neque tamen ad ſubterraneum aliquod flumen confugiendum ſtatim eſſe putat, cum per *obſerv. 1.* tanta ejus admittenda eſſet amplitudo, cui nec Padus, nec Rhenus, nec Danubius poſſent conferri, profunditas vero nonniſi paucorum pedum per *obſerv. 9.* quæ non ſatis cohærere videntur. Accedit, quod non adpareat, quomodo fornix, quem, ſi daretur per *obſerv. 2.* ex terra paulatim aggeſta compactum eſſe oportet, impoſitæ telluris pondus ſuſtinere poſſet. Quod ſi quis plura ſubterranea fluenta ſuis intervallis diſtincta vocet in ſubſidium, huic obſtat *obſerv. 1.* quæ nunquam foſſores in talia interſtitia incidere teſtatur. Qui autem ex amnibus Scultenna & Gabella derivant hos fontes, per *13. obſervationem* refelluntur, dum ſcilicet nullum incrementum aut decrementum pro inæquali horum fluminum ſtatu recipiunt. Eadem quoque confirmat pluvias, quæ illas aquas pariunt, de quibus *obſerv. 4.* agit, ortum fontibus Mutinenſibus nequaquam dare, præcipue cum cretacea ſtrata, quæ in *obſerv.* 2. deſcribuntur, obſtent, quominus ſe in terram altius penetrare poſſint. Veram autem, aut veræ ſaltem proximam cauſam ut reddat *Cl. Auctor*, ex hydroſtaticis probat, aquam libere deſcendentem & per canalem ejuſdem ubique amplitudinis effluentem, non adſcendere in tubis huic canali adaptatis; quodſi tamen orificium canalis coarctetur, defluentique aquæ ponatur obex, eam plus vel minus in ſiphonibus illis elevari, nunquam vero ad eam altitudinem pertingere, ad quam *elevaretur, ſi fiſtulæ orificium* penitus eſſet obſtructum. Deinde conjicit, totam planitiem, qua majorem Italia non habet, & quam in Galliam ciſpadanam & tranſpadanam dirimit Padus, mare olim fuiſſe & Adriatici ſinus continuationem; in univerſali vero inundatione fuiſſe oblimatam & vallis præ ſe ſpeciem tuliſſe, ac poſtmodum diuturno ſeculorum curſu, ex continuo aquarum ab Apennino & Alpibus deſcenſu aliisque particularibus eluvionibus, ſolum hoc paulatim, ac per multiplicia ſtrata, (de quibus in *Obſervat. 2.*) ad hanc altitudinem, quæ nunc viſitur, excreviſſe. Id quod confirmare videntur junci paluſtres, carbones, oſſa animalium, &c. per *obſerv. 3.* in profunditate pedum 63 reperta, quæ

quæ non obſcure indicant, ſolum hoc ſub dio aliquando fuiſſe. Porro aſſumit, mare in hac regione cum Apennino, cui in primæva mundi origine propius fuit, occulta habuiſſe & adhuc habere commercia, ac in viſceribus illius varia dari aquarum reconditoria, quæ per continuum vaporum aſcenſum ex mari repleantur: eſſe quoque occultum tale hydrophylacium invicinis montibꝰ poſitum v.g. AB(Fig. 1.) ex quo aqua per ſubterraneos ductus ruat, donec terra ſolidam habet compagem; ubi vero illa in ſabuloſam planitiem MNO late primum patentem, ſed ſenſim in arctiorem ſitum coactam, abiit, latius exſpatietur, in mare vel profundam voraginem tandem devolvenda, aut in puteis a foſſoribus elaboratis attollenda ad illam, quam exigunt leges hydroſtaticæ, altitudinem. Ex hac ergo hypotheſi doctiſſimus Auctor, quæ in *Obſervat. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.* commemorantur, phænomena, erudite explicat, ſimulque monet, aquam non ab initio ſtatim per tractus illos arenoſos fluxiſſe, ſed poſtquam ſufficiens terræ moles eisdem incubuerat, ingenti aliquo terræ motu vias, per quas aqua ex hydrophylacio in ſabuloſam illam aream decurrit, fuiſſe apertas, ne forte huic hypotheſi *quinta obſervatio* objiciatur. *Obſervationis 6 & 14* cauſam ad antiperiſtaſin refert, quæ ipſi ex ſcholis non ableganda videtur, cum quæcunque ſit caloris & frigoris natura & indoles, ſatis recte poſſit explicari. Candelas vero extingui putat a vaporibus craſſis, quibus aer eſt refertus, quique eundem ad reſpirationis uſum ineptum reddunt. Quod ſpeciatim ad ſtrata attinet in *obſervat. 2.* delineata, perſuaſum habet, poſt univerſale diluvium a tribus particularibus illuvionibus, magnis tamen ac antiquisſimis, producta fuiſſe ſtrata cretacea, ex terra e montibus in has valles deducta, ita ut ab una illuvione ad alteram multum temporis effluxerit, & hoc pacto aquis reſtagnantibus, & putreſcente ſolo, ortum habuerint ſtrata illa intermedia ex plantarum foliis & radicibus congeſta. Tandem, poſtquam de proportione, quam habet aquæ elevatio in fiſtula erecta alteri fiſtulæ horizontali inſerta ad ſui hydrophylacii altitudinem, erudite diſſeruit, phænomenique ſingularis demonſtrationem, a *D. Boccabadato* Sereniſſ. Ducis Mutinenſis Mathematico in opere, quod de *conatu mechanico* propediem eſt editurus, afferendam promiſit, ultimo agit capite de fontium Mutinenſium bonitate ac præſtantia. Ac primum quidem generatim disquirit, utrum pluvia-

TAB. XIII. Fig. 1.

les an vero fontium aquæ ſint præſtantiores, ac uti facile concedit, aliis in locis pluviales aquas, aliis fontanas aut etiam fluviales potiores eſſe, cæteris tamen notis conſentientibus fontium aquas pluvialibus ac reliquis præferendas eſſe contendit. Dos autem præcipua, quæ in aqua expetitur, eſt, judice Plinio, ut aeri quam ſimillima ſit, hoc eſt levis, perſpicua, odoris & ſaporis expers, tenuis & prona ad calorem & frigus facile ſuſcipiendum. Laudat quoque Hippocrates illos præcipue fontes, quorum aquæ e profundis terræ ſcatebris prodeunt, æſtateque frigidæ ſunt ac hyeme calidæ, & ſalubriores vulgo cenſentur illæ, quæ per ſabulum craſſum & glaream fluunt, incorruptæque in vaſis repoſitæ ad longum tempus perſtant. Vetus quoque aquæ commendatio eſt, ſi in illa celeriter coquantur legumina; cui vero non multum tribuit Cl. Auctor, quia interdum in aquis ſalibus imbutis legumina promtius coquuntur: atque ideo certius putat illud eſſe criterium, quod ex hominum circa tales aquas habitantium bono habitu depromitur. Quapropter cum ea ſit Mutinenſium fontium indoles, ut aquæ illorum omnes notas habeant, quæ in præſtantiſſimis deprehenduntur, merito concludit, nullis totius *Italiæ* præſtantia & bonitate illos concedere.

AQVARVM FLVENTIVM MENSVRA NOVA Methodo inquiſita. Pars altera. Autore Dominico Guilielmino *M. D. Bononienſi, in patrio Archigymnaſio Mathem. Primario Prof. & Aquarum Bononienſium Superintendente.*

Bononiæ ex typographia Piſariana, 1691, 4.
Conſtat plag. 11. & Fig. æneis.

De parte priori Operis tres libros complexa diximus in Actis A. 1691. p. 72: nunc partem alteram a præclaro Autore in communē utilitatem publicatam ſiſtimus. Continet ea *libros tres* reliquos. *Quartus* agit de canalibus inclinatis unitis; *quintus* continet propoſitiones ſelectas, inter hæc ſtudia vel alio collimanti, vel etiam inquirenti oblatas; *ſextus* propoſitiones fundamentales pro diſtributione aquarum ex conſtantibus fundamentis facienda. Et quidem *libro quarto* primum

Digitized by Google

primum eo tendit, ut oſtendat, altitudinē aquæ in aliqua ſectione non addere velocitatem partibus inferioribus, niſi earum velocitas minor ſit ea, quam poteſt imprimere altitudo aquæ ſupra fundum ſectionis. Atque hinc colligit, cur aquæ in canalibus horizontalibus fluant ſola velocitate nata a preſſione; in canalibus vero perpendicularibus & inclinatis ſola velocitate, quæ provenit ab inclinatione alvei. Inde per propoſitiones nonnullas præmiſſas tendit ad regulam generalem pro menſurandis aquis quorumcunque fluminum, quam ita pag. 19. & ſqq. deſcribit.

I. Ut aquæ velocitas ubique ſibi ſimilis ſit, eligatur ea fluminis ſectio, ut alveus ſupra & infra eam, quantum fieri poteſt, rectus ſit, id quod in magnis fluminibus inventu facile, in parvis vero non difficile factu.

II. Electo ſitu proportionato fluminis, ad tollendam irregularitatem, ſi adſit, ſectionis naturalis, illi aptetur ſectio artificialis, (ſeu, ut Caſtellus vocat, Regulator) ex lapide, vel lateribus, vel, quod facilius eſt, ſublicis conflata; cujus baſis AB ſit exacte horizontalis; latera vero, ſive ſpondæ AC, BD, perpendicularia, & in uno laterum v. g. BD notentur quælibet menſuræ uſuales cognitæ, v. g. pedes, ulnæ &c. & in parte ſuperiori aptetur cataracta EG, quæ ita poſſit demitti, ut ſuperficies ejus inferior EF ſemper retineatur in ſitu horizontali; & per hanc ſectionem tota fluminis aqua fluere cogatur. *TAB. XIII. Fig. 2.*

III. Cum flumen in eodem ſtatu permanet, id eſt cum ejus ſuperficies non attollitur, neque deprimitur, demittatur cataracta infra ſuperficiem aquæ. Itaque per propoſitionem ſecundam, & ibidem notata, elevabitur aquæ ſuperficies uſque ad terminum ſtabilem, qui ſit ex. gr. KL.

IV. Altitudo BK ſuperficiei aquæ ſupra fundum ſectionis artificialis BA obſervetur in latere BD, quæ, ut plurimum, non multum ſuperabit præcedentem aquæ altitudinem, tum propter parvam declivitatem, qua ſolent eſſe inclinati fluminum alvei, angulum inſenſibilem cum horizontali ſæpius efficientes; tum propter retardationem factam a pluribus impedimentis accidentalibus, cujuſmodi ſunt riparum, & fundi inæqualitas, earundemque ad invicem inclinatio, tortuoſitates, & corroſiones, quæ alvei rectitudinem tollunt; reciproca ſectionum anguſtia, & laxitas &c. quæ omnia maximo ſunt impedimento accelerationi motus. At ſi ob circumſtantias metui poſſet, ne aqua ob nimiam elevatio-

nem

Digitized by Google

nem fluminis ripas aut aggeres ſuperaret, illi muniendi erunt, & pro exigentia elevandi.

His ſic factis & obſervatis, intelligatur axi BK deſcripta parabola BKH; & ordinatim applicatis BH, FI, inveniatur perpendicularis BF centrum velocitatis per prop. quintam ſecundi libri; facile enim ex natura parabolæ proportio FI ad BH innoteſcet, cognitis per experimentum KB, KF. Sit ergo centrum velocitatis M; ductaque MN ſemiordinata; hæc erit media velocitas perpendicularis KB.

Si alveus ſit ſenſibiliter inclinatus, inquirenda erit inclinatio, ut ex ea per corollarium 3 propoſitionis 5 poſſit erui altitudo aquæ ſuperincumbentis centro velocitatis: qua cognita, vel per propoſitionem decimam ſecundi libri, vel beneficio peculiaris Tabulæ inveniatur ſpatium debitum velocitati: Hoc per FB perpendicularem multiplicetur, & productum ducatur in latitudinem ſectionis AB; & conſurgens numerus indicabit quantitatem menſurarum cubicarum aquæ ejus generis, ac ea, quibus uſi fuerimus in his operationibus.

Demonſtratio veritatis hujus menſuræ pendet partim ex propoſitione antecedenti, partim ex corollario ſecundo propoſitionis 10. ſecundi libri; eſt enim menſura inventa ejus aquæ, quæ exit per ſectionem BL ſuperius obſtructam; ſed hæc eſt æqualis illi, quæ fluebat antea per ſectionem non obſtructam, ex demonſtratis in propoſitione tertia hujus libri; ergo & erit menſura quantitatis aquæ, quæ prius fluxerat per ſectionem non obſtructam, id eſt per quamlibet aliam ejuſdem fluminis ſectionem.

Libro quinto notat, in fluminibus etiam horizontalibus ſuperficies aquæ prope exitum eſſe depreſſiores, quia major ſectionum latitudo prope exitum, alioqui ob impetum corrodet ripas. Exhibet etiam quorundam problematum huc pertinentium ſolutionem. Quod dein fit & *libro ſexto*. Eaque omnia, cum ſint cohærentia inter ſe, non facile excerpi poſſunt, ſed apud Autorem ſunt legenda. Subjicitur Tabula ſpatiorum velocitati debitorum juxta altitudinem ſive deſcenſum aquæ, durante uno horæ minuto. Ita exempli gr. ſi altitudo aquæ in menſura pedis Bononienſis ſit pedis 1, ait ſpatium huic velocitati debitum (durante minuto) eſſe pedum 216, & 5 unciarum ſeu pollicum. Ait autem ſe noluiſſe hanc Tabulam dare, niſi poſtquam pluries repetito experimento & tabulæ fundamentum

Digitized by Google

mentum certius exploraverit, & perſpectam ejus utilitatem habuerit. Hinc autem deducit calculum menſuræ fluminis, dum area ſectionis artificialis ſeu regulatoris per ſpatium velocitati mediæ debitum multiplicatur, quod ad ſingulas uncias altitudinis ſive deſcenſus perpendicularis oſtendit Tabula, ab uncia 1. altitudinis, uſque ad pedes 30; quia raro major fluminum altitudo. Oſtendit uſum exemplis, quorum unum (pag. 87) verbis Autoris huc transferre placet:

Refert eruditiſſimus Joannes Boterus in relatione, quam habet de Mari, ipſius opuſculis inſerta; quærens quantum aquæ in Pontum Euxinum ingerat unius anni ſpatio Danubius; refert, inquam, hujus latitudinem maximam ad unum milliare, ſive, juxta Bononienſem menſuram, pedes 5000 extendi; profunditatem vero eſſe brachiorum 8, aut 10, (ponamus juxta medietatem arithmeticam brachia 9, quæ ad eandem menſuram redacta ſunt pedes 15) velocitatem vero eſſe ſaltem trium milliarium in quamlibet horam. Ex quibus concludit, unius anni curriculo in idem mare profundi priſma aquæ, cujus baſis area ſectionis, longitudo vero 26.352 milliaria, ſeu ſi ponamus 9 brachia pro altitudine, uti ſupra, correſpondentia pedibus 15; ita ut area ſectionis ſit ped. 75.000; quoniam longitudo prædictorum milliarium 26.352 eſt ped. 131.760.000, deprehendetur tota quantitas aquæ unius anni ped. cub. 9.882.000.000.000. Videamus igitur, an reſpondeat Boteri calculus ſequenti juxta noſtram ſuperius demonſtratam methodum concinnato.

Supponamus autem, ſuam maximam latitudinem habere Danubium non longe a mari; & conſequenter ob ejus longiſſimum curſum, in ſitu, quo vel horizontalis ſit, vel quaſi; ita ut alvei declivitas, ſi qua ſit, nihil impediat, quo minus tanquam horizontalis aſſumi queat; & ex ſupra enarratis datis - - -

I. Inveniatur centrum velocitatis, ſumendo videlicet $\frac{4}{9}$ pedum 15; eruntque ped. $6\frac{2}{3}$, ſive ped. 6, unc. 8; & tantundem erit demerſum centrum velocitatis infra aquæ ſuperficiem.

II. Inveniatur in Tabula Spatiorum &c. ſub altitudine ped. 6, unc. 8, ſpatium velocitati debitum, quod erit ped. 558, unc. 10.

III. Fiat area ſectionis multiplicando ped. 5.000. in ped. 15 altitudinis, & prodibit ped. 75.000.

IV. Hæc area ducatur in ped. 558, unc. 10, & habebitur productum 41.912.500 pro numero pedum cubicorum fluentium in Danubio intra horæ minutum. Ttt *Si di-*

Si dictus numerus 41.912. 500 multiplicetur per 60 minuta, ex quibus componitur hora, fient 2.514.750.000. & ſi denuo hic multiplicetur per 24 horas unius diei, prodibunt ped. cub. 60.354.000.000, & ſi hi rurſus per dies anni 366. (ut apud Boterum) multiplicentur, exurgent 22.089.564.000.000. pro totidem pedibus cubicis aquæ a Danubio in mare integro anno devolutis; ſupra duplum pluribus, quam Boterus ex ſola velocitate ſuperficiei conſiderata eliciat.

Cæterum in animo ſibi fuiſſe ait, tres adhuc alios libros dare, quibus combinaretur canalis inclinatus cum horizontali, item cum alio ſimiliter inclinato, ac denique cum alio diſſimiliter inclinato; ſed hanc tractationem ait futuram fuiſſe operoſam, & minus utilem. Et ſibi experimento longisque obſervationibus conſtare, propter multiplicata impedimenta canalium præſertim modice inclinatorū, integram velocitatem retardari, ut ſubinde ſola pene velocitas, quam tribuit altitudo, reliqua ſit. Sed per praxin libro quarto expoſitam non eſſe opus ad menſuram ſcire, utrum canalis ſit horizontalis an inclinatus, ſolitarius an unitus.

DE PRIMI PECCATI INTROITV: SIVE DE Lapſu Angelorum & Hominum Tentamen, quo ratio reddatur amico poſtulanti. Auctore Bryano Turner, *S.T.B. Rectore de Soldern Oxon.*

Londini impenſis Gualteri Kettilby, 1691. in 4.
Conſtat plag. 10.

INter varia, quæ præſupponit Auctor, antequam ad ipſam materiæ ſibi propoſitæ tractationem accedat, maxime prolixus eſt in eo, ut oſtendat, primævum tam Angelorum quam hominum ſtatum fuiſſe, ut ipſe loqui amat, *probationarium*, adeoque *innocentem* quidem, non tamen *impeccabilem*. Quem ſtatum, quantum quidem ad Angelos, eo ipſo tempore finitum exiſtimat, quo deficientes Angeli ex cœlo fuere deturbati, inter homines quoque mox abrogandum, modo primam illam Satanæ tentationem pro viribus conceſſis ſtrenue depuliſſent. Ut autem ſtatum illum *probationarium* ſuſtinere poſſent rationales creaturæ, voluntas *libertate*, quam *indifferentiæ* vocant,

vocant, prædita ut eſſet, opus fuiſſe ſcribit, qua, ſi aſſidue recte uterentur, & infantilem ejus inconſtantiam excuterent, ſtatui confirmationis in bono immutabili adaptarentur; ſi vero ſecus facerent, ipſæ ruinam ſuam exorſæ, naturali quoque libertate ſeſe exuerent. Periculo autem plena licet videretur *indifferentiæ* illa *libertas*, bonam tamen, ſi in ſe conſideretur, eſſe non deſiiſſe, ut pote quæ præmii capacem creaturam conſtituerit, & ad ultimam perfectionem deducere potuerit. Neque enim, ſi ſecus quid accideret, facultati a Deo inditæ, ſed determinationi creaturæ tribuendum fuiſſe; præcipue cum hæc rationem, quæ libertatem iſtam moderaretur, ab illo inditam habuerit, cujus ope crebris actionibus bene inſtitutis, æque ad bonum, naturalem aliquam inclinationem, eiq; adhærentem divinam confirmationem, quam ad malum, actionibus contrariis proclivitatem acquirere potuiſſet. Parem rationem apud hominem in ſtatu redemtionis obtinere Auctor exiſtimat, in quo reſtitutio quaſi ſtatus iſtius *probationarii* fiat; ut proinde omnem de abſoluta electione vel reprobatione opinionem abjiciendam exiſtimet. Quibus præmiſſis rem ipſam aggreditur, & tribus quaſi capitibus totam tractationem ſuam abſolvit, quorum *primum* Lucifero ejusque lapſui, *alterum* Angelis cum Lucifero lapſis, *tertium* vero lapſui hominis explicando impendit.

Luciferi lapſum in faſtu & ſuperbia ſtetiſſe, præterquam quod Patrum auctoritas credere jubeat, quatuor potiſſimum Auctori perſuadent argumenta. *Primum* ex Angelicæ naturæ conſideratione deſumit, quæ alteri quam huic errori prius obnoxia non fuerit, utpote qui omnium reliquorum in talem creaturam cadentium mater eſſe videatur. *Alterum* argumentum Scripturæ teſtimonium ipſi ſuppeditat 1. Tim. III. 6. ex quo loco colligit, κρῖμα διαβόλου, h. e. ut ipſe interpretatur, *crimen Diaboli* (in quod ne incidat Epiſcopus, eum non vult eſſe νεόφυτον Apoſtolus) τῦφον fuiſſe, in quem ille itidem quaſi adhuc νεόφυτος, i. e. ut ſchola loquitur, in *ſcientia matutina* occupatus *delectationibus moroſis* adductus fuerit. Sollicitus vero inde eſt Auctor de actione externa, qua ſuperbiam ſuam Lucifer prodiderit, ſtatimque rejicit eorum opinionem, qui indignationem fuiſſe putant, quod ipſe Meſſias conſtitutus haud fuerit. A Prudentio quoque diſſentit, qui Hamartig. v. 169. ſuperbiam ſuam eo manifeſtam feciſſe Luciferum ſcribit, quod ſummo Numini omnipotentia & in-

 depen-

Digitized by Google

dependentia par fieri affectaverit. Ipſe vero ad quoddam *præſidiale* (ita enim loquitur) in univerſum hoc *dominium*, cujus adminiſtratio Ariſtocratica penes varios Archangelos ſub uno Deo ſummipotente primitus fuerit, eum adſpiraſſe exiſtimat; quod ut efficeret, reliquos Angelorum ordines ſuæ præfecturæ ſubjicere opus ſibi eſſe ſentiens, vires dotesque ſuas ambientium more oſtentare cœperit. Probat hanc ſententiam ſuam ex Matth. IV. 9. ubi Satanas adhuc omnia mundi regna ſibi parere exiſtimans, Chriſto ea adorationis præmium offert. Fortius autem eandem confirmari putat ex Epiſt. Judæ v. 6. ubi verba illa μὴ τηρήσαντες τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ita παραφράζει: „*Principatum proprium non ſervantes*, h. e. transgreſſi in aliorum „pomœria inſiluerunt, cæterasque manſiones Angelicas invaſerunt, „quamobrem facti ſunt ἀπολιπόντες τὸ ἴδιον οἰκητήριον, h. e. ſtatio„nis ipſis aſſignatæ deſertores. In verbis enim modo recitatis non pœnam malorum geniorum, ſeu e cœlo dejectionem, ſed potius culpam deſcribi, probat primo exinde, quod in proxime ſequentibus verbis pœna indicetur, ideoque culpa prius deſignanda fuerit, quem ordinem in præcedentibus quoque Apoſtolus obſervet: ſic enim v. 5. ait: τοὺς μὴ πιστεύσαντας (en culpam!) ἀπώλεσεν (en pœnam!) Sic & in ſeqq. v. 7. &c. Probat hoc porro ex parallelo Apoſtoli Petri loco, a quo Judam mutuo accepiſſe verba illa, maximorum virorum eſt ſententia. Putat itaque noſter, illa apud Judam: ἀγγέλους μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλ' ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, apprime conſentire cum iſtis Petrinis: ἀγγέλων ἁμαρτησάντων; ſicut contra illæ Judæ: εἰς κρίσιν ἡμέρας μεγάλης &c. accuratiſſime cum iſtis Petri: σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, conveniant. Ex eo etiam interpretationi ſuæ aliquod pondus accedere judicat, quod iſta emphatica: τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, & τὸ ἴδιον οἰκητήριον, ſua relative oppoſita innuere videantur, ſcilicet τὴν τῶν ἄλλων ἀρχὴν, & τὰ ἀλλότρια οἰκητήρια, quæ Angeli illi deſertores invaſerint. Denique verba illa: μὴ τηρήσαντας, & ἀπολιπόντας non pati ſcribit, ut pœna & dejectio Angelorum ex cœlo hic indicari credatur, ut pote quæ actiones ſpontaneas, non coactas denotent; ac nemo de Adamo pari loquendi ratione dixerit, eum Paradiſum reliquiſſe, ex quo invitum conſtet ejectum.

Ad ſecundum inde Caput pergit Auctor, in quo ex Scriptura crimen

Digitized by Google

men Luciferi & Angelorum ejus *ſuperbiam* fuiſſe oſtendere ſatagit. Hos vero illius ſuaſionibus ad iſtud allectos ait (unde illi etiam πειράζοντος nomen in Scripturis natum fuerit) quibus ſpe univerſalis, cujus ipſi quoque participes futuri eſſent, dominii, & Ducis Principisque ſui excellentia excœcati faciles aures præbentes, in ſceleratum fœdus conſenſerint; ita quidem, ut alii omni ſtudio hoc fœdus promoventes anteſignanos quoque ſe præſtiterint, alii vero ut inclinatiores in Luciferi partes, tanquam minorum gentium milites eum ſecuti ſaltem fuerint. Et inde natum diſcrimen, quod inter malos Dæmones Porphyrius, Jamblichus, Pſellus aliique agnoverunt, ipſis quoque Scripturis non diſſentientibus, Marc. IX. 29. Epheſ. VI. 12. Matth. XII. 45. Luc. XI. 26. cujus diſcriminis rationem ex epithetis illis adſcriptis aliqua ex parte liquere Auctor arbitratur, cum tetrici alii, ſurdi ac muti dicantur, Marc. IX. 25: laſcivi alii & impuri, Luc. IV. 33: plerique ut fanatici, viſiones & enthuſiaſmos pollicentes deſcribantur, 2. Chron. XIIX. 21. quibus egregiis ſcilicet eorum donis Princeps ipſorum commode uti, &, ſecundum ea, miniſteria illorum apte diſponere optime noverit. Dubium cuidam ſubnaſci poſſet, invidiam potius malorum Angelorum fuiſſe vitium, quod ex ea profectæ videantur Protoplaſtis intentatæ machinationes. Sed præterquam quod filiæ ſuperbiæ ſint livor atque invidia, probabilius eſt, Satanam ingens cœptum iſtud, quod in cœlis moliri inceperat, in terris proſecutum eſſe, & hominem quoque univerſali, quod affectabat, imperio ſubjicere illarum ope voluiſſe. Quod ſecundum Luciferi & Angelorum ejus facinus illi τοῦ πονηροῦ, his vero πονηρῶν πνευμάτων nomen fecerit, quippe quod inſanabile prorſus ejus ingenium arguebat, eumque ab omni *probationis* ſecundæ beneficio excludebat; cum contra eam homini miſero, æquisſimis his rationibus inductus, conceſſerit ſummus Judex, quod & alterius inſidiis ipſum circumventum peccaſſe videret, & quod animi poſt peccatum conſternati verecundia Geneſ. III. 7. eum non, ut Satanam ſecundi criminis ſcelus, plane inſanabilem eſſe argueret. Adſtructa ita ex Scripturis ſua de Lapſu Angelorum opinione, Auctor *tertio* quoque argumento eam confirmat, quod ex conſideratione morum, quibus poſt lapſum adſuevit Diabolus, ipſi ſubnaſcitur. Præcipue autem urget ſummum ejus Polytheiſmi in mundum inducendi ſtudium, quo honores Deo

 debitos

debitos per idola & creaturas in ſe derivare ſuæque ſuperbiæ ſatisfacere conatus fuerit, utpote quos ab ipſo quoque Servatore efflagitare non erubuerit. Et hoc eſſe ait, quod Apoſtolus Rom. VIII. 20. Satanam vocet τὸν ὑποτάξαντα τὴν κτίσιν τῇ ματαιότητι: ματαιότητα enim in veteri fœdere ſemper fere idololatriam notare, ſatis notum eſſe, nec obſtare ſequentia verba, ἐπ' ἐλπίδι, ut pote quæ ad verſum ſequentem antiquorum codicum & Hammondi auctoritate rejicienda putat. *Quartum* denique ſuæ opinionis argumentum deſumit a Chriſti Filii Dei manifeſtatione ad ſolvenda opera Diaboli facta, cum emicans in eo præcipue humilitatis virtus, Satanici vitii, homini quoque inſpirati, cui medelam afferre debebat Servator, naturam ſatis indicare videatur.

Hæc de lapſu Luciferi & Angelorum ejus Auctor noſter, qui clarioribus adhuc Scripturæ monumentis ſuas de Lapſu hominum cogitationes inniti ſibi perſuadet, ad quas jam denique accedimus. Hominis itaque ſtatum primævum, quamvis, quod a plerisque fit, non undiquaque perfectum ac conſummatum ipſe ſtatuat, utpote quem non qualis fuerit, ſed qualis fieri potuerit, conſiderandum exiſtimat; a Viro docto tamen diſſentit, qui in nupero *de intellectu humano* tractatu, homini integro, præter facultatem a ſenſu notitiam haurientem, ejusque ope in cognitionem boni verique nitentem, vix quicquam reliquit. Statum itaque hominis *probationarium* hic iterum fuiſſe inculcat, probationis examen extitiſſe contendens præceptum: *ne attingeret homo ſcientiæ boni & mali arborem.* Cujusnominis ratio hæc ipſi videtur eſſe, quod Creatoris de ea latæ legi obtemperantes bonum, transgreſſores vero malum ſint experturi. *Prohibebatur illius* arboris contactus, non quod vel fructui vel ipſi actui *mali moralis* aliquid adhæſerit (phyſicas enim fructus vires noxa non caruiſſe, eo facilius forte quis credat, quo magis clarum eſt, primum guſtati fructus effectum laſcivientes ac prius incognitos membrorum motus, qui nuditatis ſcientiam pariebant, fuiſſe, quorum pudore etiam tacti primi parentes, illa præcipue membra ficulneis foliis texiſſe dicantur) ſed quod experimentum obedientiæ humanæ inde capere ſapientiæ divinæ placuerit, ut ex illa ſciri poſſet, bene uti viribus conceſſis, & arbitrii præcipue libertate hominem, dum normæ recte volendi, h. e. divinæ voluntati adhæreret. Neutiquam vero credendum, inſidias

ſtru-

ſtruxiſſe homini hoc præcepto Deum, utpote quod & obſervatu facile, & minis inſuper promiſſisque (his licet occultis) munitum fuerit, imo quo id plane Deus intendiſſe videatur, ut cautum hominem redderet ab inſidiis, quas Angeli lapſi ei eſſent ſtructuri. Tentationem porro a Satana ſerpente revera induto (quem animal fuiſſe perastutum & ſemierectum ut credat, verbis Scripturæ Genes. III. 14. ſe cogi exiſtimat) peractam putat, & ſimul Juliano Apoſtatæ obviam it, qui Scripturam in hac narratione inepte mendacium prodere blaſphemavit: ſuſpectam enim ſtatim fœminæ, territæ etiam, beſtiam loquentem ait futuram fuiſſe, ut finem ſuum inepta adeo fraude Satanas obtinere non potuiſſet. Cui ſatisfeciſſe ſe putat Auctor ipſi objiciens, omnium animalium naturas ita perſpectas nondum habuiſſe Evam, ut ſermone deſtitui ſerpentem noverit. Multa enim, quæ ſciri poterant, ignoraſſe Protoplaſtos, vel ex eo ſatis liquere, quod avido hoc fructûs vetiti eſu ad majorem ſcientiam adſpiraverint. Et hac quidem occaſione penitius conſiderandam divinæ imaginis rationem Auctor ducit, quam in juſtitia & ſanctitate recte quidem poni non abnuit, ſed, num alia illa ſit ab innocentia, quærit, & hanc perfectionem mere negativam eſſe, concedi ſibi poſtulat, adeo, ut plurimum quidem homo potuerit, nec ad ulteriorem perfectionis metam contendere difficile ipſi fuerit, ſed tamen adhuc (ut ipſe loquitur) in carceribus ſteterit. Juſtitiam enim originalem in ſanctitatis habitu poſt creationem infuſo ponere, ſcholarum eſſe inſomnium dicit, quod lapſus heu! nimium facilis jamdudum confutaverit. Scientiam & ſapientiam e facultatum exercitio in homine integro oriri debuiſſe putat. Licet enim impreſſas (uti loquitur) ſeminales aliquas ideas habuerit, radiosque intellectus lucidiores, illos tamen integumento corporis non parum obſcuratos fuiſſe ſcribit. Integrum denique hominem vult idem eſſe ac innocentem, & cui nil pravi aut in pejus proni inhæſerit, imo qui potiùs in partem meliorem inclinatum ſe ſenſerit, ita tamen, ut errori, minus recte facultatibus utens, obnoxius extiterit. Quæ omnia ſufficere putat, ut homo ad imaginem Dei dicatur conditus. Quam vere, quam orthodoxe, Theologorum ulteriori diſcuſſioni relinquimus. Pergit inde Auctor diſcurſum de ipſa tentatione, quem hac de Imagine divina digreſſione interruperat, pertexere, & tam Diabolum tentantem, ejusque artificioſas machinatio-

nes,

Digitized by Google

nes, ex ſermonibus cum fœmina habitis paraphraſtica interpretatione explicatis, ob oculos ponere nititur, quam fœminam quoq; tentatam, quæ & ſerpentini ſermonis ſuada, & propriæ imaginationis vi, qua fructum tanquam pulcherrimum & maxime expetendum adſpexerat, incitata tandem in peccatū conſenſerit, poſtquam ſcilicet phantaſia ex adſpectu perculſa in effrenem guſtandi cupiditatem exarſerat, cujus veſtigium hodie quoque in parturientibus picam relinqui Auctor arbitratur. Ex quibus omnibus prolixius expenſis, ſuperbiam hominis quoque crimen fuiſſe colligit, cum nihil a ſerpente dictum invenire ſe dicat, quod huic accendendæ unice non inſerviat, qui nimirum maximum ſcientiæ gradum, ſapientiam divinæ æmulam, unico temporis momento impetrandam, ambitioſe promittebat, ita tamen ut omnia ſimul coacervaret, quæ in mundo ſunt, non ex Patre, concupiſcentiam nimirum carnis *(bonum ad veſcendum)* concupiſcentiam oculorum *(pulchrum oculis)* præcipue vero faſtum vitæ *(concupiſcibile, quod intelligentes faceret)*. Adeo ut omnium humani generis corruptelarum lineamenta hic poſita fuerint, quæ in immaculatis iſtis naturis conſtantiſſimæ durationis eſſe, facile liqueat, utpote coloris inſtar, quem primum imbiberint, ac proinde a fontibus illis profundiſſime tinctis ad omnes rivos derivati, ſeſe habentia. Et hinc propagationis peccati illius rationem cognoſci poſſe judicat. Imo cum in primis parentibus peccatum corporis appetitus prius infecerit, qui poſtmodum animæ quoque facultates ſecum traxerunt, perſonalium quoque vitiorum ratio facile reddi poſſe Auctori videtur. Cum enim omnibus eorum poſteris temperies corporis, *peccati primævi culpa* corrupta, parentum vitio adhæreat, ea tamen in omnibus *æqualis non* reperiatur, diverſas quoque inclinationes in anima ab ea produci, neceſſe eſſe dicit, ita ut ad hoc peccatum alius, alius ad iſtud magis propendere ſe ſentiat. Redit inde Auctor ad textum Scripturæ, ejusque verba hiſtoricam ſeductionis Adami, ab Eva jam lapſa factæ, narrationem continentia, pari, ac ſuperiora, paraphraſi exponit. Diſſentit vero hic ab Hieronymo & Auguſtino, qui ex 1. Tim. II. 14. Adamum non ſeductum eſſe, eoque gravius eum peccaſſe colligunt, quod contra conſcientiam etiam (cum fœmina perſuaderi ſe paſſa conſcientia repugnante nihil admiſerit) amori & gratiæ fœminæ id dederit, ut ejusdem criminis reum ſe faceret, quam rejectam contriſtari noluiſſet.

Nam

Nam amorem fœminæ ſolam, quæ Adamum ſeduxerit, cauſam fuiſſe (acceſſisſe quidem illam cæteris, quibus Eva perſuaſa fuerat, rationibus, præcipue cum etiam illam nihil mali poſt fructum deguſtatum pati videret, facile largitur) textum Apoſtolicum velle haud putat: in illo enim τὸ πρῶτος ſolum repetendum eſſe, ſtylo Scripturæ familiari, & tunc nihil prorſus, quod Patres iſtos juvet, comparere. Ita locum illum interpretatur, quaſi legat: Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα. Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη (πρῶτος) ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα (πρώτη) ἐν παραβάσει γέγονε. Interim tamen, ut diximus, non leve momentum Adamo fuiſſe fœminæ amorem, concedit, cujus rei ipſe quoque veſtigium in filiis ſuis reliquerit, miram ſcilicet illam virorum, qua uxorum ſollicitationibus cedunt, facilitatem: pariter ut ſupra, picam gravidarum veſtigium concupiſcentiæ matris Evæ in ejus filiabus eſſe, annotaverat. Tandem Auctor repetitione facta ſummorum capitum, & nonnullis, de quibus in ipſa tractatione ſatis ſe dixiſſe haud putabat, contra Arianos potiſſimum ac Socinianos diſputatis, contra quos non minus ac Pontificios & Fanaticos paſſim data occaſione calamum ſtrinxerat, finem huic tractationi imponit.

DISSERTATIO DE JUDICIIS CRITICORUM & nuperi Interpretis Gallici, ſuper loco S. Chryſoſtomi Homilia III. in Epiſt. ad Hebræos.

Lutetiæ Pariſiorum apud viduam Sim. Benard, 1691. 4.
Conſtat plag. 7.

Quod iis, qui vel Græca Latio dant, vel Latina alio idiomate reddunt, accidere videmus paſſim, ut a mente ſcriptoris diſcedatur aliquando: idem interpreti Gallico Homiliarum S. Chryſoſtomi in Epiſtolam ad Hebræos, eveniſſe nuper deprehenſum eſt. Dixerat Chryſoſtomus ſub initium Homiliæ tertiæ ad verba Pauli cap. I. comm. 7, 8, 9: Ἐνταῦθα καὶ Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, καὶ Ἀρειανοὺς, καὶ Μάρκελλον, καὶ Σαβέλλιον ἔβαλε, καὶ Μαρκίωνα. πῶς; Ἰουδαίους μὲν, δύο τὸν αὐτὸν δεικνὺς, καὶ θεὸν, καὶ ἄνθρωπον (vel ut habet Veronenſis editio, δύο πρόσωπα δεικνὺς, καὶ

θεὸν, καὶ ἄνθρωπον.) Et poſt alia: πρὸς δὲ Μάρκελλον καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι δύο ἐπὶ ταύτης πρόσωπα διηρημένα κατὰ τὴν ὑπόστασιν. Ex his duæ natæ ſunt propoſitiones & in controverſiam deductæ. Prima: *percutit Paulus Judæos, oſtendens duas perſonas, & Deum & hominem.* Altera: *Marcellum vero & alios, quod duæ ſint illæ perſonæ diſtinctæ ſecundum hypoſtaſin.* Duas has propoſitiones cum ſic intellexiſſet interpres, quem diximus, Gallicus, ut utramque ad Chriſtum putaret pertinere, nomen etiam *Chriſti*, quod tamen in Græco & Latino contextu deerat, in Gallico adhibuit: *en leur montrant, qu'il y a deux perſonnes en Jeſus-Chriſt. en monſtrant, que les deux perſonnes qui ſont en J. C. ſont ſubſiſtantes par elles-mêmes*, &c. Hic quum error Neſtorii recoqui videretur & ſanctiſſimo præſuli denuo imputari, vindicias illius hac diſſertatione complecti voluit Autor anony-

p. 8. ſqq. mus. Atque in ea ita ſe geſſit, ut primum quidem quatuor ſolidis argumentis, ac deinde teſtimoniis uno pluribus evinceret, Chryſoſtomum a mente & modis loquendi Neſtorii omnino fuiſſe alienum, & apud Eccleſiæ patres nunquam de Chriſto propoſitiones illas duas, prout

p. 15. ſqq. jacent, fuiſſe intellectas. Nec defuiſſe tamen Criticos quoſdam, puta Italos duos, Flaminium Nobilium, & Sixtum Senenſem, pariterque duos Anglos, Haleſium & Dounæum, qui circa genuinum ſenſum illius loci quodammodo hæſitarint. Et Flaminium quidem non dubitaſſe, voces iſtas προσώπου καὶ ὑποστάσεως de Chriſto hic uſurpatas Chryſoſtomo improprie, idemque valere atque οὐσίαν καὶ φύσιν. Cæterum & erudite reſpondet Anonymus ad iſta, & digreſſione quadam inſtituta, autoritatem Symboli Athanaſiani, quoad fidem incarnationis, ex genuinis Athanaſii textibus aliis adſtruit; ſed & Sixti Senenſis conjecturam, pro θεὸν καὶ ἄνθρωπον legendum putantis θεὸν καὶ θεὸν, diluit: quumque Haleſii lectionem, δύο πρόσωπα δεικνὺς, ἀλλ' ἕνα θεὸν, itemque Dounæi, δύο πρόσωπα δεικνὺς, καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον. recenſuiſſet; eo deſcendit denique, ut liqui-

p. 35. ſqq. do oſtendat, Chryſoſtomum in duabus illis propoſitionibus non de ſolo Filio, ſed de Patre æterno ejusque Verbo, tanquam duabus perſonis in Divinitate, eſſe locutum, & quamcumque lectionem ſequaris, duas in Chriſto perſonas non omnino admittere. Geminum enim fuiſſe Judæorum errorem, quem ille hic oppugnet: quod Deus unus eſſet non natura ſolum, ſed etiam perſona, non plures perſonæ; &,

(quod

Digitized by Google

(quod inde ſequitur) Jeſus eſſet merus homo, non Deus. Ideoque verba illa ſive Prophetæ ſive Apoſtoli ſemper tanquam argumentum palmare fuiſſe adhibita a Patribus, tum Græcis tum Latinis, ad convincendos Judæos. Perinde igitur eſſe ac ſi dixiſſet Chryſoſtomus, *oſtendit Paulus Judæis duas perſonas (in divinitate) & ſimul (oſtendit) Deum & hominem (in Chriſto.)* p.45. Quantum ad contextum ipſum Chryſoſtomi attinet, arbitratur ex variis iſtis, quas adduxerat, præferendam Mutiani, qui has Homilias Latinas fecit, lectionem, p. 49. δύο πρόσωπα δεικνὺς, ἢ ἕνα θεὸν, *duas perſonas Judæis oſtendens, & unum Deum*; vixiſſe enim hunc Mutianum ſeculo ſexto, & a Chryſoſtomi ævo fuiſſe non longe diſſitum. Habuiſſe etiam multos codices Græcos ab æquali & amico ſuo Caſſiodoro, optimæ ſine dubio notæ, & ut credere par eſt, a Græcis tranſcriptos, nec dum librariorum & amanuenſium Latinorum incuria aut inſcitia corruptos. Imo Homilias illas Latine translatas a Mutiano ἀπὸ σημειων, *ex notis Conſtantini presbyteri,* hoc eſt, ex ſcribendi compendiis, quibus verba concionantis Chryſoſtomi Conſtantinus proſecutus ſit, diſcipulus illius, qui opus etiam ejus in epiſtolam ad Hebræos ſtatim ab ejus morte vulgaverit.

JO. GVILIELMI PFENNIGK DE REI NVmariæ Mutatione & Augmento TRACTATIO tribus Libris abſoluta.

Lipſiæ ſumptibus Jo. Friderici Gleditſchii, A. 1692.
Conſtat plagulis 20. in 8.

HAudquaquam propoſitum fuit *Auctori* libri hujus *conſultiſſimo*, rem omnem monetariam, quæ latiſſime patet, quæque exquiſitam multorum egregiorum virorum induſtriam jam dudum experta eſt, hac una opera exhaurire; quin imo neque antiquioris monetæ ſcrutinium aut exterarum gentium nunc quidem ſuſcipere voluit, ea contentus imprimis attuliſſe, quæ ævum noſtrum, atque Imperium Romano-Germanicum propius attingere videbantur, quanquam data occaſione & eo excurſus ſæpenumero inſtituat. Cum enim obſervaſſet, ut iſta, quibus vivimus, ſunt tempora, numi augmentum magis magisque imminere, cum aliqua reipublicæ uti-

litate conjunctum fore arbitratus eſt, ſi de *Numi*, qualis nunc uſu jactatur, *Mutatione* & *Augmento* prolixius commentaretur, ea tractationis methodo uſus, quæ aliis in eodem argumento verſatis, Franciſco puta Hotomanno, & Caſpari Anthonio Theſauro, quos ipſe laudat, familiaris fuit. Diſpeſcuit igitur totum *opuſculum in tres libros*, quorum *primus* paulo generaliora perſequitur, & de Numi definitione, origine, materia, forma, pondere, & valore; item de jure numum cudendi, de officina numaria, & denique de numiſmatibus in ſpecie ſic dictis agit. *Secundus* liber, paulo proximius ad argumentum operis & ſcopum accedens, de officio Principis circa rem numariam, *de mutatione* numi in genere, de mutatione circa materiam, formam, pondus, & valorem in ſpecie; item de auri ad argentum, ſicuti & numi moderni ad antiquos proportione; de probationibus numorum, generibus, eorumque diverſis appellationibus: & denique de æſtimatione numi in ſolutionibus tractat. Et ultimo demum librō, de *augmento* Numi in genere, poſtea ſigillatim de augmento circa materiam, formam, pondus & valorem; de ſolutionibus aucto numo præſtandis, de pretio rerum, ac denique *de uſuris* diſſerit; eam operam ſollicite præſtans, ne Imperatoris inviĉtiſſimi, aut auguſti Electorum collegii majeſtati, vel alicui in Imperio Statuum præjudicium creetur; & ut de cætero ipſe eruditionis elegantis in antiquitate & jure publico laudem auferat.

HISTOIRE DE LA CONQVETE DV MEXIQVE, ou de la Nouvelle Eſpagne, par Fernand Cortez. Traduit de l' Eſpagnol de Don Antoine de Solis, par l' Auteur du Triumvirat.

id eſt:

Hiſtoria Mexicanæ ſeu Novæ Hiſpaniæ, bello ab Hiſpanis, Duce Ferdinando Corteſio partæ. Ex Hiſpanico Antonii de Solis in Gallicum verſa ab Autore libri de Triumviratu.

Hagæ Comitum apud Adrian. Moetjens A. 1692. in 8.
Conſtat plagul. 33. figuris æneis 12.

Cum

CUm regiones vaſtiſſimæ, quas in America hodienum poſſident Hiſpani, nec uno duce, nec uno ictu ſubjugatæ ſint, Autor Hiſtoriam hujus ſubactionis in *tres periodos* diſtinguit. *Primam* adſcribit CHRISTOPHORO COLUMBO, quo monſtrante viam, ampliſſima hæc orbis pars primum ab Europæis conſpecta fuit. *Alteram* tribuit FERDINANDO CORTESIO, cujus ſub auſpiciis ea Americæ ſeptentrionalis pars in poteſtatem Hiſpanorum redacta eſt, quam Mexicanam communiter ſive Novam Hiſpaniam vocamus. *Tertiam* relinquit FRANCISCO PIZARRO, cui Americæ Meridionalis ſubjugatæ gloriam debent Hiſpani.

Triplicem hanc Hiſtoriæ Americanæ partem uno filo pertexere, abſurdum videtur Autori, quod res in diverſis regionibus diverſorum ducum auſpiciis geſtæ nullo modo cohæreant, adeoque ſine faſtidioſa annorum & rerum disjunctione recenſeri nequeant. Miſſa igitur parte *Prima*, utpote ſatis accurate dudum ab Antonio d' Herrera illuſtrata; miſſa etiam *Tertia*, cui jam ex aſſe ſatisfecit L' Inca Garcillaſſo; *Mediam* tantum aggreſſus eſt, quæ Novam Hiſpaniam concernit, quamque hactenus nec Antonius d' Herrera, nec Franciſcus Lopez de Gomara, nec Bartholomæus Leonhardus d' Argenſola, nec Bernhardus Diaz del Caſtillo, quorum ſinguli Hiſtoriam Mexicanæ ſcripſerunt, ſatis accurate (ita cenſet Autor p. 6.) pertractarunt. Cæterum opus ipſum *quinque* Libris abſolvitur, quorum ſumma capita paucis indicabimus.

Lib. I. exponit Autor, quæ cauſa fuerit, cur ſe ad ſcribendam hanc Hiſtoriam accinxerit: quæ provinciarum tam Hiſpanicarum, quam Americanarum tum temporis fuerit conditio: quomodo Johannes Grijalva Mexicanam exploraverit: quomodo Ferdinando Corteſio occupandæ Mexicanæ negotium fuerit demandatum. Referuntur denique, quæ Corteſio acciderunt, ubi primum in Mexicana pedem poſuit.

Lib. II. enarrantur acta Corteſii cum Legatis Motezumæ Imperatoris Mexicani: Motezuma ejusque imperium deſcribitur: prodigia porro futuræ Mexicanorum calamitatis, urbis *Veræ Crucis* fundatio, Corteſii in militum ſeditione comprimenda ſtudium, & Regulorum nonnullorum, quos *Caciques* vocant Mexicani, a Motezuma crudeliter imperante ad Hiſpanos defectio recenſentur.

Lib. III. exponitur, ut Corteſius occupatis paſſim urbibus & provinciis, viam ſibi paulatim ſtraverit ad Mexicum, præcipuum totius Mexicanæ oppidum: ut Motezuma artibus magicis Hiſpanos detinere, ſed fruſtra, fuerit conatus: ut Corteſius Mexicum ingreſſus, multa cum Motezuma de religione diſputaverit. Mexicum inde, & Vitzilipuztli præcipuum Mexicanorum idolum, palatia, ſplendor aulæ, divitiæ, mores, conſuetudines & ceremoniæ Mexicanorum deſcribuntur.

Lib. IV. recenſetur, quomodo Corteſius pretioſiſſimis muneribus mitigatus Mexico deceſſerit, ſed paulo poſt fuerit reverſus: quomodo incolæ obſederint Hiſpanos: quomodo Motezuma, qui in Hiſpanorum poteſtate erat, dum ſupra mœnia elevatus tumultuantes ſua præſentia in ordinem redigere conatur, telis undique petitus, ſaucius tandem, ſpreto oblati baptismatis beneficio exſpiraverit: quomodo, non ceſſante tumultu, Hiſpani ſeſe ex urbe denique ſubduxerint.

Lib. V. exponitur, quomodo Corteſius novis copiis auctus, vi armata tandem, capto Guatimozino Mexicanorum *poſt Motezumam* Imperatore, & Mexicum & totam ſimul Mexicanam in poteſtatem Hiſpanorum die 13. Aug. A. 1521. tertio poſt ſuſceptam expeditionem anno, redegerit.

Hæc ſunt contenta hujus operis. Quemadmodum vero ex eo laudandus eſt Autor, quod minutiſſimas quasque rerum geſtarum circumſtantias attingat: ita negandum non eſt, quod amore patriæ ductus, quædam vel diſſimulet, vel mollius interpre*tetur, quæ, ſi* conſulamus alios hujus Hiſtoriæ ſcriptores, *Corteſio & crudelitatis &* avaritiæ non levem maculam aſpergunt. Id quod ipſe Gallicæ verſionis Autor in præfatione, inter alia ad Corteſii vitam ſpectantia, haud obſcure innuere videtur.

AN ENQVIRY INTO THE CONSTITVTION, Diſciplin &c.

Conſtitutio, Diſciplina, Unitas & Cultus Eccleſiæ primitivæ intra priora a Chriſto nato ſecula, fideliter inveſtigata.

Lon-

Digitized by Google

Londini apud Jonathanem Robinſon, A. 1691. in 8. Conſtat plag. 16.

NOmen, quod ne Bibliopolæ quidem innoteſcere voluit Autor, modeſtiæ cauſa celaſſe ſe, in præfatione aſſerit. Juvenem enim ſe, tum ut alios, tum ut ſeipſum informaret, non vero ut partem alterutram defenderet, conſcripſiſſe hunc tractatum ait; ab omni autem vanæ gloriæ aucupio & contentionis ardore adeo alienum ſe profitetur, ut malit non modo libellum hunc, verum etiam quicquid poſſidet, deplorandis patriæ ſuæ controverſiis litare, quam ejusmodi ſcripto oleum igni affundere. Et quoniam agnoſcit, ætatem ſuam erroribus obnoxiam eſſe, candide precatur, ut quicunque nævos deprehenderit aliquos, eam ſibi gratiam faciat, & vel publice vel privatim, literis ad bibliopolam directis, de iisdem ſe admoneat.

Autores (Patres vulgo vocamus) quibus in hac inveſtigatione rerum Eccleſiaſticarum uſus eſt Noſter, ad calcem præfationis recenſet, eorumque editiones indicat, quo facilius lectores allegata loca (non contenti ea margini inſcripta legere) evolvere & candorem ejus deprehendere queant. Licet autem in principio propoſitum ipſi fuerit, ſingula in Rubrica indicata plene pertractare, abſtinuit tamen ab ultimo, ſcilicet cultu eccleſiæ, & cum aliis, qualia ſunt Lectio, Pſalmodia, Concio, Baptiſmus, Confirmatio & S. Cœna, in alium reſervavit tractatum.

Interea nos ex præſenti libello ſequentia promimus. Poſt varias, capite primo, Eccleſiæ ſignificationes evolutas, partes ejus eſſentiales ſeu conſtitutivas facit duas, *Clerum* ſcilicet & *Populum*. Illum, ut vulgo fieri ſolet, in Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos diſpeſcens, de Epiſcopis capite ſecundo affirmat, *unum tantum Epiſcopum Eccleſiæ præfectum fuiſſe, & unam ſolummodo Eccleſiam ſeu Cœtum Epiſcopo fuiſſe conceſſum.* Aſſertionem hanc tum ex voce *Parochia*, quam de Epiſcopi Eccleſia veteres uſurparunt, tum ex unico altari, baptiſmo item & eleemoſynis per ipſum Epiſcopum diſpenſatis, tum ex dictis illis Patrum, quibus univerſam plebem ad conciones, orationes, ordinationes, & cenſuras eccleſiaſticas conveniſſe (quod fieri neutiquam potuiſſet, ſi ampliſſimæ fuiſſent Diœceſes) perhibent, probat. p. 20.

Presby-

Digitized by Google

p. 73. Preſbyterum, capite quarto, dicit eſſe *Perſonam, quæ ſacris ordinibus initiata, eo ipſo conſecuta eſt jus inhærens, ut omnia poſſit obire munia, quæ Epiſcopo alias competunt; nullam tamen Parochiam vel cœtum habens concreditum, actu non exercet functiones ſacras, niſi permittente & conſentiente loci Epiſcopo.* Ex hac definitione putat Autor innoteſcere, Preſbyterum non differre ab Epiſcopo *ordine*, ſed ſaltem *gradu*, h. e. eosdem ſuſcepiſſe ordines ſacros, & eandem ad ſacras functiones accepiſſe facultatem, quibus Epiſcopus gaudet; in eo ſolum illo inferiorem eſſe, quod ejus curæ nondum commiſſa fuerit Eccleſia, ſed quaſi *Adjunctus, Curator* vel *Vicarius* Epiſcopi extiterit, ad eum modum, quo in Anglia Vicarios habent vel Curatores, quibus plures quam una Parochia ceſſerunt, inde *Rectores* appellati. Ne vero quiſpiam dubitet, Preſbyterum parem cum Epiſcopo habuiſſe facultatem, ſigillatim oſtendit, dictisque Patrum probare nititur, licuiſſe illi permittente Epiſcopo *concionari, baptizare, præſidere* in Conſiſtoriis Eccleſiaſticis, *excommunicare* peccantes, *recipere* pœnitentes, credentes *confirmare*, & denique *ordinare*, quod alias *μέγα λίαν αἴτημα*, facilius probari poſſe dicit, quam quod *Preſbyteris* licuerit adminiſtrare S. Cœnam. Adducit igitur eum in finem
p. 83. præter Pauli dictum 1. Tim. 4. 14. *Cypriani* verba Ep. 75. ſecundum Pamelii numeros, ſcribentis: *Omnis poteſtas & gratia in eccleſia conſtituta eſt, ubi præſident majores natu, qui & baptizandi, & manum imponendi poſſident poteſtatem* (per Majores natu Preſbyteros intelligens;) ut etiam in illo *Tertulliani* fieri ſolet: *Probati præſident Seniores*, Apolog. c. 39. Deinde etiam in illis *Cypriani* verbis præſidium opinioni ſuæ quærit, quibus S. Martyr in ſeceſſu conſtitutus a Clero Carthaginienſi petit, *ut ſuis quoque partibus fungantur in Eccleſia, & vice ſua gerant ea, quæ adminiſtratio religioſa depoſcit.* Vide Ep. 5. & 6. edit. Pamelian. His enim verbis, omnia Epiſcopalia munia Preſbyteris demandata fuiſſe arbitratur. Nec omittendum eſt, quod ex *Clemente Alexandrino* adducit. Is enim Stromat. 6. p. 481. ed. Lugd. de proceſſibus Epiſcoporum, Preſbyterorum & Diaconorum locutus, videtur Autori innuere Epiſcopos non dignitate *ordinis* eminuiſſe, ſed tantum *honoratos fuiſſe prioritate ſedis*. Hinc etiam putat facile innoteſcere rationem, cur Ignatius in epiſtolis ſæpiſſime prohibeat, ne Preſbyteri quicquam citra voluntatem Epiſcopi faciant: videlicet,

delicet, quoniam in eodem Cœtu vel Eccleſia cum Epiſcopo vixerunt, ipſi aſſiſtentes, & in ſpem ſucceſſionis, perſecutionum præſertim tempore, alebantur, vel juventutis informandæ curam gerebant, ea diſciplina fuiſſe coercitos, ne quicquam citra Epiſcopi voluntatem auderent, niſi vellent aut ſchismatis notam incurrere, aut ἀλλοτριοεπισκοπίας crimen committere.

Caput ſextum de Laicis tractans, ipſis non ſolum electionem, ſed etiam depoſitionem Epiſcopi ſui, ex Autoribus illorum ſeculorum vindicat; ita tamen, ut in ejusmodi negotiis ſuffragia vicinorum Epiſcoporum neceſſaria fuiſſe fateatur.

Capite octavo docet, Eccleſiarum nullam ab alia dependiſſe, ſed unicuique cœtui licuiſſe in ſua animadvertere membra: Synodos quoque provinciales in exterarum regionum Eccleſias jus nullum exercuiſſe, ſed conſilia tantum dediſſe in rebus arduis: nihilominus amorem & mutuam curam invicem fuiſſe exercitam, agnoſcit ex Cypriani Ep. 29 & 30. De unitate quam ultimo capite pertractat, ſtatuit 1. eam non conſtitisſe in rituum conformitate; neque 2. in conſenſu dogmatum non-fundamentalium; ſed 3. in conſenſu dogmatum fundamentalium in Eccleſia univerſali, & mutuo amore in Eccleſia particulari, ita ut populus firmiter Epiſcopo ſuo adhæſerit, nec ab ipſo ſe ſeparaverit, excepto, ſi Epiſcopus apoſtaſiæ, hæreſeos, vel aliorum magnorum criminum reus fuiſſet. Eam ergo ſolam ſeparationem, qua in particulari Eccleſia ab Epiſcopo, extra tres illos caſus & cauſas, diſceſſum & contra ipſum altare erectum eſt, veteribus ſchiſma fuiſſe, oſtendit ex Cypriani & Ignatii teſtimoniis, & denique exemplis Feliciſſimi & Novatiani, ita tamen ut hujus ſchisma alias quoq; infeciſſe Eccleſias, hæreſinque induxiſſe largiatur.

EMENDATIONES ET NOTÆ IN TRIA LOCA vitioſe edita in Textu vulgato Naturalis Hiſtoriæ C. Plinii, per *E. Halley*.

Tranſcriptæ ex Tranſactionibus ſeu Actis Philoſophicis Anglicanis A. 1691, Num. 194, Pag. 535 ſqq.

LOca hæc ſunt:

I. Defectus *(Solis & Lunæ)* ducentis viginti duobus menſi-

Digitized by Google

bus redire in ſuos orbes certum eſt. Plin. Lib. 2. cap. 13. *Sic apud omnes libros impreſſos legitur, ſic apud* Harduinum, *cum tamen revera non detur talis Periodus motuum Lunarium, quocunque ſenſu menſes hi capiantur. Nam ſi menſes ſint Solares, quorum duodecim Annum conficiunt, 222 menſes fiunt anni octodecim cum dimidio, quibus exactis Luna non revolvitur nec ad Solem, nec ad Nodos ſuos. Deinde ſi menſes hi ſint Lunares Synodici, ſive revolutiones Lunæ ad Solem, quorum ſinguli ſunt* 29^{d}. 12^{h}. 44$'$. 3$''$, *tum menſes 222 conſtituent annos XIIX, ſublatis totidem diebus; emenſoque hoc temporis ſpatio poſt Eclipſin aliquam, Luna nunquam deficit, ſed Umbram Terræ illibatam præterit. Egregia autem motuum Lunarium Periodus abſolvitur menſibus 223, nempe qua Luna & ad Solem & ad Nodum eundem ſatis accurate revolvatur, ac parum abſit ab eodem ad Apogæum ſuum reſpectu, atque inſuper paucis tantum gradibus ab eodem Cæli puncto diſtet. Ita ut poſt intervallum hoc, Eclipſes revera redeant in orbem, ac repetito ordine invicem ſequuta, tam quantitate, tam ceteris circumſtantiis per omnia ſimiles ſint; nec dubium, quin de hac periodo locutus fuerit* Plinius, *ac legendum eſſe* Ducentis viginti tribus menſibus.

Hac emendatione coram Societate Regia propoſita, Vir undiquaque doctus ac nuper Societatis Præſes ac decus eximium, D. J. Hoskyns *Eques Baronettus, ſolita ſua ſagacitate, ſuſpicatus eſt olim ſcriptum fuiſſe numeralibus Romanis CCXXIII, ſed in Codice aliquo potiori, unde forſan tranſcriberentur ceteri, vetuſtate vel caſu periiſſe ultimum I, quod quidem ita ſe habere deinde compertum eſt, cum tam in Codice MS. Chiffletiano, teſte Dalecampio, tam in MS. Regiæ Societatis e Bibliotheca Norfolciana ſatis vetuſto, ſcriptum reperiatur CCXXIII.*

Periodus autem iſta egregios præſtat uſus in prædicendo Lunæ motu, tam in Eclipſibus quam alias: Quicquid enim erratum eſt in calculo aliquo loci Lunæ, etiam poſt abſolutos ducentos viginti tres menſes Lunares, denuo errabitur. Atque ex obſervatione aliqua cum calculo comparata, tuto concludere licet Lunæ locum futurum, poſt exactum hoc intervallum, etiam ubi Numeri Aſtronomici præſtantiſſimi ultra quadrantem gradus a Cælo aberrant; id quod multoties expertus ſum cum accurato conſenſu. Sed Aſtronomicis immiſceri non

ex

ex inſtituto præſenti eſt, præſertim cum argumentum hoc peculiarem tractatum jure optimo ſibi vindicet, cuique etiam ſcribendo allaborare, ſi modo vacaverit, mihi in animo eſt.

Duo vero ſunt quæ hac occaſione prætermittenda non cenſeo. Primo, Sphalma illud notabile, quod in Notis ſuis ad hunc locum admiſit R. P. Harduinus *Tom. I. Pag. 159, his verbis.* Sunt autem menſes 222 Lunares, anni fere Solares octodecim, cum ſeptem menſibus & ſemiſſe. Totidemque menſibus ad eandem Cæli partem regreditur unde digreſſa eſt *(Luna,)* cum Solem interpoſitu ſuo terris occultavit. *Etenim 222 menſes Lunares non conficiunt XIIX annos Solares integros, ut dictum eſt, multo minus cum ſeptem menſibus & ſemiſſe adjunctis; deinde perperam dicitur Lunam regredi ad eandem Cæli partem unde digreſſa eſt, poſt completam periodum, quam ſupponit; etenim ipſe exemplis, quæ citat, ſatis comprobavit in oppoſita Cæli parte contingere Eclipſes ſuas, nempe* Octobri *&* Aprili, *ad ſigna Tauri & Scorpionis. Denique, ex iisdem exemplis conſtat, intervallum iſtud Eclipſium ſibi reſpondentium non 7½ menſibus, ſed 6¼ tantum annos XIIX ſuperare. Eſt autem prædicta periodus non 222 menſium Lunarium ſed 229, eaque completa certis conditionibus Luminaria defectum patiuntur, ſæpius vero abſque Eclipſi prætervehitur Luna. Unde ſubeſt mirari, quo pacto vir alias literatus tam paucis verbis tot abſurda ac ſecum pugnantia ſimul conglomerare potuerit.*

Secundo loco annotare libet, hanc Periodum Chaldæis olim Aſtronomiæ repertoribus Saron *dici, qua voce utitur* Diodorus Siculus *ad deſignanda veterum Regum tempora. Vox vero iſta ſcriptoribus antiquis æque ac modernis parum cognita ac varie expoſita eſt.* Suidas *vero, in loco apud Libros impreſſos vitiato, (quemque nuper ex MS. Vaticano reſtituit Vir admodum Reverendus* Pearſonius Epiſcopus Ceſtrienſis *in doctiſſima ſua Symboli Apoſtolici Expoſitione) rectius, ſaltem probabilius cæteris rem tradit his verbis,* Σάροι, μέτρον καὶ ἀριθμὸς παρὰ χαλδαίοις. οἱ γὰρ ρκ΄ σάροι ποιοῦσιν ἐνιαυτοὺς ͵βσκβ΄ κατὰ τὴν χαλδαίων ψῆφον. εἴπερ ὁ σάρος ποιεῖ μῆνας σεληνιακῶν σκβ΄, οἱ γίνονται ιη΄ ἐνιαυτοὶ καὶ μῆνες ἕξ. *hoc eſt*, Sari, menſura & numerus apud Chaldæos, etenim 120 Sari conſtituunt annos 2222 juxta Chaldæorum calculum: nempe *Saros* conſtat ex 222

Xxx 2 menſi-

menſibus Lunaribus, qui ſunt 18 Anni cum ſex menſibus. *Deſunt autem in impreſſis Codicibus verba* κτ̀ τὴν χαλδαίων ψῆφον. εἰπὲρ ὁ σάρος ποιεῖ μῆνας σεληνιακῶν σκ΄β. *Unde turbato ſenſu locus iſte inexplicatus manſit. Vide* Pearſonii *Expoſ. Symb. Apoſt. Edit.* Lond. 1683, *Fol.* 59. *Quod vero hic ſcribatur* σκ΄β *pro* σκγ΄ *fortaſſis ex eo fluxit, quod ex Plinio, etiam Suida vivente corrupto, deſumi poterat iſte numerus. A Chaldaica vero voce* שרי *ſignificante* cœpit, inchoavit, *vox iſta* Saros *derivari videtur; quaſi ſit principium renovatæ periodi Eclipſium. Sed hæc Linguarum Orientalium peritioribus relinquo.*

II. Jecur maxime vetuſtatis patiens centenis durare annis obſidionum exempla prodidere, *Plin. lib. 11. cap. 37, ubi de viſceribus tractatur: ſic legitur in impreſſis, ſic in MS. Lugdunenſi, idque manifeſta menda: nullo enim modo concipi poteſt, jecoris per centum annos durationem ex obſidionibus probari poſſe. Sed locus hic collatis plurium MSS. lectionibus variis, apud omnes vitiatus reperitur, teſte* Harduino, *qui præter Lugdunenſem hæc citat.*

In Vaticanis No. 1950, 1952, legitur hoc ſyrio tum exempla prodidere.

In Reg. 1. Colb. 1, 2, & Pariſino, hoc ſirion cum explenda prodidere.

In Reg. 2. obſidione cum explenda prodidere.

In Colb. 3. obſidione cum exempla prodidere.

His adde MS. Norfolcianum *prædictum, ubi invenitur* hoc ſirion cum exempla prodidere.

Ex quibus omnibus ſenſus non liquet, ac poſt plurima conamina irrita, etiam Harduinus *vulgatas editiones ſequitur, cum illi non conſtaret, quo pacto emendari deberent.*

Ad hujus tamen obſcuri loci illuſtrationem nos operam dediſſe non pœnitet, cum ſcilicet intra duorum verborum ambiguitatem rem clauſiſſe videamur. Primo autem conſiderandum venit, quæ de Jecoris duratione dicta hic ſunt, vel ad Jecur humanum vivens; vel ad Jecur aliquo modo coctum vel conditum, ac in uſum ventris per longum tempus repoſitum pertinere: neque tertium excogitari poſſe. Itaque ſi de Jecore vivente ſermo ſit, non niſi ex valde Senibus exempla Jecorum poſt centum annos integrorum adduci poſſunt, ac ſi hoc modo

ſuma-

Digitized by Google

ſumatur, legendum eſſe, hoc ſeniorum exempla prodidere. *At ſi de Jecore cocto & exiccato dicatur, non niſi ex Jecore in Conditoriis poſt centum annos reperto probari poteſt: cumque Conditoria ſubterranea & operta, frugibus aliisque rebus per longum tempus conſervandis idonea, a Varrone, Columella & Curtio, ac quod magis eſt, a Plinio ipſo lib. 18. cap. 30, Siri appellentur, legi oportet:* Hoc ſirorum exempla prodidere. *Utroque modo integer & probabilis eſt ſenſus; ac juxta MSS. plurimos habetur* hoc ſiriotum *vel* ſirioncum, *quod quidem multo propius ad verba* hoc ſeniorum, *vel* hoc ſirorum *accedere videtur, quam vulgatum iſtud* obſidiorum, *procul dubio ex iisdem literis, in Codice quodam primario, vel male ſcriptis vel vetuſtate obtritis corruptum.*

Hic vero obiter notare licet, hos decem MSS. ab eodem primario Codice olim tranſcriptos fuiſſe, vel mediate vel immediate, cujus in hoc loco vitium, quocunque modo ortum, in prolem ſuam, ut ita dicam, promanavit. Unde patet quali & quam ſevero examini, ne dicam internecioni, libri omnes ſubjecti fuerint, cum nec Plinius *ipſe per orbem Romanum celeberrimus ac toties tranſcriptus, niſi unico exemplari caſu conſervato, Barbarorum vel ipſis Barbaris aſtutius literatura infeſtorum manus effugeret.*

III. Syriation & vomicas vulvæ curavit illa. *Plin. lib. 20, cap. 14, quo de Herbarum quarundam virtutibus agitur: hoc vero in loco de Mentha viribus medicinalibus tractatur: ac enarrato ejus uſu ad ſiſtendam Lactis coagulationem, deinde* Hippocratis *verba refert, quod Semen genitale denſari vel incraſſeſcere cohibeat, vel etiam diſſolvat; quo dicto, ſtatim ſequuntur hæc Verba,* Syriation &c. Hippocrates *autem, quem hic ſequitur* Plinius, *quique in Catalogo Authorum pro Libro XX reperitur, hæc habet,* Μίνθη θερμαίνει καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι: καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, τὸν σπόρον αὐτοῦ τήκει ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει. *de Diæta lib. 2. cap. 26.* Mentha calfacit & urinam ciet & vomitus ſiſtit; ac ſi quis ſæpe comedat, ſemen genitale ejus colliquefacit ut diffluat, & arrigere prohibet. *Quæcunque vero arrigere prohibent, ad compeſcendum Satyriaſin morbum proprie adhibentur: itaque legendum videtur* Satyriaſin & vomicas vulvæ curavit illa. *Atque hæc noſtra ſuſpicio duplici modo confirmari videtur, primo quod* Syriation

& Satyriaſin *iidem fere literis ſcribantur neque multum tranſpoſitis: deinde quod particula iſta* & *Copulativa potius videatur, ac* Syriation *morbi nomen in Accuſandi caſu innuat; quam quod pro* etiam *Intendendi Adverbium ponatur, ac* Syriation *ſit nomen Medici cujusdam obſcuri. Voce vero* Vomica *hic peculiariter utitur Plinius, non pro Apoſtemate, ſed pro fluore quodam Uteri, id quod ex alio Plinii dicto patet.* Eſt lapis in venis, cujus Vomica liquoris æterni Argentum vivum dicitur, venenum rerum omnium, *Lib. 33. cap. 6. Ubi* Vomica *pro fluore e Lapide manante dicitur. Quod autem Mentha has etiam vires habeat, audiamus* Raium *noſtrum Botanicorum præſtantiſſimum, Hiſt. Plant. pag. 532.* Mentha Menſes & album Mulierum profluvium efficaciter compeſcit. *An vero de alio quodam Mulierum affectu hæc* Plinii *verba capienda ſint, ad Medicos referendum eſt.*

OBSERVATIONES ALIQVOT RARIORES de morboſo Liene, a Spectatiſſimo Domino D. *Nehemia Grevv*, M. D. ac R. S. Socio cum eadem Societate communicatæ.

Ex iisdem Actis Philoſ. pag. 543.

D*omini* Thomæ Sedgvvick *Mercatoris* Londinenſis *Filia, decimo quarto ſuæ ætatis anno, ad operum acupictorum Magiſtram ſe erudiendam contulit. In quibus adeo miræ fuit indolis, ut iis ſolis totos dies, eoſque fere continuos, per biennium inſumeret. Hinc Melancholicum Temperamentum connatum in morboſum tranſiit: cui Pallor, Inappetentia, Menſium defectus, atque Tuſſis comitabantur, & poſt tres annos, gravativus Dolor, in ſiniſtro infimoque Latere, qui ad extremum uſque diem perſtitit. Anno autem ætatis viceſimo ineunte, ex Febre obiit.*

In aperto cadavere, Pulmones, Jecur, reliquaquè Viſcera, excepto ſolo Liene, ſana inveni. Hoc vero mirum in modum auctum & tumefactum; nempe craſſum ſupra duos digitos; quatuor latum; longum prope decem. Ita ut, cum Lien Humanum, quoties ſe recte habet, vix quinque uncias pendat, in hac Virgine, quinque & viginti

ginti ſuperaret. Et cum hoc Viſcus, ſicubi ægrotet, Tumoribus ſchirroſis & ſubnigris plerumque indureſcat; hic e contra, tota ejus ſubſtantia putreſcens, quendam emittebat fœtorem; mollisque adeo fuit ac digitis palpantibus diſſolubilis, ut videretur quaſi grumoſus ſanguis; atque altera pars apprehenſa altera, etiam ſuo pondere diſrumperetur. Nihilominus, tam exterius quam intus, rubicundo floruit colore, neque ullo Apoſtemate, aut materia vere purulenta inficiebatur.

Ex ſolitariis Inſtantiis non eſt Sapientis δογματίζειν. 'Liceat tamen ut pauliſper inquirendo philoſophemur.

In hoc Caſu iſta tria ſunt conſideranda, viz. Vitæ genus, Ætas, Ætatiſque Periodus.

Primo enim a tam diuturna exercendi deſuetudine, vix potuit non evenire inæqualis Alimenti diſtributio. Quemadmodum itaque Oſſa, & ſæpe Viſcera, ex inepta Nutritione ſupra modum augentur in Rhachitide: pariter & hic Lien, ex eodem Nutritionis vitio, videtur ampliorem molem accepiſſe.

Præcipue, cum ſecundo, hac vitæ conſuetudine uſa eſt illa Virgo, non in provectiori ætate, ſed florente adhuc adoleſcentia. Exercitia enim neceſſaria ſunt, etiam ad debitam nutritionem: multo magis ad Partium æquale Incrementum.

Tertio, & in illa ipſa ætatis periodo, qua Menſes primo effluere ſolent. Quibus inde ſuppreſſis, vel multum imminutis, iſte ſanguis, quem deſidioſa Natura omiſit eliminare per conſuetas vias, ex parte in Lienem, quaſi quoddam diverticulum, rejiciebatur.

Corollarium. *Virginibus, nimia Exercitiorum intermiſſio, inprimis circa finem ſecundi, aut principium tertii ætatis Septenarii, peſſima.*

VETERVM ALIQVOT GALLIÆ ET BELGII Scriptorum Opuſcula Sacra nunquam edita, jam vero ex MSC. bibliothecarum Galliæ in lucem prodeuntia.

Lugd. Batav. ex officina Petri vander Meerſche, 1692. Alph. 1. in 8.

Opuſcu-

Opuſcula inter, quæ volumine hoc continentur, primo loco comparet *Hincmari Remenſis* carmen de fonte vitæ ad Audradum Epiſcopum, cum ejusdem *Audradi* epiſtola metrica ad Hincmarum ex MSC. codice Abbatiæ Floreffienſis. Hunc Hincmari tractatum ſequitur *Fulberti Carnotenſis* commentarius ad Act. XII. ex MSC. Abbatiæ Longipontis. Hunc excipit *Hermanni Abbatis S. Martini Tornacenſis* Ord. S. Benedicti opuſculum de incarnatione Domini, ex MSC. Abbatiæ Viconienſis. Huic ſubjunguntur Ernaldi vel Arnaldi ſeu *Arnoldi Abbatis Bonæ Vallis* commentarius in Pſal. 132 ſeu juxta Hebræos 133, & ejusdem tractatus de donis Spiritus S. e codicibus MSC Abbatiarum Longipontis & Ciſtercii. Extremum locum occupant *Gulielmi Abbatis primum S. Theodorici* prope Remos, & poſtea Signiacenſis Monachi Ord. Ciſterc. commentarius in Cantica Canticorum ex Gregorio Papa excerptus, ex MSC. autographo Abbatiæ Signiacenſis, & *Gualtheri de Caſtellione* Tornacenſium Canonicorum Præpoſiti libri tres contra Judæos, ex MSC. codice Abbatiæ S. Evodii de Brana.

Singulis opuſculis, præter Autorum iſtorum effigies, *præmiſſa* ſunt nonnulla de eorundem vita atque ſcriptis. *Hincmari* opuſculum circa annum 854. conſcriptum fuiſſe conjicitur ex ætate Audradi, de quo nonnulla ex Cellotii hiſtoria Gotteſchalciana afferuntur. Quæ de *Fulberti Carnotenſis* vita diſſeruntur, quoad maximam partem expreſſa ſunt ex Gallia Chriſtiana Fratrum Sammarthanorum. De Scriptis ejus additur, quod præter ea, quæ a Bellarmino & Labbeo recenſentur, Fulbertum autorem agnoſcat epiſtola de rebus eccleſiæ religioſe & caute cuſtodiendis tom. 2. *Spicilegii* Dacheriani edita, & ſermo de aſſumtione B. Virginis Mariæ, qui eſt inter ſermones Auguſtino ſuppoſitos 208, juxta editionem noviſſimam a Benedictinis Pariſienſibus procuratam. De *Hermanno* ex continuatore Chronici abbatiæ S. Martini Tornacenſis refertur, quod A. 1127 Segardo in Abbatiæ Tornacenſis regimine ſucceſſerit, ſed A. 1136, vel ſub initium 1137, munere hoc ultro ſe abdicaverit, cum in graviſſimum morbum incidiſſet. De ſcriptis ejus additur, quod libros 3. de miraculis Mariæ Laudunenſis ad calcem operum Guiberti ediderit Lucas Dacherius, qui etiam tomo 12. Spicilegii *ſui* vulgavit hiſtoriam Abbatiæ S. Martini Tornacenſis ab eodem Hermanno

manno Romæ conſcriptam. *Ernardi* opera paucis abhinc annis ab Oxonienſi Epiſcopo una cum Cypriani operibus conjunctim edita dum recenſentur, erroris arguitur Henricus Gandavenſis, quod quatuor libros de vita Bernardi ab Ernaldo ſcriptos aſſerat, cum inter plures libros de vita Bernardi unus tantum Arnoldum autorem agnoſcat; item quod Arnoldum hunc vel Ernaldum Ciſtercienſi ordini adſcribat, cum juxta Editoris ſententiam, inter Benedictinos potius numerari debuiſſet. Notantur & illi, qui opuſculum de 7. verbis Domini in cruce Arnaldo Bonævallis apud Veſuntiones Abbati tribuunt, cum tamen opuſculi illius autor in codice Ciſtercienſi inſcribatur Abbas de Bonavalle in Francia, & Franciæ nomine Bonavallis in agro Carnotenſi ab aliis ejusdem nominis monaſteriis abunde diſtinguatur. Adducuntur variæ rationes, quibus oſtenditur, tractatum de cardinalibus Chriſti operibus a Cypriano, inter cujus opera ſæpe vulgatus eſt, ſcribi minime potuiſſe. Librum Arnaldi de operibus ſex dierum, in codice quodam Colbertinæ bibliothecæ de paradiſo inſcribi animadvertitur. Quantum autem ad duo, quæ nunc primum prodeunt, Arnaldi opuſcula attinet, de commentario in Pſ. 132. obſervatur, quod ingenium Arnaldi & dictionis ſuavitatem ubique ſpiret, ejusdemque pietatem oleat, etiam ubi ab argumento operis aberrat, quod in homilia 4. & 5. factum eſt, in quibus argumentum a propoſito ſuo alienum relicto textu aggreſſus deprehenditur. At opuſculum de donis Spiritus S. quamvis & illud in optimæ notæ codice Arnaldo tribuatur, eoque non indignum videatur, non diſſimulatur tamen, dictionem haut ſemper accedere ad elegantiam, quæ in aliis ejusdem tractatibus occurrit. De *Gulielmi* ſcriptis inter alia notatur, quod Johannes Mabillonius in editione operum Bernardi A. C. 1667. Pariſiis procurata, ſub nomine S. Bernardi ediderit commentarium ad duo priora capita Cantici canticorum, cum tamen commentarius ille Gulielmo potius adſcribi debeat. Qua in re Mabillonius difficilis non erit. Nam in poſtrema operum Bernardi editione, A. C. 1690 Pariſiis vulgata, illum commentarium inter opera Bernardo ſuppoſita retulit, & in præmiſſa admonitione ſe non repugnaturum profitetur, ſi quis Gulielmo iſtam commentationem tribuere velit. Adduntur nonnulla de Gulielmi commentario ad Canticum ex Ambroſii verbis excer-

Yyy pto

Digitized by Google

pto, & a Benedictinis ad calcem Tomi I. operum Ambroſii edito, necnon de ſententiis ex Auguſtino collectis, quas novæ Auguſtini operum editioni ſe inſerturos Fratres Benedictini promiſerunt. De *Gualthero* præter alia obſervatur, quod in bibliothecis Gallicis non pauca opuſcula rhythmica ſerventur, quibus Autor iſte Eccleſiaſticos ſui temporis perſtrinxit.

Debemus hæc opuſcula & præfationes ſingulis præmiſſas *Caſimiro Oudino*, cujus Supplementum de ſcriptoribus eccleſiaſticis a Bellarmino omiſſis alibi in Actis noſtris recenſuimus. Is enim in præfationibus ad Hermanni tractatum de incarnatione, ad Ernaldi opuſcula duo, ad Gulielmi commentarium, & ad Gualtheri tractatum adverſus Judæos, a ſe hæc opuſcula collecta & edita fuiſſe indicat. Quod etiam facit in epiſtola ad Johannem Fridericum Mayerum, Jacobeæ apud Hamburgenſes eccleſiæ Paſtorem celeberrimum, hoc ipſo anno Lugduni Batavorum apud Abrahamum Elzevirium emiſſa, in qua præterea Eucherii Lugdunenſis, Hilarii Arelatenſis, Fauſti Regienſis, & Cæſarii Arelatenſis opera aucta & a plurimis mendis expurgata, nec non commentarium de *ſcriptoribus* eccleſiæ & ſcriptis antiquis, tam impreſſis quam manuſcriptis, abs ſe expectari jubet.

L. *ANNAEI FLORI EPITOME RERVM ROmanarum, cum Notis integris Claudii Salmaſii & Jo. Georgii Grævii, & ſelectis Variorum.*

Amſtelædami, apud Henr. Wetſtenium 1692. in 8.

Conſtat 2. Alph. 10. plag. multis præterea tabulis æri inciſis, veteres nummos exhibentibus.

ANnis ab hinc duodecim, Flori hanc epitomen, poſt editores alios qui in ea emendanda operam poſuerant, ſtudium quoque ſuum, quod privatim exercuerat, publici juris faciens, emiſit in lucem celeberrimus Vir & auctorum veterum feliciſſimus reſtitutor *Jo. Georgius Grævius*. Nec ſolum de integritate Scriptoris hujus, quem conciſas & abruptas ſententias declamatorum more ſectatum, rudes librarii fœde corruperant, ut veram lectionem conſtitue-

Digitized by Google

ſtitueret, fuit ſollicitus; verum etiam cultui & elegantiæ ejus optime conſulens, nummis & antiquis monumentis aliis ad illuſtrationem ejus facientibus diligenter collectis & inſertis, ut ex iis memoratorum in eo virorum inſignium vultus cognoſci, & antiquitatis Romanæ apparatus ipſis oculis conſpici poſſit, allaboravit. Igitur iconiſmos ipſis Flori verbis, quæ iſti illuſtrant, intexuit; animadverſiones autem ſuas, quibus emendationes earumque rationes diſerte exponuntur, operi ſubjecit. Iſthæc editio Ultrajectina æque, ac altera Amſtelodamenſis, cum ſelectis variorum Notis ab Elzeviriis profecta, cum eſſent diſtractæ; doctiſſimus Bibliopola Amſtelodamenſis nitidioribus typis binas has ſategit conjungere, novamque & perfectiorem dare. Igitur iconiſmos e Græviana aſſumſit, integrasque ipſius Animadverſiones *p. 561. & ſeqq.* exhibuit; Salmaſii autem omnes, & Freinshemii pleraſque, ut & Camertii, Stadii, Vineti, Gruteri, & aliorum ſelectas, Flori verbis, recepto more in editionibus quæ ſub *Variorum* nomine feruntur, ſubſtravit. Præterea Epitomen ſive argumenta librorum Livii, qui interciderunt, cujus Auctor vulgo Florus creditur *p. 460. ſqq;* Excerptiones item chronologicas ad ſcriptorem hunc pertinentes *p. 560. ſeqq.* & Indicem ex Freinshemiana editione huc tranſtulit; Variantes quoque ex Græviana editione lectiones, quas in ipſo Flori contextu typographus non ſecutus eſt, Ultrajectinus autem anno 1680 expreſſerat, ſingulari ſtudio Wetſtenius in hac nova ſua peculiari loco *p. 669. 570. 671. 672. 673. 647.* annotavit; Indicem Freinshemianum abſolutiorem, & Ampelium ex Salmaſii recenſione ſubjecit; adeoque omnibus numeris abſolutam editionem, quæ priorum omnes dotes una in ſe complectitur, exhibuit.

WILHELMI ERNESTI TENZELII EXercitationes Selectæ &c.

Lipſiæ apud Gleditſchium anno 1692, in 4. Alph. 4. plag. 12.

SEptimus annus labitur, quod Apologiæ Schelſtratianæ adverſus clariſſimum Tenzelium mentionem fecimus; & cum is biennio poſt ſumma reſponſionis ſuæ capita epiſtola comprehenderet, illam quoque recenſuimus Supplementorum *Tomo I. Sect. I. pag. 15.*

Digitized by Google

pag.15. Hoc demum anno totum Opus prodiit, alteramque harum Exercitationum partem conſtituit, cujus breviarium denuo dare haud videtur operæ pretium. Priorem itaque partem perluſtrabimus, quæ *decem Exercitationibus* abſolvitur, maximam partem in Academia quondam Wittenbergenſi publice propoſitis, ſed nunc plurimum auctis & emendatis. Tempus occaſionemque ſingularum & reliquarum, quas vel edidit, vel affectas in ſcriniis ſervat Auctor, præfatione comprehendit. *Prima* eſt *de Symbolo Apoſtolico*, qua Natalis Alexandri pro recepta opinione argumenta ex propriis ejus hypotheſibus refellit, & Symbola veteris Orientalis atque Occidentalis Eccleſiæ ſollicite inquirens tandem ſtatuit, hodiernum Symbolum Apoſtolicum & originem & perfectionem ſuam debere Eccleſiæ Romanæ, inque ea ſæculo ſexto plene exſtitiſſe. Num. XII. nonnulla de fatis Laurentii Vallæ, Theophilique Raynaudi, ac Num. XVII. de Jacobi Liturgia inſperſit, ſcitu haud injucunda. *Secundam* de *Phœnice apud Jobum & Clementem Romanum* Johanni Fello, celeberrimo non ita pridem apud Oxonienſes Epiſcopo, oppoſuit, argumenta ejus ſingula ſub examen revocans, ipſamque *Clementis ad* Romanos epiſtolam, prout hodie exſtat, ſuſpectam reddere laborans. *Tertiæ* de *Apophthegmate Ignatii: ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται*, Synopſin vitæ ac judiciorum de epiſtolis Ignatii præmiſit, illumque Noræ in Sardinia natum obſervavit, has autem nedum ex Mediceo codice illibatas prodiiſſe oſtendit, novam deinceps dicti illius explicationem de amore mundano impugnans, veteremque de Chriſto variis argumentis ſtabiliens. *Quarta* de *Polycarpo Epiſcopo & Martyre Smyrnenſi* omnium eſt prolixiſſima, quam Proavi ſui, *Polycarpi* Leyſeri, ſummi quondam in Saxonia Theologi, memoriæ conſecravit, & utriusque Polycarpi collatione in præfatione inſtituta, vitam Smyrnenſis ex Bollandi Actis ſanctorum (quorum Breviarium edi, eoque exhiberi optat, quæ genuinam primamque antiquitatem ſapiunt,) integram inſeruit, ac Pionio falſo tribui monſtravit, licet ab Halloixio & Stephano le Moyne in teſtimonium adhibeatur. Quare ex certioribus, Irenæi potiſſimum, monumentis, Polycarpi vitam eruit, & a Dodvvelli placitis ſæpe receſſit, & quomodo Anicetus Polycarpo Romæ *τὴν εὐχαριστίαν παρεχώρησεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ*, ex more illius ævi de conſecratione Euchariſtiæ Polycarpo conceſ-

Digitized by Google

conceſſa expoſuit; denique ſententiæ Pearſonianæ de anno mortis Polycarpi, Chriſti 142, Uſſerianam de A. C. 169. prætulit, plurimisque argumentis ſtabilivit, hodiernum ſepulcri Polycarpiani ſtatum ex Itinerariis, verumque Martyrum cultum ex epiſtola Smyrnæorum, ac notabili ejus in codice Cæſareo clauſula docens. Hinc ad ſcripta Polycarpi progreſſus, non ſolum olim hodieque multa ipſi ſuppoſita recenſuit, ſed ipſam quoque ad Philippenſes epiſtolam, prout nunc impreſſa circumfertur, ab eodem maleferiato homine, qui Ignatianas corrupit, interpolatas contendit. *Quintam* de *Juſtino Martyre, Athenagora, Theophilo Antiocheno, Tatiano & Sozomeno*, occaſionem præbente nova editione Wittenbergenſi, elaboravit, ſingulorumque iſtorum ſcriptorum vitas & opera pluribus ſcrutatus eſt. *Sexta* inter *Jacobum Epiſcopum Niſibenſem*, & *Jacobum Tenzelium, Parentem ſuum*, collationem inſtituit, vitam & ſcripta utriusque comparans, & Garnerium de Niſibenſis ſcriptis dubitantem præcipue impugnans, eaque occaſione de aliis quoque Jacobis apud Syros celebribus, & Concilii Nicæni Canonibus Arabicis ſpuriis disſerens, non neglectis ab altera parte quibusdam ad recentioris Eccleſiæ Hiſtoriam ſpectantibus. *Septimam* conſecravit *Ephremo Syro*, vitam & ſcripta ejus delineans, eorumque hodie reſiduas Græcas Latinasque verſiones exiguæ fidei eſſe demonſtravit, optans, ut Syriaco ſermone prodeant, quo Uſſerius illa edere voluit, Ludovico de Dieu Latinam verſionem adornante. *Octavum* de *duplici Baptiſmo Conſtantini Magni* Schelſtratio oppoſuit, inque duas partes diviſit, quarum priori loca Scriptorum ab eo pro Baptiſmo Romano allegata nullius ponderis & a cordatioribus Pontificiis rejecta docuit, Nicomedienſem vero ex Scriptoribus ſynchronis, Ariminenſi præcipue Concilio, magis adſeruit; poſteriori vero omnia ejus pro rebaptizatione argumenta reſolvit. *Nona* de *Natalitiis Epiſcoporum* non ſolum multa exempla congeſſit, ceremoniasque deſcripſit, ſed rariora etiam inſeruit de Libro Diurno Romanorum Pontificum ab Holſtenio Romæ primum edito, mox ſuppreſſo, deinde vero a Garnerio Lutetiæ publicato; deque feſtis S. Trinitatis & Cathedræ Petri: ac ſententiam Paſchaſii Quenellii de die ordinationis mortisque Leonis Magni pluribus rationibus impugnavit. *Decima* de *Hymno: TE DEUM LAUDAMUS*, a veteris Græcæ

Digitized by Google

Eccleſiæ hymnis in genere exorſus, & in ſpecie de matutino veſpertinoq; præfatus, noſtrum, *Te Deum*, ex matutino illo expreſſum magisque auctum probavit, ſicut Latini Chriſtiani alia etiam Græcorum carmina imitati ſunt. Varias poſthæc de auctore ſententias producit, ac vulgata de Ambroſio prorſus rejecta, in Nicetium Lugdunenſem conjectura fertur, ipſum vero Canticum ſæculo jam tum ſexto extitiſſe, & a Benedicto Cæſarioque Monachis præſcriptum monet. In *Addendis* epitheton *Catholicæ* jam Polycarpi tempore Orthodoxæ Eccleſiæ datum ex epiſtola Smyrnenſi probavit, opinionesque Lupi, Garnerii, Witſii, Baſnagii & aliorum de Symbolo Apoſtolico cum ſua contulit: mox integrum Polycarpi Leyſeri commercium literarium, quod is cum eruditiſſimis ſui temporis in Germania viris exercuit, Wittenbergæ nuper repertum indicavit, & reliqua omnia in Supplementum Exercitationis de Juſtino Martyre cæterisque Scriptoribus ita ſubjecit, ut quæ noviſſimis præſertim Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Doctoribus, Dodvvello, Cavio, Pagio, du Pin &c. placent, ad veritatis trutinentur lancem, multaque hactenus ignota vel dubia ex tenebris eruantur. Per nos autem rogat benevolos Lectores, ne tot vitiis typographicis, quæ ipſo peregre agente irrepſerunt, offendantur, ſed ea potius æquo animo ferant ac pro lubitu corrigant.

MELCHIORIS LEYDEKKERI SS. THEOL. D. & Prof. Diſſertatio Hiſtorico-Theologica, de vulgato nuper Cl. Bekkeri volumine, & Scripturarum autoritate ac veritate, pro Chriſtiana Religione Apologetica.

Ultrajecti apud Viduam Guilielmi Clerck, A. 1692 in 8.
Conſtat plagul. 34. cum dimid.

CL. Bekkeri librum, quem menſe Januario hujus anni p. 19. ſeqq. recenſuimus, confutaturus celeberrimus Leydekkerus, in Prologo de controverſiis, ab ipſis Reformatæ religionis doctoribus, in præjudicium receptæ hactenus fidei, agitatis admodum conqueritur, & ex novorum dogmatum diſſeminatione multum detrimenti in Rempublicam Chriſtianam redundaturum eſſe ominatur, Theologosque non minus, quam Magiſtratus, ut antiquam fidem Chriſtia-

Chriſtianorum ſerio propugnent ac tueantur, amice admonet, ac tandem ad ipſum Bekkerum ſeſe convertit, & in eo omnibus Chriſtianis obloquendi aliisque illudendi ſtudium, methodi in diſputando obſervari debitæ neglectum, cum Spinoſa in non paucis conſenſum, circa rationem pro veritate religionis Chriſtianæ ex miraculis depromi ſolitam Socinifmum, ejusque in oppugnanda veritate pertinaciam atro carbone notat, ipſumque ignorantiam ſuam de Angelorum in corpora operationibus non minus, quam de actione animæ in membra corporis, fateri debuiſſe judicat, Carteſiumque in explicanda animæ ac corporis conjunctione, & in ſe invicem agendi potentia, cæcutire docet. In ipſa diſſertatione primum occaſionem conſcribendi eandem ſibi a Cl. D. Bekkero, qui ſpiſſum ſatis volumen de Dæmone inde a primis ſeculis in orcum relegato ediderit, ſuppeditatam fuiſſe monet: dein ejusdem dogmata recenſet, eademque a Synodo Weſt-Friſica fuiſſe condemnata ex Actis probat, atque hanc cenſuram Gelro-Zütphanicæ atque Ultrajectenſi Synodis ſeſe approbaſſe refert. Sect. I. Bekkeri librum ab iis, qui novam philoſophandi rationem inter Reformatos ſectantur, vel maxime refutandum eſſe cenſet. Sect. II. Hinc ipſe argumentorum fontes aſſignare inſtituit, & qua ratione D. Bekkeri erroribus occurrendum eſſe autumet, aperit. Sect. III. Ante omnia itaque ſententiam Theologorum de ſtatu & operationibus diaboli exponit, & communem Chriſtianiſmi maxime Reformati fidem a Viri calumniis, quaſi Atheiſmo faveat, Dei monarchiam impetat, ditheiſmum tantum non inferat, atque omnia argumenta, quibus deitas Chriſti hactenus probatur ex Scripturis, enervet, vindicat. In erroris inde Beckeriani originem, quæ ſit nova philoſophandi methodus, inquirit. Oſtendit porro, Deum O. M. cauſam cauſarum, ſuis creaturis uti poſſe, ut per eas ſua decreta exſequatur, ſuumque ſcopum obtineat. Demonſtrat e Scripturis, Deum pro ſua poteſtate, diabolo ceu inſtrumento ſuæ juſtitiæ & providentiæ admirandæ uti voluiſſe. Sect. IV. Obſervat, Deum in ſuo verbo negotium redemtionis, unaque œconomiam ſui fœderis & regni Chriſti ſic deſcripſiſſe, ut noſtram ac communem hactenus Chriſtianiſmi fidem ſuppoſuerit. Proponit conſiderandum, an Deus, vigente D. Bekkeri ſententia, de diabolis eorumque operationibus in ſuis Scripturis ſic loqui potuerit, prout ibi experimur.

Sect.V. mur. Aſſerit veritatem hiſtoriarum V. T. earumque fidem, & quidem primo illam, quæ de cauſa mali & corruptionis in genere humano *Gen. III, 1.* agit, vindicat. Addit vindicias hiſtoriæ de Magis Ægyptiacis & percuſſo per Satanam Hiobo, ubi D. Bekkerus ſe talem gerat, ut oſtendat ſe deſperatam cauſam agere, etiam commiſſa in Hebraicum textum culpa, dum verba apud *Jobum Cap. II. verſ. 7.* ſic vertit: *& exivit Satan a facie Jehova, & hic (Jehova) percuſſit Jobum;* vindicias item divinarum legum contra Magos & Pythones ſcriptarum. Subjungit quædam de oraculis Satanæ inter gentes, dum ipſi liberum fuerit per Dei providentiam eas ſuo regno ſubdere. Pergit inde ad hiſtoriam Evangelicam N. T. illiusque veritatem tuetur, ubi inprimis ad tentationem Jeſu Chriſti per Satanam attendit. Adjicit Hiſtoriæ Evangelicæ, in qua de Energumenis ac diabolicis operationibus plena ſit omnis pagina, vindicias. Fruſtra ait fingi cum Hobbeſio, energumenos & a diabolo actos, gravioribus ſolum morbis, rabie aut furore mentis laboraſſe; Judæos autem, non prout res erat, ſentientes, illos Satanæ adſcripſiſſe ut cauſæ; Chriſtum vero, meliora ſcientem, neutiquam diabolum ejeciſſe, ſed iſtos ſolum incurabiles morbos ſanaſſe, eo tamen modo ipſum loqui voluiſſe, quo ſolebant Judæi, quando hæc miracula faceret, nec in animo tum habuiſſe, erroneam illorum mentem de diabolis corrigere. Reſpondet enim Autor, Chriſtum in mundum veniſſe, ut veritati teſtimonium perhiberet, ut honorem Patris tueretur, ut regno ſuo conſuleret, ut Judæorum ſuperſtitiones in cultu argueret, ut opera Satanæ confringeret. Quod autem error non interceſſerit, ſatis edocere ait ipſius Chriſti miracula & eorum patrandorum modum: etenim diabolum allocutus eſt, non phantaſma, non morbum, quando eum ejiceret, illumque audivit reſpondentem, quin etiam eum corripiens juſſit, ut vel invitus egrederetur. Quid quod etiam auditæ voces de Chriſto ex dæmoniacis, quæ hominum furentium & plane Chriſtum non cognoſcentium eſſe non potuerint, verum alicujus ſpiritus, intus operantis, cui indictum protinus ſilentium, mirantibus qui aderant teſtes oculati, quod Chriſto impuri ſpiritus obedirent *Marc. I. 23. Luc. IV. 33.* Roborari ait hoc argumentum amplius, ſi attendatur, quod miracula palam ab omnibus ſint viſa, uti auditæ egredientis dæmonis voces; neque credendum eſſe, Judæos, Sadducæos & Phariſæos quid aliud vidiſſe aut audiviſſe, quam verum eſſet, objecto infideli-

Digitized by Google

fidelitatis crimine illis, qui Chriſto de Dæmoniis a ſe ejectis teſtanti non crederent, aut ipſum agi impuro ſpiritu blaſphemarent; imo Jeſum Chriſtum non eo tantum modo, qui D. Bekkero inviſus eſt, ad Judæos fuiſſe locutum, verum etiam iisdem ſermonibus eſſe uſum, quando diſcipulos delegaret inſtrueretque. Confirmat iſtud argumentum amplius hoc ratiocinio: Jeſum Chriſtum non tantum hac ratione locutum eſſe cum diſcipulis ante paſſionem ſuam, verum etiam poſt reſurrectionem, dum illos in iis, quæ ad regnum cœlorum pertinent, inſtrueret; imo Salvatorem, jam exaltatum in cœlos, voluiſſe Evangeliſtas ſuos per Spiritum veritatis perennibus tabulis ea conſignare, quæcunque antea ſuper Dæmoniis ejiciendis cum diſcipulis & Judæis errabundis locutus eſt; ſaltim jam tempus fuiſſe, ut Judæorum errorem, quem in diebus carnis ſuæ pertulerat, ſuo Spiritu in Evangelica hiſtoria corrigeret. Progreditur poſtea ad acta, geſta doctrinamque Apoſtolorum, atque ſupponit initio, eos Eccleſiam Chriſtianam fundaſſe, ex Judæis & Gentibus evocandam, ut Dei Monarchiam & Regnum Chriſti in omnia aſſererent; id vero facere nequiviſſe, ſi inolitum, inveteratum, blaſphemum & communem in orbe ipſaque plebe Judaica errorem non corrigerent: non correxiſſe autem eundem, ſed receptam de Dæmonibus opinionem confirmaſſe, ex *Actorum Cap. V. 3. VIII. 7. X. 38. XIII. 8. XVI. 16. & XIX. 12. ſqq.* ſatis eluceſcere. Annotat porro, D. Bekkerum ſuæ cauſæ maximum creaſſe præjudicium, quando omnes operationes in Regno Dei etiam bonis Angelis denegavit: nec prætermittit juſtum & grande adverſus ſententiam Bekkeri præjudicium, quod ubique Scripturas haud ſatis Chriſtiane vel Theologice, ſed absq; Divinæ Majeſtatis reverentia tractarit, atque ad libidinem philoſophandi torſerit. A Scripturis ad Eccleſiæ veteris hiſtoriam & religionem progreditur, contra Bekkeri opinionem urgens, tum veterum Chriſtianorum haud vanam de ſilentibus Oraculis gloriationem, tum vigens in primitiva Eccleſia donum expellendorum Dæmonum ab illuſtri ſanationum dono diſtinctum. Ut autem Bekkerum eo magis ſtringeret, locis, quæ e Patribus ad illuſtrandum hoc inſigne donum allegaverat, obſervationes quasdam ſubjungit, monens, antiquos Doctores, expulſione Dæmonum, quæ per Chriſtianos fieret, religionis Chriſtianæ veritatem demonſtraſſe; Eccleſiæ de Diabolis fidem non eſſe

Sect. VII.

Sect. VIII.

Gentiliſmi in Chriſtianiſmum infuſi accuſandam, ſed potius ea, quæ de Dæmonibus Gentiles docuere, ex antiqua Hebræorum religione eſſe hauſta; Patrum de Diabolis a ſe ejectis ſententiam, Chriſtianiſmo non fuiſſe dedecori, ſed gloriæ; Patrum nævos de Angelis vel Spiritibus etiam bonis, in præjudicium trahi non debere, quaſi facile a Gentibus ſeduci potuerint in opiniones de malorum Dæmonum in
Sect.X. hiſce terris operationibus. Hinc ad Reformationis initia provocat, & Reformatorum non minus quam antiquorum Chriſtianorum ſa-
Sect.XI. nam circa Dæmones ſemper fuiſſe fidem edocet: oſtenditque Bekkero tres inſignes impoſtores, Davidem Georgium, Maledictum de Spi-
Sect.XII. noſa, & Hobbeſium præluſiſſe; nec non Daillonium, Eccleſiæ Caſtro-Eraldenſis in Xantonenſi Gallorum provincia ante Miniſtrum, nunc vero religionis ergo inter Londinenſes exulem, ipſi Bekkero opinionem de uno Diabolo vel ingeſſiſſe, vel confirmaſſe, ac Bidellum Anglum, hominem ad furorem uſque Socinianum, ei ſocium jungi
Sect.XIII. poſſe. Porro demonſtrat, Bekkerum ſeſe doctrinæ omnis Chriſtia-
Sect.XIV. niſmi oppoſuiſſe; ac conſenſum omnium Gentium ac Nationum
Sect.XV. deſeruiſſe. Quibus præmiſſis, ipſam errorum *Bekkerianorum* arcem invadit, & in illorum incunabula ac principia inquirit, obſervans primariam Bekkeri rationem, in qua tanquam baſi exſtruatur omnis error, eſſe novam philoſophandi methodum, quæ omnes ſpirituum in corpora operationes neget, Spiritum S. ſecundum erroneas vulgi opiniones loqui aſſerat, ac ſpiritum cum corpore nullam prorſus
Sect.XVI. habere communionem propugnet. Poſt hæc D. Bekkeri principia, & inter ea primum, *quod ſpiritus ac corpus nihil inter ſe commune habeant, adeoque in ſe invicem operari nequeant*, ſub examen revocat, idque falſitatis arguit, allegando nonnulla, e quibus ſpiritui cum corpore aliquid communionis intercedere pateſcat. Scilicet, ſpiritum æque ac corpus eſſe ſubſtantiam, rem per ſe exiſtentem & quidem finitam: ſpiritum creatum corpori non tantum coexiſtere, cum ad univerſum perinde ut corpus pertineat, verum etiam corpori præſentem dici poſſe: ſpiritum ideam corporis in ſe invenire, vel formare ac concipere: ſpiritum cum corpore adeo uniri, ut ex arctiſſima utriusque conjunctione fiat una perſona. Inſtat ulterius, ſe jure quidem cogi non poſſe, ut modum operandi ſpirituum in corpora diſtincte exponat, cum ipſe Bekkerus mentis ſuæ cum corpore unio-
nem

Digitized by Google

nem, ac operationes illius per quælibet membra explicare neſciat, easdem autem in dubium vocare non audeat; nihilo tamen ſecius, quo uſque hic progredi liceat, pluribus deinde exponit. Inde principium illud, quod *ab immenſo inter Deum & creaturas diſcrimine* deſumſit, atque ex eo Angelos ab operationibus in regno Dei excludendos eſſe collegit Bekkerus, ſibi refutandum ſumit, ac oſtendit, ipſum non adeo gloriari poſſe, quod immenſum inter Deum & creaturam diſcrimen defendat, ſi Philoſophorum recentiorum, quos paſſim ſequatur, dogmata de poſſibili mundi æternitate ejusdemque infinitate, ac ſimplicitate Spirituum communi cum Deo, ſua quoq; faciat. Eundem ad Spinoſiſmum viam ſternere, ac per nova principia, cauſarum ſecundarum operationes cum quibusdam Scholaſticis prorſus tollere; nec periculo carere illud, quod Angeli non alio ſenſu poſſint dici operari, niſi quod poſita hac vel illa eorundem voluntate aliud quid ſequatur in creaturis, quod tamen totum quoad omnem ſuam realitatem Deus efficiat. *Objectiunculam, quod Deus ſit autor omnis realitatis, & opus cujuslibet cauſæ ſecundæ non tantum remote, verum etiam proxime & immediate a Deo dependeat,* ſolvi poſſe, ſi diſtinguatur inter cauſæ primæ & ſecundæ munus, illarumque in operando ordinem & modum. Ex eo principio, *quod Deus efficiat omnia ſolus, ignorata virtute cauſarum ſecundarum*, hoc tempore dogmata oriri, quæ reformatæ fidei labem haud facile eluendam, nec abſimilem Enthuſiaſmo & Libertiniſmo adſpergant. Sect. XVII.

Diſcuſſis argumentis philoſophicis, ad *prætextus*, contra receptam de Diabolis opinionem a Bekkero allatos refellendos procedit, negatque *Monarchiam Dei ab ea everti*, cum Satanam creaturam Deo judici ſubjiciat adeo, ut nihil ſine ipſius providentia poſſit: & indicat, tum Bekkeri convitio locum fore, ſi quandam realitatem producere, aut novum motum, foret creatio; ſi quis Diabolum in ſuis operibus independentem a Deo crederet, & non ejus regno ſubditum, velut inſtrumentum, quo uti ſanctiſſime & juſtiſſime placeret; ſi quis Diabolo operationes adſcriberet, quæ non niſi divinæ eſſe queant: at hic caute veteres pariter ac recentiores Theologos egiſſe, oſtendiſſeque malos ſpiritus mira quidem, ſed non vera miracula edere poſſe; item negaſſe, Angelos bonos ſeu malos immediate illabi in animam poſſe aut mentem afficere, quanquam fateantur eos diverſarum rerum ſpe- Sect. XVIII.

cies & phantaſmata animo poſſe objicere, cogitationum occaſiones ſuggerere, ſpirituum in cerebro motum peragere, aliave facere, quæ longe ab operationibus Dei, queis mentem potenter colluſtrat, & voluntatem, quo vult, ducit & inflectit, ſint diverſa; nec non ſoli Deo καρδιογνωσίαν vendicaſſe, atque Angelis cognitionem cordis & cogitationum a poſteriore ſolum vel ex effectis conceſſiſſe. In enervando altero prætextu, *quaſi ſolita de Dæmonibus doctrina Scripturæ S. divinitas & religionis Chriſtianæ veritas tollerentur, nec per miracula probari poſſent*, quod juxta communem ſententiam Diaboli virtute magus majora faciat, quam unquam Moſes, aut Prophetæ, aut Chriſtus, ſummus Dominus; primum monet, Bekkerum ſic diſputare, quaſi ex ſolis ſignis & miraculis verbi divinitas & veritas Chriſtianiſmi conſtaret, ac veritatem religionis Chriſtianæ ex levi nimis paxillo ſuſpendere; dein oſtendit id eum agere, ut ipſi Judæi & Gentiles antiquis ſeculis non fuerint ἀναπολόγητοι. Etenim ſi communi opinione tollatur veritas verbi ac religionis, non admodum ſuccenſeri poſſe iſtis infidelibus, quod Chriſti & Apoſtolorum verbis ad viſa ipſorum miracula non crediderint: item ſi vis quædam ipſius argumento ineſſe debet, illum ſupponere, quod poſitis Diabolis eorumque operationibus, aut magicis artibus, Chriſti & Apoſtolorum opera malis ſpiritibus adſcribi queant, utique minora longe quam magi efficere dicantur: tandem eum ad Theologos remittit docentes, inter vera Dei miracula & admirandos magorum aut dæmonum effectus immenſum, quoad ſubſtantiam operis, modum finemq; operandi, eſſe diſcrimen. Porro antiquam *Chriſtianorum fidem* ac religionem ex miraculis vindicat, ac veterum Patrum *de miraculis* Theologiam contra infideles exponit, ante omnia obſervans, quod antiqui, licet conceſſerint in Gentiliſmo mirandas Satanæ operationes eſſe viſas; nec negarint, ſua ætate paria apud idola vel per magos & magicas artes facinora contigiſſe; nec inficias iverint, non fieri meras modo ſenſibus illuſiones, ſed re ipſa præſtari, quod videretur; nec abnuerint, per Judæos æqualia fuiſſe patrata, ac per hæreticos mirabilia producta eſſe: nihilominus tamen argumento a miraculis deſumto pro ſuæ religionis veritate propugnanda rite uſi fuerint. Eos ſiquidem, cum miracula attenderent, non ſola conſideraſſe, *ſed* juncta ſimul cum aliis extraordinariis Spiritus S. donis, quæ *Jeſus* Chriſtus

Sect. XIX. (margin, beside "gitationum a poſteriore…")

Sect. XX. (margin, beside "num effectus immenſum…")

Digitized by Google

Chriſtus poſt ſuam adſcenſionem, ad Eccleſiæ ſuæ decus & ornamentum conceſſerat; imo neque tum de miraculis gloriatos eſſe ſolis, aut connexis Spiritus S. donis, verum etiam ea conſideraſſe, uti ſigna & ſigilla veritatis, quæ alias ſeipſam ſufficienter demonſtret, ſed miracula requirat, ut ſuperbæ incredulitatis pervicacia & faſtus frangatur: Hæreticos igitur non auditos fuiſſe ab iis, cum ſuas opiniones ex Scripturis probare nequirent, allegato loco *Gal. I. 8.* Addidiſſe illos præmonitiones Jeſu Chriſti contra falſos Prophetas, qui *δυνάμεις* ederent, *δαιμόνια* ejicerent, aliaque patrarent, *Matth. VII. & XXIV.* Eosdem veteres cenſuiſſe, ne Chriſtum quidem ex ſolis miraculis pro Meſſia haberi voluiſſe. Patres itaque ſummum Religionis Chriſtianæ argumentum in ipſa propagatione Evangelii, qua mundus verbo, patientia, demonſtratione veritatis cito & totus fuit converſus, poſuiſſe, nec miracula ad Chriſtianiſmi *ἀπόδειξιν* requiſiviſſe. Interea hanc fuiſſe Veterum juſtam demonſtrationem: iſte, de quo tanta Prophetæ prædixerunt; qui id præſtitit, quod polliciti ſunt; qui doctrinam docuit ſanctiſſimam, Deo dignam, adverſam malis Geniis; qui orbem ab impietatibus liberavit; qui oculos mentis aperuit; qui virtutes fidemque ſummo Numini convenientem, correptis vitiis & oſtenſis erroribus, revelavit; & ſuam doctrinam tantis ipſe mirabilibus confirmavit, etiam poſt mortem per Chriſtianos; ille non eſt magus aut impoſtor: atqui Chriſtus id fecit: ergo magus vel impoſtor non eſt, aut ope mali alicujus Spiritus hæc non effecit. Eoſdem Veteres hoc ſuum argumentum ea ratione corroboraſſe, quod palam eſſet, eos etiam curari a Chriſtianis, quos immedicabiles in templis Deorum relinquerent Hierophantæ. Poſtremo cum infideles admodum extollerent, quæ ſua Numina facerent, Chriſtianos celebraſſe ſui Jeſu opera, ut videre liceat apud Origenem, Tertullianum, Auguſtinum ac præcipue Arnobium. Ad novum poſtea Sect. XXI.
prætextum, quaſi *communis opinio Chriſti ac Spiritus S. divinitati repugnet, ac illius reſurrectionem & regnum in omnia tollat*, refutandum ſeſe accingit, monens, Satanam ſenſu diminuto, nuncupativo, catechreſtico, abuſivo ex ſubjectione mundi ad ejus opera, ſub Dei providentia, Deum hujus ſeculi appellari: qualemcunque Evangelici myſterii cognitionem, vel notitiam rerum naturalium multo uſu a Satana acquiſitam, non eſſe ipſam omniſcientiam: neutiquam aſſeri,

 majora

majora miracula a Dæmone quam a Chriſto facta, ſed hanc eſſe veterem adverſus Chriſti miracula calumniam millies repulſam: nullum inter Reformatos Theologos aut Patres nominari poſſe, qui reſuſcitationem mortuorum Satanæ adſcripſerit: ex eo, quod Angeli in corporibus aſſumtis apparuerint, non ſequi, potuiſſe fieri, ut Chriſti mortui corpus aliquis Spiritus animaverit & ex ſepulchro erexerit, aut iſtud corpus, quod apparuit, ipſius non fuerit, ſed aliud, quod ſimile foret; bonos etenim Angelos corpus Chriſti aſſumere non potuiſſe, cum peccare, mentiri, fallere nequeant, ipſique ante in ſepulchro de ipſius reſurrectione teſtimonium perhibuerint; nec a malo genio Apoſtolos ac diſcipulos deluſos fuiſſe, cum ipſi veri teſtes reſurrectionis eſſe debuerint, Chriſtus ſuam reſurrectionem antea prædixerit, non una apparitione demonſtrarit, ac e Scripturis eandem probarit, reſurrectione pro Chriſto Deus litem definiverit, Angeli in ſepulchro de ſuſcitato Chriſto teſtati fuerint: Chriſti regno per Satanam nihil decedere, ſed illum liberrime ſatis inter hoſtes, uti ante inter gentilium Imperatorum furores, ſævitiem Arianorum, Anti-

Sect.XXII. Chriſti perſecutiones, regnare. Quibus prætextibus amotis, reliquos paucis amoliri ſuſcipit, & quidem circa illum, quod *liberandi fuerint Chriſtianorum animi a vanis terriculamentis, ut Deum ſolum, procul vano Diaboli metu, vero animi timore colerent;* eleganter docet, non recentem eſſe expellendi metus Diabolorum ſimulque inferni prætextum; fuiſſe antiquum, ſed eorum, quos Chriſtianos minime conveniat imitari: debuiſſe Bekkerum inter pios & impios diſtinxiſſe, nec metum ineptum & ſuperſtitionis pleniſſimum confudiſſe cum timore, qui prudentia & fide regitur; omnem *inferni & Diaboli* metum impiorum animis expellere, Theologum non oportere, qui novit, quam ſæpe illi ſint ſervandi per metum judiciorum Dei; nec fideles velle ſibi eripi timorem, qui ortus ex infirmitate, & hoſtium ſpiritualium aſtutia & potentia, eos doceat vigilare, armaturam induere ſpiritualem, a Deo ejusque auxilio dependere, quo in timore & tremore ſuam ſalutem peragant, *Phil. II. 12. 1. Petr. V. 9.* De eo autem prætextu, *ut quivis peccatum agnoſcat ſuum, nec temere, ut fit, in Satanam transſcribat*, obſervat, jam antehac Practicorum Theologorum curam fuiſſe, ut hanc hominum carnalium, jam lapſæ Evæ veſtigia ſequentium, ſtultitiam corrigerent; neque opus habuiſſe Bekkerum,

kerum, ut evitata Charybdi in Scyllam incideret, parumque decuiſſe Doctorem, calumnia ex trivio petita Eccleſiæ fidem proſtituere, aut deſerere. Denique circa id, quod prætendit Bekkerus, *ſe Satanæ regnum deſtruere, Reformatis impacto hoc crimine, quod malo Genio faveant, imo ipſius ſint acturi cauſam, ſi obmutire auſint;* notat eum Libertinorum, inprimis Davidis Georgii, conſilia eſſe ſecutum, ipſumque perſpecturum ſero, ſe regnum Satanæ ſuo ſcripto admodum promoviſſe: Reformatos non pro Diabolo, ſed pro Scripturis, pro fide Chriſtiana, pro pietate, pro ſymbolis diſputare, quæ omnia, ſi novus error obtineat, cadant; peſſimum quemcunque errorem ſe tuitum ſemper fuiſſe religionis velamine & pietatis. Refutato ſic omni prætextu, Sect. XXIII. tandem introducit Bekkerum ſic ratiocinantem: *Nullum eſſe locum, qui magis lapſis Angelis conveniat, quam Orcum; non poſſe cogitari, quod malis Spiritibus ſint dilata Dei judicia; Scripturam non dicere, quod ipſis hæc facta fuerit gratia, vel ad converſionem, vel ad moderationem ſupplicii; malis Geniis, qui Mediatorem non habent, nullam ſpem ſalutis eſſe; cur juſtiſſimus Deus eos non confeſtim poſt lapſum orco damnaſſet?* atque ad hæc breviter reponit, Bekkerum non poſſe negare, Satanam mox a lapſu punitum eſſe, quando projectus eſt a facie Dei in hunc ſtatum, ut vel de Deo cogitans contremiſcat *Jac. II, 19.* non ſolum orcum facere Diaboli ſupplicium; & ſi faciat, fuiſſe eum in orco ſemper, quando divinæ juſtitiæ conſcientiam ſenſit, ſi recentiori philoſophemati credamus; juxta illud enim ſpiritus non eſſe in ubi, ſed ipſorum cogitationes vel beatas vel miſeras cœlum ipſis vel infernum efficere: Dæmonem, ſi mox a peccato in orcum debuit relegari, tentationis autorem in Paradiſo eſſe haud potuiſſe, aut ſi permiſſum illi fuit, non obſtante Dei juſtitia, Paradiſum ingredi, ſanctosque homines tentare ac vincere, atque adeo peccatum mortemque in mundum vel genus humanum inducere, quidni credamus, adhuc Deo ſuas conſtare rationes, quare in orbe Satanam inter impios, a ſe victos, dominari concedat, eo gravius puniendum, quo plura in genere humano ſcelera ſit operatus? *Rom. IX, 22.* Poſtquam hæc omnia exegiſſet celeberrimus Sect. XXIV. Autor, S. Scripturæ autoritatem & veritatem contra Spinoſam, aliosq; Anti-Scripturarios ipſumque Bekkerum, ſumma religione tenendam, nec juxta principia rationis Dei verbum exponendum eſſe, optime demonſtrat. In concluſione operis optat, ut Bekkerus tandem ad ſe Sect. XXV. reverſus

reverſo intelligat, quî verum a falſo diſtet, & in quod periculum Eccleſiam ac fidem Chriſtianam conjecerit; ſimulque de Bekkeri libro tum aliorum, aſſeverantium in viri ratiociniis nihil theologici vel philoſophici acuminis reperiri, tum ſuum judicium adjicit, conteſtatus, ſe nihil inveniſſe, quod Minervam ſapiat: ubique repetitam ex Hobbeſio aliisque Libertinis recoctam crambem, convitia in orthodoxos Fratres, ac perpetuam ignorantiam Theologiæ veteris & hodiernæ de miraculis, atque argumentorum ex iis pro religionis veritate deſumendorum. Toti opuſculo Index ſectionum ſubjicitur.

NOVA LITERARIA.

IN Anglia *I. C. De la Croſe* Acta Eruditorum (The Works of the Learned) Anglico ſermone publicare cœperat: ſed eo labore nuper abjecto, totus nunc una cum aliis eſt in Lexico Moreriano in linguam Anglicam transfundendo ac expoliendo. Unde editionem noviſſima Belgica, quam Joh. Clericus adornavit, longe ampliorem & emendatiorem expectare jubemur. *Thomas Hyde* opus de Ludis Schachii aliisque Sinenſium prælo commiſit. *Adrianus Beverlandus*, qui in Anglia hoc tempore commoratur, Locos Communes *Philoſophicos* cum præfatione de Methodo ſtudiorum, nec non libellum, cui titulus: *Batavus in Anglia hoſpes*, editurus dicitur. Inter ſchedas *Pauli Colomeſii*, repertæ perhibentur quingentæ circiter *Iſaaci Voſſii* epiſtolæ, quas cum tempore luci publicæ expoſitum iri ſpes eſt. D. *Smithus* in Patricii Junii Epiſtolis edendis nunc occupatur. Bibliotheca Bodlejana ingens nuper incrementum cepit acceſſione Manuſcriptorum Orientalium, quæ ab *Eduardi Pocockii* hæredibus magno ære Curatores ejus redemerunt. Ex MSS. ejusdem Bibliothecæ Bodlejanæ, *Chronicon* Saxonicum cum Indice Chronologico & Gloſſario Saxonico proxime in lucem prodibit.

In Belgio typis propediem committetur amplum de re nummaria antiqua, Hebræorum, Ægyptiorum, Perſarum, Græcorum, Romanorum, Germanorum, Francorum, Gothorum &c. Opus, autore *D. Hinſen* JCto, Conſule Veſalienſi & Statuum Ducatus Cliviæ Syndico. Quod cum tempore ſequetur Opus aliud ejusdem Autoris Genealogicum, quo nobiliores Ducatus Clivenſis & Comitatus Marcani Familiæ recenſebuntur.

✱)o(✱

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ
Calendis Decembris Anno M DC XCII.

OSSERVAZIONI ALLA SCRITTVRA VSCITA per la primogenitura de' Signori di Forlì nella famiglia Carafa della Spina, &c.

hoc eſt:

Obſervationes ad Scriptum evulgatum pro primogenitura Dominorum de Forulis e Gente Carafæa de Spina; quibus demonſtratur, Principes de Roccella primogenitos eſſe univerſæ familiæ Carafææ, Autore Hyacintho Falleti Arcadi, Patricio Rhegienſi. Anno 1691.

Conſtant plagulis 19. in 4.

INſigne Viri Nobiliſſimi *Blaſii Altimari* opus, de originibus Illuſtriſſimæ Gentis CARAFÆÆ, ſupra p. 401. fuſe ſatis deſcripſimus, nec, quod heic retractemus, ſuccurrit, niſi quod pag. 403. lin. 1. & pag. 407. lin. 25. 26. voces *Fori Livii* in *Forulorum* vocem a benevolo Lectore mutari cupimus. Nam in hiſtoria Carafarum, *FORLI* non ſolenni illa ſignificatione accipiendum eſt pro *Foro Livii*, urbe Romandiolæ, ſed pro caſtello in *Aprutio citeriore*, quod *Forulos* Latine vocant, ad ſimilitudinem oppidi dudum exciſi in *Aprutio ulteriori* inter *Cutiliam* & *Amiternum*, de quo Virgilius l. VII. Æneidos:

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum,
Caſperiamque colunt Foruloſque & flumen Himellæ.

Diximus autem *p. 402. lin. antepenult.* quod ex Bartholomæo II. Carafa, mortuo A.D. 1362, quotquot ſuperſunt hodienum, Carafæ genus ſuum repetant. Hinc enim derivantur lineæ duæ, *Senior*,

cognomento DE SPINA, & *junior*, DE STATERA cognominata. De priori nobis ſermo erit. Hujus autor fuit *Andreas I.* Bartholomæi modo dicti filius, Dominus *Forulorum*. Ei e *Maria de Cornai* nati ſunt ſeptem filii, & in his JACOBUTIUS ſive *Jacobus*, ac CAROLUTIUS ſive *Carolus*. A *Jacobo* originem habent *Principes Roccellæ*, quos inter hodie eminet CAROLUS MARIA CARAFA, Buteræ Princeps, de quo vid. ſupra p.406. lin.6. *Carolum* autem ſatorem ſtirpis ſuæ agnoſcunt Domini *Forulorum*, e quibus hac tempeſtate vigent ADRIANUS VII. CARAFA, & hujus frater ANTONIUS CARAFA Auguſtiſſimi Cæſaris Plenipotentiarius in Italia, prout diximus p. 407. lin. 25-33. Cæteri Andreæ liberi abſque dubio fuere *Galeottus* ſecundogenitus, *Bartholomæus* quartogenitus, *Petrus* quintogenitus, *Nicolaus* ſextogenitus, & *Laurentius* ſeptimogenitus. At quis *primogenitus*, quisve *tertiogenitus* fuerit, de eo in hoc libello, (quem illuſtris *Magliabecbius* benevole nobis transmiſit,) diſquiritur, &, quod clariſſimus Altimarus quoque fecerat, JACOBO *primogenitura* tribuitur.

Hanc itaque ſententiam ſuperiori anno confutare, & primogeniti titulum CAROLO vindicare annïſus eſt *J. F. D. G.* edito ſcripto peculiari, quod *Falletus* noſter (cujus ſtylus Altimariano perquam ſimilis eſt,) integrum ſine mora recudi curavit, adjunctis e regione *ſtricturis* perpetuis, quibus pro *Jacobo* contra *Carolum* ſummo ſtudio decertavit.

p. 19. Provocat *I. F. D. G.* (1) ad *Diploma* Caroli III. Regis Neapolitani, datum A. D. 1383. d. 22. Febr. ac (ſi apographo d. 10. Oct. 1608. a Jo. Baptiſta de Juliis exarato fides habenda,) aſſervatum *in regio archivio magnæ regiæ curiæ Siclæ*. In hoc enim legitur: *Sane Andreas Carafa de Neapoli, Miles, Conſiliarius & fidelis noſter dilectus, Majeſtati noſtræ nuper expoſuit, quod ipſe liberos habet Carlutium Carafam militem, primogenitum ſuum, & alios ſecundo, tertio & quarto genitos poſt eum*, &c.

p. 33. Provocat (2) ad *Teſtamentum* Andreæ I. cujus ἀρχέτυπον membraneum adſervetur apud *Adrianum VII. Carafam* ſupra laudatum, incipiatque: *In nomine Domini Jeſu Chriſti. Amen. Anno a nativitate ipſius milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo primo, regnante sereniſſima Domina noſtra Joanna, Dei gratia, Regina Hieruſalem*

ſalem & Siciliæ, Ducatus Apuleæ, &c. Ibi enim aliquot periodis interjectis legi: *Item dictus teſtator habens filios ſuos legitimos & naturales ex nobili muliere Domina Maria de Cornay uxore ſua ſuſceptos, vz. Dominum Carlutium primogenitum, militem, Galioccium, Bartholomæum, Petrum, Nicolaum, Jacobum & Laurentium*, &c. Et paulo poſt: *In quibus præfatis bonis feudalibus dictus Dominus Carlucius eſt poſt ejusdem Dominæ Mariæ ſuæ matris obitum tanquam filius primogenitus & jure primogenituræ legitime ſucceſſurus*, &c. vz. id eſt *videlicet.*

Provocat (3) ad *conſenſum* Scipionis *Ammirati*, Sylveſtri *Petraſanctæ*, Ducis *Guardiæ in Foſſa cæca*, Philiberti *Campanilis*, Joh. Franc. *Paſqualini*, aliorumque.

Reſpondet *Falletus:* (1) anno 1382 Andream Carafam & Mariam de Cornai ſupplici libello petiiſſe a Rege Carolo III, ut liceret ſibi dividere feuda inter liberos, contra *jus Francorum*, in præjudicium filii primogeniti; ac hinc obtinuiſſe anno eodem 1382. privilegium, quod in *Archivo Siela*, (ſive ædis monetariæ, Italice *la Zecca* dictæ,) in *Reg. R. Caroli III. 1381. 1382. fol. 155.* aſſervetur. In eo autem ita legi: *Sane Andreas Carafa de Neapoli, miles & conſiliarius & fidelis noſter dilectus, & Maria de Cornai ejus uxor, Majeſtati noſtræ nuper expoſuerunt, quod ipſi liberos habent Jacobutium Carafam militem primogenitum; Galeottum, Carolum, Bartholomeum, Petrum, Nicolaum & Laurentium ſecundogenitos.* p. 16.

Et quia privilegium iſtud, (quo *Andreæ* poteſtas facta, inter alia feuda *caſtrum Forulorum*, debitum e *jure Francorum* Jacobutio, transferendi in *Carolutium*,) in præjudicium *Jacobutii* vergebat, Rex ei conceſſit uncias auri centum annuas, durante ejus vita accipiendas, prout conſtat ex regio privilegio in ſupra dicto Archivo, *A. 1382. fol. 372. a tergo*, ubi legitur: *Attendentes igitur grata, grandia & accepta ſervitia, præſtita nobis fideliter per virum nobilem Jacobutium Carafam de Neapoli militem, familiarem & fidelem noſtrum, filium primogenitum Viri nobilis Andreæ Caraczoli Carafæ: attendentesque, quod, ad exauditionis gratiam dicti Andreæ Carafæ, ejus feuda ad ipſum Jacobutium, ut primogenitum poſt mortem ſui patris ſpectantia, noſtro indultu derogantes primogenituræ ordini, ad Virum nobilem Galeottum, aut Carolum, vel alterum ex ſuis ſecundogenitis forſan pervenerint*, &c. Sic *Joannam II.* Reginam in remuneratione *Onufrii*

 Carafa,

Digitized by Google

Carafa Jacobo iſthoc nati, data A. 1419. ac regiſtrata *faſc.92. il 2. fol.218.* dicere: *Vel ad Jacobutium præfati Honufrii patrem & Andreæ primogenitum filium*,&c. Allegat etiam Falletus decreta duo ſupremi Senatus Neapolitani, promulgata die 19. Junii 1557. & die 11. Auguſti 1605, quibus Jacobutii progeniem ac ſigillatim Principes Roccellæ primogenitos eſſe e primogenitis in Gente Carafæa, declaratur. Varias quoque, easque magni momenti, rationes adducit, quapropter *privilegium* illud, (quod *22. Febr. 1383.* datum fertur) ſit ſubleſtæ fidei, æque ac *Teſtamenti* ſupra memoratum *apographum*, cujus loco producit apographum illud, quod ipſi Domini Carafæ A.1579, in cauſa Galeotti Carafæ de Spina & Federici Carafæ de Statera, Sacro Conſilio obtulerint. Incipit hunc in modum: *In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Amen. Anno a nativitate ejusdem milleſimo trecenteſimo octuageſimo tertio. Regnante Sereniſſimo Domino noſtro Carolo, Dei gratia, Rege Hieruſalem & Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ, Provinciæ & Forcalquerii, ac Pedemontis Comite. Regnorum vero anno ſecundo, feliciter. Amen. Die trigeſima Januarii, 6. indictionis Neap.* Et poſt aliquot periodos: *Idem dictus Teſtator habens filios ſuos legitimos & naturales ex nobili muliere Domina Maria de Cornay uxore ſua ſuſceptos, vz. Dominum Jacobutium primogenitum militem, Galeoccium, Carlutium, Bartholomæum, Petrum, Nicolaum & Laurentium*, &c. Et porro: *In quibus præfatis bonis feudalibus dictus Dominus Jacobutius eſſet poſt ejusdem Dominæ Mariæ ſuæ matris obitum tanquam filius primogenitus & jure primogenituræ legitime ſucceſſurus* &c. Ac poſt alia: *In omnibus bonis feudalibus hæredem inſtituit dictum Dominum Carlutium tertio genitum.* Præcipue facere videtur contra *J. F. D. G.* quod Andreas *aſſenſum regium* diſponendi circa feuda in præjudicium primogeniti, obtinuerit, non a *Joanna* Regina, ſed demum a *Carolo III.* Rege; unde non jam *A. 1371*, ſed demum *A. 1383.* potuit teſtamentum condere in præjudicium Jacobutii.

p.18. p.133-145. p.30.

Ad *teſtimonia Genealogorum* Falletus reſpondet, tum non deeſſe alios, Jacobutio primogenituram tribuentes; tum ex allegatis autoribus quosdam Carolum quidem facere primogenitum, ſed improlem, adeoque nihil juvare Forulorum Dominos; denique eorum autoritatem non tanti eſſe, ac diplomata e *Sicla regia* producta.

Appro-

Digitized by Google

Approbat autem ſine dubio *Hiſtoriam* adverſarii de Dominis Forulorum, ad ipſius ANTONII Cæſarei Plenipotentiarii & Generalis Campi-Mareſchalli recentiora geſta pertextam, quia ad eam nihil ſtricturarum adjicit, niſi quando hos Forulorum Dominos primogenitos Caraſæ Domus eſſe adverſarius aſſeverat.

M. CHRISTIANI JUNCKERI DRESDENSIS Schediaſma hiſtoricum de Ephemeridibus ſive Diariis Eruditorum in nobilioribus Europæ partibus hactenus publicatis.

Lipſiæ, ſumtibus Joh. Frid. Gleditſch, 1692. in 12.
Conſtat plagulis 20.

CUm varia extent Diaria, quibus Theologi, Jureconſulti, Medici, Philoſophi, aut obſervationes ſuas, aut excerpta ex aliorum libris recens editis per menſium intervalla congeſſerunt ac cum orbe literato communicarunt, hiſtoriam eorum omnium hoc ſchediaſmate condere aggreſſus eſt doctiſſimus Autor, bonis quibusvis de meliori nota commendandus. Opuſculum ſane nec lectu injucundum, nec inutile eſt, etſi non nullis heic illic ſupplementis egeat. Apponemus aliqua ſpeciminis loco, quum ea ratione & Actis, quæ colligimus, Eruditorum facem accendere liceat. Anno 1684. menſibus Januario ac Februario apud Belgas prodiere duæ ſectiones hiſtoriæ criticæ novorum librorum, ſub titulo: *Mercure ſçavant*, quod eſt, *Mercurius eruditus*. Autor latuit Noſtrum, quod non vidiſſet editionem alteram *Novorum* Reipublicæ Literariæ Bælianorum, ubi in monito præfixo menſi Majo A. 1684. famam percrebuiſſe dicitur, quod opus illud in acceptis ferendum ſit *Nicolao de Blegny*, chirurgo Ducis Aurelianenſis, & *Galterio* (Gautier) Medico Niortenſi. Vel eo autem nomine memorabilis videtur Mercurius iſte, quod menſe ſequenti Martio anſam hinc arripuerit Vir Clariſſimus *Petrus Balius*, elegantiſſima illa Nova Literaria Roterodamenſia edendi, de quibus egimus A. 1685. p. 510. 511. & A. 1687. p. 32. Loco poſteriori de *Bibliotheca univerſali hiſtorica* ſimul diſſeruimus, A. 1686 Amſtelodami edi cœpta, nec vane conjecimus *Johannem Clericum*, Genevenſem, Profeſſorem Amſtelodamenſem, autorem ejus eſſe. Ignorabamus eo tempo-

re, laboris iſtius ingenioſi partem vindicare ſibi *Joannem Cornandum de la Croſe*, Gallum, cujus & in Novis literariis menſe Nov. A. 1692. nuperrime mentionem injecimus. Uti vero *Cornandum* ab operis ſocietate excluſerit vertente tempore clariſſimus Clericus, ipſemet ſuſe memorat in præfamine tomi XXI. Bibliothecæ ſuæ. *Baſnagius* ille, cognomento Bellovallius, (De Beauval) Jureconſultus quondam Rotomagenſis, nunc Roterodamenſis, autor Hiſtoriæ Actorum Eruditorum (*hiſtoire des ouvrages des Sçavans*) alius omnino eſt a *Jacobo Baſnage*, Eccleſiaſte Roterodamenſi, fratre ſuo, (cujus cum Andrea Arnoldo & Jacobo Benigno Boſſueto controverſias vidimus A. 1685. p. 511. A. 1690. p. 392. 472. 517. A. 1691. p. 571.) & a *Samuele Baſnagio Flottemanvillæo*, eccleſiaſte Zutphanienſi, eorum agnato, cujus in Cæſarem Baronium animadverſiones hoc anno 1692. recenſuimus.

Schediaſmati ſubjungitur *appendix, centuriam fœminarum eruditione & ſcriptis illuſtrium exhibens; collectam ab eodem Junckero.* Equidem, quæ p. 43. n. 33. extat, *monialis Gandersheimenſis*, eadem eſt cum *Hroſvita*, de qua p. 45. n. 45. At, ut hunc defectum farciret, aliquot ſupernumerarias Autor adjecit, e quibus eſt etiam *Catharina Senenſis, aut Genuenſis*, ſive, ut accuratius loquendum, *Catharina, tum Senenſis*, ſeculo XIV. clara, *tum Genuenſis*, quæ anno 1510. obiit, de qua videſis libellum Coloniæ, (aut potius, ni fallimur, Amſtelodami) A. 1691. in 12. impreſſum: *La Theologie de l'amour, ou la vie & les oeuvres de S. Catherine de Genes*, id eſt, Theologia amoris, ſive vita & opera Catharinæ Genuenſis.

PETRI APOLLONII COLLATINI PRESBYteri Novarienſis Heroicum carmen de Duello *Davidis & Goliæ, Elegiæ, & Epigrammata.*

Mediolani, 1692. plag. 4. in 8.

SCriptoris hujus vix ulla ad nos antea pervenerat notitia, præter eam, quæ debetur editioni poematis *de excidio Hieroſolymorum*, quod Adrianus vander Burch Antverpiæ A. 1586 recudi fecit, excuſum antehac Mediolani A. 1481, & Pariſiis 1540 opera Jo. Gagnæi. Sane ipſum & ætatem ejus non ſatis exploratam habuiſſe Collectores Biblio-

Bibliothecæ Patrum, ut & Ricciolum, inde patet, quod in ſeptimum, aut octavum ſeculum ab iis rejectus is fuerit, cum decimo quinto eum vixiſſe conſtet e Voſſio. Ut autem magis innoteſcat omnibus, pro ſuo in Scriptores cujusvis ætatis ſtudio jam effecit doctisſimus Ant. Magliabecus, qui Andreæ Puſterlæ, Ambroſianæ Bibliothecæ præfecto Poëma Apollonii hujus de pugna Davidis cum Goliatho, eique ſubjectum carmen epicum *Chriſti crucifixi querelam* ad Judæos complexum, & *elegiam* ruris & agriculturæ amœnitatem decantantem, nec non pluscula *epigrammata*, ſuppeditavit; ex Bibliotheca farraginem hanc depromens, cui præeſſe ipſum & eruditi paſſim gaudent, quos officioſitate ſua demeretur, & SerenisſimusHetruriæ Princeps juſſit; ad cujus majorum quendam, Laurentium de Medicis, civem adhuc Florentinum, poëmata hæc Apollonius miſit. Faſciculum hunc poematum, quæ enumeravimus, Puſterla Lazaro Auguſtino Cattæ Jureconſulto Novarienſi commiſit, qui ea typis ſubjecit, & effecit, ut ab omnibus legi poſſint, quorum deſiderium moverat Jo. Mabillonius in *Tomo I. Muſei Italici p. 144.* ſibi ab illuſtri Magliabeco conceſſa hæc Apollonii carmina memorans. Neque tamen ea epigrammata in collectione hac comparent, quæ doctiſſimus monachus ἀπόδημος in Pauli II & Sixti IV ſepulchra ab Apollonio ſcripta indicat. Ex editis autem, ut Lector qualemcumque guſtum eorum habeat, iſthoc epigramma decerptum huc ponere viſum eſt, quod in mala Cydonia ſcriptum *p. 32.* exhibetur:

Prima genas veſtit nobis lanugo: nec ulla
Aſperior poſthac tempore barba venit.

L' HISTOIRE D' EMMANVEL PHILIBERT Duc de Savoie. i. e.

Hiſtoria Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudiæ, Gubernatoris Belgicarum provinciarum generalis.

Amſtelodami apud Jacobum le Noir, 1692. in 8.
Conſtat plag. 17.

AUtor, qui dedicationi ad Serenisſimum & Potentisſimum *Electorem Bavariæ*, hodiernum Belgii Gubernatorem, nomen ſubſcri-

ſubſcripſit *Demonpleinchamp*, hiſtoriam hanc Principis, ſuperiori ſeculo celeberrimi, ob magnitudinem rerum geſtarum & jucundam pariter ac ſtupendam varietatem eventuum in præfatione mirifice commendat; deinde titulum Ducum Sabaudiæ explicat, brevi quadam provinciarum, unde petitus eſt, deſcriptione; ſummaria quoque librorum quinque, quos tractatus hic complectitur, ſubjungit. Incipit narrationem ab anno 1528. quo natus eſt Princeps, & continuat ad annum 1580. quo idem denatus eſt. Materteram habuit Dux *Eliſabetham Luſitanicam*, Caroli V. Imperatoris conjugem. Tam arcta cognatio acceſſum ei in prima juventa ad aulam Cæſaream armorumque exercitium peperit, in quo quid præſtiterit, ex hiſtoricis illius temporis ſatis intelligitur. Nec indiligenter illos evolvit & enucleavit Autor, eos tamen plerumque ſecutus, qui Proteſtantibus ſunt infenſiſſimi, quapropter nec ab erroribus, quos illi errarunt, immunis. Poſt finitam, ut diximus, quam cœperat, hiſtoriam, *Libro quinto* de habitu corporis & animi morumque Herois ſui commentatur, & notabilia quædam ejus dicta & facta ſingulariter recenſet; inter alia etiam nuptias cum *Margareta Franciſci I.* Galliæ Regis filia, hujusque laudes. Ex hac unicum ſuſcepit filium *Carolum Emanuelem*: ex pellicibus liberos plures, quorum nomina & poſteri deſcribuntur. Additur denique compendium rerum a nepotibus & pronepotibus geſtarum, usque ad eum, qui nunc rerum potitur, Serenisſimum nempe Sabaudiæ Ducem, *Victorem Amadeum*, cujus Celſitudini, clientelæ & fœderis nexu Auguſtisſimo Imperatori noſtro, magnisque aliis belli adverſus communes hoſtes Gallos Sociis junctæ, fauſta omnia apprecari fas eſt.

LA POETIQUE D' ARISTOTE.

hoc eſt;

Poëtica Ariſtotelis, Gallice reddita, & Annotationibus in totum opus illuſtrata a Dacerio.

Pariſiis apud Claudium Barbinum 1692. 12.

Conſtat plag. 24.

Quemadmodum in univerſum bonæ literæ multum *Ariſtotelis* debent induſtriæ, nec illis quidem diffitentibus, qui ab ipſius

ipſius ſcitis diverſum & olim tenuerunt, & nunc ſentiunt: ita de *Arte Poetica* mirifice imprimis meritus eſt, ut pote quam, hucusque in exemplis tantum conſpicuam, ſolidisſimis regulis incluſit: qua quidem in re eo magis commendandus & admirandus ejus labor eſt, quia, cum in expoliendis reliquis diſciplinis, imprimis Rhetoricis, haberet fere, quos ſequeretur, hic primus viam ab aliis intentatam iniverit, & feliciſſimo ingenio adjutus ſingula quam accuratisſime perveſtigata tradiderit, ut per totum vitæ ſpatium in hoc unico ſtudio elaboraſſe videri queat. Teſtari illud luculenter poſſunt perfectisſimi operis æſtimatæ ab eruditis admodum de Poetica, quas posſidemus, reliquiæ. Multa enim in eadem deſiderari temporis injuria nobis ſubducta, fidem facit, quod alibi de affectuum purgatione, & de variis ridiculorum generibus, in Arte Poetica ſe docuiſſe meminerit, quæ nuſpiam in eadem hodie conſpiciuntur: cumque in frontiſpicio promittat, ſe & de Poëſi in genere, & de ſingulis ejus partibus dicturum eſſe, hic ſolum de *Tragœdia* & *Epopœia* eum egiſſe appareat. Equidem quod ejusdem hujus fœtus natales Ariſtoteli ſint adſcribendi, ſubdubitavit olim *Joachimus Camerarius* noſter, exiſtimans, iſta quæ de hoc argumento circumferuntur, vel Poëtices Ariſtotelicæ compendium eſſe, vel cujuspiam alterius ignoti partum, Stagiritæ cognominis. Sed præterquam, quod hunc librum pro genuina Ariſtotelis ſobole agnoverint ex antiquioribus Philoſophi præſtantisſimi; ipſa verborum conciſa brevitas dictionisque caſtitas, ac tota libri ſtructura, quæ omnia in reliquis Ariſtotelis alias obſervantur, ſuo eum auctori ſatis vindicant. Cæterum quum plurimi fuerint, qui vel hoc argumentum de *Tragœdia* & *Epica* ſeparatim perſecuti ſint, ut jamdiu *Danielis Heinſii de Tragœdia conſtitutione* liber, & *P. Boſſu de Poemate Epico* tractatio inter cæteros orbi erudito innotuerunt; vel vertendæ in ſermonem Latinum huic Poëticæ aut commentariis etiam illuſtrandæ manum admoverint, ut inter commentatores Latinos *Victorius*, inter Italos *Caſtelvetro* ſuum hanc in rem adhibuere ingenium; vel eam in ſynopſin miſerint, quod fecit, dum apud nos Poëſin profiteretur, magni nominis poſtea Theologus, *Fridericus Rappoltus*, cujus nunc opera Theologica ſub prelis noſtris ſudant, propediem in publicum proditura: nondum tamen iſta ad genuinum ejus intellectum ſufficere viſa ſunt

clariſſimo *Dacerio*. Quapropter, quod in aliis antiquitatis monumentis egit, librum hunc Ariſtotelis & in linguam Gallicam fideliter ac perſpicue tranſtulit, & quæ obſcuritate in textu laborare videbantur, doctis animadverſionibus clariora efficere ſtuduit, ea maxime, quæ ad rem Scenicam & Tragœdiam veterem referuntur; præmiſſo toti libro eleganti eaque prolixa ſatis præfatione, in qua multa ad inſtitutum pertinentia delibat. Cum enim adverſus diſciplinarum regulas aliqui paulo iniquiores ſint, naturalem ingenii bonitatem & impetum animi ſecuti, exiſtimavit Dacerius, neceſſitatem ſibi afferri, ut genuinis ex rationibus demonſtraret, & Poëticam artem eſſe, & artem illam eſſe inventam, & artis hujus regulas tam certo ab Ariſtotele ſuppeditari, ut nulla alia via ad poematis ſcribendi gloriam procedere aliquis *poſſit*. Id ut præſtet, primum altius Poëſeos repetita origine, inventam eam eſſe docet, ut & religioni & bonis moribus formandis inſerviret; unde colligi, quod cum certum ſcopum habeat, artibus utique ipſa ſit accenſenda. Deinde regulas artis, & ab Ariſtotele quidem adinventas eſſe, neminem addubitaturum, qui & auctorem regularum, & tempus quo ſcriptæ ſunt, & rationem ſecundum quam extructæ, & quem apud diverſas gentes variis temporibus effectum habuerint, conſideraverit. Ex his duo ſequi affirmat, nimirum regulas, & quod jucundum eſt ac placet, non poſſe res eſſe ſibi repugnantes; cum regulæ ex nullo alio fonte profluxerint, quam ex eo, quod placet, ac in nullum alium finem ipſæ adhibeantur, quam ut ſuaviter aliquis reliquorum in animos influat: & ipſam Poëſin ad homines inſtruendos ac in utilitatem hominum *introductam*, quorſum inprimis faciat Tragœdia, ut tamen uſus ejus ab abuſu *ſollicite diſcernatur*, quod Auctor ipſe pluribus hic præſtitit. Poſt hæc rationem verſionis & inſtituti reddit, commemorans inſimul, quos potiſſimum Commentatores præ oculis habuerit; reſpondens etiam ipſorum objectioni, qui Commentatores Grammaticorum & Philoſophorum in morem Ariſtotelem interpretari inquiant, qui quidem, cum eruditionis multum, experientiæ theatralis parum poſſideant, doctiores lectores reddere, arti vero ipſi exiguum lumen conciliare poſſint. Inde aliqua de vita Ariſtotelis commentatur, & ex temporum rationibus annotat, ut Ariſtotelis ævo mirum quantum Tragœdia floruerit; ut poſtea flacceſcere inceperit; ut tempore Auguſti refloruerit; poſtmodum

modum per tot ſeculorum decurſum iterum quaſi ſepulta: usque dum noſtris temporibus opera *Cornelii* & *Racini*, Gallorum (addere poterat, Andreæ Gryphii & Caſpari Lohenſteinii, Germanorum, quorum eximia opera magna in admiratione apud nos ſunt,) reſuſcitata veluti fuerit. De Annotationibus ipſis ut aliquid dicamus, prolixitatis evitandæ ſtudium prohibet.

SEVERAL CASES OF CONSCIENCE, RESOLved by Dr. Thomas Barlou. i. e.

VARII CASUS CONSCIENTIÆ EXPLIcati per Thomam Barloum S. Th. D. nuperque Lincolnienſem Epiſcopum.

Londini apud Daviſium, 1692. in 8. Conſtant plag. circiter 26.

Vt *Roberti Sanderſoni* olim in eadem Epiſcopali ſede conſtituti memoria, eruditisſimo de obligatione conſcientiæ & juramenti opere, nec non variis caſibus conſcientiæ ſolutis, ad poſteros defertur: ita hujus quoque Præſulis nomine præſentium Caſuum publicationem non indignam fore, arbitratus eſt editor. Quamvis enim pauciſſimi ſint, diverſis temporibus ab amicis Autori propoſiti, eo tamen judicio ventilati & definiti ſunt, ut non immerito collecti & publica luce donati videantur. Sunt autem ſequentes: *An tolerandi diſſidentes a fide? An Rex capitis pœnam dimittere poſſit homicidii reo? An diſſolvi queat matrimonium timore contractum? An Judæi tolerandi? An imagines in templis erigendæ? An Dominium fundetur in Gratia?* De ſingulis quæ ſit Autoris ſententia, breviter trademus.

A *tolerantia diverſarum religionum*, quam dicit eſſe Magiſtratus politici, non vero eccleſiaſtici opus, excludit 1. Atheos. 2. Anabaptiſtas, Quakeros, & omnes Magiſtratui infenſos, aut cum Bellarmino de Rom. Pont. lib. V. cap. 6. aſſerentes: *non poſſe quidem Papam ut Papam ordinarie Principes deponere; poſſe tamen mutare regna, & uni auferre, & alteri conferre, tanquam ſummum Principem ſpiritualem, ſi id neceſſarium ſit ad animarum ſalutem.* Tales enim indignos eſſe, qui tolerentur, cenſet, ob pericula ab ipſis Magiſtratui imminentia. Non tamen omnes vult excludi Pontificios; opina-

 tur

tur enim multos eſſe, qui non quidem ex religionis ſuæ principiis, ſed naturæ ſuæ benignitate, ab ejusmodi abhorreant dogmatibus. 3. Excludit etiam Adamitas, promiſcuum fœminarum uſum exercentes, omnesque alios contra naturæ legem peccantes. Tolerandos autem cenſet, qui vel doctrina, vel diſciplina, ab illa religione diſſident, quæ legibus regni ſtabilita eſt, & quiete vivunt: liberum quoque iis religionis ſuæ exercitium permittendum eſſe, nec ad aliam amplectendam cogendos. Hanc ſententiam ſuam ut defendat, variis reſpondet objectionibus, illi præprimis ex Luc. XIV. 23. petitæ. Vocem ἀνάγκασον cum Grotio de inſtantia vocantis explicat, & ex Theophylacto refert: Spiritum S. uſum voce hac, *ut ſciamus magna virtutis Dei eſſe, gentes credidiſſe*; & denuo: *admirabilem translationem ſignificare volens, neceſſitatem nominavit.* Obſervat deinde, apud Gratianum cap. de Jud. 5. Diſt. 45. violentum convertendi modum improbari; nec profeciſſe eo Reformatores quicquam ait: *creſcit enim adverſis fides, & Martyrum ſanguis, non hæreticorum, ſemen eſt Eccleſiæ.* Unde opinatur, Pariſienſem lanienam plures in una nocte feciſſe Proteſtantes, quam omnia Calvini opera, ex eo, quo prodierunt, tempore. In eundem finem Eraſmi de Monacho Carmelitano, hæreticæ pravitatis (ut inquiunt) Inquiſitore, dictum allegat tale: *Ubicunque ſævitiam exercuit Carmelita, ibi diceres factam fuiſſe hæreſeon ſementem.* Tolerantiam hæreticorum econtra felicius eſſe medium ad ipſos convertendos, quam perſecutionem, judicat. Quæ hic interſerit, ad extenuandam hæreticorum impietatem, qualia ſunt: ignorari, quatenus peccaminoſa ſit hæreſis; *peccatum non eſſe peccatum*, niſi ſit voluntarium; item, veniam habebunt propter *infidelitatem* (gentes puta) damnabuntur propter peccata contra naturam; aliis examinanda relinquimus. Illud tamen ut adſcribamus, indignum non eſt, vocem αὐτοκατάκριτος Tit. III. 10. etiam reddi poſſe *a ſe ipſo ſeparatus*, neque ſolum *a ſe ipſo condemnatum* ſignificare; ſimplex enim κρίνω a Stephano etiam per *ſecerno* explicari. Unde Hieronymus in h. l. *Hæretici in ſemet ipſos ſententiam ferunt, ſuo arbitrio de Eccleſia recedentes.* Concludit tandem, poſſe diverſos a religione compelli a ſummo Magiſtratu ad illa media, per quæ veritatem illius cognoſcere queunt, e. g. ut conciones, diſputationes audiant, iisque ad examen veræ falſæque fidei adducantur, ſe-

cundum

cundum illud Apoſtoli: *Omnia probate, & quod bonum eſt, tenete.* Ulterius vero procedere nulli licere ſtatuit: *Hoc enim ad irreligioſitatis elogium concurrit, ut non liceat mihi colere quem velim, ſed cogar credere quem nolim*; ut loquitur Tertullianus.

Alterum conſcientiæ Caſum: *An Rex homicidam impunitum dimittere, vel etiam mortis ſupplicium prorogare poſſit?* affirmative definit Autor, idque in honorem Regiæ Majeſtatis, cujus poteſtatem aliquos immerito extenuaſſe queritur. Rationes palmariæ ſunt, quoniam neque humanum neque divinum jus alterutrum prohibuerit; lex vero Moſaica Num. XXXV. 31. aut Judæos tantum ſpectet, aut minores tantum Magiſtratus, non vero ſummam in regno poteſtatem: unde nec Davidi vitio verti dilationem pœnæ Joabo debitæ, nec veniam Abſoloni conceſſam. Ait etiam poſſe dari tales temporum perſonarumque circumſtantias, quæ dilationem ſententiæ triſtis non ſolum licitam, ſed & neceſſariam faciant; & pariter poſſe dari caſus ejusmodi, in quibus dimiſſio pœnæ capitalis eundem bonum finem conſequi valeat, ac ejusdem irrogatio. Ad objectionem ex Gen. 9. 6. de fundendo ſanguine ejus, qui ſanguinem effuderit, reſpondet, non magis hoc præceptum omnes obligare, quam illud de ſanguine non edendo.

Tertius Caſus ita ſe habet. Gallina nubit Patrimoniali anno 1664, cohabitat ipſi menſes octodecim ſine proteſtatione aut querela, paritque, ex ipſo gravida, filiam. Anno 1666 coram Archiepiſcopo Turinenſi queritur Gallina, ſe a patre ſuo ad hoc cum Patrimoniali connubium coactam fuiſſe; petit igitur divortium & impetrat. Anno 1671, Patrimoniali adhuc vivente, nubit Cottingtonio, eundemque in Curia de Arcubus pro marito ſuo venditat. Fertur hic ſententia, teneri Cottingtonium ipſi cohabitare. Jam quæritur, an divortium, ab Archiepiſcopo conceſſum, ſit pro legitimo habendum, & num ſalva conſcientia Cottingtonius cum Gallina tanquam uxore ſua vivere queat? Negat Autor (1) quia metus reverentialis ſive obſequium reverentiæ paternæ debitum, matrimonium non dirimit. (2) quia metus hic per ſubſequentem tranquillam cohabitationem fuit purgatus. Quæritur porro: an hæc divortii ſententia Archiepiſcopi Turinenſis, in Anglia reſcindi poſſit? Reſp. affirmando. (1) quia Gallina & Cottington nunc in Anglia vivant.

 (2) hæc

(2) hæc ſententia ipſo jure nulla ſit. (3) in cauſa Henrici VIII. non tantum Archiepiſcoporum, ſed ipſius Pontificis ſententia, in Anglia fuerit examinata & rejecta. (4) leges Anglicanæ omnem Roma petitam diſpenſationem irritam declarent. Statut. 24. Heinric. VIII. cap. 12. Huic Barloi ſententiæ ſubjunguntur aliorum Theologorum JCtorumque, ipſius etiam Sorbonnæ judicia, idem divortium improbantia, & Cottingtonio ſuadentia, ut deſerat Gallinam, nec ſecundum ſententiam Curiæ de Arcubus, quæ Archiepiſcopi Turinenſis diſpenſationem non examinaverit, ipſi cohabitet.

Ad quæſtionem *de Judæis tolerandis* affirmative reſpondet, argumentis variis innixus. Urget tolerationis commodum. Ex Cooki enim Inſtit. part. 2. p. 502 refert, intra ſeptem annos, a quinquageſimo Heinrici III. ad ſecundum Eduardi I. annum, de Exitibus *Judæorum* collecta fuiſſe 420000 libr. 15. ſ. 6. d. quæ ſumma nunc efficeret 1260000 libras. Monet, Judæos olim expulſos admodum inhumaniter & barbare fuiſſe habitos; poſſe igitur a Republica, quæ nunquam moritur, ſatisfactionem & reſtitutionem exigere, tenerique illorum, qui Judæos olim ejecerunt, nepotes amica *receptione damna* tunc ipſis illata reſarcire. Addit, ipſos Judæos in republica ſua bene conſtituta gentes toleraſſe, nec niſi ad Noæ præcepta adegiſſe. Quod autem aſſerit, in nullis hiſtoriis legi, ſedulos unquam fuiſſe Judæos in acquirendis Proſelytis, excidit erudítiſſimo viro, non perpendenti, quod Chriſtus hoc ipſum Judæorum ſtudium notaverit, Matth. XXIII. 15. ad quem locum vide ante alios Schikardi Jus regium p. 324. & Carpzovium in notis. Illud fortaſſis etiam *cenſuram* merebitur, quod infidelitatem Judæorum extenuans, Deo ferme *omnem ejus* culpam intentet, quaſi corda ipſorum aperire nolit. Conditiones receptionis ipſorum ex Imperatorum Pontificumque Decretis ſequentes proponit, locis, unde depromptæ ſunt, in margine citatis. 1. Ut contra legem naturæ quicquam facere illis non permittatur. 2. Chriſtum non blaſphement, nec Evangelium ejus. 3. infantes Chriſtianos non circumcidant; exerceant, non propagent religionem ſuam. 4. ad dignitates admittantur nullas. 5. Judæus actor vel reus forum ſequatur Chriſtianum. 6. matrimonia cum Chriſtianis non contrahant. 7. divortia non permittantur. 8. neque polygamia. 9. Judæus converſus ab ipſis nulla afficiatur injuria. 10. reparent

parent ſynagogas veteres, non extruant novas. 11. ſervos, ancillas aut obſtetrices ex Chriſtianis non habeant. 12. feſto paſſionis Chriſti in publicum non prodeant. 13. non incedant tali veſtitu, qualem Chriſtiani gerunt. 14. medicinam non exerceant. 15. nec militiam. 16. uſuras ſecundum regni leges exerceant. 17. ad amica colloquia & diſputationes de fide admittantur, ſpe ipſos convertendi. Specialis Angliæ lex eſt inter Eduardi Confeſſoris 29, ad Judæorum usque expulſionem, quæ anno 18. Eduardi I. accidiſſe dicitur, obſervata, *quod omnes Judei, ubicunque in regno ſunt, ſub tutela & defenſione Regis ligea debeant eſſe; nec quivis eorum alicui Diviti poſſit ſe ſubdere, ſine Regis licentia. Judei enim & omnia ſua Regis ſunt. Quod ſi quisquis detinuerit eos, vel pecuniam eorum, perquirat Rex, ſi vult, tanquam ſuum proprium.* Memoratu quoque digna Lutheri vox Autori citata: *Se propter unum Judæum crucifixum, omnibus favere Judæis.*

Caſus *de Imaginibus* talis eſt. Ex plebe quidam in Parochia Multonienſi, ſub prætextu adornandi templi, 1. eraſerunt Scripturæ dicta parietibus inſcripta. 2. ſine Superiorum approbatione, quinque vel ſex Apoſtolorum imagines erexerunt, & ne, qui opere hoc offendebantur, quicquam auderent contra ipſos, a Cancellarii Lincolnienſis Vicario, poſt factum, petierunt confirmationem ejus quod fecerant, & impetrarunt. 3. Vice-Cancellarii autoritate fulti, tredecim Apoſtolorum (Paulum adjunxerant) imagines erigunt, Petrum ſupra Decalogi præcepta, Paulum ſuper Regis inſignia collocantes, & Spiritum ſanctum in columbæ ſpecie iis ſupereminentem, Moſen cum cornibus &c. 4. ab Epiſcopo tandem totius actionis ſuæ approbationem petunt, qui denegat. 5. Cancellarius irritam declarat Vicarii ſui confirmationem. Illi igitur, qui erexerant imagines, ad Curiam de Arcubus appellant, coram qua, ut narrat Editor, Autor noſter tum Lincolnienſis Epiſcopus cauſam dixit, hacque Diſſertatione prolata ſe defendit. Sunt autem rationes ejus, contra imaginum erectionem productæ, ut plurimum Eccleſiæ Anglicanæ Statuta, reperienda in Corpore Homiliarum autoritate Eliſabethæ Reginæ collectarum, parte III Homiliæ contra idololatriæ pericula. Quoniam enim Homiliæ iſtæ variis Jacobi I. ſtatutis, Parlamenti etiam & Congregationum variarum decretis confirmatæ ſunt; omnes denique Eccleſiæ Angli-

Anglicanæ Clerici, & in Academiis honorum titulos ſuſcipientes, Cancellarii, Commiſſarii & Officiales tenentur iis ex animo aſſentiri & ſubſcribere, absque omni gloſſa aut propria interpretatione; qui vero iis contrarium ſtatuunt, ipſo facto excommunicantur, & ſi Clericus ſit, beneficio privatur, quo fruitur: concludit, homini utique licere nulli erigere imagines, in Homiliis hiſce apertis verbis prohibitas.

Quæſtionem ultimam, *an Pontificii doceant, Dominium fundari in Gratia?* ſic reſolvit: Concilium Conſtantienſe damnaſſe quidem hanc propoſitionem in Huſſo & Wiclefo: *Dominium fundatur in Gratia*; nec quenquam ſibi cognitum eſſe inquit, ex Pontificiis Doctoribus, qui eam totidem verbis affirmet: attamen ipſo facto exercere Romanos theſin hanc, perhibet, imo aliis ſed æquipollentibus docere verbis. Sic Thomas Aqv. 2. 2. q. 12. a. 2. dixit: *Principibus apoſtatis non eſt obediendum.* Alphonſus a Caſtro de juſta hæreticorum punitione Lib. 2. cap. 7. oper. p. 1244. ſcripſit: *Propter hæreſin pater amittit jus, quod habuit ſuper filios, & Dominium Politicum amittitur per hæreſin, ita quod Rex factus hæreticus, ipſo jure eſt Regno ſuo privatus & Dux ſuo Ducatu &c. Bona hæreticorum ſunt ipſo jure confiſcata,* habetur in Leg. cum ſecundum 19 de hæreticis.

THE STATE OF THE PROTESTANTS OF IRELand, under the late King James's Government.

i. e.

Status Proteſtantium in Hibernia, regnante *Jacobo* II. Editio tertia, cum appendice.

Londini apud Rob. Clavell, 1692. in 8. plag. 29.

Autor hujus libri Anonymus in limine de activa paſſivaque ſubditorum obedientia quædam præfatus, in eo totus eſt, ut doceat, quomodo Jacobus II. anniſus fuerit Proteſtantes in Hibernia perdere & penitus delere; Proteſtantes autem diutiſſime fideliter ipſi adhærentes, tandem coacti fuerint liberationem a Deo per Principem Arauſionenſem oblatam acceptare, idque ſine omni rebellionis macula. Affirmat igitur, licet impoſſibile videri poſſit, Regem velle

velle ſubditorum ſuorum ruinam, Jacobum tamen Regem ad tam pernicioſa conſilia deductum fuiſſe; unde vox ejus vulgata: p. 15.
malle ſe Martyrem mori, quam non propagare & confirmare religionem ſuam; & melius ſibi fore, hoc in effectum deducto, poſtero ſtatim die mori, quam conſiliis irritis quinquaginta annis ſuperſtitem eſſe. p. 50.
Ut ergo proſpere ſuccederet opus hoc, officiis (ut Anonymus hic, penes quem ſit fides, refert) in Hibernia ejusmodi præfecit homines, qui 1. p. 25.
eſſent egeni, adeo ut quidam vix congruas muniis ſuis togas parare p. 27.
potuerint. 2. imperiti. 3. improbi multorumque criminum rei. 4. p. 30.
nullo regni amore affecti, ſed e contrario, odio illud habentes. 5. vi legum inhabiles. Milites Proteſtantium confeſſioni addictos exauctoravit; equos, arma & veſtes, propriis acquiſita ſumtibus, ademit, Pontificiisque dedit: ipſe Ormundiæ Dux dimiſſus eſt, inque locum ejus ſuffectus Richardus Talbot, tunc Chiliarcha, poſt Comes, & de- p. 59.
nique Dux de Tyrconnel. E dicaſteriis ejecti Proteſtantes, nulla p. 83.
deinde juſtitiæ beneficia expectare potuerunt. Opificum colle- p. 89.
giis ademta privilegia vetera, & nova conceſſa, ea arte, ut Papiſtæ Proteſtantibus dehinc prælati, hos paulatim deprimerent, omnibusq; commodis exuerent. Mercaturæ nervi inciſi. Libertates Nobilium p. 93.
aut imminutæ, aut ſublatæ. Arma Proteſtantibus adempta eo ipſo p. 109.
tempore, quo ſive vere ſive falſe, generalis timebatur internecio. Moneta ænea viliſſimi pretii Proteſtantibus obtruſa, iisdemque quanti p. 152.
vendere merces ſuas deberent præſcriptum, omnem interea uſuram Pontificiis exercentibus. Decretum Reſtitutionis anno 15. Caroli II. p. 161.
ſancitum, & Explanationis biennio poſt ſubſecutum, quo Proteſtantibus certis conditionibus addicta fuerunt Pontificiorum bona, ob rebellionem & lanienam anno 1641 exercitam ipſis ademta, ſublatum eſt per Decretum Abrogationis in Hiberniæ Parlamento conditum; quo Pontificii in bona ſua reſtituti, Proteſtantes iisdem privati ſunt. Nec tantum bona eorum aliis ceſſerunt, verum etiam p. 187.
vita maximis periculis expoſita fuit. Religio ſic extirpari cœpit. Scholis Jeſuitæ præfecti ſunt aut alii Romano-Catholici, ut in urbe p. 217.
Kilkenni factum, ubi Ormundiæ Dux fundaverat ditaveratque ſcholam. Academiæ Dublinenſis cives ejecti, privati prius reditibus p. 219.
388. librarum annuarum ab Eliſabetha Regina legatis & ex ærario regio pendendis, eam ſolum ob cauſam, quod Collegam Pontificium, qui

Cccc juramen-

juramentum ſuprematus præſtare nollet, non recepiſſent. In lo-
cum decedentium Clericorum, quorum vocatio penes Regem fuit,
p. 220. aut nulli, aut Pontificii ſucceſſores dati: ſic Archi-Epiſcopatus Caſ-
shelenſis, Epiſcopatus in Clogher, Elphin & Clonfert nemini ceſſe-
runt, proventibus interea tum Epiſcopis tum Presbyteris Pontifi-
ciis traditis. Decimas a Pontificiis laicis hactenus Proteſtantium cle-
p. 228. ro ſolutas Romanus ſibi vendicavit clerus. Epiſcoporum juriſ-
dictio adeo fuit coarctata, ut in nullum ab Eccleſia ſua diſſentien-
tem, poteſtatem exercere potuerint. Hinc factum, ut qui impune
peccare vellent, diſſenſum tantum ſuum publice teſtarentur. Tem-
pla etiam Pontificii occuparunt; & quamvis id per Regis Proclama-
p. 239. tionem ſeu Edictum vetitum fuerit, Rex etiam in ſpecie manda-
verit, ut Waterfordienſe & Wexfordienſe templa reſtituerentur,
morem tamen nemo geſſit. His prolixe enarratis concludit Autor,
Proteſtantibus Hiberniæ incolis vitio verti minime poſſe, quod Wil-
p. 6. helmo Regi ſe ſubmiſerint: ut enim illi tanquam vicino licuerit vicinæ
p. 253. opem ferre genti, ita oppreſſis aliam viam ſecundum humanam ratio-
nem ex tanto diſcrimine nullam patuiſſe. In Appendice *novæ huic* edi-
tioni adjecta, variæ leguntur epiſtolæ, orationes, decreta & varii
perſonarum catalogi. Eminent præ aliis decretum Abrogationis
(The Act of Repeal) & oratio Antonii Dopping, Epiſcopi Meathen-
ſis, illud diſſuadentis. Recenſentur etiam conſiderationes ejuſdem
Epiſcopi Duci de Tyrconnel propoſitæ, de edicto quo Proteſtantes
juſſit arma ſua tradere & in templa congerere, ſub pœna militaris
inquiſitionis. Ex catalogo virorum, qui Parlamento Hiberniæ
p. 370. 372. interfuerunt ſub Jacob. II. corrigi poteſt *Cluverus in deſcriptione*
Hiberniæ tres tantum Archi-epiſcopos & 13 Epiſcopos enumerans,
cum hic illis jungatur quartus Tuamenſis, & octodecim recenſean-
tur Epiſcopi.

ERRATA

Pag. 10. lin. 10. pro *tributum* lege *tributam*. P. 13. l. 24. pro *E* lege *Et*. P. 31. l. 26. pro *errit* lege *erit*. P. 391. l. 30. pro *cætibus* lege *cædibus*. P. 393. l. 18. pro *cap. 9.* lege *19.* P. 399. l. 9. pro *l. 11.* lege *l. 2.*

INDEX

INDEX AUCTORUM
quorum Libri aut Inventa hoc volumine recenſentur.

I. *Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

A *Nonymorum, Breviarium Hiſtoria de Quaekeriſmo.* 171
Janſeniſta converſus 424
Diſſertatio de judiciis Criticorum ſuper loco S. Chryſoſtomi Homil. 3. in Ep. ad Hebr. 521
Conſtitutio, Diſciplina & Cultus primitiva Eccleſia 526
Litera de Decreto Inquiſitionis contra 31 Propoſitiones d. 7 Dec. a. 1690 promulgato 352
Hiſtoria Conciliorum Generalium 457
Valentini Alberti *Examen Profeſſionis Fidei Tridentina, nec non Expoſitionis Doctrina Catholica J. B. Boſſueti* 464
Antonii Arnaldi *Difficultates D. Steyarto Theologo Lovanienſi propoſita.* 62. 129
Thoma Barloi *varii Caſus Conſcientia explicati.* 563
Samuelis Baſnagii *Exercitationes Hiſtorico-Critica adverſus Card. Baronii Annales.* 155
Balthaſaris Beckeri *Mundus faſcinatus, ſeu Excuſſio Doctrina de Spirituum natura, viribus, functionibus &c.* 19
Joh. Benedicti (*Benoiſt*) *Hiſtoria Albigenſium & Valdenſium.* 259
P. Boyeri *Breviarium Hiſtoria de Valdenſibus* 266
Antonii Bynæi *de Morte Jeſu Chriſti Liber I.* 425
Joſephi M. Cari *Antiqui Libri Miſſarum Romana Eccleſia. Antiphonarius S. Gregorii Papa &c.* 477
Guilielmi Cave *Tractatus de Primævo Chriſtianiſmo, cum Præfatione H. Witſii.* 462

Ernaldi *Abbatis Bonæ vallis Commentarius in Pſal. 132. &c.* 536
Claudii Fleurii *Hiſtoria Eccleſiaſtica.* 447
Fulberti *Carnotenſis Commentarius ad Act. XI.* 536
Gualteri *Præpoſ. Torn. Libri tres contra Judæos.* 536
Gulielmi *Abbatis Commentarius in Cantica Canticorum.* 536
Hermanni von der Hardt *Diſſertatio de Accentuatione Hebræorum.* 389
Hermanni *Abbatis S. Martini Tornacenſis opuſculum de Incarnatione Domini.* 536
Joachimi Hildebrandi *Theologia Dogmatica.* 413
Samuelis Hill *Diſſertatio de Presbyteratu.* 305
Hincmari *Remenſis Carmen de Fonte vitæ.* 536
Humfredy Hody *Anglicani novi Schiſmatis Redargutio* 235
Petri Danielis Huetii *Alnetanæ Quæſtiones de Concordia Rationis & Fidei.* 145
Tractatus de Situ Paradiſi terreſtris. 297
Joh. Wolfg. Jægeri *Hiſtoria Eccleſiaſtica ſeculi XVII, cum Paralleliſmo Profanæ.* 218
Petri Jurii *Examen Libelli adverſus Religionem &c. editi, ſub titulo: Admonitio ad Exules &c.* 54
Apologia ad Paſtores & Rectores Eccleſiarum Gallo-Belgicarum. 121
Lactantius *de Mortibus Perſecutorum, cum notis Toinardi.* 194
Melchioris Leydekkeri *Diſſertatio de Cl. Bekkeri volumine & Scripturarum autoritate &c.* 542
R. Salomonis Loriæ *Sapientia Salomonis.* 193
Ludovici Marraccii *Prodromus ad Refutationem Alcorani.* 329. 371
Henrici Mauritii *Defenſio Epiſcopatus Diœceſani, ſeu Reſponſio ad librum Dav. Clarkſonii de Primævo Epiſcopatu.* 391
Caſimiri Oudin *veterum aliquot Galliæ & Belgii Scriptorum Opuſcula, nunc demum edita.* 535
Pauli Pelliſſonii *Conſiderationum de Religionis controverſiis Pars IV.* 241
Samuelis Przipkovii *Cogitationes ad initium Evangelii Matthæi &*

omnes

Digitized by Google

omnes Epiſtolas Apoſtolicas, nec non Tractatus varii argumenti 414

Johannis Raji *Sapientia Dei manifeſtata in operibus creationis* 74

Andreæ Reinbecks *Doctrina de Accentibus Hebræorum.* 387

Samuelis Schelvvigii *Cynoſura Conſcientiæ, ſive Caſuum Conſcientiæ Deciſio.* 450

Joh. Andreæ Schmidt *Exercitationes, I. de Miſſa ſicca. II. de Muliere in Eccleſia. III. de Cultu Evangeliorum.* 349

Juſti Chriſtoph. Schomeri *de Collegiatiſmo tam orthodoxo, quam heterodoxo Diſputationes.* 448

Wilhelmi Erneſti Tenzelii *Diſſertationes ſelectæ.* 539

Nicolai Toinardi *Notæ in Lactantium de Mortibus Perſecutorum.* 194

Bryani Turneri *de primi Peccati Introitu, ſive de Lapſu Angelorum & Hominum Tentamen.* 514

Campegii Vitringa *Sacrarum Obſervationum Liber III.* 382

Chriſtfriedi Wæchtleri *Epiſtola de Circumciſione adverſus Joh. Spencerum.* 124

Danielis Whitby *Tractatus de vera Chriſti Deitate adverſus Arii & Socini Hæreſes.* 154

Hermani Witſii *Miſcellanea ſacra.* 227. 319

Præfatio in Tractatum G. Cave de Primævo Chriſtianiſmo. 462

II. Juridici.

Joh. Heinrici Bergeri *Reſolutiones Legum obſtantium, quæ in Compendio Juris Lauterbachiano allegantur.* 219

Hieronymi Brückneri *Deciſiones Juris Matrimonialis controverſi.* 255

Gerhardi Feltmanni *Tractatus de Impari Matrimonio.* 27

G. Vander Müelen *Commentarius in Hiſtoriam Pomponii de Origine Juris.* 67

Jo. Guilielmi Pfennick *de Rei Numariæ Mutatione & Augmento.* 523

III. Medici ac Phyſici.

Roberti Boyle *Experimenta Medica.* 491

Obſervationes circa Mechanicam variarum qualitatum originem 492

Exercitationes de Utilitate Philoſophiæ Naturalis Experimentalis 493
Richardi Carr *Epiſtolæ Medicinales* 37
Nehemiæ Grevv *Obſervationes de morboſo Liene* 534
Edmundi Halley *Reputatio Circulationis aqueorum Maris vaporum & Cauſa Fontium* 307
Joſephi Lanzoni *Diſſertatio de Iatro-Phyſicis Ferrarienſibus.* 92
Diſſertatio Medica de Clyſteribus. 92
A. Moulin *Relatio Experimenti de Mercurio ſanguini injecto, noxiiſque ejusdem in Pulmones effectis.* 313
Antonii Nuck *Adenographia curioſa, & uteri fœminei Anatome nova, &c.* 97
Johannis Raji *Sapientia Dei manifeſtata in operibus Creationis* 74
Bernhardi Ramazzini *Diſſertatio de Conſtitutione anni 1691 apud Mutinenſes.* 220
De Fontium Mutinenſium admirabili ſcaturigine. 505
Auguſti Quirini Rivini *Ordo Plantarum, quæ ſunt flore irregulari tetrapetalo.* 273
J. Shipton *Pharmacopœa Bateana.* 93
Eduardi Tyſon *Lumbricus hydropicus, ſive Tentamen quo probabile redditur, Hydatides eſſe ſpeciem vermium.* 435
Laurentii Verduc *Pariſienſis Deligationum Officina, ſeu Modus corporis fracturas & luxationes deligationum ope reſtituendi* 7
Wolfg. Chriſtoph. Weſeneri *Hiſtoria Adoleſcentis a cultro, quem improvide deglutiverat, per abſceſſum liberati.* 502

IV. *Mathematici.*

Academiæ *Scientiarum Regiæ Pariſienſis Memorabilia Mathematico-Phyſica.* 357
Jacobi Bernoulli *Additamentum ad Solutionem Curvæ Cauſticæ, una cum Meditatione de Natura Evolutarum & variis Oſculationum generibus.* 110
Lineæ Cycloidales, Evolutæ, Ant-Evolutæ, Cauſticæ, Anti-Cauſticæ, Peri-Cauſticæ. Spira mirabilis &c. 207
Ænigmatis Florentini Solutiones variæ infinitæ. 370
Curvatura Veli. 202

Solu-

Solutio Problematis de minimo Crepuſculo. 446
Additio ad Schedam de Lineis cycloidalibus. 291
Johannis Bernoulli *Solutio Curvæ Cauſticæ per vulgarem Geometriam Carteſianam.* 30
Joh. Dom. Caſſini *Diverſæ Motus Periodi in Jove noviter obſervatæ.* 358
Michaelis Angeli Fardellæ *Univerſæ uſualis Mathematicæ Theoria.* 165
Abbatis du Fay *Genuina Dn. Vaubani Ratio probe muniendi.* 337
Nicolai de Fer *Introductio ad Architecturam Militarem.* 96
Dominici Gulielmini *Epiſtolæ duæ Hydroſtaticæ: I. de Menſura Aquarum fluentium: II. de Motu fluidorum in Siphonibus recurvis ſuctoriis.* 431
Aquarum fluentium Menſura nova methodo indagata. 510
Edmundi Halley *Emendationes in tria loca Naturalis Hiſtoriæ C. Plinii.* 529
G. G. L. Solutio Problematis Florentini, ſeu Constructio Teſtudinis Quadrabilis Hemiſphaericæ. 275
De Natura Linearum, Anguloque Contactus & Oſculi, Provolutionibus &c. 440
De Linea ex lineis infinitis formata easque omnes tangente &c. 168
F. Henrici Noris *Diſſertationes de Cyclo Paſchali Latinorum annorum 84: de Cyclo Paſchali Ravennate ann. 95.* 187
Jacobi Ozanam *Dictionarium Mathematicum, ſive Idea generalis Rerum Mathematicarum.* 9
Pii Liſci Poſilli *Ænigma Geometricum de miro Opificio Teſtudinis Quadrabilis Hemiſphaericæ.* 274
Varignoni *Meletema de Actione Aquæ erga fundum vaſis in inferiori parte latioris quam in ſuperiori.* 365

V. Hiſtorici, Geographici, Genealogici.

Anonymi Status Proteſtantium in Hibernia, regnante Jacobo II. 568
Blaſii Altimari *Hiſtoria Genealogica Gentis Carafæ.* 401
Hyacinthi Falleti Arcadi *Obſervationes ad Scriptum pro Primogenitura Dominorum de Forulis e Gente Carafaa de Spina evulgatum.* 553

Digitized by Google

INDEX

Adriani Bailleti *Vita Carteſii.* 281
Richardi Bentleii *Epiſtola, in qua Malalæ loca quædam illuſtrantur.* 108
Edmundi Chilmeadi *Notæ ad Joannis Antiocheni, cognomento Malalæ, Hiſtoriam Chronicam.* 106
Demonpleinchamp *Hiſtoria Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudiæ.* 559
Eddii, *cognomento Stephani, Vita S. Wilfridi Epiſcopi Eboracenſis.* 3
L. Annæi Flori *Epitome Rerum Romanarum.* 538
Jo. Fordun *Scoti-Chronicon, ſeu Scotorum Hiſtoria.* 6
Thomæ Gale *Hiſtoriæ Britannicæ, Saxonicæ, Anglo-Danicæ Scriptores XV, ex MSS. editi.* 1
R. David Gans *Chronologia, ſub titulo: Germen Davidis* 216
Gildæ *de Excidio Britanniæ Liber querulus* 3
Joh. Georgii Grævii *Notæ in Florum.* 538
Gulielmi *Malmesburienſis Liber de Antiquitate Eccleſiæ Glaſtonienſis.* 4
Vita S. Adelmi. 5
Ranulphi Higdeni *Polychronicon.* 4
Humphredi Hodii *Prolegomena ad Johannis Antiocheni, cogn. Malalæ, Hiſtoriam Chronicam.* 106
Matthæi Horſti *Hiſtoria Rei Nummariæ, Ponderum & Menſurarum.* 254
Chriſtiani Junckeri *Schediaſma Hiſtoricum de Ephemeridibus ſeu Diariis Eruditorum.* 557
Philippi Labbe *Bibliotheca Numaria.* 254
Diogenes Laërtius, *Græce & Latine, cum notis integris doctorum virorum.* 315
Georgii Lomeieri *Notitia Hiſtorico-Genealogica Principalium Germaniæ & Italiæ Familiarum.* 342
De la Loubere *Deſcriptio Regni Siamenſis.* 479
Joannis Antiocheni, cognomento Malalæ, *Hiſtoria Chronica.* 106
Marci Meibomii *Diogenes Laërtius.* 315
Maximiliani Miſſonii *Itinerarium novum Italicum.* 301
Johannis Molleri *Iſagoge ad Hiſtoriam Cherſoneſi Cimbricæ.* 94
Nennii *Eulogium Britanniæ.* 4

Danie-

Digitized by Google

Danielis Neſſelii *Supplementum Commentariorum Lambecianorum de Bibliotheca Vindobonenſi.* 494
Sciagraphia magni Corporis Hiſtorici. 498
Supplementum Bruſchianum. 500
Prodromus Hiſtoriæ Pacificatoriæ. 501
Antonii de Solis *Hiſtoria Mexicana.* 524
Antonii Wood *Athenæ Oxonienſes, ſeu Hiſtoria ſcriptorum, qui prodierunt ex Academia Oxonienſi.* 35

VI. Miſcellanei.

Anonymi Muſarum Anglicanarum Analecta. 83
Anonymi Admonitio ad Exules de propinquo eorum reditu in Galliam. 49
F. D. A. *Monumenta antiqua.* 91
Theodori Janſonii ab Almeloveen *Bibliotheca promiſſa & latens.* 299
Joſephi de Anſideis *Tractatus Equeſtris contra Abuſum proſequendi privatas inimicitias.* 471
M. Aurelii Antonini *Libri ad ſe ipſum, Gallice verſi.* 249
Petri Apollonii *Collatini Heroicum Carmen de Duello Davidis & Goliæ, Elegiæ, & Epigrammata.* 558
Ariſtotelis *Poëtica, Gallice reddita, cum Annotationibus Dacerii.* 560
Benedicti Bacchini *Dialogi de Conſtantia in adverſis, de Dignitate tuenda, de Amore erga Rempublicam.* 409
Petri Bælii *Delineatio & Fragmenta Dictionarii Critici.* 474
Conſpiratio Chimærica, ſeu Refutatio Hiſtoriæ fabuloſæ &c. 117
Petri S. Bartoli *Lucernæ ſepulcrales antiquæ figuris inſignes, e cryptis Romanis collectæ.* 225
Jo. Chriſtoph. Becmani *Excerpta Annotationum variorum Virorum in Hug. Grotii Libros de J. B. & P.* 456
Jo. Petri Bellorii *Obſervationes ad Lucernas Sepulcrales antiquas.* 225
Dominici Bohurſii *Veterum atque Hodiernorum Cogitata ingenioſa.* 466
*Guilh.*Budæi *Libri de Aſſe.* 254
M. T. Ciceronis *Libri de Officiis, cum notis Alb. Chr. Rotthii.* 466
Gallice redditi. 468

Digitized by Google

INDEX AUTORUM

Th. Crenii *Conſilia ſtudiorum optime inſtituendorum collecta.* 343

Annæ Daceriæ, *Tan. Fabri filiæ*, *Comœdiæ Terentii Gallice reddita cum notis.* 84

Dacerii *Notæ in libros M. Aurelii Antonini ad ſeipſum* 249

Notæ ad Poëticam Ariſtotelis Gallice redditam. 560

Opera Horatii in linguam Gallicam translata, cum Annotationibus Criticis. 88

Chriſtiani Donati *Inſtitutiones Pneumaticæ.* 66

Michaëlis Angeli Fardellæ *Syſtematis univerſæ Philoſophiæ Tomus I. rationalis & emendatæ Philoſophiæ ſpecimen tradens.* 39

Petri Francii *Orationes* 345

Hugonis Grotii *de Jure Belli ac Pacis Libri III. cum variorum annotationibus.* 456

Horatii *opera in linguam Gallicam translata cum Annotationibus Criticis Dacerii.* 88

Matthæi Horſti *Hiſtoria Rei numariæ, necnon ponderum & menſurarum.* 254

Petri Jurii *Examen libelli: Admonitio ad Exules de inſtanti illorum reditu in Galliam.* 54

Luciani *Dialogus*, *βίων πρᾶσις*, *Gallice verſus notisque explicatus.* 144

Nicolai Machiavelli *Diſcurſus Politici ad I. Decadem Hiſtoriarum T. Livii.* 39

Pacifici Maximi, *Poëtæ Aſculani, Carmina.* 279

Joannis de Raei *Cogitata de Interpretatione, ſive de Natura Humani Sermonis.* 69

Joh. Seldeni *Liber de Numis.* 254

Petri Sylvani Regis *Curſus integer Philoſophicus, ſive Syſtema generale ſecundum principia Carteſii.* 135. 179

Alberti Chriſtiani Rotthii *Annotationes in libros Ciceronis de Officiis.* 466

Terentii *Comœdiæ Gallice redditæ, cum notis Annæ Daceriæ.* 84

Gerhardi de Vries *de Renati Carteſii Meditationibus a P. Gaſſendo impugnatis Diſſertatiuncula Hiſtorico-Philoſophica.* 213

Joh. Chriſtophori Wagenſeilii *Diſſertatio de Re monetali veterum Romanorum.* 14

Chriſtiani Weiſii *Orator Eruditus.* 473

IN

Digitized by Google

INDEX RERUM NOTABILIORUM
in hoc volumine obviarum.

Abſolutionem *a peccatis quatenus denegare Confeſſarii queant.* 129
abuſus multi comitantur. 63
Acamptæ *figura.* 445
AccentuumHebraicorum *uſus centum V. T. locorum expoſitione declaratus.* 388
primi fontes. 389
in occidentalibus linguis parcitas. 390
Aclaſtæ *figura.* 445
Adverſa, *ob qua triſtari debeamus.* 410
Ærarii *templi Hieroſolymitani quot cuſtodes?* 159
Æſchyli *vetus Scholiaſtes notatus.* 109
Æſtus *febrilis medela.* 492
Æthiopes *num eadem cum Judais in religione ſenſerint?* 163
Albigenſium *origo, dogmata, perſecutiones.* 261
Alcorani *refutatio utilis & neceſſaria.* 329
conſcribendi adjutor Sergius. 331
inepta defenſio. 332
futilitas. 375
Alexandri *Alexandrini Epiſtola cuinam inſcripta?* 459
Alexander *(Natalis) notatus* 157. 540
Algebra *ſpecioſa.* 167
Amiſenorum *ara duplex, non triplex.* 199
Analyſeos *infinitorum uſus.* 169
Anathemata *efficacia num ab Eccleſia pronunciari poſſint?* 245
Ανέκδοτα *varia variorum.* 300
Anchyloſis *circa genu curata.* 8
De Angelis *nova, ſed periculoſa Bekkeri doctrina.* 19. 542
Angelorum *apparitiones non expetenda.* 451
malorum peccatum primum ſuperbia. 515
metus ex Manichaiſmo. 21
Anglicæ *Hiſtoria Scriptores eorumque collectores.* 1
Angulus *contactus & oſculi linearum.* 440. 442
Anima *beſtiarum num a corpore diſtincta & ſeparabilis.* 182
Animæ *natura & facultates ſecundum principia Carteſii.* 139
Animalium *imperfectiorum plures, quam perfectorum ſpecies* 78
ſpecies numeroſiſſima 78
generatio ex ſemine animalculorum pleno. 182
Anonyma *ſcripta edere quatenus ſit licitum?* 452
Ant-evolutarum *linearum uſus.* 207
Anticauſticarum *linearum uſus.* 207. 294
AntiChriſti *in primæva Eccleſia.* 419
Antonini *(M. Aur.) Imperatoris vita.* 250
Epiſtola ad Senatum Rom. ſuppoſititia. 251
Antoninianũ *Itinerarium illuſtratum.* 8

Apis arboreæ *mira ſagacitas.* 80
Apollo *apud Mileſios cultus.* 199
Apollonii (*Petri*) *Collatini ætas aſſerta.* 559
Apoſtolorum *infallibilitas in docendo aſſerta.* 234
Apocalypticæ *ad ſeptem eccleſias epiſtolæ num hiſtorica, an prophetica?* 327
Apogæum *Solis immobile Siamenſibus.* 489
Apparitionibus *Angelorum & Chriſti temere non fidendum.* 450
Aquæ Tunbrigenſes *in doloribus nephriticis ſalutares.* 38
congelatæ diverſa potentia ac liquidæ. 366
bonæ qualitates. 510
Aquarum *fluentium menſura.* 431. 510
circulatio 307
marinarum filtratio rejecta. 312
Arbor *quævis nonniſi annua planta.* 80
Arboris ſcientiæ boni & mali *contactus cur in Paradiſo prohibitus.* 518
Arca fœderis *a ſacris Ægyptiorum ciſtis non derivanda.* 322
una cum Templo in cineres redacta 322
Architectura *Militaris Vaubaniana.* 337
Du Fer. 96
Ariani *num æquarint orthodoxorum numerum?* 398
Ariſtotelis *Poëtica Commentario illuſtrata.* 561
Ariſtoteles *notatus.* 75. 82.
Arminianorum *in Fœderato Belgio origo* 219
Arnaldi *Abbatis Bonæ Vallis ſcripta.* 537
Ἀρχιερεῦς *quinam in Hiſtoria Paſſionis Chriſti.* 428. 159
Aſſis *nomen & pondus.* 15
Aſtronomia *Siamenſium.* 488
Auguſtini *loca contra Janſenium adducta.* 425
Aureus numerus *anni primi cycli decemnovalis* 1 *aut* 19, *juxta Dionyſium & Bedam.* 191
Αὐτοκατάκριτος *non ſemper ſignificat a ſe ipſo condemnatum.* 564
Claudius Caſpar Bachetus. 490
Baleus *notatus.* 35
Baptiſmus *duplex Conſtantini M. refutatus.* 541
Baptiſterium *in una Diœceſi non niſi unum.* 393
Barclajus (*Robertus*) *oppugnatus.* 174. 175
Baronius *notatus.* 157. 158. 160. 162. 163. 164. 198.
Baſnagii *diverſi.* 558
Beda *vindicatus.* 192
Bekkerus (*Balthaſar*) *in Belgio nova de Spiritibus dogmata invulgat.* 19. *ſqq. refutatus* 542
Bellarminus *notatus.* 161. 298
Benthemenſium *Comitum domeſticæ lites.* 27
Bibliotheca *Vindobonenſis. Vide* Vindobonenſis.
Bigamia *quatenus permitti poſſit?* 257.
Bohmius (*Jacobus*) *ejusque ſectatores cenſura notati.* 219
Bonaventura *non eſt auctor Pſalterii Mariani.* 132

Job.

Boſii (*Joh. Andreæ*) *ἀνέκδοτα.* 300
Boſsuetus *refutatus.* 464
Boteri (*Jo.*) *de aquis Danubii annuatim Ponto influentibus ſententia examinata.* 513
Boyle (*Robertus*) *notatus.* 76
Britanni *num a Romanis Evangelium acceperint?* 158
Britanniæ *antiquitates* 7
Bruta *num rationis quodam gradu polleant?* 73
Bulgarorum *nomen & errores.* 261
Burtoni (*Roberti*) *fata.* 36
Bury (*Arthurus*) *notatus.* 36
Buxtorfius (*Joh.*) *notatus.* 193
Calculi *differentialis ſpecimen.* 292
Calculorum *in veſica geneſis.* 103
remedium 492
Calendarii *Gregoriani præſtantia.* 490
Calicis *in Euchariſtia uſum Carolus V. reſtitui petit.* 350
Camerarius (*Joachimus*) *notatus.* 561
Capitolinus (*Julius*) *emendatus.* 201
Carafææ *Domus Genealogia.* 402. 553
Inſignia. 408
Principes Cardinalitia aliisque dignitatibus inſignes. 404
hodie florentes. 406
Primogeniti Principes de Roccella. 553
Carteſianæ *Philoſophiæ Syſtema.* 135. 179
Carteſii (*Renati*) *vita luculenter deſcripta* 281
ſtudia 290
mors, ejusque cauſa. 286
duplex ſepultura. 287
filia naturalis. 290
diſcipuli. 291
Meditationum de Prima Philoſophia Hiſtoria. 213
antagoniſta Gaſſendus. 214
erga Jeſuitas ſtudium. 214
doctrina de continuo & pleno ex Ariſtotele hauſta. 156
philoſophia explicata. 155
Carteſius *notatus.* 75. 78. 148. 184. 214.
Caſauboni (*Iſaaci*) *adverſarii & hyperaſpiſtæ.* 155
ἀνέκδοτα. 300
Caſaubonus *notatus.* 160
Caſſiodorus *notatus.* 91
Caſſini *obſervata & inventa varia.* 11. 12. 13
Catharina *Senenſis & Genuenſis diſtinctæ.* 558
Cauſæ *finales a naturali philoſophia non excludendæ.* 76
Cauſticæ *curvæ ſolutio per vulgarem geometriam Carteſianam.* 30. 110
certa geneſis. 295
uſus 207
Chilmeadus *notatus.* 108
Chinæ Chinæ *uſus quando ſecurior.* 224
Chirurgia *infuſoria in cane ſcabioſo curando ſalutaris.* 93
Chriſma *quando in baptiſmo adhiberi cœptum?* 162
Chriſtiana *religio a calumniis Mahumetanorum vindicata.* 375
Chriſtianiſmi *primævi indoles.* 462. 526
Chriſtianorum *& Ethnicorum doctrinæ comparatio & conſenſus.* 149

Chriſti *Hiſtoria ab Ethnicis etiam Scriptoribus tradita.* 151
Apotheoſis num a Tiberio decreta? 164
acta myſticum in ſenſum a Quackeris detorquentur. 173
mortem quæ anteceſſerunt, explicata. 427
paſſio quo anno contigerit? 194
Deitas aſſerta. 376.154
Crucifixio adverſus Mahumetanos vindicata. 376
Chriſtophorſonus *notatus.* 199
Chronicon Paſchale *emendatum.* 197. 198.
Chryſoſtomi *a Neſtorianiſmo vindicia.* 522
ad Cæſarium monachum epiſtola. 304
Ciceronis *orationes juvenibus ediſcendæ recitandaque.* 347
libri de Officiis laudati. 469
Cimbria *Litterata.* 94
Circulatio *aqueorum maris vaporum.* 307
Circumciſio *Moſaica eadem cum Patriarchali.* 125
non fuit ſignum προφυλακτικὸν 126
quem in finem a Deo inſtituta. 126
num ante Abrahamum in Ægypto locum habuerit. 127.164.
Clarkſonius *Presbyterianorum promachus refutatus.* 391
Clavius *notatus.* 188.192
Clemens *Alexandrinus illuſtratus.* 109
Clericus *(Joh.) notatus.* 229.231. 232.234
Clyſterum *in re medica uſus.* 92
Coccejus *notatus.* 228
Coevolutarum *linearum natura & generatio.* 444
Collegia *pietatis privata ſub examen vocata.* 448
Colores *primarii ſeu radicales explicati.* 183
Columbus *notatus.* 195
Combefis *(Joh.) notatus.* 107
Comenius *(I. A.) qua occaſione contra Fratres Polonos ſcripſerit?* 422
Concilii *Nicæni quot canones?* 461
hiſtoria 457
Conciliorum *editio Luparenſis Regia notata.* 356
Hiſtoria rite condendæ ratio. 356
Confeſſionum & *abſolutionum in Eccleſia Rom. abuſus.* 63
Confirmationis *Sacramentum num ex Act. VIII. 17. rite probetur?* 160
Conicarum *Sectionum generatio Abbatis de Lanion.* 11
Conjugium *inter comprivignos num prohibitum lege divina?* 256
cum defuncta uxoris ſorore num prohibitum? 256
ob quas cauſas diſſolvi poſſit? 257
ſine copula Sacerdotali validum. 258
putativum æquiparatur vero quoad liberorum ſucceſſionem. 259

impar

impar ſeu inæquale num liberos ad ſucceſſionem in feudis regalibus ineptos reddat? 27
ex reverentia erga parentes contractum, validum. 565
Conſcientiæ *caſus explicati per Th. Barloum.* 563
per Schelwigium. 449
Conſtantia *in adverſis.* 499
Conſtantienſis *concilii decreta omnia a Martino V. approbata.* 354
Conſtantini *M. Baptiſmus duplex negatus.* 541
Epiſtola ad Arium & Arianos genuina. 459
Oratio in concilio Nicano habita, fidelius a Gelaſio quam Euſebio recitata. 460
Conſtantinopolis *num olim adeo ampla fuerit.* 396
Conſtantinus M. *num Cæſar fuerit, antequam pro Auguſto ſe gereret.* 200
Contactus *angulus.* 440
Conyza *media pulveriſata remedium efficax adverſus dyſenteriam.* 492
Corteſii (*Ferdinandi*) *res geſta.* 524
Creationis *opera Divinæ ſapientiæ monumenta.* 74
Crepuſculum *minimum* 446
Criticum *Dictionarium.* 474
Culter *quem adoleſcens improvide deglutiverat, per abſceſſum ejectus.* 502
Curvarum *oſculationes earumque varia genera.* 110. 440
flexus contrarius. 442
interſectiones. 442
Curvatura *veli.* 202
elateris. 207
Curvæ *cauſticæ ſolutio per vulgarem geometriam Carteſianam.* 30. 110
Cycli *civilis & eccleſiaſtici* 84 *annorum Diagramma.* 189
Lunaris 95 annorum defectus. 191
Cycloidis *proprietas.* 10. 292
productio analoga communicationi Divinæ imaginis ad extra. 296
Cycloidarum *linearum uſus & ad alias curvas relatio.* 207
Cyclois *Geometrica.* 10
Cyclus *Paſchalis Latinorum.* 187
Ravennas. 189. 191
Dionyſii Exigui Cyrilliano ſuccedaneus. 191
530 annorum falſo tribuitur Dionyſio Exiguo. 191
Lunaris 95 annorum. 190
Cyrillus *Alexandrinus cycli annorum 95 auctor.* 190
Dæmoniacorum *morbus num naturalis?* 29
Danubius *quantum aquæ Ponto Euxino anni ſpatio invehat?* 513
Davidis *vaticinia de Chriſto vere prophetica.* 232
Decocta *Coffe, Thee, Salviæ, & Chocolatæ quomodo fructuoſe uſurpanda?* 38
Dei *ſapientia in operibus creationis manifeſtata.* 74

Deliga-

Deligationes *fracturarum & luxatio-num quarumvis corporis partium.* 7
Denariorum *pondus inde ab exceſſu Neronis imminutum.* 16
Deo *voluntates, generalis & ſpecialis, antecedens & conſequens, negatæ.* 138
Dez (*Job.*) *refutatus.* 464
Diaboli *potentia exploſa.* 21.26
adſtructa. 543
Dialectica. *Vide* Logica.
Diaria *Eruditorum in diverſis Europæ partibus publicata.* 557
Diarrhœæ *remedium.* 492
Dictionarii *Critici ſpecimen.* 474
Dignitatis *tuendæ ratio.* 411
Diluviorum *particularium veſtigia.* 509
Dio *emendatus.* 199
Diocletiani *Iter a Lactantio deſcriptum.* 200
Diodorus Siculus *explicatus.* 131
Diœceſani *Epiſcopatus defenſio.* 391
Diogenis *Laertii elogium, variæ editiones &c.* 315
Dionyſii Exigui *Cyclus.* 191
Divortiorum *cauſæ.* 257.565
Dominicani *a Jeſuitis in controverſia de gratia & arbitrio diſſident.* 219
Inquiſitores hæreticæ pravitatis 262
Dominium *in Gratia fundari, num doceant Pontificii.* 568
Domitiani *perſecutio quando cæperit.* 196
Donatiſtarum *hiſtoria.* 328
hæreſis falſo Reformatis tributa. 328
Ductus thoracici *lamina membranea duplex* 100
Ductuum *lactiferorum in mammis deſcriptio* 98
delineatio 104
Duella *privata reprobata.* 471
Duffius *notatus.* 355
Dyſenteriæ *remedium.* 492
Ecchellenſis (*Abrahami*) *ſcripta ad Concilium Nicenum ſpectantia.* 460
Eccleſiæ *primitivæ ſimplicitas commendata.* 463
unitas in quo olim conſtiterit. 529
num plures in una civitate olim fuerint. 393
vox abſolute poſita cathedralem priſcis ut plurimum denotat. 399
De Eclipſium *periodo locus Plinii reſtitutus.* 529
Echo *mirabilis.* 304
Elateris *curvatura.* 207
Eleemoſynæ *Muhammedanorum.* 378
Eccleſiæ Romanæ. 378
Eliſabetha *Friderici V. Palatini conjugis elogium.* 291
Eloquentia *corporis.* 345
Elyenſis *Eccleſiæ hiſtoria.* 5
Emanuelis *Philiberti Sabaudiæ Ducis vita & res geſta.* 559
Ephremi *Syri vita & ſcripta.* 541
Epiphanius *explicatus.* 393
Epiſcopi *num olim uni tantum eccleſiæ ſeu cœtui fuerint præfecti?* 527.391

num

Digitized by Google

num in pagis etiam fuerint conſtituti. 394
num monaſteriis præfecti. 395
num amplis olim diœceſibus præfuerint. 399
Epocha *incarnationis Dominicæ in Gallia olim, hodieque Florentinis uſurpata.* 192
Chriſti vulgaris Bedæ falſo tributa. 192
Erizzus (*Chriſtianus*) *notatus.* 18
Eſt eſt *nimium Germano cuidam exitiale.* 304
Eſtius *notatus.* 161
Ethnicorum *Theologiæ cum Chriſtiana comparatio & conſenſus.* 149
Evangelii *S.* Marci *codex autographus.* 302
Evangeliorum *cultus.* 351
Evangelium nudum, *liber impius.* 36
Euchariſtiæ *Sacramentum cur a Quackeris neglectum.* 176
Euclides *notatus.* 166
Eunuchi *ad Conjugium admiſſi.* 256
ad ſacras functiones Venetiis non inepti. 303
Eunuchus *Candaces a Philippo baptizatus.* 163
fueritne ethnicus? 164
Evolutarum *linearum inventor Hugenius.* 441
natura. 114. 110
uſus. 207
Evolutio *curvarum genitrix.* 444
Euripides *illuſtratus.* 109
Euſebius *explicatus.* 199
Euſtathii *Antiocheni Oratio Gregorio Presbytero Cæſarienſi memorata, num ſuppoſita?* 460
Ezechiel *lateri incumbens.* 231
Faſciarum *Jovialium obſervationes Caſſini novæ.* 362
motus & periodi. 362
Febris *tertianæ amuletum.* 492
cauſa & natura. 183
Ferrarienſium *medicorum hiſtoria.* 92
Ferreti (*Jo. Baptiſta*) ἀνέκδοτα. 300
Fidei *& rationis concordia.* 131
Figuræ *acamptæ.* 445
aclaſtæ. 445
Finales *cauſæ e naturali Philoſophia non excludendæ.* 76
Flacci *Alcuini poëma de Pontificibus & Sanctis Eccleſiæ Eboracenſis.* 6
Flemalli (*Ludovici*) *elogium.* 64
Florentinis *epocha incarnationis Dominicæ hodieq; uſurpatur.* 192
Fluentium *aquarum menſura.* 431
Fluidorum *motus & velocitas in ſiphonibus recurvis.* 43
Fluviorum *cauſa.* 310
Focus *linearis.* 169. 444.
Fœmina. *Vide* Mulier.
Fœtus *in utero materno vivit vitam piſcis.* 60
Fogelii (*Mart.*) ἀνέκδοτα. 300
Fonticulorum *exiguus in tabe uſus.* 38
Fontium *cauſa ex mente Edm. Halleji,* 308
P. Sylv. Regis. 181
Mutinenſium admiranda ſcaturigo & natura. 505. 507

 De

De Formicis *Plinii figmentum.* 81
Forulorum *Domini num Primogeniti familia Caraſæa.* 553
Fox (*Georgius*) *auctor ſectæ Quackerorum.* 172
Fractura *pedis notabilis in ſene curata.* 8
Francii (*Petri*) *elogium.* 345. 348
Franciſcani *Jeſuitis admodum devoti.* 352
Frigus *ſubterraneum tempore æſtatis.* 507
Fulberti *Carnotenſis ſcripta.* 536
Fulminatrix *M. A. Antonini legio.* 251
Fulminis *mirus effectus.* 223
Funiculariæ *uſus in re nautica.* 202
in ſtaticis. 206
Furtum *in extremo neceſſitatis caſu num licitum.* 453
Galilæus *provolutionem linearum generatricem primus conſideravit.* 444
Galli gallinacei *laus feſtiva.* 348
Gallorum *arma defenſa.* 51
exulum in patriam redeundi quæ ſpes? 49
conſpiratio chimærica. 116
Gaſſendus (*Petrus*) *Carteſii antagoniſta.* 215
Gehennæ *timor num ſupernaturalis.* 353
Generationis *æternæ Filii Dei emblema Spira Bernoulliana.* 213
Gerſonis (*Joh.*) *operum editio nova ſufflaminata.* 356
Gildæ *varii.* 3
Glandularum *novarum a recentioribus detectarum catalogus.* 97
conglobatarum ſtructura. 99
conglomeratarum ſtructura. 98
conglobatarum vaſa lymphatica non ſunt excretoria. 101
Glandulæ *conglobatæ muſcoſæ, conglomeratæ vaſculoſæ.* 100
nec pinguedinis fontes, nec cribra. 102
Gnoſticorum *hæreſis.* 419
Gomariſtarum *controverſiæ cum Arminianis origo & momenta.* 219
Gottignies *notatus.* 166
Græcos *inter & Latinos controverſia paſchalis.* 188. 190
Graviditas *ex urina non dignoſcitur.* 38
Gravitas *corporum explicata.* 143
major verſus Polos, quam ſub Æquatore. 144
Gregoriani *Calendarii præſtantia.* 490
Gregorii *XIII. P. M. nummus de Hugonotis triumphans.* 305
Gregorius *Nazianzenus notatus.* 163
Grimaldi *Cardinalis elogium.* 353
Grotius (*Hugo*) *notatus.* 61
Guevarra (*Antonius*) *notatus.* 253
Gulielmi *Abbatis S. Theodorici ſcripta.* 537
Malmesburienſis ætas, ſcripta, dignitas. 4
Gulielmini & Papini *controverſia de menſura aquarum fluentium.* 431
Hæmorrhoidum *fluentium in melancholicis commoda.* 38
Hæretici *quatenus in Republica tolerandi?* 563
an armis convertendi? 381
Haggæi *ætas incerta.* 233
Harduinus (*Johannes*) *notatus.* 195. 531. 532

Helle-

Helleniſtæ *erant proſelyti apud Judæos.* 156
Herigonus *notatus.* 82
Hermanni *Tornacenſis ætas & ſcripta.* 536
Hermaphroditi *num a conjugio arcendi?* 257
Herniarum *inguinalium ſubjectum in viris & fœminis diverſum.* 104
Herodoti *locus explicatus.* 127
Herrichii (*Jac. Gothofredi*) *μήνυτρον in novam Diogenis Laërtii editionem.* 318
Heſychius *a mendis plurimis repurgatus.* 109
Hiberniæ *Proteſtantibus excidium a Jacobo II. Rege intentatum.* 568
Epiſcopi quot olim? 396
Hieroſolymitani *templi quot fuerint ærarii cuſtodes.* 159
Hiſtoria *Chronica Joannis Antiocheni, cognomento Malalæ.* 106
Eccleſiaſtica Fleurii. 446
conciliorum generalium. 457
Mexicana. 524
Hiſtoricum *corpus magnum a Daniele de Neſſel edendum.* 498
Hobbeſius *notatus.* 231. 542
Holſtenius (*Lucas*) *notatus.* 199
Homicidæ *num vitæ gratia fieri poſſit?* 565
Hominis *per animal rationale definitio rejecta.* 43
Horatius *animadverſionibus criticis illuſtratus.* 88
Hoſeæ *uxor ſcortum parabolicum.* 230
Hoſius *Sylveſtri loco præſes Concilii Niceni.* 460
Huetius (*Petrus Daniel*) *notatus.* 164. 231
Hugenii *inventa.* 441. 444
Hydatides *quædam inſecta ſunt aut ſaltem illorum embryones aut ova.* 436
ovarii non niſi ovula inibi contenta. 439
Hydrophylacia *Mutinenſia.* 509
Hydropici *lumbrici.* 436
Hydropis *ovarii a vaſis ejus lymphaticis origo.* 103
Hymni, *Te Deum laudamus, ætas.* 542
Hyſtericæ *paſſionis remedium externum.* 492
Jacobi *Niſibienſis vita.* 541
Patriarchæ lucta cum Angelo, ex mente Bekkeri. 22
Janſenii *Harmonia Evangelica concremata.* 66
Janſeniſtæ *oppugnati.* 424
Jaquelotius *notatus.* 124
Idearum *natura ex ſententia Fardellæ.* 41
claſſes ſeptem. 136
Jejunium *Mahumetanorum exploſum.* 379
Jeſuitarum *diſſidium cum Dominicanis de Gratia & Arbitrio.* 219
dogmata quædam rejecta. 65. 66
Ignatii *vita.* 540
apophthegma, ὁ ἐμὸς ἔρως ἐςαύρωται, explicatum. 540
Ignis *ſacer apud Judæos in itinere ab altari remotus.* 320

Imago

INDEX

Imago divina *in quo conſtiterit.* 519
Imaginis divinæ *communicatio analoga productioni cycloidis.* 269
Imagines *in templis erigere, in Anglia prohibitum.* 567
Chriſti, Mariæ, Jo. Baptiſtæ, a Turcis Conſtantinopoli in templo S. Sophiæ retenta. 377
Imperium *abſolutum, malum neceſſarium.* 186
Inimicitiæ *privatæ improbata.* 471
Innocentius XI. *P. R. Gallis exoſus.* 51. 52
Inquiſitionis *Romanæ quæ autoritas in Gallia.* 352
Inquiſitorum *hæreticæ pravitatis origo.* 262
Inſignia *familiæ Caraſæ.* 408
Intentionis *miniſtri in Sacramento quæ efficacia?* 355
De Interpretatione *tractatus Joh. de Raei.* 69
Joanna *Papiſſa.* 303
Joannes *Antiocheni plures.* 107
Joannis *Magiſtri Commentarius in Dionyſium Halicarnaſſeum.* 496
cognomen Canabutius. 497
Joſephus *emendatus.* 198
explicatus. 128
notatus. 128
Jovialium *macularum obſervationes Caſſiniane.* 360. 362
faſciarum obſervationes Caſſiniane. 362
Φαινομένων cum Terreſtribus analogia. 360
Satellitum theoria. 31
Italicum *itinerarium.* 301
Judas *proditor quando & cum quibus de morte Chriſti egerit.* 429
Judæi *quatenus in Chriſtiana Republica tolerandi.* 566
num corruperint vetus Teſtamentum. 334
avidi ſanguinis Chriſtiani unde crediti. 14?
num unquam ea Republicæ forma uſi fuerint, qualis in Talmude depingitur. 387
Lactantius *emendatus.* 195. 200. 201
illuſtratus. 194
notatus. 195. 201
Lactiferorum *ductuum in mammis valvula nulla.* 98
deſcriptio. 98
Lactis *in mammis ſecretio.* 98
Lambecianorum *de Bibliotheca Vindobonenſi Commentariorum Supplementum.* 494
Laniorii *inventum.* 11
Lauretana *ædes deſcripta.* 303. 305
Lapis *plumbarius remedium contra dolores calculi.* 492
nephriticus caput humanum mole æquans. 302
Latinorum *Cyclus Paſchalis.* 187
controverſia cum Græcis de paſchate. 188. 190
Legerus *(Joh.) notatus.* 264
Legitimatio *liberorum naturalium in præjudicium legitimorum nulla* 199

Legum

Legum *Lauterbachiano juris compendio obſtantium reſolutio.* 219
Leibnitii (*G. G.*) *inventa.* 10.440
Leonis *XI ad Pontificatum evecti hiſtoria.* 218
Lepores *ea quæ pone tergum ſunt, vident.* 81
Libertatis *naturalis mas, excluſa fœmina, capax.* 68
Lichtfootus *notatus.* 157.160
Lien *inſolitæ magnitudinis.* 534
Ligaturæ *a Borello inventa deſcriptio.* 8
Lignum *effoſſum coralliorum inſtar dureſcens.* 506
Linea *ex lineis infinitis formata.* 168
curva. vide Curva.
cauſtica. vide Cauſtica.
anticauſtica. vide Anticauſtica.
Lineæ *ordinatim ductæ.* 168
coevolutione generantes. 160
Linearis *focus* 169.444
Linearum *antevolutarum uſus.* 207
Linguarum *Orientalium & Occidentalium diverſitas.* 390
Liquorum *natura.* 179.180
Logica *alia vulgaris, alia philoſophica.* 71
Carteſiana. 136
mathematica. 165
Lovanienſium *Theologorum fata in curia Romana.* 353
Lucernæ *ſepulchrales veterum.* 225
Lumbrici *hydropici.* 436
Luminis *natura.* 44. 184
Lunæ *incolæ aſſerti.* 36
Lunaris *cyclus 95 annorum, ejusque defectus.* 190. 191
Luniſolaris *periodus Ludoviciana 11600 annorum.* 489
Lunulæ *ſphærica quadratura.* 277
Lutatiorum (*Caij & Quinti*) *fratrum hiſtoria.* 91
Lymphatica *vaſa cerebri oſſiſque cribroſi foraminula opplentia.* 37
glandularum conglobatarum non ſunt excretoria. 101
renum, ovariorum, iliaca, uteri. 102.105
muſculorum abdominis & peritonæi. 103
Lymphaticorum *vaſorum tunica non ubivis ſimplex.* 100
e globulis contexta. 100
exortus. 101
Lymphaticarum *valvularum ſtructura.* 101
Macularum *Jovialium obſervationes.* 360
periodi. 362
Magicorum *quadratorum ſyntheſis.* 490
Magnetis *natura explicata.* 181
Mahumetanorum *convertendorum ratio.* 330
ſecta, purificationes, preces, jejunia, & inſtituta alia. 377 - 381.
Mahumeti *vita.* 331
nulla in Scriptura S. mentio. 335
miracula falſo jactata. 371.375
Mahumetiſmus *ſcriptis oppugnandus.* 329
oppugnatus. 331. 371
Maiemonides *notatus.* 148
Malalæ (*Joannis Antiocheni*) *ætas, ſcripta &c.* 107.108

 Maldi-

Maldivæ *inſulæ veterum Taprobanæ reliquiæ.* 491
Maldonadus *notatus.* 161
Malebranchius *notatus.* 184
Malletus *notatus.* 130
Mammæ *vaſis lacteis deſtituuntur.* 98
Manuum *impoſitionis ritus & varia genera.* 160. 161
Marci *Evangeliſtæ codex autographus.* 302
B. Mariæ *virginis cultus ſuperſtitioſus.* 65
Mariottus *notatus.* 143. 181
Maris *fluxus & refluxus explicatus* 181
vaporum aqueorum circulatio. 307
Marshamus (*Joh.*) *notatus.* 127. 164. 181
Mathematicæ *univerſæ uſualis theoria.* 165
impedimenta. 166
idea generalis, ſeu Dictionarium. 9
Matrimonium. *Vide conjugium.*
Maximi (*Pacifici*) *ætas, & ſcripta.* 279
Meccanæ *peregrinationis ſtoliditas.* 379
Meccani & *Medinenſis templorum deſcriptio.* 331
Medicorum *Ferrarienſium catalogus.* 92
Melancholia *num præparatio ad prophetandum.* 229
Memnon, *Auroræ filius, num Æthiops.* 299
Mendoza (*Franciſcus*) *notatus.* 65
Mentis *humanæ defectus.* 41
Mercurius *pulmonibus inimicus.* 313
ſanguini injectus hunc coagulat. 314
Merulæ (*Pauli*) ἀνέκδοτα. 300
Metallorum *materia & varia genera.* 180
Metaphyſica *Carteſiana.* 137
Mexicana *a Corteſio quomodo occupata.* 524
Mineralium *natura & diverſa genera.* 180
Miraculorum *in probanda veritate Chriſtiana momentum.* 548
in Romana Eccleſia exempla. 375
Miſſarum *libri antiqui.* 477
varia apud Pontificios genera 349
ſiccarum deſcriptio. 350
celebratio in mari. 350
Molocho *ſacrificati liberi.* 325
Monaſteria *Germaniæ a Bruſchio deſcripta.* 500
ante ſeculum IV. nulla. 395
Monetaria *res veterum Romanorum.* 14
Montium *utilitas.* 312
Montfortiorum *Comitum genealogia.* 263
Morales *propoſitiones quædam damnatæ.* 352
Morum *doctrina a Cicerone accurate tradita.* 469
Carteſianorum. 185
Moſes *verus Pentateuchi auctor.* 231
Motus *leges ac ratio.* 141

Digitized by Google

Mulierum *num quæ in Eccleſia functio & auctoritas.* 350
jus baptizandi in caſu neceſſitatis. 351
Mundi *æternitas rejecta.* 75
Munimentorum *probe erigendorum ratio.* 337
Mutinenſium *fontium admiranda ſcaturigo.* 505
hydrophylacia. 509
morbus A.1691. epidemicus. 221
Νάρδῳ πιστικῇ *quid.* 429
Naſi *os luxatum.* 8
Natura *plaſtica.* 77
Navium *velocitatis dimenſio.* 203
Nebuloſa *ſtella inter utrumque Canem.* 12
Nennii *ætas & ſcripta.* 4
fides exigua. 395
Niceni *concilii canones.* 461
hiſtoria. 457
Nicolaus *(Henricus) ſectæ novæ in Belgio auctor.* 173
Nicotianæ *fumus quibusnam ſalutaris vel noxius.* 38
folia æſtum febrilem mitigant. 492
Nobilius *(Flaminius) notatus.* 522
Numariæ *rei mutatio & augmentum.* 523
ſcriptores. 254
notabilia varia. 15
Numi *novi à veteribus olfactu diſcernuntur.* 19
Obadiæ *prophetæ ætas incerta.* 233
De Obizzonibus *Marchioniſſa pudicitiæ victima.* 302
Oculi *panno detergendo remedium.* 492
admiranda fabrica. 82
Olfactui *nimius ſternutatorii pulveris uſus noxius.* 37
Orator *eruditus.* 473
Oratorii *Presbyteros inter & Jeſuitas æmulatio.* 62
Presbyteri abuſus in Romana Eccleſia reprobant. 64.65
Ordinationes *Apoſtolicæ.* 307
Orphici *Dei trinum nomen.* 108
Oſculationes *linearum curvarum.* 110. 440.
Oſſa *majorum pecuniæ vicem ſuſtinentia.* 15
Oxonienſium *Epiſcoporum & Scriptorum hiſtoria.* 35
Pacificationum *hiſtoria publicanda.* 501
Pacis *inter Fœderatos ac Gallos conditiones effictæ.* 55
Pagi *(Antonius) notatus.* 191.196.197.199
Pajonius *notatus.* 121
Panvinius *notatus.* 198
Papillarum *mammarum ſtructura.* 99
Papini *(Dionyſii) & Gulielmini controverſia circa menſuram aquarum fluentium.* 431
Parabolæ *proprietates quædam.* 210
Paradiſi *ſitus.* 297
Parallelîſmi *definitio.* 441
Paſcalius *notatus.* 252
Paſcha *quo die celebraverit Chriſtus?* 428
quo loco? 430
Paſchalis *cyclus Latinorum.* 187
Ravennas. 189.191
controverſiæ origo & hiſtoria. 188.190

Patriar-

INDEX

Patriarchæ *throno licet injuſte deturbati unitatem eccleſiæ non ſciderunt.* 236
Patricius *Hibernus fictitius.* 396
Pauli *V. Pontificis controverſia cum Venetis* 219
Pearſonius *notatus.* 161. 164
Peccatum *primum Angelorum malorum ſuperbia.* 515
hominum ſuperbia. 520
philoſophicum unde effictum. 246
condemnatum. 352
Penduli *vibrationes horariæ.* 10
Pennius *Sabellii hæreſin amplexus.* 174
pro Jeſuita habitus. 177
Pentateuchi *verus auctor Moſes.* 231
Percuſſio *corporum explicata.* 142
Peregrinationes *ſacræ Muhammedanorum & Chriſtianorum comparatæ.* 379
Pericauſticarum *linearum uſus.* 207
Periodus *Luniſolaris Ludoviciana 11600 annorum.* 489
Victoriana Dionyſianæ prælata. 191
eclipſium 223 menſium Chaldæis Saron. 531
Peritonæi *diverticula.* 104. 106
Pernionum *medela.* 492
Perraltus *notatus.* 181. 183
Perſecutorum *mortes a Lactantio deſcriptæ.* 194
Perſpectiva *practica P. Andreæ del Pozzo.* 46
Petavii (*Dion.*) *verſio Epiphanii emendata.* 398
Petavius *notatus.* 157. 192
Petiti (*Petri*) ἀνέκδοτα. 300
error notatus. 229
Petri *legatio Act. VIII. 14 primatui Papæ adverſatur.* 158
martyrium. 196
Pharmacopœa *Bateana.* 93
Philoſophiæ *origo ex mente Huetii.* 148
Carteſiana Syſtema. 135
experimentalis utilitas. 493
Philoſophi *ſub haſta venales, Luciani dialogus.* 130
Phyſica *male cum medicina confunditur.* 71
Carteſiana. 140. 179
experimentalis. 493
Pignatellorum *familiæ antiquitas.* 409
Pionii *martyrium.* 197
Piſcium *inſtrumentum natationis.* 79
Pitſeus (*Johannes*) *notatus.* 35
Plantarum *flore irregulari tetrapetalo deſcriptio.* 273
natura. 182
Plato *notatus.* 136
Plauti *comparatio cum Terentio.* 85
Pleuritis *venæſectione non ſemper curatur.* 222
Plinius *illuſtratus.* 7. 16. 529
Pluviales *aquæ num cauſa fontium?* 311
Pneumaticæ *Inſtitutiones* 66
Pœna *mortis num homicidæ poſſit remitti.* 565
Poëtarum *Græcorum fragmenta a Bentlejo edenda.* 109
opera a diverſis edita. 83

Anglo-

Anglorum poëmata junctim edita. 84
Poëtica *Ariſtotelis Gallice verſa & novo commentario illuſtrata.* 560
auctori ſuo vindicata. 561
mutila ad nos pervenit. 561
inter artes locum habet. 562
Poiret *notatus.* 176
Polybii *librorum excerpta.* 497
Polycarpi *Smyrnenſis vita.* 540
martyrium. 198
Polygamia *num aliquando tolerari poſſit.* 257
Polypus *arteriæ magnæ aſcendentis.* 221
Pomponatius *(Petrus) notatus.* 147
Pomponii *Hiſtoria de origine juris illuſtrata.* 67
Pontifex *Judæorum Senatu fuit inferior.* 158
perpetuum vicarium non habuit. 156
Romanus num Generali Concilio ſubjectus. 354
Pontificii *num ob adorationem in ſacramento idololatriæ accuſandi.* 178
Pori *terræ.* 179
Prædicamenta *Peripateticorum impugnata.* 42
Presbyterorum *in eccleſia functio & auctoritas.* 528. 306
duplex ordo, præſidentium & ſubſellianorum. 307
Principia *corporum naturalium num Acidum & Alcali?* 493
Prophetarum *ante legem, ſub lege & ſub evangelio hiſtoria.* 232. 233
Prophetiæ *donum num adhuc duret in Eccleſia?* 234
Propheticarum *revelationum modi varii.* 227
Prophetiſſæ *variæ.* 234
Przipcopii *(Samuelis) vita & ſcripta.* 415. 421
Pſeudonyma *ſcripta num licitum edere?* 452
Ptolemæus *illuſtratus.* 7
Quadratorum *magicorum ſynthesis.* 490
Quadratura *teſtudinis hemiſphaericæ.* 275. 370
variarum ſphaericarum ſuperficierum. 276
lunulæ ſphaericæ. 277
Quakeriſmi *origo, progreſſus, dogmata.* 172-176
conſenſus cum Pontificia religione. 176
tolerantia certis legibus decreta. 177
in Deiſmum aut Atheiſmum degeneratio. 178
Rationis *& fidei concordia.* 145
Ravennatis *cycli explicatio.* 191
Reformati *cum Donatiſtis male comparati.* 328
Refractio *corporum in aquam oblique impingentium.* 142
Religionum *diverſarum tolerantia limitata.* 563. 245
per arma propagatio improbata. 381

Rembranz (*Dietericus*) *ſutor & ruſticus Carteſii diſcipulus.* 291
Richardus *Rex Angliæ num Lucæ ſepultus.* 304
Rigidiſmus *in Romana Eccleſia quid?* 64
Roccellæ *Principibus primogenitura Familia Caraſæa vindicata.* 553
Rohaltius *notatus.* 184
Romanæ *Eccleſiæ defectus ab ipſis affectis notati.* 63
Roſæ *rubræ pulveriſata ptarmicum egregium.* 38
Ruelius *notatus.* 461
Sabbatum *magnum quodnam?* 198
Sacerdotii *origo, officium &c.* 306. 312
Aaronici cum Sacerdotio Chriſti collatio. 322
Sacramenta *vilipendunt Quakeri.* 175
Sacrificiorum *origo.* 321
Saganatus *munus quodnam apud Judæos.* 159
Sal *marinum remedium pro muliere hyſterica.* 492
Salium *diverſa genera.* 179
Salmaſii (*Claudii*) *ἀνέκδοτα.* 300
Salomonis *librorum divinitas vindicata.* 232
Sanctius *notatus.* 160
Saron *quid Chaldæis olim?* 531
Satanas. *Vide Diabolus.*
Satellitum *Jovis ac Saturni Theoria.* 11
Scabies *notabilis apud Mutinenſes.* 223
Scaliger (*Joſephus*) *notatus.* 156. 159. 191
ejus ἀνέκδοτα. 300
Schelſtratenus (*Emanuel*) *refutatus.* 40
Scholaſtica *Theologia.* 246
Scotorum *hiſtoria.* 6
Scripturæ S. *loca illuſtrata aut in alienum ſenſum detorta:*

Genes.	II.	8 - 15.	297
	III.	1. ſeqq.	24. 544.
		14.	519.
	IX.	6.	565.
	XVII.	20.	335.
	XXXIII.	20.	386
Exod.	XXV.	ſeqq.	319. ſeqq.
	XXVIII.	20.	323.
	XXXII.	34.	23.
Levit.	XVIII. XX.		256.
Num.	XII.	8.	229.
Deuter.	XVIII.	15.	335.
	XXIII.	24. 25.	455.
	XXXV.	31.	565.
Jud.	XX.		231
1. Sam.	XVI.	14.	25.
	XXVIII.	7.	25.
1. Reg.	VIII.	10.	383.
	XXII.	19.	228
1. Chron.	XXII.	2.	24.
Job.	I.	6.	23.
	II.	1.	23.
		7.	544.
Pſalm.	XIX.	4.	386.
	XLV.		335.
	XLVIII.	2.	336.
	CIX.	6.	23.
	CXVIII.	22.	336.
	CXXXII.		536.
Eſa.	VIII.	1.	233.
		2.	233.

E ſa. IX.

Digitized by Google

Eſa.	IX.	2.	383.
	XX.	2.	230.
	LXVI.	19.	163.
Jerem.	IV.	10.	231.
	IX.	28.	128.
Ezech.	IV.	4. 5.	231.
	XIV.	7. 9.	231.
Dan.	II.	34.	336.
	VII.	1.	228.
		6.	325.
	X.	5. 6.	228.
	XI.	4. ſqq.	228.
Hos.	I.	2. 3.	230
Zachar.	I.	8. 9. 11.	228.
Matth.	IV.	1. ſeqq.	14. 516.
	V.	21.	416.
	VI.	10.	416.
	VIII.	28.	26.
	XII.	3. 4.	454.
	XIII.	25.	23.
	XVII.	2.	24.
		15.	26.
	XVIII.	10.	23.
	XXII.	11. ſeqq.	172.
	XXIII.	8.	427.
	XXIV.	36.	155.
	XXVI.	1. ſqq.	426. ſqq.
Marc.	I.	13. ſqq.	297.
	IX.	2.	195.
	XIV.	3. 6. 11.	426. 429.
		12.	427.
Luc.	III.	2.	159.
	IV.	35.	544.
	VIII.	12.	23.
	XIV.	23.	172. 564.
	XXII.	4. 5.	427.
Joh.	I.	14.	155. 229.
	IV.	24.	131.
	V.	39.	175.
	VII.	22.	125.
	VIII.	20.	158.
		58.	155.
	XII.	2.	426.
		31.	26.
		41.	155.
	XIII.	22. 30.	427.
	XIV.	16. 30.	336.
	XVI.	13.	234.
	XVII.	5.	155.
Actor.	IV.	6.	160. 428.
	V.	3.	545.
	VI.	1.	156.
	VII.	43.	326.
	VIII.	7. 9.	163. 545.
		1. 5.	157.
		17.	160.
	XI.	19. 20.	156.
	XII.	15.	23. 536.
	XIII.	8.	545.
	XVI.	16.	545.
	XVIII.	24.	385.
	XIX.	12.	545.
	XXII.	17.	228.
	XXIII.	24.	385.
Rom.	II.	28.	125.
	III.	1.	127.
	IV.	11.	125
	VIII.	20.	518.
	IX.	4.	132.
	XV.	4.	132.
1. Cor.	I.	6. 27.	382.
		11. 12.	384.
		26.	131.

	IV.	6.	384.
	X.	15.	146.
	XIV.		449.
	XV.	24.	418. 419.
		8.	125.
	XVI.	29.	417.
2. Cor.	IV.	4.	26.
	XII.	2.3.4.	228. 383.
		7.	25.
Gal.	IV.	24.ſeqq.	110.
Eph.	II.	2.	26.
		12.ſqq.	126.
	VI.	11.	23.
		12.	26.
Phil.	I.	1.	107. 392.
Coloſs.	I.	15.	418.
	II.	4. 16.	418.
		15.	26.
1. Theſſ.	II.	6.	386.
	V.	22.	382.
2. Theſſ.	II.		419.
1. Tim.	II.	14.	520.
	III.	1. ſqq.	306.
		6. 7.	23. 515.
		16.	155.
	IV.	14.	528.
2. Tim.	II.	26.	23.
	III.	16. 17.	131.
Tit.	III.	10.	564.
Ebr.	I.	8. 9.	451. 521.
	X.	5.	155.
Jac.	I.	21	125.
	II.	7.	25.
	IV.	5.	232.
		7.	23.
1. Pet.	I.	1.	131.
	V.	8.	23.
2. Pet.	I.	19. 20.	130.
1. Joh.	V.	7.	135.
Jud.	v.	6. 7.	516.
		9.	24.
Apoc.	II.	10.	23.
	XIII.	11.	177.
	XXI.	19.	323.

Scripturæ S. *lectio laicis a Pontificiis quibusdam vindicata.* 130
integritas contra Muhamedanos aſſerta. 333
auctoritas a Muhammedanis pro ſe, ſed inepte, allegata. 335
Seculum *præſens & futurum.* 326
Seldenus *notatus.* 160
Senecionis *herba amuletum adverſus febrem tertianam.* 492
Seniorum *dignitas, &c.* 306
Sermo *humanus alius communis, alius philoſophia proprius.* 72
Sexus *mutati exemplum.* 39
Siamenſis *regni deſcriptio.* 480. 485
Siamenſium *Aſtronomia.* 488
veſtitus & victus. 481
ſtudia. 482
metalli fodina 480
moneta. 483
leges & judicia. 484
ſacra & ſacerdotes. 485
in Chriſtiana fide informandorum ratio. 487
Simon (*Richardus*) *notatus.* 134. 135. 231. 465
Magus Joſepho memoratus num idem

idem cum eo, de quo Act. VIII. 9. agitur. 163
Socinianiſmus *invaleſcens.* 123
Solis *apogæum Siamenſibus immobile.* 489
Specierum *in regno animali occurrentium numerus.* 78
Spectra *negata a Bekkero.* 26
Spencerus *notatus.* 125. 128. 164. 320. 322
Sphæricarum *ſuperficierum quadratura.* 276
— *lunularum quadratura.* 277
Spinoſa *notatus.* 149. 230. 231. 234
Spira *mirabilis Bernoulliana.* 210
— *emblema variarum rerum.* 212
— *æternæ generationis Filii Dei.* 213
Spiritus *an poſſit agere in corpus.* 546
Sponſalia *quatenus irrita reddi poſſint.* 255
Status *probationarius Angelorum & hominum primævus.* 514
Stellæ *per tubum ut binæ, tres, quatuor, comparentes.* 12
Stephani *(Henrici)* ἀνέκδοτα. 300
Stephani *protomartyris viſio.* 234
Stercus *humanum exſiccatum, remedium pro oculis.* 492
Sternutatorii *pulveris nimius uſus olfactui noxius.* 37
Steyartus *defectuum Eccleſiæ ſuæ (Romanæ) teſtis.* 63
— *impugnatus.* 139. 62
Stoicæ *philoſophiæ præſtantia & nævi.* 158
Strigæ *ripa quid Lactantio?* 200
Stubrock *(Bernardus) idem cum Honorato Fabro.* 56
Studiorum *inſtituendorum methodi.* 343
Suidas *emendatus.* 531
Superbia *primum Angelorum lapſorum & hominum peccatum.* 515. 520
Sylvius *(Franc. Le Boi) notatus.* 78
Symbola *heroica Caraſarum.* 408
Symbolum *Apoſtolicum hodiernum Eccleſiæ Romanæ debetur.* 540
Synedrium *magnum apud Judæos.* 324
Tabaci *laus hymno decantata.* 84
Tabernaculi *Levitici myſteria.* 319
Talmudicorum *de Synedriis ſuis hiſtoriæ dubiæ ſunt fidei.* 324
Talparum *oculi aſſerti ac deſcripti.* 81
Taprobanæ *veterum reliquiæ, inſulæ Maldivæ.* 491
Terentii *comparatio cum Plauto.* 85
— *cum Cicerone.* 86
— *ſcenæ & actus paulo aliter diſtributi.* 87
— *nova editio ab Anna Daceria adornata.* 84
Terræ *ejusq; pororum natura.* 179
Teſtudinis *hemiſphæricæ quadratura.* 27. 370
Theologia *Dogmatica Joach. Hildebrandi.* 413
Tiberius *num Chriſti apotheoſin decreverit.* 164
Tolerantia *diverſarum religionum limitata.* 563. 245

Toloſanorum *Comitum genealogia.* 263
Tragœdiæ *fata.* 562
Tragœdi *veteres a ſcholiaſte Æſchyli confićti.* 109
Tridentinæ *fidei profeſſio examinata.* 466
S. Trinitatis *myſterium gentilibus aliquo modo cognitum.* 160
Muhamedanis merito agnoſcendum. 376
Scholaſticorum terminis implicatur magis quam explicatur. 42
Tubulorum *lactiferorum delineatio.* 98
Tunbrigienſes *aquæ in doloribus nephriticis ſalutares.* 38
Tunica *lymphaticorum vaſorum e globulis contexta.* 100
Turcarum *imperium num per pardum Dan. VII. ſignificatum.* 325
Vacuum *num a Deo produci poſſit.* 140
Valdenſium *hiſtoria.* 259. ſqq. 265. ſqq.
hodiernorum accuſatio. 50
defenſio. 60
Valeſius *(Henricus) notatus.* 199. 392
Valvularum *lymphaticarum ſtructura.* 101
Vapores *quomodo e mari aſcendant.* 308
reſolvantur. 309
cauſa fontium. 310
Vaſa *lymphatica animalis corporis varia.* 37. 100. 101. 102. 103. 104. 105
Vaſorum *ejusdem altitudinis & baſis, quorum unum æqualis ubique amplitudinis, alterum infra latius quam ſupra, diverſi effectus.* 366
Velſchii *(Georg. Hieron.)* ἀνέκδοτα. 300
Velum *quando in funiculariam curvetur.* 204. 205
quando in circulum. 203. 205
qua vi impellatur. 203
Venæſectio *in pleuritide interdum noxia.* 222
Veritas *duplex num detur.* 147
Veſuvius *mons deſcriptus.* 303
Vibrationes *penduli horariæ.* 10
Victoriana *periodus Dionyſianæ prælata.* 191
Vindobonenſis *Bibliothecæ præfecti.* 495
Codices MSti. 495
Virgilius *(Polydorus) notatus.* 2
Uladislai I. *Bohemiæ Regis avia paſtoris filia.* 29
Unctio *Chriſti num a muliere facta mortis ejus intuitu.* 249
Vorſtius *(Guilh. Henr.) notatus.* 216
Voſſii *(Joh. Gerh.)* ἀνέκδοτα. 300
Ureteres *non ubivis æqualiter extenſi.* 103
Uroſcopia *caute adhibenda.* 48
Uteri *fœminei anatome nova.* 97
Waltonus *(Iſaacus) notatus.* 37

ERRATA.

Pag. 23. lin. 22. pro Matth. *XIII, 30.* lege *XIII. 25.* P. 24. l. 34. pro *1. Chron. XXXII.* lege *XXII.* P. 181. l. 18. pro *fluviis* lege *pluviis.* P. 191. l. 24. pro 1690, lege 1692. P. 298. l. 34. pro *Orientalius* lege *Occidentalius.* P. 299. l. 8. pro *Occidentalius* lege *Orientalius.* P. 537. l. 1. pro *Ernardi* lege *Ernaldi.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google